KRONIKA RODZINNA

Rodzina Marioli i Romualda Łukaszewicz

Kronika rodzinna: skąd pochodzimy

październik 2026

Ta kronika opowiada o przodkach Marioli i Romualda. Rodzina Romualda pochodzi z Wileńszczyzny, z okolic Podbrodzia, Święcian i Komaj. Rodzina Marioli pochodzi z Kaszub, z okolic Kartuz. Każdy rozdział o rodzinie zaczyna się od osoby, którą jeszcze pamiętamy, a kończy na najdawniejszym przodku, jakiego udało się nazwać z imienia.

Spis treści

Jak powstała ta kronika 7

Jak czytać tę kronikę 9

- Plansza drzewa 9
- Kronika do słuchania 9
- Rozdziały 10
- Dokumenty i ich tłumaczenia 10
- Daty 11
- Nazwy miejscowości 11

Wileńszczyzna: ziemia przodków Romualda 12

- Wielkie Księstwo Litewskie 12
- Wiek XVI: czasy Marka i Łukasza 13
- Jak łatwo było stracić majątek 13
- Wielka wojna z Moskwą i ze Szwecją (1654-1667) 14
- Wojna północna, głód i zaraza (1700-1721) 14
- Chłop i pan 15
- Pod władzą cara (1795-1915) 15
- Wiek XX: dwie wojny i pięć zmian władzy 16
- Co z tego wynika dla naszej rodziny 17

Rodzina Łukaszewicz 18

- Antoni Łukaszewicz (1925-1962) 19
- Jan Łukaszewicz (ur. 1893) 25
- Stefan Łukaszewicz (ur. 1855) 32
- Jakub Łukaszewicz (1816-1876) 35
- Jan Łukaszewicz (ur. około 1791) i Katarzyna z Wojciechowiczów 40
- Rodzina Wojciechowiczów 44
- Kazimierz Łukaszewicz (ur. około 1759) i Magdalena z Paszuków 46
- Rodzina Paszuków 48
- Andrzej Łukaszewicz i Łucja 52
- Chłopi z majątku Stracza 52
- Ślady w okolicy 52
- Źródła 54

Gaulowie 55

- Zofia z Gaulów (1894-1968) 56
- Antoni Gaul (ur. 1854) 59
- Urszula z Błaszkiewiczów (ur. około 1860) 63
- Józef Gaul (1816-1855) 63
- Bartłomiej Gaul i Ewa z Palulanów 63
- Kazimierz Gaul i Teresa 69
- Stanisław Gaul i Marianna 69
- Źródła 73

Witkiewiczowie i Misiunowie 74
Rozalia z Witkiewiczów (ur. 1857) 75
Kazimierz Witkiewicz (około 1810-1862) 77
Anna z Misiunów (zm. 1897) 83
Józef Witkiewicz i Anna z Żejmów 85
Krzysztof Witkiewicz (urodzony około 1730-1740) 88
Mateusz Misiun i Marianna z Szutów 88
Zułów: wieś, dwór i nasza rodzina 90
Zułów: właściciele majątku i Piłsudscy 92
Źródła 98
Czepułkowscy i Kaczanowscy 99
Tekla z Czepułkowskich (1830-1888) 99
Wincenty Czepułkowski (ur. około 1785) i Marianna z Kaczanowskich (ur. około 1790) 104
Jan Czepułkowski zwany Mala (ur. około 1765) i Krystyna 106
Jan Czepułkowski starszy (ur. przed 1745) 110
Źródła 111
Markowiczowie i Trabuciowie 112
Alina z Markowiczów (1930-2014) 113
Dominik Markowicz (1897-1959) 121
Bolesław Markowicz (urodzony w 1851 r.) 124
Tadeusz Markowicz (urodzony w 1814 r.) 128
Stanisław Markowicz (zmarł w 1827 r.) i Agata z Trabuciów (zmarła w 1830 r.) 135
Dekret Markowiczów herbu Bończa z 1819 roku 142
Bartłomiej Markowicz i Anna z Baniewiczów, rodzice Stanisława 147
Kazimierz Markowicz, dziad Stanisława 153
Łukasz Markowicz (wymieniony pod rokiem 1552) 154
Co o burmistrzu Łukaszu pisali dawni autorzy 158
Marek Pietrowicz (zmarł przed 1530 r.) i Dorota, rodzice Łukasza 162
Piotr, ojciec Marka (XV wiek) 167
Królowa Helena, od której Marek dostał ziemię 167
Antoni Trabuć i Marianna z Daukszów, rodzice Agaty 168
Jerzy Trabuć (ochrzczony w 1649 r.) 176
Maciej Trabuć (żył w 1672 r.) 176
Andrzej Trabuć (żył około 1600 r.) 177
Herb Jelita Trabuciów 177
Herb Bończa i Markowiczowie 179
Źródła 180
Walentynowiczowie, Dołmatowie, Puciatowie, Nielipowiczowie i Kisielowie 183
Zofia z Walentynowiczów Markowiczowa (ur. 1863) 184
Tomasz Antoni Walentynowicz (zm. przed 1915) 193

Herb Zagłoba 194
Maria z Dołmatów Walentynowiczowa (ok. 1840-1915) 194
Herb Dołmat ze znakiem zapytania 195
Urszula z Puciatów Markowiczowa (ur. 1822) 196
Maciej Puciata (ok. 1782-1862) 198
Herb Puciata ze znakiem zapytania 199
Teresa z Nielipowiczów Puciatowa (ok. 1793-1856) 200
Herb Prus ze znakiem zapytania 201
Mikołaj Nielipowicz i Ewa z Kisielów 202
Andrzej Kisiel z Dzwiłan i jego żona Teresa 204
Herb Kisiel ze znakiem zapytania 205
Źródła 206

Cybulscy, Bojarańcowie, Narkielunowie i Filipowiczowie 207

Leokadia z Cybulskich Markowiczowa (1900-1978) 209
Stanisław Cybulski (ur. 1859) 215
Aniela z Bojarańców Cybulska (ur. około 1856-1858) 217
Piotr Cybulski (ur. 1830) i Krystyna z Narkielunów (ur. 1831) 218
Franciszek Bojaruniec (ur. około 1828) i Marianna z Filipowiczów 222
Tomasz Cybulski (około 1801-1847) i Dorota z Cybulskich 224
Paweł Cybulski (około 1782-1822) i Krystyna 225
Maciej Narkielun (ur. 1803) i Agata z Talajunów (zm. 1837) 226
Andrzej Bojaruniec i Ewa z Bardzianów 229
Michał Bojaruniec (ur. około 1763) i Katarzyna 230
Maciej Bojaruniec (ur. około 1710) i jego ojciec Samuel 231
Adam Filipowicz (ur. 1808) i Konstancja z Mialiszów (ur. 1814) 233
Źródła 237

Kaszuby: ziemia przodków Marioli 239

Kim są Kaszubi 239
Książęta pomorscy i Krzyżacy (do 1466 roku) 240
Prusy Królewskie: trzysta lat w Polsce (1466-1772) 240
Pod królem pruskim (1772-1871) 241
W Cesarstwie Niemieckim (1871-1920) 242
Znów w Polsce, ale przy granicy (1920-1939) 243
Druga wojna światowa (1939-1945) 243
Co z tego wynika dla rodziny Marioli 244

Bobkowscy i rodziny z nimi spokrewnione 245

Jak czytać dokumenty z Kaszub 245
Alojzy Bobkowski (1933-1994) 246
Władysław Bobkowski (1901-1966) 251
Aleksander Bobkowski (ur. 1858) 252

Józef Bobkowski (około 1820-1889) 255
Paweł Bobkowski (1779-1851) 257
Grzegorz Bobkowski (zm. 1820) i Marianna ze Złochowskich 261
Konklowie i Stankowscy: rodzina Ewy, żony Józefa 263
Grondowie: rodzina Łucji, żony Aleksandra 266
Blockowie i Kąkolowie: rodzina Julianny, matki Łucji 269
Bachowie: rodzina Heleny, żony Władysława 273
Uzdrowscy i Heblowie: rodzina Franciszki, żony Franciszka Bacha 280
Hirschowie i Dampsowie: rodzina Franciszki, żony Jana Bacha 284
Inni Bobkowscy z okolic Mirachowa 291
Źródła 291

Rompowie, Kreftowie i rodziny z nimi spokrewnione 294

Teresa z Rompów (1934-1994) 295
Augustyn Rompa (1895-1966) 297
Helena z Kreftów (1897-1992) 300
Franciszek Rompa (urodzony w 1850 r.) 301
Antonina z Meyerów (1854-1905) 303
Jan Meyer (około 1824-1859) i Józefa z Bachów 304
Krystian Meyer (około 1792-1824) i Barbara z Jankowskich 305
Wojciech Bach (około 1797-1867) i Elżbieta z Kwidzyńskich 306
Jan Rompa (urodzony w 1824 r.) 307
Józefa z Potrykusów (około 1810-1876) 311
Franciszek Rompa i Katarzyna z Kreftów (ślub w 1804 r.) 313
Marcin Potrykus i Ewa z Jankowskich (ślub w 1809 r.) 314
Józef Kreft (1863-1897) 315
Franciszka Kreft (około 1835-1915) 319
Jakub Kreft (około 1797-1873) i Agata z Jugowskich 320
Zuzanna z Drawsów (urodzona w 1865 r.) 322
Jan Draws (około 1827-1888) 323
Julianna z Cyrockich (około 1828-1895) 324
Jeden kościół, pięć pokoleń 326
Źródła 327

Miejsca 329

Wileńszczyzna: strony rodziny Romualda 329
Kaszuby: strony rodziny Marioli 332

Słowniczek 334

Autorzy zdjęć i rysunków 335

O tej kronice 337

Jak powstała ta kronika

Żaden z naszych dawnych przodków nie zostawił listów ani wspomnień. Każdego trzeba było odszukać w starych księgach, pisanych ręcznie w czterech językach.

Po stronie Marioli rodzina znała jej rodziców i dziadków. W czerwcu 2026 roku syn Marioli i Romualda, zaczął szukać dalej.

Il. 1. Tak wygląda jedno z kilkudziesięciu tysięcy zdjęć, które trzeba było przeczytać. To księga skarg chłopów z majątku Dubrowlany z 1766 r., przechowywana w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Brzegi kart są postrzępione i wykruszone. Na prawej stronie, u góry, stoją dwie skargi Józefa Paszuka. Z tej rodziny pochodziła Magdalena z Paszuków, opisana w rozdziale o rodzinie Łukaszewicz.

Dawne dokumenty leżą dziś w archiwach i bibliotekach w Wilnie, Warszawie, Gdańsku, Pelplinie i Mińsku. Większość z nich archiwa sfotografowały i udostępniły w internecie, ale nikt nie przepisał ich treści. Są to zdjęcia stron pisanych gęsim piórem, często wyblakłych, poplamionych albo podartych. Księgi kościelne z Wileńszczyzny pisano po łacinie, po polsku i po rosyjsku, a księgi z Kaszub po łacinie i po niemiecku. W jednej księdze jest zwykle kilkaset stron, a na każdej kilka albo kilkanaście wpisów.

Żeby znaleźć jednego przodka, trzeba najpierw ustalić, w której parafii mógł być ochrzczony, potem znaleźć księgę z właściwych lat i przeczytać ją strona po stronie. Nazwiska zapisywano za każdym razem inaczej, a w jednej wsi żyło często kilku ludzi o tym samym imieniu i nazwisku. Dlatego każdy

ważny wpis trzeba było potwierdzić drugim dokumentem, na przykład aktem ślubu, aktem zgonu albo spisem ludności[1].

Dla rodziny Romualda pobrano ponad 430 ksiąg i teczek, czyli około 132 tysięcy zdjęć stron. Przeczytano z nich dotąd ponad 50 tysięcy, a w nich ponad 370 tysięcy wpisów. Dla rodziny Marioli przeczytano około 2 tysięcy zdjęć i 6 tysięcy aktów. Najważniejsze wpisy sprawdzał potem sam, litera po literze.

Z ponad trzystu osób, które są na planszy drzewa, przed 2026 rokiem rodzina znała dwadzieścia trzy. Pozostałe odnaleziono w tych księgach.

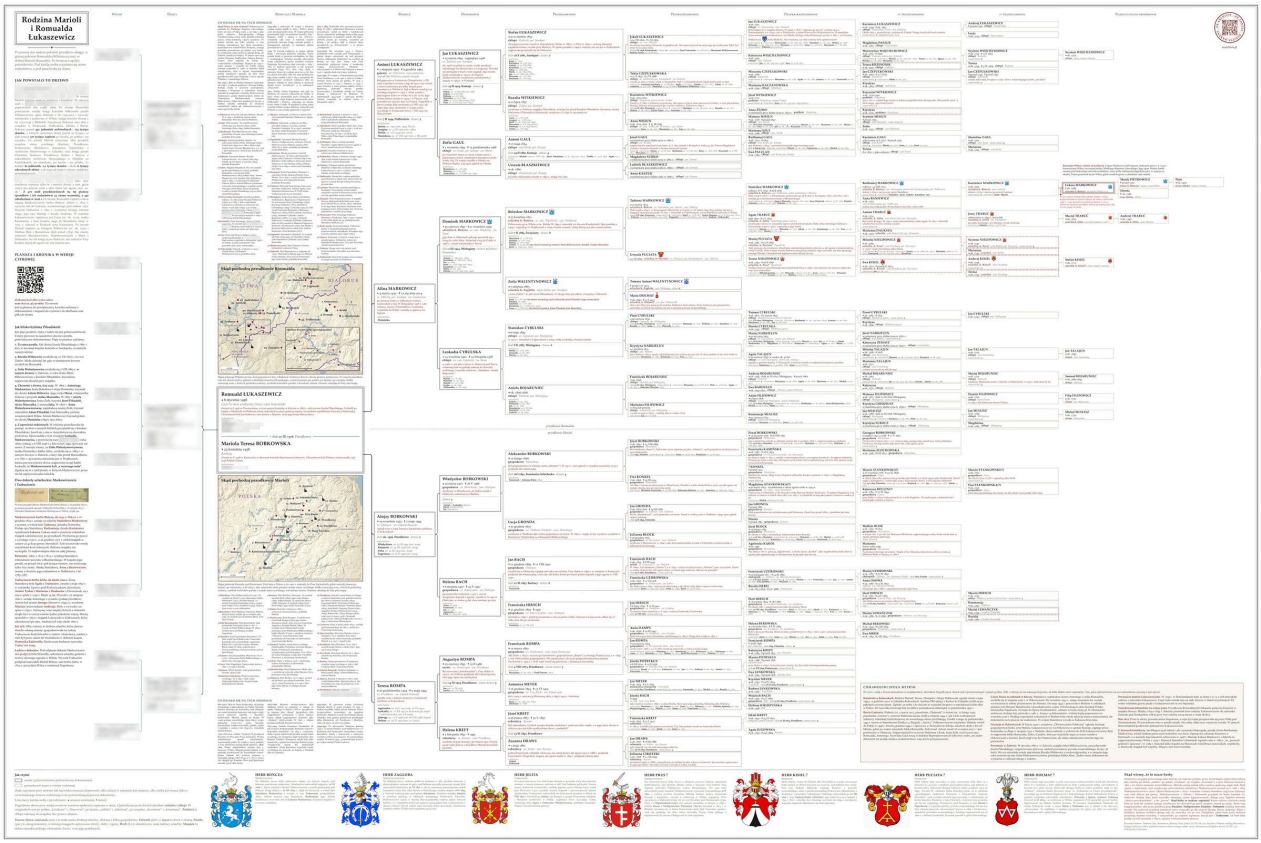
[1] Spis ludności to urzędowy spis wszystkich mieszkańców, robiony w Rosji co kilkanaście lat. Pierwszy na Wileńszczyźnie odbył się w 1795 roku.

Jak czytać tę kronikę

Kronikę czyta się razem z planszą drzewa. Plansza pokazuje, kto po kim następuje. Kronika opowiada, kim ci ludzie byli i skąd to wiemy.

Plansza drzewa

Plansza to duży arkusz, na którym widać całą rodzinę naraz: Mariolę i Romualda pośrodku, ich przodków po prawej, a dzieci i wnuki po lewej. Poniżej jest tylko jej pomniejszony obraz, na którym nie da się odczytać napisów. Żeby zobaczyć planszę w pełnej wielkości i swobodnie ją powiększać, trzeba wejść na stronę planszy w internecie. Prowadzą do niej odnośnik i kod pod obrazem.

Il. 2. Plansza drzewa rodziny Marioli i Romualda Łukaszewicz w pomniejszeniu.

Żeby otworzyć planszę na komputerze albo telefonie, kliknij tutaj albo zeskanuj telefonem kod poniżej.

Il. 3. Kod prowadzi do planszy drzewa w internecie.

Kronika do słuchania

Tej kroniki można też posłuchać. Na stronie rodziny w internecie kronikę czyta się na ekranie, a pod tytułem każdego podrozdziału stoi przycisk „Posłuchaj”. Lektor czyta wtedy opowieść o tej osobie, a na

ekranie widać dokumenty i zdjęcia, o których mówi. Wszystkie nagrania trwają razem ponad cztery godziny.

Żeby czytać kronikę albo jej słuchać na komputerze albo telefonie, **kliknij tutaj** albo zeskanuj telefonem kod poniżej.

Il. 4. Kod prowadzi do kroniki w internecie, do czytania i do słuchania.

Rozdziały

Kronika ma dwie części. Pierwsza opowiada o rodzinie Romualda, a druga o rodzinie Marioli. Każda część zaczyna się od rozdziału o ziemi, na której ta rodzina żyła: o wojnach, zarazach, zmianach granic i o codziennym życiu. Warto przeczytać go najpierw, bo wyjaśnia wiele z tego, co potem dzieje się w rodzinach.

Każdy następny rozdział opisuje jedną rodzinę. Na początku stoi rysunek, który pokazuje kolejne pokolenia od najstarszego do najmłodszego. Potem idą osoby, jedna po drugiej, od najmłodszej do najstarszej. Przy każdej jest ramka **W skrócie** z najważniejszymi datami, opowieść o jej życiu i zdjęcia dokumentów.

Rozdział	Czyja to rodzina
Wileńszczyzna: ziemia przodków Romualda	co działo się na tej ziemi od XV wieku do 1958 roku i jak się tam żyło
Rodzina Łukaszewicz	przodkowie Antoniego, ojca Romualda, w linii męskiej
Gaulowie	Zofia z Gaulów, babka Romualda, matka Antoniego
Witkiewiczowie i Misiunowie	Rozalia z Witkiewiczów, prababka Romualda, żona Stefana
Czepułkowscy i Kaczanowscy	Tekla z Czepułkowskich, matka Stefana
Markowiczowie i Trabuciowie	przodkowie Aliny, matki Romualda, w linii męskiej
Walentynowiczowie, Dołmatowie, Puciatowie, Nielipowiczowie i Kisielowie	żony Markowiczów: Zofia i Urszula
Cybulscy, Bojaruńcowie, Narkielunowie i Filipowiczowie	Leokadia z Cybulskich, babka Romualda, matka Aliny
Kaszuby: ziemia przodków Marioli	co działo się na Kaszubach od średniowiecza do 1945 roku i jak się tam żyło
Bobkowscy i rodziny z nimi spokrewnione	ojciec Marioli, Alojzy
Rompowie, Kreftowie i rodziny z nimi spokrewnione	matka Marioli, Teresa

Dokumenty i ich tłumaczenia

Przy każdym dokumencie pokazujemy wycinek oryginalnej księgi. Pod nim stoi ramka z tekstem przepisanym litera po literze oraz z tym samym tekstem po polsku. Księgi kościelne na Wileńszczyźnie

pisano po łacinie, potem po polsku, a od lat czterdziestych XIX wieku po rosyjsku, bo tak nakazały władze carskie. Na Kaszubach, które należały do Prus, księgi pisano po łacinie i po niemiecku. Dlatego ta sama rodzina występuje w aktach w kilku językach.

W tekstach oryginalnych znak zapytania w nawiasie kwadratowym oznacza słowo, którego nie dało się odczytać na pewno. Wielokropek w nawiasie kwadratowym oznacza fragment pominięty.

Daty

Daty podajemy tak, jak stoją w dokumentach. W księgach z czasów carskich obowiązywał stary kalendarz, który spóźniał się wobec dzisiejszego o dwanaście dni w XIX wieku i o trzynaście dni w XX wieku. Na Kaszubach używano kalendarza dzisiejszego.

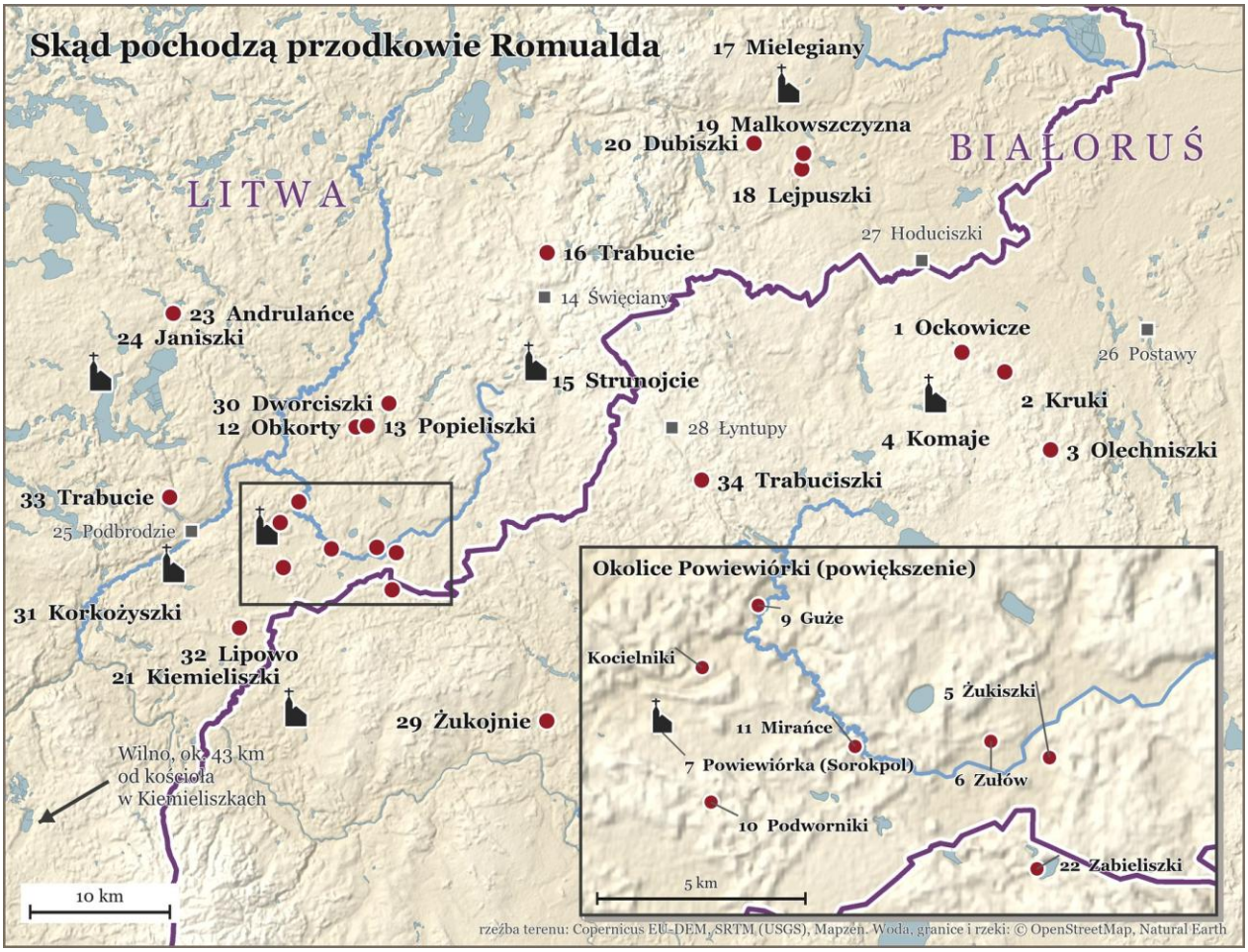
Gdy piszemy „urodzony około", znaczy to, że nie mamy metryki chrztu, a rok wyliczyliśmy z wieku podanego w innym dokumencie. Wiek w dawnych spisach i aktach wpisywano z pamięci, więc bywa niedokładny o kilka lat.

Nazwy miejscowości

Używamy polskich nazw z dawnych dokumentów. Miejsca rodziny Romualda leżą dziś na Litwie i na Białorusi, kilkadziesiąt kilometrów na północny wschód od Wilna. Miejsca rodziny Marioli leżą na Kaszubach, na zachód od Gdańska. Mapy i opis miejsc znajdują się w rozdziale pod koniec kroniki.

Wileńszczyzna: ziemia przodków Romualda

Zanim opowiemy o rodzinach, trzeba opowiedzieć o ziemi, na której żyły. Przodkowie Romualda mieszkali w okolicach Wilna od XV wieku do 1958 roku. Przez te pięćset lat ich strony wiele razy zmieniały władcę, przechodziły przez nie obce wojska, a głód i zaraza kilka razy zabrały znaczną część mieszkańców. Kto to wie, ten łatwiej zrozumie, dlaczego potomkowie burmistrza Wilna po dwustu latach uprawiali cudzą ziemię i dlaczego po wielu przodkach został tylko jeden wpis w księdze.

Il. 1. Strony rodziny Romualda na północny wschód od Wilna. Objaśnienie numerów znajduje się w rozdziale „Miejsca" pod koniec kroniki. Podkład: rzeźba terenu z danych Copernicus EU-DEM i SRTM, woda © OpenStreetMap.

Wielkie Księstwo Litewskie

Wilno było stolicą Wielkiego Księstwa Litewskiego. W średniowieczu było to ogromne państwo, które sięgało od Bałtyku prawie po Morze Czarne. Litwini byli ostatnim pogańskim narodem Europy. W 1385 roku wielki książę Jagiełło zawarł umowę z Polską. Przyjął chrzest, ożenił się z królową Jadwigą i został królem Polski, a Litwa przyjęła wiarę katolicką. Od tej pory oba państwa miały wspólnego władcę, chociaż każde zachowało własne wojsko, skarb i prawa.

W 1569 roku w Lublinie Polska i Litwa połączyły się w jedno państwo, które nazywamy Rzecząpospolitą Obojga Narodów. Szlachta litewska dostała te same prawa co polska i z czasem przejęła polski język i obyczaj. Po polsku zaczęli mówić także mieszczanie Wilna, a w następnych stuleciach

mieszkańcy katolickich wsi wokół miasta. Dlatego nasi przodkowie byli Polakami, chociaż mieszkali na Litwie. Tak samo było z Piłsudskimi z sąsiedniego Zułowa.

W Wielkim Księstwie mieszkało obok siebie wiele narodów. Byli tu Litwini, Rusini, czyli przodkowie dzisiejszych Białorusinów, Polacy, Żydzi, Tatarzy i Niemcy. Urzędowe dokumenty pisano najpierw po rusku. Język ruski to nie rosyjski. Była to mowa dawnych Rusinów, z której wyrosły dzisiejsze języki białoruski i ukraiński. Pisano nim cyrylicą i do końca XVII wieku był językiem urzędowym Wielkiego Księstwa. Potem zastąpiły go polski i łacina. Rosyjski pojawił się w urzędach dopiero po rozbiorach, a w księgach kościelnych w XIX wieku. Widać to w dokumentach naszej rodziny. Burmistrz Łukasz Markowicz napisał w 1567 roku list po rusku, czyli w tym dawnym języku urzędowym, testament jego ojca Marka zatwierdzono po łacinie, a księgi kościelne z XVIII wieku są już polskie i łacińskie.

Wiek XVI: czasy Marka i Łukasza

Najdawniejsi przodkowie, których znamy z imienia, to Marek Pietrowicz i jego syn Łukasz Markowicz. Żyli w Wilnie w XVI wieku. Było to stulecie, w którym Litwa prawie bez przerwy wojowała z Moskwą. Wielkie wojny toczyły się w latach 1500 do 1503, 1507 do 1508, 1512 do 1522 i 1534 do 1537. W 1514 roku Litwa straciła Smoleńsk, a granica moskiewska przesunęła się w stronę Wilna. Każdy, kto trzymał ziemię, musiał na wezwanie władcy stawić się konno na wojnę. Kto nie pojechał, płacił karę. Taką karę dostał Marek, a król Zygmunt Stary darował mu ją w 1509 roku.

Wilno rosło w tym czasie szybko. Na początku XVI wieku otoczono je murem, który miał chronić przed najazdem Tatarów. W mieście handlowali kupcy z Rusi, z Polski i z Niemiec. Marek był jednym z nich i zasiadał w radzie miejskiej. Miasto było jednak prawie całe drewniane i co kilkanaście lat niszczył je pożar. W 1530 roku spłonęła duża jego część. Razem z domami płonęły wtedy dokumenty, a bez dokumentu trudno było dowieść swoich praw do ziemi.

W połowie XVI wieku król Zygmunt August kazał na nowo pomierzyć wszystkie królewskie dobra na Litwie. Ziemię podzielono na równe działy zwane włókami, a ludziom wyznaczono od nowa powinności. Kto siedział na królewskiej ziemi i nie umiał pokazać dokumentu nadania, ten ją tracił. Tak stało się z ziemią Marka pod Onikształami. Dostał ją od królowej Heleny, ale urzędnicy włączyli ją do królewskiego dworu. Łukasz upominał się o nią w 1561 i 1564 roku.

W tym samym czasie do Wilna dotarła reformacja[1]. Wielu bogatych mieszczan i wielu szlachciców porzuciło Kościół katolicki. Łukasz należał do arian, najbardziej radykalnej grupy. Pod koniec stulecia Kościół katolicki odzyskał przewagę, a innowiercom było w Wilnie coraz trudniej. Łukasz pokłócił się z władzami miasta, stracił urząd, dom i majątek, a w 1572 roku uciekł z Wilna. Jego los pokazuje, że nawet burmistrz stolicy mógł w ciągu kilku lat stracić wszystko.

Jak łatwo było stracić majątek

Dzisiaj własność ziemi zapisana jest w księdze wieczystej i nikt jej nie odbierze bez wyroku sądu. Dawniej było inaczej. Majątek można było stracić na wiele sposobów, a raz stracony rzadko wracał do rodziny.

[1] Reformacja to ruch religijny z XVI wieku. Jego zwolennicy odeszli od Kościoła katolickiego i założyli własne Kościoły, zwane protestanckimi.

- **Podział między synów.** Na Litwie ziemię dziedziczyli wszyscy synowie po równo. Majątek, który wystarczał jednej rodzinie, po trzech pokoleniach musiał wyżywić kilkanaście. Tak powstała drobna szlachta, która miała herb, ale sama chodziła za pługiem.
- **Zastaw.** Kto potrzebował pieniędzy, oddawał ziemię wierzycielowi do używania, dopóki nie zwróci długu. Jeśli długu nie zwrócił, ziemia zostawała u wierzyciela. Tak Łukasz Markowicz oddał rodzinny majątek za czterdzieści kop groszy[2], a jego potomkowie nigdy go nie wykupili.
- **Wojna i pożar.** Wojsko zabierało konie, bydło i zboże, a wieś często paliło. Gospodarz, który stracił inwentarz i ziarno na siew, musiał się zadłużyć albo sprzedać ziemię.
- **Brak dokumentów.** Kto nie umiał pokazać dokumentu, ten przegrywał spór w sądzie. Dokumenty ginęły w pożarach i w czasie wojen.
- **Procesy.** Spory o granice, spadki i długi ciągnęły się przez dziesiątki lat i potrafiły pochłonąć więcej, niż była warta sama ziemia.

Wszystko to widać w naszej rodzinie. Trabuciowie sprzedali rodzinny majątek w 1672 roku, zaraz po wielkiej wojnie. Markowiczowie mieli w XVI wieku ziemię pod Wilnem i dom w mieście. Dwieście lat później spis ludności z 1795 roku zapisał Bartłomieja Markowicza wśród szlachty, która mieszka na chłopskiej ziemi w cudzym majątku. W 1816 roku dziedzic tego majątku ogłosił w gazecie Bartłomieja i jego synów swoimi zbiegłymi poddanymi[3]. Rodzina musiała dowodzić przed urzędem swojego szlachectwa i dowiodła go w 1819 roku.

Wielka wojna z Moskwą i ze Szwecją (1654-1667)

W 1654 roku na Litwę uderzyły wojska cara, a rok później od północy weszli Szwedzi. W Polsce te lata nazywa się potopem. 8 sierpnia 1655 roku wojska moskiewskie i kozackie zdobyły Wilno. Miasto rabowano i palono przez wiele dni, a mieszkańców, którzy nie zdążyli uciec, zabijano. Rosjanie trzymali Wilno przez sześć lat. Po wojsku przyszły głód i zaraza. Historycy oceniają, że Wielkie Księstwo Litewskie straciło w tych latach blisko połowę mieszkańców. Całe wsie stały puste, a pola zarastał las.

Z tych czasów pochodzą najstarsze wiadomości o Trabuciach. Wywód szlachectwa podaje, że Jerzego Trabucia ochrzczono w 1649 roku, pięć lat przed wojną, a jego ojciec Maciej sprzedał majątek w 1672 roku, pięć lat po jej końcu. W tej wojnie spłonęła też większość ksiąg kościelnych. Dlatego o ludziach, którzy żyli przed nią, wiemy tak mało.

Wojna północna, głód i zaraza (1700-1721)

Ledwie kraj odbudował się po jednej wojnie, zaczęła się następna. Przez dwadzieścia lat przez Litwę przechodziły na przemian wojska szwedzkie, saskie i rosyjskie. Każde z nich żywiło się tym, co zabrało chłopom i szlachcie. Zimą z 1708 na 1709 rok mrozy zniszczyły zasiewy i nastał głód. Zaraz po nim przyszła dżuma[4], która trwała do 1711 roku. W samym Wilnie zmarły dziesiątki tysięcy ludzi, a wiele wsi wymarło do ostatniego człowieka.

W tych latach żyli już ludzie, których znamy z imienia. Samuel Bojaruniec urodził się między 1680 a 1690 rokiem. Bartłomieja Markowicza ochrzczono w Mejszagole w 1703 roku. Łucja, najdawniejsza znana przodkini w rodzinie Łukaszewicz, urodziła się około 1715 roku, kilka lat po zarazie. Każde

[2] Kopa to sześćdziesiąt sztuk. Grosz litewski był srebrną monetą Wielkiego Księstwa Litewskiego.

[3] Poddany to chłop przypisany do majątku. Nie mógł go opuścić bez zgody pana. W Rosji poddaństwo zniesiono w 1861 roku.

[4] Dżuma to bardzo zaraźliwa choroba, na którą wtedy nie było lekarstwa. Dawniej nazywano ją morowym powietrzem.

z nich było dzieckiem ludzi, którzy przeżyli głód i mór. Gdyby choć jedno z nich wtedy zmarło, nie byłoby nikogo z nas.

Chłop i pan

Większość przodków Romualda to nie szlachta, tylko chłopi. Do 1861 roku chłop na Litwie był poddanym. Znaczy to, że należał do majątku razem z ziemią, na której mieszkał. Nie mógł się wyprowadzić ani ożenić w innym majątku bez zgody pana. Kiedy majątek sprzedawano, sprzedawano go razem z ludźmi. Pan mógł też przenieść rodzinę z jednej wsi do drugiej.

Za prawo do uprawiania kawałka ziemi chłop odrabiał pańszczyznę[5]. Zwykle było to kilka dni w tygodniu z własnym koniem albo wołem. Na swoim polu pracował w pozostałe dni. Do tego dochodziły daniny w zbożu, kurach i jajach, a w czasie żniw dodatkowe dni pracy. Rodzina Łukaszewicz żyła tak w majątku Stracza, a Gaulowie we wsi Kruki pod Komajami.

Życie było krótkie. Mniej więcej co trzecie dziecko umierało przed piątym rokiem życia, najczęściej na choroby, które dziś leczy się w kilka dni albo którym zapobiega szczepionka. Jeszcze pod koniec XIX wieku Stefan Łukaszewicz pochował dwóch małych synów. Kobiety często umierały przy porodzie, a wdowiec z małymi dziećmi żenił się ponownie po kilku miesiącach, bo gospodarstwa nie dało się prowadzić w pojedynkę. Dlatego w tej kronice tak często pojawiają się drugie żony i przyrodnie rodzeństwo.

Lata nieurodzaju wracały co kilka albo kilkanaście lat. Chłop nie miał zapasów na dłużej niż do następnych żniw. Kiedy zboże nie obrodziło, wiosną zaczynał się głód, który ludzie nazywali przednówkiem. Jadło się wtedy chleb z domieszką plew, kory i lebiody.

Pod władzą cara (1795-1915)

W 1795 roku Rosja, Prusy i Austria podzieliły między siebie resztę Rzeczypospolitej. Wileńszczyzna dostała się Rosji na sto dwadzieścia lat. Dla naszych przodków zmieniło się kilka rzeczy naraz.

Po pierwsze, szlachta musiała udowodnić swoje szlachectwo przed rosyjskim urzędem. Kto miał stare dokumenty, ten dostawał dekret i zachowywał swoje prawa. Tak zrobili Markowiczowie w 1819 roku i Trabuciowie w 1820 roku. Kto dokumentów nie miał albo nie było go stać na koszty, tego po 1831 roku władze przepisywały do chłopów albo do wolnych rolników. W ten sposób dziesiątki tysięcy rodzin drobnej szlachty straciły swój stan w ciągu jednego pokolenia.

Po drugie, przyszedł pobór do wojska. Każda wieś musiała co pewien czas oddać rekruta, a służba w armii carskiej trwała do dwudziestu pięciu lat. Rodzina żegnała takiego chłopaka jak zmarłego, bo prawie nikt nie wracał.

Po trzecie, przez te strony znów przeszła wielka wojna. W czerwcu 1812 roku Napoleon wkroczył z ogromną armią do Wilna i ruszył na Moskwę. Jego żołnierze zabierali po drodze konie, bydło i zboże. W grudniu ta sama armia wracała rozbita. Tysiące żołnierzy zamarzło pod Wilnem, a po wojsku została zaraza i ogołocone wsie.

Polacy dwa razy chwycili za broń przeciw Rosji, w 1831 i w 1863 roku. Po każdym powstaniu przychodziły kary. Po 1863 roku gubernator Murawjow kazał wieszać powstańców, zsyłał ludzi na

[5] Pańszczyzna to darmowa praca chłopa na polu pana, zwykle kilka dni w każdym tygodniu.

Sybir i odbierał majątki. Języka polskiego zakazano w urzędach i w szkołach. Księgi kościelne kazano pisać po rosyjsku już wcześniej, dlatego akty naszych przodków z drugiej połowy XIX wieku są rosyjskie.

W 1861 roku car zniósł poddaństwo. Chłopi stali się wolnymi ludźmi i dostali na własność ziemię, którą uprawiali. Musieli jednak spłacać ją państwu w ratach przez kilkadziesiąt lat. Ziemi było mało, a dzieci dużo. Gospodarstwo dzielono między synów, aż przestawało wystarczać na życie. Dlatego na przełomie XIX i XX wieku setki tysięcy ludzi z Wileńszczyzny wyjechały za chlebem do Ameryki. W 1914 roku wyjechała tam Zofia, siostra Jana Łukaszewicz, a około 1928 roku za ocean popłynął sam Jan.

Wiek XX: dwie wojny i pięć zmian władzy

We wrześniu 1915 roku Niemcy przełamali rosyjski front pod Święcianami. Linia okopów zatrzymała się na trzy lata nad jeziorem Narocz, kilkanaście kilometrów na wschód od Komaj. Wsie naszych przodków znalazły się tuż za niemieckim frontem. Wojsko zajmowało domy, zabierało konie i zboże, a ludzi pędziło do robót. W bitwie nad Naroczą w marcu 1916 roku zginęło albo zostało rannych około stu tysięcy żołnierzy.

Niemieckie wojsko stało także w Komajach. Za kościołem Niemcy założyli cmentarz wojenny. Dziś tego cmentarza już nie ma, a w jego miejscu stoi znak pamięci.

Il. 2. Komaje zimą 1917 r. na niemieckiej kartce z poczty polowej. Widać kościół, mur i żołnierzy przy saniach. Za kościołem był wtedy niemiecki cmentarz wojenny. Zbiory fundacji „Kroki" z Postaw, kolekcja Bogdanowa.

Po wojnie o te ziemie biły się Polska, Litwa i bolszewicka Rosja. W latach 1919 i 1920 front przetoczył się tędy kilka razy. Od 1922 roku Wileńszczyzna należała do Polski. Po raz pierwszy od ponad stu lat dzieci uczyły się w polskiej szkole, a księża pisali metryki po polsku. Wieś była jednak biedna i przeludniona, więc wyjazdy za ocean trwały dalej.

We wrześniu 1939 roku weszła Armia Czerwona. Władze sowieckie wywoziły w głąb Rosji urzędników, osadników, leśników i zamożniejszych gospodarzy razem z rodzinami. W czerwcu 1941 roku przyszli Niemcy. Jesienią tego roku na poligonie pod Nowymi Święcianami rozstrzelali kilka tysięcy Żydów

z okolicznych miasteczek, w tym z Podbrodzia i ze Święcian. Młodych ludzi wywozili na roboty do Niemiec.

W lipcu 1944 roku wróciła Armia Czerwona i została na dobre. Mężczyzn brano do wojska albo wywożono do pracy w głąb Związku Radzieckiego. Wywieziono wtedy także Antoniego Łukaszewicz, który miał około dziewiętnastu lat. Nowa granica między sowiecką Litwą a sowiecką Białorusią przecięła okolicę na pół. Powiewiórka i Kocielniki zostały po stronie litewskiej, a Komaje i Ockowicze po białoruskiej. Chłopom odebrano ziemię i włączono ją do kołchozów[6].

Polacy mogli wyjechać do Polski w dwóch falach, w latach 1945 do 1948 i 1956 do 1959. Kto wyjeżdżał, zostawiał dom, ziemię i groby bliskich. Nasza rodzina wyjechała w listopadzie 1958 roku. Antoni i Alina zabrali pięcioro dzieci oraz rodziców Aliny, Dominika i Leokadię Markowiczów. Ziemia Markowiczów w Obkortach została za granicą.

Co z tego wynika dla naszej rodziny

Kiedy czyta się następne rozdziały, warto pamiętać o trzech rzeczach.

Pierwsza: przetrwanie nie było czymś zwykłym. Każdy z naszych przodków przeżył dzieciństwo, w którym umierało co trzecie dziecko. Wielu przeżyło też wojnę, głód albo zarazę. To, że linia rodziny nie urwała się przez pięćset lat, jest w dużej mierze szczęśliwym trafem.

Druga: majątek i pozycja nie były dane na zawsze. Ta sama rodzina mogła w jednym stuleciu zasiadać w radzie stolicy, a w innym pracować na cudzym polu. Markowiczowie i Trabuciowie byli szlachtą z herbem, a mimo to w XVIII wieku żyli jak chłopi. Stało się tak przez podziały ziemi, długi i wojny, a nie przez czyjąś winę.

Trzecia: o większości ludzi nie zostało prawie nic. Chłop nie zostawiał listów ani testamentów. Zostawał po nim wpis o chrzcie, ślubie i pogrzebie, jeśli księga nie spłonęła. Dlatego o burmistrzu Łukaszu z XVI wieku wiemy więcej niż o jego potomkach sprzed dwustu lat, a każdy odnaleziony wpis jest w tej kronice pokazany i przetłumaczony.

[6] Kołchoz to sowieckie gospodarstwo zbiorowe, do którego władze zabierały ziemię gospodarzy.

Rodzina Łukaszewicz

To rodzina ojca Romualda, linia po mieczu, od której pochodzi nazwisko. Dokumenty pozwalają prześledzić ją przez siedem pokoleń, od Andrzeja i Łucji ze wsi Śnieciemięta, żyjących w XVIII wieku, do Antoniego, który w 1958 roku przywiózł rodzinę do Polski. Przez prawie dwieście lat byli to chłopi z Wileńszczyzny, najpierw poddani majątku Stracza, potem gospodarze w zaścianku[1] *Żukiszki i we wsi Ockowicze.*

Il. 1. Schemat pokazuje, kto był czyim synem, od Andrzeja i Łucji do Romualda.

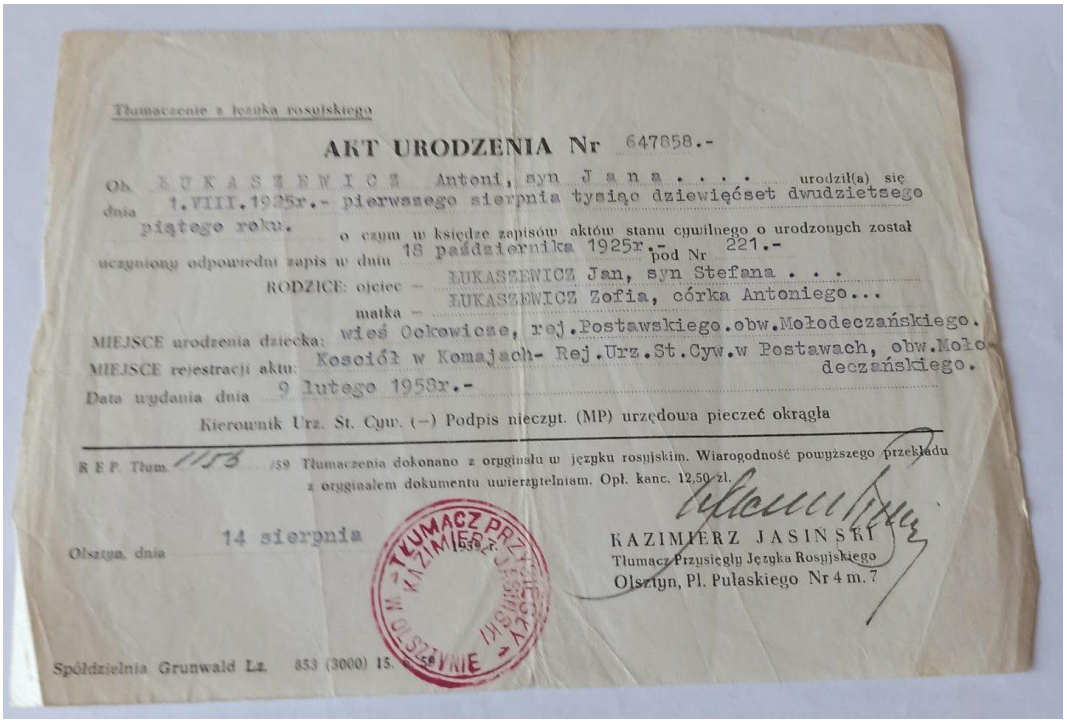
Rozdział opowiada o rodzinie od najmłodszych do najstarszych. Najpierw opisuje Antoniego, ojca Romualda, potem ojca Antoniego, czyli Jana, następnie dziadka Stefana i pradziadka Jakuba. Dalej cofa się jeszcze głębiej, aż do czasów, z których nie zachowały się już żadne księgi.

[1] Zaścianek to mała osada, zwykle kilka domów drobnej szlachty, stojących osobno od wsi.

Antoni Łukaszewicz (1925-1962)

Urodzenie	1 sierpnia 1925 r., wieś Ockowicze pod Komajami, dziś rejon postawski na Białorusi
Zapis urodzenia	18 października 1925 r. w kościele w Komajach, akt numer 221
Rodzice	Jan Łukaszewicz i Zofia z Gaulów
Rodzeństwo	Janina (1920), Longina (1922), Stefan (1924), Stanisława (1927)
Ślub	7 lutego 1949 r. w Podbrodziu, z Aliną Markowicz z Obkort
Dzieci	Romuald (1956),
Zajęcie	w Polsce gajowy w Sąpach pod Iławą
Śmierć	zaginął 2 grudnia 1962 r. w lesie między Sąpami a Wielowsią. Sąd w Iławie uznał go za zmarłego 23 sierpnia 1973 r.

Antoni urodził się 1 sierpnia 1925 roku w Ockowiczach. To wieś pod miasteczkiem Komaje, w dawnym powiecie święciańskim, dziś po białoruskiej stronie granicy. Był czwartym z pięciorga dzieci Jana i Zofii. Ochrzczono go w kościele w Komajach, bo do tej parafii należały Ockowicze. Miał około trzech lat, gdy ojciec wyjechał za ocean i nigdy nie wrócił. Wychowywała go matka, która została sama z pięciorgiem dzieci na małym gospodarstwie.

Tłumaczenie z języka rosyjskiego

AKT URODZENIA Nr 647858.-

Ob. ŁUKASZEWICZ Antoni, syn Jana . . . . urodził(a) się dnia 1.VIII.1925r.- pierwszego sierpnia tysiąc dziewięćset dwudziestego piątego roku. o czym w księdze zapisów aktów stanu cywilnego o urodzonych został uczyniony odpowiedni zapis w dniu 18 października 1925r. pod Nr 221.-

RODZICE: ojciec – ŁUKASZEWICZ Jan, syn Stefana . . .

matka – ŁUKASZEWICZ Zofia, córka Antoniego...

MIEJSCE urodzenia dziecka: wieś Ockowicze, rej.Postawskiego.obw.Mołodeczańskiego.

MIEJSCE rejestracji aktu: Kościół w Komajach- Rej.Urz.St.Cyw.w Postawach, obw.Mołodeczańskiego.

Data wydania dnia 9 lutego 1958r.-

Kierownik Urz. St. Cyw. (–) Podpis nieczyt. (MP) urzędowa pieczeć okrągła

R E P. Tłum. 1153 /59 Tłumaczenia dokonano z oryginału w języku rosyjskim. Wiarogodność powyższego przekładu z oryginałem dokumentu uwierzytelniam. Opł. kanc. 12,50 zł.

Olsztyn, dnia 14 sierpnia 1959 r.

TŁUMACZ PRZYSIĘGŁY KAZIMIERZ JASIŃSKI W OLSZTYNIE

KAZIMIERZ JASIŃSKI
Tłumacz Przysięgły Języka Rosyjskiego
Olsztyn, Pl. Pułaskiego Nr 4 m. 7

Spółdzielnia Grunwald Ld. 853 (3000) 15.

Il. 2. Akt urodzenia Antoniego w urzędowym tłumaczeniu z języka rosyjskiego. Odpis wydał w 1958 r. urząd w Postawach, a przetłumaczono go w Olsztynie w sierpniu 1959 r., już po przyjeździe rodziny do Polski.

Akt urodzenia Antoniego, tłumaczenie z 1959 roku

Treść dokumentu: Tłumaczenie z języka rosyjskiego. Akt urodzenia Nr 647858. Ob. Łukaszewicz Antoni, syn Jana, urodził się dnia 1.VIII.1925 r., pierwszego sierpnia tysiąc dziewięćset dwudziestego piątego roku, o czym w księdze zapisów aktów stanu cywilnego o urodzonych został uczyniony odpowiedni zapis w dniu 18 października 1925 r. pod Nr 221. Rodzice: ojciec Łukaszewicz Jan, syn Stefana, matka Łukaszewicz Zofia, córka Antoniego. Miejsce urodzenia dziecka: wieś Ockowicze, rej. Postawskiego, obw. Mołodeczańskiego. Miejsce rejestracji aktu: Kościół w Komajach, Rej. Urz. St. Cyw. w Postawach, obw. Mołodeczańskiego. Data wydania dnia 9 lutego 1958 r.

Ten jeden dokument potwierdza trzy pokolenia naraz: Antoniego, jego ojca Jana oraz obu dziadków, Stefana Łukaszewicz i Antoniego Gaula. Na grobie rodzinnym w Iławie wykuto inną datę urodzenia Antoniego, 25 sierpnia 1925 roku. Prawdziwą datę, 1 sierpnia, podaje akt urodzenia.

Wywózka i powrót

O młodości Antoniego wiemy z opowieści jego córki która słyszała ją od swojej matki Aliny i od babci Zofii. Pod koniec wojny, w latach 1944-1945, gdy na Wileńszczyznę wróciła władza sowiecka, Antoni miał około dziewiętnastu lat i podlegał poborowi do sowieckiego wojska. Nie chciał iść i ukrywał się po lasach. Pewnego razu przyszedł do domu, żeby jedną noc przespać się w łóżku, a ktoś na niego doniósł. Do chaty weszło dwóch uzbrojonych ludzi z miejscowej sowieckiej milicji pomocniczej, których nazywano striebkami. Antoni schował się pod łóżko. Pytali matkę, gdzie jest syn, a kiedy zaczęli przeładowywać karabiny, nie wytrzymał nerwowo i wyszedł. Zbili go cepami w stodole i zabrali.

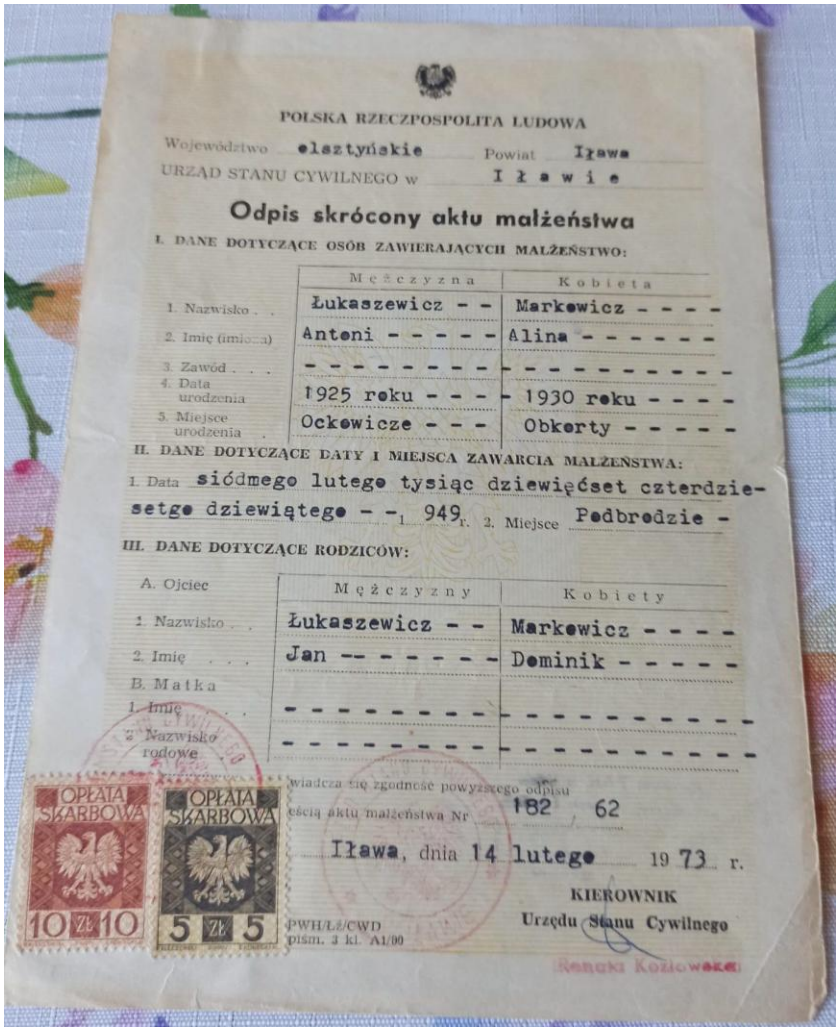
Rodzina mówiła, że wywieziono go na Sybir. Nie było go w domu około roku, a z zesłania wracał pieszo. Po drodze znaleziono go ledwo żywego w bramie i odwieziono do szpitala. Kiedy wreszcie doszedł do domu, matka go nie poznała, tak był wychudzony. Zofia odratowała syna, karmiąc go bardzo małymi porcjami. Wielu chłopców, którzy wracali wtedy w takim stanie, zmarło, bo od razu rzucili się na jedzenie.

Z zesłania Antoni przywiózł pieśń, którą śpiewał do końca życia. Nie grał na żadnym instrumencie, ale głos miał piękny. Córka zapamiętała słowa i zaśpiewała je w sierpniu 2026 roku.

- Tam, gdzie polska ziemia jest zbroczona krwią, tam jest moja ojczyzna i mój własny dom. Tam, gdzie myśli wylecą hen w daleki świat, tam jest moja ojczyzna moich młodych lat.
- Co dzień widzę ciebie w porannej złotej mgle, jak przed chatką stałaś i żegnałaś mnie. Twe różane usta czule śmiały się.
- Serce z bólu płacze, do ciebie się rwie, a ja żyć tu muszę, z dala kochać cię.
- Więc nie traćmy ducha, nie schylajmy głów, przejdzie zawierucha, Polska wróci znów.

Ślub i dzieci

7 lutego 1949 roku Antoni ożenił się z osiemnastoletnią Aliną Markowicz z zaścianka Obkorty pod Podbrodziem. Ślub zapisano w urzędzie w Podbrodziu. Młodzi zamieszkali w Kocielnikach, wsi w parafii Sorokpol, której kościół stoi w Powiewiórce. Tam urodzili się Między połową 1954 a końcem 1955 roku rodzina przeniosła się do Guż, wsi nad rzeką Merą, dwa i pół kilometra od Kocielnik, tuż przy wojskowym poligonie. W Gużach przyszli na świat Romuald Wszystkie dzieci ochrzczono w kościele w Powiewiórce.

POLSKA RZECZPOSPOLITA LUDOWA

Województwo olsztyńskie Powiat Iława

URZĄD STANU CYWILNEGO w Iławie

Odpis skrócony aktu małżeństwa

I. DANE DOTYCZĄCE OSÓB ZAWIERAJĄCYCH MAŁŻEŃSTWO:

	Mężczyzna	Kobieta
1. Nazwisko	Łukaszewicz	Markowicz
2. Imię (imiona)	Antoni	Alina
3. Zawód		
4. Data urodzenia	1925 roku	1930 roku
5. Miejsce urodzenia	Ockowicze	Obkorty

II. DANE DOTYCZĄCE DATY I MIEJSCA ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA:

1. Data siódmego lutego tysiąc dziewięćset czterdziesetgo dziewiątego 1949 r. 2. Miejsce Podbrodzie

III. DANE DOTYCZĄCE RODZICÓW:

A. Ojciec	Mężczyzny	Kobiety
1. Nazwisko	Łukaszewicz	Markowicz
2. Imię	Jan	Dominik
B. Matka		
1. Imię		
2. Nazwisko rodowe		

OPŁATA SKARBOWA 10 zł 10

OPŁATA SKARBOWA 5 zł 5

Poświadcza się zgodność powyższego odpisu z treścią aktu małżeństwa Nr 182/62

Iława, dnia 14 lutego 1973 r.

KIEROWNIK Urzędu Stanu Cywilnego

PWH/Ł/CWD pism. 3 kl. A1/80

Il. 3. Odpis skrócony aktu małżeństwa Antoniego i Aliny. Wydał go urząd stanu cywilnego w Iławie 14 lutego 1973 r., dwa tygodnie przed złożeniem w sądzie wniosku o uznanie Antoniego za zmarłego.

Odpis skrócony aktu małżeństwa Antoniego i Aliny, wydany w 1973 roku

Treść dokumentu: Polska Rzeczpospolita Ludowa. Województwo olsztyńskie. Powiat Iława. Urząd Stanu Cywilnego w Iławie. Odpis skrócony aktu małżeństwa. I. Dane dotyczące osób zawierających małżeństwo. Mężczyzna: nazwisko Łukaszewicz, imię Antoni, data urodzenia 1925 roku, miejsce urodzenia Ockowicze. Kobieta: nazwisko Markowicz, imię Alina, data urodzenia 1930 roku, miejsce urodzenia Obkorty. II. Dane dotyczące daty i miejsca zawarcia małżeństwa. Data: siódmego lutego tysiąc dziewięćset czterdziesetgo [tak w odpisie] dziewiątego, 1949 r. Miejsce: Podbrodzie. III. Dane dotyczące rodziców. Ojciec mężczyzny: Łukaszewicz Jan. Ojciec kobiety: Markowicz Dominik. Poświadcza się zgodność powyższego odpisu z treścią aktu małżeństwa Nr 182/62. Iława, dnia 14 lutego 1973 r.

Dziecko	Rok urodzenia	Miejsce urodzenia	Chrzestni

Metryki chrztu dzieci i portret ślubny Antoniego i Aliny znajdują się w rozdziale o rodzinie Markowiczów.

Droga do Polski

W latach 1955-1959 Polacy z Wileńszczyzny po raz ostatni mogli wyjechać do Polski. Według rodzinnej opowieści do wyjazdu skłonił rodzinę pożar nowego domu teściów w Obkortach. Wszystkie dokumenty załatwiała Alina. Antoni nie chciał chodzić po sowieckich urzędach i powiedział żonie tylko tyle: „jak załatwisz papiery, to jedziemy". Córka przypuszcza, że po tym, co przeszedł w młodości, po prostu bał się urzędów.

Rodzice Aliny, Dominik i Leokadia, wyjechali pierwsi, w październiku 1958 roku. Antoni z Aliną i pięciorgiem dzieci ruszyli wkrótce po nich, w listopadzie. Najmłodszy a Romuald niecałe trzy lata. Najpierw trafili do punktu dla repatriantów[2] w Zielonej Górze. Stamtąd Antoni jeździł ze swoim bratem Stefanem po kraju i szukał pracy oraz domu. Znalazł posadę gajowego u leśniczego Kosińskiego z Chmielówki i wyremontowany poniemiecki dom w osadzie Sąpy pod Iławą. Rodzina wysiadła z pociągu w Samborowie, a dobytek przewieziono do Sąp ciężarówką. Antoni przywiózł ze sobą motocykl Junak z koszem.

Il. 4. Ratusz w Iławie na początku lat osiemdziesiątych. Po wojnie budynek odbudowano bez wieży i urządzono w nim sklepy. W Iławie jest grób rodzinny. Autor nieznany, Iławska Kronika Cyfrowa, zbiory Miejskiej Biblioteki Publicznej w Iławie.

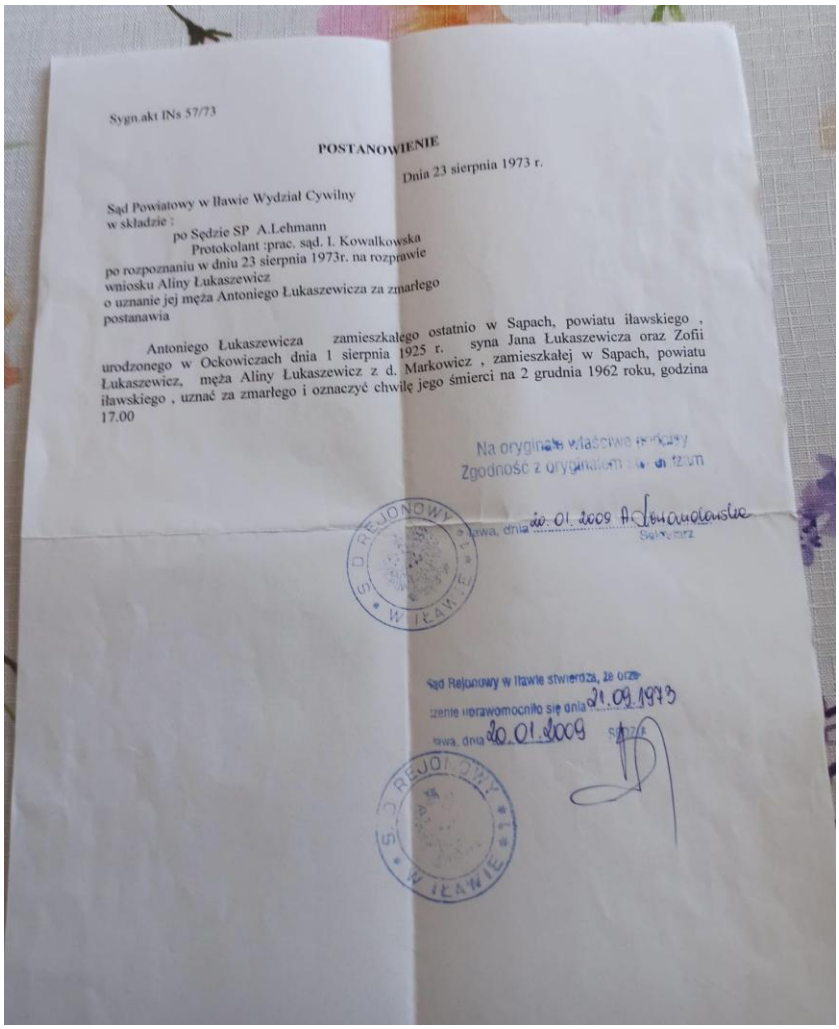
2 grudnia 1962 roku

W niedzielę 2 grudnia 1962 roku, około południa, Antoni wyjechał z domu rowerem. Alina napisała później w sądowym wniosku, że jechał do swoich obowiązków gajowego w leśnictwie Chmielówka. Córka pamięta, że miał w Wielowsi umówić wozaków, którzy zwieźliby drewno na zimę. Do domu nie wrócił. Po kilku dniach wozak przywiózł jego rower, znaleziony na drodze przy cmentarzu w Wielowsi, w ówczesnym powiecie morąskim. Spadł świeży śnieg, potem przyszła odwilż i ślady znikły. pamięta, że milicjant zbył sprawę słowami: „pił, pije, to się znajdzie".

Dochodzenie prowadziła Prokuratura Powiatowa w Morągu pod numerem DS 848/62. Alina napisała we wniosku, że okoliczności wskazywały na zabójstwo. Dochodzenie umorzono. Ciała Antoniego nigdy nie odnaleziono. Rodzina wykluczała samobójstwo. Antoni miał trzydzieści siedem lat.

[2] Repatriant to człowiek, który wraca do ojczyzny. Tak nazywano Polaków przesiedlanych po wojnie z ziem zabranych przez Związek Sowiecki.

Dla Aliny oznaczało to nie tylko żałobę, ale i biedę. Skoro nie było ciała, nie było aktu zgonu, a bez aktu zgonu Alinie nie przysługiwała renta po mężu. Została sama z pięciorgiem dzieci. Dopiero 1 marca 1973 roku, ponad dziesięć lat po zaginięciu, złożyła w sądzie wniosek o uznanie męża za zmarłego. Jako świadków podała Stanisława Kuczyńskiego i Aleksandra Cieplickiego z Urowa oraz Wacława Antkowiaka z Sąp. Sąd Powiatowy w Iławie wydał postanowienie 23 sierpnia 1973 roku. Na jego podstawie urząd stanu cywilnego w Iławie sporządził akt zgonu numer 18 z 1973 roku.

Sygn.akt INs 57/73

POSTANOWIENIE

Dnia 23 sierpnia 1973 r.

Sąd Powiatowy w Iławie Wydział Cywilny
w składzie :
po Sędzie SP A.Lehmann
Protokolant :prac. sąd. I. Kowalkowska
po rozpoznaniu w dniu 23 sierpnia 1973r. na rozprawie
wniosku Aliny Łukaszewicz
o uznanie jej męża Antoniego Łukaszewicza za zmarłego
postanawia

Antoniego Łukaszewicza zamieszkałego ostatnio w Sąpach, powiatu iławskiego , urodzonego w Ockowiczach dnia 1 sierpnia 1925 r. syna Jana Łukaszewicza oraz Zofii Łukaszewicz, męża Aliny Łukaszewicz z d. Markowicz , zamieszkałej w Sąpach, powiatu iławskiego , uznać za zmarłego i oznaczyć chwilę jego śmierci na 2 grudnia 1962 roku, godzina 17.00

Na oryginale właściwe podpisy
Zgodność z oryginałem

Iława, dnia 20.01.2009

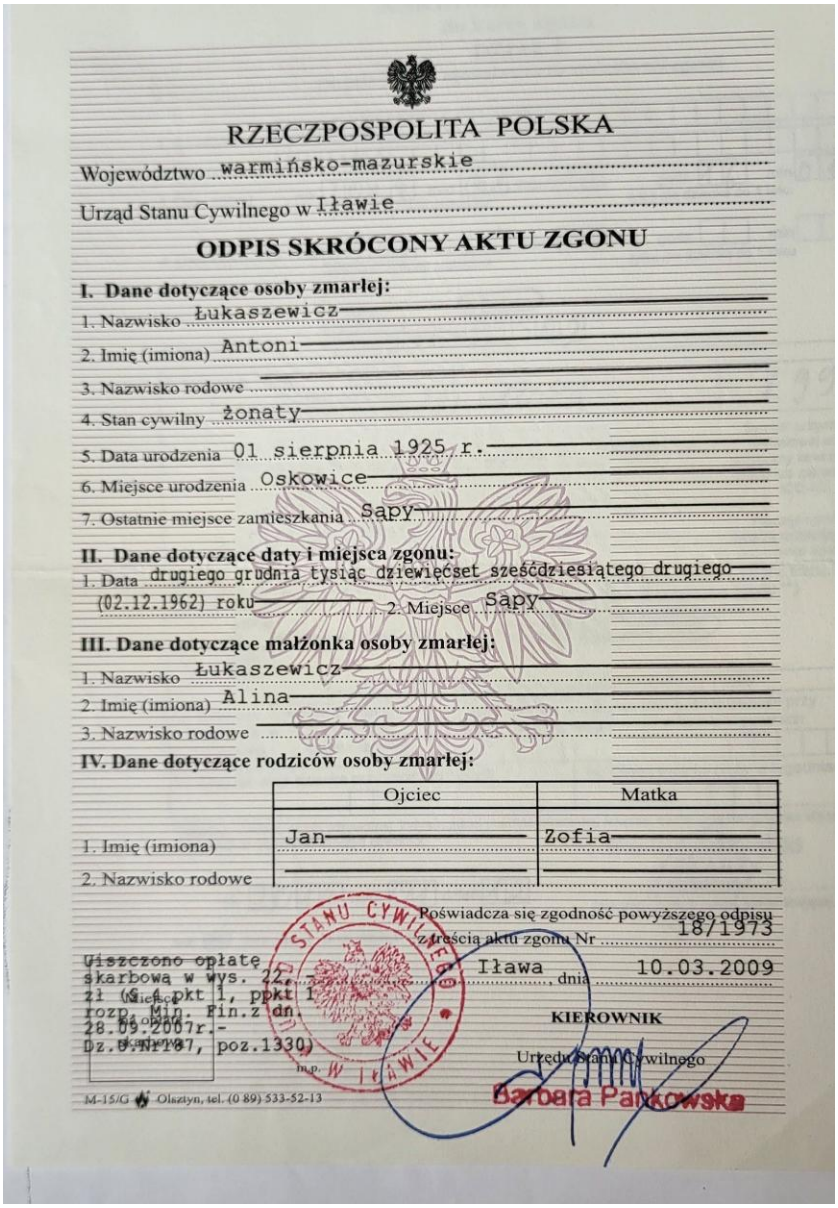
Sąd Rejonowy w Iławie stwierdza, że orzeczenie uprawomocniło się dnia 21.09.1973

Iława, dnia 20.01.2009

Il. 5. Postanowienie Sądu Powiatowego w Iławie z 23 sierpnia 1973 r. o uznaniu Antoniego za zmarłego. Odpis wydany rodzinie w 2009 r.

Postanowienie sądu o uznaniu Antoniego za zmarłego, 1973

Treść dokumentu: Sygn. akt INs 57/73. Postanowienie. Dnia 23 sierpnia 1973 r. Sąd Powiatowy w Iławie Wydział Cywilny […] po rozpoznaniu w dniu 23 sierpnia 1973 r. na rozprawie wniosku Aliny Łukaszewicz o uznanie jej męża Antoniego Łukaszewicza za zmarłego postanawia Antoniego Łukaszewicza zamieszkałego ostatnio w Sąpach, powiatu iławskiego, urodzonego w Ockowiczach dnia 1 sierpnia 1925 r. syna Jana Łukaszewicza oraz Zofii Łukaszewicz, męża Aliny Łukaszewicz z d. Markowicz, zamieszkałej w Sąpach, powiatu iławskiego, uznać za zmarłego i oznaczyć chwilę jego śmierci na 2 grudnia 1962 roku, godzina 17.00. [Pieczęć:] Sąd Rejonowy w Iławie stwierdza, że orzeczenie uprawomocniło się dnia 21.09.1973

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Województwo warmińsko-mazurskie

Urząd Stanu Cywilnego w Iławie

ODPIS SKRÓCONY AKTU ZGONU

I. Dane dotyczące osoby zmarłej:

1. Nazwisko Łukaszewicz
2. Imię (imiona) Antoni
3. Nazwisko rodowe
4. Stan cywilny żonaty
5. Data urodzenia 01 sierpnia 1925 r.
6. Miejsce urodzenia Oskowice
7. Ostatnie miejsce zamieszkania Sapy

II. Dane dotyczące daty i miejsca zgonu:

1. Data drugiego grudnia tysiąc dziewięćset sześćdziesiątego drugiego (02.12.1962) roku 2. Miejsce Sapy

III. Dane dotyczące małżonka osoby zmarłej:

1. Nazwisko Łukaszewicz
2. Imię (imiona) Alina
3. Nazwisko rodowe

IV. Dane dotyczące rodziców osoby zmarłej:

	Ojciec	Matka
1. Imię (imiona)	Jan	Zofia
2. Nazwisko rodowe		

Poświadcza się zgodność powyższego odpisu z treścią aktu zgonu Nr 18/1973

Iława, dnia 10.03.2009

KIEROWNIK Urzędu Stanu Cywilnego

Barbara Pankowska

USC W IŁAWIE

Uiszczono opłatę skarbową w wys. 22,- zł (§ 4 pkt 1, ppkt 1 rozp. Min. Fin. z dn. 28.09.2007 r. - Dz. U. Nr 187, poz. 1330)

M-15/G Olsztyn, tel. (0 89) 533-52-13

Il. 6. Odpis skrócony aktu zgonu Antoniego, akt numer 18 z 1973 r. Urząd stanu cywilnego w Iławie wydał ten odpis rodzinie 10 marca 2009 r.

Odpis skrócony aktu zgonu Antoniego, akt 18 z 1973 roku

Treść dokumentu: Rzeczpospolita Polska. Województwo warmińsko-mazurskie. Urząd Stanu Cywilnego w Iławie. Odpis skrócony aktu zgonu. I. Dane dotyczące osoby zmarłej: 1. Nazwisko Łukaszewicz. 2. Imię (imiona) Antoni. 4. Stan cywilny żonaty. 5. Data urodzenia 01 sierpnia 1925 r. 6. Miejsce urodzenia Oskowice. 7. Ostatnie miejsce zamieszkania Sapy. II. Dane dotyczące daty i miejsca zgonu: 1. Data drugiego grudnia tysiąc dziewięćset sześćdziesiątego drugiego (02.12.1962) roku. 2. Miejsce Sapy. III. Dane dotyczące małżonka osoby zmarłej: 1. Nazwisko Łukaszewicz. 2. Imię (imiona) Alina. IV. Dane dotyczące rodziców osoby zmarłej: Ojciec Jan. Matka Zofia. Poświadcza się zgodność powyższego odpisu z treścią aktu zgonu Nr 18/1973. Iława, dnia 10.03.2009.

Jako miejsce urodzenia urzędnik wpisał w tym odpisie „Oskowice". To błędnie zapisana nazwa Ockowicze.

Antoni nie ma własnego grobu. Jego imię i nazwisko wykuto na grobie rodzinnym w Iławie, w którym spoczywają Alina oraz jej rodzice.

Alina z Markowiczów (1930-2014)

Żona Antoniego urodziła się 4 marca 1930 roku w Obkortach jako córka Dominika Markowicza i Leokadii z Cybulskich. Zmarła 12 stycznia 2014 roku w Samborowie. Jej życie, rodzice i dalsi przodkowie są opisani w rozdziale o rodzinie Markowiczów.

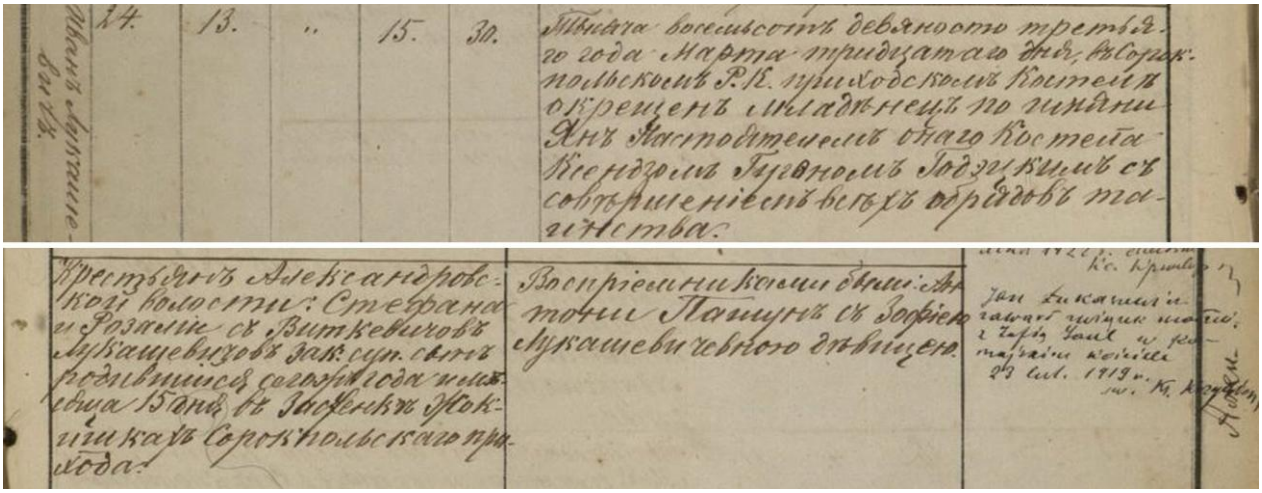
Jan Łukaszewicz (ur. 1893)

Urodzenie	15 marca 1893 r., zaścianek Żukiszki, parafia Sorokpol
Chrzest	30 marca 1893 r., kościół w Sorokpolu, czyli w Powiewiórce
Rodzice	Stefan Łukaszewicz i Rozalia z Witkiewiczów
Chrzestni	Antoni Paszuk i panna Zofia Łukaszewicz
Ślub	23 lutego 1919 r. w kościele w Komajach, z Zofią Gaul z Kruk
Dzieci	Janina (1920), Longina (1922), Stefan (1924), Antoni (1925), Stanisława (1927)
Dalsze losy	około 1928 r. wyjechał za ocean, według rodziny do Montevideo w Urugwaju. Daty i miejsca śmierci nie znamy

Jan był najmłodszym z siedmiorga dzieci Stefana i Rozalii zapisanych w księgach. Urodził się w Żukiszkach, małym zaścianku w parafii Sorokpol, w którym przyszli na świat także jego ojciec i całe rodzeństwo. Ochrzczono go dwa tygodnie później w kościele w Powiewiórce.

Il. 7. Kościół w Powiewiórce, dawniej zwany sorokpolskim. Tu przez półtora wieku chrzczono, żeniono i chowano rodzinę Łukaszewicz. Fot. Juste, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Il. 8. Akt chrztu Jana, księga parafii Sorokpol, akt 24 z 1893 r. U góry widać lewą stronę księgi, a pod nią prawą. Na prawym brzegu ksiądz dopisał później po polsku wiadomość o ślubie Jana z Zofią Gaul.

Akt chrztu Jana, 1893

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ девяносто третьяго года Марта тридцатаго дня, въ Сорокпольскомъ Р.К. приходскомъ Костелѣ окрещенъ младенецъ по имени Янъ Настоятелемъ онаго Костела Ксендзомъ Геронимомъ[?] Годзюкинымъ съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ таинства. Крестьянъ Александровской волости: Стефана и Розаліи съ Виткевичевъ Лукашевичевъ зак. суп. сынъ родившійся сего года мѣсяца 15 дня въ Застѣнкѣ Жукишкахъ Сорокпольскаго прихода. Воспріемниками были: Антоній Пашукъ съ Софіею Лукашевичевною дѣвицею. [Dopisek:] Jan Łukaszewicz zawarł związek małżeń. z Zofją Gaul w komajskim kościele 23 lut. 1919 r.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego trzeciego, dnia trzydziestego marca, w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym proboszcz tego kościoła ksiądz Hieronim Godziukin ochrzcił niemowlę imieniem Jan z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Jest to syn włościan gminy aleksandrowskiej, Stefana i Rozalii z Witkiewiczów, prawych małżonków noszących nazwisko Łukaszewicz, urodzony 15 dnia tego miesiąca tego roku w zaścianku Żukiszki parafii sorokpolskiej. Chrzestnymi byli Antoni Paszuk i panna Zofia Łukaszewicz. Dopisek: Jan Łukaszewicz zawarł związek małżeński z Zofią Gaul w komajskim kościele 23 lutego 1919 roku.

Chrzestny Antoni Paszuk nosił to samo nazwisko co praprababka Jana, Magdalena z Paszuków, o której piszemy niżej.

Dopisek o ślubie ksiądz zrobił w 1919 roku na marginesie starej metryki. Dzięki niemu wiemy, że Jan z Żukiszek jest tym samym człowiekiem, który ożenił się z Zofią Gaul. Po ślubie młodzi zamieszkali w Ockowiczach w parafii Komaje, w rodzinnych stronach Zofii. Tam w 1925 roku urodził się Antoni, a w 1927 roku Stanisława.

Il. 9. Kościół św. Jana Chrzciciela w Komajach, dziś na Białorusi. W tym kościele Jan i Zofia wzięli ślub 23 lutego 1919 r. Fot. Futureal, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Dziecko	Urodzenie	Dalsze losy
Janina	1920	Według rodziny w czasie wojny była na robotach w Berlinie, a potem zamieszkała we Francji. Dwa razy wychodziła za mąż, najpierw za Jana Bernarda, potem za Ferdynanda Dhuadta. Zmarła w 1979 r. w Paryżu. Jej syn
Longina	4 VII 1922	Była niepełnosprawna i do końca życia pozostawała pod opieką rodziny. Zmarła 22 I 1980 r. w Wołowie.
Stefan	15 I 1924	Po wojnie zamieszkał na Dolnym Śląsku i pracował w zakładach Rokita. Jego żoną była Aleksandra z Miśników. Zmarł 8 I 2002 r. w Wołowie.
Antoni	1 VIII 1925	ojciec Romualda
Stanisława	27 VIII 1927	We wrześniu 1943 r. wywieziono ją na roboty do Berlina. Po wojnie wyszła za Tadeusza Krzyżaka. Zmarła 2 XII 2018 r. i jest pochowana w Gdańsku.

Wyjazd za ocean

Około 1928 roku Jan wyjechał za chlebem do Ameryki Południowej. W domu była wielka bieda: mała chałupa i pięcioro dzieci, z których najmłodsze miało rok. Tysiące ludzi z Wileńszczyzny wyjeżdżało wtedy do Argentyny, Urugwaju i Brazylii z nadzieją, że zarobią i ściągną rodzinę albo wrócą z pieniędzmi.

Jan przysłał żonie pieniądze tylko raz. Potem wszelki słuch o nim zaginął. Nikt w rodzinie nie dowiedział się, czy umarł, zginął, czy ułożył sobie życie od nowa. Jego wnuczka wspomina, że mówiło się o Urugwaju albo Paragwaju. W rodzinnych zapiskach powtarza się nazwa Montevideo. To stolica Urugwaju i najpewniej stamtąd nadano ten jedyny przekaz pieniężny.

Il. 10. Montevideo, stolica Urugwaju, na fotografii prasowej z 1928 r. W głębi port, do którego przypływały statki z emigrantami z Europy. Na pierwszym planie fotograf na dachu wysokiego budynku. Agencja Pacific and Atlantic, zbiory Biblioteki Narodowej Francji, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Zofia z Gaulów (1894-1968)

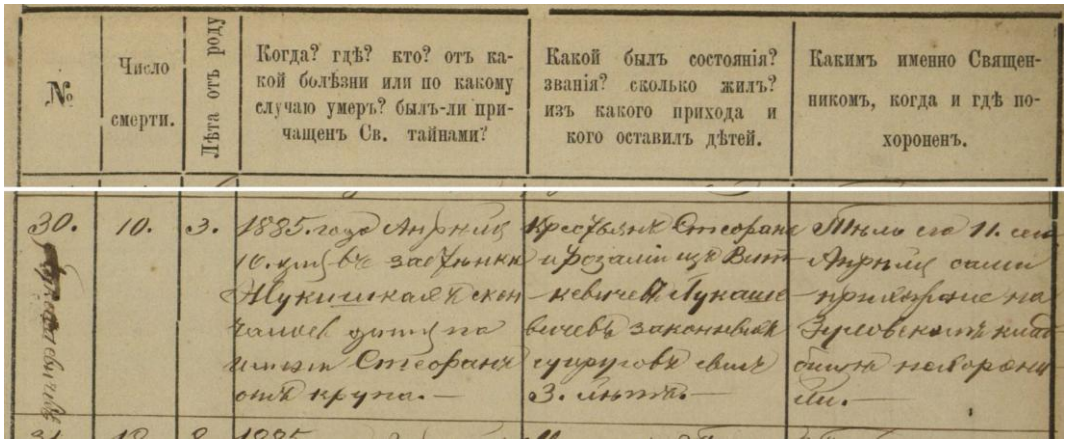
Żona Jana urodziła się 1 września 1894 roku we wsi Kruki w parafii Komaje jako córka Antoniego Gaula i Urszuli z Błaszkiewiczów. Po wyjeździe męża sama wychowała pięcioro dzieci w Ockowiczach. Po wojnie znalazła się w Polsce. Zmarła 15 października 1968 roku w Mirsku na Dolnym Śląsku. Jej życie i jej przodków opisuje rozdział o rodzinie Gaulów.

Rodzeństwo Jana

Stefan i Rozalia mieli siedmioro dzieci zapisanych w księgach parafii Sorokpol. Wszystkie urodziły się w Żukiszkach. Dwóch synów zmarło w dzieciństwie na krup, czyli duszące zapalenie krtani.

Dziecko	Urodzenie	Dalsze losy
Stefan	11 VIII 1882	zmarł 10 IV 1885 r. w Żukiszkach na krup i został pochowany na cmentarzu w Zułowie
Judyta	9 XII 1883	ochrzczona 18 XII 1883 r.
Elżbieta	26 I 1885	ochrzczona 3 II 1885 r.
Weronika	20 X 1886	ochrzczona 2 XI 1886 r.
Zofia	28 IV 1889	W 1914 r. wyjechała do Stanów Zjednoczonych i po mężu nazywała się Kalesnick. Zmarła w 1959 r. w Portland.
Piotr	16 VII 1891	zmarł 16 VIII 1892 r. w Żukiszkach na krup
Jan	15 III 1893	dziadek Romualda

Najstarszy z rodzeństwa, Stefan, nosił imię ojca. Jego akt zgonu zachował się w księdze parafii Sorokpol.

№	Число смерти.	Лѣта отъ роду	Когда? гдѣ? кто? отъ какой болѣзни или по какому случаю умеръ? былъ-ли причащенъ Св. тайнами?	Какой былъ состоянія? званія? сколько жилъ? изъ какого прихода и кого оставилъ дѣтей.	Какимъ именно Священникомъ, когда и гдѣ похороненъ.
30.	10.	3.	1885. года Апрѣля 10. дня въ застѣнкѣ Жукишкахъ скончался дитя по имени Стефанъ отъ крупа.	Крестьянъ Стефана и Розаліи изъ Виткевичевъ Лукашевичевъ законныхъ супруговъ сынъ 3. лѣтъ.	Тѣло его 11. сего Апрѣля сами прихожане на Зуловскомъ кладбищѣ похоронили.

Il. 11. Akt zgonu małego Stefana, księga zgonów parafii Sorokpol, akt 30 z 1885 r. Nad aktem doklejono nagłówek tej samej strony księgi, żeby było widać nazwy rubryk.

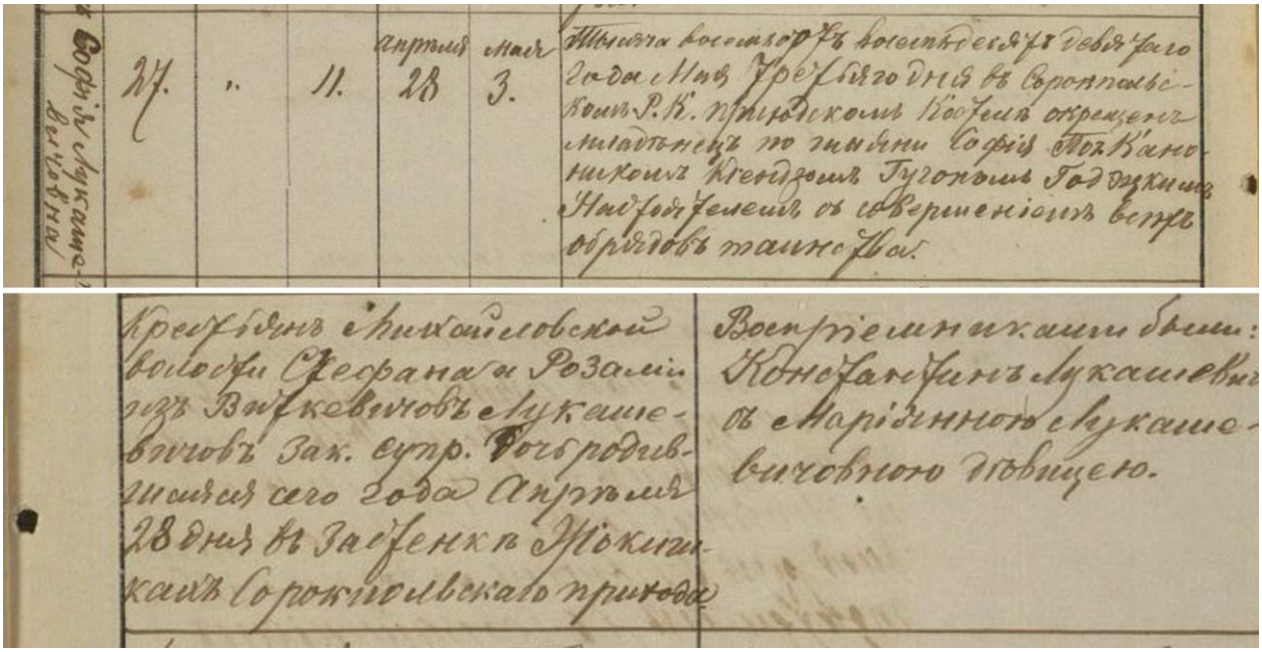
Akt zgonu Stefana Łukaszewicz, syna Stefana i Rozalii, 1885

Tekst oryginalny (rosyjski): *№ 30. Число смерти: 10. Лѣта отъ роду: 3. 1885 года Апрѣля 10 дня въ застѣнкѣ Жукишкахъ скончался дитя по имени Стефанъ отъ крупа. Крестьянъ Стефана и Розаліи изъ Виткевичевъ Лукашевичевъ законныхъ супруговъ сынъ 3 лѣтъ. Тѣло его 11 сего Апрѣля сами прихожане на Зуловскомъ кладбищѣ похоронили.*

Po polsku: Akt 30. Dzień śmierci: 10. Wiek: 3 lata. Roku 1885, dnia 10 kwietnia, w zaścianku Żukiszki zmarło na krup dziecko imieniem Stefan. Był to trzyletni syn włościan Stefana i Rozalii z Witkiewiczów, prawych małżonków noszących nazwisko Łukaszewicz. Jego ciało pochowali 11 kwietnia tego roku sami parafianie na cmentarzu w Zułowie.

Zofia Kalesnick, siostra w Ameryce

Starsza siostra Jana, Zofia, urodziła się 28 kwietnia 1889 roku. Jej chrzestnymi byli Konstanty Łukaszewicz i panna Marianna Łukaszewicz, najpewniej stryj i ciotka dziecka, czyli rodzeństwo ojca. Księgi w Rosji prowadzono według starego kalendarza, spóźnionego wtedy o dwanaście dni. Według kalendarza, którego używamy dziś, Zofia urodziła się 10 maja i taką właśnie datę urodzin podawała potem w Ameryce.

Il. 12. Akt chrztu Zofii, księga parafii Sorokpol, akt 27 z 1889 r. U góry widać lewą stronę księgi, a pod nią prawą.

Akt chrztu Zofii Łukaszewicz, 1889

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ восемьдесятъ девятаго года Мая третьяго дня въ Сорокпольскомъ Р. К. приходскомъ Костелѣ окрещенъ младенецъ по имени Софія Поч. Каноникомъ Ксендзомъ Гугономъ Годзишкимъ Настоятелемъ съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ таинства. Крестьянъ Михайловской волости Стефана и Розаліи изъ Виткевичовъ Лукашевичовъ зак. супр. дочь родившаяся сего года Апрѣля 28 дня въ застѣнкѣ Жукишкахъ Сорокпольскаго прихода. Воспріемниками были: Константинъ Лукашевичъ съ Маріанною Лукашевичовною девицею.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset osiemdziesiątego dziewiątego, dnia trzeciego maja, w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym proboszcz, kanonik honorowy ksiądz Hugo Godziszki, ochrzcił niemowlę imieniem Zofia z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Jest to córka włościan gminy michałowskiej, Stefana i Rozalii z Witkiewiczów, prawych małżonków noszących nazwisko Łukaszewicz, urodzona 28 kwietnia tego roku w zaścianku Żukiszki parafii sorokpolskiej. Chrzestnymi byli Konstanty Łukaszewicz i panna Marianna Łukaszewicz.

17 czerwca 1914 roku, na kilka tygodni przed wybuchem pierwszej wojny światowej, Zofia wypłynęła z Hamburga do Nowego Jorku na wielkim parowcu Imperator. Płynęła najtańszą, trzecią klasą. Na liście pasażerów zapisano ją jako pannę, służącą, poddaną rosyjską, z miejscem zamieszkania „Bockewicze", czyli Bucewicze, wieś sąsiadującą z Ockowiczami. Podała, że ma dwadzieścia lat, choć miała dwadzieścia pięć.

Osiadła w Portland w stanie Maine. 23 października 1915 roku wyszła tam za Michała Kalesnicka, dwudziestosześcioletniego przybysza z ziem polskich pod zaborem rosyjskim. Ślubu udzielił ksiądz John Sciokalski w polskim kościele. W akcie ślubu Zofia podała imiona rodziców: Stephen Lukaszewicz i Rosalia Witkiewicz. Dzięki temu wiemy na pewno, że Sophie Kalesnick z Portland to nasza Zofia z Żukiszek.

Dziecko Zofii i Michała	Lata życia	Uwagi
Lenore Therese	1916-1998	po mężu Higgins, mieszkała w Cape Elizabeth w stanie Maine
Zenon Joseph	1917-1962	mieszkał w Gardenie w Kalifornii
Joseph	1919-1926	zmarł jako siedmioletnie dziecko
Archie	1923-1970	mieszkał w Portland

Spis ludności z 1920 roku zanotował, że Zofia nie mówi po angielsku, a jej językiem ojczystym jest polski. W 1940 roku rodzina mieszkała w Portland przy Clark Street 58. Zofia prowadziła dom i należała do kobiecych stowarzyszeń przy kościele świętego Ludwika. Michał zmarł w 1952 roku. Zofia zmarła nagle w swoim domu 30 stycznia 1959 roku. Pochowano ją 2 lutego na katolickim cmentarzu Calvary w South Portland. Miejscowa gazeta napisała, że zostawiła dwie córki, dwóch synów oraz osiemnaścioro wnucząt. W Stanach Zjednoczonych żyją więc do dziś potomkowie Stefana i Rozalii, dalecy kuzyni Romualda.

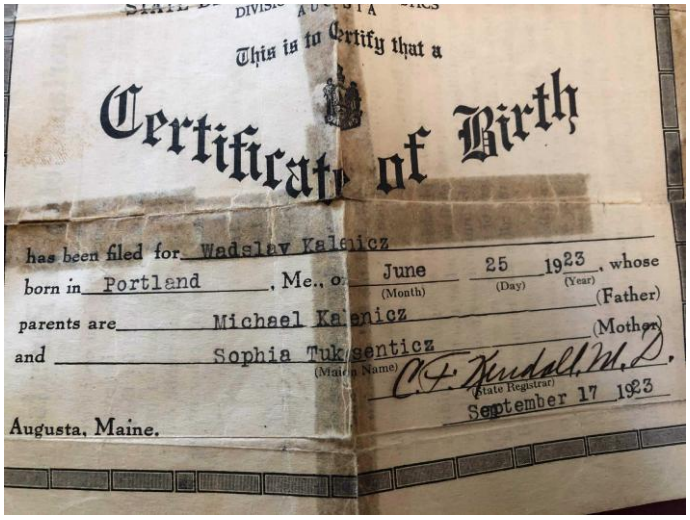
Il. 13. Zofia Kalesnick w Ameryce. Mężczyzna obok niej nie jest podpisany. Fotografię w owalnej ramce udostępnił w serwisie Ancestry użytkownik jbburke2. W internecie dostępna jest tylko ta mała kopia fotografii.

Il. 14. Nagrobek rodziny Kalesnick na cmentarzu Calvary w South Portland. Od góry: Michael J. Kalesnick (1893-1952), jego żona Sophie B. Kalesnick (1892-1959), ich synowie Joseph (1919-1926) i Zenia J. (1917-1962), zięć John M. Higgins (1917-2013) z żoną Lenore T. (1916-1998) oraz Thomas P. Higgins (ur. 1938). Fot. LB, serwis Find a Grave.

Na nagrobku wyryto 1892 jako rok urodzenia Zofii. Księga parafii Sorokpol, w której zapisano jej chrzest, podaje jednak rok 1889.

W rodzinie Zofii zachowało się świadectwo urodzenia jej syna, wystawione 17 września 1923 roku w Auguście, stolicy stanu Maine. Chłopiec urodził się 25 czerwca 1923 roku w Portland i dostał polskie imię Władysław, które urzędnik zapisał jako Wadslav. Rok urodzenia wskazuje, że był to ten sam syn, którego później nazywano Archie. Nazwisko panieńskie matki urzędnik przepisał na maszynie jako „Tuk…senticz". Tak wyglądało dla niego nazwisko Łukaszewicz, w którym literę Ł wziął za T.

Il. 15. Świadectwo urodzenia syna Zofii i Michała z 1923 r. Zdjęcie dokumentu udostępnił w serwisie Ancestry użytkownik jbburke2.

Świadectwo urodzenia, stan Maine, 17 września 1923 r.

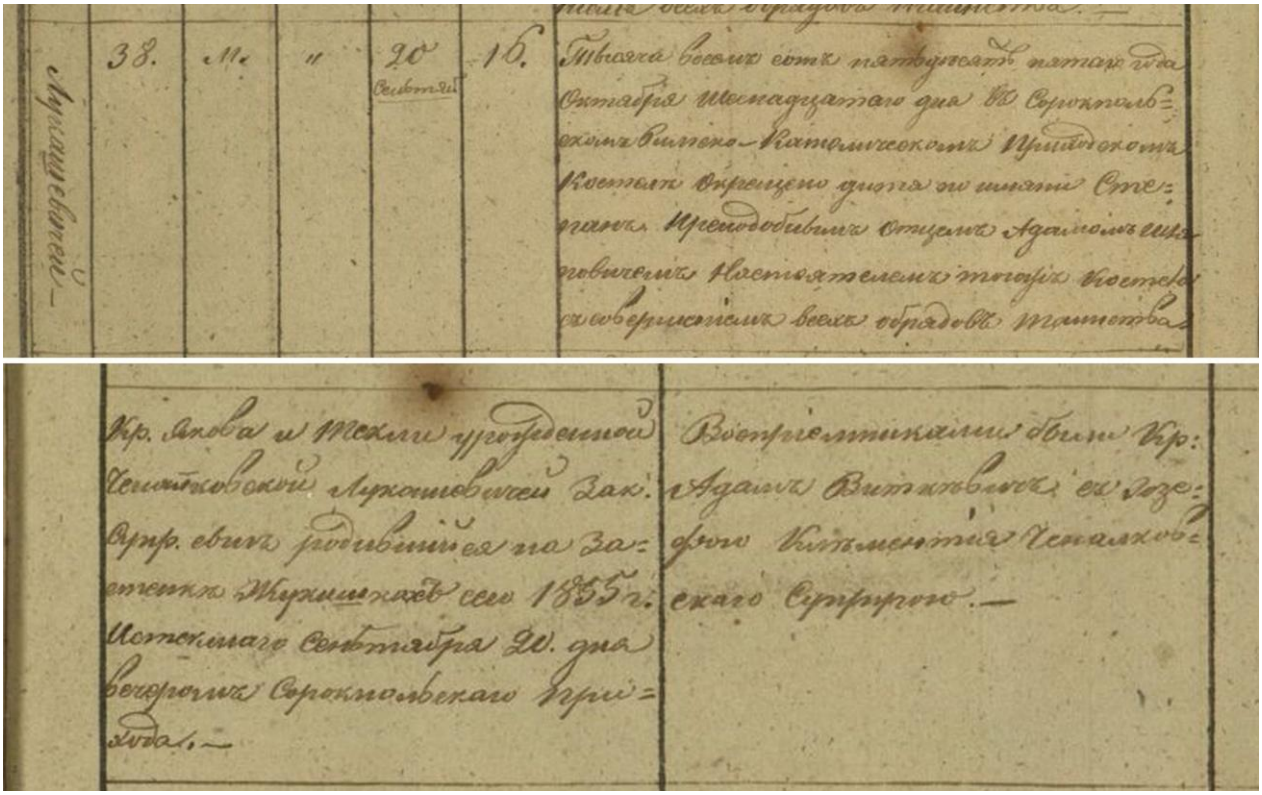
Tekst oryginalny (angielski): *Certificate of Birth. This is to Certify that a […] has been filed for Wadslav Kalenicz born in Portland, Me., on June 25, 1923, whose parents are Michael Kalenicz (Father) and Sophia Tuk[…]senticz (Maiden Name) (Mother). […] State Registrar. Augusta, Maine. September 17, 1923.*

Po polsku: Świadectwo urodzenia. Zaświadcza się, że złożono […] dla Wadslava Kalenicza, urodzonego w Portland w stanie Maine 25 czerwca 1923 roku, którego rodzicami są Michael Kalenicz (ojciec) i Sophia Tuk[…]senticz (nazwisko panieńskie) (matka). […] urzędnik stanu cywilnego stanu Maine. Augusta, Maine, 17 września 1923 r.

Stefan Łukaszewicz (ur. 1855)

Urodzenie	20 września 1855 r. wieczorem, zaścianek Żukiszki
Chrzest	16 października 1855 r., kościół w Sorokpolu
Rodzice	Jakub Łukaszewicz i Tekla z Czepułkowskich
Ślub	18 października 1881 r. w Sorokpolu, z Rozalią Witkiewicz, urodzoną w Zułowie
Dzieci	Stefan (1882), Judyta (1883), Elżbieta (1885), Weronika (1886), Zofia (1889), Piotr (1891), Jan (1893)
Stan	chłop, gospodarz w Żukiszkach
Śmierć	daty i miejsca nie znamy. Księgi wymieniają go ostatni raz w marcu 1893 r., przy chrzcie syna Jana

Stefan był trzecim synem Jakuba i Tekli. Urodził się w Żukiszkach i w tym samym zaścianku spędził blisko czterdzieści lat. Żukiszki leżą w dawnym powiecie święciańskim, dziś na pograniczu Litwy i Białorusi.

Il. 16. Akt chrztu Stefana, księga parafii Sorokpol, akt 38 z 1855 r. U góry widać lewą stronę księgi, a pod nią prawą.

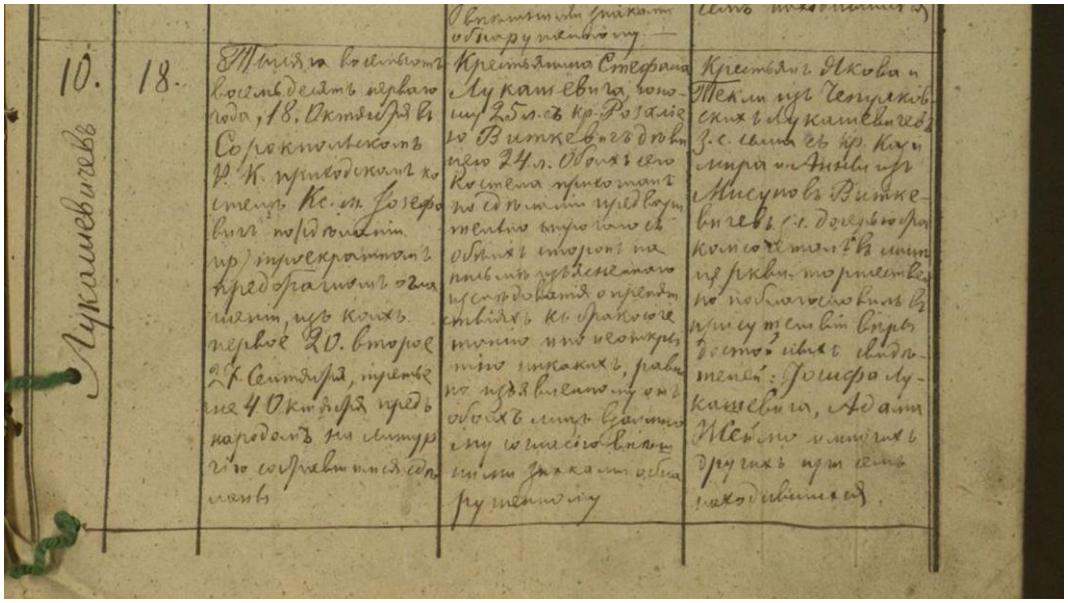
Akt chrztu Stefana Łukaszewicz, 1855

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемь сотъ пятьдесятъ пятаго года Октября шестнадцатаго дня въ Сорокпольскомъ Римско-Католическомъ Приходскомъ Костелѣ окрещено дитя по имени Стефанъ Преподобнымъ Отцемъ Адамомъ Шляповичемъ[?] Настоятелемъ тогожъ Костела съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ таинства. Кр. Якова и Текли урожденной Чепулковской Лукашевичей Зак. Супр. сынъ родившійся на Застѣнкѣ Жукишкахъ сего 1855 г. истекшаго Сентября 20 дня вечеромъ Сорокпольскаго Прихода. Воспріемниками были Кр. Адамъ Витановичъ[?] съ Розою[?] Климентія Чепулковскаго Супругою.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset pięćdziesiątego piątego, dnia szesnastego października, w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym wielebny ojciec Adam Szlapowicz, proboszcz tego kościoła, ochrzcił dziecko imieniem Stefan z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Jest to syn włościan Jakuba i Tekli z domu Czepułkowskiej, prawych małżonków noszących nazwisko Łukaszewicz, urodzony w zaścianku Żukiszki 20 września tego 1855 roku wieczorem, w parafii sorokpolskiej. Chrzestnymi byli włościanie Adam Witanwicz i Róża, żona Klemensa Czepułkowskiego.

W sierpniu 1880 roku Stefan był świadkiem na ślubie starszego brata Kazimierza, który żenił się w kościele w Komajach z Anielą Kuleszówną ze wsi Ockowicze. To pierwszy ślad związku rodziny z Ockowiczami, w których pokolenie później mieszkał syn Stefana, Jan.

Rok później, 18 października 1881 roku, Stefan ożenił się z Rozalią Witkiewicz. Akt ślubu podaje mu 25 lat, choć według metryki miał już 26. Akt wymienia rodziców obojga młodych razem z nazwiskami panieńskimi matek. Jeden dokument łączy więc cztery rodziny: Łukaszewicz, Czepułkowskich, Witkiewiczów i Misiunów.

Il. 17. Akt ślubu Stefana i Rozalii, księga ślubów parafii Sorokpol, akt 10 z 1881 r.

Akt ślubu Stefana Łukaszewicz i Rozalii Witkiewicz, 1881

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ восемьдесятъ перваго года, 18. Октября въ Сорокпольскомъ Р.К. приходскомъ костелѣ Кс. М. Іозефовичъ по сдѣланіи при троекратномъ предбрачномъ оглашеніи, изъ конхъ первое 20. второе 27. Сентября, третье 4. Октября предъ народомъ на литургію собравшимся, Крестьянина Стефана Лукашевича, холостаго 25 л. съ кр. Розаліею Виткевичъ дѣвицею 24 л. Обоихъ сего костела прихожанъ, по сдѣланіи предварительно строгаго съ обѣихъ сторонъ на письмѣ представленнаго изслѣдованія о препятствіяхъ къ бракосочетанію ими неоткрытымъ никакихъ, равно по изъявленному отъ обоихъ ихъ взаимному согласію внѣшними знаками обнаруженному, Крестьянъ Якова и Текли изъ Чепулковскихъ Лукашевичевъ з.с. сына съ кр. Казимира и Анны изъ Мисуновъ Виткевичевъ з.с. дочерью бракосочетавъ въ лицѣ церкви торжественно поблагословилъ въ присутствіи вѣры достойныхъ свидѣтелей: Іосифа Лукашевича, Адама Жеймо и многихъ другихъ при семъ находившихся.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset osiemdziesiątego pierwszego, 18 października, w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz M. Józefowicz, po trzech zapowiedziach ogłoszonych ludowi zebranemu na nabożeństwie 20 września, 27 września i 4 października, połączył małżeństwem włościanina Stefana, kawalera lat 25, noszącego nazwisko Łukaszewicz, z włościanką Rozalią Witkiewicz, panną lat 24, oboje parafian tego kościoła. Wcześniej z obu stron przeprowadzono na piśmie ścisłe badanie przeszkód do małżeństwa i żadnych nie wykryto, a oboje wyrazili wzajemną zgodę widocznymi znakami. On jest synem włościan Jakuba i Tekli z Czepułkowskich, prawych małżonków, ona córką włościan Kazimierza i Anny z Misiunów Witkiewiczów, prawych małżonków. Ksiądz pobłogosławił ich uroczyście w obliczu Kościoła, w obecności wiarygodnych świadków: Józefa Łukaszewicz, Adama Żejmy i wielu innych obecnych.

Świadek Józef to najpewniej najstarszy brat pana młodego. Przez następne dwanaście lat Stefan i Rozalia gospodarowali w Żukiszkach, gdzie urodziło się siedmioro ich dzieci. W spisie parafian[3] z marca 1909 roku Stefana i Rozalii w Żukiszkach już nie ma. Między 1893 a 1909 rokiem rodzina wyprowadziła się więc z parafii. Ich wnuki rodziły się w Ockowiczach pod Komajami.

Rozalia z Witkiewiczów (ur. 1857)

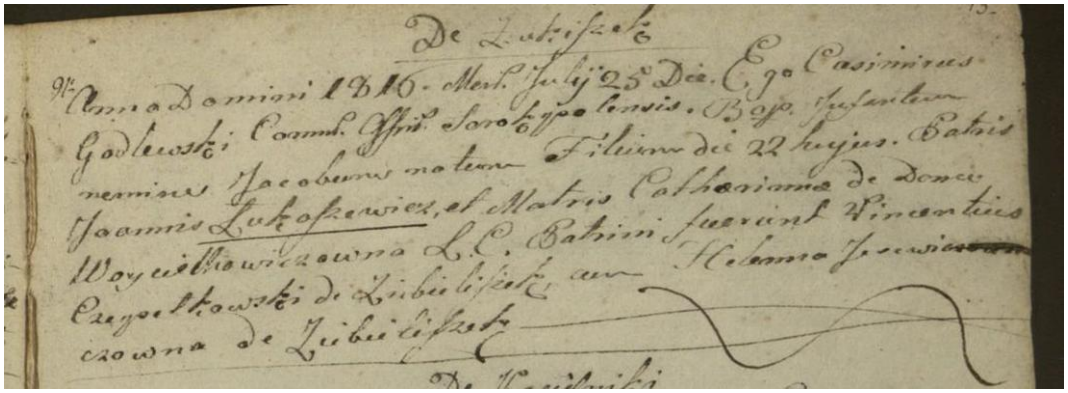
Żona Stefana urodziła się 10 lipca 1857 roku we wsi Zułów, przy majątku, w którym dziesięć lat później przyszedł na świat Józef Piłsudski. Była córką Kazimierza Witkiewicza i Anny z Misiunów. Rozalia i jej przodkowie mają w kronice własny rozdział o rodzinie Witkiewiczów.

[3] Spis parafian to lista wszystkich mieszkańców parafii, dom po domu, spisana przez księdza.

Jakub Łukaszewicz (1816-1876)

Urodzenie	22 lipca 1816 r., zaścianek Żukiszki, parafia Sorokpol
Chrzest	25 lipca 1816 r., kościół w Sorokpolu
Rodzice	Jan Łukaszewicz i Katarzyna z Wojciechowiczów
Chrzestni	Wincenty Czepułkowski i Helena Jasiewiczówna
Ślub	21 listopada 1848 r. w Kiemieliszkach, z Teklą Czepułkowską z Zabieliszek
Dzieci	dziesięcioro, w tym Stefan (1855)
Stan	chłop, gospodarz w Żukiszkach
Śmierć	1 listopada 1876 r. w Żukiszkach, na gorączkę. Pochowany 4 listopada na cmentarzu parafialnym

Jakub był młodszym synem Jana i Katarzyny. Urodził się w lipcu 1816 roku, a ochrzcił go trzy dni później ksiądz Kazimierz Godlewski.

Il. 18. Akt chrztu Jakuba, księga parafii Sorokpol, akt 91 z 1816 r.

Akt chrztu Jakuba Łukaszewicz, 1816

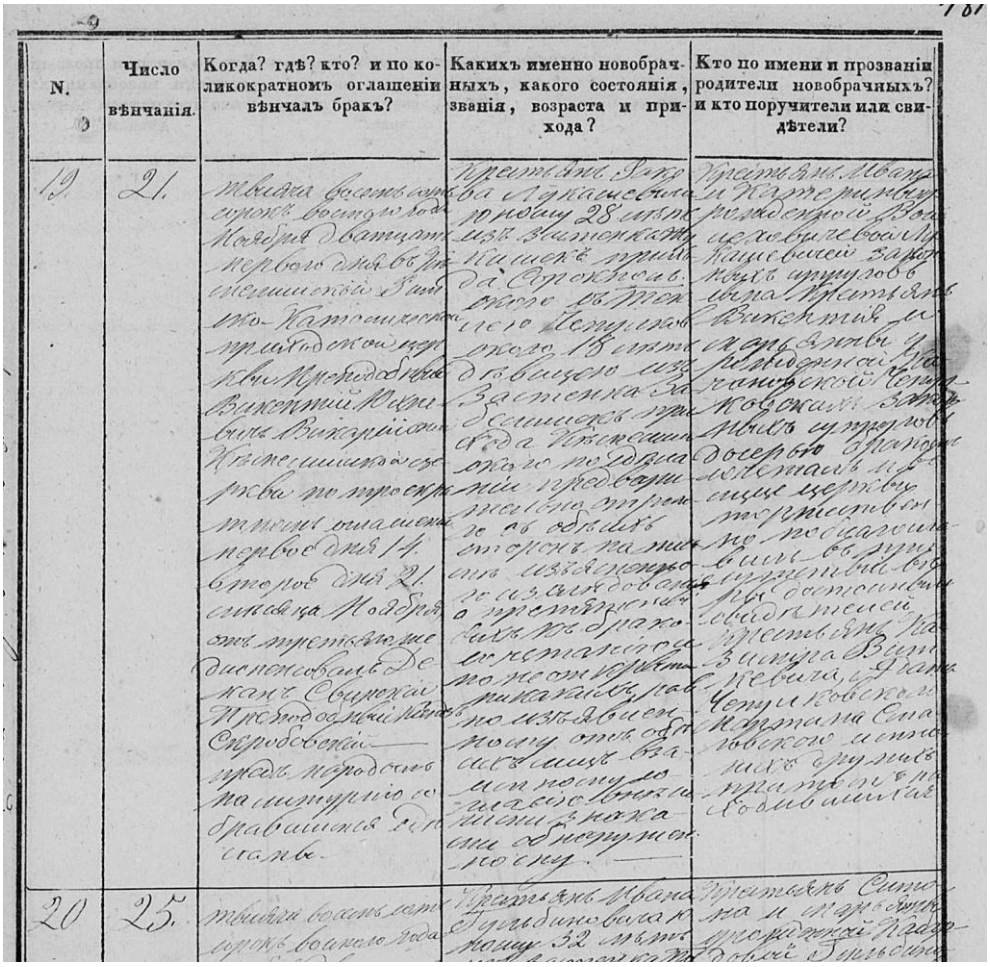
Tekst oryginalny (łacina): *De [Ż]ukiszki. 91. Anno Domini 1816. Mens. July 25 Die. Ego Casimirus Godlewski Comm. Offic. Sorokpolensis. Bap. Infantem nomine Jacobum natum Filium die 22 hujus. Patris Joannis Łukaszewicz, et Matris Catharinae de domo Woyciechowiczowna L.C. Patrini fuerunt Vincentius Czepułkowski de Zubieliszki cum Helena J[a]siewiczowna de Zubieliszki.*

Po polsku: Z Żukiszek (pierwsza litera nazwy jest w akcie niewyraźna). Akt 91. Roku Pańskiego 1816, dnia 25 lipca, ja, Kazimierz Godlewski, komendarz pełniący obowiązki w Sorokpolu, ochrzciłem niemowlę imieniem Jakub, syna urodzonego 22 dnia tego miesiąca. Ojcem jest Jan Łukaszewicz, a matką Katarzyna z domu Wojciechowiczówna, prawi małżonkowie. Chrzestnymi byli Wincenty Czepułkowski i Helena Jasiewiczówna, oboje z Zabieliszek (w akcie: Zubieliszki).

Wincenty Czepułkowski trzymał do chrztu także starszego brata Jakuba. Trzydzieści dwa lata później został teściem Jakuba, o czym opowiada rozdział o rodzinie Czepułkowskich.

Jako dziecko Jakub przenosił się z rodzicami z osady do osady. Spis ludności z sierpnia 1834 roku zapisał go, siedemnastoletniego, w zaścianku Żukiszki. W Żukiszkach Jakub mieszkał już do końca życia. W spisie parafian z 20 marca 1843 roku ma dwadzieścia siedem lat i mieszka w jednym domu z rodzicami oraz z rodziną starszego brata Franciszka.

21 listopada 1848 roku Jakub ożenił się z Teklą Czepułkowską z zaścianka Zabieliszki. Ślub odbył się w kościele w Kiemieliszkach, w parafii panny młodej.

N.	Число вѣнчанія.	Когда? гдѣ? кто? и по коликократномъ оглашеніи вѣнчалъ бракъ?	Какихъ именно новобрачныхъ, какого состоянія, званія, возраста и прихода?	Кто по имени и прозванію родители новобрачныхъ? и кто поручители или свидѣтели?
19	21.			
20	25.			

Il. 19. Akt ślubu Jakuba i Tekli, odpis księgi ślubów parafii Kiemieliszki, akt 19 z 1848 r.

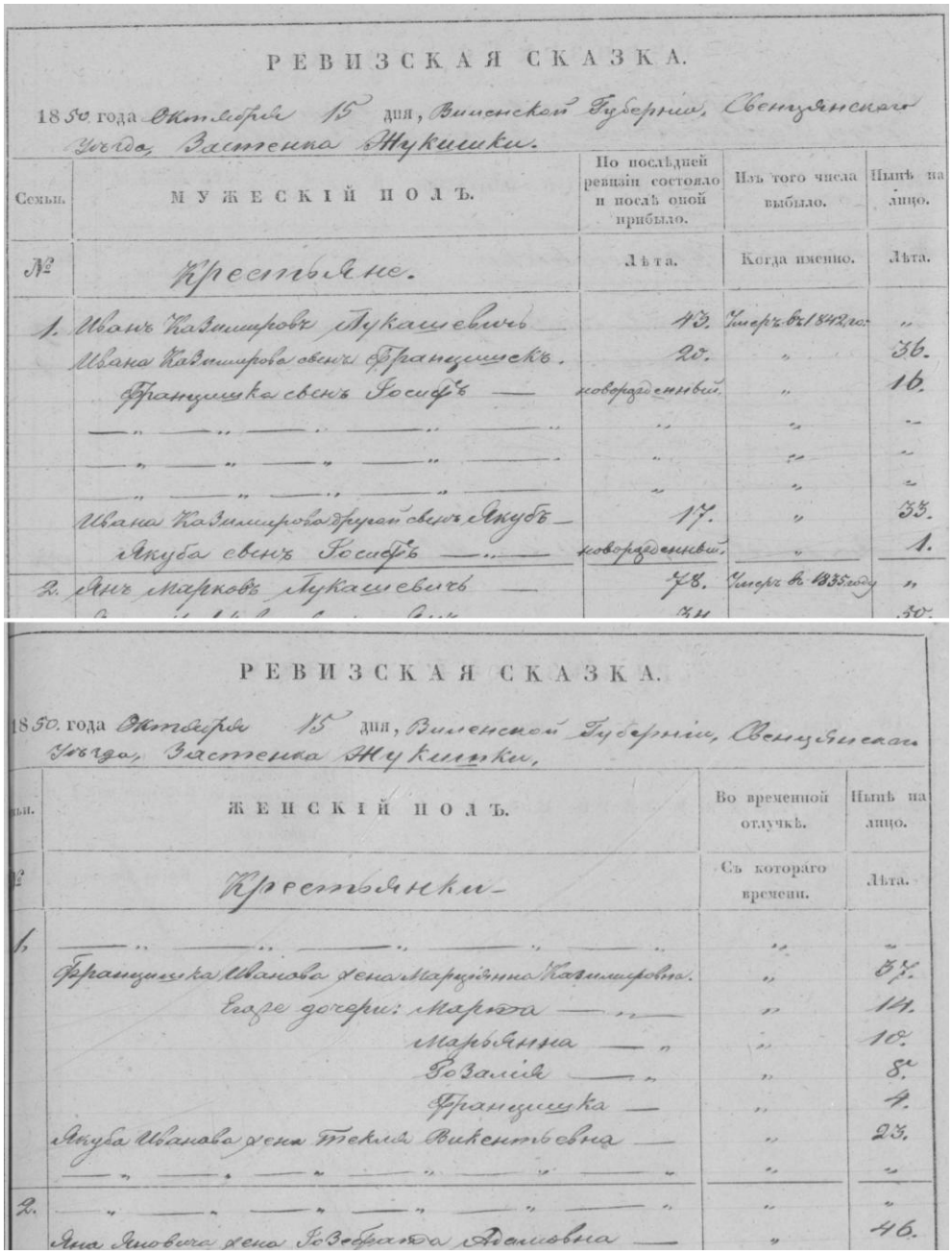
Akt ślubu Jakuba Łukaszewicz i Tekli Czepułkowskiej, 1848

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ сорокъ восьмаго года Ноября двадцать перваго дня въ Кемелишской Римско-Католической приходской церкви Преподобный Викентій Ю[?]кевичъ Викарій Кемелишской церкви, по трехкратномъ оглашеніи первое дня 14, второе дня 21 мѣсяца Ноября, отъ третьяго же диспенсовалъ Деканъ Свирскій Преподобный Іоаннъ Скробовскій[?], предъ народомъ на литургію собравшимся. Крестьянъ Якова Лукашевича юношу 28 лѣтъ изъ Жукишекъ прихода Сорокпольскаго съ Теклею Чепулковскою около 18 лѣтъ дѣвицею изъ застѣнка Забелишекъ прихода Кемелишскаго […] Крестьянъ Ивана и Катерины рожденной Войцеховичевой Лукашевичей законныхъ супруговъ сына, Крестьянъ Викентія и Марьяны рожденной Качановской Чепулковскихъ законныхъ супруговъ дочерью вѣнчалъ въ присутствіи вѣроятія достойныхъ свидѣтелей крестьянъ Казимира Виткевича, Адама Чепулковскаго, Игната Стан[к]овскаго[?] и многихъ другихъ при томъ находившихся.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset czterdziestego ósmego, dnia dwudziestego pierwszego listopada, w kiemieliskim rzymskokatolickim kościele parafialnym wielebny Wincenty Juchniewicz, wikary tego kościoła, po zapowiedziach ogłoszonych 14 i 21 listopada ludowi zebranemu na nabożeństwie oraz po zwolnieniu z trzeciej zapowiedzi przez dziekana świrskiego, wielebnego Jana Skrobowskiego, połączył małżeństwem włościanina Jakuba, kawalera lat 28 z Żukiszek w parafii sorokpolskiej, noszącego nazwisko Łukaszewicz, z Teklą Czepułkowską, panną około 18 lat z zaścianka Zabieliszki w parafii kiemieliskiej […] On jest synem włościan Jana i Katarzyny z domu Wojciechowiczówny, prawych małżonków. Ona jest córką włościan Wincentego i Marianny z domu Kaczanowskiej, prawych małżonków Czepułkowskich. Świadkami byli włościanie Kazimierz Witkiewicz, Adam Czepułkowski, Ignacy Stankowski i wielu innych obecnych.

Ksiądz zapisał panu młodemu 28 lat, choć według metryki Jakub miał już 32. Wiek w aktach ślubu podawano wtedy na oko. Świadkowie Kazimierz Witkiewicz i Adam Czepułkowski nosili imiona i nazwiska szwagra i brata Tekli. Ojciec Rozalii, późniejszej żony Stefana, też nazywał się Kazimierz Witkiewicz, ale to inny człowiek.

Spis ludności z października 1850 roku pokazuje młode małżeństwo w Żukiszkach. Spisano wtedy Jakuba, jego żonę Teklę oraz ich rocznego syna Józefa. Przy Tekli zaznaczono, że jest córką Wincentego. Pod tym samym dachem mieszkał brat Jakuba, Franciszek, z żoną Marcjanną i dziećmi. W Żukiszkach wychowały się wszystkie dzieci Jakuba i Tekli.

РЕВИЗСКАЯ СКАЗКА.

1850 года Октября 15 дня, Виленской Губерніи, Свенцянскаго Уѣзда, Застенка Жукишки.

Семьи.	МУЖЕСКІЙ ПОЛЪ.	По послѣдней ревизіи состояло и послѣ оной прибыло.	Изъ того числа выбыло.	Нынѣ на лицо.
№	Крестьяне.	Лѣта.	Когда именно.	Лѣта.
1.	Иванъ Казимировъ Лукашевичъ	43.	Умеръ въ 1842 го.	„
	Ивана Казимирова сынъ Францишекъ.	20.	„	36.
	Францишка сынъ Іосифъ —	новорожденный.	„	16.
	— „ — „ — „ —	„	„	—
	— „ — „ — „ —	„	„	—
	— „ — „ — „ —	„	„	—
	Ивана Казимирова другой сынъ Якубъ —	17.	„	33.
	Якуба сынъ Іосифъ — „ —	новорожденный.	„	1.
2.	Янъ Марковъ Лукашевичъ —	78.	Умеръ въ 1835 году	„
				30.

РЕВИЗСКАЯ СКАЗКА.

1850 года Октября 15 дня, Виленской Губерніи, Свенцянскаго Уѣзда, Застенка Жукишки,

ьи.	ЖЕНСКІЙ ПОЛЪ.	Во временной отлучкѣ.	Нынѣ на лицо.
ѣ	Крестьянки.	Съ котораго времени.	Лѣта.
1.	— „ — „ — „ — „ — „ —	„	—
	Францишка Иванова жена Марцыанна Казимировна.	„	37.
	Ея дочери: Марыся — „ —	„	14.
	Марыянна — „	„	10.
	Розалія — „	„	8.
	Францишка —	„	4.
	Якуба Иванова жена Текля Викентьевна —	„	23.
	— „ — „ — „ — „ — „ —	„	—
2.	— „ — „ — „ — „ — „ —	„	—
	Яна Яновича жена Зофія Адамовна —	„	46.

Il. 20. Spis ludności majątku Stracza z 15 października 1850 r., zaścianek Żukiszki. Wycinek pokazuje rodzinę zapisaną pod numerem pierwszym. U góry widać stronę z mężczyznami, a pod nią stronę z kobietami. Na stronie mężczyzn pierwsza kolumna liczb podaje wiek w spisie z 1834 r., a ostatnia wiek w 1850 r.

Dom Jakuba i jego brata w spisie ludności z 1850 roku, zaścianek Żukiszki

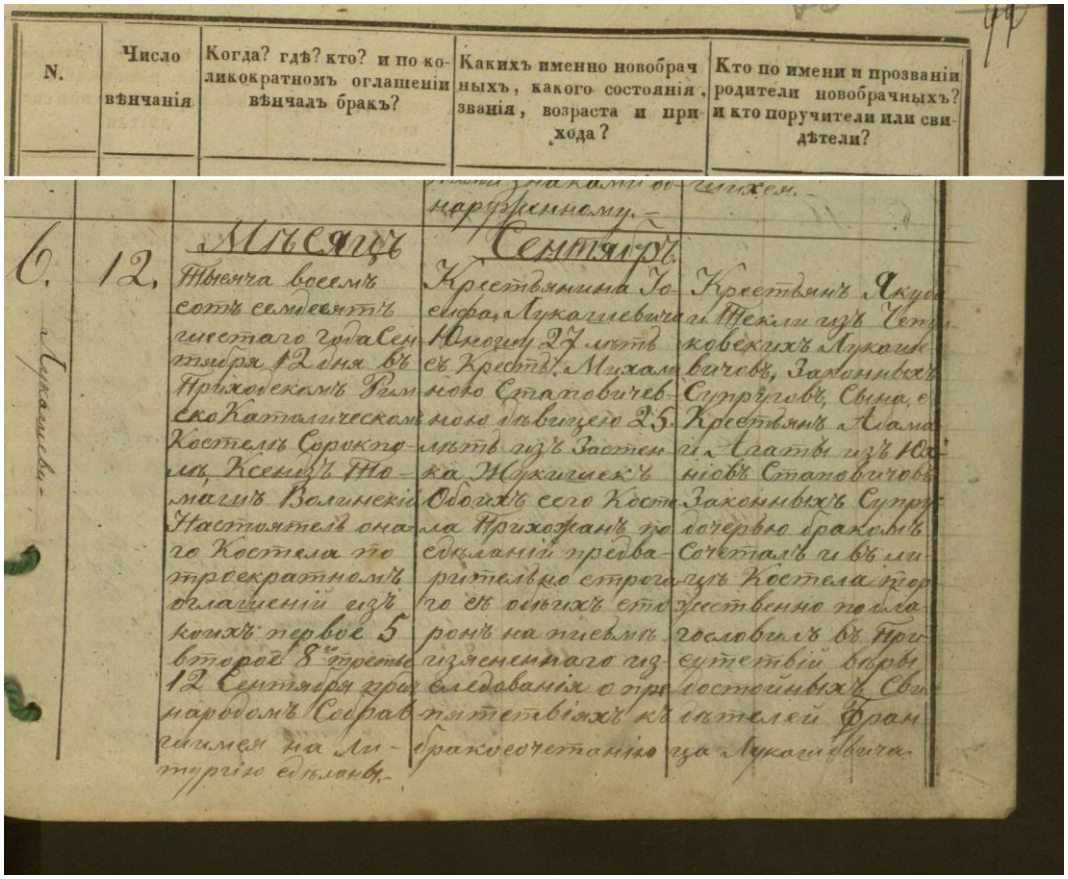
Tekst oryginalny (rosyjski): *1850 года Октября 15 дня, Виленской Губерніи, Свенцянскаго Уѣзда, Застѣнка Жукишки. Крестьяне. 1. Иванъ Казиміровъ Лукашевичъ 43, Умеръ въ 1842 го. Ивана Казимірова сынъ Францишекъ 20, 36. Францишка сынъ Іосифъ новорожденный, 16. Ивана Казимірова другой сынъ Якубъ 17, 33. Якуба сынъ Іосифъ новорожденный, 1. Крестьянки. Францишка Иванова жена Марціянна Казиміровна 37. Его же дочери: Марта 14, Марьянна 10, Розалія 8, Францишка 4. Якуба Иванова жена Текля Викентьевна 23.*

Po polsku: Dnia 15 października 1850 roku, gubernia wileńska, powiat święciański, zaścianek Żukiszki. Chłopi. Rodzina pierwsza: Jan Łukaszewicz, syn Kazimierza, w poprzednim spisie lat 43, zmarł w 1842 roku. Syn Jana, Franciszek, poprzednio lat 20, obecnie 36. Syn Franciszka, Józef, w czasie poprzedniego spisu nowo narodzony, obecnie lat 16. Drugi syn Jana, Jakub, poprzednio lat 17, obecnie 33. Syn Jakuba, Józef, nowo narodzony, obecnie 1 rok. Chłopki. Żona Franciszka, Marcjanna, córka Kazimierza, lat 37. Jego córki: Marta 14 lat, Marianna 10, Rozalia 8, Franciszka 4. Żona Jakuba, Tekla, córka Wincentego, lat 23.

Spis podaje 1842 jako rok śmierci Jana, choć proboszcz zapisał go jeszcze wśród żywych w marcu 1843 roku. Jan zmarł więc po marcu 1843 roku, a przed październikiem 1850 roku.

Dziecko	Urodzenie	Dalsze losy
Józef	1850	ożenił się 12 IX 1876 r. w Sorokpolu z Michaliną Stanowiczówną z Żukiszek
Kazimierz	2 III 1853	Służył w wojsku rosyjskim. Ożenił się 17 VIII 1880 r. w Komajach z Anielą Kuleszówną z Ockowicz.
Stefan	20 IX 1855	pradziadek Romualda
Antoni	19 VIII 1858	żył w 1888 r.
Konstanty	23 V 1860	Żył w 1888 r. Najpewniej to on był w 1889 r. chrzestnym bratanicy Zofii.
Tekla	1 XII 1862	akt zgonu ojca z 1876 r. już jej nie wymienia
Marta	około 1864	wyszła 18 II 1886 r. za Sylwestra Barina, wdowca i byłego żołnierza z Podguzek
Jan	4 V 1865	zmarł 20 VIII 1867 r. na ospę i został pochowany na cmentarzu w Zabieliszkach
Wincenty	13 X 1867	żył w 1888 r.
Marianna	1 IX 1874	Żyła w 1888 r. Najpewniej to ona była w 1889 r. chrzestną bratanicy Zofii.

Najstarszy syn, Józef, ożenił się 12 września 1876 roku w kościele w Sorokpolu. Świadkiem był Franciszek Łukaszewicz.

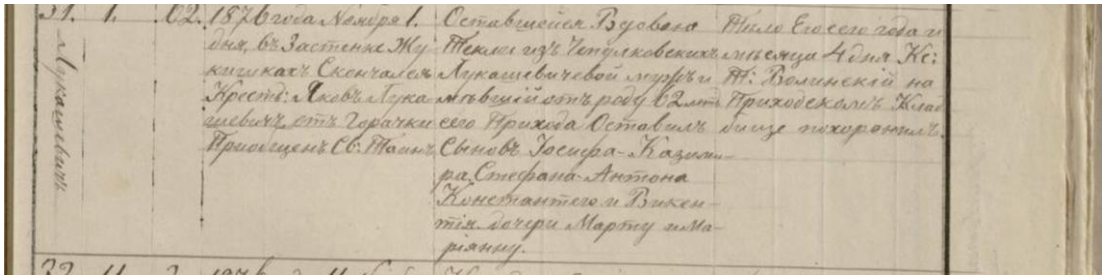
Il. 21. Akt ślubu Józefa, brata Stefana, księga ślubów parafii Sorokpol, akt 6 z 1876 r. Nad aktem doklejono nagłówek tej samej strony księgi. Akt stoi na samym dole strony, a jego zakończenie pisarz przeniósł na następną stronę księgi.

Akt ślubu Józefa Łukaszewicz i Michaliny, 1876

Tekst oryginalny (rosyjski): *N. 6. Число вѣнчанія 12. Мѣсяцъ Сентябрь. Тысяча восемь сотъ семдесятъ шестаго года Сентября 12 дня въ Приходскомъ Римско-Католическомъ Костелѣ Сорокполь, Ксендзъ Томашъ Волинскій Настоятель онаго Костела по трехкратномъ оглашеній изъ коихъ первое 5, второе 8, третье 12 Сентября предъ народомъ Собравшимся на литургію сдѣланы. Крестьянина Іосифа Лукашевича Юношу 27 лѣтъ съ Крест. Михалиною Стаповичевною[?] дѣвицею 25 лѣтъ изъ Застенка Жукишекъ. Обоихъ сего Костела Прихожанъ […] Крестьянъ Якуба и Текли изъ Чепулковскихъ Лукашевичовъ, Законныхъ Супруговъ, Сына, съ Крестьянъ Адама и Агаты изъ Юновичовъ[?] Стаповичовой дочерью бракомъ сочеталъ […] въ Присутствіи вѣры достойныхъ Свидѣтелей Франца Лукашевича […]*

Po polsku: Akt 6. Dzień ślubu: 12. Miesiąc wrzesień. Roku tysiąc osiemset siedemdziesiątego szóstego, dnia 12 września, w rzymskokatolickim kościele parafialnym w Sorokpolu ksiądz Tomasz Woliński, proboszcz tego kościoła, po trzech zapowiedziach ogłoszonych 5, 8 i 12 września ludowi zebranemu na nabożeństwie, połączył małżeństwem włościanina Józefa, kawalera lat 27, noszącego nazwisko Łukaszewicz, z włościanką Michaliną Stanowiczówną (nazwisko jest mało czytelne), panną lat 25 z zaścianka Żukiszki, oboje parafian tego kościoła […] On jest synem włościan Jakuba i Tekli z Czepułkowskich, prawych małżonków. Ona jest córką włościan Adama i Agaty z Junowiczów (nazwisko jest mało czytelne), małżonków Stanowiczów […] Świadkiem był Franciszek Łukaszewicz […]

Jakub zmarł na gorączkę 1 listopada 1876 roku w Żukiszkach, niespełna dwa miesiące po ślubie najstarszego syna. Zostawił żonę Teklę, sześciu synów i dwie córki. Najmłodsza Marianna miała wtedy dwa lata, a Stefan dwadzieścia jeden. Trzy dni później ksiądz Woliński pochował Jakuba na cmentarzu parafialnym.

Il. 22. Akt zgonu Jakuba, odpis księgi zgonów parafii Sorokpol, akt 31 z 1876 r. Trzy wąskie rubryki po lewej stronie podają numer aktu, dzień śmierci i wiek zmarłego.

Akt zgonu Jakuba Łukaszewicz, 1876

Tekst oryginalny (rosyjski): *№ 31. Число смерти: 1. Лѣта отъ роду: 62. 1876 года Ноября 1. дня, въ Застѣнкѣ Жукишкахъ Скончался Крест: Яковъ Лукашевичъ, отъ Горячки Пріобщенъ Св. Таинъ. Оставшейся Вдовою Тэклы изъ Чепулковскихъ Лукашевичевой мужъ имѣвшій отъ роду 62 лѣтъ сего Прихода Оставилъ Сыновъ Іосифа-Казиміра, Стефана-Антона Константего и Викентія. дочери Марту и Маріянну. Тѣло Его сего года и мѣсяца 4 дня Кс: Т: Волинскій на Приходскомъ Кладбищѣ похоронилъ.*

Po polsku: Akt 31. Dzień śmierci: 1. Wiek: 62 lata. Dnia 1 listopada 1876 roku w zaścianku Żukiszki zmarł na gorączkę włościanin Jakub Łukaszewicz, opatrzony świętymi sakramentami. Był to mąż pozostałej wdowy Tekli z Czepułkowskich, mający 62 lata, z tutejszej parafii. Zostawił synów Józefa, Kazimierza, Stefana, Antoniego, Konstantego i Wincentego oraz córki Martę i Mariannę. Jego ciało pochował 4 dnia tego samego miesiąca i roku ksiądz T. Woliński na cmentarzu parafialnym.

Akt podaje, że Jakub miał 62 lata. Według metryki chrztu miał 60, bo wiek zmarłych księża zapisywali w przybliżeniu.

Tekla z Czepułkowskich (1830-1888)

Żona Jakuba urodziła się 12 października 1830 roku w zaścianku Zabieliszki w parafii Kiemieliszki jako córka Wincentego Czepułkowskiego i Marianny z Kaczanowskich. Owdowiała w 1876 roku i przeżyła męża o dwanaście lat. Zmarła 2 czerwca 1888 roku w Żukiszkach. Jej akt zgonu, jej życie i jej przodków pokazuje rozdział o rodzinie Czepułkowskich.

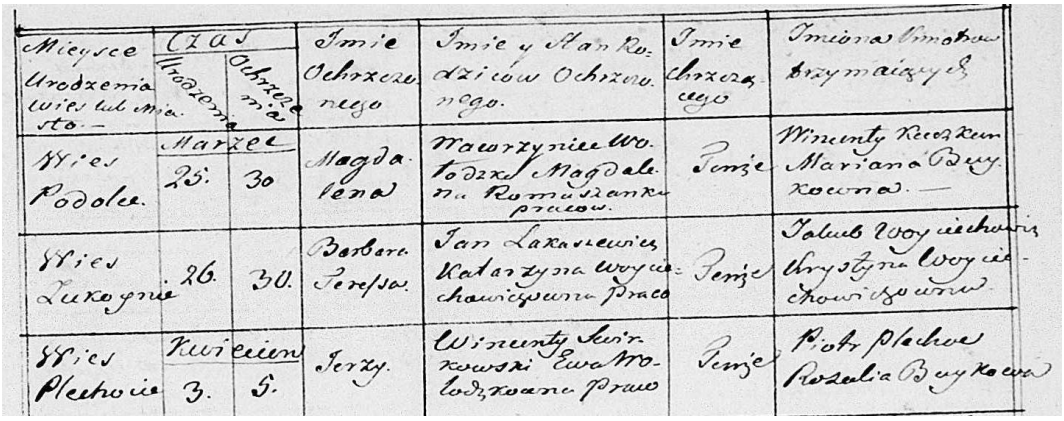
Jan Łukaszewicz (ur. około 1791) i Katarzyna z Wojciechowiczów

Jan	urodzony około 1791 r. we wsi Śnieciemięta, syn Kazimierza i Magdaleny z Paszuków. Żył w marcu 1843 r., zmarł przed październikiem 1850 r.
Katarzyna	urodzona około 1793 r., córka Wawrzyńca Wojciechowicza i Teresy z Krzesoników. Żyła w marcu 1843 r., zmarła przed październikiem 1850 r.
Ślub	około 1813 r.
Dzieci	Józef Franciszek (1814), Jakub (1816), Barbara Teresa (1819)
Stan	chłopi pańszczyźniani, poddani majątku Stracza
Miejsca	Śnieciemięta, Żukojnie, zaścianek Żukiszki

Jan i Katarzyna żyli w czasach, gdy chłop należał do majątku i bez zgody dziedzica nie mógł się z niego wyprowadzić. Ich panem był właściciel majątku Stracza, w 1834 roku Władysław Paszkiewicz. Stracza leży w dawnej parafii Świr, dziś na Białorusi. Do majątku należały ponad dwadzieścia wsi i zaścianków, między innymi Śnieciemięta, Żukojnie i Żukiszki pod Sorokpolem, odległe od Żukojń o kilkanaście kilometrów.

Co kilkanaście lat rosyjscy urzędnicy spisywali wszystkich poddanych każdego majątku, dom po domu, z imieniem ojca i wiekiem. Dzięki tym spisom ludności znamy drogę Jana. W 1795 roku jest czteroletnim chłopcem w domu ojca w Śnieciemiętach. W 1811 roku ma dwadzieścia lat i nadal mieszka przy ojcu. W sierpniu 1816 roku spis zapisuje go w domu ojca już z własną rodziną: Jan lat 25, jego żona Katarzyna lat 23 oraz ich dwuletni syn Franciszek.

Synowie Jana i Katarzyny przyszli na świat w parafii Sorokpol. Józef Franciszek urodził się 9 marca 1814 roku, a Jakub 22 lipca 1816 roku w Żukiszkach. Trzy lata później rodzina mieszkała we wsi Żukojnie, rodzinnej wsi Katarzyny. Tam 26 marca 1819 roku urodziła się córka Barbara Teresa, ochrzczona 30 marca w kościele w Świrankach. Do chrztu trzymali ją Jakub Wojciechowicz i Krystyna Wojciechowiczówna, którzy nosili rodowe nazwisko matki.

Il. 23. Wpis chrztu Barbary Teresy, księga parafii Świranki z 1819 r. Wpis stoi w drugim wierszu tabeli i zaczyna się od słów „Wieś Żukoynie". Kolejne kolumny od lewej podają miejsce urodzenia, dzień urodzenia, dzień chrztu, imię dziecka, rodziców i ich stan, księdza oraz chrzestnych.

Wpis chrztu Barbary Teresy, księga parafii Świranki, 1819

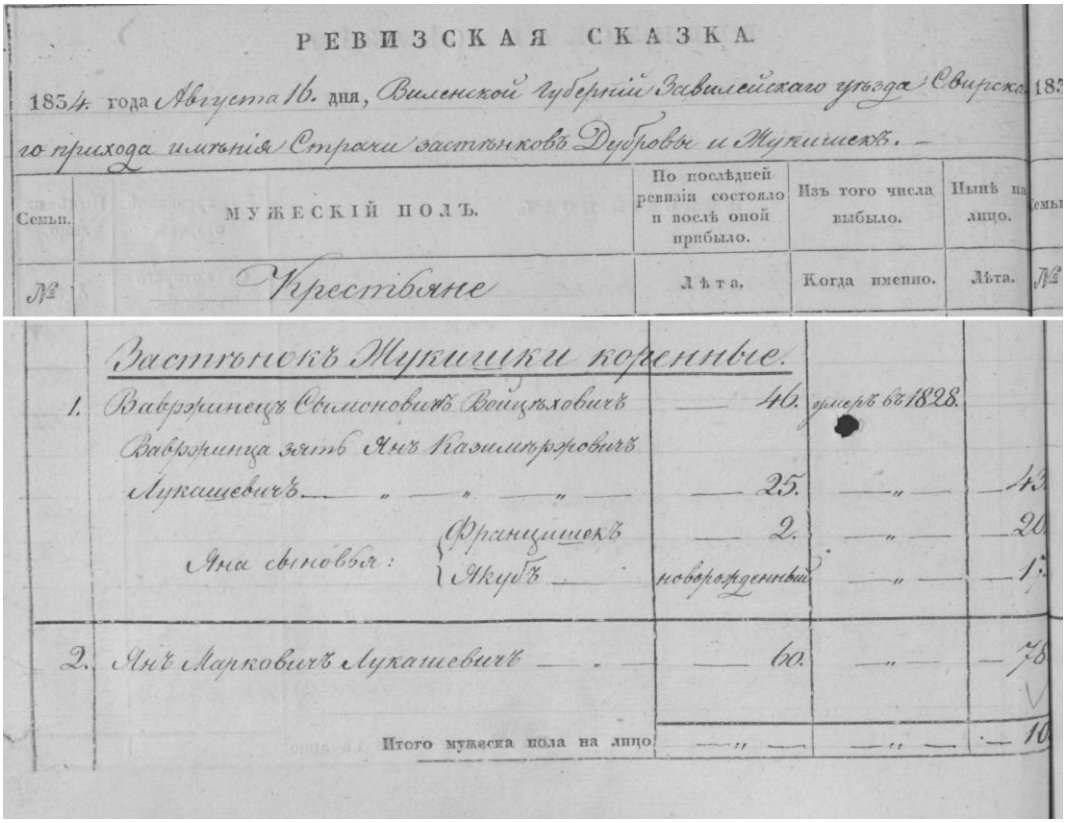
Tekst oryginalny (polski): *Wieś Żukoynie. [Marzec] 26. 30. Barbara Teressa. Jan Łukaszewicz Katarzyna Woyciechowiczowna Praco. Tenże. Jakub Woyciechowicz, Krystyna Woyciechowiczowna*

Dzisiejszą polszczyzną: We wsi Żukojnie 26 marca urodziła się, a 30 marca została ochrzczona Barbara Teresa, córka pracowitych Jana Łukaszewicz i Katarzyny z Wojciechowiczów. Ochrzcił ją ten sam ksiądz co poprzednie dziecko w księdze. Chrzestnymi byli Jakub Wojciechowicz i Krystyna Wojciechowiczówna.

Słowem „pracowity" księża oznaczali wtedy chłopów.

Przeprowadzka do Żukiszek

Między 1819 a 1834 rokiem rodzina Wawrzyńca Wojciechowicza, teścia Jana, zamieszkała w zaścianku Żukiszki, który należał do tego samego majątku Stracza. W jednym domu z Wojciechowiczami mieszkali tam Jan, Katarzyna i ich synowie. W sąsiednim domu w Żukiszkach mieszkała inna rodzina o nazwisku Łukaszewicz: Jan, syn Marka, z synami. Dokumenty nie mówią, czy była spokrewniona z naszą. Spis z 16 sierpnia 1834 roku pokazuje oba domy.

РЕВИЗСКАЯ СКАЗКА.

1834 года Августа 16. дня, Виленской губерніи Завилейскаго уѣзда Свирско-
го прихода имѣнія Стрэчи застѣнковъ Дубровы и Жукишекъ. –

Семьи.	МУЖЕСКІЙ ПОЛЪ.	По послѣдней ревизіи состояло и послѣ оной прибыло.	Изъ того числа выбыло.	Нынѣ на лицо.
№	Крестьяне	Лѣта.	Когда именно.	Лѣта.
	Застѣнокъ Жукишки коренные.			
1.	Вавржинецъ Сымоновичъ Войцѣховичъ	46.	умеръ въ 1828.	
	Вавржинца зять Янъ Казимѣржовичъ Лукашевичъ	25.	„	43
	Яна сыновья: Францишекъ	2.	„	20
	Якубъ	новорожденный	„	17
2.	Янъ Марковичъ Лукашевичъ	60.	„	78
	Итого мужеска пола на лицо	„	„	10

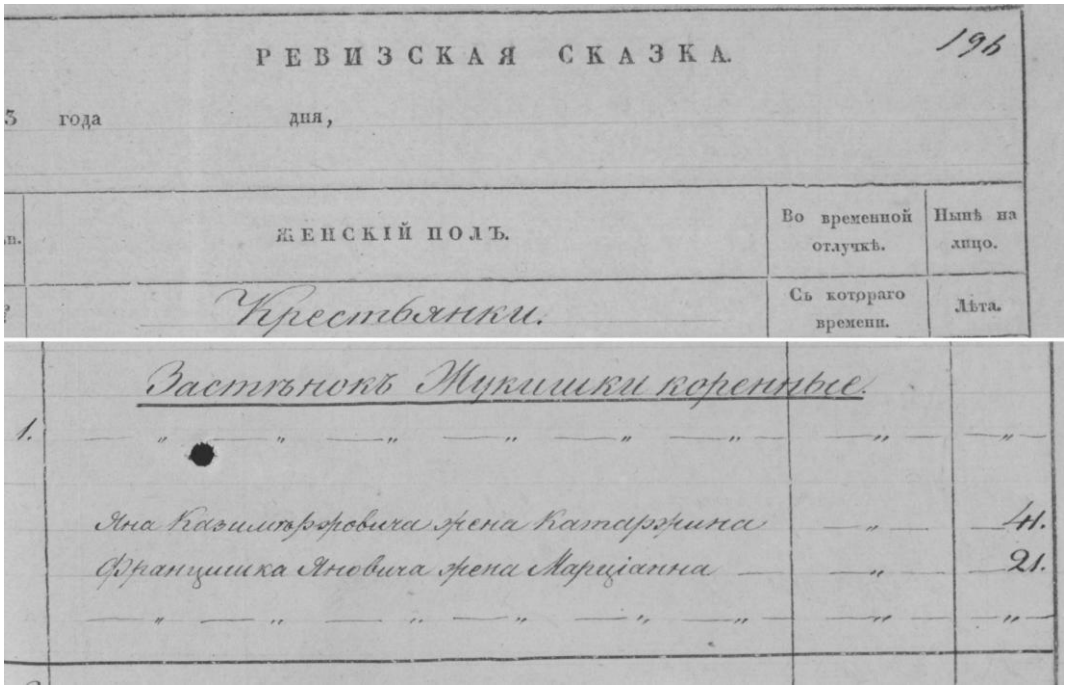
Il. 24. Spis ludności majątku Stracza z 16 sierpnia 1834 r., zaścianek Żukiszki. Wycinek pokazuje stronę z mężczyznami, a nad nim doklejono nagłówek tej samej strony. Pierwsza kolumna liczb podaje wiek w poprzednim spisie z 1816 r., a ostatnia wiek w 1834 r.

Zaścianek Żukiszki w spisie ludności z 1834 roku

Tekst oryginalny (rosyjski): *Застѣнокъ Жукишки коренные. 1. Вавржинецъ Сымоновичъ Войцѣховичъ 46, умеръ въ 1828. Вавржинца зять Янъ Казимѣржовичъ Лукашевичъ 25, 43. Яна сыновья: Францишекъ 2, 20. Якубъ новорожденный, 17. 2. Янъ Марковичъ Лукашевичъ 60, 78.*

Po polsku: Zaścianek Żukiszki, stali mieszkańcy. Rodzina pierwsza: Wawrzyniec Wojciechowicz, syn Szymona, w poprzednim spisie lat 46, zmarł w 1828 roku. Zięć Wawrzyńca, Jan Łukaszewicz, syn Kazimierza, w poprzednim spisie lat 25, obecnie 43. Synowie Jana: Franciszek, poprzednio 2 lata, obecnie 20. Jakub, w czasie poprzedniego spisu nowo narodzony, obecnie 17. Rodzina druga: Jan Łukaszewicz, syn Marka, poprzednio lat 60, obecnie 78.

Spis z 1834 roku to najważniejszy dokument w dziejach tej rodziny. W jednym wierszu nazywa Jana synem Kazimierza i zięciem Wawrzyńca Wojciechowicza, a pod nim wymienia jego synów Franciszka i Jakuba. Na sąsiedniej stronie, przeznaczonej dla kobiet, zapisano Katarzynę, żonę Jana, lat 41 oraz Marcjannę, żonę Franciszka, lat 21. W kolumnie poprzedniego spisu Jan ma 25 lat, a jego syn Franciszek 2 lata. Dokładnie taki sam wiek obu zapisano w 1816 roku w domu Kazimierza we wsi Śnieciemięta. Dzięki tej zgodności wiemy, że Jan z Żukiszek jest synem Kazimierza ze Śnieciemiąt i że stamtąd przyszedł.

РЕВИЗСКАЯ СКАЗКА. 196

3 года дня,

	ЖЕНСКІЙ ПОЛЪ.	Во временной отлучкѣ.	Нынѣ на лицо.
	Крестьянки.	Съ котораго времени.	Лѣта.
	Застѣнокъ Жукишки коренные.		
1.	" " " " " "	"	"
	Яна Казимѣржовича жена Катаржина	"	41.
	Францишка Яновича жена Марціанна	"	21.
	" " " " " "	"	"

Il. 25. Ten sam spis z 16 sierpnia 1834 r., zaścianek Żukiszki. Wycinek pokazuje stronę z kobietami, a nad nim doklejono nagłówek tej samej strony. Liczba po prawej stronie każdego wiersza podaje wiek kobiety.

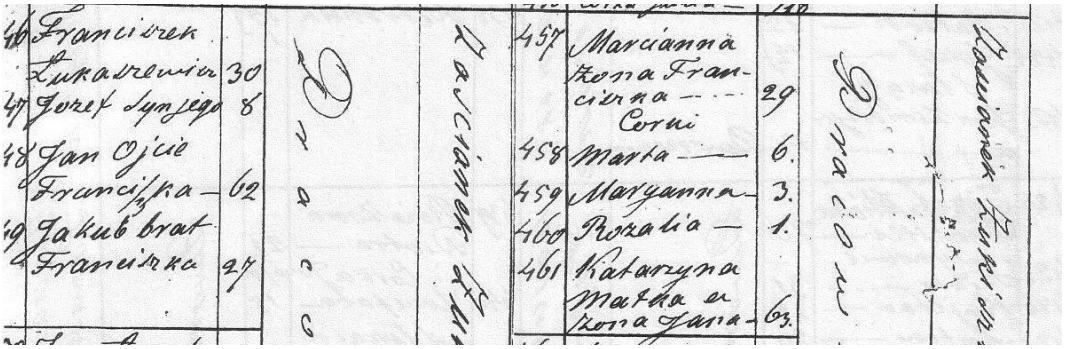
Kobiety z domu Jana w spisie ludności z 1834 roku, zaścianek Żukiszki

Tekst oryginalny (rosyjski): *Женскій полъ. Крестьянки. Застѣнокъ Жукишки коренные. 1. Яна Казимѣржовича жена Катаржина 41. Францишка Яновича жена Марціанна 21.*

Po polsku: Kobiety. Chłopki. Zaścianek Żukiszki, stałe mieszkanki. Rodzina pierwsza: Katarzyna, żona Jana, syna Kazimierza, lat 41. Marcjanna, żona Franciszka, syna Jana, lat 21.

Spis parafian z 1843 roku

20 marca 1843 roku proboszcz z Sorokpola spisał wszystkich parafian. W Żukiszkach zanotował dom Franciszka, w którym mieszkali jego rodzice oraz brat Jakub.

46 Franciszek Łukaszewicz 30
47 Jozef Synjego 8
48 Jan Ojcie
Franciszka — 62
49 Jakub brat
Franciszka 47

457 Marcianna Zona Franciszka — 29 Corui
458 Marta — 6.
459 Maryanna — 3.
460 Rozalia — 1.
461 Katarzyna Matka a Zona Jana — 63.

Dom rodziny Łukaszewicz w spisie parafian z 1843 roku

Tekst oryginalny (polski): *Franciszek Łukaszewicz 30, Józef Syn jego 8, Jan Ojciec Franciszka 62, Jakub brat Franciszka 27. Pracowici. Zaścianek Żukiszki. Marcianna żona Franciszka 29, Corki Marta 6, Maryanna 3, Rozalia 1, Katarzyna Matka a żona Jana 63. Pracowite.*

Dzisiejszą polszczyzną: Franciszek Łukaszewicz, lat 30. Jego syn Józef, lat 8. Jan, ojciec Franciszka, lat 62. Jakub, brat Franciszka, lat 27. Wszyscy są chłopami z zaścianka Żukiszki. Kobiety, zapisane jako chłopki: Marcjanna, żona Franciszka, lat 29. Córki Marta 6 lat, Marianna 3 lata, Rozalia rok. Katarzyna, matka Franciszka i żona Jana, lat 63.

Proboszcz zapisał Janowi 62 lata, a Katarzynie 63. To o dziesięć lat więcej, niż wynika z czterech spisów urzędowych, w których wiek Jana rośnie równo od 4 lat w 1795 roku do 43 w 1834 roku. Starszym ludziom często dodawano wtedy lat na oko.

Spis parafian z 1843 roku jest ostatnim dokumentem, który wymienia Jana i Katarzynę jako żyjących. Spis ludności z października 1850 roku wymienia Jana już jako zmarłego, a Katarzyny nie ma w nim wcale. Gospodarstwo w Żukiszkach prowadzą wtedy ich synowie, Franciszek i Jakub.

Dziecko	Urodzenie	Dalsze losy
Józef Franciszek	9 III 1814	W dokumentach zwykle zapisywano go samym imieniem Franciszek. Jego żoną była Marcjanna z Witkiewiczów. Gospodarował w Żukiszkach i żył jeszcze w 1850 r.
Jakub	22 VII 1816	prapradziadek Romualda
Barbara Teresa	26 III 1819	urodzona w Żukojniach

Rodzina Wojciechowiczów

Katarzyna, żona Jana, pochodziła z rodziny Wojciechowiczów ze wsi Żukojnie. Żukojnie leżą w dawnej parafii Świranki, dziś w rejonie ostrowieckim na Białorusi. Wieś należała do tego samego majątku Stracza co Śnieciemięta. Wojciechowiczowie, tak jak rodzina Łukaszewicz, byli chłopami pańszczyźnianymi.

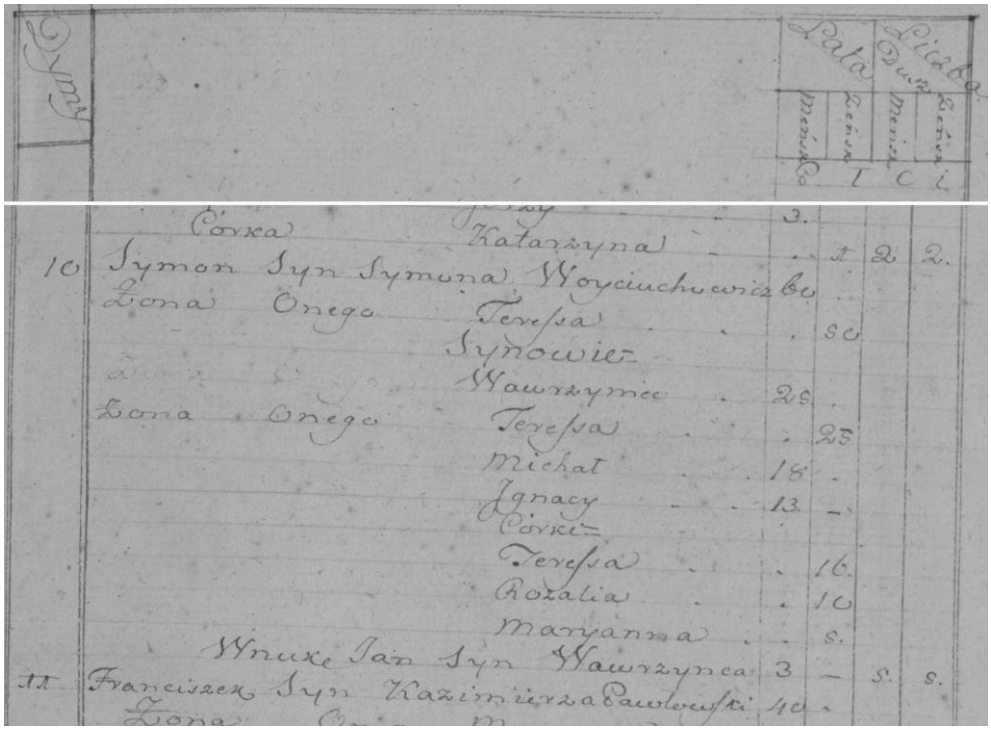

Il. 27. Schemat pokazuje, kto był czyim dzieckiem, od Szymona Wojciechowicza do Jakuba Łukaszewicz.

Szymon Wojciechowicz i Teresa

Szymon	syn Szymona, urodzony około 1735 r., zmarł 13 stycznia 1805 r. w osadzie Kayminy
Teresa	urodzona około 1745 r., zmarła 7 kwietnia 1805 r. w Żukojniach
Dzieci	Wawrzyniec, Michał, Ignacy, Teresa, Rozalia, Marianna

Spis ludności z 1795 roku zapisał w Żukojniach dom Szymona Wojciechowicza, syna Szymona. Gospodarz miał 60 lat, a jego żona Teresa 50. Mieszkali z nimi synowie: Wawrzyniec (25 lat, już żonaty), Michał (18 lat) i Ignacy (13 lat), a także córki: Teresa (16 lat), Rozalia (10 lat) i Marianna (5 lat). Był tam też trzyletni wnuk Jan, syn Wawrzyńca.

Il. 28. Spis ludności z 1795 r., wieś Żukojnie w parafii świrańskiej, dom numer 10. Nad wpisem doklejono nagłówek tej samej strony. W pierwszej kolumnie liczb stoi wiek mężczyzn, w drugiej wiek kobiet.

Dom Szymona Wojciechowicza w spisie ludności z 1795 roku

Tekst oryginalny (polski): *10. Symon Syn Symona Woyciuchowicz 60. Żona Onego Teressa 50. Synowie: Wawrzyniec 25, Żona Onego Teressa 23[?], Michał 18, Ignacy 13. Córki: Teressa 16, Rozalia 10, Maryanna 5. Wnuk Jan Syn Wawrzyńca 3.*

Dzisiejszą polszczyzną: Dom dziesiąty: Szymon Wojciechowicz, syn Szymona, lat 60. Jego żona Teresa, lat 50. Synowie: Wawrzyniec, lat 25, z żoną Teresą, lat 23 (liczba niewyraźna), Michał, lat 18, Ignacy, lat 13. Córki: Teresa, lat 16, Rozalia, lat 10, Marianna, lat 5. Wnuk Jan, syn Wawrzyńca, 3 lata.

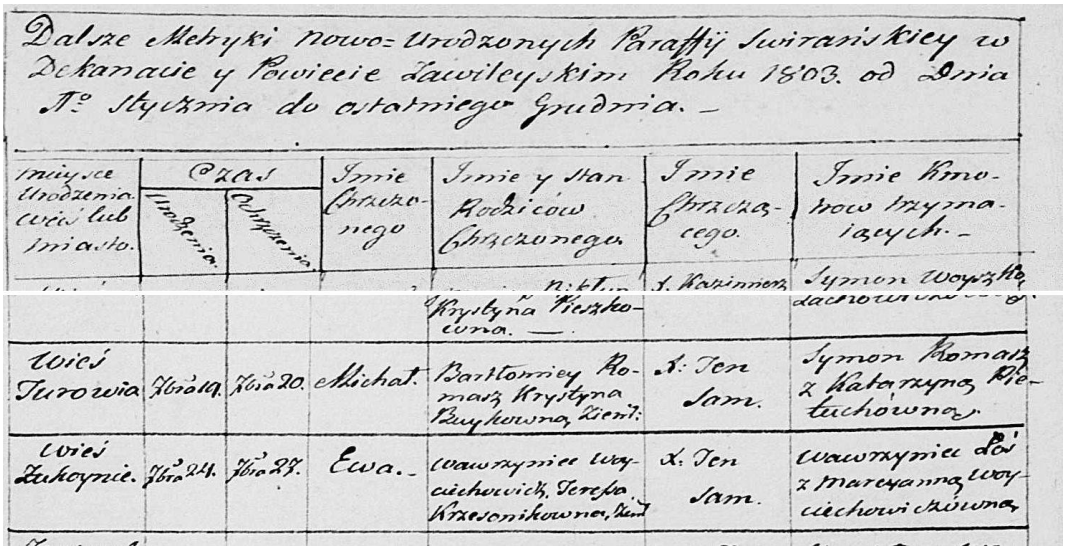
Następny spis, z 1811 roku, mówi, co stało się z tą rodziną. Mały Jan zmarł w 1798 roku. W tym samym roku szesnastoletni Ignacy uciekł z majątku. Michał zmarł w 1802 roku. Stary Szymon zmarł 13 stycznia 1805 roku, a jego żona Teresa niespełna trzy miesiące później, 7 kwietnia. Na gospodarstwie został Wawrzyniec.

Wawrzyniec Wojciechowicz i Teresa z Krzesoników

Wawrzyniec	syn Szymona i Teresy, urodzony około 1770 r., zmarł w 1828 r.
Teresa	z domu Krzesonik, żyła w 1816 r.
Dzieci	Jan (około 1792-1798), Katarzyna (około 1793), Ewa (1803)

Wawrzyniec był ojcem Katarzyny i teściem Jana. Większość życia przepracował na pańskiej ziemi w Żukojniach. W 1816 roku spis zapisał go tam z żoną Teresą oraz córką Ewą, której wiek podał jako dziesięć lat. Starsza córka Katarzyna była już wtedy zamężna i mieszkała przy mężu. Wawrzyniec zmarł w 1828 roku. Spis z 1834 roku zapisuje jego rodzinę już w Żukiszkach, a gospodarzem jest w tym domu zięć Jan.

Nazwisko panieńskie żony Wawrzyńca podaje wpis chrztu młodszej córki Ewy z września 1803 roku.

Il. 29. Wpis chrztu Ewy, księga parafii Świranki z 1803 r. Wpis stoi w ostatnim pełnym wierszu i zaczyna się od słów „Wieś Żukoynie". Nad nim doklejono nagłówek tej samej strony.

Wpis chrztu Ewy Wojciechowiczówny, księga parafii Świranki, 1803

Tekst oryginalny (polski): *Wieś Żukoynie. 7bra 24. 7bra 27. Ewa. Wawrzyniec Woyciechowicz, Teressa Krzesonikowna, Ziem: X. Ten Sam. Wawrzyniec Łoś z Maryanną Woyciechowiczowną*

Dzisiejszą polszczyzną: We wsi Żukojnie 24 września urodziła się, a 27 września została ochrzczona Ewa, córka Wawrzyńca Wojciechowicza i Teresy z Krzesoników. Ochrzcił ją ten sam ksiądz co poprzednie dziecko w księdze. Chrzestnymi byli Wawrzyniec Łoś i Marianna Wojciechowiczówna.

Krzesonikowie

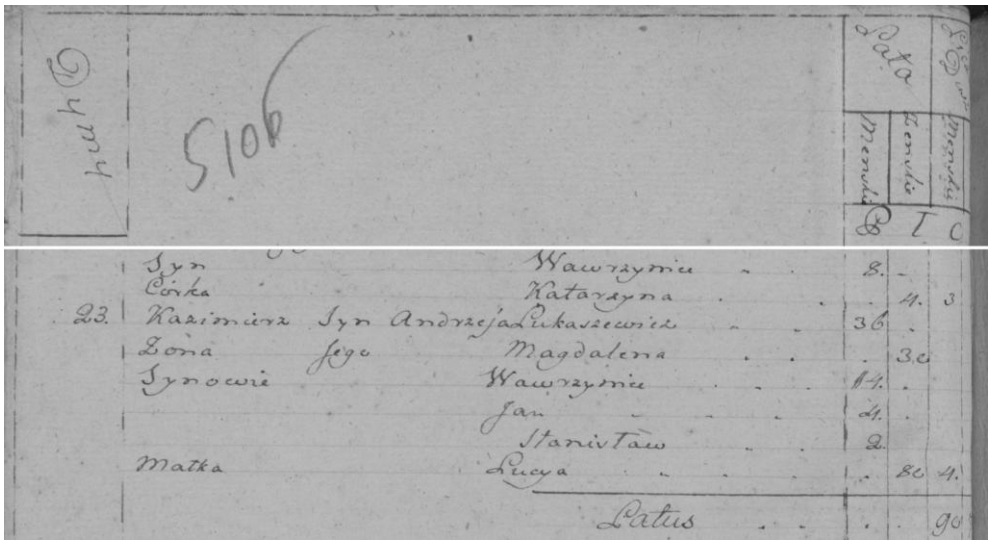
O rodzinie Teresy wiemy tylko tyle, ile mówi ten jeden wpis: że z domu nazywała się Krzesonik. Żona Wawrzyńca nosi imię Teresa we wszystkich zapisach od 1795 do 1816 roku, dlatego przyjmujemy, że Teresa z Krzesoników była matką obu córek, Katarzyny i Ewy.

Kazimierz Łukaszewicz (ur. około 1759) i Magdalena z Paszuków

Kazimierz	syn Andrzeja i Łucji, urodzony około 1759 r. w Śnieciemiętach. Żył w sierpniu 1834 r. w Żukojniach, zmarł około 1837 r.
Pierwsza żona	Magdalena z Paszuków, urodzona około 1765 r., żyła w 1805 r.
Druga żona	Ewa Łosianka ze wsi Łosie, ślub 10 sierpnia około 1813 r.
Dzieci z Magdaleną	Wawrzyniec, Jan, Stanisław, Helena, Wincenty, Krystyna, Anna
Stan	chłop pańszczyźniany, poddany majątku Stracza

Kazimierz urodził się i spędził pierwszą połowę życia w Śnieciemiętach. To duża wieś w parafii Niestaniszki, cztery i pół kilometra od kościoła, dziś nazywana Sięcinięta, w rejonie smorgońskim na Białorusi. W 1795 roku stały w niej 23 domy i aż w 12 z nich mieszkały rodziny o nazwisku Łukaszewicz. Zanim majątek przeszedł w ręce Paszkiewiczów, wieś należała do Leokadii Mikoszynej, żony wojskiego litewskiego[4], która w 1780 roku miała w Straczy własną kaplicę dworską. Jeszcze wcześniej, w lutym 1763 roku, właścicielem Straczy był Szymon Jacynicz, a majątek dzierżawił[5] od niego Leon Jacynicz. Obu Jacyniczów znamy z pozwu[6] sądowego, w którym sąsiedni dwór w Dubrowlanach skarżył dzierżawcę o uwięzienie i ciężkie pobicie swojego poddanego.

Spis ludności z 1795 roku zapisał dom Kazimierza pod numerem 23. Gospodarz, syn Andrzeja, miał 36 lat. Jego żona Magdalena miała 30 lat. Mieli wtedy trzech synów: Wawrzyńca (14 lat), Jana (4 lata) i Stanisława (2 lata). Z nimi mieszkała matka Kazimierza, osiemdziesięcioletnia Łucja.

Il. 30. Spis ludności z 3 grudnia 1795 r., wieś Śnieciemięta, dom numer 23. Nad wpisem doklejono nagłówek tej samej strony. W pierwszej kolumnie liczb stoi wiek mężczyzn, w drugiej wiek kobiet.

Dom Kazimierza w spisie ludności z 1795 roku, wieś Śnieciemięta

Tekst oryginalny (polski): *23. Kazimierz Syn Andrzeja Łukaszewicz 36. Zona Jego Magdalena 30. Synowie Wawrzyniec 14, Jan 4, Stanisław 2. Matka Lucya 80.*

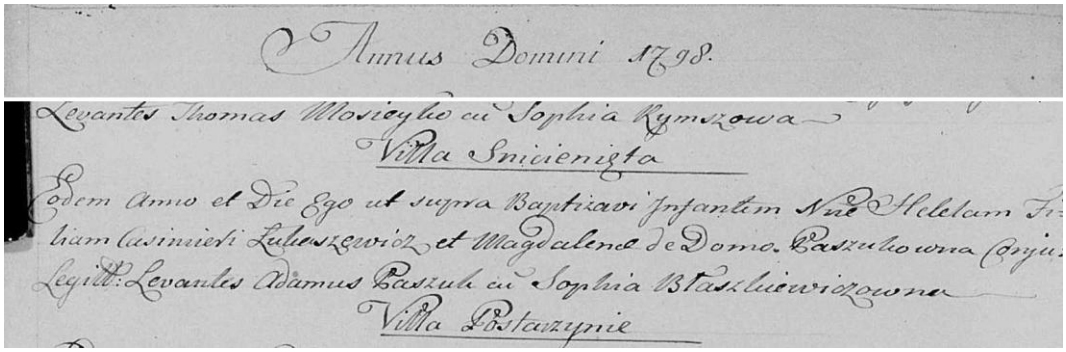
Dzisiejszą polszczyzną: Dom dwudziesty trzeci: Kazimierz Łukaszewicz, syn Andrzeja, lat 36. Jego żona Magdalena, lat 30. Synowie: Wawrzyniec, lat 14, Jan, lat 4, Stanisław, 2 lata. Matka Łucja, lat 80.

Nazwisko panieńskie Magdaleny znamy z metryki chrztu jej córki Heleny z kwietnia 1798 roku.

[4] Wojski to dawny urzędnik ziemski. Gdy szlachta wyruszała na wojnę, wojski zostawał na miejscu i pilnował porządku. W XVIII wieku był to już tylko tytuł honorowy.

[5] Dzierżawa to gospodarowanie na cudzej ziemi za opłatą dla właściciela.

[6] Pozew to pismo, którym zaczyna się sprawę w sądzie.

Annus Domini 1798.
Levantes Thomas Mosiewicz cu Sophia Kymszowa
Villa Snicienięta
Eodem Anno et Die Ego ut supra Baptizavi Infantem Nne Helenam Fi
liam Casimieri Łukaszewicz et Magdalenae de Domo Paszukowna Conju
Legitt: Levantes Adamus Paszuk cu Sophia Staszkiewiczowna
Villa Postawszyne

Il. 31. Akt chrztu Heleny, księga parafii Niestaniszki z 1798 r., wpis pod nagłówkiem „Villa Śnicienięta". Nad wpisem doklejono nagłówek strony, na którym widać rok.

Akt chrztu Heleny Łukaszewicz, księga parafii Niestaniszki, 1798

Tekst oryginalny (łacina): *Villa Śnicienięta. […] Baptizavi Infantem Nne Helenam Filiam Casimiri Łukaszewicz et Magdalenae de Domo Paszukowna Conjug: Legitt: Levantes Adamus Paszuk cu Sophia [Staszkiewiczowna]*

Po polsku: Wieś Śnieciemięta. Ochrzciłem niemowlę imieniem Helena, córkę Kazimierza Łukaszewicz i Magdaleny z domu Paszukówny, prawych małżonków. Do chrztu trzymali Adam Paszuk z Zofią Staszkiewiczówną.

Magdalena pochodziła z rodziny Paszuków, chłopów z sąsiedniego majątku Dubrowlany. O jej rodzinie mówi osobna część tego rozdziału, zatytułowana „Rodzina Paszuków".

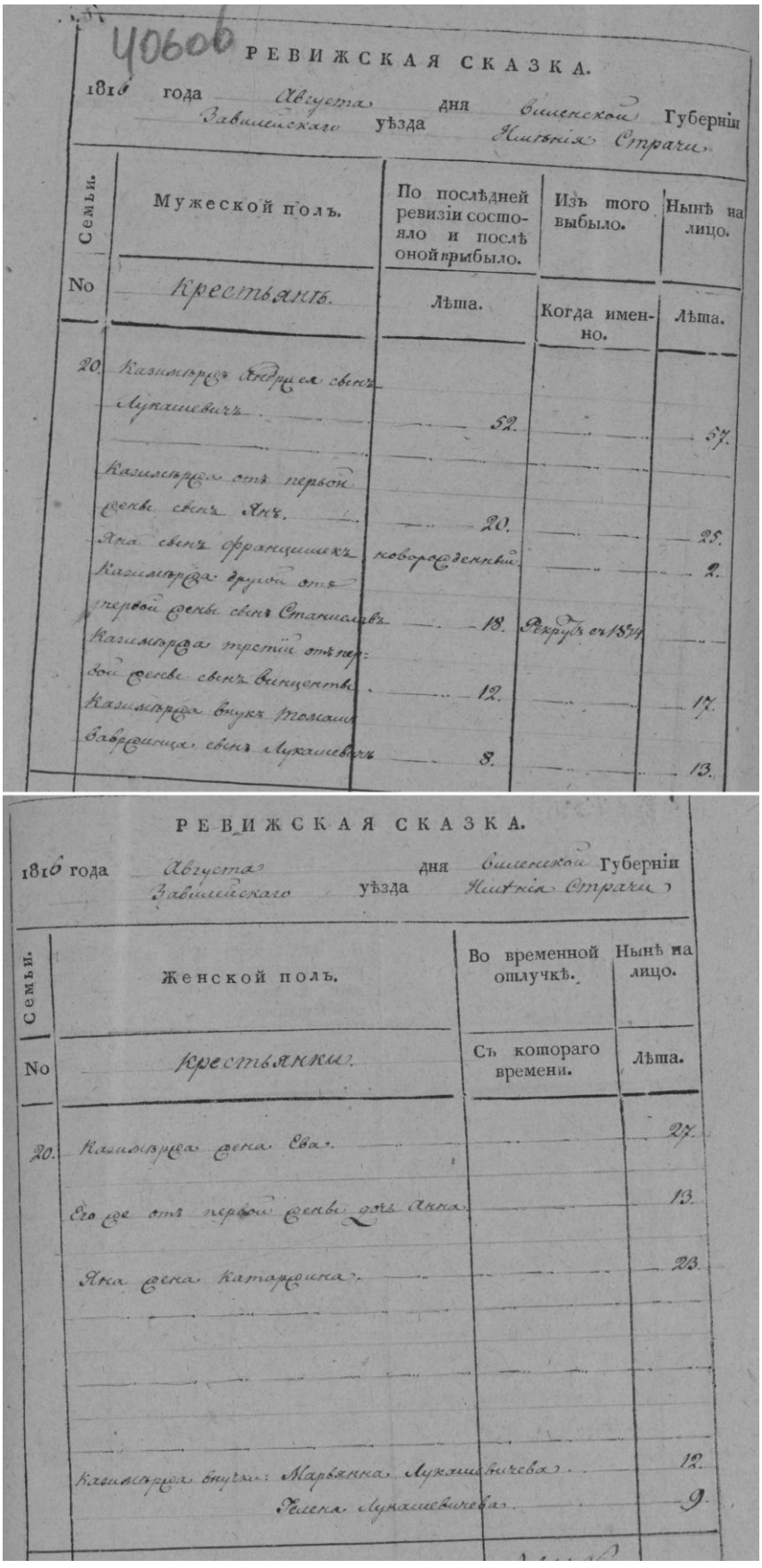
Dziecko Kazimierza i Magdaleny	Urodzenie	Dalsze losy
Wawrzyniec	około 1781	zmarł 23 XII 1808 r. w Śnieciemiętach, zostawił syna Tomasza
Jan	około 1791	ojciec Jakuba
Stanisław	około 1793	w 1814 r. oddany do wojska jako rekrut
Helena	kwiecień 1798	
Wincenty	około 1799	zmarł w 1831 r.
Krystyna	24 IX 1802	ochrzczona 28 IX 1802 r. w Niestaniszkach
Anna	24 II 1805	ochrzczona 26 II 1805 r. w Niestaniszkach, w 1816 r. mieszkała w domu ojca

Około 1805 roku Kazimierz przeniósł się z rodziną ze Śnieciemiąt do Żukojń, wsi tego samego majątku, w której mieszkali Wojciechowiczowie. Urzędowe spisy z 1811 i 1816 roku zapisywały jego rodzinę nadal we wsi Śnieciemięta, ale w księgach parafii Świranki rodzina pojawia się w Żukojniach.

Rok 1812 był dla tych stron straszny. Przez Wileńszczyznę przeszła wtedy armia Napoleona. W tym jednym roku w parafii Niestaniszki zmarły 182 osoby, podczas gdy w innych latach umierało od 35 do 100. W samych Śnieciemiętach zmarło jedenaście osób o nazwisku Łukaszewicz.

Magdalena zmarła po 1805 roku. Kazimierz ożenił się po raz drugi z Ewą Łosianką ze wsi Łosie. Ślub odbył się 10 sierpnia około 1813 roku, a świadkami byli Józef Łukaszewicz, Bartłomiej Tumkiewicz oraz Maciej Łukaszewicz. W sierpniu 1816 roku spis ludności wylicza wszystkich mieszkańców domu. Byli to Kazimierz lat 57, jego żona Ewa lat 27, syn Jan z żoną Katarzyną oraz dwuletnim Franciszkiem, syn Wincenty lat 17, córka Anna lat 13, a do tego troje wnucząt: Marianna, Helena oraz Tomasz, syn

zmarłego Wawrzyńca. Przy synu Stanisławie zapisano, że w 1814 roku poszedł w rekruty, czyli został zabrany do wojska. Służba w carskim wojsku trwała wtedy dwadzieścia pięć lat i mało kto z niej wracał.

РЕВИЖСКАЯ СКАЗКА.

1816 года Августа дня Виленской Губерніи
Завилейскаго уѣзда Нитѣнія Страчи

Семьи. No	Мужеской полъ. Крестьянъ.	По послѣдней ревизіи состояло и послѣ оной прибыло. Лѣта.	Изъ того выбыло. Когда именно.	Нынѣ на лицо. Лѣта.
20.	Казимиръ Андрѣевъ сынъ Лукашевичъ	52.		57.
	Казимиръ отъ первой семьи сынъ Янъ.	20.		25.
	Яна сынъ Францишекъ	коваръ деревенскій		2.
	Казимира другой отъ первой семьи сынъ Станиславъ	18.	Рекрутъ съ 1814	
	Казимира третій отъ первой семьи сынъ Викентій	12.		17.
	Казимира внукъ Томашъ Бобровскихъ сынъ Лукашевичъ	8.		13.

РЕВИЖСКАЯ СКАЗКА.

1816 года Августа дня Виленской Губерніи
Завилейскаго уѣзда Нитѣнія Страчи

Семьи. No	Женской полъ. Крестьянки.	Во временной отлучкѣ. Съ котораго времени.	Нынѣ на лицо. Лѣта.
20.	Казимира сестра Ева.		27.
	Ева же отъ первой семьи дочь Анна.		13.
	Яна сестра Катаржина.		23.
	Казимира внучки: Марьянна Лукашевичева.		12.
	Елена Лукашевичева.		9.

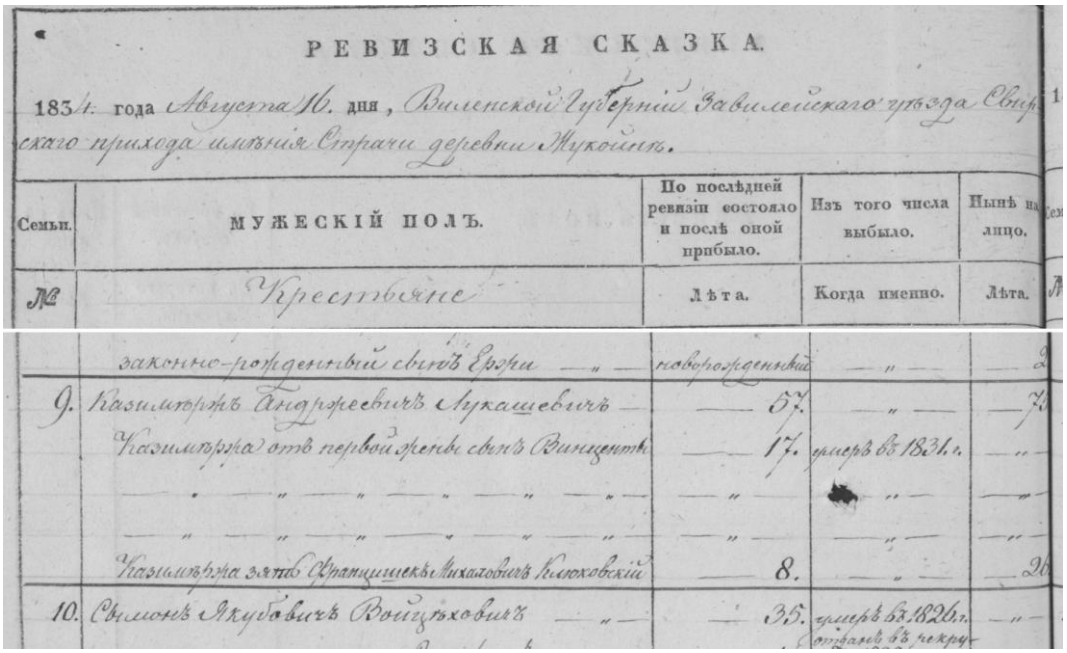
Il. 32. Spis ludności majątku Stracza z sierpnia 1816 r., wieś Śnieciemięta, rodzina numer 20. U góry widać stronę z mężczyznami, a pod nią stronę z kobietami. Na stronie mężczyzn pierwsza kolumna liczb podaje wiek w spisie z 1811 r., a ostatnia wiek w 1816 r.

Dom Kazimierza w spisie ludności z 1816 roku, wieś Śnieciemięta

Tekst oryginalny (rosyjski): *Мужеской полъ. 20. Казимѣржъ Анджея сынъ Лукашевичъ 52, 57. Казимѣржа отъ первой жены сынъ Янъ 20, 25. Яна сынъ Францишекъ новорожденный, 2. Казимѣржа другой отъ первой жены сынъ Станиславъ 18, Рекрутъ съ 1814. Казимѣржа третій отъ первой жены сынъ Винценты 12, 17. Казимѣржа внукъ Томашъ Вавржинца сынъ Лукашевичъ 8, 13. Женской полъ. 20. Казимѣржа жена Ева 27. Его же отъ первой жены дочь Анна 13. Яна жена Катаржина 23. Казимѣржа внучки: Марьянна Лукашевичева 12, Гелена Лукашевичева 9.*

Po polsku: Mężczyźni. Rodzina dwudziesta: Kazimierz Łukaszewicz, syn Andrzeja, w poprzednim spisie lat 52, obecnie 57. Syn Kazimierza z pierwszej żony, Jan, poprzednio lat 20, obecnie 25. Syn Jana, Franciszek, nowo narodzony, obecnie 2 lata. Drugi syn Kazimierza z pierwszej żony, Stanisław, poprzednio lat 18, rekrut od 1814 roku. Trzeci syn Kazimierza z pierwszej żony, Wincenty, poprzednio lat 12, obecnie 17. Wnuk Kazimierza, Tomasz, syn Wawrzyńca, poprzednio lat 8, obecnie 13. Kobiety. Rodzina dwudziesta: żona Kazimierza, Ewa, lat 27. Jego córka z pierwszej żony, Anna, lat 13. Żona Jana, Katarzyna, lat 23. Wnuczki Kazimierza: Marianna, lat 12, Helena, lat 9.

W 1834 roku rodzina Kazimierza mieszkała już osobno, w trzech osadach majątku Stracza. Jan mieszkał w Żukiszkach, wnuk Tomasz w Śnieciemiętach, a siedemdziesięciopięcioletni Kazimierz w Żukojniach, razem z zięciem.

РЕВИЗСКАЯ СКАЗКА.

183 4. года Августа 16. дня, Виленской губерніи Завилейскаго уѣзда Свир-
скаго прихода имѣнія Стрячи деревни Жукойнъ.

Семьи.	МУЖЕСКІЙ ПОЛЪ.	По послѣдней ревизіи состояло и послѣ оной прибыло.	Изъ того числа выбыло.	Нынѣ на лицо.
№	Крестьяне	Лѣта.	Когда именно.	Лѣта.
	законно-рожденный сынъ Ерзи — " —	новорожденный	— " —	— 2
9.	Казимѣржъ Андрѣевичъ Лукашевичъ	— 57.	— " —	— 75
	Казимѣржа отъ первой жены сынъ Винцентъ	— 17.	умеръ въ 1831 г.	— " —
	— " — " — " — " —	— "	— " —	— " —
	— " — " — " — " —	— "	— " —	— " —
	Казимѣржа зять Францишекъ Михаловичъ Клюковскій	— 8.	— " —	— 26
10.	Симонъ Якубовичъ Войцѣховичъ — " —	— 35.	умеръ въ 1826 г.	— " —

Il. 33. Spis ludności majątku Stracza z 16 sierpnia 1834 r., wieś Żukojnie, rodzina numer 9. Wycinek pokazuje stronę z mężczyznami, a nad nim doklejono nagłówek tej samej strony. Pierwsza kolumna liczb podaje wiek w poprzednim spisie z 1816 r., a ostatnia wiek w 1834 r.

Dom Kazimierza w spisie ludności z 1834 roku, wieś Żukojnie

Tekst oryginalny (rosyjski): *9. Казимѣржъ Андржеевичъ Лукашевичъ 57, 75. Казимѣржа отъ первой жены сынъ Винценты 17, умеръ въ 1831 г. Казимѣржа зять Францишекъ Михайловичъ Клюковскій 8, 26.*

Po polsku: Rodzina dziewiąta: Kazimierz Łukaszewicz, syn Andrzeja, w poprzednim spisie lat 57, obecnie 75. Syn Kazimierza z pierwszej żony, Wincenty, w poprzednim spisie lat 17, zmarł w 1831 roku. Zięć Kazimierza, Franciszek Klukowski, syn Michała, w poprzednim spisie lat 8, obecnie 26.

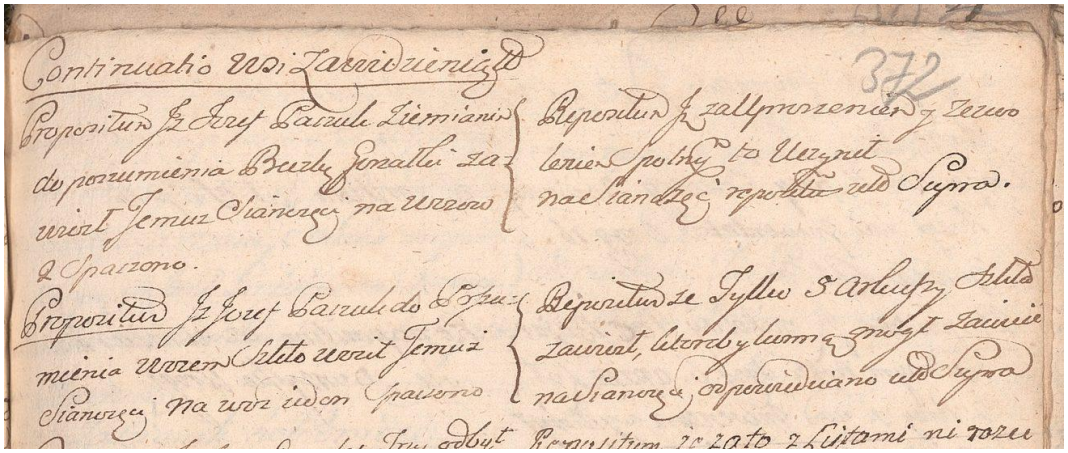
Spis z 1850 roku podaje, że Kazimierz zmarł w 1837 roku. Dożył więc blisko osiemdziesięciu lat. Wdowa Ewa mieszkała dalej w Żukojniach przy Franciszku Klukowskim i jego żonie Marii, córce Kazimierza.

Rodzina Paszuków

Magdalena, pierwsza żona Kazimierza i matka Jana, pochodziła z rodziny Paszuków. Chrzestnym jej córki Heleny był w 1798 roku Adam Paszuk, zapewne bliski krewny.

Paszukowie byli chłopami z sąsiedniego majątku Dubrowlany, który graniczył ze Straczą. Najstarszy zapis o nich pochodzi z 27 sierpnia 1685 roku. Spis majątku wymienia wtedy przy dworze dubrowlańskim gospodarza Stefana Paszuka z trzema synami: Krzyśkiem, Hryszkiem i Mikuciem. Płacił on dworowi trzy kopy groszy czynszu rocznie.

Osiemdziesiąt lat później Paszukowie mieszkali już w kilku wsiach tego majątku. W kwietniu 1766 roku wysłannik księcia Sanguszki, ówczesnego właściciela Dubrowlan, spisał skargi chłopów na dzierżawcę, który przez trzy lata kazał im pracować więcej, niż wolno mu było wymagać. W tych skargach jest pięciu Paszuków: Jakub we wsi Podzborze, Józef w Zawidzieniętach, Kazimierz w Chocitkach, Michał w jednym z zaścianków oraz gospodarz zapisany tylko jako „Pasuk pod dworem". Józef skarżył się, że musiał zawieźć dzierżawcy beczkę gorzałki do Poszumienia, a potem jeszcze wieźć tam wozem szkło, podczas gdy dworskie bydło wypasło mu łąkę, z której miałby dwa wozy siana. Jakub wyliczył dziesięć, a Michał jedenaście wyjazdów z wozem odbytych ponad obowiązek.

Il. 34. Dwie skargi Józefa Paszuka ze wsi Zawidzienięta, spisane 22 kwietnia 1766 r. Po lewej stronie zapisano skargi, a po prawej odpowiedzi dzierżawcy. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Tyzenhauzów.

Skargi Józefa Paszuka, wieś Zawidzienięta, 22 kwietnia 1766

Tekst oryginalny (polski): *Continuatio wsi Zawidzieniątt. Propositum Jż Jozef Paszuk Ziemianin do poszumienia Beczkę Gorzałki zawiozł Jemuż Sianożęci na wozow 2 spaszono. Repositum Jż za uproszeniem[?] y zezwoleniem społnym[?] to uczynił, na Sianożęć repositum utt Supra. Propositum Jż Jozef Paszuk do Poszumienia wozem Szkło woził Jemuż Sianożęci na woz ieden spaszono. Repositum że Tylko 5 Arkuszy Szkła zawiozł, ktoreby konną mogł zawieść, na Sianożęć odpowiedziano utt Supra.*

Dzisiejszą polszczyzną: Ciąg dalszy wsi Zawidzienięta. Skarga: Józef Paszuk, gospodarz, zawiózł do Poszumienia beczkę gorzałki. Temu samemu wypasiono łąkę, z której byłyby dwa wozy siana. Odpowiedź dzierżawcy: zrobił to na prośbę i za wspólną zgodą, a w sprawie łąki odpowiedź jest taka jak wyżej. Skarga: Józef Paszuk woził wozem szkło do Poszumienia. Temu samemu wypasiono łąkę, z której byłby jeden wóz siana. Odpowiedź dzierżawcy: zawiózł tylko pięć arkuszy szkła, które mógłby zawieźć konno, a w sprawie łąki odpowiedziano jak wyżej.

W 1777 roku Jakub Paszuk mieszkał już we wsi Krzywonosy, a Maciej Paszuk we wsi Łyłojcie. W tych dwóch wsiach parafii Niestaniszki Paszukowie żyli także wtedy, gdy Magdalena była żoną Kazimierza.

Spisy majątku wymieniają tylko gospodarzy, bez żon i córek, dlatego imion rodziców Magdaleny w nich nie ma.

Spis ludności z 1795 roku zapisał w Krzywonosach rodzinę Jakuba Paszuka, syna Krzysztofa. Jakub miał wtedy 60 lat i mieszkał z żoną Marianną oraz czternastoletnim synem Adamem. Możliwe, że Jakub i Marianna byli rodzicami Magdaleny.

Andrzej Łukaszewicz i Łucja

Andrzej	żył w Śnieciemiętach, zmarł przed 1795 r.
Łucja	urodzona około 1715 r., w 1795 r. mieszkała w domu syna Kazimierza
Dzieci	znamy jednego syna, Kazimierza (urodzonego około 1759 r.)

Andrzej jest najdawniejszym przodkiem po mieczu, jakiego znamy z imienia. Sam nie występuje w żadnym dokumencie. Wiemy o nim dzięki temu, że rosyjscy urzędnicy zapisywali każdego mężczyznę z imieniem ojca. Jego syn jest zapisany w spisach z 1795, 1811, 1816 i 1834 roku jako Kazimierz, syn Andrzeja. W 1795 roku Andrzej już nie żył.

Jego żona Łucja miała w 1795 roku osiemdziesiąt lat i mieszkała u syna. Urodziła się więc około 1715 roku, jeszcze za panowania króla Augusta II Mocnego. Jest najstarszą osobą w całej tej linii, o której wiemy cokolwiek pewnego. Po przeprowadzce rodziny do Żukojń księga parafii Świranki zanotowała w 1805 roku zgon Łucji Łukaszewicz z Żukojń, której wiek ksiądz podał jako sto lat. Była to zapewne matka Kazimierza.

Ksiąg kościoła w Niestaniszkach sprzed 1797 roku nie ma. Dlatego na Andrzeju i Łucji kończy się to, co o rodzinie Łukaszewicz da się wyczytać z dokumentów.

Chłopi z majątku Stracza

W żadnym akcie od 1798 do 1893 roku rodzina Łukaszewicz nie nosi tytułu szlacheckiego. Wszędzie tam, gdzie ksiądz albo urzędnik zapisał, do jakiego stanu należą, nazwał ich chłopami. Księża piszący po łacinie używali słowa „laboriosi", po polsku „pracowici", a po rosyjsku „krestjanie", czyli włościanie.

Do 1861 roku byli to chłopi pańszczyźniani. Pracowali na ziemi dziedzica, nie mogli bez jego zgody opuścić majątku, a dziedzic mógł ich przenosić ze wsi do wsi. Dziedzic wyznaczał też rekrutów do wojska. Po zniesieniu poddaństwa w 1861 roku Jakub i jego synowie gospodarowali w Żukiszkach już jako wolni włościanie.

Ślady w okolicy

Spis polskich grobów na Litwie, przechowywany w zbiorach Archiwum Wileńskiego, notuje na cmentarzu w Powiewiórce nagrobek z napisem Kajetan Łukaszewicz i latami 1839-1915. Był to najpewniej Kajetan z Żukiszek, syn Ignacego z tej drugiej rodziny Łukaszewicz, która mieszkała w sąsiednim domu i o której mowa wyżej. Akt zgonu Kajetana podaje styczeń 1915 roku i wiek 73 lat. Wynika z niego rok urodzenia około 1842, o trzy lata późniejszy niż ten wykuty na kamieniu. Ten sam spis grobów wymienia bez dat trzy inne groby rodziny Łukaszewicz, w których leżą Adam, Franciszek i Michał. Tak właśnie mieli na imię bracia Kajetana.

W grudniu 1919 roku w Powiewiórce zmarli z choroby dwaj żołnierze 5. Pułku Piechoty Legionów: Michał Nowak (7 grudnia) i Stanisław Mistygać (26 grudnia). W tych samych tygodniach, od listopada 1919 do stycznia 1920 roku, w pobliskich Nowych Święcianach zmarło ponad dwudziestu żołnierzy. Podaje to „Lista strat wojska polskiego. Polegli i zmarli w wojnach 1918-1920", wydana w Warszawie w 1934 roku. Powiewiórka to ta sama miejscowość, w której kościele ochrzczono Stefana, Rozalię i ich syna Jana.

W lipcu 1579 roku król Stefan Batory zebrał pod Świrem wojsko przed wyprawą na Połock. Świr leży kilkanaście kilometrów od Śnieciemiąt i Żukojń, wsi, z których pochodzi rodzina Łukaszewicz.

Il. 35. Król Stefan Batory na portrecie z 1586 r., namalowanym w kręgu Marcina Kobera, nadwornego malarza króla. Wikimedia Commons, domena publiczna.

Il. 36. Kościół św. Mikołaja w Świrze na fotografii z około 1900 r. Majątek Stracza leżał w parafii Świr. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Źródła

Dokument	Gdzie się znajduje
Akt urodzenia Antoniego (1925), tłumaczenie z 1959 r.	dokumenty rodzinne, od [redacted] z Iławy
Odpis aktu małżeństwa Antoniego i Aliny (1949)	dokumenty rodzinne. Urząd Stanu Cywilnego w Iławie, akt 182/62
Wniosek Aliny z 1 marca 1973 r. oraz postanowienie sądu z 23 sierpnia 1973 r.	dokumenty rodzinne. Sąd Powiatowy w Iławie, sygnatura I Ns 57/73
Akt zgonu Antoniego	Urząd Stanu Cywilnego w Iławie, akt 18/1973
Wspomnienia o Antonim, Janie oraz Zofii	rozmowa z [redacted] Iława, 29 sierpnia 2026 r.
Chrzty: Jan (1893), Zofia (1889), Piotr (1891)	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, księgi parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, tom 12
Chrzty: Stefan (1855)	tamże, zespół 772, inwentarz 1, tom 6, akt 38
Ślub Stefana i Rozalii (1881)	tamże, zespół 772, inwentarz 1, tom 10, akt 10
Chrzty: Jakub (1816), Józef Franciszek (1814)	tamże, zespół 772, inwentarz 1, tom 1, chrzest Jakuba to akt 91
Ślub Jakuba i Tekli (1848)	tamże, odpisy ksiąg dekanatu świrskiego, mikrofilm FamilySearch 007715254, klatka 519
Ślub Józefa (1876)	tamże, zespół 772, inwentarz 1, tom 10, akt 6
Zgon małego Stefana (1885)	tamże, zespół 772, inwentarz 1, tom 11, akt 30
Zgon Jakuba (1876)	tamże, zespół 604, inwentarz 37, tom 103 (odpisy ksiąg dekanatu święciańskiego), skan 638, akt 31
Spis parafian parafii Sorokpol z 20 marca 1843 r.	kopia na stronie podbrodzie.info.pl, strona 24
Spis ludności majątku Stracza z 16 sierpnia 1834 r.	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne, zespół 515, inwentarz 15, tom 640, karty 187 i 195
Spis ludności majątku Stracza z 15 października 1850 r.	tamże, zespół 515, inwentarz 15, tom 904
Spisy ludności z 1795, 1811 i 1816 r. (Śnieciemięta, Żukojnie)	tamże, zespół 515, inwentarz 15, tomy 47, 42, 217 i 336
Chrzest Heleny (1798), księga parafii Niestaniszki	mikrofilm FamilySearch 7790320
Chrzty Ewy (1803) i Barbary Teresy (1819), księga parafii Świranki	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne, zespół 604, inwentarz 10, tom 159, mikrofilm FamilySearch 7792340
Spis poddanych dóbr Dubrowlany z 1685 r.	Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie, rękopis F43-8035
Zofia Kalesnick: lista pasażerów z Hamburga (1914), akt ślubu (1915), spisy ludności (1920, 1940), nekrolog (1959)	zbiory Ancestry oraz Find a Grave, Portland Press Herald z 1 lutego 1959 r.

Gaulowie

Gaulowie byli chłopami ze wsi Kruki w parafii Komaje. Z tej rodziny pochodziła Zofia, żona Jana Łukaszewicz i babcia Romualda po ojcu. Księgi kościoła w Komajach pozwalają cofnąć się w tej rodzinie o sześć pokoleń, do Stanisława Gaula, który żył w Krukach w latach dwudziestych XVIII wieku.

Il. 1. Schemat pokazuje, kto po kim następował w rodzinie Gaulów, od Stanisława Gaula do Antoniego, ojca Romualda.

Wszystkie miejsca tej opowieści leżą blisko siebie, dziś na Białorusi, w rejonie postawskim. Komaje to miasteczko z kościołem parafialnym. Kruki leżą około sześciu kilometrów na północny wschód od Komaj i około trzech kilometrów od Ockowicz, wsi rodziny Łukaszewicz. Olechniszki, skąd pochodziła Urszula z Błaszkiewiczów, leżą około dziewięciu kilometrów na wschód od Komaj.

Il. 2. Kościół w Komajach na fotografii z 1916 r. Zbudowano go na początku XVII wieku. Ma grube mury i dwie okrągłe baszty, bo miał służyć także do obrony. W tym kościele chrzczono Gaulów z Kruk od czasów Stanisława i Marianny. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Nazwisko zapisywano różnie: Gaul, Gawul, Gawuł, a po rosyjsku Гауль. W aktach rodzina jest zawsze nazywana chłopami. Po łacinie pisano o nich „laboriosi", po polsku „pracowici", a po rosyjsku „крестьяне". Wszystkie trzy słowa znaczą to samo: chłopi.

Zofia z Gaulów (1894-1968)

Urodzenie	1 września 1894 r., wieś Kruki, parafia Komaje
Rodzice	Antoni Gaul i Urszula z Błaszkiewiczów, chłopi z Kruk
Rodzeństwo	Bronisława (1884), Walerian (1885), Aleksandra (1888, zmarła w 1890 r.)
Ślub	23 lutego 1919 r. w kościele w Komajach, mężem został Jan Łukaszewicz z Żukiszek
Dzieci	Janina (1920), Longina (1922), Stefan (1924), Antoni (1925), Stanisława (1927)
Śmierć	15 października 1968 r. o godzinie 15:30 w Mirsku na Dolnym Śląsku

Zofia urodziła się 1 września 1894 roku w Krukach. Była najmłodszym znanym dzieckiem Antoniego Gaula i Urszuli z Błaszkiewiczów. Miała starszą o dziesięć lat siostrę Bronisławę i starszego o dziewięć lat brata Waleriana. Druga siostra, Aleksandra, zmarła jako małe dziecko cztery lata przed urodzeniem Zofii. Datę i miejsce urodzenia Zofii oraz imiona jej rodziców podaje akt zgonu z Mirska.

23 lutego 1919 roku, mając dwadzieścia cztery lata, Zofia wyszła za mąż w kościele w Komajach. Jej mężem został Jan Łukaszewicz, o półtora roku starszy, urodzony w zaścianku Żukiszki w sąsiedniej parafii Sorokpol. Ślub odbył się w parafii panny młodej, jak było w zwyczaju. Proboszcz z Sorokpola dopisał potem po polsku na marginesie metryki chrztu Jana: „Jan Łukaszewicz zawarł związek małżeń. z Zofją Gaul w komajskim kościele 23 lut. 1919 r.".

W ciągu ośmiu lat urodziło im się pięcioro dzieci: Janina, Longina, Stefan, Antoni i Stanisława. Dwoje najmłodszych przyszło na świat w Ockowiczach, trzy kilometry od rodzinnych Kruk Zofii. W Ockowiczach rodzina mieszkała także później. Losy całej piątki podaje tabela w rozdziale o rodzinie Łukaszewicz.

Sama z pięciorgiem dzieci

Około 1928 roku Jan wyjechał za ocean, do Ameryki Południowej. W rodzinie mówiło się, że pojechał za chlebem, bo w domu była wielka bieda. Zofia została w Ockowiczach z pięciorgiem dzieci. Najstarsza Janina miała wtedy około ośmiu lat, a najmłodsza Stanisława około roku. Jan przysłał żonie pieniądze tylko raz. Potem wszelki słuch o nim zaginął. Zofia do końca życia pozostała jego żoną. Także w jej akcie zgonu zapisano, że była zamężna.

O gospodarstwie w Ockowiczach mówi urzędowe ogłoszenie z lutego 1933 roku. Komornik wystawił na licytację ziemię, której właścicielem był Józef Łukaszewicz, syn Stefana, we wsi Ockowicze w gminie Komaje. Gospodarstwo miało 14,17 hektara z zabudowaniami i zostało zajęte za długi 1 sierpnia 1931 roku. Ogłoszenie zaznacza, że licytacja nie obejmuje stodoły i obory, bo te w połowie należą do Zofii Łukaszewicz. Była to najpewniej nasza Zofia.

Wojna

Wojna rozdzieliła rodzinę. We wrześniu 1943 roku Niemcy wywieźli szesnastoletnią Stanisławę na roboty przymusowe. Do maja 1945 roku pracowała w Berlinie w zakładach metalowych Dürener Metallwerke. Według wspomnień rodzinnych w Berlinie była też najstarsza córka Janina. U wnuczki Zofii, zachowało się w Iławie zdjęcie obu sióstr przy berlińskim pomniku.

Pod koniec wojny, w latach 1944-1945, młodszy syn Antoni ukrywał się w lasach przed poborem do sowieckiego wojska. Miał około dziewiętnastu lat. Schwytano go w domu matki, pobito i wywieziono. Wrócił pieszo po około roku, tak wychudzony, że Zofia go nie poznała. Odratowała syna, karmiąc go bardzo małymi porcjami. Całą tę historię opowiada rozdział o rodzinie Łukaszewicz.

Ostatnie lata

Po wojnie rodzina Zofii rozeszła się po świecie. Janina osiadła we Francji. Stefan i Stanisława znaleźli się w Polsce, Stefan w Wołowie na Dolnym Śląsku, a Stanisława w Gdańsku. Antoni z żoną Aliną i pięciorgiem dzieci przyjechał do Polski jesienią 1958 roku i został gajowym w Sąpach pod Iławą.

Il. 3. Ratusz w Wołowie na Dolnym Śląsku. W tym mieście po wojnie zamieszkał Stefan, syn Zofii. Fot. Mzopw, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

2 grudnia 1962 roku Antoni zaginął w lesie. Córka Antoniego, wspomina, że opiekę nad Zofią i nad niepełnosprawną Longiną przejęły wtedy rodziny Stefana i Stanisławy. Zofia trafiła w końcu

do domu starców w Mirsku, miasteczku na Dolnym Śląsku, u stóp Gór Izerskich. zapamiętała, że z okna tego domu było widać cmentarz.

Il. 4. Mirsk u stóp Gór Izerskich. W tym miasteczku Zofia spędziła ostatnie lata życia. Fot. Pankrzysztoff, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0 PL.

Zofia zmarła w Mirsku 15 października 1968 roku o godzinie 15:30. Miała siedemdziesiąt cztery lata. Zgon zgłosił w urzędzie Stefan Łukaszewicz, najpewniej jej syn z Wołowa. Synowa Alina, wdowa po Antonim, sama wychowywała wtedy pięcioro dzieci i nie było jej stać na podróż na pogrzeb.

Rzeczpospolita Polska

USC/OZ/3e

Województwo DOLNOŚLĄSKIE
URZĄD STANU CYWILNEGO MIRSK

Oznaczenie aktu: 0212043/00/AZ/1968/102584
Data sporządzenia: 17 PAŹDZIERNIKA 1968 Miejsce sporządzenia: MIRSK

Odpis zupełny aktu zgonu

1. Dane osoby zmarłej

Imię pierwsze	ZOFIA
Imię drugie	-
Imiona kolejne	-
Nazwisko	ŁUKASZEWICZ
Nazwisko rodowe	GAUL
Stan cywilny	ZAMĘŻNA
Data urodzenia	1 WRZEŚNIA 1894
Miejsce urodzenia	KRUKI

2. Czas i miejsce zgonu / znalezienia zwłok

Data zgonu	PIĘTNASTY PAŹDZIERNIKA TYSIĄC DZIEWIĘĆSET SZEŚĆDZIESIĄTY ÓSMY (15.10.1968)
Godzina zgonu	15:30
Miejsce zgonu	MIRSK
Data znalezienia zwłok	-
Godzina znalezienia zwłok	-
Miejsce znalezienia zwłok	-

3. Dane małżonka osoby zmarłej

Imię (imiona)	JAN
Nazwisko	ŁUKASZEWICZ
Nazwisko rodowe	-

4. Dane rodziców osoby zmarłej

	Ojciec	Matka
Imię (imiona)	ANTONI	URSZULA
Nazwisko	GAUL	GAUL
Nazwisko rodowe	-	-

5. Dane podmiotu, który zgłosił zgon

Imię	STEFAN
Nazwisko	ŁUKASZEWICZ
Nazwa podmiotu	-

RP

Odpis zupełny aktu zgonu

strona 1/2

Il. 5. Odpis zupełny aktu zgonu Zofii, Urząd Stanu Cywilnego w Mirsku. Akt sporządzono 17 października 1968 r., odpis wydano w czerwcu 2026 r.

Akt zgonu Zofii, 1968

Treść dokumentu: Imię pierwsze: ZOFIA. Nazwisko: ŁUKASZEWICZ. Nazwisko rodowe: GAUL. Stan cywilny: ZAMĘŻNA. Data urodzenia: 1 WRZEŚNIA 1894. Miejsce urodzenia: KRUKI. Data zgonu: PIĘTNASTY PAŹDZIERNIKA TYSIĄC DZIEWIĘĆSET SZEŚĆDZIESIĄTY ÓSMY (15.10.1968). Godzina zgonu: 15:30. Miejsce zgonu: MIRSK. Dane małżonka osoby zmarłej: JAN ŁUKASZEWICZ. Dane rodziców osoby zmarłej: ojciec ANTONI GAUL, matka URSZULA GAUL. Dane podmiotu, który zgłosił zgon: STEFAN ŁUKASZEWICZ.

Odpis tego aktu zamówiła w czerwcu 2026 roku w Urzędzie Stanu Cywilnego w Mirsku córka Romualda i prawnuczka Zofii. Akt wymienia pięć osób z rodziny. Są to: Zofia, jej mąż Jan Łukaszewicz, jej ojciec Antoni Gaul, jej matka Urszula oraz Stefan Łukaszewicz, który zgłosił zgon. Na drugiej stronie stoi jeszcze nazwisko kierownika urzędu, który zarejestrował zgon w 1968 roku. Nazywał się Cerolewicz.

Ten jeden dokument otworzył drogę do dziejów Gaulów. Akt podał dzień jej urodzenia, wieś Kruki oraz imiona obojga rodziców. Z tymi wiadomościami można było odszukać Gaulów w księgach parafii Komaje. Tam znalazł się ślub Antoniego i Urszuli z 1880 roku, a potem kolejne pokolenia, aż do Stanisława i Marianny, którzy żyli w Krukach na początku XVIII wieku.

Bracia Gaulowie z Armii Krajowej

Siedem kilometrów od Mirska, na starym cmentarzu w Świeradowie-Zdroju, jest pochowany Walenty Gaul. Urodził się 2 marca 1917 roku, a zmarł 9 grudnia 1994 roku. Walenty nosił pseudonim „Piętaszek". Jego brat Antoni, urodzony 10 lutego 1923 roku, nosił pseudonim „Groźny". Obaj byli synami Waleriana Gaula. Obaj trafili 4 sierpnia 1944 roku do sowieckiego obozu pod Kaługą, razem z wieloma rozbrojonymi żołnierzami wileńskiej Armii Krajowej. 29 października 1945 roku uciekli stamtąd razem ze Stanisławem Dziśką z 4. Brygady „Narocz" i kilkoma innymi więźniami. Walenty wrócił do Polski w 1946 roku. Antoni zmarł 18 września 2007 roku i jest pochowany w Olsztynie.

Byli to zapewne synowie Waleriana z Kruk, brata Zofii, a więc jej bratankowie i kuzyni Antoniego, ojca Romualda.

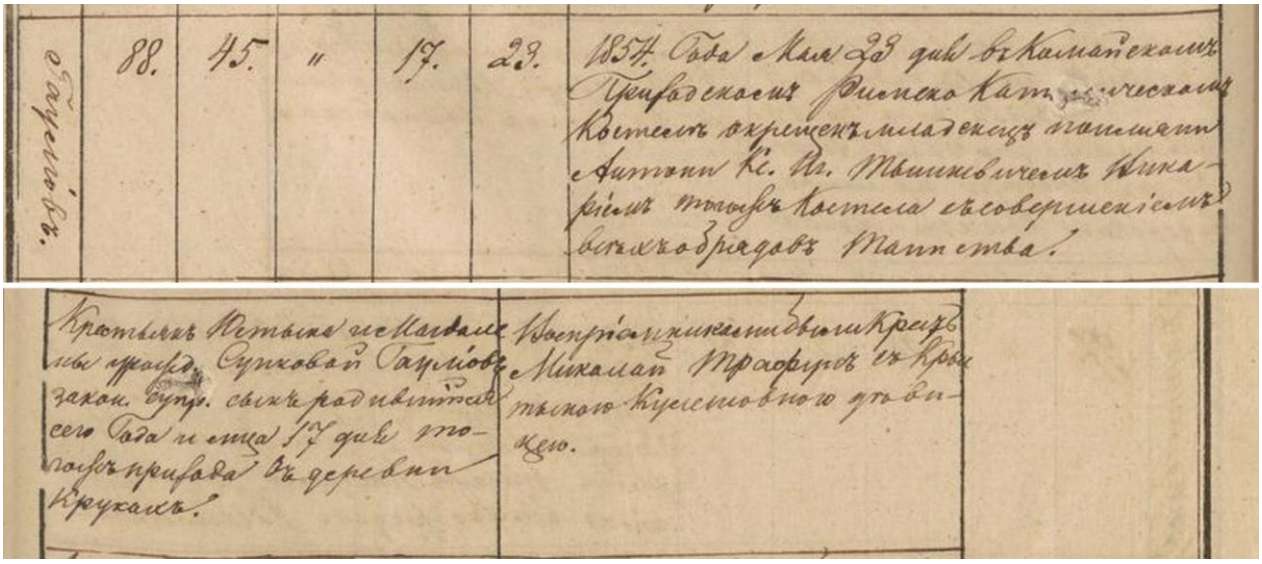
Mąż: Jan Łukaszewicz

Jan urodził się 15 marca 1893 roku w zaścianku Żukiszki w parafii Sorokpol. Jego rodzicami byli Stefan Łukaszewicz i Rozalia z Witkiewiczów. Jego życie oraz dzieje jego przodków opowiada rozdział o rodzinie Łukaszewicz.

Antoni Gaul (ur. 1854)

Urodzenie	17 maja 1854 r., wieś Kruki, parafia Komaje
Chrzest	23 maja 1854 r., kościół w Komajach, chrzcił wikary ksiądz J. Taszkiewicz
Rodzice	Józef Gaul i Magdalena z Subków, chłopi z Kruk
Rodzeństwo	Michał (1841), Michalina (około 1847, zmarła w 1851 r.), Teofila (1848), Agata (1851), Józef
Ślub	24 lutego 1880 r. w Komajach, żoną została Urszula Błaszkiewiczówna z Olechniszek
Dzieci	Bronisława (1884), Walerian (1885), Aleksandra (1888), Zofia (1894)
Śmierć	daty nie znamy

Antoni był pradziadkiem Romualda. Urodził się 17 maja 1854 roku w Krukach jako najmłodsze znane dziecko Józefa Gaula i Magdaleny z Subków. Sześć dni później ochrzczono go w kościele w Komajach. Do chrztu trzymali go chłop Michał Trafun i panna Kuleszówna. Kuleszowie mieszkali w Krukach obok Gaulów od ponad stu lat i w aktach tej rodziny wracają wiele razy.

Il. 6. Akt chrztu Antoniego Gaula, parafia Komaje, akt 88 z 1854 r. U góry lewa stronica księgi, pod nią prawa. Na lewym marginesie zapisano po rosyjsku nazwisko „Гаулевъ", czyli Gaulów.

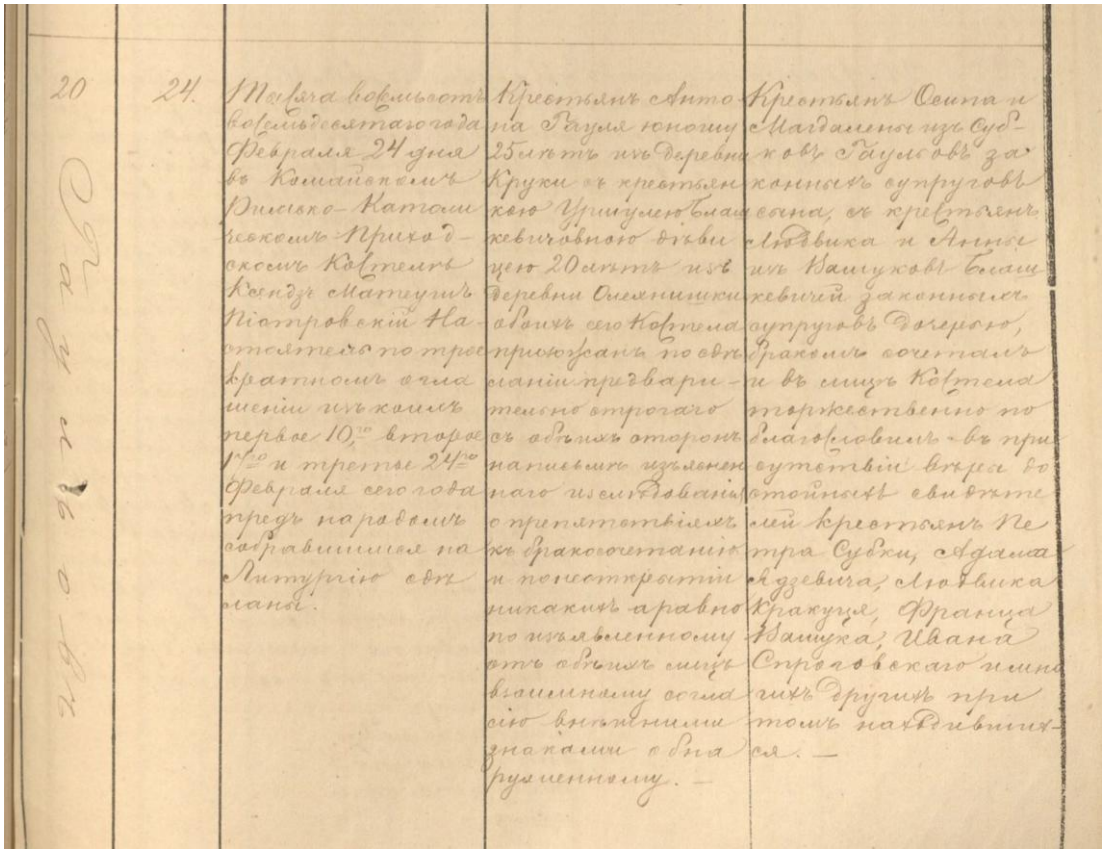
Akt chrztu Antoniego Gaula, 1854

Tekst oryginalny (rosyjski): *1854 Года Мая 23 дня въ Комайскомъ Приходскомъ Римско-Католическомъ Костелѣ окрещенъ младенецъ по имени Антонъ Ке. Ю. Ташкевичемъ Викаріемъ тогоже Костела съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ Таинства. Крестьянъ Іосифа и Магдалины урожд. Субковой Гаульовъ закон. супр. сынъ родившійся сего Года и мѣсяца 17 дня тогоже прихода въ деревни Крукахъ. Воспріемниками были крест. Михаилъ Трафунъ съ крестьянкою Кулешовною дѣвицею.*

Po polsku: Roku 1854, dnia 23 maja, w komajskim parafialnym kościele rzymskokatolickim ochrzczone zostało niemowlę imieniem Antoni przez księdza J. Taszkiewicza, wikariusza tegoż kościoła, z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Syn prawych małżonków, chłopów Józefa i Magdaleny z domu Subko Gaulów, urodzony tego roku i miesiąca dnia 17, w tejże parafii we wsi Kruki. Chrzestnymi byli chłop Michał Trafun z chłopką Kuleszówną, panną.

Antoni nie mógł pamiętać ojca. Miał rok i cztery dni, kiedy jego ojciec Józef Gaul utonął w Krukach. Magdalena została wdową z kilkorgiem dzieci, z których najstarszy Michał miał trzynaście lat.

24 lutego 1880 roku Antoni ożenił się w Komajach z Urszulą Błaszkiewiczówną ze wsi Olechniszki. Ślubu udzielił proboszcz ksiądz Mateusz Piotrowski, po trzech zapowiedziach ogłoszonych 10, 17 i 24 lutego. Akt podaje, że pan młody miał 25 lat, a panna młoda 20. Wymienia też rodziców obojga i dzięki temu jeden dokument łączy trzy pokolenia dwóch rodzin. Pierwszym świadkiem był Piotr Subko, który nosił nazwisko panieńskie matki pana młodego.

Il. 7. Akt ślubu Antoniego Gaula i Urszuli Błaszkiewiczówny, parafia Komaje, akt 20 z 1880 r. Po lewej stronie zapisano numer aktu i dzień ślubu, a dalej są trzy rubryki tekstu.

Akt ślubu Antoniego i Urszuli, 1880

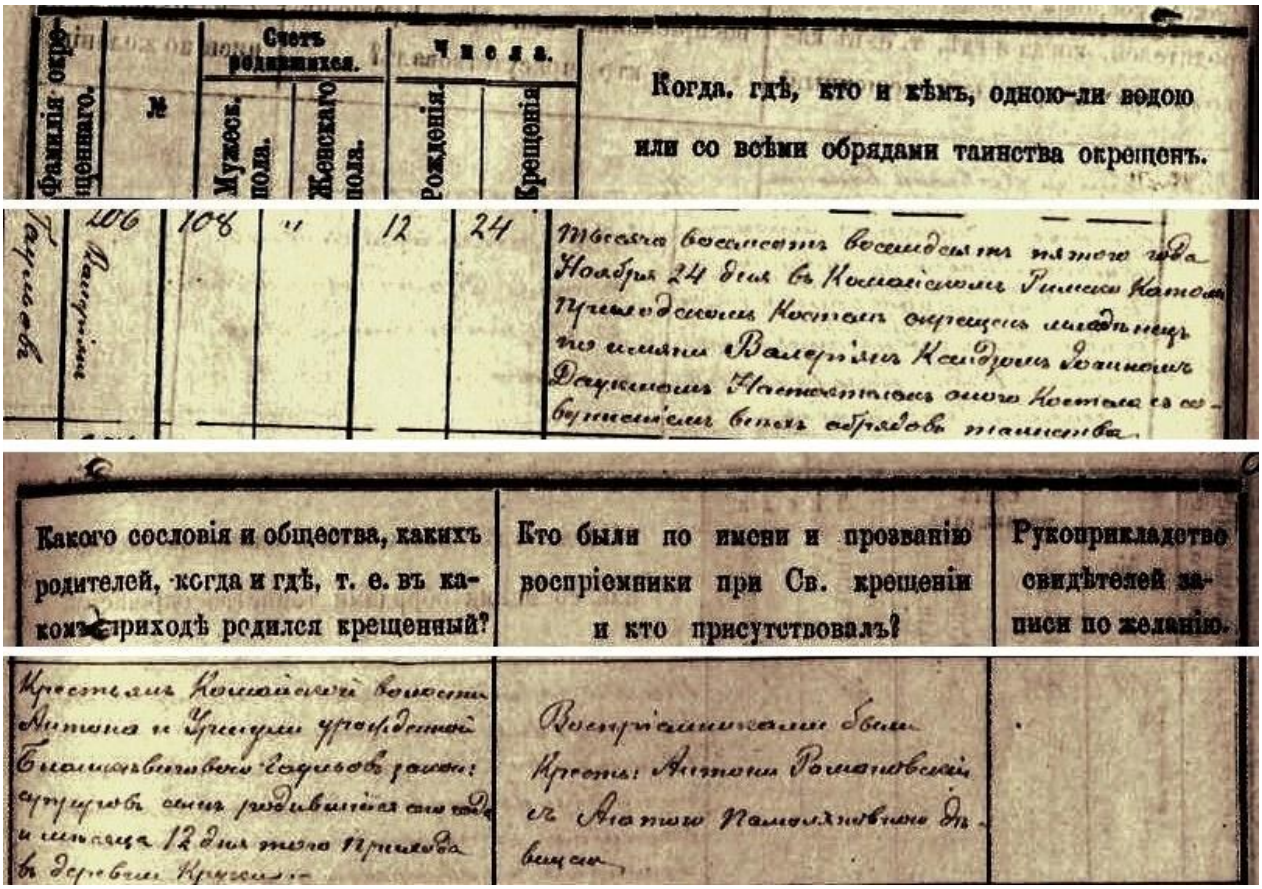
Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ восемьдесятаго года Февраля 24 дня въ Комайскомъ Римско-Католическомъ Приходскомъ Костелѣ Ксендзъ Матеушъ Піотровскій Настоятель по трекратномъ оглашеніи изъ коихъ первое 10го, второе 17го и третье 24го Февраля сего года предъ народомъ собравшимся на Литургію обвѣнчалъ. Крестьянъ Антона Гауля юношу 25 лѣтъ изъ деревни Круки съ крестьянкою Уршулею Блашкевичовною дѣвицею 20 лѣтъ изъ деревни Олехнишки, обоихъ сего Костела прихожанъ, по совершеніи предварительно строгаго съ обѣихъ сторонъ письменнаго и словеснаго изслѣдованія о препятствіяхъ къ бракосочетанію и по неоткрытіи никакихъ, а равно по изъявленному отъ обѣихъ лицъ взаимному согласію внѣшними знаками обнаруженному. Крестьянъ Осипа и Магдалены изъ Субковъ Гаулевъ законныхъ супруговъ сына, съ крестьянъ Людвика и Анны изъ Кашуковъ Блашкевичей законныхъ супруговъ дочерью, бракомъ сочеталъ и въ лицѣ Костела торжественно по благословилъ въ присутствіи вѣры достойныхъ свидѣтелей крестьянъ Петра Субки, Адама Адзевича, Людвика Кракуца, Франца Башука, Ивана Строговскаго и многихъ другихъ при томъ находившихся.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset osiemdziesiątego, dnia 24 lutego, w komajskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Mateusz Piotrowski, proboszcz, po trzykrotnym ogłoszeniu, pierwszym 10, drugim 17 i trzecim 24 lutego tego roku, przed ludem zgromadzonym na nabożeństwie, udzielił ślubu. Ślub wzięli chłop Antoni Gaul, kawaler lat 25 ze wsi Kruki, a z nim chłopka Urszula Błaszkiewiczówna, panna lat 20 ze wsi Olechniszki, oboje parafianie tego kościoła, po uprzednim ścisłym pisemnym i ustnym zbadaniu z obu stron przeszkód do małżeństwa i po nieodkryciu żadnych, a także po wzajemnej zgodzie wyrażonej przez oboje zewnętrznymi znakami. Ksiądz połączył małżeństwem syna prawych małżonków, chłopów Józefa i Magdaleny z Subków Gaulów, z córką prawych małżonków, chłopów Ludwika i Anny z Kaszuków Błaszkiewiczów. Pobłogosławił ich uroczyście wobec Kościoła, w obecności wiarygodnych świadków, chłopów Piotra Subki, Adama Adziewicza, Ludwika Krakuca, Franciszka Baszuka, Jana Strogowskiego i wielu innych przy tym obecnych.

Wiek Antoniego zgadza się z jego metryką: w dniu ślubu miał 25 lat i dziewięć miesięcy. Wiek Urszuli znamy tylko z tego aktu, dlatego piszemy, że urodziła się około 1860 roku.

Małżonkowie zamieszkali w Krukach, w rodzinnej wsi Antoniego. Akty chrztu ich dzieci nazywają ich chłopami gminy komajskiej. W ciągu czternastu lat urodziło im się czworo dzieci.

Dziecko	Urodzenie	Chrzest	Chrzestni i dalsze losy
Bronisława	1 czerwca 1884, Kruki	3 czerwca 1884	chrzestni: Ludwik Kranc i panna Paulina Kuliszówna
Walerian	12 listopada 1885, Kruki	24 listopada 1885	chrzestni: Antoni Romanowski i panna Agata Pamolachnówna
Aleksandra	1 czerwca 1888, Kruki		zmarła w Krukach w 1890 r. jako małe dziecko
Zofia	1 września 1894, Kruki		babcia Romualda, zmarła w 1968 r. w Mirsku

Il. 8. Akt chrztu Waleriana Gaula, brata Zofii, parafia Komaje, akt 206 z 1885 r., razem z nagłówkiem rubryk. U góry lewa stronica księgi, pod nią prawa. W drugim wierszu prawej stronicy zapisano rodziców: Antoniego i Urszulę z domu Błaszkiewicz.

Akt chrztu Waleriana Gaula, 1885

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ восемьдесятъ пятого года Ноября 24 дня въ Комайскомъ Римско Католическомъ Приходскомъ Костелѣ окрещенъ младенецъ по имени Валеріанъ Ксендзомъ Іоанномъ Даукшею Настоятелемъ онаго Костела съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ таинства. Крестьянъ Комайской волости Антона и Уршули урожденной Блашкевичевой Гаулевъ законныхъ супруговъ сынъ, родившійся сего года и мѣсяца 12 дня того Прихода въ деревни Круки. Воспріемниками были: Крестъ. Антонъ Романовскій съ Агатою Памоляхновною дѣвицею.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset osiemdziesiątego piątego, dnia 24 listopada, w komajskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ochrzczone zostało niemowlę imieniem Walerian przez księdza Jana Daukszę, proboszcza tego kościoła, z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Syn chłopów gminy komajskiej Antoniego i Urszuli z domu Błaszkiewicz Gaulów, prawych małżonków, urodzony tego roku i miesiąca dnia 12, w tej parafii we wsi Kruki. Chrzestnymi byli chłop Antoni Romanowski z Agatą Pamolachnówną, panną.

Chrzestny Waleriana, Antoni Romanowski, był mężem Michaliny z Błaszkiewiczów z Olechniszek. Możliwe, że Michalina była siostrą Urszuli.

Urszula z Błaszkiewiczów (ur. około 1860)

Urodzenie	około 1860 r., w dniu ślubu mieszkała we wsi Olechniszki w parafii Komaje
Rodzice	Ludwik Błaszkiewicz i Anna z Kaszuków, chłopi
Ślub	24 lutego 1880 r. w Komajach, mężem został Antoni Gaul z Kruk
Dzieci	Bronisława, Walerian, Aleksandra, Zofia
Śmierć	daty nie znamy

Urszula była prababcią Romualda. Przed ślubem mieszkała w Olechniszkach, wsi przy majątku o tej samej nazwie. Po ślubie przeniosła się do męża do Kruk i tam urodziła czworo dzieci. Jej imię powtarza akt zgonu córki Zofii, spisany w Mirsku osiemdziesiąt osiem lat po ślubie.

Nazwisko panieńskie Urszuli zapisano w czterech aktach: w akcie jej ślubu z 1880 roku, w akcie chrztu Bronisławy z 1884 roku, w akcie chrztu Waleriana z 1885 roku i w akcie zgonu Aleksandry z 1890 roku. Za każdym razem brzmi tak samo: Błaszkiewicz.

Ludwik Błaszkiewicz i Anna z Kaszuków

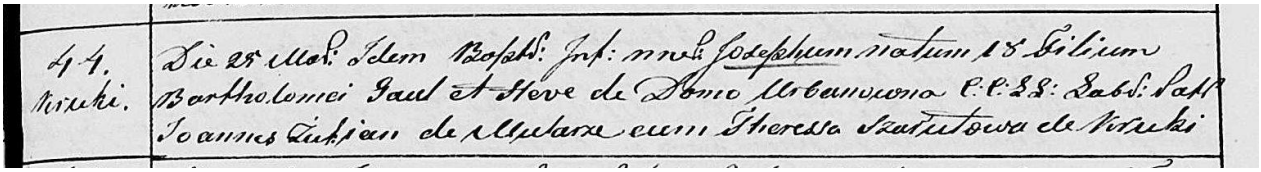
Rodziców Urszuli znamy tylko z jednego dokumentu, czyli z aktu jej ślubu z Antonim Gaulem. Ksiądz zapisał ich słowami „Людвика и Анны изъ Кашуковъ Блашкевичей", czyli Ludwika i Anny z Kaszuków Błaszkiewiczów. Nazwał ich chłopami i prawymi małżonkami. Byli prapradziadkami Romualda. Wśród świadków ślubu jest Franciszek Baszuk. Jego nazwisko brzmi prawie tak samo jak nazwisko panieńskie matki panny młodej, więc mógł to być krewny Anny.

W latach trzydziestych i czterdziestych XIX wieku w tej okolicy mieszkało kilka rodzin Błaszkiewiczów.

Józef Gaul (1816-1855)

Urodzenie	18 maja 1816 r., wieś Kruki
Chrzest	25 maja 1816 r., kościół w Komajach
Rodzice	Bartłomiej Gaul i Ewa z Palulanów
Rodzeństwo	Stefan (1802), Bartłomiej (1805), Róża (1808), Krzysztof (1811), Marianna (1813)
Żona	Magdalena z Subków, ślub przed wrześniem 1841 r.
Dzieci	Michał (1841), Michalina (około 1847), Teofila (1848), Agata (1851), Antoni (1854), Józef
Śmierć	utonął 21 maja 1855 r. w Krukach, pochowany 23 maja na cmentarzu we wsi

Józef był prapradziadkiem Romualda. W aktach rosyjskich jego imię zapisywano „Іосифъ" albo „Осипъ". Urodził się w Krukach jako najmłodszy z sześciorga znanych dzieci Bartłomieja i Ewy.

Il. 9. Wpis chrztu Józefa Gaula w księdze chrztów parafii Komaje, akt 44 z 1816 r. Po lewej stronie zapisano numer aktu i nazwę wsi, czyli Kruki.

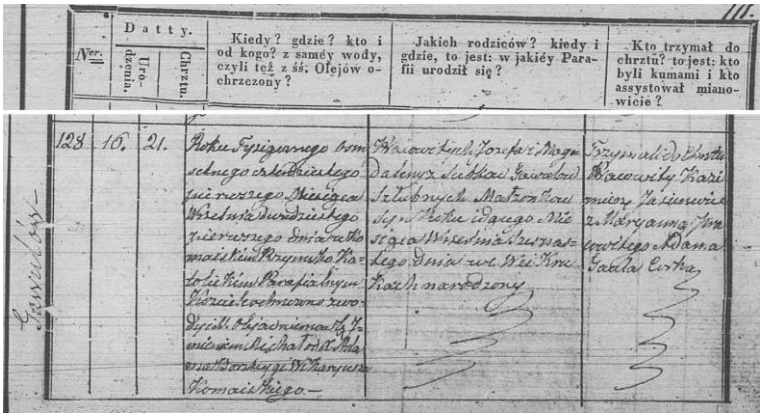
Wpis chrztu Józefa Gaula, 1816

Tekst oryginalny (łacina): *44. Kruki. Die 25 Maii Idem Bapt. Inf. nomine Josephum natum 18 filium Bartholomei Gaul et Evae de Domo Urbanowna C.C. L.L. S.S. Laboriosorum. Patrini Joannes Cukian de Mularze cum Theressa Szatutowa de Kruki.*

Po polsku: Akt 44, wieś Kruki. Dnia 25 maja ten sam ksiądz ochrzcił niemowlę imieniem Józef, urodzone dnia 18, syna Bartłomieja Gaula i Ewy z domu Urbanówny, prawych małżonków, chłopów. Chrzestnymi byli Jan Cukian z Mularzy i Teresa Szatutowa z Kruk.

W tym jednym wpisie ksiądz zapisał matkę jako Urbanównę. W pięciu innych aktach tej rodziny, od ślubu w 1791 roku do ślubu syna w 1827 roku, żona Bartłomieja Gaula z Kruk nazywa się Ewa z Palulanów. Pisarz pomylił się tu w nazwisku.

Józef ożenił się z Magdaleną z Subków. Ich pierwsze znane dziecko, Michał, urodziło się we wrześniu 1841 roku. Akt chrztu Michała jest spisany po polsku, bo księgi kościelne w tych stronach prowadzono po polsku do lat czterdziestych XIX wieku.

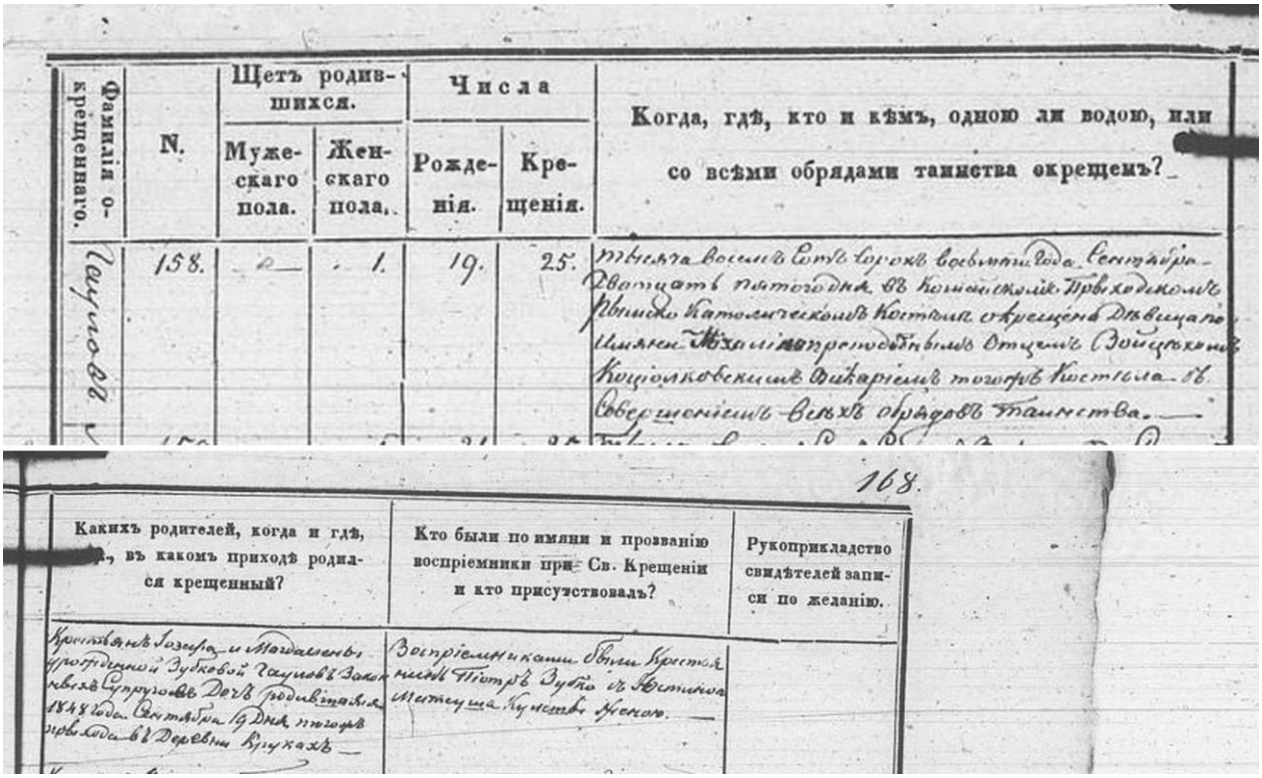
Il. 10. Akt chrztu Michała Gaula, parafia Komaje, akt 128 z 1841 r., razem z nagłówkiem rubryk. Na lewym marginesie zapisano nazwisko „Gawułow".

Akt chrztu Michała Gaula, najstarszego syna Józefa, 1841

Tekst oryginalny (polski): *Roku Tysięcznego osmsetnego czterdziestego pierwszego Miesiąca Września dwudziestego pierwszego dnia w Komaiskim Rzymsko Katolickim Parafialnym Kościele ochrzczono z wody i SS. Olejów niemowlę Imieniem Michał od X. Adama Bor[.]kiego Wikaryusza Komaiskiego. Pracowitych Jozefa i Magdaleny z Subkow Gawułow Ślubnych Małżonków Syn Roku idącego Miesiąca Września szesnastego dnia we Wsi Krukach narodzony. Trzymali do Chrztu Pracowity Kazimierz Jasiewicz z Maryanną Pracowitego Adama Gauła Corką.*

Dzisiejszą polszczyzną: 21 września 1841 roku w kościele parafialnym w Komajach wikary komajski ksiądz Adam (nazwisko jest mało czytelne) ochrzcił z wody i olejami świętymi niemowlę imieniem Michał. Chłopiec urodził się 16 września tego roku we wsi Kruki. Jest synem chłopów Józefa i Magdaleny z Subków Gaulów, małżonków po ślubie kościelnym. Do chrztu trzymali go chłop Kazimierz Jasiewicz i Marianna, córka chłopa Adama Gaula.

Dziecko	Urodzenie	Chrzestni i dalsze losy
Michał	16 września 1841, Kruki	chrzestni: Kazimierz Jasiewicz i Marianna Gaulówna, córka Adama. Michał żył jeszcze w 1855 r.
Michalina	około 1847	zmarła 25 kwietnia 1851 r. w Krukach na koklusz
Teofila	19 września 1848, Kruki	ochrzczona 25 września, chrzestni: Piotr Subko i Justyna, żona Mateusza, którego nazwisko jest nieczytelne
Agata	4 lutego 1851, Kruki	ochrzczona 11 lutego 1851 r. przez proboszcza księdza Zygmunta Łochwickiego
Antoni	17 maja 1854, Kruki	ojciec Zofii
Józef	przed 1855	wymieniony w akcie zgonu ojca między Michałem a Antonim

Il. 11. Akt chrztu Teofili Gaul, siostry Antoniego, parafia Komaje, akt 158 z 1848 r., razem z nagłówkiem rubryk księgi. U góry lewa stronica, pod nią prawa.

Akt chrztu Teofili Gaul, 1848

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча Восемь Сотъ Сорокъ восьмаго Года Сентября Двадцать пятого дня въ Комайскомъ Прыходскомъ Римско Католическомъ Костелѣ окрещена Дѣвица по Имяни Тэофилія преподобнымъ Отцемъ Войцѣхомъ Коціолковскимъ Викаріемъ тогожъ Костела съ Совершеніемъ всѣхъ обрядовъ Таинства. Крестьянъ Іозефа и Магдалены урожденной Зубковой Гауловъ Законныхъ Супруговъ Дочь родившаяся 1848 Года Сентября 19 Дня тогожъ прыхода въ Деревни Крукахъ. Воспріемниками были Крестьянинъ Піотръ Зубко съ Юстиною Матеуша Ку[nazwisko nieczytelne] Женою.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset czterdziestego ósmego, dnia dwudziestego piątego września, w komajskim parafialnym kościele rzymskokatolickim ochrzczona została dziewczynka imieniem Teofila przez wielebnego ojca Wojciecha Kociołkowskiego, wikarego tegoż kościoła, z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Córka chłopów Józefa i Magdaleny z domu Zubko Gaulów, prawych małżonków, urodzona 19 września 1848 roku, tejże parafii, we wsi Kruki. Chrzestnymi byli chłop Piotr Zubko z Justyną, żoną Mateusza, którego nazwisko zaczyna się od liter „Ku” i dalej jest nieczytelne.

W tym akcie nazwisko matki zapisano przez „Z”: Zubko. To ta sama rodzina, którą inne akty nazywają Subko albo Supko.

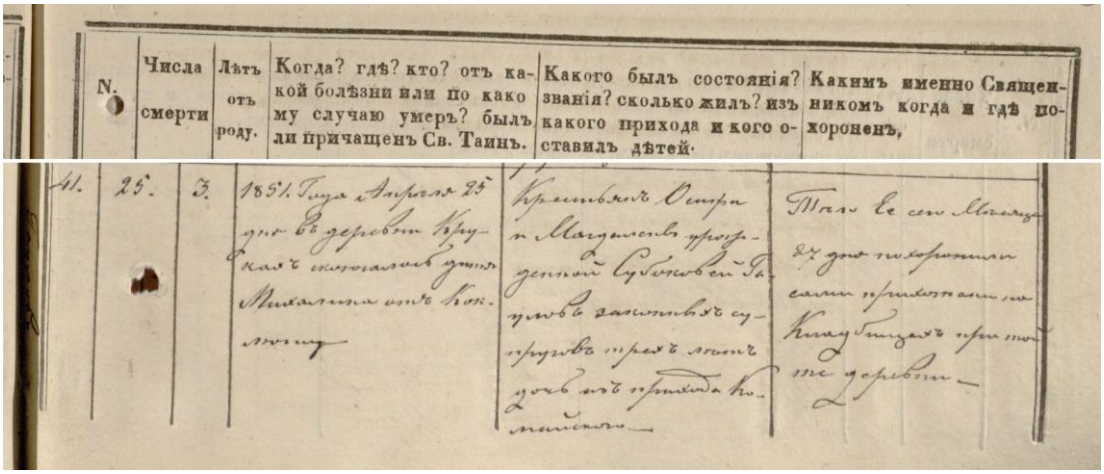
Il. 12. Akt chrztu Agaty Gaul, siostry Antoniego, parafia Komaje, akt 37 z 1851 r., razem z nagłówkiem rubryk. U góry lewa stronica księgi, pod nią prawa. Ostatnia rubryka prawej stronicy wymienia chrzestnych.

Akt chrztu Agaty Gaul, 1851

Tekst oryginalny (rosyjski): *1851 Года февраля 11 дня въ Комайскомъ приходскомъ Римско-Католическомъ Костелѣ окрещена дѣвица по имени Агата преподобнымъ Отцемъ Сигизмундомъ Лохвицкимъ настоятелемъ тогоже Костела, съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ таинства. Крестьянъ Іосифа и Магдалены урожденной Субковой Гауловъ законныхъ супруговъ дочь, родившаяся 1851 Года февраля 4 дня тогоже прихода въ деревни Крукахъ. Воспріемниками были: Крестьянинъ Миколай Ра[п?]унъ съ Марцеллою Леле[кі?]овною дѣвицею.*

Po polsku: Roku 1851, dnia 11 lutego, w komajskim parafialnym kościele rzymskokatolickim ochrzczona została dziewczynka imieniem Agata przez wielebnego ojca Zygmunta Łochwickiego, proboszcza tegoż kościoła, z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Córka chłopów Józefa i Magdaleny z domu Subko Gaulów, prawych małżonków, urodzona roku 1851, dnia 4 lutego, tejże parafii we wsi Kruki. Chrzestnymi byli: chłop Mikołaj Rapun[?] z panną Marcelą Lelekówną[?].

Wiosną 1851 roku Józef i Magdalena stracili trzyletnią córkę Michalinę. Zmarła na koklusz, chorobę zakaźną groźną dla małych dzieci. Akt podaje, że pochowali ją sami parafianie na cmentarzu przy wsi.

Il. 13. Akt zgonu Michaliny Gaul, parafia Komaje, akt 41 z 1851 r., razem z nagłówkiem rubryk. Po lewej stronie zapisano numer aktu, dzień śmierci i wiek dziecka.

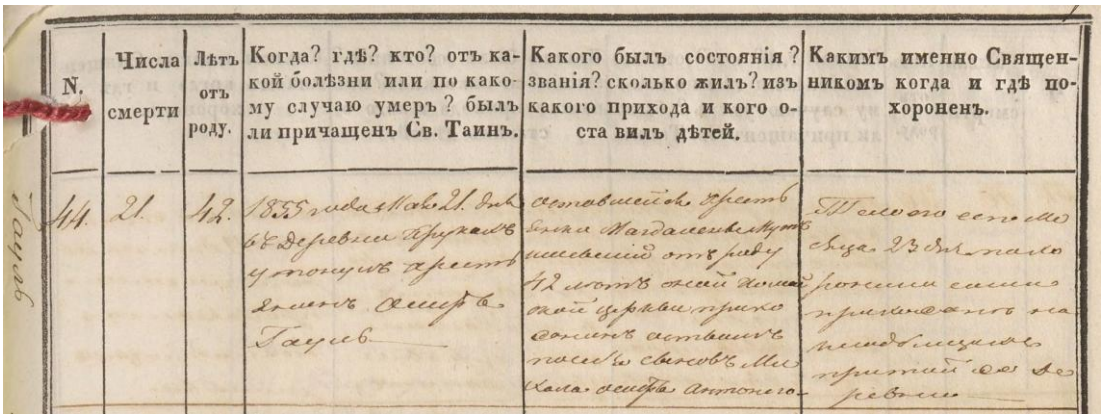
Akt zgonu Michaliny Gaul, 1851

Tekst oryginalny (rosyjski): *1851. Года Апрѣля 25 дня въ деревни Крукахъ скончалось дитя Михалина отъ коклюшу. Крестьянъ Осипа и Магдалены урожденной Субоковой Гауловъ законныхъ супруговъ трехъ лѣтъ дочь изъ прихода Комайскаго. Тѣло Ея сего Мѣсяца 27 дня похоронили сами прихожане на Кладбищѣ при тойже деревни.*

Po polsku: Roku 1851, dnia 25 kwietnia, we wsi Kruki zmarło dziecko Michalina, na koklusz. Trzyletnia córka chłopów Józefa i Magdaleny z domu Subko Gaulów, prawych małżonków, z parafii komajskiej. Ciało jej dnia 27 tego miesiąca pochowali sami parafianie na cmentarzu przy tejże wsi.

Śmierć Józefa

21 maja 1855 roku Józef Gaul utonął w Krukach. Dwa dni później parafianie pochowali go na wiejskim cmentarzu, tym samym, na którym cztery lata wcześniej spoczęła jego córka Michalina. Józef zostawił żonę Magdalenę i trzech synów: Michała, Józefa i Antoniego. Najmłodszy Antoni, przyszły ojciec Zofii, cztery dni wcześniej skończył rok.

Il. 14. Akt zgonu Józefa Gaula, parafia Komaje, akt 44 z 1855 r., razem z nagłówkiem rubryk. Po lewej stronie zapisano numer aktu, dzień śmierci i wiek zmarłego.

Akt zgonu Józefa Gaula, 1855

Tekst oryginalny (rosyjski): *1855 года Мая 21 дня въ деревни Крукахъ утонулъ крестьянинъ Осипъ Гауль. Оставившей крестьянки Магдалены мужъ, имѣвшій отъ роду 42 лѣтъ, оной Комайской церкви прихожанинъ, оставилъ послѣ себя сыновъ Михала, Осифа, Антонего. Тѣло его сего мѣсяца 23 дня похоронили сами прихожане на кладбищѣ при той же деревни.*

Po polsku: Roku 1855, dnia 21 maja, we wsi Kruki utonął chłop Józef Gaul. Mąż pozostałej po nim chłopki Magdaleny, mający 42 lata, parafianin kościoła komajskiego, zostawił po sobie synów Michała, Józefa i Antoniego. Ciało jego dnia 23 tego miesiąca pochowali sami parafianie na cmentarzu przy tej wsi.

Według aktu zgonu Józef miał 42 lata. Z metryki chrztu z 1816 roku wynika, że miał 39 lat. Różnica bierze się stąd, że w aktach zgonu wiek zapisywano w przybliżeniu.

Magdalena z Subków

Żona Józefa i praprababcia Romualda pochodziła z rodziny Subków. Jej nazwisko panieńskie zapisano w sześciu aktach, za każdym razem trochę inaczej: Subko, Zubko, Subokowa. Ludzie o tym nazwisku pojawiają się przy rodzinie przez dziesiątki lat. Piotr Subko trzymał do chrztu Teofilę w 1848 roku i był świadkiem na ślubie Antoniego w 1880 roku. Magdalena owdowiała w 1855 roku.

Bartłomiej Gaul i Ewa z Palulanów

Bartłomiej	syn Kazimierza i Teresy, urodzony około 1775 r., mieszkał w Krukach, zmarł w 1822 r.
Ewa	z domu Palulan, urodzona około 1784 r., żyła jeszcze w 1834 r.
Ślub	luty 1791 r., Kruki, parafia Komaje
Dzieci	Stefan (1802), Bartłomiej (1805), Róża (1808), Krzysztof (1811), Marianna (1813), Józef (1816)
Rodzeństwo Bartłomieja	Marcin (urodzony około 1765), Katarzyna (około 1782), Michał (około 1784)

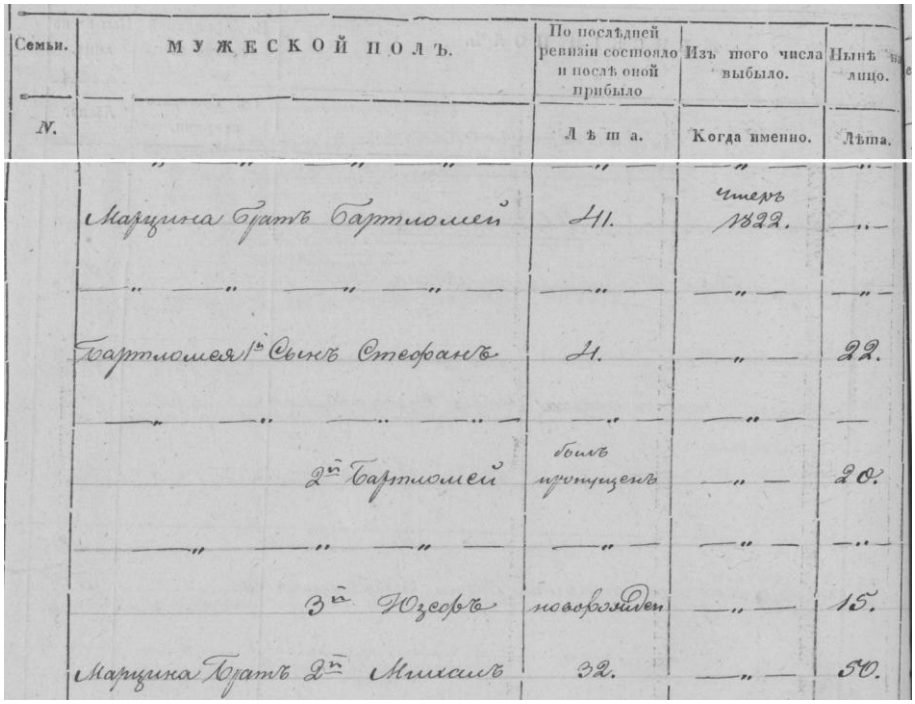
Bartłomiej i Ewa byli rodzicami Józefa, dziadkami Antoniego i pradziadkami Zofii. Pobrali się w lutym 1791 roku. Łaciński akt ślubu nazywa ich „Bartholomeum Gawul" i „Evam Palulanowna". Jednym ze świadków był Maciej Urbanajc. Palulanowie byli liczną chłopską rodziną z tej samej parafii, a najwięcej ich mieszkało we wsi Romaszkiewicze.

Dziecko	Urodzenie	Chrzestni i dalsze losy
Stefan	25 grudnia 1802, Kruki	ożenił się w 1827 r.
Bartłomiej	31 sierpnia 1805, Kruki	ochrzczony 3 września, chrzestni: Jan Skarmak i Anna Klipowa. Ożenił się w 1833 r. z Katarzyną Kuleszówną
Róża	18 września 1808, Kruki	ochrzczona 20 września, chrzestni: Jan Skarmak i Katarzyna Klipowa
Krzysztof	9 sierpnia 1811, Kruki	
Marianna	19 kwietnia 1813, Kruki	
Józef	18 maja 1816, Kruki	ochrzczony 25 maja, ojciec Antoniego

Bartłomieja znamy też z dwóch urzędowych spisów ludności. W 1795 roku mieszkał jeszcze w domu matki, wdowy Teresy. W listopadzie 1811 roku spis zapisał go w tym samym domu, przy starszym bracie Marcinie, który został gospodarzem. Według spisu z 1795 roku Bartłomiej miał 20 lat, a według

spisu z 1811 roku miał 36 lat. Wiek w spisach podawano w przybliżeniu. Bartłomiej ożenił się już w 1791 roku, musiał więc być o kilka lat starszy, niż zapisano.

Spis ludności z 25 kwietnia 1834 roku pokazuje dom Gaulów w Krukach już po śmierci Bartłomieja. Wieś należała wtedy do majątku Rozalin. Gospodarzem był wcześniej starszy brat Bartłomieja, Marcin, którego spis nazywa synem Kazimierza. Marcin zmarł w 1827 roku. Przy Bartłomieju urzędnik zapisał, że zmarł w 1822 roku. W domu zostali trzej synowie Bartłomieja: Stefan, Bartłomiej i Józef. Mieszkała z nimi wdowa Ewa, której zapisano 50 lat. Józef, przyszły ojciec Antoniego, jest w tym spisie trzecim synem Bartłomieja.

Семьи.	МУЖЕСКОЙ ПОЛЪ.	По послѣдней ревизіи состояло и послѣ оной прибыло	Изъ того числа выбыло.	Нынѣ въ лицо.
N.		Лѣта.	Когда именно.	Лѣта.
	Марцина Братъ Бартломей	41.	чмеръ 1822.	—
	Бартломея 1й Сынъ Стефанъ	4.	—	22.
	2й Бартломей	былъ пропущенъ	—	20.
	3й Юзефъ	новорожденъ	—	15.
	Марцина Братъ 2й Михалъ	32.	—	50.

Il. 15. Spis ludności majątku Rozalin z 25 kwietnia 1834 r., wieś Kruki, dom Gaulów, strona z mężczyznami. U góry widać drukowany nagłówek rubryk. Pierwsza liczba to wiek w poprzednim spisie z 1816 r., a ostatnia to wiek w 1834 r.

Synowie Bartłomieja Gaula w spisie ludności, 1834

Tekst oryginalny (rosyjski): *Марцина Братъ Бартломей 41, умеръ 1822. Бартломея 1й Сынъ Стефанъ 4, 22. 2й Бартломей, былъ пропущенъ, 20. 3й Юзефъ, новорожденъ, 15. Марцина Братъ 2й Михалъ 32, 50.*

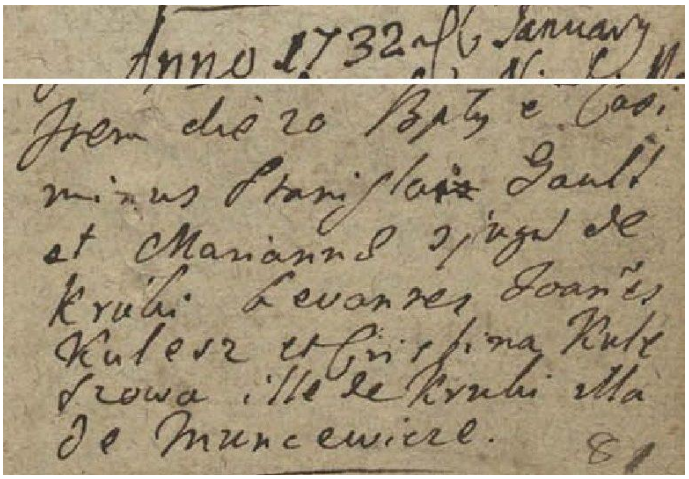
Po polsku: Brat Marcina, Bartłomiej, miał w poprzednim spisie 41 lat, zmarł w 1822 roku. Pierwszy syn Bartłomieja, Stefan, miał 4 lata i ma 22 lata. Drugi syn, Bartłomiej, był w poprzednim spisie pominięty i ma 20 lat. Trzeci syn, Józef, urodził się po poprzednim spisie i ma 15 lat. Drugi brat Marcina, Michał, miał 32 lata i ma 50 lat.

Józef urodził się w maju 1816 roku, miał więc w 1834 roku prawie 18 lat, a nie 15. Wiek w spisach podawano w przybliżeniu.

Kazimierz Gaul i Teresa

Kazimierz	ochrzczony 20 stycznia 1732 r. w Komajach, syn rodziców z Kruk, zmarł przed 1795 r.
Rodzice Kazimierza	Stanisław Gaul i Marianna z Kruk
Rodzeństwo Kazimierza	Maciej (1725), Anna (1729), Józef (1742)
Teresa	nazwiska panieńskiego nie znamy, zmarła w Krukach w 1811 r. jako wdowa
Dzieci	Marcin (około 1765), Bartłomiej, Katarzyna (około 1782), Michał (około 1784)

Kazimierz był pradziadkiem Antoniego Gaula. Jego chrzest zapisano w księdze chrztów kościoła w Komajach, prowadzonej po łacinie w latach 1715-1746. 20 stycznia 1732 roku ksiądz ochrzcił Kazimierza, syna Stanisława i Marianny Gaulów z Kruk. W całej księdze, na blisko pięciuset stronach, jest to jedyny chrzest Kazimierza Gaula z tej wsi.

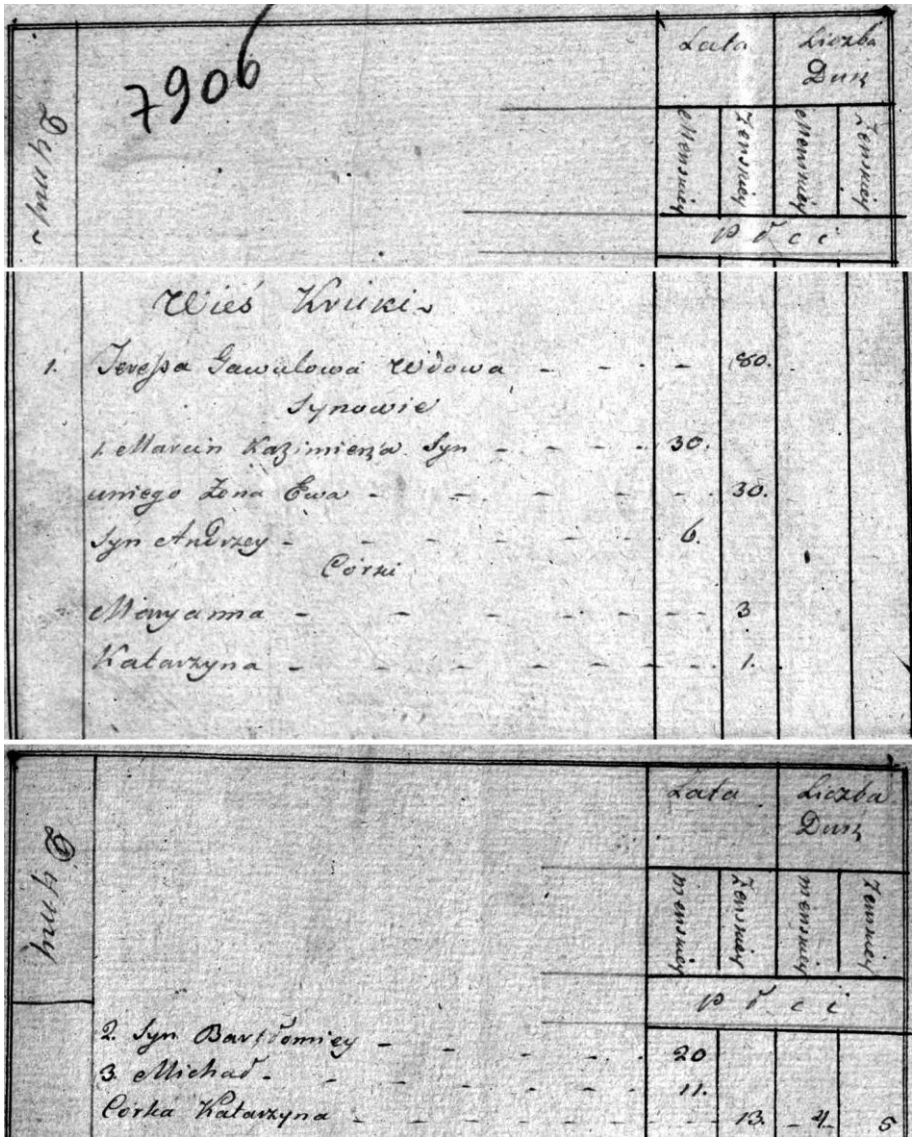
Il. 16. Wpis chrztu Kazimierza Gaula w księdze chrztów parafii Komaje, wpis numer 81. U góry nagłówek z tej samej stronicy z rokiem 1732 i miesiącem styczniem, pod nim wpis.

Wpis chrztu Kazimierza Gaula, styczeń 1732

Tekst oryginalny (łacina): *Anno 1732 Januarij. Item die 20 Baptisatus est Casimirus Stanislai Gaull et Mariannae Conjugum de Kruki. Levantes Joannes Kulesz et Cristina Kuleszowa, ille de Kruki, illa de Muncewicze. 81.*

Po polsku: Roku 1732, w styczniu. Również dnia 20 został ochrzczony Kazimierz, syn Stanisława Gaula i Marianny, małżonków z Kruk. Do chrztu trzymali go Jan Kulesz i Krystyna Kuleszowa, on z Kruk, ona z Muncewicz. Akt 81.

W 1795 roku, po trzecim rozbiorze Polski, władze rosyjskie spisały ludność całej guberni. Kazimierz już wtedy nie żył. W Krukach urzędnik zaczął spis od domu numer 1. Mieszkała w nim wdowa po Kazimierzu, Teresa Gawulowa, z czworgiem dzieci, synową i trojgiem wnucząt.

Il. 17. Dom numer 1 we wsi Kruki w spisie ludności z 1795 r. U góry nagłówek rubryk i dół karty z początkiem wpisu, pod nim góra następnej karty z jego dalszym ciągiem. Liczby po prawej to wiek mężczyzn i kobiet.

Dom Teresy Gaulowej w spisie ludności z 1795 roku

Tekst oryginalny (polski): *Wieś Kruki. 1. Teressa Gawulowa Wdowa 80. Synowie: 1. Marcin Kazimierza Syn 30, u niego Żona Ewa 30, Syn Andrzey 6, Córki Maryanna 3, Katarzyna 1. 2. Syn Bartlomiey 20. 3. Michal 11. Corka Katarzyna 13.*

Dzisiejszą polszczyzną: Wieś Kruki, dom numer 1. Teresa Gaulowa, wdowa, lat 80. Jej synowie: pierwszy Marcin, syn Kazimierza, lat 30. Przy nim żona Ewa, lat 30, syn Andrzej, lat 6, córka Marianna, lat 3 i córka Katarzyna, rok. Drugi syn Bartłomiej, lat 20. Trzeci syn Michał, lat 11. Córka Katarzyna, lat 13.

Imię zmarłego męża Teresy spis podaje przy najstarszym synu: Marcin jest „Kazimierza synem". Szesnaście lat później, w spisie z 1811 roku, Marcin jest zapisany tak samo: „Marcin Kazimierza Syn Gaul".

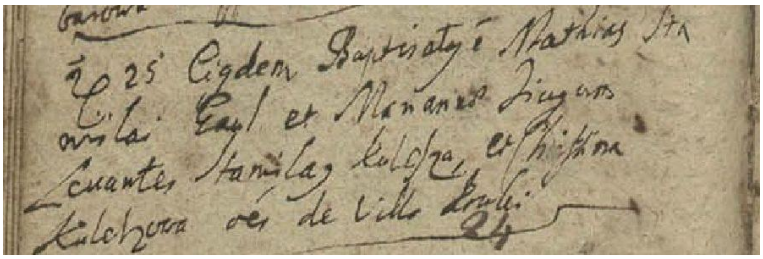
Kruki należały wtedy do Feliksa Kozła, dawnego pułkownika wojsk polskich. Gaulowie byli jego poddanymi dziedzicznymi. Znaczy to, że nie mogli opuścić wsi bez zgody pana, a za ziemię, na której gospodarowali, pracowali na pańskim polu albo płacili czynsz. Poddaństwo chłopów zniosły władze rosyjskie dopiero w 1861 roku.

Teresa zmarła w Krukach w 1811 roku. Pochowano ją nazajutrz na cmentarzu wiejskim. Według księgi zmarłych miała 77 lat, a spis ludności sprzed szesnastu lat podawał, że miała wtedy 80 lat. Sędziwym ludziom wiek zapisywano na oko, dlatego obie liczby tak się różnią.

Stanisław Gaul i Marianna

Stanisław	chłop z Kruk, żył w latach 1725-1742
Marianna	nazwiska panieńskiego nie znamy, żyła w latach 1725-1742
Dzieci	Maciej (ochrzczony 25 lutego 1725), Anna (20 marca 1729), Kazimierz (20 stycznia 1732), Józef (11 marca 1742)

Stanisław i Marianna to najstarsi przodkowie Zofii w rodzinie Gaulów. Żyli w Krukach za panowania królów Augusta II i Augusta III, ponad pół wieku przed rozbiorami. Wszystko, co o nich wiemy, pochodzi z wpisów chrztu ich dzieci.

Il. 18. Wpis chrztu Macieja Gaula w księdze chrztów parafii Komaje, luty 1725 r., wpis numer 24.

Wpis chrztu Macieja Gaula, najstarszego syna Stanisława i Marianny, 1725

Tekst oryginalny (łacina): *25 Ejusdem Baptisatus est Mathias Stanislai Gaul et Marianae Jugum. Levantes Stanislaus Kulesza et Christina Kuleszowa omnes de villa Kruki.*

Po polsku: Dnia 25 tego miesiąca został ochrzczony Maciej, syn Stanisława Gaula i Marianny, małżonków. Do chrztu trzymali go Stanisław Kulesza i Krystyna Kuleszowa, wszyscy ze wsi Kruki.

Chrzestnymi dzieci Stanisława byli Kuleszowie: w 1725 roku Stanisław i Krystyna z Kruk, a w 1732 roku Jan z Kruk i Krystyna z Muncewicz. Kuleszowie trzymali do chrztu dzieci Gaulów jeszcze sto lat później. Chrzestną Antoniego Gaula w 1854 roku też była Kuleszówna.

Ta sama księga zapisuje Stanisława Gaula z Kruk już w marcu 1722 roku, z żoną Anną i tymi samymi chrzestnymi. Marianna była więc zapewne jego kolejną żoną, poślubioną przed 1725 rokiem.

W Krukach mieszkała w tych latach jeszcze jedna rodzina Gaulów, czyli rodzina Mikołaja i Zofii. Inni Gaulowie żyli w sąsiednich Ciabutach. Rodzina była więc w parafii Komaje zasiedziała już na początku XVIII wieku. Od chrztu Macieja w 1725 roku do urodzenia Zofii w 1894 roku Gaulowie z naszej linii mieszkali w jednej wsi przez blisko sto siedemdziesiąt lat.

Źródła

Dokument	Gdzie się znajduje
Spis ludności majątku Rozalin z 25 kwietnia 1834 r., wieś Kruki	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 515, inwentarz 15, tom 638
Akt zgonu Zofii z Gaulów Łukaszewicz, 1968	Urząd Stanu Cywilnego w Mirsku, akt 0212043/00/AZ/1968/102584
Dopisek o ślubie Jana i Zofii z 23 lutego 1919 r.	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 772, inwentarz 1, tom 12, akt chrztu Jana nr 24 z 1893 r.
Ogłoszenie o licytacji w Ockowiczach, 1933	„Obwieszczenia Publiczne", rocznik 17, nr 14 z 18 lutego 1933 r., strona 19, Biblioteka Narodowa w Warszawie (Polona)
Wspomnienia córki Antoniego	rozmowa nagrana w Iławie 29 sierpnia 2026 r.
Stanisława na robotach w Berlinie	baza straty.pl Instytutu Pamięci Narodowej
Bracia Walenty i Antoni Gaulowie	Indeks Represjonowanych, baza żołnierzy Muzeum Armii Krajowej, spisy grobów w Świeradowie-Zdroju i Olsztynie
Akt ślubu Antoniego i Urszuli, 1880	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, tom 108, parafia Komaje, akt 20
Akt chrztu Antoniego, 1854	to samo archiwum, zespół 604, inwentarz 37, tom 75, parafia Komaje, akt 88
Akty chrztu Bronisławy (1884) i Waleriana (1885)	to samo archiwum, zespół 604, inwentarz 37, tom 112, akt 120 oraz tom 113, akt 206
Akt chrztu Michała, 1841	to samo archiwum, zespół 604, inwentarz 37, tom 59, parafia Komaje, akt 128
Akt chrztu Teofili, 1848	to samo archiwum, zespół 604, inwentarz 37, tom 68, parafia Komaje, akt 158
Akt chrztu Agaty i akt zgonu Michaliny, 1851	to samo archiwum, zespół 604, inwentarz 37, tom 72, parafia Komaje, chrzty akt 37, zgony akt 41
Akt zgonu Józefa, 1855	to samo archiwum, zespół 604, inwentarz 37, tom 76, parafia Komaje, zgony akt 44
Chrzty dzieci Bartłomieja i Ewy, 1802-1816, zgon Teresy, 1811	księgi parafii Komaje z lat 1802-1819, mikrofilm FamilySearch nr 007792306
Ślub Bartłomieja i Ewy, 1791	księga ślubów parafii Komaje, mikrofilm FamilySearch nr 007790320
Spis ludności z 1795 r., wieś Kruki	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 515, inwentarz 15, tom 45
Spis ludności z 1811 r., wieś Kruki	to samo archiwum, zespół 515, inwentarz 15, tom 221
Księga chrztów parafii Komaje z lat 1715-1746	Biblioteka Narodowa Białorusi w Mińsku, rękopis 091/224K

Witkiewiczowie i Misiunowie

To rodzina Rozalii z Witkiewiczów, żony Stefana Łukaszewicz i prababki Romualda. Witkiewiczowie byli chłopami z Zułowa, wsi przy dworze, w którym w 1867 roku urodził się Józef Piłsudski. Misiunowie, rodzina matki Rozalii, byli chłopami z zaścianka Tartak w sąsiedniej parafii Strunojcie.

Il. 1. Kto po kim: od Krzysztofa Witkiewicza do Romualda.

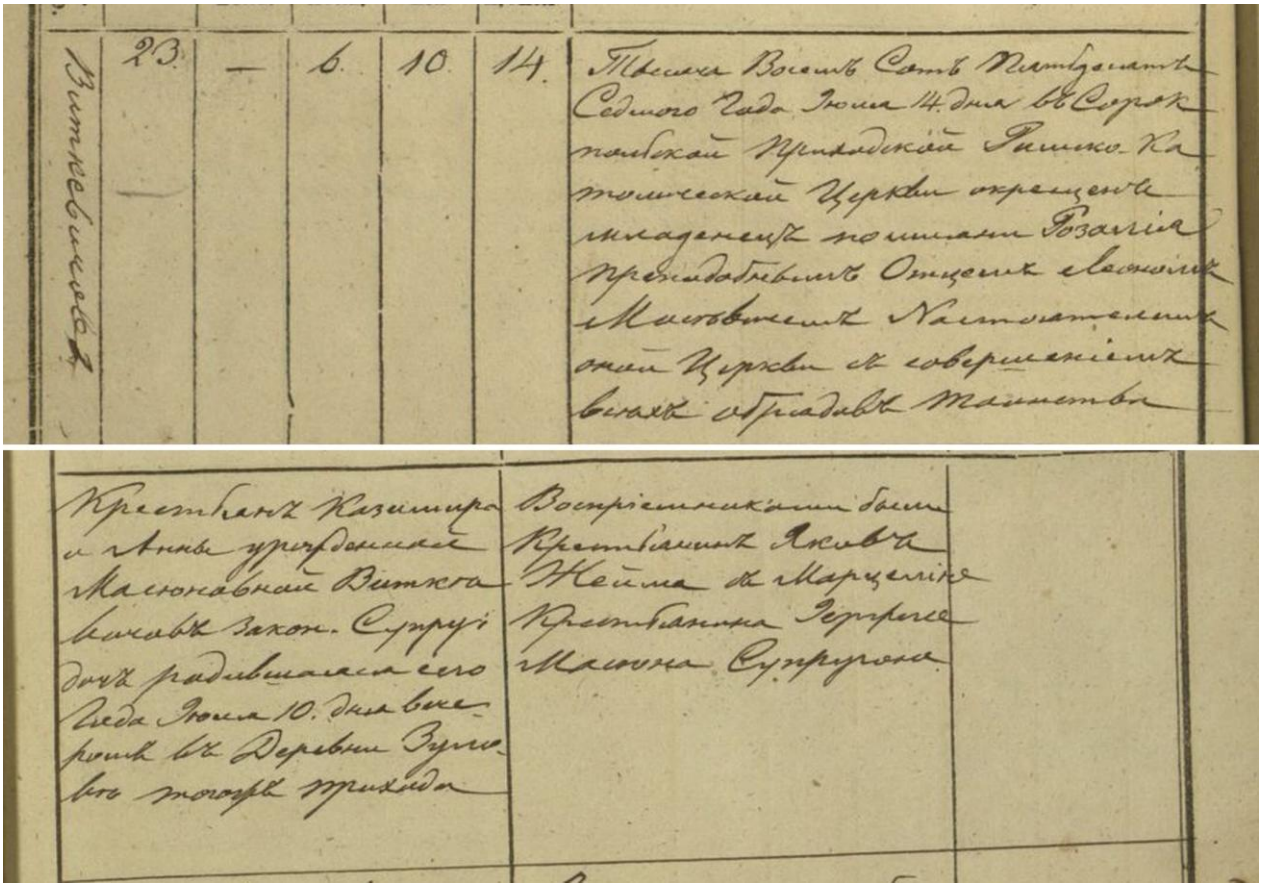

Il. 2. Kto po kim: rodzina matki Rozalii.

Rozalia z Witkiewiczów (ur. 1857)

Urodzenie	10 lipca 1857 r. wieczorem, wieś Zułów w parafii Sorokpol
Chrzest	14 lipca 1857 r., kościół w Sorokpolu (dzisiejsza Powiewiórka), chrzcił ksiądz Joachim Makowski
Rodzice	Kazimierz Witkiewicz i Anna z Misiunów, chłopi z Zułowa
Chrzestni	Jakub Żejmo oraz Marcela, żona Jerzego Misiuna
Ślub	18 października 1881 r. w kościele w Sorokpolu, mężem został Stefan Łukaszewicz z zaścianka Żukiszki
Dzieci	Stefan (1882), Judyta (1883), Elżbieta (1885), Weronika (1886), Zofia (1889), Piotr (1891), Jan (1893)
Ostatnia wiadomość	marzec 1897 r., gdy w Zułowie zmarła jej matka

Rozalia przyszła na świat w Zułowie jako najmłodsze znane dziecko Kazimierza i Anny. Matka miała wtedy około czterdziestu lat, a najstarsza siostra Rozalii była od niej starsza o dziewiętnaście lat. Cztery dni po urodzeniu rodzice zawieźli ją do chrztu do kościoła w Sorokpolu, osiem kilometrów na zachód od Zułowa. Miejscowość z tym kościołem nazywa się dziś Powiewiórka.

Il. 3. Akt chrztu Rozalii Witkiewiczówny, księga parafii Sorokpol, akt 23 z 1857 r. U góry widać lewą stronę księgi, a pod nią prawą stronę tego samego wpisu.

Akt chrztu Rozalii Witkiewiczówny, 1857

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча Восемь Сотъ Пятьдесятъ Седмого Года Іюля 14. дня въ Сорокпольской Приходской Римско-Католической Церкви окрещено младенецъ по имени Розалія Преподобнымъ Отцемъ Іоахимомъ Маковскимъ Настоятелемъ оней Церкви съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ Таинства. Крестьянъ Казимира и Анны урожденной Масюновной Виткевичевъ законъ. Супругъ дочь родившаяся сего года Іюля 10. дня вечеромъ въ Деревни Зулово тогожъ прихода. Воспріемниками были Крестьянинъ Яковъ Жейма съ Марцеллею[?] Крестьянина Георгія Масюна Супругою.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset pięćdziesiątego siódmego, dnia 14 lipca, w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym wielebny ojciec Joachim Makowski, proboszcz tego kościoła, ochrzcił niemowlę imieniem Rozalia z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Jest to córka chłopów Kazimierza i Anny z domu Misiun, prawych małżonków Witkiewiczów, urodzona tego roku 10 lipca wieczorem we wsi Zułów tej samej parafii. Rodzicami chrzestnymi byli chłop Jakub Żejmo oraz Marcela [imię niepewne], żona chłopa Jerzego Misiuna.

Nazwisko panieńskie matki ksiądz zapisał po rosyjsku jako „Masiunowna", a nazwisko męża chrzestnej jako „Masiun". To rosyjski zapis nazwiska **Misiun**. Tak samo, z nazwiskiem Misiun, zapisano matkę Rozalii w akcie ślubu rodziców z 1837 roku, w akcie ślubu samej Rozalii z 1881 roku i w akcie zgonu matki z 1897 roku. Chrzestny nazywał się Jakub Żejmo, tak samo jak mąż Heleny, siostry ojca Rozalii. Chrzestną była Marcela, żona Jerzego Misiuna.

Rozalia miała niespełna pięć lat, gdy 15 maja 1862 roku zmarł na gorączkę jej ojciec. Akt zgonu wymienia troje dzieci, które po nim zostały: syna Ansgarego oraz córki Mariannę i Rozalię. Rozalię wychowywała więc owdowiała matka, która przeżyła męża o trzydzieści pięć lat i do śmierci mieszkała w Zułowie.

Dzieciństwo i młodość Rozalii przypadły na lata, w których w zułowskim dworze mieszkali Piłsudscy. Miała dziesięć lat, gdy urodził się tam Józef Piłsudski. Miała siedemnaście lat, gdy w 1874 roku dwór spłonął, a jego właściciele wyjechali. O Zułowie opowiada osobna część tego rozdziału.

18 października 1881 roku w kościele w Sorokpolu Rozalia wyszła za mąż. Jej mężem został Stefan Łukaszewicz, syn Jakuba i Tekli z Czepułkowskich, chłop z zaścianka Żukiszki. Żukiszki leżą półtora kilometra na wschód od Zułowa. Akt ślubu podaje, że pan młody miał 25 lat, a panna młoda 24 lata. Zapowiedzi ogłoszono w kościele trzy razy: 20 września, 27 września i 4 października. Ślubu udzielił ksiądz Józefowicz, a świadkami byli Józef Łukaszewicz i Adam Żejmo. Akt wymienia rodziców obojga młodych, a rodziców Rozalii zapisuje jako Kazimierza i Anielę z Misiunów. We wszystkich innych dokumentach matka ma na imię Anna. Akt ślubu pokazujemy w rozdziale o rodzinie Łukaszewicz.

Po ślubie Rozalia zamieszkała u męża w Żukiszkach. Tam w ciągu jedenastu lat urodziła siedmioro dzieci. Wszystkie ochrzczono w kościele w Sorokpolu.

Dziecko	Urodzenie	Dalsze losy
Stefan	1882, Żukiszki	najstarszy syn
Judyta	9 XII 1883, Żukiszki	ochrzczona 18 XII 1883
Elżbieta	26 I 1885, Żukiszki	
Weronika	20 X 1886, Żukiszki	
Zofia	28 IV 1889, Żukiszki	w 1914 r. wyjechała do Ameryki, po mężu nazywała się Kalesnick, zmarła 30 I 1959 w Portland w stanie Maine
Piotr	4 VIII 1891, Żukiszki	zmarł 16 VIII 1892 w Żukiszkach na krup, czyli duszące zapalenie krtani
Jan	15 III 1893, Żukiszki	dziadek Romualda, w 1919 r. ożenił się z Zofią Gaul

Gdy Zofia brała w 1915 roku ślub w Ameryce, podała urzędnikowi imiona rodziców: Stefan i Rozalia z domu Witkiewicz. Ostatni dokument, który wymienia Rozalię jako żyjącą, to akt zgonu jej matki z marca 1897 roku. Rozalia miała wtedy 39 lat. W spisie parafian z 1909 roku rodziny Stefana i Rozalii w Żukiszkach już nie ma.

Inne Rozalie Witkiewiczówny

Witkiewiczów było w Zułowie i w sąsiednich wsiach bardzo wielu, a imię Rozalia nadawano często. W tych samych księgach są jeszcze trzy Rozalie Witkiewiczówny, które nie należą do naszej rodziny. Pierwsza urodziła się w Zułowie w 1819 roku jako córka Justyna i Agaty. Druga urodziła się w Zułowie 31 sierpnia 1856 roku, niespełna rok przed naszą Rozalią. Ojcem tej drugiej Rozalii był zwolniony ze służby żołnierz Antoni Witkiewicz, a matką Justyna. Trzecia urodziła się w 1863 roku we wsi Bałule jako córka innego Kazimierza Witkiewicza. Naszą Rozalię rozpoznajemy po imionach rodziców. Byli nimi Kazimierz i Anna z Misiunów. Rozpoznajemy ją także po dacie urodzenia 10 lipca 1857 roku.

Stefan Łukaszewicz, mąż Rozalii

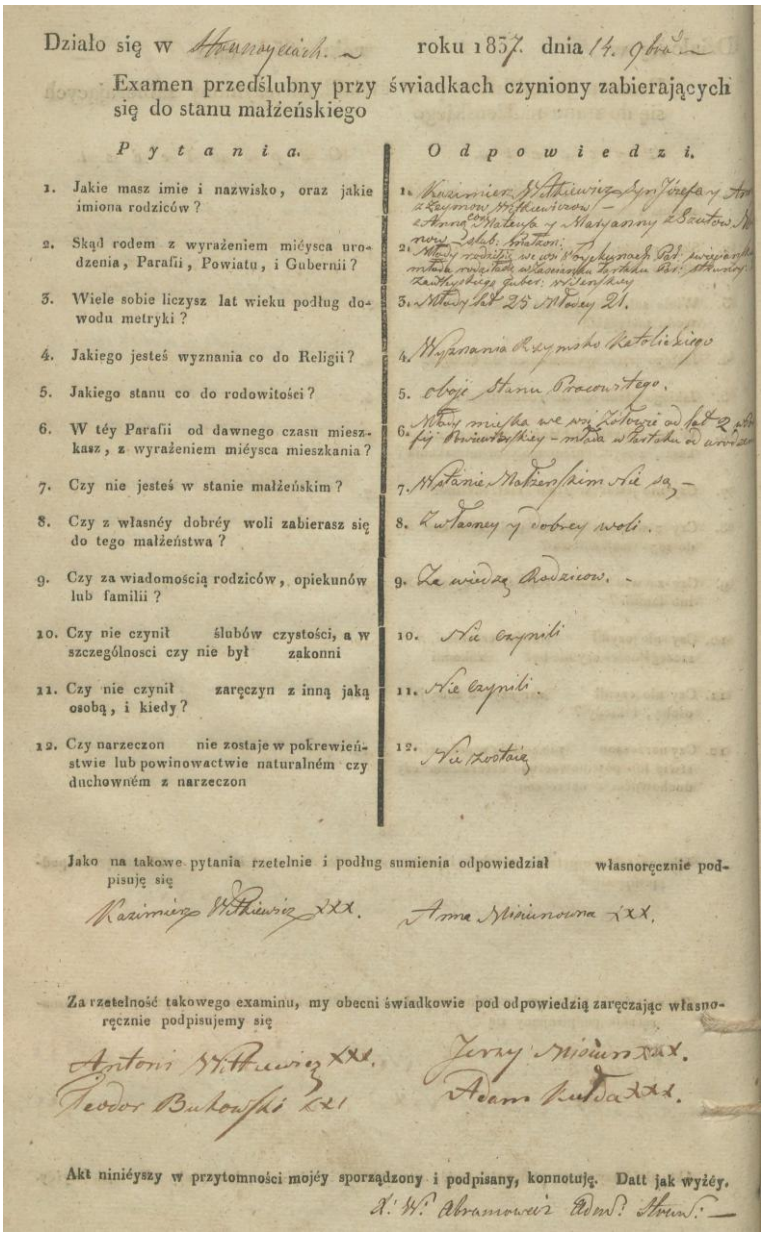
Stefan urodził się 20 września 1855 roku w Żukiszkach jako syn Jakuba i Tekli z Czepułkowskich. Jego życie i jego przodków opisuje rozdział o rodzinie Łukaszewicz.

Kazimierz Witkiewicz (około 1810-1862)

Urodzenie	około 1810-1812 r., wieś Wojtkuny w majątku Zułów
Rodzice	Józef Witkiewicz i Anna z Żejmów
Rodzeństwo	Stanisław (urodzony około 1803 r., zmarł w 1813 r.), Helena (urodzona około 1823 r., od 1843 r. żona Jakuba Żejmy)
Ślub	14 listopada 1837 r. w kościele w Strunojciach, z Anną Misiunówną z zaścianka Tartak
Dzieci	siedmioro: Anna, Ansgary, Józef, bliźniaczki Marianna i Petronela, Aniela, Rozalia
Śmierć	15 maja 1862 r. w Zułowie, na gorączkę. Pochowany 18 maja na cmentarzu parafialnym w Sorokpolu

Kazimierz urodził się w Wojtkunach, wsi należącej do majątku Zułów. Jego rodzina nie była wolna. Witkiewiczowie byli poddanymi, czyli chłopami przypisanymi do majątku, którzy pracowali na ziemi dziedzica i bez jego zgody nie mogli się wyprowadzić. Spis ludności z 1811 roku zapisał Kazimierza jako rocznego chłopca w domu stryja Jerzego, razem z ojcem Józefem i ośmioletnim bratem Stanisławem. Majątek należał wtedy do księcia Antoniego Giedrojcia. Następny spis, z 1816 roku, podaje, że Kazimierz ma sześć lat, a jego brat Stanisław zmarł w 1813 roku.

Około 1835 roku rodzina przeniosła się z Wojtkun do Zułowa. Mówią o tym dwa dokumenty. W zapisie rozmowy przedślubnej, którą ksiądz w Strunojciach przeprowadził z narzeczonymi w listopadzie 1837 roku, Kazimierz podał, że urodził się w Wojtkunach i że od dwóch lat mieszka w Zułowie. Akt ślubu jego siostry Heleny z 1843 roku podaje, że urodziła się w Wojtkunach i że od siedmiu lat mieszka w Zułowie. Dawne dokumenty zapisują nazwę wsi jako Woyckuny albo Woyszkuny. To te same Wojtkuny, w których w 1897 roku urodził się Dominik Markowicz, ojciec Aliny.

Działo się w Strunajciach. roku 1837. dnia 14. 9bra

Examen przedślubny przy świadkach czyniony zabierających się do stanu małżeńskiego

Pytania.	Odpowiedzi.
1. Jakie masz imie i nazwisko, oraz jakie imiona rodziców?	1. Kazimierz Witkiewicz syn Józefa y Anny z Zeymow Witkiewiczow — z Anną córką Mateusza y Marjanny z Bautow M...
2. Skąd rodem z wyrażeniem miéysca urodzenia, Parafii, Powiatu, i Gubernii?	2. Mowy rodzic[e] we wsi Woyckunach Par. swiejanskiej [illegible]
3. Wiele sobie liczysz lat wieku podług dowodu metryki?	3. Mowy lat 25 Mowey 21.
4. Jakiego jesteś wyznania co do Religii?	4. Wyznania Rzymsko Katolickiego
5. Jakiego stanu co do rodowitości?	5. oboje Stanu Pracowitego.
6. W téy Parafii od dawnego czasu mieszkasz, z wyrażeniem miéysca mieszkania?	6. Mowy mieszka we wsi Zułowie od lat 2 [illegible]
7. Czy nie jesteś w stanie małżeńskim?	7. W stanie Małżenskim Nie są —
8. Czy z własnéy dobréy woli zabierasz się do tego małżeństwa?	8. Z własney y dobrey woli.
9. Czy za wiadomością rodziców, opiekunów lub familii?	9. Za wiedzą Rodziców. —
10. Czy nie czynił ślubów czystości, a w szczególnosci czy nie był zakonni	10. Nie czynili
11. Czy nie czynił zaręczyn z inną jaką osobą, i kiedy?	11. Nie czynili
12. Czy narzeczon nie zostaje w pokrewieństwie lub powinowactwie naturalném czy duchownem z narzeczon	12. Nie zostaią

Jako na takowe pytania rzetelnie i podług sumienia odpowiedział własnoręcznie podpisuję się

Kazimierz Witkiewicz xxx. Anna Misiunowna xxx.

Za rzetelność takowego examinu, my obecni świadkowie pod odpowiedzią zaręczając własnoręcznie podpisujemy się

Antoni Witkiewicz xxx. Jerzy Misiun xxx.
Teodor Bukowski xxx Adam Kuba xxx.

Akt niniéyszy w przytomności mojéy sporządzony i podpisany, konnotuję. Datt jak wyżéy.
X. W. Abramowicz Adm? Strun.: —

Il. 4. Zapis rozmowy przedślubnej Kazimierza Witkiewicza i Anny Misiunówny, Strunojcie, 14 listopada 1837 r. Po lewej stronie widać drukowane pytania, po prawej odpowiedzi wpisane ręką księdza, a u dołu znaki postawione przez narzeczonych i świadków.

Rozmowa przedślubna Kazimierza i Anny, 1837

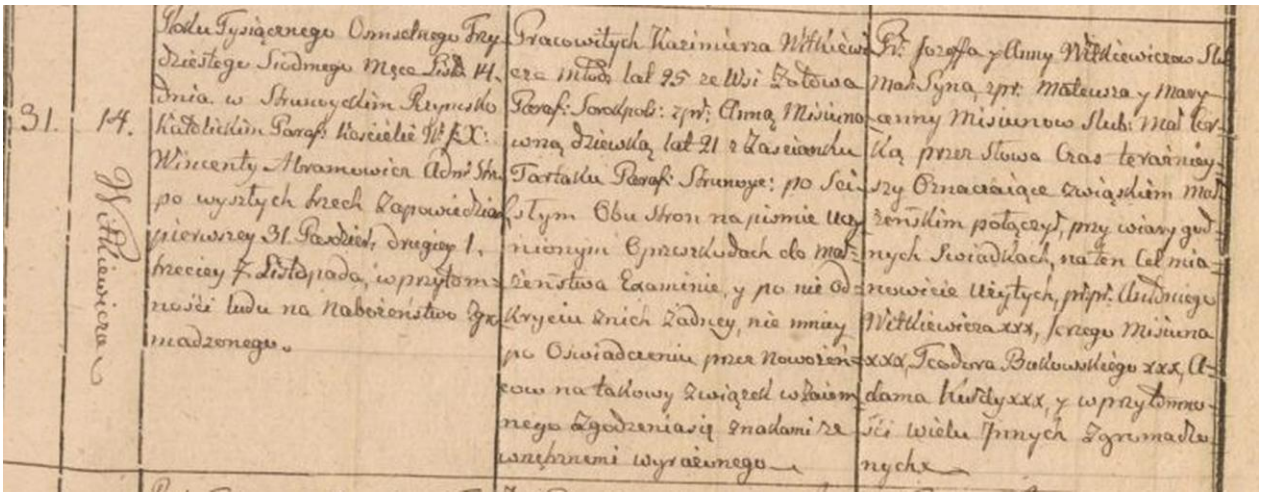
Tekst oryginalny (polski): *1. Kazimierz Witkiewicz Syn Józefa y Ann[y] z Żeymow Witkiewiczow, z Anną cor. Mateusza y Maryanny z Szutow Mi[siu]now ślub. Małżon. 2. Młody rodził się we wsi Woyszkunach Par. Święciańskiey, młoda rodziła się w Zaścianku Tartaku Par. Strunoy. 3. Młody lat 25, Młodey 21. […] 5. oboje Stanu Pracowitego. 6. Młody mieszka we wsi Żołowie od lat 2 w Parafii Powiewiórskiey, młoda w Tartaku od urodzenia. […]*

Dzisiejszą polszczyzną: Odpowiedź 1: Kazimierz Witkiewicz, syn Józefa i Anny z Żejmów Witkiewiczów, z Anną, córką Mateusza i Marianny z Szutów Misiunów, ślubnych małżonków. Odpowiedź 2: Narzeczony urodził się we wsi Wojtkuny w parafii święciańskiej, narzeczona urodziła się w zaścianku Tartak w parafii strunojckiej. Odpowiedź 3: Narzeczony ma 25 lat, narzeczona 21. […] Odpowiedź 5: Oboje są stanu chłopskiego. Odpowiedź 6: Narzeczony mieszka we wsi Zułów od 2 lat, w parafii powiewiórskiej, narzeczona w Tartaku od urodzenia. […]

14 listopada 1837 roku Kazimierz ożenił się w kościele w Strunojciach z Anną Misiunówną. Według aktu pan młody miał 25 lat, a panna młoda 21 lat. Ślub odbył się w parafii panny młodej, szesnaście kilometrów na północny wschód od Zułowa. Tego samego dnia w tym samym kościele żenił się drugi kawaler z Zułowa, Stanisław Witkiewicz, syn Jakuba i Agaty. Słowo „pracowity", którym ksiądz nazwał w akcie obie rodziny, oznaczało w tamtych księgach chłopa.

Il. 5. Dzisiejszy kościół parafialny w Strunojciach (po litewsku Naujasis Strūnaitis). Fot. Juste, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Il. 6. Akt ślubu Kazimierza Witkiewicza i Anny Misiunówny, księga parafii Strunojcie, akt 31 z 1837 r.

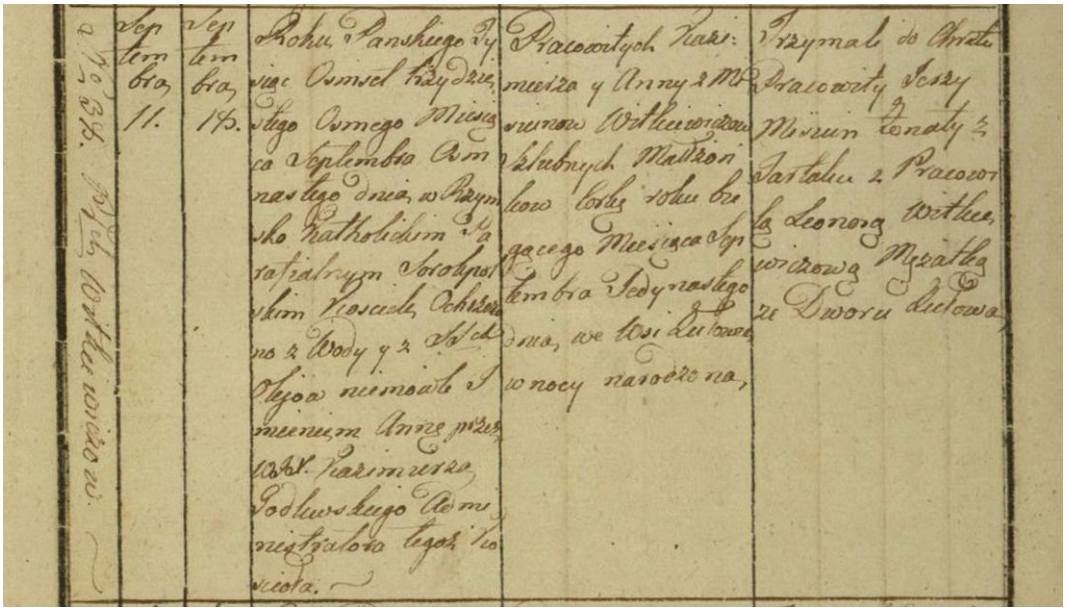
Akt ślubu Kazimierza Witkiewicza i Anny Misiunówny, 1837

Tekst oryginalny (polski): *Roku Tysiącznego Ośmsetnego Trzydziestego Siódmego Mca Listopada 14 dnia, w Strunayckim Rzymsko Katolickim Paraf. Kościele W.J.X. Wincenty Abramowicz Adm: Str. po wyszłych trzech Zapowiedziach pierwszey 31 Października, drugiey 1., trzeciey 7. Listopada, w przytomności ludu na Nabożeństwo zgromadzonego. Pracowitych Kazimierza Witkiewicza Młodz: lat 25 ze Wsi Żołowa[?] Paraf: Sorokpol: z pnn: Anną Misiunowną dziewicą lat 21 z Zaścianku Tartaku Paraf: Strunoyc: […] Pr. Józefa y Anny Witkiewiczow Ślub: Mał: Syna, z pnt. Mateusza y Maryanny Misiunow Ślub: Mał: Corką […] przy wiary godnych Świadkach […] iako to: Andrzeiego Witkiewicza, Jerzego Misiuna, Teodora Bołkowskiego, Adama Kurdy[?].*

Dzisiejszą polszczyzną: Dnia 14 listopada 1837 roku w strunojckim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Wincenty Abramowicz, administrator tego kościoła, po trzech zapowiedziach ogłoszonych 31 października, 1 listopada i 7 listopada wobec ludu zebranego na nabożeństwie, połączył pracowitego Kazimierza Witkiewicza, kawalera lat 25 ze wsi Zułów w parafii sorokpolskiej, z pracowitą Anną Misiunówną, panną lat 21 z zaścianka Tartak w parafii strunojckiej. […] On jest synem pracowitych Józefa i Anny Witkiewiczów, ślubnych małżonków. Ona jest córką pracowitych Mateusza i Marianny Misiunów, ślubnych małżonków. […] Świadkami byli Andrzej Witkiewicz, Jerzy Misiun, Teodor Bołkowski i Adam Kurda [nazwisko niepewne].

Młodzi zamieszkali w majątku zułowskim. Mieszkali raz w Lutowie, a raz w Zułowie. Są to dwie sąsiednie wsie tego samego majątku. Ich pierwsze dziecko, Anna, urodziło się we wrześniu 1838 roku w Lutowie. Spis parafian z 20 marca 1843 roku także zapisał ten dom w Lutowie. Mieszkali w nim Kazimierz Witkiewicz, który miał 32 lata, jego żona Anna, jego siostra Gertruda, która miała 18 lat, dwóch służących z rodziny Żejmów, mały Franciszek Kulewicz i dwunastoletnia służąca Julianna Żejmówna. Trzy dni przed spisem urodził się syn Ansgary, a akt chrztu Ansgarego podaje jako miejsce urodzenia wieś Zułów. Bliźniaczki Marianna i Petronela przyszły na świat w 1847 roku w Lutowie. Aniela w 1849 roku i Rozalia w 1857 roku urodziły się w Zułowie.

Dziecko	Urodzenie	Chrzestni i dalsze losy
Anna	11 IX 1838, Lutów	chrzestni: brat matki Jerzy Misiun z Tartaku oraz Leonora Witkiewiczowa z dworu w Lutowie
Ansgary	17 III 1843, Zułów	chrzestni: Jerzy Misiun i Stefania Witkiewiczówna. Żył jeszcze w 1897 r.
Józef	około 1845	zmarł 23 I 1855 w Zułowie na szkarlatynę, miał 10 lat
Marianna	7 X 1847, Lutów	bliźniaczka Petroneli. Chrzestni: Jerzy Misiun i Marcjanna Łukaszewicz. Żyła jeszcze w 1862 r.
Petronela	7 X 1847, Lutów	bliźniaczka Marianny. Chrzestni: Franciszek Łukaszewicz i Franciszka Misiunowa
Aniela	1 XI 1849, Zułów	ochrzczona 6 XI 1849
Rozalia	10 VII 1857, Zułów	żona Stefana Łukaszewicz, prababka Romualda

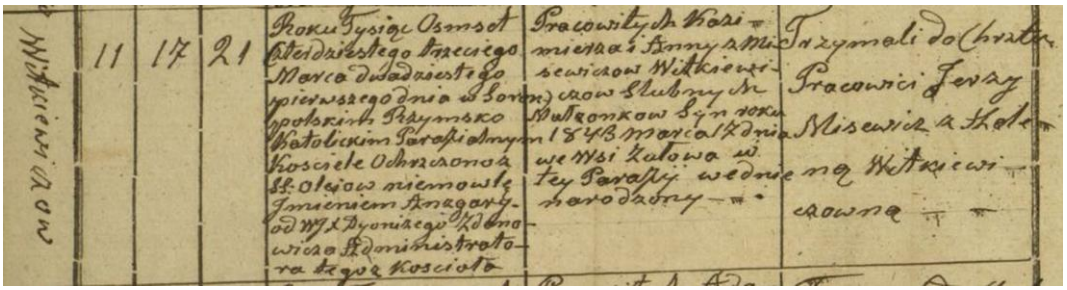

Il. 7. Akt chrztu Anny Witkiewiczówny, najstarszego dziecka Kazimierza i Anny, księga parafii Sorokpol, akt 38 z 1838 r.

Akt chrztu Anny Witkiewiczówny, 1838

Tekst oryginalny (polski): *Roku Panskiego Tysiąc Osmset trzydziestego Osmego Miesiąca Septembra Czternastego dnia, w Rzymsko Katholickim Parafialnym Sorokpolskim Kosciele, Ochrzczono z Wody y z SS. Olejow niemowlę Imieniem Anna przez WJKs. Kazimierza Podlewskiego Administratora tegoż Kościoła. Pracowitych Kazimierza y Anny z Misiunow Witkiewiczow ślubnych Małżonkow Corka roku bieżącego Miesiąca Septembra Jedenastego dnia, we Wsi Lutowie w nocy narodzona. Trzymali do Chrztu Pracowity Jerzy Misiun żonaty z Tartaku z Pracowitą Leonorą Witkiewiczową Mężatką ze Dworu Lutowa.*

Dzisiejszą polszczyzną: Dnia 14 września 1838 roku w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Kazimierz Podlewski, administrator tego kościoła, ochrzcił wodą i świętymi olejami niemowlę imieniem Anna. Jest to córka pracowitych Kazimierza i Anny z Misiunów Witkiewiczów, ślubnych małżonków, urodzona 11 września tego roku w nocy we wsi Lutów. Do chrztu trzymali ją pracowity Jerzy Misiun, żonaty, z Tartaku oraz pracowita Leonora Witkiewiczowa, mężatka ze dworu w Lutowie.

Il. 8. Akt chrztu Ansgarego Witkiewicza, księga parafii Sorokpol, akt 11 z 1843 r.

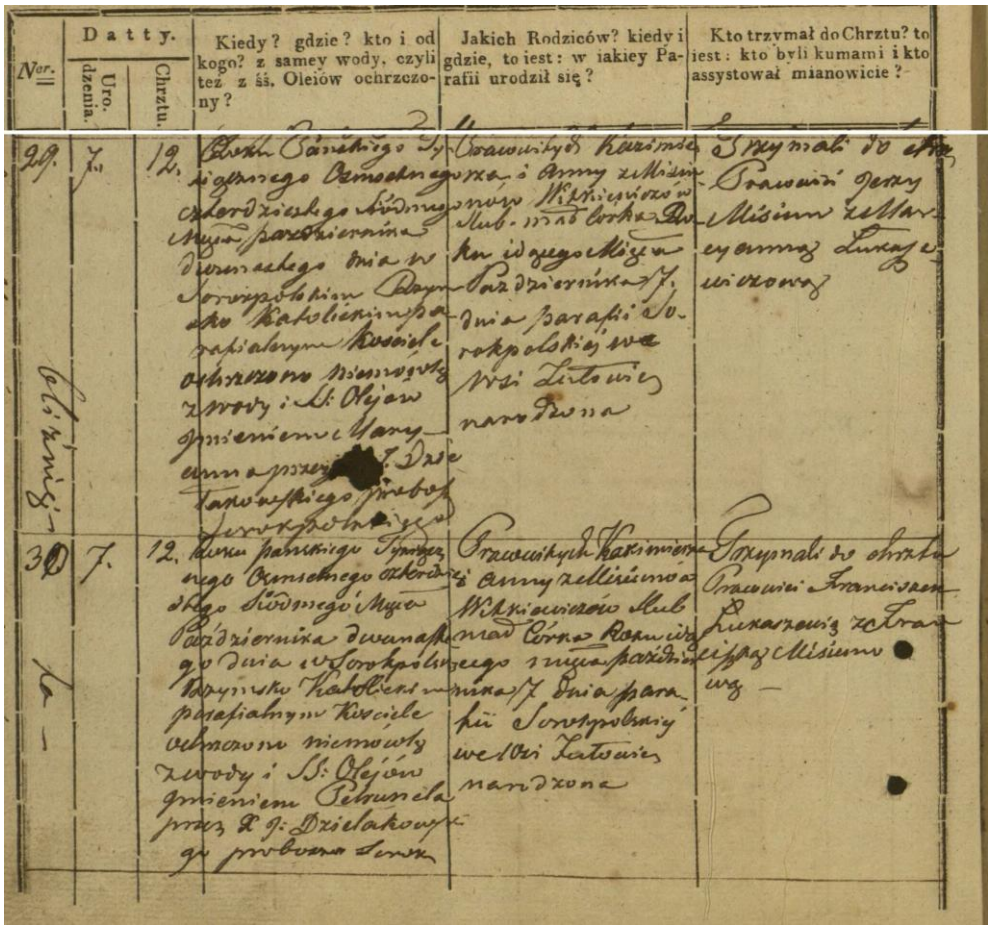
Akt chrztu Ansgarego Witkiewicza, 1843

Tekst oryginalny (polski): *Roku Tysiąc Osmset Czterdziestego Trzeciego Marca dwadziestego pierwszego dnia w Sorokpolskim Rzymsko Katolickim Parafialnym Kosciele Ochrzczono z SS. Olejow niemowlę Jmieniem Ansgary od WJX Dyonizego Zdanowicza Administratora tegoż Kosciota. Pracowitych Kazimierza i Anny z Misiewiczow Witkiewiczow ślubnych Małżonkow Syn roku 1843 Marca 17 dnia we Wsi Żułowa w tey Parafij w dzień narodzony. Trzymali do Chrztu Pracowici Jerzy Misiewicz z Stefanną Witkiewiczowną.*

Dzisiejszą polszczyzną: Dnia 21 marca 1843 roku w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Dionizy Zdanowicz, administrator tego kościoła, ochrzcił świętymi olejami niemowlę imieniem Ansgary. Jest to syn pracowitych Kazimierza i Anny z Misiewiczów Witkiewiczów, ślubnych małżonków, urodzony 17 marca 1843 roku w dzień we wsi Zułów w tej parafii. Do chrztu trzymali go pracowici Jerzy Misiewicz i Stefania Witkiewiczówna.

W akcie Ansgarego ksiądz zapisał nazwisko matki i chrzestnego jako Misiewicz. Chodzi o tych samych ludzi, których akt z 1838 roku nazywa Misiunami.

Przy chrzcie bliźniaczek w październiku 1847 roku ksiądz dopisał na marginesie słowo „bliźnięta". Wśród chrzestnych byli Marcjanna i Franciszek Łukaszewicz. Witkiewiczowie z Zułowa i rodzina Łukaszewicz z pobliskich Żukiszek znali się więc na długo przed ślubem Rozalii i Stefana. Brat matki, Jerzy Misiun z Tartaku, był chrzestnym trojga dzieci Kazimierza i Anny: w 1838, 1843 i 1847 roku.

Il. 9. Chrzest bliźniaczek Marianny i Petroneli Witkiewiczówien, księga parafii Sorokpol, akty 29 i 30 z 12 października 1847 r. U góry dodano nagłówek tabeli z tej samej strony.

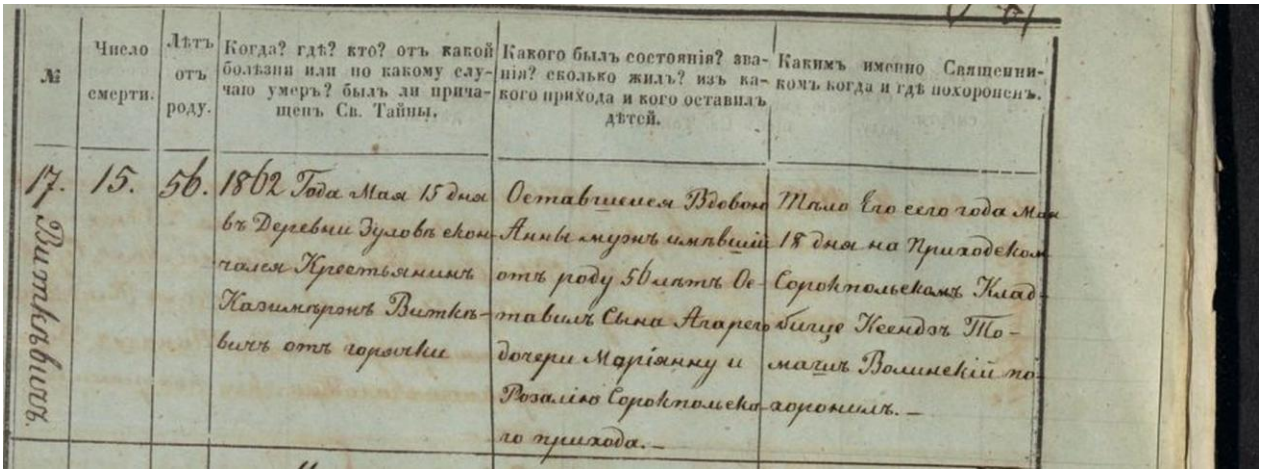
Akty chrztu bliźniaczek Marianny i Petroneli, 1847

Tekst oryginalny (polski): *Roku Panskiego Tysiącznego Osmsetnego czterdziestego Siodmego Miesiąca Pazdziernika dwunastego dnia w Sorokpolskim Rzymsko Katolickim parafialnym Kosciele ochrzczono niemowlę z wody i SS. Olejow Jmieniem Maryanna przez X. J. Dziełakowskiego probosza Sorokpolskiego. Pracowitych Kazimierza i Anny z Misiunow Witkiewiczow ślub. mał. Corka Roku idącego Miesiąca Pazdziernika 7 dnia parafii Sorokpolskiey we Wsi Lutowie narodzona. Trzymali do chrztu Pracowici Jerzy Misiun z Marcyanną Łukaszewiczową. […] ochrzczono niemowlę z wody i SS. Olejow Jmieniem Petronela […] we Wsi Lutowie narodzona. Trzymali do chrztu Pracowici Franciszek Łukaszewicz z Franciszką[?] Misiunową.*

Dzisiejszą polszczyzną: Dnia 12 października 1847 roku w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz J. Dziełakowski, proboszcz sorokpolski, ochrzcił wodą i świętymi olejami niemowlę imieniem Marianna. Jest to córka pracowitych Kazimierza i Anny z Misiunów Witkiewiczów, ślubnych małżonków, urodzona 7 października tego roku we wsi Lutów w parafii sorokpolskiej. Do chrztu trzymali ją pracowici Jerzy Misiun i Marcjanna Łukaszewicz. […] Tego samego dnia ochrzczono wodą i świętymi olejami niemowlę imieniem Petronela, urodzone także we wsi Lutów. […] Do chrztu trzymali ją pracowici Franciszek Łukaszewicz i Franciszka [imię niepewne] Misiunowa.

W styczniu 1855 roku przez Zułów przeszła szkarlatyna. W ciągu kilku tygodni zmarło we wsi kilkoro dzieci, a wśród nich 23 stycznia dziesięcioletni Józef, syn Kazimierza i Anny.

Kazimierz zmarł 15 maja 1862 roku w Zułowie. Ksiądz zapisał, że przyczyną śmierci była gorączka i że zmarły miał 56 lat. Księża podawali wiek zmarłych w przybliżeniu. Spisy ludności z lat 1811 i 1816 oraz akt ślubu wskazują, że Kazimierz miał w chwili śmierci około 51 lat. Pochowano go trzy dni później na cmentarzu parafialnym w Sorokpolu.

№	Число смерти.	Лѣтъ отъ роду.	Когда? гдѣ? кто? отъ какой болѣзни или по какому случаю умеръ? былъ ли причащенъ Св. Тайны.	Какого былъ состоянія? званія? сколько жилъ? изъ какого прихода и кого оставилъ дѣтей.	Какимъ именно Священникомъ когда и гдѣ похороненъ.
17.	15.	56.	1862 Года Мая 15 дня въ Деревни Зуловъ скончался Крестьянинъ Казимѣръ Виткѣвичъ отъ горячки	Оставшемся Вдовою Анны мужъ имѣвшій отъ роду 56 лѣтъ. Оставилъ Сына Ансгарего, дочери Маріянну и Розалію Сорокпольскаго прихода.	Тѣло Его сего года Мая 18 дня на Приходскомъ Сорокпольскомъ Кладбищѣ Ксендзъ Томашъ Волинскій похоронилъ.

Il. 10. Akt zgonu Kazimierza Witkiewicza, księga zmarłych parafii Sorokpol, akt 17 z 1862 r. U góry widać nagłówek tabeli.

Akt zgonu Kazimierza Witkiewicza, 1862

Tekst oryginalny (rosyjski): *1862 Года Мая 15 дня въ Деревни Зуловъ скончался Крестьянинъ Казимѣръ Виткѣвичъ отъ горячки. Оставшемся Вдовою Анны мужъ имѣвшій отъ роду 56 лѣтъ. Оставилъ Сына А[нс]гарего, дочери Маріянну и Розалію, Сорокпольскаго прихода. Тѣло Его сего года Мая 18 дня на Приходскомъ Сорокпольскомъ Кладбищѣ Ксендзъ Томашъ Волинскій похоронилъ.*

Po polsku: Roku 1862, dnia 15 maja, we wsi Zułów zmarł na gorączkę chłop Kazimierz Witkiewicz. Był mężem owdowiałej teraz Anny i miał 56 lat. Zostawił syna Ansgarego oraz córki Mariannę i Rozalię. Był parafianinem sorokpolskim. Ciało jego pochował ksiądz Tomasz Woliński 18 maja tego roku na cmentarzu parafialnym w Sorokpolu.

Ksiądz Tomasz Woliński, który pochował Kazimierza, pięć lat później ochrzcił w tym samym kościele Józefa Piłsudskiego.

Anna z Misiunów (zm. 1897)

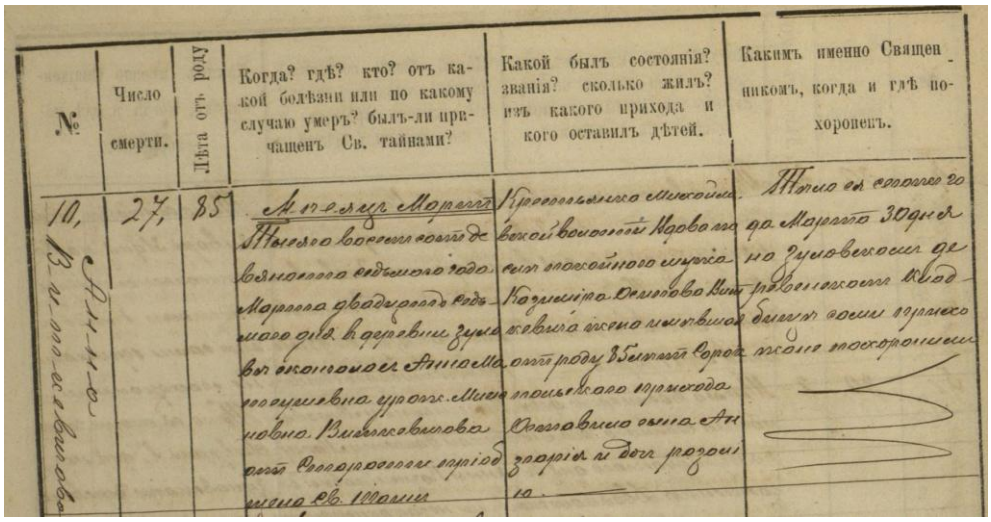
Urodzenie	około 1812-1816 r., zaścianek Tartak w parafii Strunojcie
Rodzice	Mateusz Misiun i Marianna z Szutów
Rodzeństwo	Jerzy (urodzony około 1810 r.), Marcjanna (urodzona w 1821 r.)
Ślub	14 listopada 1837 r. w Strunojciach, z Kazimierzem Witkiewiczem
Śmierć	27 marca 1897 r. w Zułowie, ze starości. Pochowana 30 marca na wiejskim cmentarzu w Zułowie

Anna pochodziła z Tartaku, zaścianka w parafii Strunojcie. W zapisie rozmowy przedślubnej z 1837 roku podała, że urodziła się w Tartaku i mieszka tam od urodzenia. Po ślubie przeniosła się do męża i resztę życia, sześćdziesiąt lat, spędziła w majątku zułowskim.

W większości dokumentów ma na imię Anna. Tylko w akcie ślubu córki z 1881 roku ksiądz zapisał ją jako Anielę. Nazwisko panieńskie też zapisywano różnie: Misiunówna, po rosyjsku Masiunowna, a w dwóch aktach z 1843 i 1855 roku Misiewiczówna. Chodzi zawsze o tę samą kobietę, żonę Kazimierza z Zułowa.

Anna owdowiała w 1862 roku, gdy miała około 48 lat. Została z trojgiem dzieci, z których najmłodsza Rozalia miała niespełna pięć lat. Drugi raz za mąż nie wyszła. W styczniu 1863 roku, gdy Anna była wdową od ośmiu miesięcy, w Zułowie zebrał się pierwszy w powiecie święciańskim oddział powstania 1863 roku.

Anna zmarła 27 marca 1897 roku w Zułowie. Akt zgonu podaje, że miała 85 lat. Przy ślubie w 1837 roku zapisano jej 21 lat, więc w chwili śmierci miała raczej około 81 lat. Pochowali ją sami parafianie, bez księdza, na wiejskim cmentarzu w Zułowie. Akt wymienia dwoje żyjących dzieci: syna Ansgarego i córkę Rozalię. Podaje też imię jej ojca Mateusza oraz imię Józefa, ojca jej męża. Jeden dokument potwierdza więc trzy pokolenia rodziny.

Il. 11. Akt zgonu Anny z Misiunów Witkiewiczowej, księga zmarłych parafii Sorokpol, akt 10 z 1897 r. U góry widać nagłówek tabeli.

Akt zgonu Anny z Misiunów Witkiewiczowej, 1897

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ девяносто седьмого года Марта двадцать седьмого дня въ деревни Зуловъ скончалась Анна Матеушевна урож. Мисюновна Виткевичова отъ Старости пріобщена Св. Таинъ. Крестьянка Михайловской волости Вдова по смерти покойнаго мужа Казиміра Осипова Виткевича жена имѣвшая отъ роду 85 лѣтъ Сорокпольскаго прихода. Оставила сына Ан[сг]арія [?] и дочь Розалію. Тѣло ея сего года Марта 30 дня на Зуловскомъ деревенскомъ кладбищѣ сами прихожане похоронили.*

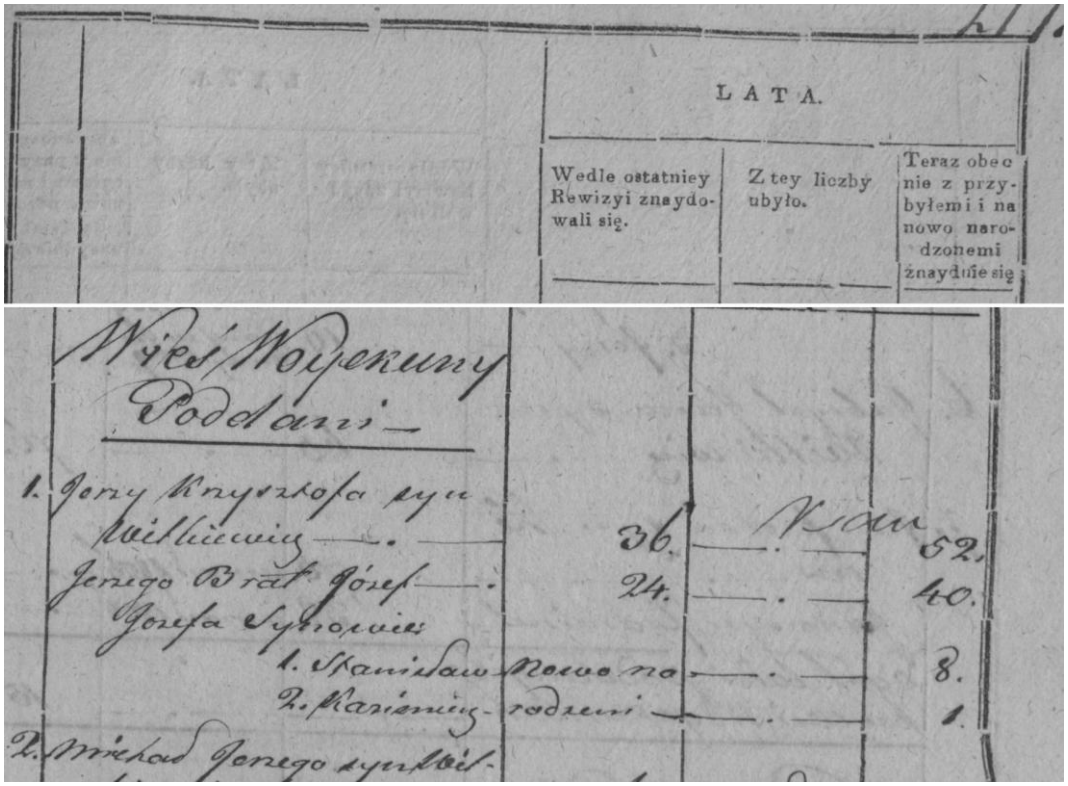
Po polsku: Roku tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego siódmego, dnia dwudziestego siódmego marca, we wsi Zułów zmarła ze starości Anna córka Mateusza, z domu Misiunówna, Witkiewiczowa, opatrzona świętymi sakramentami. Była chłopką z gminy michałowskiej, wdową po zmarłym mężu Kazimierzu Witkiewiczu, synu Józefa, miała 85 lat i należała do parafii sorokpolskiej. Zostawiła syna Ansgarego [imię niepewne] i córkę Rozalię. Ciało jej dnia 30 marca tego roku pochowali na wiejskim cmentarzu w Zułowie sami parafianie.

Daty w aktach z tamtych lat podawano według kalendarza używanego w Rosji, który w XIX wieku był o dwanaście dni spóźniony wobec naszego. Według dzisiejszego kalendarza Anna zmarła 8 kwietnia 1897 roku.

Józef Witkiewicz i Anna z Żejmów

Józef	urodzony około 1771 r., syn Krzysztofa, poddany majątku Zułów. Żył jeszcze w styczniu 1843 r.
Anna	z domu Żejmo, wymieniona przy ślubie syna w 1837 r. i przy ślubie córki w 1843 r.
Dom	wieś Wojtkuny, od około 1835 r. Zułów
Dzieci	Stanisław (około 1803-1813), Kazimierz (około 1810-1862), Rozalia (urodzona około 1817 r.), Helena (około 1823 r.), Gertruda (około 1825 r.)
Brat Józefa	Jerzy, urodzony około 1759 r., zmarł 9 listopada 1848 r. w Zułowie

Józef jest dziadkiem Rozalii. Spis ludności z 1811 roku zapisał go w Wojtkunach, w pierwszym gospodarstwie wsi, wśród poddanych księcia Antoniego Giedrojcia. Gospodarzem był jego starszy brat Jerzy, który miał wtedy 52 lata. Józef miał wtedy 40 lat i dwóch synów: ośmioletniego Stanisława i rocznego Kazimierza. Tamte spisy wymieniały tylko mężczyzn, dlatego żony Józefa w nich nie ma. W spisie z 1816 roku bracia nadal gospodarują razem. Jerzy ma w nim 57 lat, Józef ma 45 lat, a przy Stanisławie urzędnik dopisał, że chłopiec zmarł w 1813 roku.

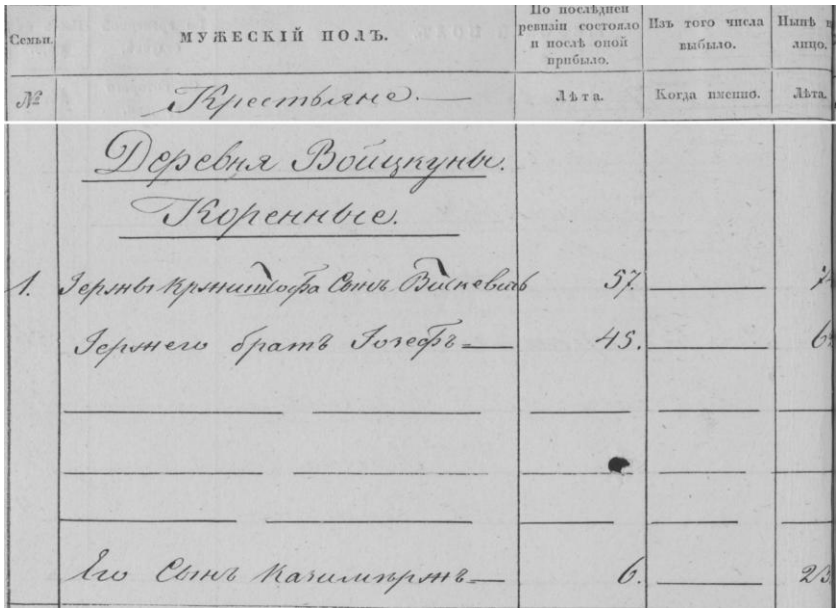
Il. 12. Spis ludności z 1811 r., wieś Wojtkuny, pierwszy dom poddanych. U góry dodano nagłówek tabeli z tej samej strony. Pierwsza liczba przy imieniu to wiek zapisany w poprzednim spisie z 1795 r., a ostatnia to wiek w 1811 r.

Dom Jerzego i Józefa Witkiewiczów w spisie z 1811 roku

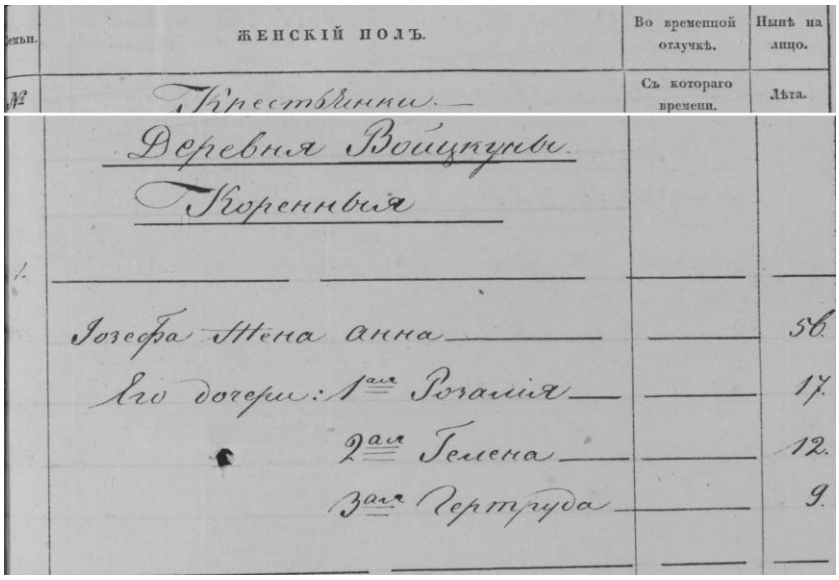
Tekst oryginalny (polski): *Wieś Woyckuny. Poddani. 1. Jerzy Krzysztofa syn Wietkiewicz 36, 52. Jenego Brat Józef 24, 40. Józefa Synowie: 1. Stanisław, nowonarodzeni, 8. 2. Kazimierz, 1.*

Dzisiejszą polszczyzną: Wieś Wojtkuny, poddani. Dom pierwszy: Jerzy Witkiewicz, syn Krzysztofa, w poprzednim spisie lat 36, teraz lat 52. Jego brat Józef, w poprzednim spisie lat 24, teraz lat 40. Synowie Józefa, obaj urodzeni po poprzednim spisie: pierwszy Stanisław, lat 8, drugi Kazimierz, 1 rok.

Spis ludności z 9 kwietnia 1834 roku pierwszy raz pokazuje ten dom razem z kobietami. Majątek Zułów należał już wtedy do Wiktora Michałowskiego. Jerzy nadal był gospodarzem, a Józef mieszkał przy nim z żoną Anną, której zapisano 56 lat. Syn Józefa, Kazimierz, miał 23 lata. Córki Józefa to siedemnastoletnia Rozalia, dwunastoletnia Helena i dziewięcioletnia Gertruda. Trzy lata później Kazimierz ożenił się z Anną Misiunówną.

Il. 13. Spis ludności majątku Zułów z 9 kwietnia 1834 r., wieś Wojtkuny, pierwszy dom, strona z mężczyznami. U góry widać nagłówek strony. Pierwsza liczba to wiek w poprzednim spisie z 1816 r., a ostatnia to wiek w 1834 r.

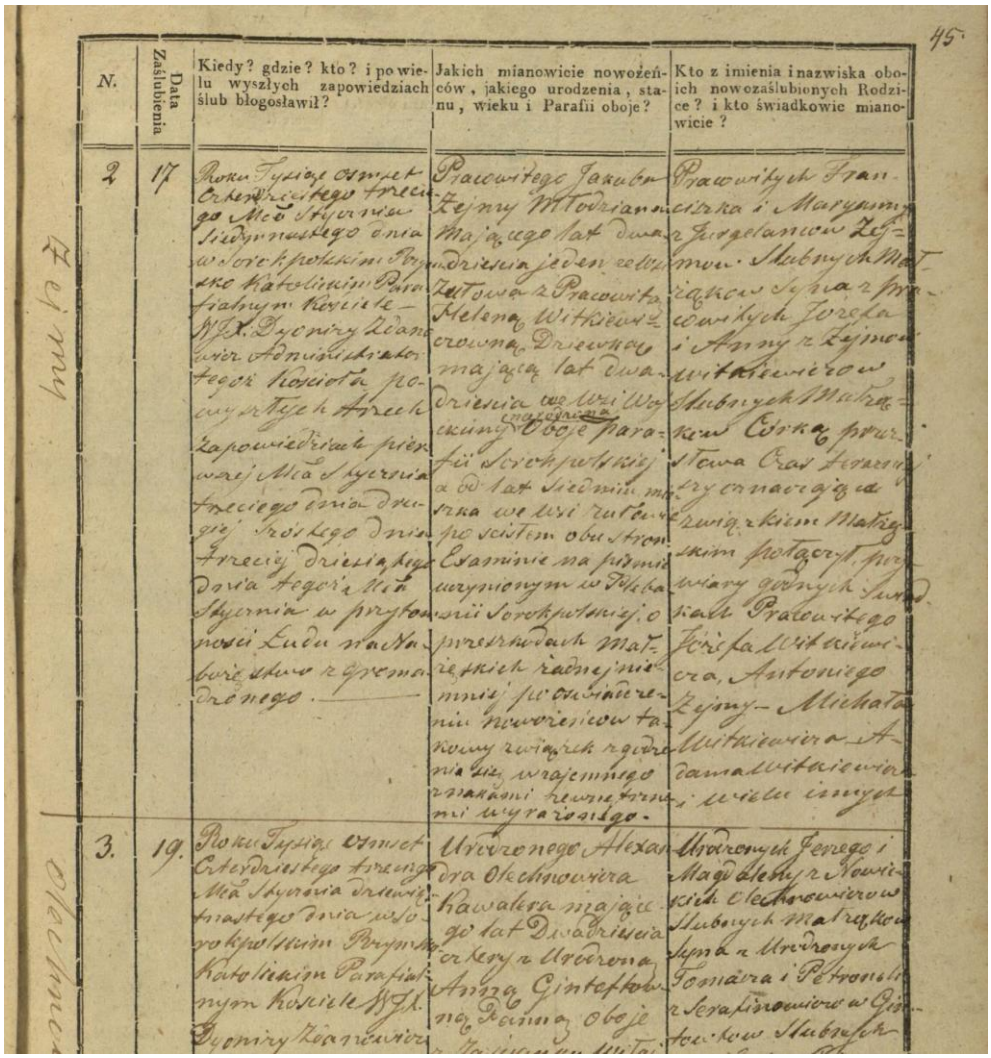
Il. 14. Ten sam dom na sąsiedniej stronie spisu, na której zapisano kobiety.

Dom Jerzego i Józefa Witkiewiczów w spisie z 1834 roku

Tekst oryginalny (rosyjski): *Деревня Войцкуны. Коренные. 1. Іержы Кржиштофа Сынъ Виткевичъ 57. Іержего братъ Іозефъ 45. Его Сынъ Казимѣржъ 6, 23. Іозефа Жена Анна 56. Его дочери: 1ая Розалія 17, 2ая Гелена 12, 3ая Гертруда 9.*

Po polsku: Wieś Wojtkuny, mieszkańcy osiadli tu od dawna. Dom pierwszy: Jerzy Witkiewicz, syn Krzysztofa, w poprzednim spisie miał 57 lat. Brat Jerzego, Józef, miał w poprzednim spisie 45 lat. Jego syn Kazimierz miał 6 lat i ma 23 lata. Żona Józefa, Anna, ma 56 lat. Jego córki: pierwsza Rozalia ma 17 lat, druga Helena 12 lat, trzecia Gertruda 9 lat.

Imię żony Józefa znamy z aktu ślubu Kazimierza z 1837 roku, a jej nazwisko panieńskie z dwóch innych dokumentów. Zapis rozmowy przedślubnej Kazimierza nazywa go synem „Józefa y Anny z Żeymow Witkiewiczow". Akt ślubu Heleny z 17 stycznia 1843 roku nazywa ją córką „Józefa i Anny z Żejmow Witkiewiczow". Żejmowie byli obok Witkiewiczów drugą wielką rodziną chłopską Zułowa. Helena też wyszła za mąż za Żejmę, dwudziestojednoletniego Jakuba. Na ślubie Heleny jej ojciec Józef był jednym ze świadków. Miał wtedy około 72 lat.

N.	Data Zaślubienia	Kiedy? gdzie? kto? i po wielu wyszłych zapowiedziach ślub błogosławił?	Jakich mianowicie nowożeńców, jakiego urodzenia, stanu, wieku i Parafii oboje?	Kto z imienia i nazwiska obojch nowozaślubionych Rodzice? i kto świadkowie mianowicie?
2	17	Roku Tysiąc osmset Czterdziestego trzeciego Mca Stycznia siedmnastego dnia w Sorokpolskim Parafialnym Kościele WX. Dyonizy Zdanowicz Administrator tegoż Kościoła po uprzytych trzech zapowiedziach przy Mcu Styczniu trzeciego dnia drugiej trzeciego dnia Stycznia dziesiątego dnia dwa tegoż Mca Stycznia w przytomności Ludu na to zebranego z przemawianego	Pracowitego Jakuba Żejmy Młodzianą maiącego lat dwadzieścia jeden ze Wsi Żutowa z Pracowitą Heleną Witkiewiczowną Dziewką maiącą lat dwadzieścia we wsi Woyckuny [nadpisane: narodzoną] Oboje Parafii Sorokpolskiey a od lat siedmiu mieszka we wsi Żutow[ie] Examinie na piśmie uryniowym w Plebanii Sorokpolskiej o przeszkodach małżeńskich radzie nie mieli po odbytem examinie nowozaślubieni tą nowy związek rozpoczęli wzajemnego zmarkami kwestyonami wyrazionego.	Pracowitych Franciszka i Maryanny z Jurgelanow Żejmow Ślubnych Małżonków Syna z Pracowitych Józefa i Anny z Żejmow Witkiewiczow Ślubnych Małżonków Córką prawowita Oraz Pracowitego Józefa Witkiewicza, Antoniego Żejmy, Michała Witkiewicza, Adama Witkiewicza i wielu innych
3.	19.	Roku Tysiąc osmset Czterdziestego trzeciego Mca Stycznia dziewiątnastego dnia w Sorokpolskim Parafialnym Kościele WX. Dyonizy Zdanowicz	Urodzonego Alexandra Olechnowicza Kawalera maiącego lat Dwadzieścia cztery z Urodzoną Anną Gintefftowną Panną oboje	Urodzonych Jerzego i Magdaleny z Nowickich Olechnowiczow Ślubnych Małżonków Syna z Urodzonych Tomasza i Petronelli z Serafinowiczow Gintefftow Ślubnych

Il. 15. Akt ślubu Heleny Witkiewiczówny z Jakubem Żejmą, księga ślubów parafii Sorokpol, akt 2 z 17 stycznia 1843 r. U góry widać nagłówek tabeli, a u dołu początek następnego aktu.

Akt ślubu Heleny Witkiewiczówny, siostry Kazimierza, 1843

Tekst oryginalny (polski): *[…] Pracowitego Jakuba Żejmy Młodziana maiącego lat dwadzieścia jeden ze Wsi Żutowa z Pracowitą Heleną Witkiewiczówną Dziewką maiącą lat dwadzieścia we wsi Woyckuny [nadpisane: narodzoną] Oboje Parafii Sorokpolskiey a od lat siedmiu mieszka we wsi Żutow[ie] […] Pracowitych Franciszka i Maryanny z Jurgelanow Żejmow […] Syna, z Pracowitych Józefa i Anny z Żejmow Witkiewiczow ślubnych Małżonków Córką […] Pracowitego Józefa Witkiewicza, Antoniego Żejmy, Michała Witkiewicza, Adama Witkiewicza i wiele innych.*

Dzisiejszą polszczyzną: […] Pan młody to pracowity Jakub Żejmo, kawaler lat dwadzieścia jeden ze wsi Zułów. Panna młoda to pracowita Helena Witkiewiczówna, niezamężna, lat dwadzieścia, urodzona we wsi Wojtkuny. Oboje są z parafii sorokpolskiej, a Helena od siedmiu lat mieszka we wsi Zułów. […] On jest synem pracowitych Franciszka i Marianny z Jurgelanów Żejmów. Ona jest córką pracowitych Józefa i Anny z Żejmów Witkiewiczów, ślubnych małżonków. […] Świadkami byli pracowity Józef Witkiewicz, Antoni Żejmo, Michał Witkiewicz, Adam Witkiewicz i wielu innych.

W Zułowie zmarła 14 września 1855 roku osiemdziesięciopięcioletnia wdowa Anna Witkiewiczowa, która zostawiła syna Kazimierza oraz córki Marcjannę, Helenę i Gertrudę. Przypuszczamy, że była to żona Józefa, babka Rozalii.

Starszy brat Józefa, Jerzy, dożył w Zułowie późnej starości. Zmarł 9 listopada 1848 roku, a ksiądz zapisał mu 90 lat. Ten wiek zgadza się ze spisami ludności z dokładnością do jednego roku.

Krzysztof Witkiewicz (urodzony około 1730-1740)

Krzysztof jest najstarszym przodkiem Rozalii, którego znamy z imienia. Był poddanym majątku zułowskiego i mieszkał w Wojtkunach. Jego imię podają dwa spisy ludności, z 1811 i 1816 roku, a jego samego zapisuje księga chrztów parafii Święciany. Spis z 1811 roku zapisał gospodarza pierwszego domu w Wojtkunach jako „Jerzy Krzysztofa syn Wietkiewicz", a pod nim dopisał „Jenego Brat Józef", czyli jego brat Józef. Skoro Jerzy i Józef byli braćmi, Krzysztof był ojcem obu. Jerzy urodził się około 1759 roku, więc sam Krzysztof przyszedł na świat najpóźniej około 1740 roku.

Księga chrztów parafii Święciany zapisuje w Wojtkunach w latach 1768-1772 dzieci Krzysztofa i jego żony Krystyny. Na planszy drzewa Krystyna stoi obok Krzysztofa ze znakiem zapytania, bo księga podaje tę rodzinę pod dwoma nazwiskami: do kwietnia 1770 roku pod nazwiskiem Jurgielanis, a potem pod nazwiskiem Witkiewicz.

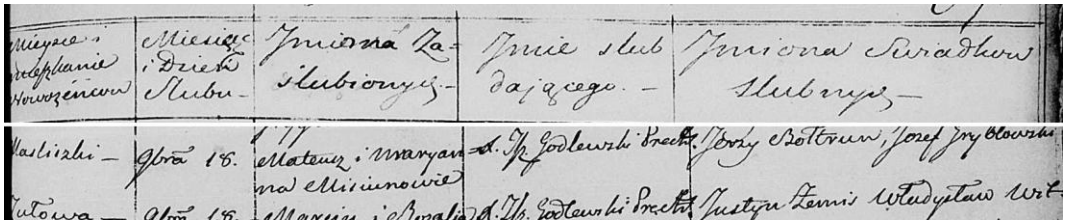
Witkiewiczowie mieszkali w Zułowie już w latach dzieciństwa Krzysztofa. Najstarszy zapis o nich pochodzi z 13 stycznia 1743 roku. Tego dnia w kościele w Korkożyszkach Anna Witkiewiczówna z Zułowa wyszła za Gabriela Rynkiewicza, a świadkiem był Maciej Żejmo z Zułowa. W latach 1757-1770 w księgach tego kościoła zapisano około dwudziestu chrztów dzieci Witkiewiczów z Zułowa.

Mateusz Misiun i Marianna z Szutów

Mateusz	syn Szymona, urodzony około 1778 r., chłop z zaścianka Tartak w parafii Strunojcie, zmarł przed 1847 r.
Marianna	z domu Szut, urodzona około 1788 r., wymieniona w aktach dzieci w latach 1821-1837
Ślub	18 listopada 1806 r., wieś Masliszki, parafia Strunojcie
Dzieci	Jerzy (urodzony około 1810 r.), Anna (urodzona około 1812-1816), Marcjanna (urodzona w 1821 r.), Ewa (urodzona około 1827 r.)

Mateusz i Marianna są dziadkami Rozalii ze strony matki. Mieszkali w Tartaku, zaścianku w parafii Strunojcie. Kościół w Strunojciach leży szesnaście kilometrów na północny wschód od Zułowa. Misiunowie byli chłopami. Ksiądz, który w 1821 roku chrzcił ich córkę Marcjannę, zapisał rodziców słowami „prostey kondycyi", czyli stanu chłopskiego.

Mateusz i Marianna pobrali się 18 listopada 1806 roku. Księga ślubów kościoła w Strunojciach zapisała ich przy wsi Masliszki, z której pochodził Mateusz. Ślubu udzielił proboszcz Tadeusz Godlewski, a świadkami byli Jerzy Bołtrun i Józef Grybłowski. Tego samego dnia w tym kościele wzięło ślub pięć par.

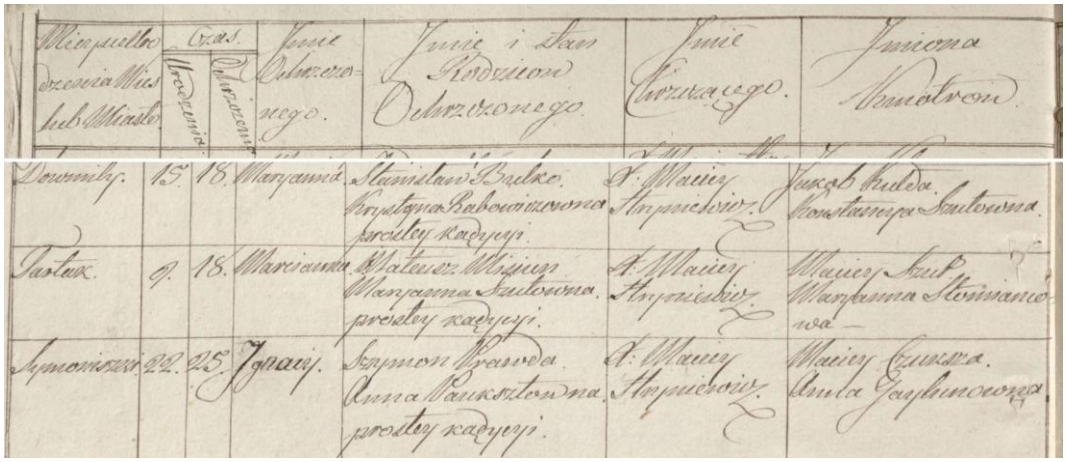
Il. 16. Wpis ślubu Mateusza i Marianny Misiunów w księdze ślubów parafii Strunojcie za 1806 r. U góry dodano nagłówek tabeli z tej samej strony.

Wpis ślubu Mateusza i Marianny Misiunów, 1806

Tekst oryginalny (polski): *Masliszki | 9bra 18. | Mateusz i Maryanna Misiunowie | X. Tad. Godlewski Prob. Str. | Jerzy Bołtrun, Józef Grybłowski*

Dzisiejszą polszczyzną: Miejsce: Masliszki. Dzień ślubu: 18 listopada. Zaślubieni: Mateusz i Marianna Misiunowie. Ślubu udzielił ksiądz Tadeusz Godlewski, proboszcz strunojcki. Świadkowie: Jerzy Bołtrun i Józef Grybłowski.

Wpis chrztu Marcjanny jest ważny, bo podaje nazwisko panieńskie Marianny. Zapisano w nim rodziców jako „Mateusz Missiun, Maryanna Szutowna", a chrzestnego jako „Maciey Szut". Nazwisko Szut pada więc dwa razy: przy matce i przy chrzestnym, który był zapewne jej krewnym. To samo nazwisko powtarza akt ślubu ich syna Jerzego z 5 listopada 1834 roku oraz zapis rozmowy przedślubnej Anny z 1837 roku. Szutowie mieszkali w tej samej parafii, we wsi Szuty.

Il. 17. Wpis chrztu Marcjanny Misiunówny w wykazie ochrzczonych parafii Strunojcie za 1821 r. U góry dodano nagłówek tabeli z tej samej strony. Wpis z Tartaku jest środkowym z trzech wierszy.

Wpis chrztu Marcjanny Misiunówny, 1821

Tekst oryginalny (polski): *Tartak | 9 | 18 | Marcianna | Mateusz Missiun, Maryanna Szutowna prostey kondycyi | X. Maciey Strzynieicz[?] | Maciey Szut, Maryanna Steinianowa[?]*

Dzisiejszą polszczyzną: Miejsce: Tartak. Dzień urodzenia: 9. Dzień chrztu: 18. Imię dziecka: Marcjanna. Rodzice: Mateusz Misiun i Marianna Szutówna, stanu chłopskiego. Chrzcił ksiądz Maciej Strzynieicz [nazwisko niepewne]. Rodzice chrzestni: Maciej Szut i Marianna Steinianowa [nazwisko niepewne].

Syn Mateusza i Marianny, Jerzy, ożenił się w 1834 roku w Strunojciach z Franciszką Kocietówną i został w Tartaku. To Jerzy był świadkiem na ślubie siostry Anny w 1837 roku i chrzestnym trojga jej dzieci. Misiunowie mieszkali w Tartaku jeszcze w latach dziewięćdziesiątych XIX wieku.

Mateusz zmarł przed 1847 rokiem. W maju tego roku Marianna Misiunowa występuje w księdze strunojckiej jako wdowa. Spis ludności z 1795 roku zapisał w tej samej parafii, we wsi Masliszki, siedemnastoletniego Mateusza Misiuna, syna nieżyjącego już Szymona Misiuna i Zofii. To nasz Mateusz. Potwierdzają to dwa późniejsze spisy ludności, z 1816 i 1834 roku, które nazywają go „Mateusz, syn Szymona" i podają, że przeniósł się do zaścianka ze wsi Masliszki. W 1834 roku Mateusz miał 56 lat, jego żona Marianna 46 lat, a w domu mieszkali syn Jerzy oraz córki Anna, Marcjanna i Ewa. Szymon i Zofia są więc pradziadkami Rozalii. Mateusz miał sześcioro rodzeństwa: Marcina, Mariannę, Macieja, Ewę, Jana i Krzysztofa.

Zułów: wieś, dwór i nasza rodzina

Zułów leży na Wileńszczyźnie, nad rzeką Merą, około trzynastu kilometrów na wschód od Podbrodzia i osiem kilometrów na wschód od Powiewiórki. Dziś jest to Litwa, a wieś nazywa się po litewsku Zalavas. W czasach Rozalii Zułów składał się z dwóch części. Pierwszą był dwór z zabudowaniami, w którym mieszkali właściciele majątku. Drugą była wieś, w której mieszkali chłopi pracujący na dworskiej ziemi. Do majątku należały też sąsiednie wsie, między innymi Lutów, Wojtkuny i Bałule.

Il. 18. Zabudowania w Zułowie. Fot. Vilensija, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Co łączy naszą rodzinę z Zułowem

Oto, co o związkach naszej rodziny z Zułowem mówią księgi i spisy.

- **Witkiewiczowie mieszkali w Zułowie od pokoleń.** Najstarszy zapis o nich pochodzi z 1743 roku. Przodkowie Rozalii byli poddanymi majątku co najmniej od czasów Krzysztofa, urodzonego około 1730-1740 roku.
- **Rozalia urodziła się we wsi Zułów 10 lipca 1857 roku** i mieszkała tam do ślubu w 1881 roku, a więc przez wszystkie lata, w których we dworze mieszkali Piłsudscy.
- **Jej matka, Anna z Misiunów, mieszkała w Zułowie do śmierci w 1897 roku** i jest pochowana na tamtejszym wiejskim cmentarzu.

- **Zofia Walentynowiczówna, babka Aliny, urodziła się 7 sierpnia 1863 roku w samym dworze.** W kwietniu 1871 roku jej rodzina mieszkała już w Wojtkunach. Opowiada o niej rozdział o Walentynowiczach.
- **Billewiczowie byli chrzestnymi u Markowiczów.** W 1862 roku Antoniego Markowicza, brata Bolesława Markowicza, pradziadka Romualda, trzymali do chrztu ziemianin Antoni Billewicz i panna Maria Billewicz. Byli to najpewniej właścicielka Zułowa i jej ojciec. Akt pokazujemy w rozdziale o Markowiczach.
- **Piłsudscy byli chrzestnymi u Walentynowiczów dwa razy.** W 1865 roku Józefa, brata Zofii Walentynowiczówny, trzymał do chrztu Józef Wincenty Piłsudski, ojciec Marszałka, razem ze swoją siostrą Julią. W 1877 roku Annę, najmłodszą siostrę Zofii, trzymał do chrztu ośmioletni Adam Piłsudski, młodszy brat Marszałka. Oba akty pokazujemy w rozdziale o Walentynowiczach.
- **Józefa Piłsudskiego i dzieci Rozalii zapisano w tej samej księdze tej samej parafii.** Akt chrztu Józefa Piłsudskiego znajduje się w księdze chrztów kościoła w Sorokpolu. W tym samym tomie tej księgi są akty chrztu dwojga najstarszych dzieci Rozalii, Stefana z 1882 roku i Judyty z 1883 roku.
- **Naszą rodzinę chrzczono w tym samym kościele co Józefa Piłsudskiego.** W kościele w Powiewiórce ochrzczono Rozalię, wszystkie jej dzieci, a w 1956 roku także Romualda.

W rodzinie jest pewne, że ktoś z naszych bawił się w dzieciństwie z małym Józefem Piłsudskim. Tę opowieść przekazała córka Aliny.

Kto mógł się bawić z małym Piłsudskim

Opowieść nie podaje imienia. Księgi kościelne pokazują jednak, kto z naszych był wtedy dzieckiem w Zułowie albo tuż obok. Józef Piłsudski urodził się w grudniu 1867 roku i mieszkał w Zułowie do pożaru dworu w 1874 roku, czyli do siódmego roku życia. W tych latach w kręgu dworu żyło czworo dzieci z naszej rodziny.

- **Zofia Walentynowiczówna, babka Aliny.** Urodziła się 7 sierpnia 1863 roku w samym dworze w Zułowie, była więc o cztery lata starsza od Józefa. Jej rodzice mieszkali potem w Bojaryszkach i w Wojtkunach, wsi, która według spisu z 1816 roku należała do majątku Zułów. Jej młodsza siostra Stefania urodziła się w 1868 roku i była prawie rówieśnicą Józefa.
- **Józef Walentynowicz, brat Zofii.** Urodził się 3 kwietnia 1865 roku w Zułowie, dwa i pół roku przed Józefem Piłsudskim. Do chrztu trzymali go ojciec Marszałka Józef Wincenty Piłsudski i jego siostra Julia, ciotka Marszałka.
- **Antoni Markowicz, brat Bolesława.** Urodził się 14 marca 1862 roku w Obkortach i był o pięć lat starszy od Józefa. Do chrztu trzymała go panna Maria Billewicz, najpewniej późniejsza matka Józefa Piłsudskiego. Antoni był więc najpewniej jej chrześniakiem.
- **Rozalia z Witkiewiczów, babka Antoniego Łukaszewicz.** Urodziła się 10 lipca 1857 roku we wsi Zułów i mieszkała tam aż do ślubu w 1881 roku. Była o dziesięć lat starsza od Józefa.

Opowieść przyszła do nas od strony Aliny, czyli z rodziny Markowiczów. Najlepiej pasuje do niej Zofia Walentynowiczówna. Zofia urodziła się we dworze, w 1884 roku wyszła za mąż za Bolesława Markowicza, a jej synem był Dominik, mąż Leokadii. Leokadia była więc synową Zofii. Drugim dzieckiem, do którego opowieść pasuje, jest Antoni Markowicz, szwagier Zofii.

Piłsudscy byli właścicielami majątku i szlachtą, a Witkiewiczowie chłopami ze wsi przy dworze. Łączyło ich sąsiedztwo dworu i wsi, a nie pokrewieństwo.

Kościół w Powiewiórce

Kościół parafialny dla Zułowa stoi w Powiewiórce. W dawnych księgach miejscowość i parafia nazywają się Sorokpol. Kościół jest drewniany. Wewnątrz wisi tablica przypominająca, że ochrzczono tu Józefa Piłsudskiego. Dla naszej rodziny jest to kościół, w którym przez ponad sto lat chrzczono dzieci i brano śluby: od Jakuba Łukaszewicz ochrzczonego w 1816 roku do

Il. 19. Drewniany kościół św. Kazimierza w Powiewiórce (dawny Sorokpol) z dzwonnicą. Fot. Vilensija, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Il. 20. Tablica w kościele w Powiewiórce, która przypomina o chrzcie Józefa Piłsudskiego w 1867 r. Fot. Vilensija, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Zułów: właściciele majątku i Piłsudscy

Kolejnych właścicieli Zułowa wymieniają spisy ludności. Spis z 1811 roku nazywa właścicielem księcia Antoniego Giedrojcia. Spis z lat 1821-1833 zapisał, że majątek Zułów należał dawniej do księcia Giedrojcia, a obecnie należy do dziedzica Joachima Michałowskiego. Spis parafian z 1843 roku wymienia we dworze Wiktora Michałowskiego, syna Joachima, który miał wtedy 36 lat.

Więcej mówią tablice informacyjne, które stoją dziś w Zułowie. Podają one, że w drugiej połowie XVIII wieku Zułów należał do Wojny-Jasienieckiego, potem do książąt Ogińskich, do książąt Giedrojciów, do Michałowskich, a wreszcie do Billewiczów. Według tablic 7 kwietnia 1856 roku właścicielką została Maria Billewiczówna, a majątek liczył wtedy 8000 dziesięcin[1] ziemi i 151 chłopów płci męskiej. 22 kwietnia 1863 roku Maria wyszła w Teneniach na Żmudzi za mąż za Józefa Wincentego Piłsudskiego i wniosła mu Zułów w posagu. Odtąd majątek był własnością Piłsudskich.

Il. 21. Maria z Billewiczów (z lewej) i Józef Wincenty Piłsudski, właściciele Zułowa i rodzice Marszałka, na fotografiach z około 1863 r., czyli z roku ich ślubu. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rozalia urodziła się więc w Zułowie piętnaście miesięcy po tym, jak majątek objęła Maria Billewiczówna, przyszła matka Marszałka.

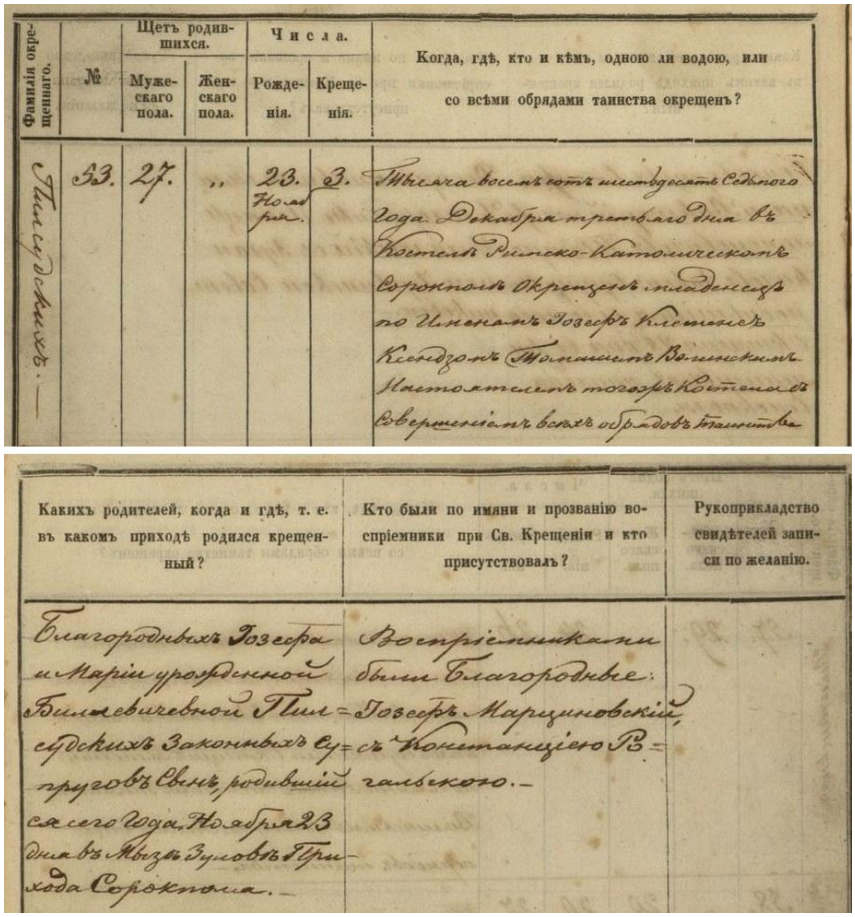
Piłsudscy w Zułowie

Piłsudscy mieszkali we dworze w Zułowie od ślubu w 1863 roku. W księgach kościoła w Sorokpolu zapisano chrzty ich dzieci: Heleny w 1864 roku, Bronisława w 1866 roku, Józefa w 1867 roku, Adama w 1869 roku, Kazimierza w 1871 roku, Marii w 1874 roku i Jana w 1876 roku. Bronisław został później znanym badaczem ludu Ajnów na Sachalinie. Józef to przyszły Marszałek Polski. Urodził się we dworze 23 listopada 1867 roku według kalendarza używanego wtedy w Rosji, czyli 5 grudnia według naszego. Ksiądz Tomasz Woliński ochrzcił go 3 grudnia według kalendarza używanego wtedy w Rosji.

[1] Dziesięcina to dawna rosyjska miara ziemi, trochę więcej niż hektar.

Il. 22. Józef Piłsudski (z lewej) z bratem Bronisławem na fotografii z około 1873 r., z ostatnich lat w Zułowie. Józef miał wtedy około sześciu lat. Tak wyglądał chłopiec, o którym mówi rodzinna opowieść przytoczona w poprzednim podrozdziale. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Фамилія окрещеннаго.	№	Щетъ родившихся. Мужескаго пола.	Женскаго пола.	Числа. Рожденія.	Крещенія.	Когда, гдѣ, кто и кѣмъ, одною ли водою, или со всѣми обрядами таинства окрещенъ?
Пилсудскихъ.	53.	27.	,,	23. Ноября.	3.	Тысяча восемь сотъ шестьдесятъ седьмого года. Декабря третьяго дня въ Костелѣ Римско-Католическомъ Сорокпольскаго Округа и Повѣта по Именамъ Іозефъ Клеменсъ Ксендзомъ Томашемъ Войниловичемъ Настоятелемъ того же Костела совершено всѣхъ обрядовъ таинства

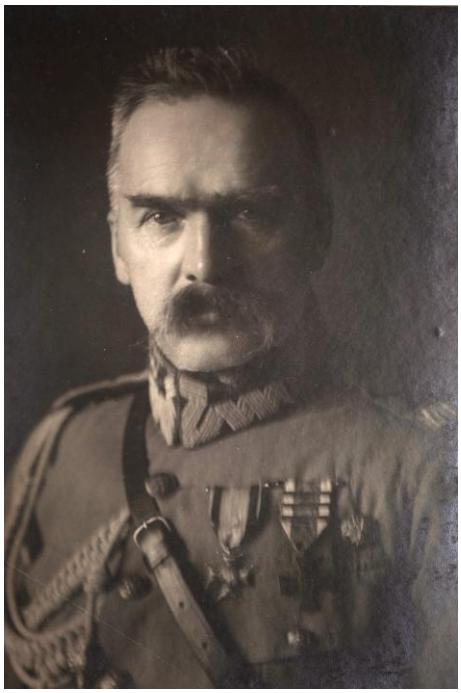
Какихъ родителей, когда и гдѣ, т. е. въ какомъ приходѣ родился крещенный?	Кто были по имяни и прозванію воспріемники при Св. Крещеніи и кто присутствовалъ?	Рукоприкладство свидѣтелей записи по желанію.
Благородныхъ Іозефа и Маріи урожденной Билевичевной Пилсудскихъ Законныхъ Супруговъ Сынъ, родившійся сего года Ноября 23 дня въ Мызѣ Зуловъ Прихода Сорокпола.	Воспріемниками были Благородные: Іозефъ Марцинковскій, съ Констанціею Р= галевского.	

Il. 23. Akt chrztu Józefa Piłsudskiego, księga parafii Sorokpol, akt 53 z 1867 r. U góry widać lewą stronę księgi z nagłówkiem tabeli, a pod nią prawą stronę tego samego wpisu.

Akt chrztu Józefa Klemensa Piłsudskiego, 1867

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемь сотъ шестьдесятъ Седьмаго года Декабря третьяго дня въ Костелѣ Римско-Католическомъ Сорокполь Окрещенъ младенецъ по Имена[мъ] Юзефъ Клеменсъ Ксендзомъ Томашемъ Волинскимъ Настоятелемъ тогожъ Костела съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ таинства. Благородныхъ Юзефа и Маріи урожденной Биллевичевной Пилсудскихъ Законныхъ Супруговъ Сынъ, родившійся сего года Ноября 23 дня въ Мызѣ Зулово прихода Сорокпольскаго. Воспріемниками были Благородные: Юзефъ Марциновскій съ Констанціею Рогальскою.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset sześćdziesiątego siódmego, dnia trzeciego grudnia, w kościele rzymskokatolickim w Sorokpolu ksiądz Tomasz Woliński, proboszcz tego kościoła, ochrzcił niemowlę imionami Józef Klemens z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Jest to syn szlachetnie urodzonych Józefa i Marii z domu Billewicz, prawych małżonków Piłsudskich, urodzony tego roku 23 listopada we dworze Zułów w parafii sorokpolskiej. Rodzicami chrzestnymi byli szlachetnie urodzeni Józef Marcinowski i Konstancja Rogalska.

Il. 24. Józef Piłsudski w mundurze, już jako dorosły człowiek. Fotografia Witolda Pikiela z lat 1918-1935. Wikimedia Commons, domena publiczna.

Dzieci z dworu i dzieci ze wsi chrzczono w tym samym kościele i zapisywano w tych samych księgach.

W 1874 roku dwór w Zułowie spłonął. Piłsudscy przenieśli się do Wilna i dworu już nie odbudowano. W 1937 roku w miejscu, gdzie stał dom, urządzono miejsce pamięci, a prezydent Ignacy Mościcki zasadził tam dąb. Tablice w Zułowie podają, że po 1939 roku ruiny folwarku[2] rozebrano na budynki kołchozu i że z dawnej siedziby dworskiej przetrwał tylko ten dąb.

[2] Folwark to gospodarstwo należące do dworu.

Il. 25. Józef Piłsudski wśród mieszkańców i oficerów podczas odwiedzin w rodzinnym Zułowie w sierpniu 1919 r. Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego, autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Il. 26. Kamień pamiątkowy przy dębie zasadzonym w 1937 r. w Zułowie. Fot. Zala, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 4.0.

Il. 27. Zułów: fundamenty dworu, w którym w 1867 r. urodził się Józef Piłsudski. Fot. Zala, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 4.0.

Il. 28. Rzeka Mera w Zułowie. Ta sama rzeka płynie przez Guże, gdzie urodził się Romuald. Fot. Vilensija, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Źródła

Wszystkie księgi i spisy wymienione niżej przechowuje Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie.

Dokument	Gdzie się znajduje
Spisy ludności z 1834 r.: majątek Zułów (wieś Wojtkuny) i majątek Sory (Misiunowie)	zespół 515, inwentarz 15, tom 639 i tom 641
Ślub Mateusza i Marianny Misiunów, 18 XI 1806	księga ślubów parafii Strunojcie, zespół 604, inwentarz 10, tom 129, karta 67. Mikrofilm FamilySearch 7792239, klatka 191
Chrzest Rozalii Witkiewiczówny, 1857	księgi parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, tom 6, akt 23
Ślub Rozalii i Stefana, 1881	księgi parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, tom 10, akt 10
Ślub Kazimierza Witkiewicza i Anny Misiunówny, 1837	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, tom 50, akt 31 parafii Strunojcie
Zapis rozmowy przedślubnej Kazimierza i Anny, 1837	archiwum parafii Strunojcie, zespół 3007, inwentarz 23, tom 8
Chrzty Anny (1838), Ansgarego (1843) oraz bliźniaczek (1847)	księgi parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, tom 3, akty 38, 11 oraz 29 i 30
Chrzest Anieli, 1849	księgi parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, tom 6, akt 35
Zgon Józefa, 1855	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, tom 76, akt 9 parafii Sorokpol
Zgon Kazimierza Witkiewicza, 1862	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, tom 83, akt 17 parafii Sorokpol
Zgon Anny z Misiunów, 1897	księgi parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, tom 11, akt 10
Ślub Heleny Witkiewiczówny, 1843	księgi parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, tom 4, akt 2
Zgon Jerzego Witkiewicza, 1848	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, tom 68, akt 11 parafii Sorokpol
Spisy ludności majątku Zułów z 1811 i 1816 r.	zespół 515, inwentarz 15, tomy 217 i 333
Spis z lat 1821-1833 z nazwiskami właścicieli Zułowa	zespół 515, inwentarz 15, tom 345
Chrzest Marcjanny Misiunówny, 1821	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, tom 15, parafia Strunojcie
Ślub Jerzego Misiuna, 1834	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, tom 41, parafia Strunojcie
Spis ludności parafii Strunojcie z 1795 r.	zespół 515, inwentarz 15, tom 50
Ślub Anny Witkiewiczówny z Zułowa, 1743	księgi parafii Korkożyszki, zespół 604, inwentarz 13, tomy 29 i 30
Chrzest Józefa Piłsudskiego, 1867	księgi parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, tom 8, akt 53

Trzy źródła pochodzą spoza tego archiwum. Są to spis parafian Sorokpola z 20 marca 1843 roku (odpis na stronie podbrodzie.info.pl), tablice informacyjne w Zułowie sfotografowane 4 sierpnia 2026 roku oraz artykuł J. Szulskiego o powstaniu 1863 roku w powiecie święciańskim, „Niepodległość i Pamięć” 2014.

Czepułkowscy i Kaczanowscy

Czepułkowscy byli chłopską rodziną z zaścianka Zabieliszki w parafii Kiemieliszki. Z tej rodziny pochodziła Tekla, która w 1848 roku wyszła za mąż. Jej mężem został Jakub Łukaszewicz, a jednym z ich synów był Stefan, pradziadek Romualda. Kaczanowscy to rodzina matki Tekli, Marianny.

Il. 1. Schemat pokazuje, kto po kim następował, od starszego Jana Czepułkowskiego do Stefana, syna Tekli. Od Stefana linia biegnie dalej przez Jana i Antoniego do Romualda.

Gdzie leżą Zabieliszki

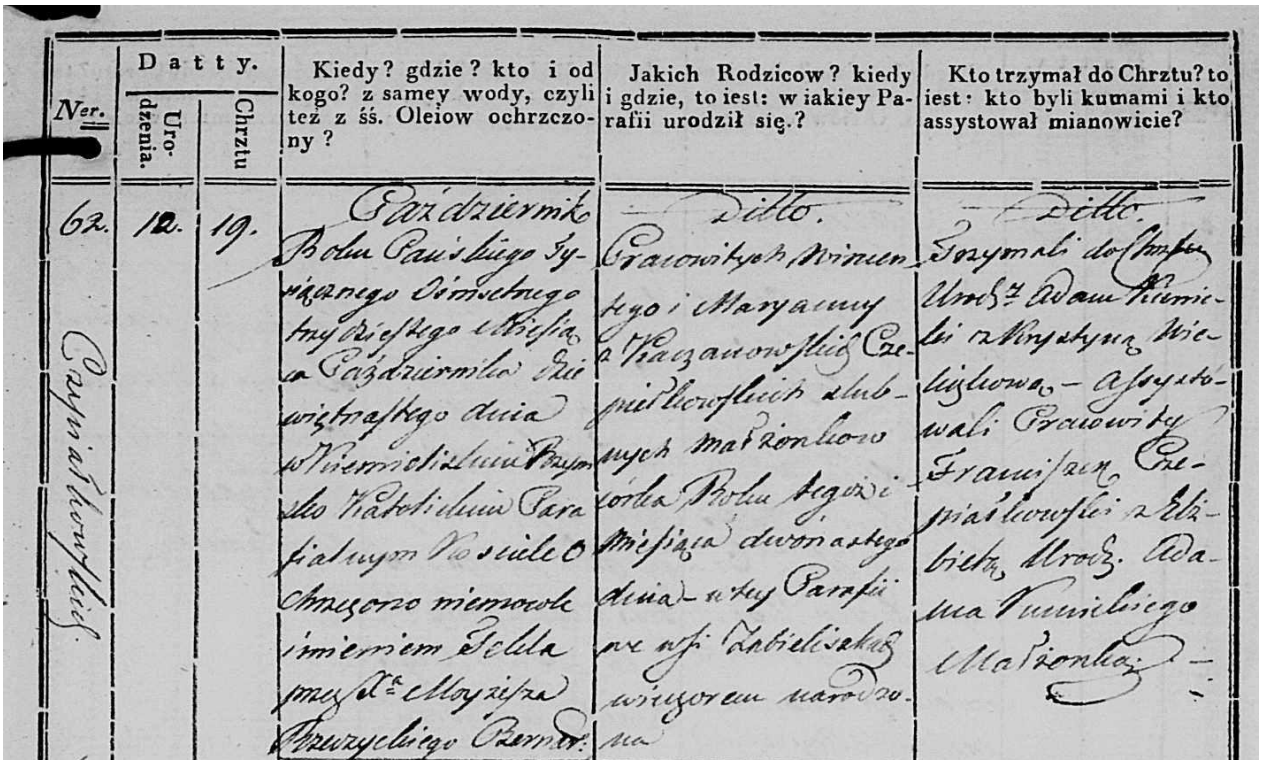
Zabieliszki to mały zaścianek, czyli kilka gospodarstw stojących osobno, poza wsią. Leżą około dwunastu kilometrów na północny wschód od miasteczka Kiemieliszki, w którym stał kościół parafialny. Ziemia w Zabieliszkach należała do plebanii, to znaczy do gospodarstwa proboszcza z Kiemieliszek. Spis ludności z 1816 roku wymienia w zaścianku tylko trzy domy: dwa domy Czepułkowskich i jeden dom Jasiewiczów. Od Żukiszek, zaścianka rodziny Łukaszewicz, dzielą Zabieliszki niespełna trzy kilometry, choć oba zaścianki należały do różnych parafii.

Tekla z Czepułkowskich (1830-1888)

Urodzenie	12 października 1830 r. wieczorem, zaścianek Zabieliszki, parafia Kiemieliszki
Chrzest	19 października 1830 r., kościół w Kiemieliszkach
Rodzice	Wincenty Czepułkowski i Marianna z Kaczanowskich, chłopi
Ślub	21 listopada 1848 r. w Kiemieliszkach, mężem został Jakub Łukaszewicz z zaścianka Żukiszki
Dzieci	dziesięcioro, w tym Stefan (1855), pradziadek Romualda
Śmierć	2 czerwca 1888 r. w Żukiszkach, pochowana 4 czerwca na cmentarzu parafialnym w Sorokpolu

Tekla urodziła się 12 października 1830 roku wieczorem w Zabieliszkach. Tydzień później rodzice zawieźli ją do chrztu do kościoła w Kiemieliszkach. Ochrzcił ją ksiądz Mojżesz Przewycki, bernardyn. Do chrztu trzymali ją Adam Kumielski i Krystyna Wieliszkowa. Obok nich stanęła druga para, którą

księga nazywa asystentami. Byli to Franciszek Czepułkowski, młodszy brat ojca Tekli, a z nim Elżbieta, żona Adama Kumielskiego.

Ner.	Datty. Urodzenia.	Datty. Chrztu	Kiedy? gdzie? kto i od kogo? z samey wody, czyli też z śś. Oleiow ochrzczony?	Jakich Rodzicow? kiedy i gdzie, to iest: w iakiey Parafii urodził się.?	Kto trzymał do Chrztu? to iest: kto byli kumami i kto assystował mianowicie?
62.	12.	19.	Październik Roku Pańskiego tysiącznego ośmsetnego trzydziestego Miesiąca Października dziewiętnastego dnia w Kiemieliskim Rzymsko Katolickim Parafialnym Kościele ochrzczono niemowlę imieniem Tekla przez X. Moyżesza Przewyckiego Bernardyna.	Pracowitych Wincentego i Maryanny z Kaczanowskich Czepiełkowskich ślubnych małżonkow córka Roku tegoż i Miesiąca dwunastego dnia w tey Parafii we wsi Zabieliszkach wieczorem narodzona.	Trzymali do Chrztu Urodz. Adam Kumielski z Krystyną Wieliszkową. Assystowali Pracowity Franciszek Czepiałkowski z Elżbietą, Urodz. Adama Kumielskiego małżonką.

Il. 2. Akt chrztu Tekli Czepułkowskiej, parafia Kiemieliszki, akt 62 z 1830 r. Na lewym marginesie zapisano nazwisko „Czepiałkowskich".

Akt chrztu Tekli Czepułkowskiej, 1830

Tekst oryginalny (polski): *Nr 62. Urodzenia 12. Chrztu 19. Październik. Roku Pańskiego Tysiącznego Ośmsetnego Trzydziestego Miesiąca Października dziewiętnastego dnia w Kiemieliskim Rzymsko Katolickim Parafialnym Kościele ochrzczono niemowlę imieniem Tekla przez X. Moyżesza Przewyckiego Bernardyna. Pracowitych Wincentego i Maryanny z Kaczanowskich Czepiełkowskich ślubnych małżonków córka, Roku tegoż i Miesiąca dwunastego dnia, w tey Parafii we wsi Zabieliszkach wieczorem narodzona. Trzymali do Chrztu Urodz. Adam Kumielski z Krystyną Wieliszkową. Assystowali Pracowity Franciszek Czepiałkowski z Elżbietą, Urodz. Adama Kumielskiego małżonką.*

Dzisiejszą polszczyzną: Akt numer 62. Urodzona 12 października, ochrzczona 19 października. Dnia 19 października 1830 roku w rzymskokatolickim kościele parafialnym w Kiemieliszkach ksiądz Mojżesz Przewycki, bernardyn, ochrzcił niemowlę imieniem Tekla. Jest to córka chłopów Wincentego i Marianny z Kaczanowskich, ślubnych małżonków Czepułkowskich, urodzona 12 dnia tego samego miesiąca i roku wieczorem we wsi Zabieliszki w tej parafii. Do chrztu trzymali ją szlachcic Adam Kumielski i Krystyna Wieliszkowa. Asystowali chłop Franciszek Czepułkowski oraz Elżbieta, żona szlachcica Adama Kumielskiego.

W tym akcie są dwa słowa, które wracają w całym rozdziale. Słowem „pracowity" księża oznaczali chłopa. Słowem „urodzony" oznaczali szlachcica. Rodzice Tekli byli więc chłopami, a jej chrzestny był szlachcicem. Warto też spojrzeć na nazwisko. Ten sam ksiądz w jednym akcie zapisał je na dwa sposoby: Czepiełkowscy i Czepiałkowski. Inne księgi piszą Czepułkowscy, Czepałkowscy albo Czepółkowscy. To zawsze ta sama rodzina. W kronice używamy formy Czepułkowscy.

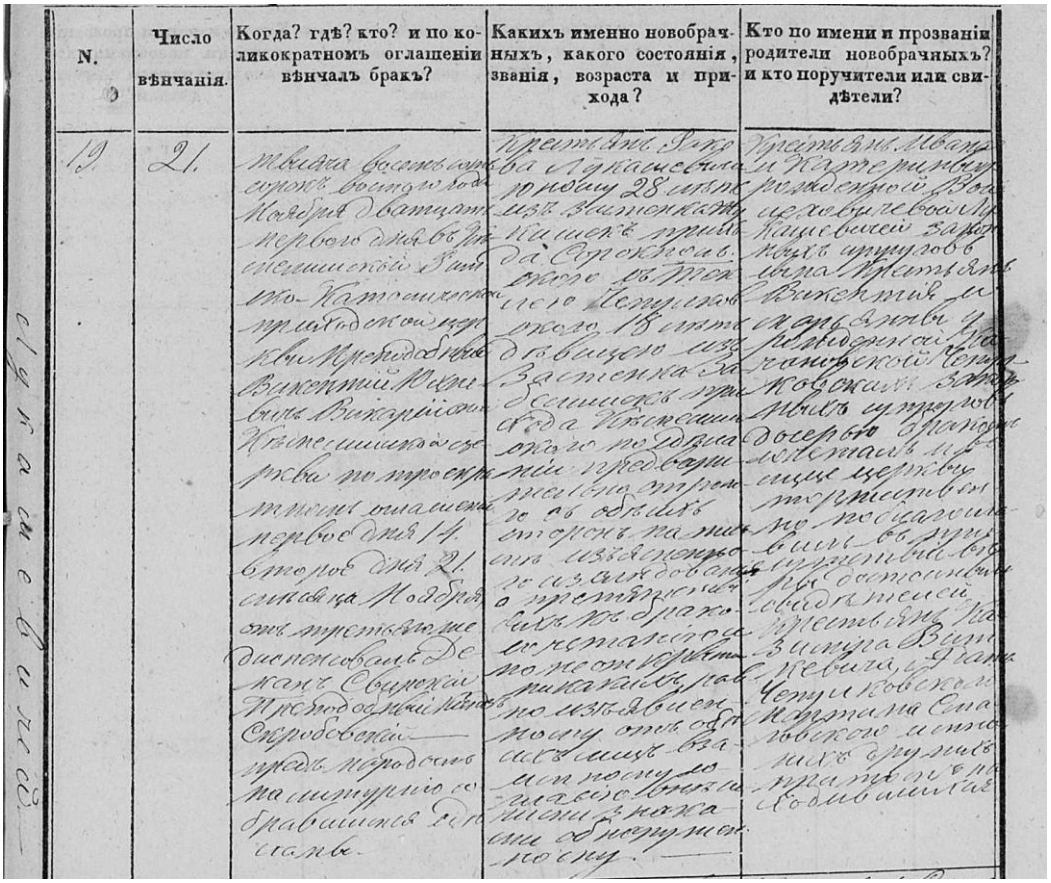
Tekla była najmłodszym znanym dzieckiem swoich rodziców. Gdy miała szesnaście lat, w odstępie dwóch miesięcy wzięło ślub dwoje jej rodzeństwa. Brat Adam ożenił się 17 listopada 1846 roku w Świranach, a siostra Anastazja wyszła za mąż 26 stycznia 1847 roku w Kiemieliszkach. Mężem Anastazji został Kazimierz Witkiewicz z parafii Sorokpol.

Ślub w Kiemieliszkach

21 listopada 1848 roku osiemnastoletnia Tekla wzięła ślub w tym samym kościele, w którym ją ochrzczono. Jej mężem został Jakub Łukaszewicz z zaścianka Żukiszki w sąsiedniej parafii Sorokpol, syn Jana i Katarzyny z Wojciechowiczów. Ślub odbył się w parafii panny młodej, jak to było wtedy w zwyczaju. Zapowiedzi ogłoszono dwa razy, 14 i 21 listopada, a od trzeciej zwolnił młodych dziekan świrski. Wśród świadków byli Kazimierz Witkiewicz i Adam Czepułkowski. Kazimierz Witkiewicz był szwagrem Tekli, mężem jej siostry Anastazji, a Adam Czepułkowski był jej bratem.

Il. 3. Drewniany kościół w Kiemieliszkach na fotografii z około 1900 r. Kiemieliszki leżą dziś na Białorusi. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

N.	Число вѣнчанія.	Когда? гдѣ? кто? и по коликократномъ оглашеніи вѣнчалъ бракъ?	Какихъ именно новобрачныхъ, какого состоянія, званія, возраста и прихода?	Кто по имени и прозванію родители новобрачныхъ? и кто поручители или свидѣтели?
19	21.			

Il. 4. Akt ślubu Tekli Czepułkowskiej, parafia Kiemieliszki, akt 19 z 1848 r. Pan młody to Jakub Łukaszewicz. Wpis czyta się kolumnami, od lewej do prawej.

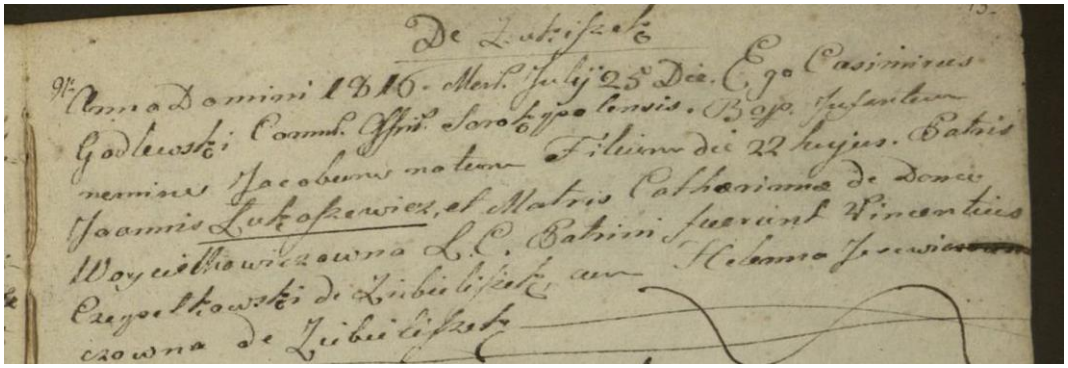
Akt ślubu Tekli Czepułkowskiej, 1848

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ сорокъ восьмаго года Ноября двадцать перваго дня въ Кемелишской Римско-Католической приходской церкви Преподобный Викентій Ю[?]кевичъ Викарій Кемелишской церкви, по трехкратномъ оглашеніи первое дня 14, второе дня 21 мѣсяца Ноября, отъ третьяго же диспенсовалъ Деканъ Свирскій Преподобный Іоаннъ Скробовскій[?], предъ народомъ на литургію собравшимся. Крестьянъ Якова Лукашевича юношу 28 лѣтъ изъ Жукишекъ прихода Сорокпольскаго съ Теклею Чепулковскою около 18 лѣтъ дѣвицею изъ застѣнка Забелишекъ прихода Кемелишскаго […] Крестьянъ Ивана и Катерины рожденной Войцеховичевой Лукашевичей законныхъ супруговъ сына, Крестьянъ Викентія и Марьяны рожденной Качановской Чепулковскихъ законныхъ супруговъ дочерью вѣнчалъ въ присутствіи вѣроятія достойныхъ свидѣтелей крестьянъ Казимира Виткевича, Адама Чепулковскаго, Игната Стан[к]овскаго[?] и многихъ другихъ при томъ находившихся.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset czterdziestego ósmego, dnia dwudziestego pierwszego listopada, w kiemieliskim rzymskokatolickim kościele parafialnym wielebny Wincenty Juchniewicz, wikary tego kościoła, po zapowiedziach ogłoszonych 14 i 21 listopada ludowi zebranemu na nabożeństwie oraz po zwolnieniu z trzeciej zapowiedzi przez dziekana świrskiego, wielebnego Jana Skrobowskiego, połączył małżeństwem włościanina Jakuba, kawalera lat 28 z Żukiszek w parafii sorokpolskiej, noszącego nazwisko Łukaszewicz, z Teklą Czepułkowską, panną około 18 lat z zaścianka Zabieliszki w parafii kiemieliskiej […] On jest synem włościan Jana i Katarzyny z domu Wojciechowiczówny, prawych małżonków. Ona jest córką włościan Wincentego i Marianny z domu Kaczanowskiej, prawych małżonków Czepułkowskich. Świadkami byli włościanie Kazimierz Witkiewicz, Adam Czepułkowski, Ignacy Stankowski i wielu innych obecnych.

Akt podaje, że pan młody miał 28 lat. Z jego metryki chrztu wynika, że miał 32 lata, bo urodził się 22 lipca 1816 roku. Różnica bierze się stąd, że księża wpisywali wiek dorosłych na oko. Wiek Tekli podany w akcie ślubu zgadza się z jej metryką chrztu co do miesiąca.

Obie rodziny były ze sobą związane już wcześniej. Gdy w lipcu 1816 roku chrzczono w Sorokpolu małego Jakuba, do chrztu trzymał go Wincenty Czepułkowski z Zabieliszek. Spis ludności z czerwca 1816 roku wymienia w Zabieliszkach tylko jednego Wincentego Czepułkowskiego, późniejszego ojca Tekli. Chrzestny Jakuba został więc po trzydziestu dwóch latach jego teściem. Chrzestna, Helena Jasiewiczówna, nosiła nazwisko trzeciej rodziny z Zabieliszek.

Il. 5. Akt chrztu Jakuba, przyszłego męża Tekli, parafia Sorokpol, akt 91 z 1816 r. W trzech ostatnich wierszach zapisano chrzestnych, a pierwszym z nich jest Wincenty Czepułkowski.

Akt chrztu Jakuba Łukaszewicz, 1816

Tekst oryginalny (łacina): *De [Ż]ukiszki. 91. Anno Domini 1816. Mens. July 25 Die. Ego Casimirus Godlewski Comm. Offic. Sorokpolensis. Bap. Infantem nomine Jacobum natum Filium die 22 hujus. Patris Joannis Łukaszewicz, et Matris Catharinae de domo Woyciechowiczowna L.C. Patrini fuerunt Vincentius Czepułkowski de Zubieliszki cum Helena J[a]siewiczowna de Zubieliszki.*

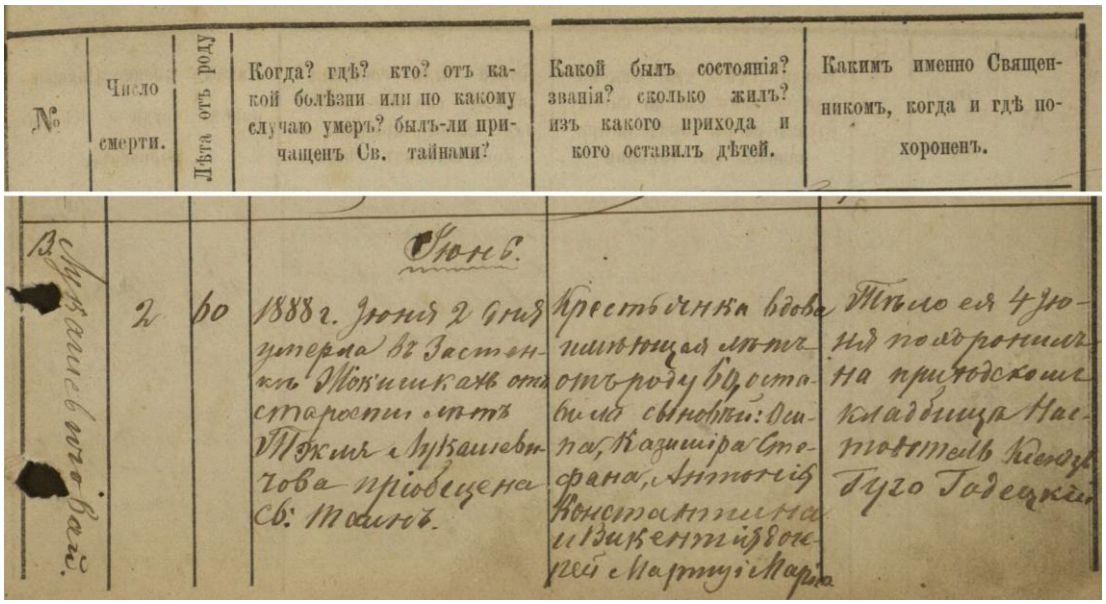
Po polsku: Z Żukiszek (pierwsza litera nazwy jest w akcie niewyraźna). Akt 91. Roku Pańskiego 1816, dnia 25 lipca, ja, Kazimierz Godlewski, komendarz pełniący obowiązki w Sorokpolu, ochrzciłem niemowlę imieniem Jakub, syna urodzonego 22 dnia tego miesiąca. Ojcem jest Jan Łukaszewicz, a matką Katarzyna z domu Wojciechowiczówna, prawi małżonkowie. Chrzestnymi byli Wincenty Czepułkowski i Helena Jasiewiczówna, oboje z Zabieliszek (w akcie: Zubieliszki).

Czterdzieści lat w Żukiszkach

Po ślubie Tekla przeniosła się do męża, do Żukiszek. Przeżyła tam czterdzieści lat i urodziła dziesięcioro dzieci. Najstarszy był Józef, a najmłodsza Marianna, która przyszła na świat, gdy matka miała prawie 44 lata. Jeden syn dostał imię Wincenty, takie jak dziadek ze strony matki, a jedna córka imię Tekla, takie jak matka. Wśród chrzestnych dzieci byli ludzie o nazwisku Czepułkowski. W 1850 roku najstarszego syna, Józefa, trzymali do chrztu Teofila Czepułkowska i Kazimierz Witkiewicz. W 1865 roku chrzestnym Jana był Izydor Czepułkowski, a w 1874 roku chrzestnym Marianny był Franciszek Czepułkowski. Wszystkie dzieci Tekli i Jakuba wymienia tabela w rozdziale o rodzinie Łukaszewicz.

W sierpniu 1867 roku Tekla straciła na ospę dwuletniego Jana. Dwa miesiące później urodziła Wincentego. 1 listopada 1876 roku zmarł na gorączkę jej mąż. Tekla miała wtedy 46 lat i ośmioro żyjących dzieci, z których najmłodsza Marianna miała dwa lata. Tekla była wdową prawie dwanaście lat. Doczekała ślubów czworga dzieci: Józefa, Kazimierza, Stefana i Marty.

Tekla zmarła 2 czerwca 1888 roku w Żukiszkach. Dwa dni później proboszcz ksiądz Hugo Godecki pochował ją na cmentarzu parafialnym. Zostawiła ośmioro dzieci, tych samych sześciu synów i dwie córki, których dwanaście lat wcześniej wymienił akt zgonu jej męża.

№	Число смерти.	Лѣта отъ роду	Когда? гдѣ? кто? отъ какой болѣзни или по какому случаю умеръ? былъ-ли причащенъ Св. тайнами?	Какой былъ состоянія? званія? сколько жилъ? изъ какого прихода и кого оставилъ дѣтей.	Какимъ именно Священникомъ, когда и гдѣ похороненъ.
13	2	60	Іюнь. 1888 г. Іюня 2 дня умерла въ Застенкѣ Жукишкахъ отъ старости отъ Тяжкой Лукашевичова пріобщена Св: Тайнъ.	Крестьянка вдова пятьдесятъ лѣтъ отъ роду бывшая замужемъ имѣла сыновей: Осипа, Казимира, Стефана, Антонія, Константина и Викентія дочерей Марту и Марію	Тѣло ея 4 Іюня погребено на приходскомъ кладбищѣ Настоятель Ксендзъ Гуго Годецкій

Il. 6. Akt zgonu Tekli, księga zgonów parafii Sorokpol, akt 13 z 1888 r. U góry widać nagłówek tej samej strony księgi. Numer aktu stoi przy dziurach po szyciu księgi, a na marginesie zapisano nazwisko.

Akt zgonu Tekli z Czepułkowskich, 1888

Tekst oryginalny (rosyjski): *№ 13. Число смерти: 2. Лѣта отъ роду: 60. 1888 г. Іюня 2 дня умерла въ Застѣнкѣ Ж[о]кишкахъ отъ старости лѣтъ Тэкля Лукашевичова пріобщена Св: Таинъ. Крестьянка вдова имѣющая лѣтъ отъ роду 60, оставила сыновей: Осипа, Казиміра Стефана, Антонія Константина и Викентія дочерей Марту і Марія[нну]. Тѣло ея 4 Іюня похоронилъ на приходскомъ кладбищѣ Настоятель Ксендзъ Гуго Годецкій.*

Po polsku: Akt 13. Dzień śmierci: 2. Wiek: 60 lat. Dnia 2 czerwca 1888 roku zmarła w zaścianku Żukiszki ze starości Tekla Łukaszewicz, opatrzona świętymi sakramentami. Włościanka, wdowa, mająca 60 lat, zostawiła synów Józefa, Kazimierza, Stefana, Antoniego, Konstantego i Wincentego oraz córki Martę i Mariannę. Ciało jej pochował 4 czerwca na cmentarzu parafialnym proboszcz ksiądz Hugo Godecki.

Ksiądz zapisał, że Tekla zmarła ze starości i miała 60 lat. Według metryki chrztu miała 57 lat.

Jakub Łukaszewicz, mąż Tekli

Mąż Tekli urodził się 22 lipca 1816 roku i zmarł 1 listopada 1876 roku w Żukiszkach. Jego życie i jego rodzinę opisuje rozdział o rodzinie Łukaszewicz.

Wincenty Czepułkowski (ur. około 1785) i Marianna z Kaczanowskich (ur. około 1790)

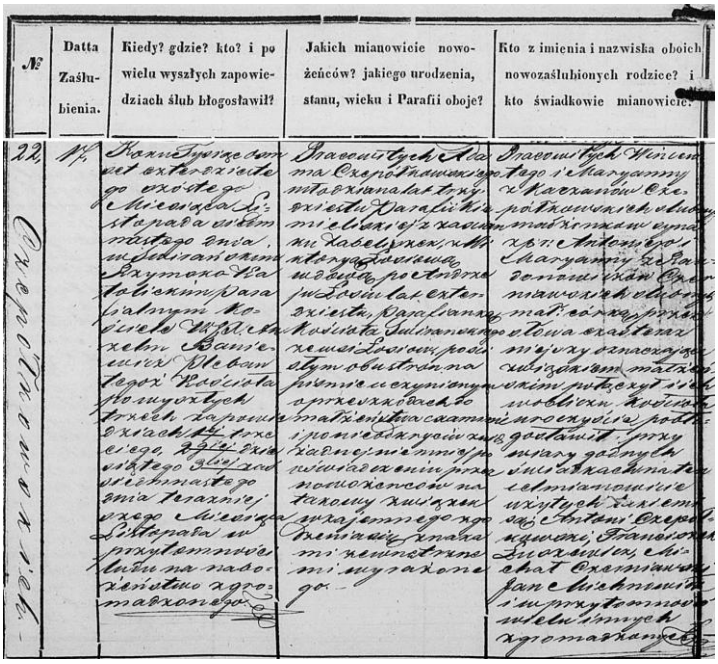
Wincenty	urodzony około 1785 r., żył jeszcze w 1830 r., chłop z zaścianka Zabieliszki
Rodzice Wincentego	Jan Czepułkowski zwany Mala i Krystyna
Marianna	z domu Kaczanowska, urodzona około 1790 r., żyła jeszcze w 1830 r.
Rodzice Marianny	nieznani
Ślub	przed grudniem 1809 r.
Dzieci	siedmioro zapisanych w księgach chrztów w Kiemieliszkach w latach 1809-1830, najmłodsza Tekla

Wincenty całe życie spędził w Zabieliszkach. Spis ludności z 1795 roku zapisał go jako dziesięcioletniego chłopca w domu rodziców. Spis z 1816 roku zapisał go w tym samym domu jako żonatego mężczyznę w wieku 31 lat, z żoną Marianną, która miała 26 lat. Lata urodzenia obojga są wyliczone z wieku podanego w spisach.

Księga chrztów z Kiemieliszek wymienia siedmioro dzieci Wincentego i Marianny. Pierwsze przyszło na świat w grudniu 1809 roku, a ostatnie, Tekla, dwadzieścia jeden lat później. Do chrztu trzymali je sąsiad Antoni Jasiewicz oraz Elżbieta i Krystyna Kaczanowskie, które nosiły to samo nazwisko, co Marianna przed ślubem.

Dziecko	Zapis w księdze chrztów	Dalsze losy
Anastazja Apolonia	10 XII 1809	
Agata	8 I 1812	najpewniej to ona zmarła w Zabieliszkach 22 V 1815 r.
Antoni	27 V 1814	
Antonina	4 X 1816	
Tomasz Adam	17 I 1819	
Anastazja	urodzona 24 VI 1828, ochrzczona 29 VI	wyszła za mąż 26 I 1847 r. w Kiemieliszkach, jej mężem został Kazimierz Witkiewicz. Zmarła w 1892 r.
Tekla	urodzona 12 X 1830, ochrzczona 19 X	matka Stefana, zmarła 2 VI 1888 r. w Żukiszkach

Brat Tekli, Adam, ożenił się 17 listopada 1846 roku w kościele w Świranach. Jego żoną została Wiktoria, wdowa po Andrzeju Łosiu, starsza od niego o dziesięć lat. Akt ślubu nazywa go synem Wincentego i Marianny „z Kaczanów" z zaścianka Zabieliszki i podaje, że miał 30 lat. Adam mógł być tym samym synem, którego księga chrztów zapisała w 1819 roku pod dwoma imionami, Tomasz Adam. Świadkiem na tym ślubie był Antoni Czepułkowski.

№	Datta Zaślubienia.	Kiedy? gdzie? kto? i po wielu wyszłych zapowiedziach ślub błogosławił?	Jakich mianowicie nowożeńców? jakiego urodzenia, stanu, wieku i Parafii oboje?	Kto z imienia i nazwiska oboich nowozaślubionych rodzice? i kto świadkowie mianowicie?
22.	17.	Roku Tysiąc ośm set czterdziestego szóstego Miesiąca Listopada dnia siedmnastego dnia Niedzielnego Szymona Dabieskim Parafialnym Kościele W. P. Ch. przez Księdza Wincenty Kaczyńskiego Proboszcza tegoż Kościoła po uprzednich trzech zapowiedziach w dniach 1. 8. i 15. tego miesiąca tego roku w czasie mszy świętej przed Ołtarzem w przytomności świadków na ten raz wezwanych Adama Czepułkowskiego	Stanu tych Adama Czepułkowskiego stanu wolnego parafii Zawiszańskiej mieszkającego we wsi Parafialnej Zabieliszki z zacnej familii Czepułkowskich urodzonego prawego małżonka Wiktoryi Łosiowej wdowy po Zacnej familii Kaczyńskich urodzonej prawej małżonki obydwóch stron na pierwsze zaślubiny przystępujących a przez wszystkich parafian znanych za takowych uznanych Parafii Świrańskiej	Stanu tych Wincentego Czepułkowskiego i Marianny z Kaczanów Czepułkowskich małżonków Antoniego Czepułkowskiego i Marianny ze Kaczanów Czepułkowskich małżonków obydwóch stron za takowych uznanych Parafii Świrańskiej

Il. 7. Akt ślubu Adama Czepułkowskiego, brata Tekli, odpis księgi ślubów parafii Świrany za 1846 r., akt 22, razem z nagłówkiem rubryk. Na lewym marginesie zapisano nazwisko „Czepułkowskich". Wpis czyta się kolumnami, od lewej do prawej.

Akt ślubu Adama Czepułkowskiego, 1846

Tekst oryginalny (polski): *Roku Tysiąc osmset czterdziestego szóstego Miesiąca Listopada siedmnastego dnia w Świrańskim Rzymsko Katolickim Parafialnym Kościele WJX. Anzelm Baniewicz Pleban tegoż Kościoła po wyszłych trzech zapowiedziach 1szej trzeciego, 2giej dziesiątego 3ciej zaś siedmnastego dnia teraźniejszego Miesiąca Listopada w przytomności ludu na nabożeństwo zgromadzonego. Pracowitych Adama Czepółkowskiego młodziana lat trzydziestu Parafii Kiemieliskiej z zaścianku Zabeliszek, z Wiktoryą Łosiową wdową po Andrzeju Łosiu lat czterdziestu, Parafianką Kościoła Świrańskiego ze wsi Łosiów, po ścisłym obustron na piśmie uczynionym o przeszkodach do małżeństwa examinie i po nieodkryciu z nich żadnej, niemniej po oświadczeniu przez nowożeńców na takowy związek wzajemnego zgodzenia się znakami zewnętrznemi wyrażonego. Pracowitych Wincentego i Maryanny z Kaczanów Czepółkowskich ślub. małżonków syna z pr: Antoniego i Maryanny z Radonowiczów [nazwisko mało czytelne] Czerniawskich ślubn. mał: córką, przez słowa czas teraźniejszy oznaczające związkiem małżeńskim połączył i ich w obliczu kościoła uroczyście pobłogosławił, przy wiary godnych świadkach na ten cel mianowicie użytych takiemi są: Antoni Czepułkowski, Franciszek Łuczewicz [nazwisko mało czytelne], Michał Czerniawski, Jan Michnowicz i w przytomności wielu innych zgromadzonych.*

Dzisiejszą polszczyzną: Dnia 17 listopada 1846 roku w rzymskokatolickim kościele parafialnym w Świranach ksiądz Anzelm Baniewicz, proboszcz tego kościoła, udzielił ślubu po trzech zapowiedziach, które ogłoszono 3, 10 i 17 listopada wobec ludu zebranego na nabożeństwie. Pan młody to chłop Adam Czepułkowski, kawaler lat trzydziestu z parafii kiemieliskiej, z zaścianka Zabieliszki. Panna młoda to Wiktoria Łosiowa, wdowa po Andrzeju Łosiu, lat czterdziestu, parafianka kościoła w Świranach ze wsi Łosiów. Wcześniej oboje zostali ściśle i na piśmie wypytani o przeszkody do małżeństwa i żadnej nie wykryto, a oboje wyrazili zgodę na ten związek widocznymi znakami. On jest synem chłopów Wincentego i Marianny z Kaczanów, ślubnych małżonków Czepułkowskich. Ona jest córką chłopów Antoniego i Marianny z Radonowiczów (nazwisko jest mało czytelne), ślubnych małżonków Czerniawskich. Ksiądz połączył ich związkiem małżeńskim przez słowa wypowiedziane w czasie teraźniejszym i uroczyście pobłogosławił wobec Kościoła. Świadkami byli Antoni Czepułkowski, Franciszek Łuczewicz (nazwisko jest mało czytelne), Michał Czerniawski i Jan Michnowicz, a obecnych było wielu innych ludzi.

Mąż Anastazji, siostry Tekli, nazywał się Kazimierz Witkiewicz. Nosił więc to samo imię i nazwisko co ojciec Rozalii Witkiewiczówny, późniejszej synowej Tekli. Byli to jednak dwaj różni ludzie. Szwagier Tekli zmarł 17 czerwca 1897 roku jako dziewięćdziesięcioletni starzec.

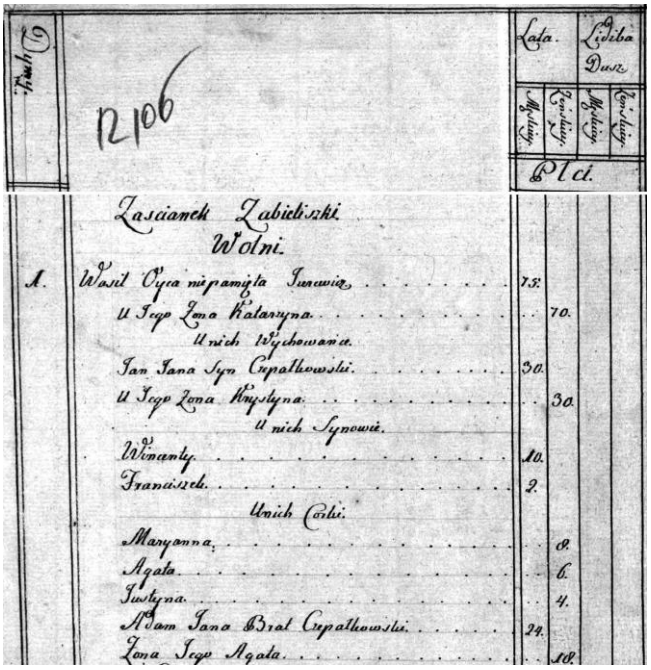
Kaczanowscy

Nazwisko panieńskie Marianny zapisywano na dwa sposoby: w akcie chrztu Tekli „z Kaczanowskich", a w akcie ślubu Adama „z Kaczanów". Spisy ludności z 1795 i 1816 roku nie wymieniają w Zabieliszkach żadnych Kaczanowskich. Marianna pochodziła więc najpewniej z innej wsi. Ludzie o tym nazwisku żyli w sąsiednich parafiach, w Korkożyszkach i w Świranach. We wsi Zaciszki w parafii Korkożyszki mieszkał Jan Kaczanowski, człowiek z tego samego pokolenia co Marianna, który zmarł 14 stycznia 1845 roku i zostawił pięciu synów oraz córkę.

Jan Czepułkowski zwany Mala (ur. około 1765) i Krystyna

Jan	urodzony około 1765 r., syn Jana, zmarł 10 stycznia 1833 r. w Zabieliszkach
Krystyna	urodzona około 1765 r., żyła jeszcze 16 czerwca 1816 r., zmarła przed 1833 r. Nazwiska panieńskiego nie znamy
Dom	zaścianek Zabieliszki, na ziemi plebanii w Kiemieliszkach
Dzieci	Wincenty (ur. około 1785), Marianna (około 1787), Agata (około 1789), Justyna (około 1791), Franciszek (około 1793)
Brat Jana	Adam Czepułkowski, urodzony około 1771 r.

Jana i Krystynę znamy z dwóch spisów ludności, które dzieli dwadzieścia jeden lat. Pierwszy sporządzono 22 listopada 1795 roku, zaraz po tym, jak te ziemie zajęła Rosja. Według tego spisu Jan miał 30 lat, jego żona Krystyna także 30 lat, a dzieci mieli pięcioro. Razem z nimi mieszkał młodszy brat Jana, Adam, ze swoją osiemnastoletnią żoną Agatą.

Il. 8. Spis ludności z 22 listopada 1795 r., plebania kiemieliska, zaścianek Zabieliszki. U góry widać nagłówek rubryk z tej samej karty, a pod nim wpis domu numer 1. Liczby po prawej to wiek mężczyzn i kobiet.

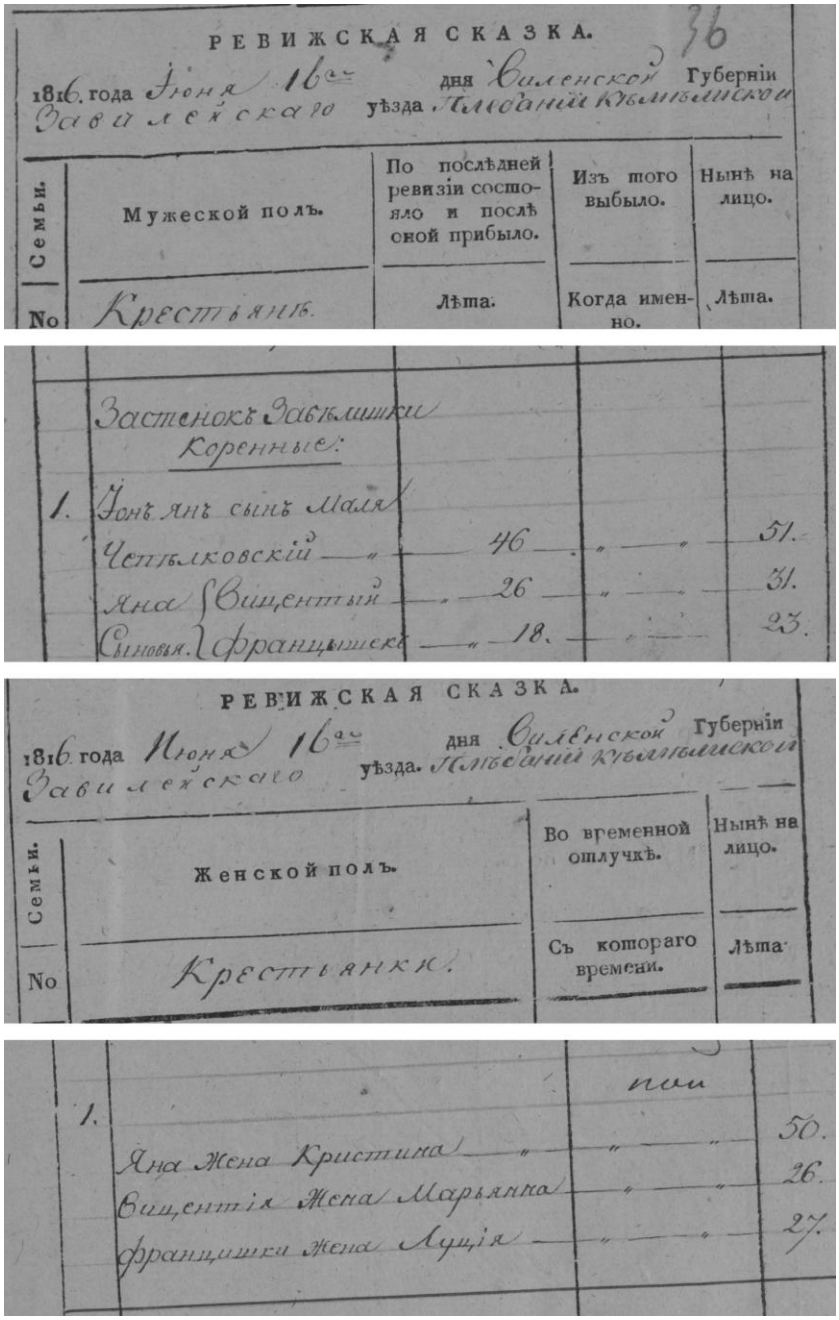
Dom Jana Czepułkowskiego w spisie ludności z 1795 roku

Tekst oryginalny (polski): *Zaścianek Zabieliszki. Wolni. 1. Wasil Oyca niepamięta Jurewicz 75, u Jego Żona Katarzyna 70. U nich Wychowaniec Jan Jana Syn Czepałkowski 30, żona Krystyna 30, synowie Wincenty 10, Franciszek 2, córki Maryanna 8, Agata 6, Justyna 4, Adam Jana Brat Czepałkowski 24, żona Agata 18*

Dzisiejszą polszczyzną: Zaścianek Zabieliszki. Ludzie wolni. Dom numer 1. Wasil Jurewicz, który imienia ojca nie pamięta, lat 75. Jego żona Katarzyna, lat 70. U nich mieszka wychowanek Jan Czepułkowski, syn Jana, lat 30. Jego żona Krystyna ma 30 lat. Synowie: Wincenty 10 i Franciszek 2. Córki: Marianna 8, Agata 6 i Justyna 4. Adam Czepułkowski, brat Jana, ma 24 lata, a jego żona Agata 18.

Spis z 1795 roku umieszcza rodzinę wśród ludzi wolnych, czyli takich, którzy nie byli niczyimi poddanymi. Słowa „u nich" odnoszą się do gospodarza, Wasila Jurewicza. Jan z żoną, dziećmi i bratem mieszkał w jego domu, a spis nazywa Jana wychowankiem Jurewicza. Wasil Jurewicz zmarł w Zabieliszkach 24 lutego 1807 roku, mając 95 lat.

Drugi spis sporządzono 16 czerwca 1816 roku. Według niego Jan miał 51 lat i był już głową własnego domu, zapisanego w zaścianku jako pierwszy. Mieszkali z nim dwaj żonaci synowie ze swoimi żonami. Wiek Jana, Wincentego i Franciszka zgadza się w obu spisach co do roku.

РЕВИЖСКАЯ СКАЗКА. 36

1816. года Іюня 16го дня Виленской Губерніи
Завилейскаго уѣзда Плебаніи Кѣмѣлишской

Семьи. No	Мужеской полъ. Крестьянъ.	По послѣдней ревизіи состояло и послѣ оной прибыло. Лѣта.	Изъ того выбыло. Когда именно.	Нынѣ на лицо. Лѣта.
	Застенокъ Забѣлишки Коренные:			
1.	Іонъ Янъ сынъ Маля Чепѣлковскій	46	„	51.
	Яна сыновья: Вищентый	26	„	31.
	Францышекъ	18.	„	23.

РЕВИЖСКАЯ СКАЗКА.

1816. года Іюня 16го дня Виленской Губерніи
Завилейскаго уѣзда. Плебаніи Кѣмѣлишской

Семьи. No	Женской полъ. Крестьянки.	Во временной отлучкѣ. Съ котораго времени.	Нынѣ на лицо. Лѣта.
1.	Яна Жена Кристина	„	50.
	Вищентія Жена Марьянна	„	26.
	Францишка Жена Луція	„	27.

Il. 9. Spis ludności z 16 czerwca 1816 r., plebania kiemieliska, zaścianek Zabieliszki. U góry jest karta z mężczyznami, a u dołu karta z kobietami. Z każdej karty pokazano nagłówek i wpis rodziny numer 1.

Dom Jana Czepułkowskiego w spisie ludności z 1816 roku

Tekst oryginalny (rosyjski): *РЕВИЖСКАЯ СКАЗКА. 1816 года Іюня 16го дня Виленской Губерніи Завилейскаго уѣзда Плебаніи Кѣмѣлишской. Мужеской полъ. Крестьянъ. Застенокъ Забѣлишки. Коренные: 1. Іонъ Янъ сынъ Маля Чепѣлковскій 46, 51. Яна сыновья: Вищентый 26, 31. Францышекъ 18, 23. Женской полъ. Крестьянки. 1. Яна Жена Кристина 50. Вищентія Жена Марьянна 26. Францишка Жена Луція 27.*

Po polsku: Spis ludności z dnia 16 czerwca 1816 roku, gubernia wileńska, powiat zawilejski, plebania kiemieliska. Mężczyźni, chłopi. Zaścianek Zabieliszki. Osiadli od dawna: rodzina numer 1. Jan, syn Jana, Mala Czepułkowski, który w poprzednim spisie miał 46 lat, a obecnie ma 51. Synowie Jana: Wincenty, który w poprzednim spisie miał 26 lat, a obecnie ma 31, a także Franciszek, który miał 18 lat, a obecnie ma 23. Kobiety, chłopki. Rodzina numer 1. Krystyna, żona Jana, lat 50. Marianna, żona Wincentego, lat 26. Łucja, żona Franciszka, lat 27.

W tym jednym wpisie są obok siebie trzy pokolenia przodków Romualda. Pierwsze to Jan z Krystyną, a drugie to ich syn Wincenty z Marianną. Trzecie, najstarsze pokolenie widać w słowach „syn Jana", bo mówią one o ojcu Jana, który także miał na imię Jan.

Skąd przydomek Mala

W spisie z 1816 roku przed nazwiskiem Jana jest jeszcze jedno słowo: Mala. To przydomek, czyli drugie nazwisko rodziny. Na wsi, gdzie wielu sąsiadów nosiło to samo nazwisko albo to samo imię, rodziny rozróżniano właśnie przydomkami. Czepułkowscy z Zabieliszek mieli przydomek Mala. Księża i urzędnicy wpisywali raz nazwisko, raz przydomek, a czasem jedno i drugie.

- W 1804 r. księga z Kiemieliszek zapisała: „Jakob Mala alias Czepiełkowski". Łacińskie słowo „alias" znaczy „inaczej".
- W 1812 i 1814 r. ta sama księga zapisała rodziców Tekli przy chrztach ich dzieci pod nazwiskiem Mala.
- W 1816 r. spis ludności zapisał Jana jako „Mala Czepułkowski" i tak samo zapisał jego brata Adama.
- W 1823 r. akt ślubu zapisał pannę z Zabieliszek jako „Jozefata Malowna".
- Jeszcze w 1928 r. urzędowe ogłoszenie wymieniało braci „Mala vel Czepułkowiczów". Łacińskie słowo „vel" znaczy „albo".

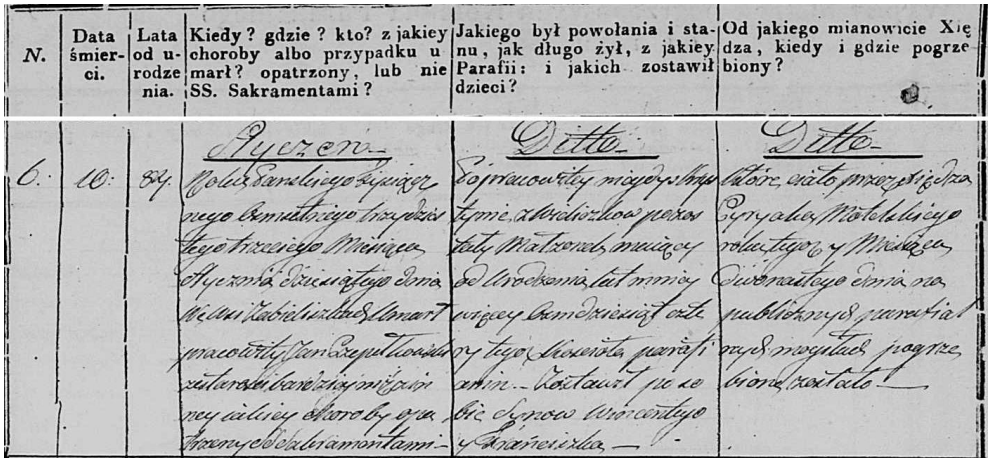
Mala i Czepułkowski to więc jedna rodzina pod dwoma nazwiskami. Przydomek przetrwał ponad sto lat. Przetrwała też sama rodzina w swoim zaścianku: w 1939 roku, gdy w Zabieliszkach scalano grunty, było tam osiem gospodarstw Czepułkowskich.

Rodzeństwo Wincentego

Dziecko Jana i Krystyny	Urodzenie	Dalsze losy
Wincenty	około 1785	ojciec Tekli
Marianna	około 1787	
Agata	około 1789	
Justyna	około 1791	najpewniej to ona wyszła za mąż 18 VI 1816 r. w Kiemieliszkach, jej mężem został Józef Ałochna
Franciszek	około 1793	ożenił się z Łucją Babiczówną, ich dzieci rodziły się w Zabieliszkach w latach 1816-1819. W 1830 r. asystował przy chrzcie Tekli

Krystyna, żona Jana, była chrzestną wnuków. W 1816 i w 1819 roku trzymała do chrztu dzieci swojego młodszego syna Franciszka.

Jan zmarł w Zabieliszkach 10 stycznia 1833 roku. Był już wtedy wdowcem, bo Krystyna zmarła przed nim. Dwa dni później pochował go ksiądz Cyriak Motelski na cmentarzu parafialnym w Kiemieliszkach. Akt zgonu wymienia dwóch synów, których Jan zostawił: Wincentego i Franciszka. To ci sami synowie, których zapisały przy nim oba spisy ludności.

N.	Data śmierci.	Lata od urodzenia.	Kiedy? gdzie? kto? z jakiey choroby albo przypadku umarł? opatrzony, lub nie SS. Sakramentami?	Jakiego był powołania i stanu, jak długo żył, z jakiey Parafii: i jakich zostawił dzieci?	Od jakiego mianowicie Xięża, kiedy i gdzie pogrzebiony?
6.	10.	84.	Tyczen. Roku Pańskiego Tysiącznego Osmsetnego trzydziestego trzeciego Miesiąca Stycznia dziesiątego dnia We wsi Zabieliszkach Umarł pracowity Jan Czepułkowski ze starości bardziey niż z innej ciężkiey choroby opatrzony SS. Sakramentami.	Ditto. Po pracowitey mięgdyś Krystynie z drugiego małżonek mający od urodzenia lat mniey więcey Osmdziesiąt cztery tego Kościoła parafianin. Zostawił po sobie Synow Wincentego y Franciszka.	Ditto. Które ciało przez Xiędza Cyryaka Motelskiego roku tego y Miesiąca Dwunastego dnia na publicznych parafialnych mogiłach pogrzebione zostało.

Il. 10. Akt zgonu Jana Czepułkowskiego, odpis księgi zmarłych parafii Kiemieliszki za 1833 r., akt 6. U góry widać drukowany nagłówek rubryk z tej samej strony. Na lewym marginesie stoi nazwisko „Czepułkowski".

Akt zgonu Jana Czepułkowskiego, 1833

Tekst oryginalny (polski): *Roku Pańskiego Tysiącznego Osmsetnego trzydziestego trzeciego Miesiąca Stycznia dziesiątego dnia We Wsi Zabieliszkach Umarł pracowity Jan Czepułkowski ze starości bardziey niż z inney ciężkiey choroby opatrzony SS Sakramentami. Po pracowitey niegdyś Krystynie […] pozostały Małżonek, mający od Urodzenia lat mniey więcey Osmdziesiąt cztery tego Kościoła parafianin. Zostawił po sobie Synow Wincentego y Franciszka. Które ciało przez Xiędza Cyryaka Motelskiego roku tego y Miesiąca Dwunastego dnia na publicznych parafialnych mogiłach pogrzebione zostało.*

Dzisiejszą polszczyzną: Dnia 10 stycznia 1833 roku we wsi Zabieliszki zmarł chłop Jan Czepułkowski, bardziej ze starości niż z innej ciężkiej choroby, opatrzony sakramentami. Był wdowcem po zmarłej wcześniej Krystynie. Miał około osiemdziesięciu czterech lat i był parafianinem tego kościoła. Zostawił synów Wincentego i Franciszka. Jego ciało pochował ksiądz Cyriak Motelski 12 stycznia tego samego roku na cmentarzu parafialnym.

Ksiądz zapisał Janowi 84 lata, a oba spisy ludności podają, że Jan urodził się około 1765 roku, miał więc w chwili śmierci około 68 lat. Wiek starych ludzi zapisywano wtedy w przybliżeniu. W miejscu opuszczonym w cytacie akt podaje nazwisko panieńskie Krystyny, ale pismo jest tam niewyraźne i nazwiska nie da się pewnie odczytać.

Adam, brat Jana

Drugi dom Czepułkowskich w Zabieliszkach należał do Adama, młodszego brata Jana. Adam urodził się około 1771 roku. Jego pierwszą żoną była Agata, a drugą Felicjanna ze Ślepikowskich. Spis z 1816 roku wymienia w jego domu synów Ignacego i Andrzeja oraz córki Krystynę, Józefatę i Ewę. Józefata urodziła się 5 marca 1803 roku, a Ewa 1 maja 1809 roku.

Córki Adama także weszły do rodziny Łukaszewicz. Ewa wyszła za mąż 16 listopada 1830 roku w Kiemieliszkach. Jej mężem został inny Jakub Łukaszewicz z parafii Sorokpol, starszy imiennik męża Tekli. Józefata jest najpewniej tą Józefatą Malówną z Zabieliszek, która w 1823 roku wyszła za mąż, a jej mężem został Jan Łukaszewicz z drugiego domu w Żukiszkach. Tekla nie była więc pierwszą panną z Zabieliszek, która wyszła za mąż do Żukiszek. Przed nią zrobiła to Ewa, a najpewniej także Józefata. Obie były stryjecznymi siostrami Wincentego, ojca Tekli.

Jan Czepułkowski starszy (ur. przed 1745)

Najstarszego przodka tej linii znamy tylko z imienia. Oba spisy ludności nazywają jego synów po ojcu: w 1795 roku „Jan Jana Syn", a w 1816 roku „Jan, syn Jana" i „Adam, syn Jana". Skoro starszy z synów

urodził się około 1765 roku, ojciec musiał urodzić się przed 1745 rokiem. Spis z 1795 roku już go w Zabieliszkach nie wymienia. Starszy Jan jest prapradziadkiem Stefana i przodkiem Romualda w siódmym pokoleniu wstecz.

Źródła

Dokument	Gdzie się znajduje
Zgon Jana Czepułkowskiego, 10 I 1833, akt 6	Odpisy ksiąg zmarłych dekanatu świrskiego za 1833 r., parafia Kiemieliszki, karta 32. Mikrofilm FamilySearch 007715335, klatka 1080
Chrzest Tekli, 19 X 1830, akt 62	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 604, inwentarz 52, tom 6 (odpisy ksiąg parafii Kiemieliszki dla dekanatu świrskiego), karta 17. Mikrofilm FamilySearch 007715335, klatka 500
Ślub Tekli, 21 XI 1848, akt 19	Odpisy ksiąg ślubów dekanatu świrskiego za 1848 r., parafia Kiemieliszki, karta 481. Mikrofilm FamilySearch 007715254, klatka 519
Zgon Tekli, 2 VI 1888, akt 13	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 772, inwentarz 1, tom 11 (księga zmarłych parafii Sorokpol), skan 17
Spis ludności z 22 XI 1795, plebania kiemieliska, Zabieliszki	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 515, inwentarz 15, tom 45, karta 122
Spis ludności z 16 VI 1816, plebania kiemieliska, Zabieliszki	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 515, inwentarz 15, tom 339, karty 36 (odwrotna strona) i 37
Chrzty dzieci Wincentego i Marianny, 1809-1819	Księga parafii Kiemieliszki za lata 1802-1819. Mikrofilm FamilySearch 007792526
Chrzest Anastazji, 29 VI 1828	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, tom 22, skan 59
Ślub Adama Czepułkowskiego, 17 XI 1846, parafia Świrany, akt 22. Ślub Anastazji, 26 I 1847, parafia Kiemieliszki, akt 1	Odpisy ksiąg ślubów dekanatu świrskiego. Mikrofilm FamilySearch 007715255, klatki 551 i 851
Chrzest męża Tekli, 25 VII 1816, akt 91 (chrzestny Wincenty Czepułkowski)	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 772, inwentarz 1, tom 1 (księga chrztów parafii Sorokpol), skan 18
Chrzty dzieci Tekli, 1853-1874	Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, zespół 772, inwentarz 1, tomy 6, 7 i 8 (księgi chrztów parafii Sorokpol)
Ogłoszenia z 1928 i 1939 r. o Czepułkowskich z przydomkiem Mala	„Obwieszczenia Publiczne” 1928 nr 41, strona 19 oraz 1939 nr 24, strona 30. Biblioteka cyfrowa Polona

Markowiczowie i Trabuciowie

Markowiczowie to rodzina Aliny, mamy Romualda. Byli drobną szlachtą spod Święcian i Podbrodzia, a ich dzieje znamy od chrztu Stanisława w 1779 roku. Dekret szlachecki z 1819 roku wylicza przodków Stanisława Markowicza do jego pradziada Łukasza, wymienionego pod rokiem 1552. To najdawniejszy przodek, jakiego znamy z imienia. Przez Agatę z Trabuciów, żonę Stanisława Markowicza, ta gałąź sięga też do Andrzeja Trabucia, który żył około 1600 roku.

Il. 1. Schemat pokazuje, kto po kim następował, od Andrzeja Trabucia do Romualda. Każda ramka to jedno pokolenie. Przodków Stanisława Markowicza pokazuje drugi schemat, przy dekrecie z 1819 roku.

Rozdział zaczyna się od Aliny i cofa się w czasie, pokolenie po pokoleniu. Najpierw są Markowiczowie, od Aliny do Stanisława i Agaty. Po nich następują przodkowie Stanisława znani z dekretu z 1819 roku: Bartłomiej, Kazimierz i Łukasz. Potem są Trabuciowie, czyli rodzina Agaty. Na końcu znajdują się herby, opowieści rodzinne i wykaz źródeł.

Alina z Markowiczów (1930-2014)

Kim była	Alina była mamą Romualda
Urodzenie	4 marca 1930 r., zaścianek Obkorty koło Podbrodzia
Rodzice	Dominik Markowicz i Leokadia z Cybulskich
Rodzeństwo	siostra Dominika, po mężu Ziemczonek
Ślub	7 lutego 1949 r. w Podbrodziu, mąż Antoni Łukaszewicz z Ockowicz
Dzieci	Romuald (1956),
Wyjazd do Polski	jesień 1958 r.
Śmierć	12 stycznia 2014 r. w Samborowie, pochowana w Iławie

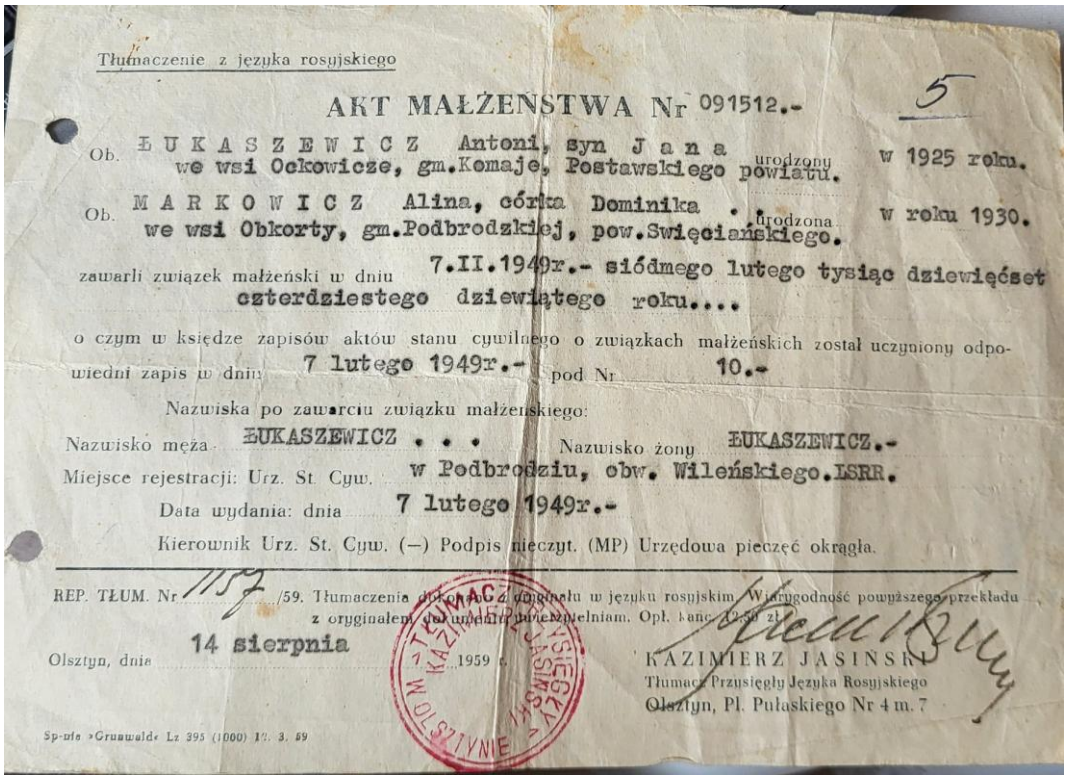
Il. 2. Portret ślubny, najprawdopodobniej Alina z Markowiczów i Antoni Łukaszewicz, 1949 r. Reprodukcja fotografii rodzinnej.

Alina urodziła się w Obkortach. To mały zaścianek wśród lasów, kilkanaście kilometrów na północny wschód od Podbrodzia, dziś na Litwie. Zaścianek to kilka domów drobnej szlachty stojących osobno, z dala od wsi. Ojciec Aliny, Dominik, miał tam ziemię i dom. Alina miała siostrę Dominikę, po mężu Ziemczonek.

Il. 3. Podbrodzie, dworzec kolejowy na pocztówce sprzed 1939 r. Tak wyglądało miasteczko w latach dzieciństwa Aliny. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

7 lutego 1949 roku Alina wyszła za mąż. Jej mężem został Antoni Łukaszewicz, urodzony w 1925 roku w Ockowiczach koło Komaj. Ślub zapisano w urzędzie stanu cywilnego w Podbrodziu pod numerem 10. Młodzi zamieszkali w Kocielnikach, wsi położonej dwa kilometry od kościoła w Powiewiórce. Tam urodzili się [redacted] Między czerwcem 1954 roku a końcem 1955 roku rodzina przeniosła się do Guż nad rzeką Merą, dwa i pół kilometra dalej. Tam przyszli na świat Romuald [redacted]

Tłumaczenie z języka rosyjskiego

AKT MAŁŻEŃSTWA Nr 091512.- 5

Ob. ŁUKASZEWICZ Antoni, syn Jana urodzony w 1925 roku.
we wsi Ockowicze, gm.Komaje, Postawskiego powiatu.

Ob. MARKOWICZ Alina, córka Dominika urodzona w roku 1930.
we wsi Obkorty, gm.Podbrodzkiej, pow.Święciańskiego.

zawarli związek małżeński w dniu 7.II.1949r.- siódmego lutego tysiąc dziewięćset czterdziestego dziewiątego roku....

o czym w księdze zapisów aktów stanu cywilnego o związkach małżeńskich został uczyniony odpowiedni zapis w dniu 7 lutego 1949r.- pod Nr 10.-

Nazwiska po zawarciu związku małżeńskiego:

Nazwisko męża ŁUKASZEWICZ . . . Nazwisko żony ŁUKASZEWICZ.-

Miejsce rejestracji: Urz. St. Cyw. w Podbrodziu, obw. Wileńskiego.LSRR.

Data wydania: dnia 7 lutego 1949r.-

Kierownik Urz. St. Cyw. (—) Podpis nieczyt. (MP) Urzędowa pieczęć okrągła.

REP. TŁUM. Nr 1152/59. Tłumaczenia dokonano z oryginału w języku rosyjskim. Wiarygodność powyższego przekładu z oryginałem [illegible] poświadczam. Opł. kanc. 2,50 zł.

Olsztyn, dnia 14 sierpnia 1959 r.

KAZIMIERZ JASIŃSKI
Tłumacz Przysięgły Języka Rosyjskiego
Olsztyn, Pl. Pułaskiego Nr 4 m. 7

Sp-nie »Grunwald« Lz 395 (1000) 17. 3. 59

Il. 4. Akt małżeństwa Aliny i Antoniego z 7 lutego 1949 r. w urzędowym tłumaczeniu z rosyjskiego, sporządzonym w Olsztynie w 1959 r. Dokument rodzinny.

Akt małżeństwa Aliny i Antoniego, 1949 (tłumaczenie urzędowe z 1959 r.)

Treść dokumentu: Tłumaczenie z języka rosyjskiego. AKT MAŁŻEŃSTWA Nr 091512. Ob. ŁUKASZEWICZ Antoni, syn Jana, urodzony w 1925 roku we wsi Ockowicze, gm. Komaje, Postawskiego powiatu. Ob. MARKOWICZ Alina, córka Dominika, urodzona w roku 1930 we wsi Obkorty, gm. Podbrodzkiej, pow. Święciańskiego, zawarli związek małżeński w dniu 7.II.1949 r., siódmego lutego tysiąc dziewięćset czterdziestego dziewiątego roku, o czym w księdze zapisów aktów stanu cywilnego o związkach małżeńskich został uczyniony odpowiedni zapis w dniu 7 lutego 1949 r. pod Nr 10. Nazwiska po zawarciu związku małżeńskiego: Nazwisko męża ŁUKASZEWICZ. Nazwisko żony ŁUKASZEWICZ. Miejsce rejestracji: Urz. St. Cyw. w Podbrodziu, obw. Wileńskiego, LSRR. Data wydania: dnia 7 lutego 1949 r. Kierownik Urz. St. Cyw. (-) Podpis nieczyt. (MP) Urzędowa pieczęć okrągła. […] Tłumaczenia dokonano z oryginału w języku rosyjskim. […] Olsztyn, dnia 14 sierpnia 1959 r.

Wszystkie dzieci ochrzczono w kościele w Powiewiórce. Ten kościół nazywano dawniej sorokpolskim i pod taką nazwą występuje w starych księgach. W tym samym kościele w 1867 roku ochrzczono Józefa Piłsudskiego.

Il. 5. Wnętrze drewnianego kościoła w Powiewiórce (dawniej Sorokpol), w którym ochrzczono pięcioro dzieci Aliny i Antoniego. Fot. Vilensija, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

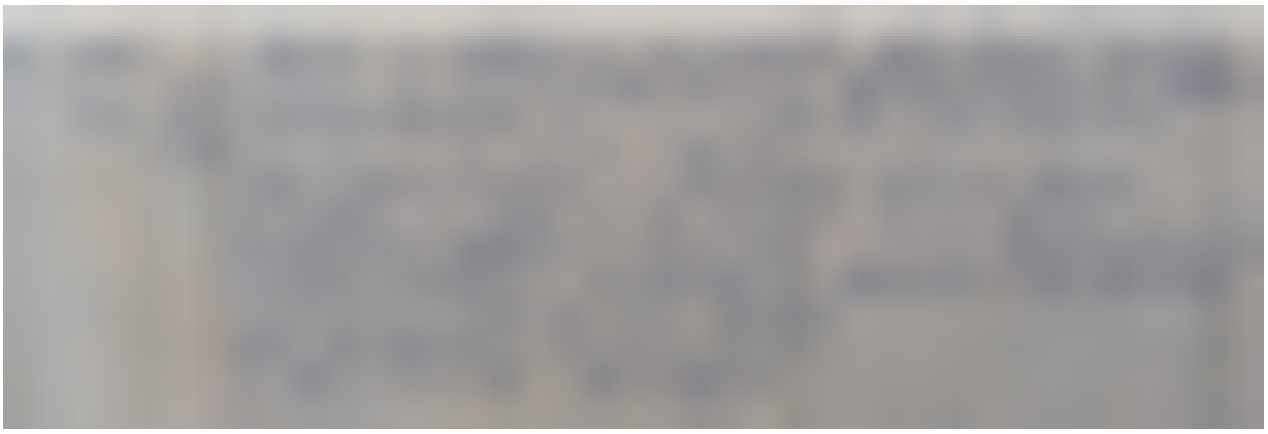
Dziecko	Urodzenie	Chrzest	Rodzice chrzestni
Romuald	8 I 1956, Guże	22 I 1956, akt 3	Jan Kulewicz i Janina Kulewicz (szwagier i szwagierka, nie małżeństwo)

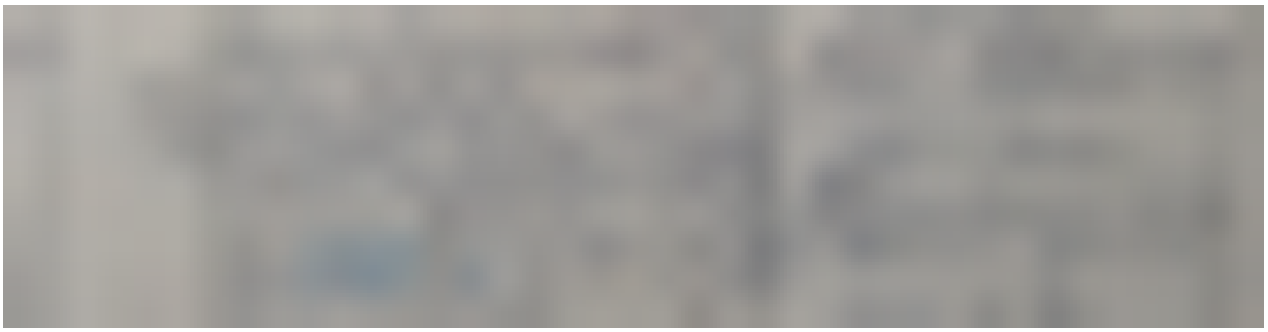
Guże leżały tuż obok wojskowego poligonu. Alina i jej matka Leokadia wspominały, że dobrze im się tam żyło i że z wojskowymi dało się porozumieć. Dziś z około czterdziestu chat zostały w Gużach cztery zamieszkane.

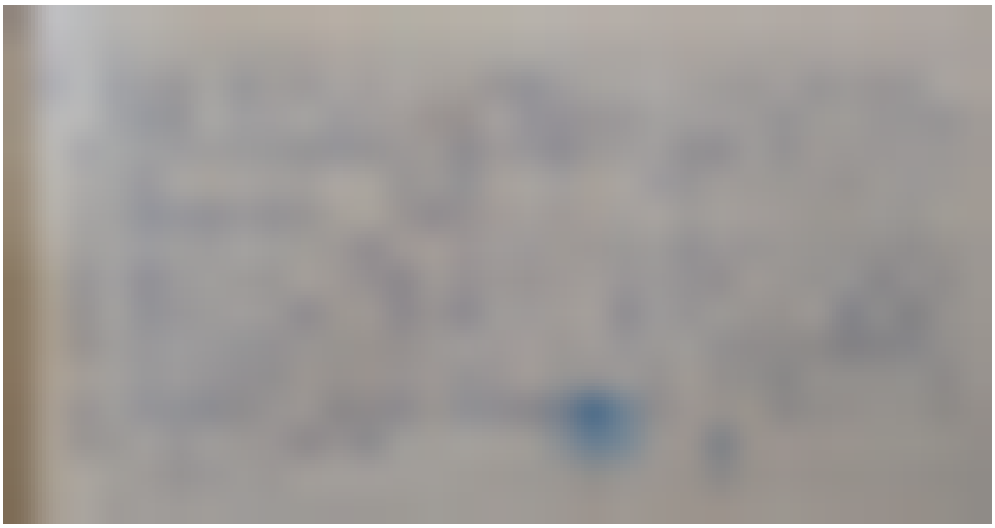

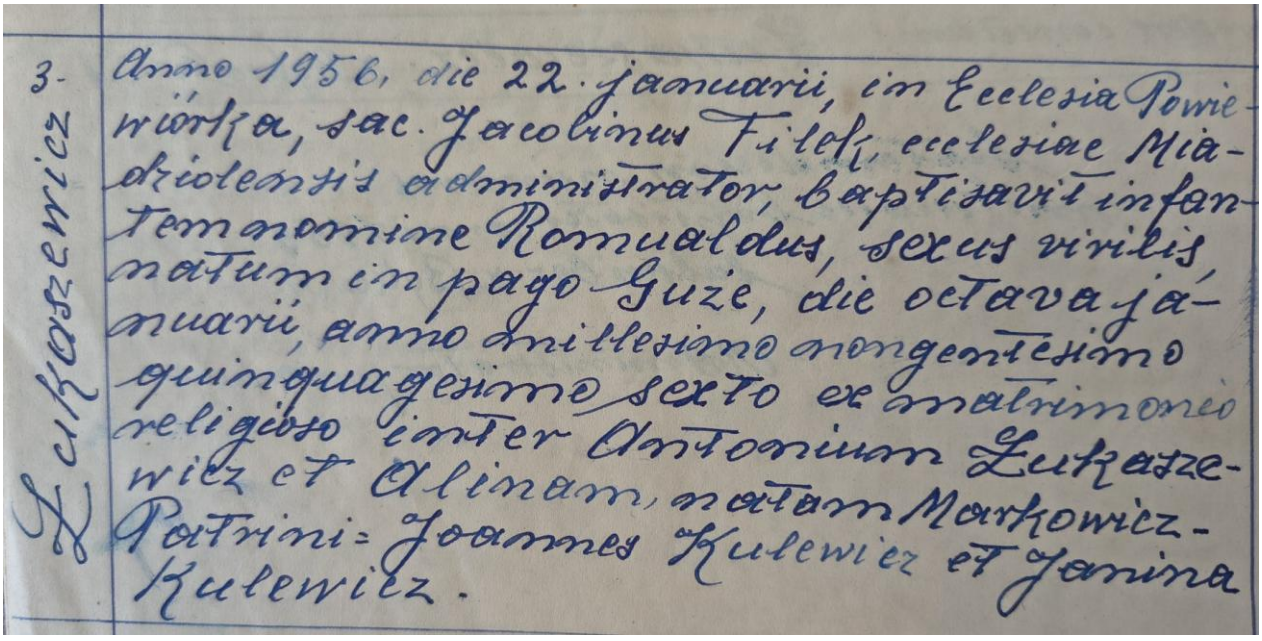
Metryki chrztu Romualda i jego rodzeństwa

W księdze kościoła w Powiewiórce zachowały się metryki chrztu całej piątki dzieci Aliny i Antoniego. Zdjęcia wpisów przysłał w 2026 roku ksiądz Vladimiras Solovej, proboszcz parafii w Podbrodziu, do której należy dziś kościół w Powiewiórce. Odszukał je na prośbę Romualda Akty spisano po łacinie. Cztery z nich spisał ksiądz Franciszek Bylica, a metrykę Romualda ksiądz Jakub Filek. Każdy akt podaje dzień urodzenia, dzień chrztu, wieś, rodziców i rodziców chrzestnych. W trzech najstarszych aktach kościół nazywa się sorokpolski, a w dwóch najmłodszych nosi już nazwę Powiewiórka. To ten sam kościół. Metryki stoją tu w kolejności urodzenia dzieci.

3. Łukaszewicz

Anno 1956, die 22. januarii, in Ecclesia Powiewiórka, sac. Jacobinus Filek, ecclesiae Miedzioleski administrator, baptizavit infantem nomine Romualdus, sexus virilis, natum in pago Guzie, die octava januarii, anno millesimo nongentesimo quinquagesimo sexto ex matrimonio religioso inter Antonium Łukaszewicz et Alinam, natam Markowicz. Patrini: Joannes Kulewicz et Janina Kulewicz.

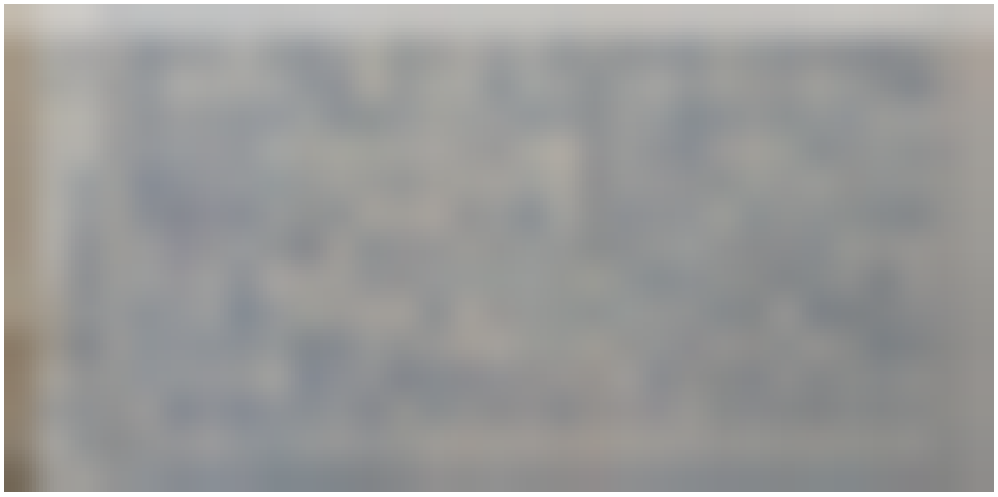
Il. 10. Metryka chrztu Romualda z księgi kościoła w Powiewiórce, akt 3 z 1956 r. Na marginesie wypisano nazwisko dziecka.

Metryka chrztu Romualda, 1956

Tekst oryginalny (łacina): *Anno 1956, die 22. januarii, in Ecclesia Powiewiórka, sac. Jacobinus Filek, ecclesiae Miadziolensis administrator, baptisavit infantem nomine Romualdus, sexus virilis, natum in pago Guze, die octava januarii, anno millesimo nongentesimo quinquagesimo sexto ex matrimonio religioso inter Antonium Łukaszewicz et Alinam, natam Markowicz. Patrini: Joannes Kulewicz et Janina Kulewicz.*

Po polsku: Roku 1956, dnia 22 stycznia, w kościele w Powiewiórce ksiądz Jakub Filek, administrator kościoła w Miadziole, ochrzcił dziecko imieniem Romuald, płci męskiej, urodzone we wsi Guże dnia ósmego stycznia roku tysiąc dziewięćset pięćdziesiątego szóstego z małżeństwa kościelnego między Antonim Łukaszewicz a Aliną z domu Markowicz. Rodzice chrzestni: Jan Kulewicz i Janina Kulewicz.

Ksiądz zapisał nazwę wsi jako „Guze". W polskim akcie urodzenia Romualda urzędnik wpisał później „Góra". Chodzi o tę samą wieś Guże.

Droga do Polski

W latach 1955-1959 Polacy z Wileńszczyzny po raz ostatni mogli wyjechać do Polski jako repatrianci, czyli ludzie wracający do ojczyzny. Rodzice Aliny, Dominik i Leokadia, wyjechali pierwsi. Kartę repatrianta wystawiono Dominikowi 6 października 1958 roku w punkcie repatriacyjnym w Białej Podlaskiej. Zamieszkali we wsi Blanki koło Lidzbarka Warmińskiego, gdzie mieszkali już bracia Leokadii.

Rodzina Aliny i Antoniego wyjechała wkrótce po nich, jesienią 1958 roku. Wszystkie dokumenty potrzebne do wyjazdu załatwiła Alina. To ona jeździła do urzędów, składała podania i odbierała

zezwolenia. Antoni wolał się w urzędach nie pokazywać. Miał ku temu powód. Pod koniec wojny, w latach 1944-1945, gdy miał około dziewiętnastu lat, ukrywał się w lasach przed poborem do wojska sowieckiego. Ktoś na niego doniósł, gdy przyszedł na jedną noc do domu. Został pobity i zabrany. W rodzinie mówi się o wywózce na Sybir. Nie było go około roku. Wrócił pieszo, tak wychudzony, że własna matka go nie poznała. córka Aliny, przypuszcza, że po tych przeżyciach ojciec bał się urzędów i kolejnego zatrzymania. Żonie powiedział: „jak załatwisz papiery, to jedziemy". Alina załatwiła je sama i dzięki niej rodzina znalazła się w Polsce.

Po przyjeździe rodzina trafiła najpierw do punktu dla repatriantów na zachodzie Polski. wspomina Zieloną Górę. Stamtąd Antoni jeździł z bratem Stefanem szukać pracy i domu. Znalazł posadę gajowego u leśniczego z Chmielówki oraz wyremontowany dom w gajówce Sąpy koło Iławy. Rodzina wysiadła z pociągu w Samborowie, a dobytek przewieziono ciężarówką. zapamiętała, że do Polski przyjechały z rodziną dwa motocykle. Dziadek Dominik przywiózł Pannonię, a ojciec, Antoni, Junaka z koszem.

W niedzielę 2 grudnia 1962 roku Antoni pojechał rowerem w stronę Wielowsi i nie wrócił. Rower znaleziono po kilku dniach przy cmentarzu w Wielowsi. Prokuratura w Morągu prowadziła dochodzenie i je umorzyła. Ciała nigdy nie odnaleziono. Dopiero 23 sierpnia 1973 roku, na wniosek Aliny, sąd w Iławie uznał Antoniego za zmarłego z dniem 2 grudnia 1962 roku.

Alina została sama z pięciorgiem dzieci. Renta po mężu jej nie przysługiwała, ponieważ nie odnaleziono ciała i przez jedenaście lat mąż nie był urzędowo uznany za zmarłego. Rodzinę utrzymała praca Aliny u gospodarzy, zbieranie grzybów i jagód oraz trzy hektary ziemi przydzielone gajowemu. Pomagał jej kierownik szkoły. Później Alina mieszkała najpierw w Małym Gilu, a od końca lat siedemdziesiątych w Samborowie. Tam zmarła 12 stycznia 2014 roku.

Il. 12. Grób rodzinny w Iławie: Alina i Antoni Łukaszewicz oraz rodzice Aliny, Dominik i Leokadia Markowiczowie. Dwie daty na kamieniu różnią się od dokumentów. Akt urodzenia Antoniego podaje 1 sierpnia 1925 r. (na kamieniu 25 sierpnia). Metryka chrztu Leokadii podaje 14 września 1900 r. (na kamieniu 11 września).

Napis na grobie rodzinnym w Iławie

Treść dokumentu: Ś.P. ŁUKASZEWICZ ALINA ur. 04.03.1930 r. zm. 12.01.2014 r. ANTONI ur. 25.08.1925 r. zm. 02.12.1962 r. MARKOWICZ ŁEOKADIA ur. 11.09.1900 r. zm. 12.11.1978 r. DOMINIK ur. 25.06.1897 r. zm. 21.09.1959 r.

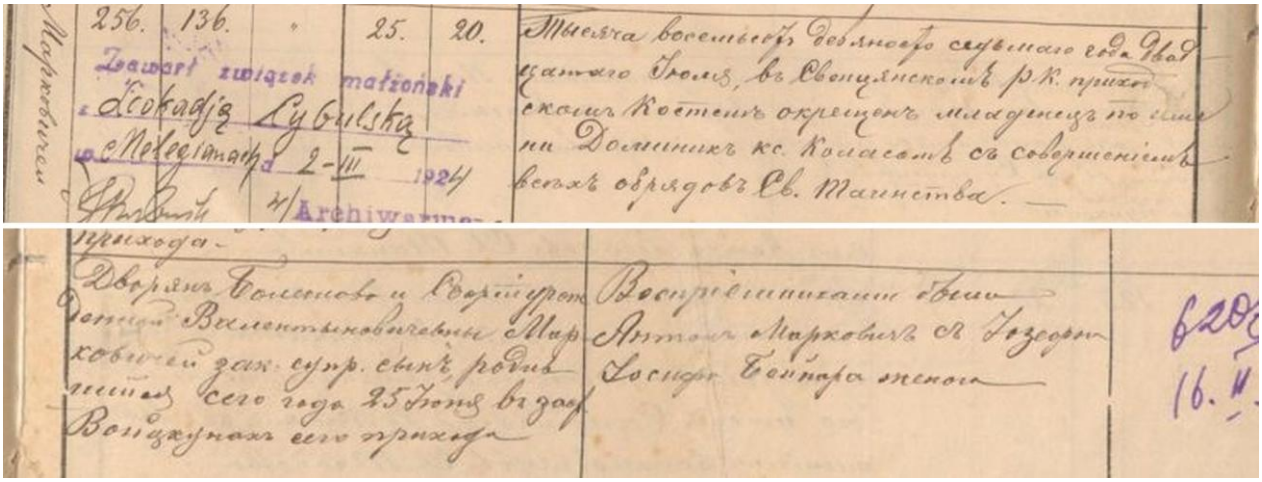
Dominik Markowicz (1897-1959)

Kim był	Dominik był dziadkiem Romualda, ojcem Aliny
Urodzenie	25 czerwca 1897 r., zaścianek Wojtkuny
Chrzest	20 lipca 1897 r., kościół w Święcianach
Rodzice	Bolesław Markowicz i Zofia z Walentynowiczów
Ślub	2 marca 1924 r. w Mielegianach, żona Leokadia z Cybulskich
Dzieci	Alina (1930) i Dominika
Zajęcie	gospodarz na własnej ziemi w Obkortach
Wyjazd do Polski	październik 1958 r.
Śmierć	21 września 1959 r., pochowany w Iławie

Il. 13. Leokadia z Cybulskich i Dominik Markowicz, portret ślubny z 1924 r. Fotografia wisiała w domu babci Leokadii.

Dominik urodził się w zaścianku Wojtkuny jako szóste dziecko Bolesława i Zofii. Ksiądz zapisał rodziców jako szlachtę. Ojcem chrzestnym był Antoni Markowicz, najpewniej stryj, czyli brat ojca. Matką chrzestną była Józefa, żona Józefa Bejnara.

Il. 14. Akt chrztu Dominika, księga parafii Święciany za 1897 r., akt 256. U góry widać lewą stronę księgi z fioletowym dopiskiem o ślubie, a u dołu prawą stronę, na której zapisano rodziców i chrzestnych.

Akt chrztu Dominika Markowicza, 1897

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ девяносто седьмаго года Іюля двадцатаго дня, въ Свенцянскомъ Р. К. приходскомъ Костелѣ окрещенъ младенецъ по имени Доминикъ кс. Коласомъ съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ Св. Таинства. Дворянъ Болеслава и Софіи урожденной Валентыновичевны Марковичей зак. супр. сынъ родившійся сего года 25 Іюня въ зас. Войцкунахъ сего прихода. Воспріемниками были Антонъ Марковичъ съ Іозефою Іосифа Б[о]йнара женою. Dopisek: Zawarł związek małżeński z Leokadją Cybulską w Melagianach 2-III 1924*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego siódmego, dnia dwudziestego lipca, w święciańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Kolas ochrzcił niemowlę imieniem Dominik z dopełnieniem wszystkich obrzędów świętego sakramentu. Syn szlachty Bolesława i Zofii z domu Walentynowicz, prawych małżonków Markowiczów, urodzony tego roku 25 czerwca w zaścianku Wojtkuny tej parafii. Rodzicami chrzestnymi byli Antoni Markowicz i Józefa, żona Józefa Bejnara (nazwisko zapisano niewyraźnie, Bejnar albo Bojnar). Dopisek po polsku: zawarł związek małżeński z Leokadią Cybulską w Mielegianach 2 marca 1924 r.

Dopisek na marginesie pochodzi z 1924 roku. Zrobił go po polsku urzędnik archiwum, gdy Dominik się żenił. Taki sam dopisek znajduje się przy akcie chrztu Leokadii. Te dwa dopiski łączą obie metryki z naszymi Dominikiem i Leokadią.

W spisie parafian z 1909 roku dwunastoletni Dominik mieszka w Wojtkunach z rodzicami, braćmi Janem i Kazimierzem oraz siostrą Marią. W 1923 roku ma już własną ziemię w Obkortach. W 1924 roku żeni się z Leokadią Cybulską z Lejpuszek, a w 1930 roku rodzi się Alina.

Rodzina pamięta Dominika przede wszystkim z harmoszką. Grał na guzikówce, czyli harmonii z guzikami zamiast klawiszy. Do Polski przywiózł motocykl marki Pannonia. Po przyjeździe mieszkał z Leokadią we wsi Blanki, a pod koniec życia przy córce. We wrześniu 1959 roku zagrał jeszcze dzieciom w szkole w Sąpach na rozpoczęcie roku szkolnego. Zmarł 21 września 1959 roku.

Żona: Leokadia z Cybulskich (1900-1978)

Leokadia urodziła się 14 września 1900 roku w zaścianku Lejpuszki w parafii Mielegiany. Jej rodzice, Stanisław Cybulski i Aniela z Bojarunców, byli gospodarzami. Zmarła 12 listopada 1978 roku i spoczywa w Iławie obok męża. Jej życie, akt chrztu i rodzinę opisuje rozdział o Cybulskich.

Ziemia w Obkortach i rekompensata

O gospodarstwie Dominika w Obkortach mówią dwa zaświadczenia z archiwów litewskich, wydane w 2013 roku na potrzeby sprawy o rekompensatę.

Rok	Co miał Dominik Markowicz w Obkortach	Skąd to wiemy
1923	14 dziesięcin gruntu, czyli około 15 hektarów: 1 i 1/4 dziesięciny ziemi ornej, 1 dziesięcina łąki, 5 dziesięcin pastwisk, 1 dziesięcina lasu oraz 5 i 3/4 dziesięciny nieużytków (stan na 1 lipca 1923 r.)	zaświadczenie Centralnego Państwowego Archiwum Litwy z 5 lutego 2013 r.
1957	0,66 hektara ziemi, dom mieszkalny wzniesiony w 1920 r. oraz chlew z 1930 r.	zaświadczenie Archiwum Okręgu Wileńskiego z 15 maja 2013 r.

Różnica między rokiem 1923 a 1957 to skutek kolektywizacji. Po wojnie władze sowieckie odebrały gospodarzom ziemię i włączyły ją do kołchozu. Dominikowi zostało niewiele ponad pół hektara przy domu. Według rodzinnej opowieści nowo zbudowany dom Markowiczów w Obkortach spłonął. Dominik i Leokadia przenieśli się wtedy do córki, a pożar przyspieszył decyzję o wyjeździe do Polski. U zachował się nadpalony dokument o ziemi dziadka.

Wyjeżdżając w 1958 roku, Dominik zostawił w Obkortach dom, chlew i ziemię. Polskie prawo przewiduje za takie mienie, pozostawione za wschodnią granicą, rekompensatę od państwa. Najpierw trzeba było ustalić, kto dziedziczy po Dominiku i Leokadii.

- **Spadek po Dominiku** (zmarł w 1959 r.) nabyły trzy osoby w równych częściach: żona Leokadia, córka Dominika Ziemczonek i córka Alina Łukaszewicz, każda 1/3.
- **Spadek po Leokadii** (zmarła w 1978 r.) nabyły obie córki po połowie.
- W rezultacie każda z córek miała prawo do **połowy** mienia po rodzicach. Tak orzekł Sąd Rejonowy w Iławie 19 czerwca 1990 r.
-

Wniosek o rekompensatę złożyła Alina 17 grudnia 1990 roku w Urzędzie Rejonowym w Iławie. Zrobiła to osiemnaście lat przed końcem terminu, który minął 31 grudnia 2008 roku. Sprawa trwała ponad trzydzieści lat. W 2004 roku przekazano ją dalej, a ostatecznie prowadził ją Wojewoda Warmińsko-Mazurski. Rzeczoznawca wycenił nieruchomość w Obkortach według stanu z 1958 roku, czyli dom, chlew i 0,66 hektara. Ziemia zabrana wcześniej do kołchozu nie weszła do wyceny, bo prawo obejmuje tylko to, co rodzina zostawiła w dniu wyjazdu.

Pozycja	Kwota
Wartość nieruchomości w Obkortach według wyceny (ceny z 20 sierpnia 2020 r.)	472 637,96 zł
Ta sama wartość po przeliczeniu na dzień decyzji z 2024 r.	639 656,19 zł
Rekompensata dla całej rodziny, czyli jedna piąta wartości (tyle przewiduje ustawa)	127 931,23 zł

Połowę przypadającą na stronę Aliny podzielono po równo między jej pięcioro dzieci. Na każde z rodzeństwa przypadła jedna piąta tej połowy, czyli trzy trzydzieste całej rekompensaty: **12 793,12 zł**. Część dziecka, które już nie żyło, otrzymali jego spadkobiercy. W jednym przypadku była to wdowa, a w drugim troje dzieci, z których każde dostało jedną trzecią części ojca, czyli 4 264,37 zł.

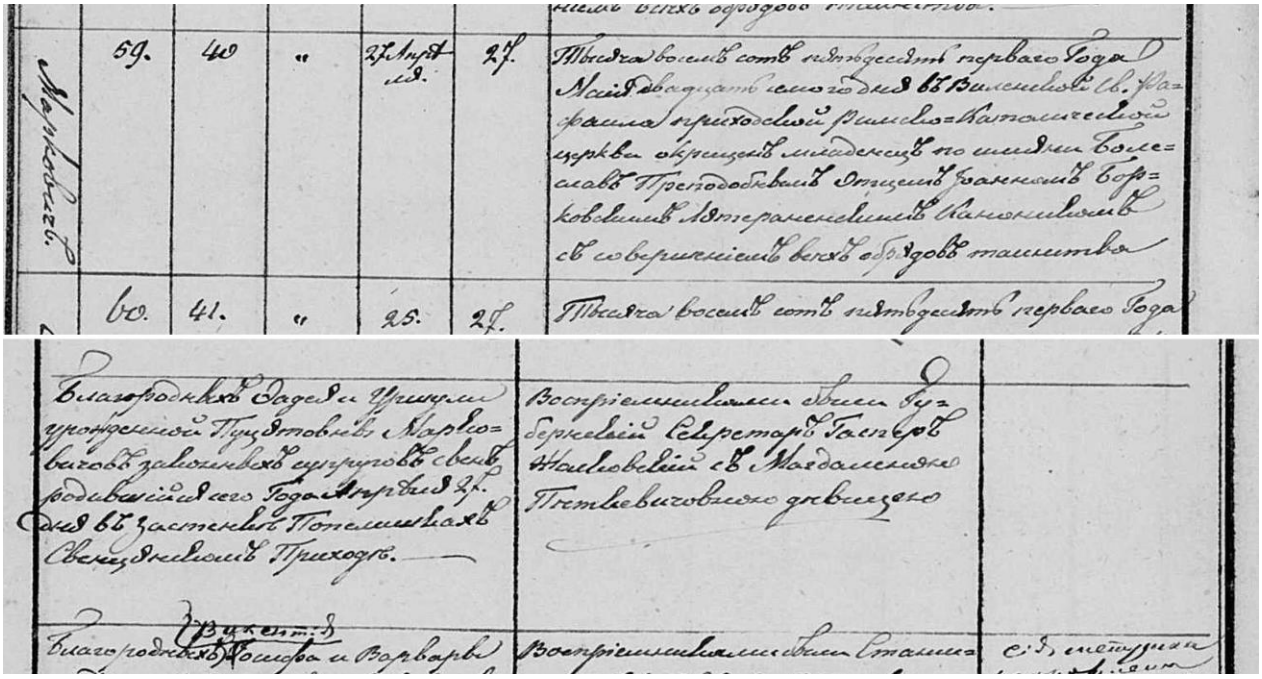
Bolesław Markowicz (urodzony w 1851 r.)

Kim był	Bolesław był pradziadkiem Romualda, ojcem Dominika
Urodzenie	27 kwietnia 1851 r., zaścianek Popieliszki
Chrzest	27 maja 1851 r., kościół św. Rafała w Wilnie
Rodzice	Tadeusz Markowicz i Urszula z Puciatów
Ślub	7 lutego 1884 r. w Święcianach, żona Zofia Walentynowiczówna
Dzieci	ośmioro, w tym Dominik (1897)
Mieszkał	Popieliszki, Obkorty, Wojtkuny, w 1894 r. dwór Kondariszki
Ostatnia wiadomość	spis parafian z marca 1909 r., Wojtkuny

Bolesław przyszedł na świat w Popieliszkach, w zaścianku, w którym mieszkali rodzice jego matki. Popieliszki leżą tuż obok Obkort. Miesiąc po urodzeniu rodzice zawieźli syna do chrztu do Wilna, do kościoła św. Rafała. To ponad pięćdziesiąt kilometrów drogi.

Il. 16. Kościół św. Rafała w Wilnie i Zielony Most na dziewiętnastowiecznej fotografii Józefa Czechowicza. W tym kościele ochrzczono Bolesława. Wikimedia Commons, domena publiczna.

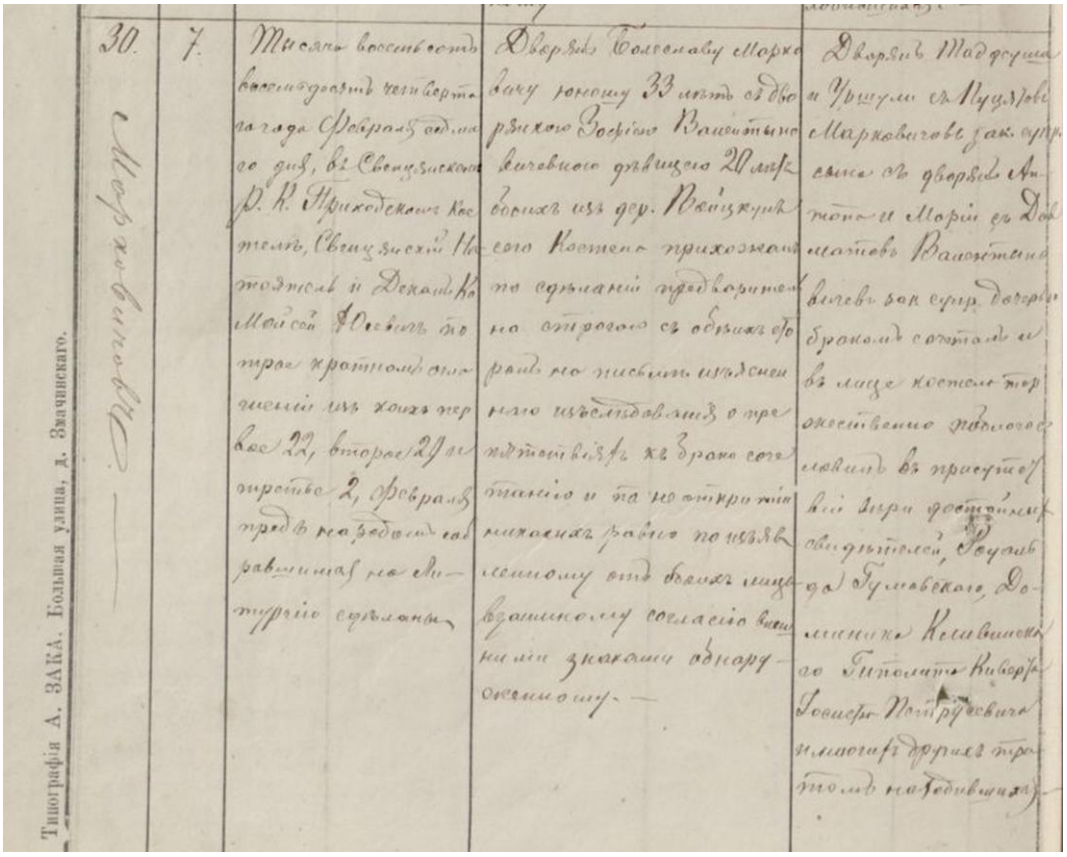
Il. 17. Akt chrztu Bolesława, parafia św. Rafała w Wilnie, akt 59 z 1851 r. U góry widać lewą stronę księgi, a u dołu prawą.

Akt chrztu Bolesława Markowicza, 1851

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемь сотъ пятьдесятъ перваго Года Маія двадцать седьмого дня въ Виленской Св. Рафаила приходской Римско-Католической церкви окрещенъ младенецъ по имени Болеславъ Преподобнымъ Отцемъ Іоанномъ Борковскимъ Латеранскимъ Каноникомъ съ совершеніемъ всьхъ обрядовъ таинства. Благородныхъ Фадея и Уршули урожденной Пуцятовны Марковичовъ законныхъ супруговъ сынъ родившійся сего Года Апрьля 27. дня въ застенкъ Попелишкахъ Свенцянскомъ Приходъ. […] Губернскій Секретарь Гаспаръ Жил[ин]скій[?] съ Магдалиною Пьткевичовною дъвицею.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset pięćdziesiątego pierwszego, dnia dwudziestego siódmego maja, w wileńskim rzymskokatolickim kościele parafialnym świętego Rafała wielebny ojciec Jan Borkowski, kanonik laterański, ochrzcił niemowlę imieniem Bolesław z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Syn szlachetnie urodzonych Tadeusza i Urszuli z domu Puciata, prawych małżonków Markowiczów, urodzony tego roku 27 kwietnia w zaścianku Popieliszki w parafii święciańskiej. Rodzicami chrzestnymi byli sekretarz gubernialny Kasper Żyliński (nazwisko niepewne) i panna Magdalena Pietkiewiczówna.

W 1884 roku Bolesław ożenił się z Zofią Walentynowiczówną. Według aktu on miał 33 lata, a ona 20. Oboje mieszkali wtedy w Wojtkunach. Akt ślubu wymienia rodziców obojga, więc jeden dokument łączy od razu trzy pokolenia.

Il. 18. Akt ślubu Bolesława Markowicza i Zofii Walentynowiczówny, parafia Święciany, akt 30 z 1884 r.

Akt ślubu Bolesława i Zofii, 1884

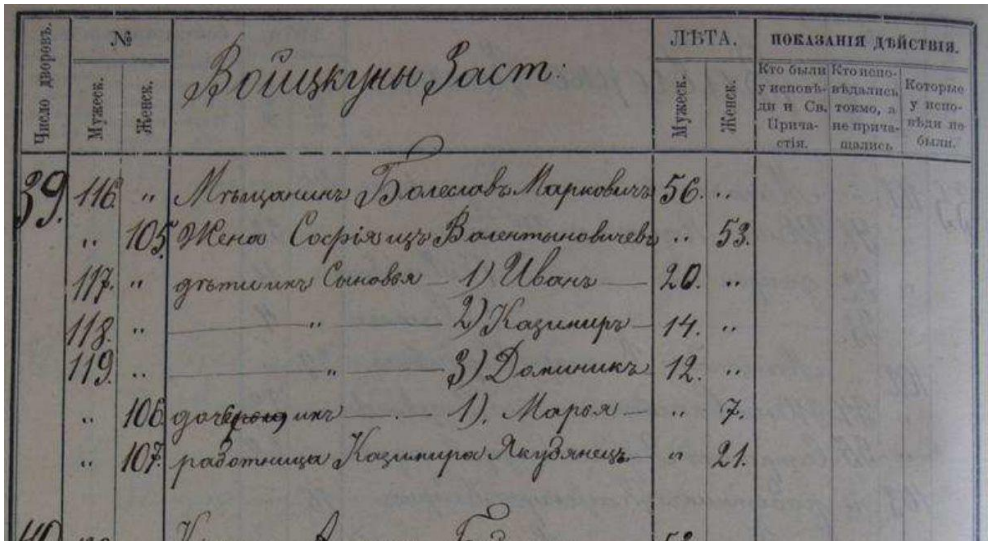
Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ восемьдесятъ четвертаго года Февраля седьмаго дня, въ Свенцянскомъ Р. К. Приходскомъ Костель, Свенцянскій Настоятель и Деканъ Ксёндзъ Моисей Юсевичъ, по трёхкратномъ оглашеніи, изъ коихъ первое 22, второе 29 и третье 2 Февраля предъ народомъ собравшимся на Литургію сдѣланы […] Дворянъ Болеславу Марковичу юношу 33 лѣтъ съ дворянкою Зофіею Валентыновичевною дѣвицею 20 лѣтъ, обоихъ изъ дер. Войцкунъ сего Костела прихожанъ […] Дворянъ Тадеуша и Уршули съ Пуцятовъ Марковичевъ зак. супр. сына, съ дворянъ Антона и Маріи съ Долматовъ Валентыновичевъ зак. супр. дочерью бракомъ сочеталъ и въ лицѣ костела торжественно благословилъ […]*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset osiemdziesiątego czwartego, dnia siódmego lutego, w święciańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym święciański proboszcz i dziekan ksiądz Mojżesz Jusiewicz, po trzech zapowiedziach ogłoszonych wobec ludu zebranego na mszy (pierwsza 22 stycznia, druga 29 stycznia, trzecia 2 lutego), połączył związkiem małżeńskim szlachcica Bolesława Markowicza, kawalera lat 33, ze szlachcianką Zofią Walentynowiczówną, panną lat 20. Oboje byli ze wsi Wojtkuny i należeli do tej parafii. On jest synem szlachty Tadeusza i Urszuli z Puciatów, prawych małżonków Markowiczów. Ona jest córką szlachty Antoniego i Marii z Dołmatów, prawych małżonków Walentynowiczów. Ksiądz uroczyście pobłogosławił ich w obliczu Kościoła.

Dzieci Bolesława i Zofii

Z ośmiorga dzieci czworo zmarło w dzieciństwie. W kwietniu 1893 roku w ciągu czterech dni rodzice stracili dwóch synów, rocznego Józefa i prawie sześcioletniego Kazimierza. Obaj zmarli na krup, czyli duszące zapalenie krtani. Następnemu synowi, urodzonemu rok później, rodzice znów dali imię Kazimierz.

Dziecko	Urodzenie	Dalsze losy
Antoni	1885, Wojtkuny	zmarł 21 XI 1886 w Wojtkunach
Kazimierz	1887	zmarł 30 IV 1893 na krup
Jan	1889	w 1909 r. mieszkał w domu rodziców, ożenił się w 1927 r.
Józef	22 III 1892, Wojtkuny	zmarł 26 IV 1893 na krup
Kazimierz	1894	ochrzczony w lutym 1894 r., rodzice mieszkali wtedy we dworze Kondariszki. W 1909 r. mieszkał w domu rodziców
Dominik	25 VI 1897, Wojtkuny	ojciec Aliny
Maria	około 1902	w 1909 r. mieszkała w domu rodziców
Helena	15 V 1907, Wojtkuny	zmarła 25 X 1908

Il. 19. Spis parafian kościoła w Sorokpolu z marca 1909 r., zaścianek Wojtkuny, dom nr 39. Pierwszych siedem wierszy to dom Bolesława Markowicza.

Dom Bolesława w spisie parafian, marzec 1909

Tekst oryginalny (rosyjski): *Мѣщанинъ Болеславъ Марковичъ 56 / Жена Софія изъ Валентиновичевъ 53 / дѣти ихъ Сыновья 1) Иванъ 20, 2) Казиміръ 14, 3) Доминикъ 12 / дочь ихъ Марья 7 / работница Казиміра Якубянецъ 21*

Po polsku: Mieszczanin Bolesław Markowicz, lat 56. Żona Zofia z Walentynowiczów, lat 53. Ich dzieci, synowie: Jan 20, Kazimierz 14, Dominik 12. Ich córka Maria 7. Służąca Kazimiera Jakubianiec 21.

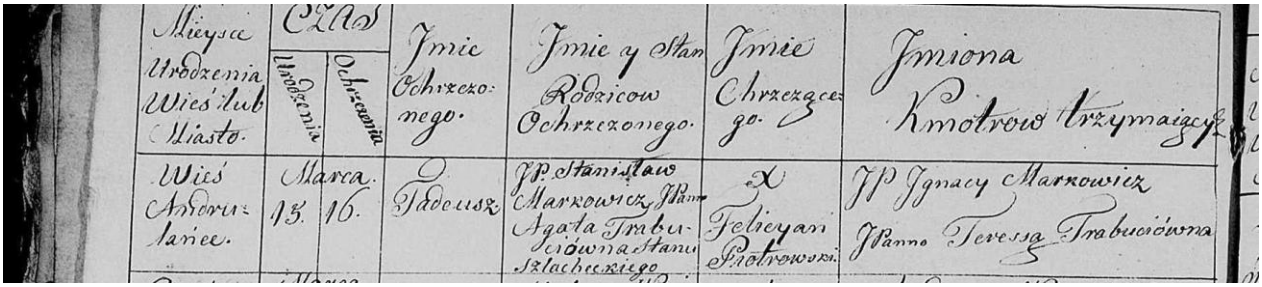
Spis podaje wiek tylko w przybliżeniu. Zofia miała wtedy 45 lat, a nie 53. W tym spisie Bolesław jest zapisany jako mieszczanin, chociaż w metrykach z lat 1851-1897 on i jego rodzina są szlachtą.

Żona: Zofia z Walentynowiczów (urodzona w 1863 r.)

Zofia urodziła się 7 sierpnia 1863 roku **we dworze w Zułowie**, tym samym, w którym cztery lata później przyszedł na świat Józef Piłsudski. Jej rodzice, Tomasz Antoni Walentynowicz i Maria z Dołmatów, byli szlachtą bez własnej ziemi. W kwietniu 1871 roku rodzina mieszkała już w Wojtkunach i tam Zofia dorastała. Jej akt chrztu, rodziców i rodzeństwo przedstawia rozdział o Walentynowiczach.

Tadeusz Markowicz (urodzony w 1814 r.)

Kim był	Tadeusz był prapradziadkiem Romualda, ojcem Bolesława
Urodzenie	15 marca 1814 r., wieś Andrulańce, parafia Janiszki
Chrzest	16 marca 1814 r., kościół w Janiszkach
Rodzice	Stanisław Markowicz i Agata z Trabuciów
Ślub	2 lipca 1840 r. w Święcianach, żona Urszula Puciatówna
Dzieci	Marianna (1843), Bolesław (1851), Salomea (1854), Helena (1856), Antoni (1862), Józef (1864)
Mieszkał	Andrulańce, Mirańce, Lipowo, Popieliszki, Obkorty
Ostatnia wiadomość	lata 1862-1864, zaścianek Obkorty

Il. 20. Wpis chrztu Tadeusza w księdze parafii Janiszki, marzec 1814 r. U góry widać nagłówki rubryk.

Wpis chrztu Tadeusza Markowicza, 1814

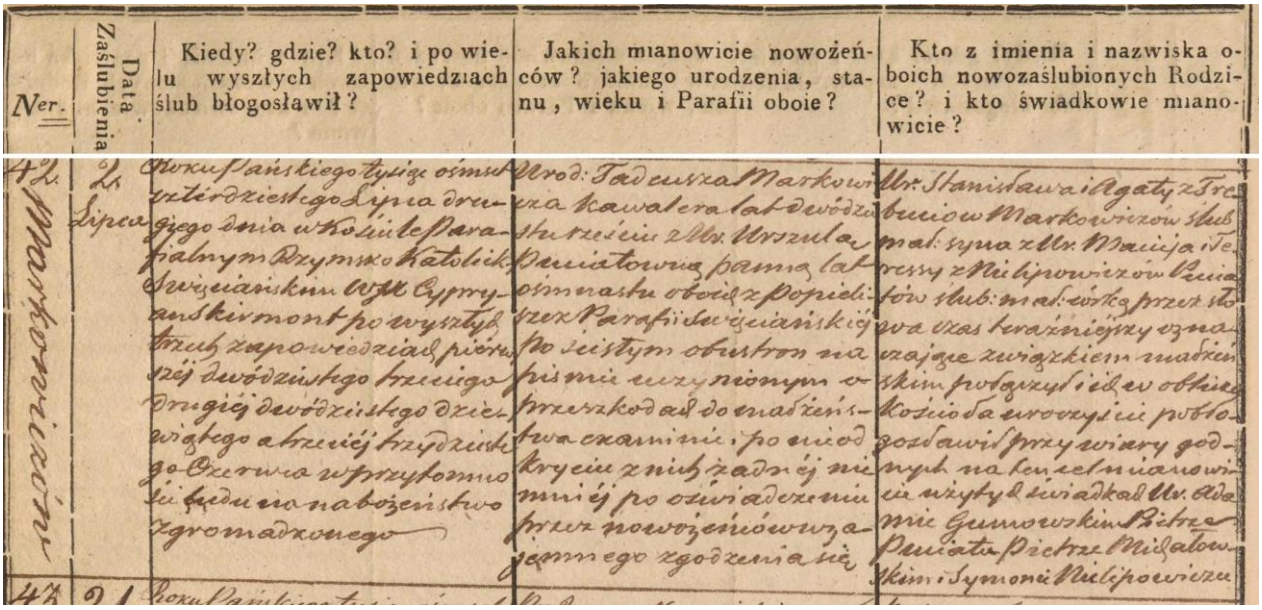
Tekst oryginalny (polski): *Mieysce Urodzenia Wieś lub Miasto: Wieś Andrulańce. Czas Urodzenia, Ochrzczenia: Marca 15. 16. Imie Ochrzczonego: Tadeusz. Imie y Stan Rodzicow Ochrzczonego: JP. Stanisław Markowicz, JPann[a] Agata Trabuciówna Stanu Szlacheckiego. Imie Chrzczącego: X Felicyan Piotrowski. Imiona Kmotrow trzymaiących: JP Ignacy Markowicz, JPanno Teressa Trabuciówna*

Dzisiejszą polszczyzną: Miejsce urodzenia: wieś Andrulańce. Urodzony 15 marca, ochrzczony 16 marca. Imię dziecka: Tadeusz. Rodzice: pan Stanisław Markowicz i pani Agata z Trabuciów, stanu szlacheckiego. Chrzcił ksiądz Felicjan Piotrowski. Rodzice chrzestni: pan Ignacy Markowicz i panna Teresa Trabuciówna.

Il. 21. Drewniany kościół w Janiszkach, dziś Joniškis w rejonie malackim na Litwie. W parafii janiskiej ochrzczono Tadeusza i jego braci. Fot. Julius, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Tadeusz miał najwyżej dwa lata, gdy rodzice przenieśli się z Andrulańców do Mirańców, wsi położonej cztery i pół kilometra na wschód od kościoła w Sorokpolu. Miał dwanaście lat, gdy zmarł ojciec. Matka przeniosła się wtedy z dziećmi do Lipowa i tam zmarła w 1830 roku, gdy Tadeusz miał szesnaście lat. W 1840 roku ożenił się z Urszulą Puciatówną z Popieliszek. Akt ślubu wymienia rodziców obojga.

Il. 22. Akt ślubu Tadeusza Markowicza i Urszuli Puciatówny, parafia Święciany, akt 42 z 1840 r. U góry doklejono nagłówki rubryk z tej samej strony księgi. Na lewym marginesie wypisano nazwisko „Markowiczów".

Akt ślubu Tadeusza i Urszuli, 1840

Tekst oryginalny (polski): *Roku Pańskiego tysiąc ośmset czterdziestego Lipca drugiego dnia w Kościele Parafialnym Rzymsko Katolickim Swieciańskim W. X. Cypryan Skirmont po wyszłych trzech zapowiedziach, pierwszej dwódziestego trzeciego, drugiej dwódziestego dziewiątego a trzeciej trzydziestego Czerwca […] Urod: Tadeusza Markowicza kawalera lat dwódziestu sześciu z Ur. Urszulą Puciatowną panną lat ośmnastu, obojż z Popieliszek Parafii Swieciańskiej […] Ur. Stanisława i Agaty z Trebuciow Markowiczow ślub: mał: syna z Ur. Macieja i Teressy z Neilipowiczow Puciatów ślub: mał: córką […] przy świadkach Ur. Adamie Gumowskim, Piotrze Puciacie, Piotrze Michałowskim i Symonie Nielipowiczu.*

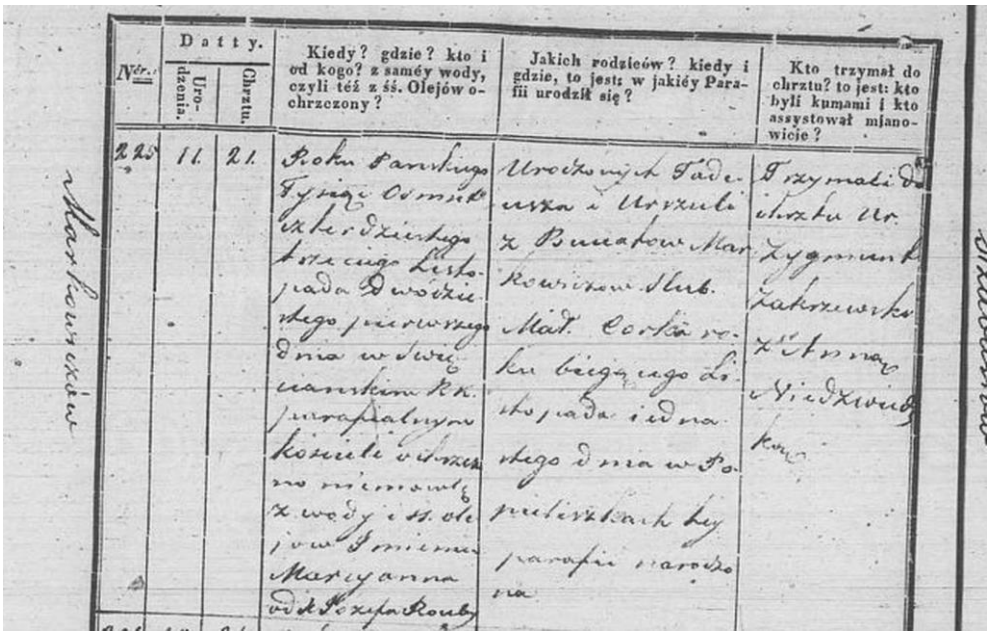
Dzisiejszą polszczyzną: Roku Pańskiego 1840, dnia 2 lipca, w święciańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym wielebny ksiądz Cyprian Skirmont, po trzech zapowiedziach (pierwsza 23 czerwca, druga 29 czerwca, trzecia 30 czerwca), pobłogosławił małżeństwo urodzonego Tadeusza Markowicza, kawalera lat dwudziestu sześciu, z urodzoną Urszulą Puciatówną, panną lat osiemnastu, oboje z Popieliszek w parafii święciańskiej. On jest synem urodzonych Stanisława i Agaty z Trabuciów, ślubnych małżonków Markowiczów. Ona jest córką urodzonych Macieja i Teresy z Nielipowiczów, ślubnych małżonków Puciatów. Świadkami byli urodzeni Adam Gumowski, Piotr Puciata, Piotr Michałowski i Szymon Nielipowicz.

Słowo „urodzony" oznaczało w tamtych aktach szlachcica. Tak właśnie tytułowano w księgach kościelnych drobną szlachtę.

Młodzi zamieszkali w Popieliszkach przy rodzicach Urszuli. Tam urodzili się Marianna i Bolesław. W Obkortach, zaścianku położonym tuż obok, Markowiczowie pojawiają się w 1862 roku. Tam też miał później ziemię Dominik i tam w 1930 roku urodziła się Alina.

Dziecko	Urodzenie	Dalsze losy
Marianna	11 XI 1843, Popieliszki	ochrzczona w Święcianach
Bolesław	27 IV 1851, Popieliszki	ojciec Dominika
Salomea	16 V 1854, Popieliszki	ochrzczona w Święcianach, chrzestną była ciotka Bogumiła
Helena	28 V 1856	ochrzczona w Święcianach, chrzestną była ciotka Bogumiła
Antoni	14 III 1862, Obkorty	do chrztu trzymali go Billewiczowie
Józef	około maja 1864	zmarł 23 XI 1864 w Obkortach, mając pół roku

Najstarszą córkę, Mariannę, ochrzcił w Święcianach ksiądz Józef Rouba dziesięć dni po urodzeniu. Akt spisano jeszcze po polsku.

Nr.	Daty. Urodzenia.	Daty. Chrztu.	Kiedy? gdzie? kto i od kogo? z saméy wody, czyli też z śś. Olejów ochrzczony?	Jakich rodziców? kiedy i gdzie, to jest: w jakiéy Parafii urodził się?	Kto trzymał do chrztu? to jest: kto byli kumami i kto assystował mianowicie?
225	11.	21.	Roku Pańskiego Tysiąc Osmset czterdziestego trzeciego Listopada Dwudziestego pierwszego dnia w Swięciańskim R.K. parafialnym kościele ochrzczono niemowlę z wody i ss. Olejow Imieniem Maryanna od X. Józefa Rouby	Urodzonych Tadeusza i Urszuli z Puciatow Markowiczow Ślub. Mał. Córka roku bieżącego Listopada iednastego dnia w Popieliszkach tey parafii narodzona.	Trzymali do chrztu Ur. Zygmunt Zakrzewski z Anną Niedźwiedzką

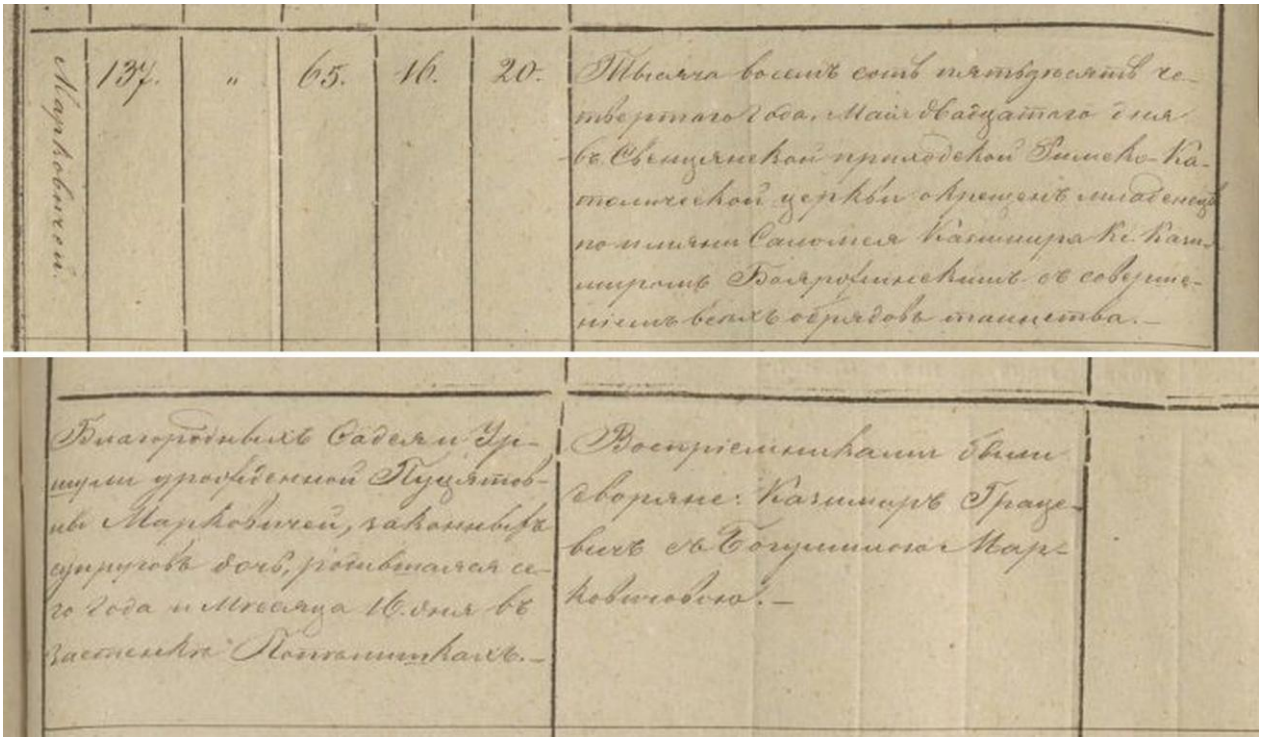
Il. 23. Akt chrztu Marianny Markowiczówny, parafia Święciany, akt 225 z 1843 r. U góry widać drukowane nagłówki rubryk, a na lewym marginesie nazwisko „Markowiczow".

Akt chrztu Marianny Markowiczówny, 1843

Tekst oryginalny (polski): *225. Urodzenia 11. Chrztu 21. Roku Pańskiego Tysiąc Osmset czterdziestego trzeciego Listopada Dwudziestego pierwszego dnia w Swięciańskim R.K. parafialnym kościele ochrzczono niemowlę z wody i ss. Olejow Imieniem Maryanna od X. Józefa Rouby. Urodzonych Tadeusza i Urszuli z Puciatow Markowiczow Ślub. Mał. Córka roku bieżącego Listopada iednastego dnia w Popieliszkach tey parafii narodzona. Trzymali do chrztu Ur. Zygmunt Zakrzewski z Anną Niedźwiedzką*

Dzisiejszą polszczyzną: Akt 225. Urodzona 11, ochrzczona 21. Roku Pańskiego 1843, dnia dwudziestego pierwszego listopada, w święciańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Józef Rouba ochrzcił z wody i ze świętych olejów niemowlę imieniem Marianna. Córka urodzonych Tadeusza i Urszuli z Puciatów, ślubnych małżonków Markowiczów, urodzona jedenastego listopada tego roku w Popieliszkach w tej parafii. Do chrztu trzymali ją urodzony Zygmunt Zakrzewski i Anna Niedźwiedzka.

Jedenaście lat później księgi prowadzono już po rosyjsku. Przy chrzcie Salomei matką chrzestną była Bogumiła, siostra Tadeusza. Nazwę zaścianka ksiądz zapisał w skróconej formie.

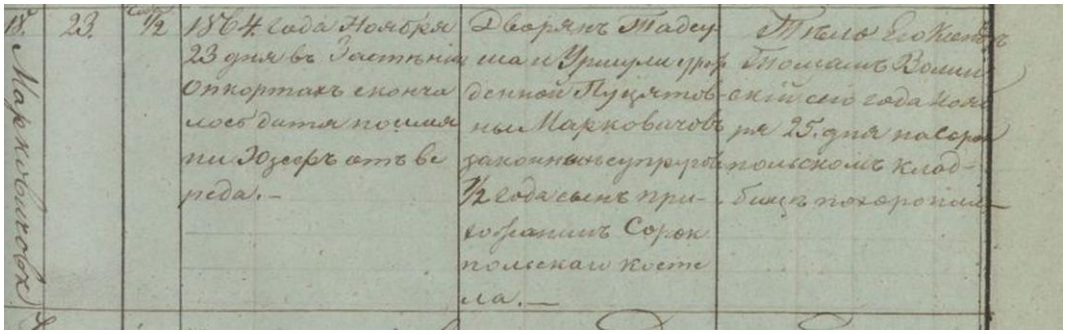
Il. 24. Akt chrztu Salomei Markowiczówny, parafia Święciany, akt 137 z 1854 r. U góry widać lewą stronę księgi, a u dołu prawą stronę z rodzicami i chrzestnymi.

Akt chrztu Salomei Markowiczówny, 1854

Tekst oryginalny (rosyjski): *137. 65. 16. 20. Тысяча восемь сотъ пятьдесятъ четвертаго года, Мая двадцатаго дня, въ Свенцянской приходской Римско-Католической церкви окрещенъ младенецъ по имяни Саломея Ксендзомъ Казимиромъ Богробинскимъ[?], съ совершениемъ всехъ обрядовъ таинства. Благородныхъ Ѳадея и Уршули урожденной Пуцятовъ Марковичей, законныхъ супруговъ дочь, родившаяся сего года и Мѣсяца 16 дня въ застѣнкѣ Попишкахъ. Воспріемниками были дворяне: Казимиръ Грацевичъ[?] съ Богумилою Марковичевою.*

Po polsku: Akt 137. Urodzona 16, ochrzczona 20. Roku tysiąc osiemset pięćdziesiątego czwartego, dnia dwudziestego maja, w święciańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Kazimierz Bogrobiński (nazwisko niepewne) ochrzcił niemowlę imieniem Salomea z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Córka szlachetnie urodzonych Tadeusza i Urszuli z domu Puciata, prawych małżonków Markowiczów, urodzona 16 dnia tego samego miesiąca i roku w zaścianku Popiszki, czyli Popieliszki. Rodzicami chrzestnymi byli szlachcic Kazimierz Gracewicz (nazwisko niepewne) i szlachcianka Bogumiła Markowiczowa.

Ostatni syn, Józef, zmarł w Obkortach jako półroczne niemowlę. Jako przyczynę śmierci ksiądz podał wrzód.

Il. 25. Akt zgonu Józefa Markowicza, parafia Sorokpol, akt 18 z 1864 r. Na lewym marginesie wypisano nazwisko „Марковичовъ”.

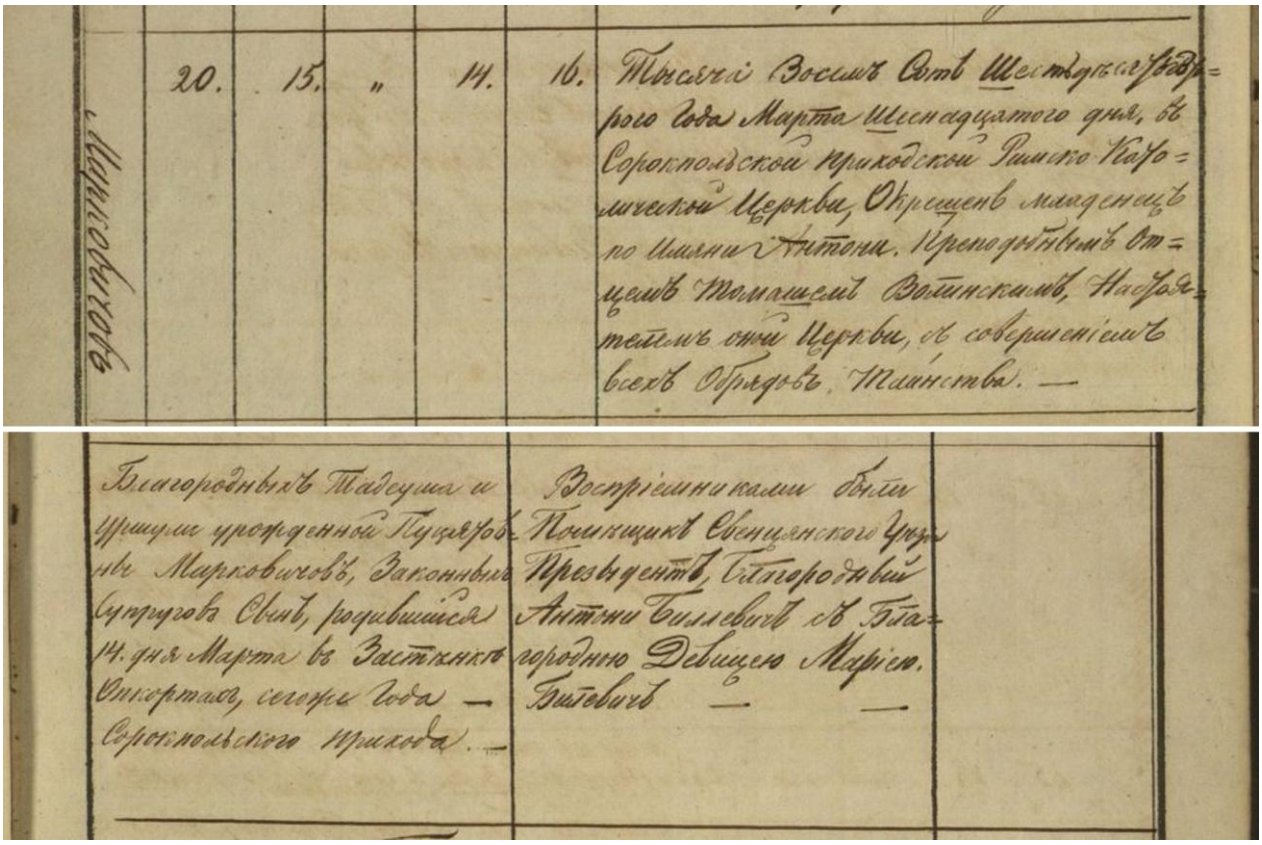
Akt zgonu Józefa Markowicza, 1864

Tekst oryginalny (rosyjski): *18. 23. ½ года. 1864 года Ноября 23 дня въ Застѣнкѣ Опкортахъ скончалось дитя по имяни Юзефъ отъ вереда. Дворянъ Тадеуша и Уршули урожденной Пуцятовны Марковичовъ законныхъ супруговъ ½ года сынъ прихожанинъ Сорокпольскаго Костела. Тѣло Его Кс: Томашъ Волинскій сего года Ноября 25 дня на Сорокпольскомъ кладбищѣ похоронилъ.*

Po polsku: Akt 18. Zmarł 23, w wieku pół roku. Dnia 23 listopada 1864 roku w zaścianku Obkorty zmarło na wrzód dziecko imieniem Józef. Półroczny syn szlachty Tadeusza i Urszuli z domu Puciata, prawych małżonków Markowiczów, parafianin kościoła sorokpolskiego. Jego ciało pochował 25 listopada tego roku na cmentarzu sorokpolskim ksiądz Tomasz Woliński.

Billewiczowie u chrztu Antoniego

14 marca 1862 roku w Obkortach urodził się Antoni, młodszy brat Bolesława. Dwa dni później ochrzcił go w Sorokpolu ksiądz Tomasz Woliński. Do chrztu trzymał dziecko **Antoni Billewicz**, ziemianin powiatu święciańskiego nazwany w akcie prezydentem, razem z panną **Marią Billewiczówną**. Chrzestni to najpewniej właścicielka Zułowa i jej ojciec. W kwietniu 1863 roku Maria Billewiczówna z Zułowa wyszła za mąż za Józefa Wincentego Piłsudskiego, a w 1867 roku urodził się im syn Józef, późniejszy Marszałek. Wybór takich chrzestnych pokazuje, że Markowiczowie żyli blisko dworu w Zułowie. O Zułowie i Piłsudskich opowiada rozdział o Witkiewiczach i Misiunach.

Il. 26. Akt chrztu Antoniego Markowicza, parafia Sorokpol, akt 20 z 1862 r. U góry widać lewą stronę księgi, a u dołu prawą stronę z rodzicami i chrzestnymi.

Akt chrztu Antoniego Markowicza, 1862

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча Восемь Сотъ Шестьдесятъ Второго Года Марта Шеснадцатого дня, въ Сорокпольской Приходской Римско Католической Церкви, Окрещенъ младенецъ по имяни Антони. Преподобнымъ Отцемъ Томашемъ Волинскимъ, Настоятелемъ оной Церкви, съ совершеніемъ всѣхъ Обрядовъ Таинства. Благородныхъ Тадеуша и Урш[у]ли урожденной Пуцятовны Марковичовъ, Законныхъ Супруговъ Сынъ, родившійся 14. дня Марта въ Застѣнкѣ Опкортахъ, сегоже Года Сорокпольского прихода. Воспріемниками были Помѣщикъ Свенцянского Уѣзда Презыдентъ, Благородный Антонъ Биллевичъ съ Благородною Дѣвицею Маріею Билевичъ*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset sześćdziesiątego drugiego, dnia szesnastego marca, w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ochrzczono niemowlę imieniem Antoni. Ochrzcił wielebny ojciec Tomasz Woliński, proboszcz tego kościoła, z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Syn szlachetnie urodzonych Tadeusza i Urszuli z Puciatów Markowiczów, prawych małżonków, urodzony 14 marca tegoż roku w zaścianku Obkorty parafii sorokpolskiej. Rodzicami chrzestnymi byli ziemianin powiatu święciańskiego, prezydent, szlachetnie urodzony Antoni Billewicz ze szlachetnie urodzoną panną Marią Billewicz.

Zabawy z małym Piłsudskim

W rodzinie jest pewne, że ktoś z naszych bawił się w dzieciństwie z małym Józefem Piłsudskim. Opowieść przekazała nam [illegible] córka Aliny. Markowiczowie i Walentynowiczowie żyli blisko dworu w Zułowie. Zofia Walentynowiczówna, babka Aliny, urodziła się w tym dworze w 1863 roku, a Billewiczowie byli w 1862 roku chrzestnymi Antoniego Markowicza. W 1865 roku ojciec Marszałka Józef Wincenty Piłsudski i jego siostra Julia trzymali do chrztu Józefa, brata Zofii, a w 1877 roku Adam Piłsudski, młodszy brat Marszałka, trzymał do chrztu Annę, siostrę Zofii. Zofia była o cztery lata starsza od Józefa Piłsudskiego, a Antoni o pięć lat. Do nich dwojga opowieść pasuje najlepiej. Były to jednak związki sąsiedzkie, a pokrewieństwa między naszymi rodzinami a rodziną z dworu nie było. Całą opowieść, dzieje dworu i akt chrztu Marszałka przedstawia rozdział o Witkiewiczach i Misiunach.

Żona: Urszula z Puciatów (urodzona w 1822 r.)

Urszula urodziła się 1 listopada 1822 roku we wsi Nareysze w parafii Konstantynów. Jej rodzicami byli Maciej Puciata i Teresa z Nielipowiczów. Oboje zmarli w Popieliszkach: Teresa w 1856 roku, a Maciej w 1862 roku. O Puciatach, Nielipowiczach i Kisielach opowiada osobny rozdział kroniki. Tam też pokazujemy wpis chrztu Urszuli.

Stanisław Markowicz (zmarł w 1827 r.) i Agata z Trabuciów (zmarła w 1830 r.)

Kim byli	rodzice Tadeusza
Rodzice Stanisława	Bartłomiej Markowicz i Anna z Baniewiczów, wieś Niemenczynka w parafii Podbrzezie
Stanisław	ochrzczony 8 maja 1779 r. w parafii Podbrzezie, zmarł 26 lutego 1827 r. w Mirańcach, pochowany 28 lutego w Sorokpolu
Rodzeństwo Stanisława	Ignacy Wincenty (1783), Jerzy Wojciech (1785), Rachela Antonina (1787)
Agata	urodzona około 1781 r., zmarła 5 maja 1830 r. w Lipowie, pochowana 7 maja w Korkożyszkach
Ślub	1807 r., parafia Święciany
Tytuł	w aktach z lat 1812 i 1813 Stanisław jest zapisany jako rotmistrz powiatu wiłkomierskiego
Dzieci	Józef (1807), Justyn Mateusz (1810), Tadeusz (1814), bliźnięta Felicjan i Bogumiła (1816)
Rodzice Agaty	Antoni Trabuć i Marianna z Daukszów

Il. 27. Akt ślubu Stanisława Markowicza i Agaty Trabuciówny, księga ślubów parafii Święciany, akt 7 z 1807 r. Na marginesie zapisano nazwę wsi Aukształjny.

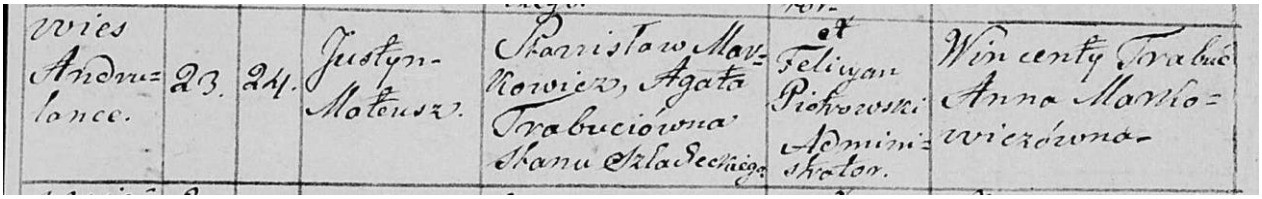
Akt ślubu Stanisława i Agaty, 1807

Tekst oryginalny (łacina): *Auksztajny. 7. Idem B[e]n[e]d[ix]i matrimonium rite contractum inter Nobiles G:D: Stanislaum Markowicz et G:D: Agatham Trebuciowna Virginem. Testes fuere G:D: Dominicus Lazowski, G:D: Georgius Balewicz, G:D: Augustinus Abramowicz.*

Po polsku: Auksztajny. Akt 7. Ja, ten sam ksiądz, pobłogosławiłem małżeństwo należycie zawarte między szlachtą: urodzonym Stanisławem Markowiczem a urodzoną panną Agatą Trabuciówną. Świadkami byli urodzeni Dominik Łazowski, Jerzy Balewicz i Augustyn Abramowicz.

Skrót „G:D:" to łacińskie „Generosus Dominus". Po polsku pisano wtedy „urodzony". Był to tytuł szlachcica. Akt nie podaje dnia ślubu. Z sąsiednich wpisów wynika, że był to maj albo czerwiec 1807 roku.

Po ślubie Stanisław i Agata mieszkali we wsi Andrulańce w parafii Janiszki, w powiecie wileńskim. Tam urodzili się ich synowie Justyn Mateusz i Tadeusz, a najpewniej także najstarszy Józef. Przy chrzcie Józefa ksiądz zapisał ojca jako Stanisława Barkowskiego. W 1816 roku rodzina mieszkała już w Mirańcach, które ksiądz nazywał też Podmirańcami. W listopadzie tego roku urodziły się tam bliźnięta.

Il. 28. Wpis chrztu Justyna Mateusza w księdze parafii Janiszki, październik 1810 r. Rubryki są takie same jak przy chrzcie Tadeusza: miejsce, dzień urodzenia i chrztu, imię, rodzice, ksiądz, chrzestni.

Wpis chrztu Justyna Mateusza Markowicza, 1810

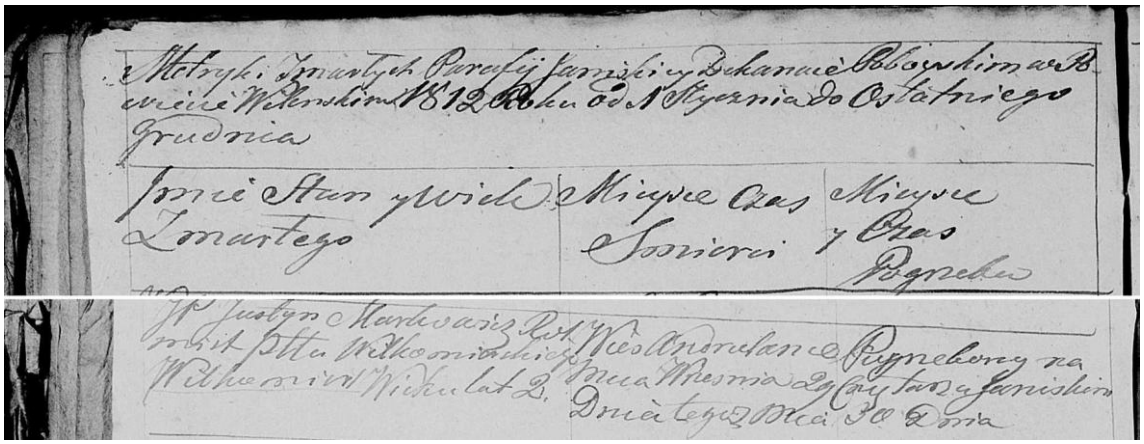
Tekst oryginalny (polski): *wieś Andrulańce / 23. 24. / Justyn Mateusz / Stanisław Markowicz, Agata Trabuciowna Stanu Szlachec[kiego] / X Felicyan Piotrowski Admini[strator] / Wincenty Trabuć, Anna Markowiczówna*

Dzisiejszą polszczyzną: Miejsce urodzenia: wieś Andrulańce. Urodzony 23 października, ochrzczony 24 października. Imiona dziecka: Justyn Mateusz. Rodzice: Stanisław Markowicz i Agata z Trabuciów, stanu szlacheckiego. Chrzcił ksiądz Felicjan Piotrowski, administrator parafii. Rodzice chrzestni: Wincenty Trabuć i Anna Markowiczówna.

W tym wierszu księgi nie ma nazwy miesiąca, bo pisarz podał go tylko raz, przy wcześniejszym wpisie. Chrzestny Wincenty Trabuć to brat Agaty.

Rotmistrz powiatu wiłkomierskiego

Justyn Mateusz żył niespełna dwa lata. Zmarł 29 września 1812 roku w Andrulańcach, a następnego dnia pochowano go na cmentarzu w Janiszkach. Przy jego nazwisku ksiądz dopisał tytuł ojca: rotmistrz powiatu wiłkomierskiego.

Il. 29. Wpis o śmierci Justyna Markowicza w księdze zmarłych parafii Janiszki z 1812 r. U góry widać nagłówek strony z rubrykami, a pod nim wiersz Justyna.

Wpis o śmierci Justyna Markowicza, 1812

Tekst oryginalny (polski): *Metryki Zmarłych Parafij Janiskiey Dekanacie Pobojskim w Powiecie Wilenskim 1812 Roku od 1 Stycznia do Ostatniego Grudnia. Imie Stan y Wiek Zmarłego. Mieysce Czas Smierci. Mieysce y Czas Pogrzebu. […] JP Justyn Markowicz Rotmist[rza] P[owia]tu Wiłkomirskieg[o] […] Wieku lat 2. Wieś Andrulance M[iesią]ca Wrzesnia 29 Dnia. Pogrzebiony na Cmętarzu Janiskim tegoż M[iesią]ca 30 Dnia.*

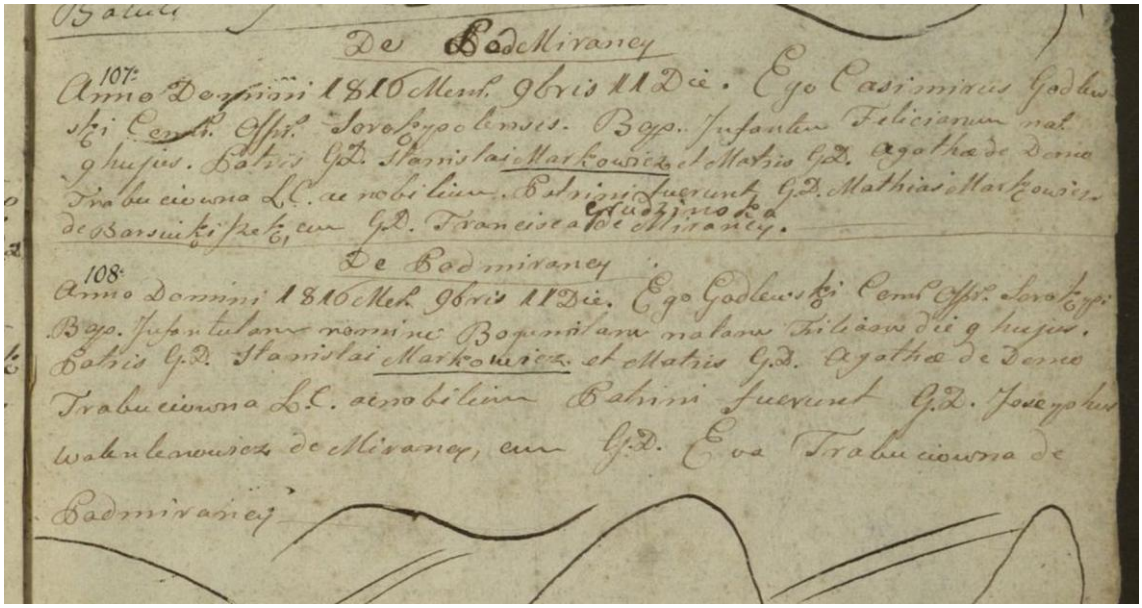
Dzisiejszą polszczyzną: Metryki zmarłych parafii janiskiej w dekanacie pobojskim, w powiecie wileńskim, za rok 1812, od 1 stycznia do końca grudnia. Rubryki: imię, stan i wiek zmarłego, miejsce i czas śmierci, miejsce i czas pogrzebu. Wiersz Justyna: jaśnie pan Justyn Markowicz, syn rotmistrza powiatu wiłkomierskiego, w wieku 2 lat. Zmarł we wsi Andrulańce 29 września. Pochowany na cmentarzu janiskim 30 dnia tego miesiąca. Jedno słowo dopisane pod tytułem jest nieczytelne.

Ten sam tytuł stoi w księdze ślubów parafii Janiszki. Gdy 16 listopada 1813 roku w Andrulańcach brali ślub sąsiedzi, jednym ze świadków był „JPan Stanisław Markowicz Rottm: Pttu: Wiłkomir:", czyli pan Stanisław Markowicz, rotmistrz powiatu wiłkomierskiego.

Kim był rotmistrz powiatowy? W dawnym Wielkim Księstwie Litewskim rotmistrz prowadził w razie wojny chorągiew szlachty swojego powiatu, zwołanej na pospolite ruszenie. Powiat miał kilku rotmistrzów naraz. Gdy w 1764 roku szlachta powiatu wiłkomierskiego podpisywała wybór króla Stanisława Augusta, wśród około dziewięćdziesięciu podpisanych było dziewięciu rotmistrzów. Pod koniec XVIII wieku pospolitego ruszenia już nie zwoływano, ale tytuł pozostał jako godność honorowa. Szlachta na Litwie nosiła takie tytuły jeszcze długo po rozbiorach.

Tytuł wyróżniał szlachcica spośród sąsiadów. W księdze parafii Janiszki z lat 1798 do 1818, w której zapisano ponad dwa i pół tysiąca chrztów, ślubów i pogrzebów, rotmistrzem powiatowym nazwano tylko trzy osoby, a jedną z nich był Stanisław Markowicz. Reszta szlachty z tej parafii nie miała żadnego tytułu. W sąsiednim powiecie zawilejskim spis szlachty z grudnia 1811 roku wymienia około dwudziestu rotmistrzów. Większość z nich miała własny folwark, a kilku służyło u zamożniejszych sąsiadów jako zarządcy. Tytuł nie dawał więc ani wojska, ani pensji, ale nosili go ludzie liczący się w powiecie.

Nie wiadomo, kiedy Stanisław otrzymał ten tytuł ani dlaczego dotyczył on powiatu wiłkomierskiego, a nie wileńskiego, w którym mieszkał. Andrulańce leżały jednak przy samej granicy obu powiatów. W spisach szlachty powiatu wiłkomierskiego z lat 1816 do 1819 i w księdze wywodów szlachty tego powiatu Markowiczów nie ma.

Il. 30. Chrzest bliźniąt Felicjana i Bogumiły, parafia Sorokpol, akty 107 i 108 z 11 listopada 1816 r.

Akty chrztu bliźniąt Felicjana i Bogumiły, 1816

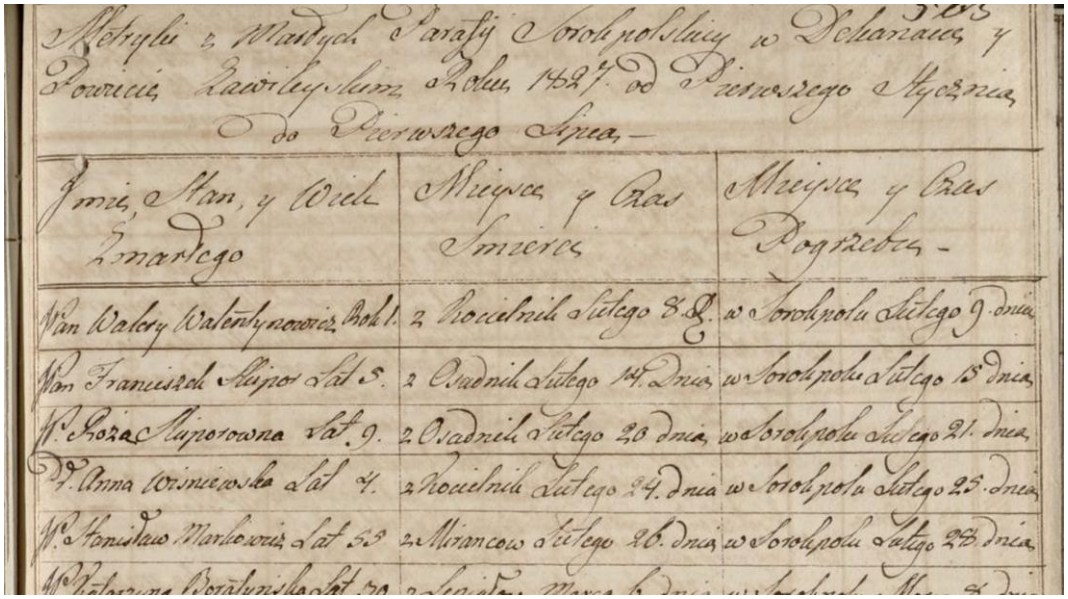
Tekst oryginalny (łacina): *De Podmirancy. 107. Anno Domini 1816 Mens. 9bris 11 Die. Ego Casimirus Godlewski Comm. Offr. Sorokpolensis. Bap[tisa]vi Infantem Felicianum nat[um] die 9 hujus. Patris G.D. Stanislai Markowicz et Matris G.D. Agathae de Domo Trabuciowna L.C. ae nobilium. Patrini fuerunt G.D. Mathias Markowicz de Barsuikiszek, cum G.D. Francisca Rudzinska[?] de Mirancy. De Podmirancy. 108. Anno Domini 1816 Mens. 9bris 11 Die. Ego Godlewski Comm. Offr. Sorokp. Bap[tisa]vi Infantulam nomine Bogumiłam natam Filiam die 9 hujus. Patris G.D. Stanislai Markowicz et Matris G.D. Agathae de Domo Trabuciowna L.C. ae nobilium. Patrini fuerunt G.D. Josephus Walentenowicz de Mirancy, cum G.D. Eva Trabuciowna de Podmirancy.*

Po polsku: Z Podmirańców. Akt 107. Roku Pańskiego 1816, dnia 11 listopada. Ja, Kazimierz Godlewski, komendarz sorokpolski, ochrzciłem niemowlę imieniem Felicjan, urodzone 9 dnia tego miesiąca, syna urodzonego Stanisława Markowicza i urodzonej Agaty z domu Trabuciówny, prawych małżonków, szlachty. Rodzicami chrzestnymi byli urodzony Maciej Markowicz z Barsukiszek i urodzona Franciszka Rudzińska (nazwisko niepewne) z Mirańców. Z Podmirańców. Akt 108. Roku Pańskiego 1816, dnia 11 listopada. Ja, Godlewski, komendarz sorokpolski, ochrzciłem niemowlę imieniem Bogumiła, córkę urodzoną 9 dnia tego miesiąca, której ojcem jest urodzony Stanisław Markowicz, a matką urodzona Agata z domu Trabuciówna, prawi małżonkowie, szlachta. Rodzicami chrzestnymi byli urodzony Józef Walentynowicz z Mirańców i urodzona Ewa Trabuciówna z Podmirańców.

Komendarz to ksiądz zarządzający parafią w zastępstwie proboszcza. Chrzestną Bogumiły była Ewa Trabuciówna, młodsza siostra Agaty. Chrzestnym był Józef Walentynowicz z Mirańców. Sześćdziesiąt osiem lat później wnuk Stanisława, Bolesław, ożenił się z Zofią Walentynowiczówną.

Dziecko	Urodzenie	Dalsze losy
Józef	najpewniej 3 XII 1807, Andrulańce	nie żył już w 1830 r.
Justyn Mateusz	23 X 1810, Andrulańce	chrzestnym był wuj Wincenty Trabuć. Justyn zmarł 29 IX 1812 w Andrulańcach, miał 2 lata
Tadeusz	15 III 1814, Andrulańce	ojciec Bolesława
Felicjan	9 XI 1816, Mirańce	zmarł 31 III 1828 w Lipowie na ospę, miał 11 lat
Bogumiła	9 XI 1816, Mirańce	nie wyszła za mąż, była chrzestną dwóch bratanic. Zmarła 26 XII 1860 w Popieliszkach, miała 44 lata

Stanisław zmarł 26 lutego 1827 roku w Mirańcach. Dwa dni później pochowano go w Sorokpolu. Ksiądz zapisał mu 55 lat, ale według metryki chrztu z 1779 roku Stanisław miał 47 lat. W tamtych czasach wiek zmarłego podawano na oko.

Metryki z Martwych Parafij Sorokpolskiey w Dekanacie y Powiecie Zawileyskim w Roku 1827. od Pierwszego Stycznia do Pierwszego Lipca.–

Imię, Stan, y Wiek Zmarłego	Mieysce y Czas Smierci	Mieysce y Czas Pogrzebu.
Pan Walery Walentynowicz Bobl.	z Rowielnik Lutego 8. D.	w Sorokpolu Lutego 9. dnia
Pan Franciszek Slepor Lat 5.	z Radnik Lutego 14. Dnia	w Sorokpolu Lutego 15. dnia
P. Roza Slyporowna Lat 9.	z Radnik Lutego 20 dnia	w Sorokpolu Lutego 21. dnia
P. Anna Wisniewska Lat 4.	z Rowielnik Lutego 24. dnia	w Sorokpolu Lutego 25. dnia
P. Stanislaw Markowicz Lat 55	z Mirancow Lutego 26. dnia	w Sorokpolu Lutego 28 dnia
P. Katarzyna Borzymska Lat 30	z Lipiec [illegible]	w Sorokpolu [illegible]

Il. 31. Wykaz zmarłych parafii Sorokpol za pierwsze półrocze 1827 r. Stanisław Markowicz jest w piątym wierszu pod nagłówkami.

Stanisław Markowicz w wykazie zmarłych, 1827

Tekst oryginalny (polski): *Metryki z Martwych Parafij Sorokpolskiey w Dekanacie y Powiecie Zawileyskim w Roku 1827. od Pierwszego Stycznia do Pierwszego Lipca. Imie, Stan, y Wiek Zmarłego. Mieysce y Czas Smierci. Mieysce y Czas Pogrzebu. […] JP. Stanisław Markowicz Lat 55. z Mirancow Lutego 26. dnia. w Sorokpolu Lutego 28. dnia*

Dzisiejszą polszczyzną: Metryki zmarłych parafii sorokpolskiej w dekanacie i powiecie zawilejskim w roku 1827, od 1 stycznia do 1 lipca. Rubryki: imię, stan i wiek zmarłego, miejsce i czas śmierci, miejsce i czas pogrzebu. Wiersz piąty: jaśnie pan Stanisław Markowicz, lat 55, z Mirańców, zmarł 26 lutego, pochowany w Sorokpolu 28 lutego.

Prawie we wszystkich aktach od 1807 do 1830 roku Stanisław i jego rodzina są zapisani jako szlachta. Wyjątkiem jest akt zgonu Felicjana z 1828 roku z parafii Korkożyszki, w którym rodzinę zapisano jako ludzi wolnego stanu[1]. Dwa lata później ten sam kościół zapisał Agatę znów jako „urodzoną".

Rodziców Stanisława znamy z ksiąg parafii Podbrzezie, a jego dziada i pradziada z dekretu szlacheckiego z 1819 roku. Opisują ich następne części rozdziału.

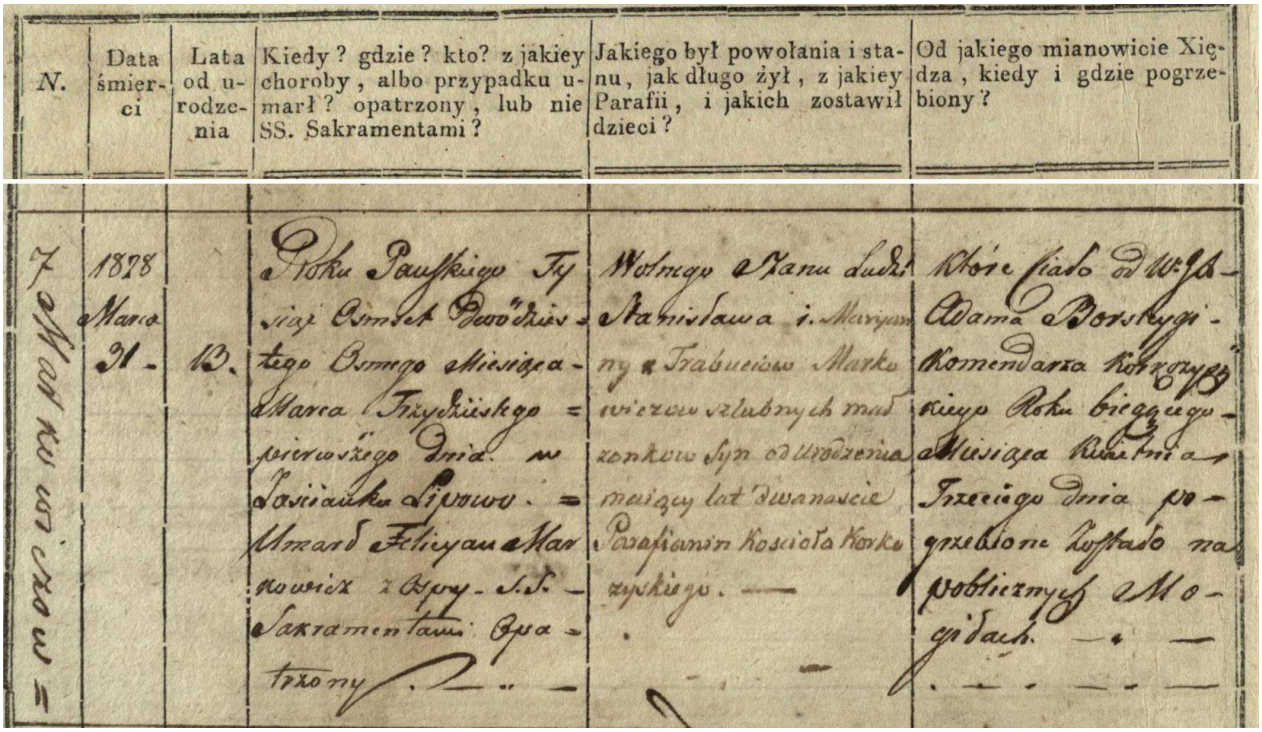
Wdowa wraca w strony Trabuciów

Po śmierci męża Agata z dziećmi przeniosła się do zaścianka Lipowo w parafii Korkożyszki. Mieszkała tam jej siostra Ewa. W ciągu trzech lat w Lipowie zmarli kolejno: Ewa (4 września 1827 roku, na gorączkę), jedenastoletni Felicjan (31 marca 1828 roku, na ospę) i wreszcie sama Agata (5 maja 1830 roku, na gorączkę).

[1] Wolni ludzie nie byli poddanymi żadnego dworu i mogli zmieniać miejsce zamieszkania.

Il. 32. Korkożyszki dzisiaj. Na tutejszym cmentarzu parafialnym pochowano w 1830 r. Agatę z Trabuciów. Fot. Juste, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

N.	Data śmierci	Lata od urodzenia	Kiedy? gdzie? kto? z jakiey choroby, albo przypadku umarł? opatrzony, lub nie SS. Sakramentami?	Jakiego był powołania i stanu, jak długo żył, z jakiey Parafii, i jakich zostawił dzieci?	Od jakiego mianowicie Xiędza, kiedy i gdzie pogrzebiony?
7 Markowiczow	1828 Marca 31	13.	Roku Pańskiego Tysiąc Osmset Dwudziestego Osmego Miesiąca Marca Trzydziestego pierwszego Dnia w Zaścianku Lipowo. Umarł Felicyan Markowicz z Ospy. S.S. Sakramentami Opatrzony.	Wolnego Stanu ludzi Stanisława i Maryanny z Trabuciów Małżonków ślubnych małżonków Syn od urodzenia maiący lat dwanaście Parafianin Kościoła Korkozyskiego.	Które ciało od W. Ja. Adama Borskiego Komendarza Korkozyskiego Roku biegącego Miesiąca Kwietnia Trzeciego Dnia pogrzebione zostało na publicznych Mogiłach.

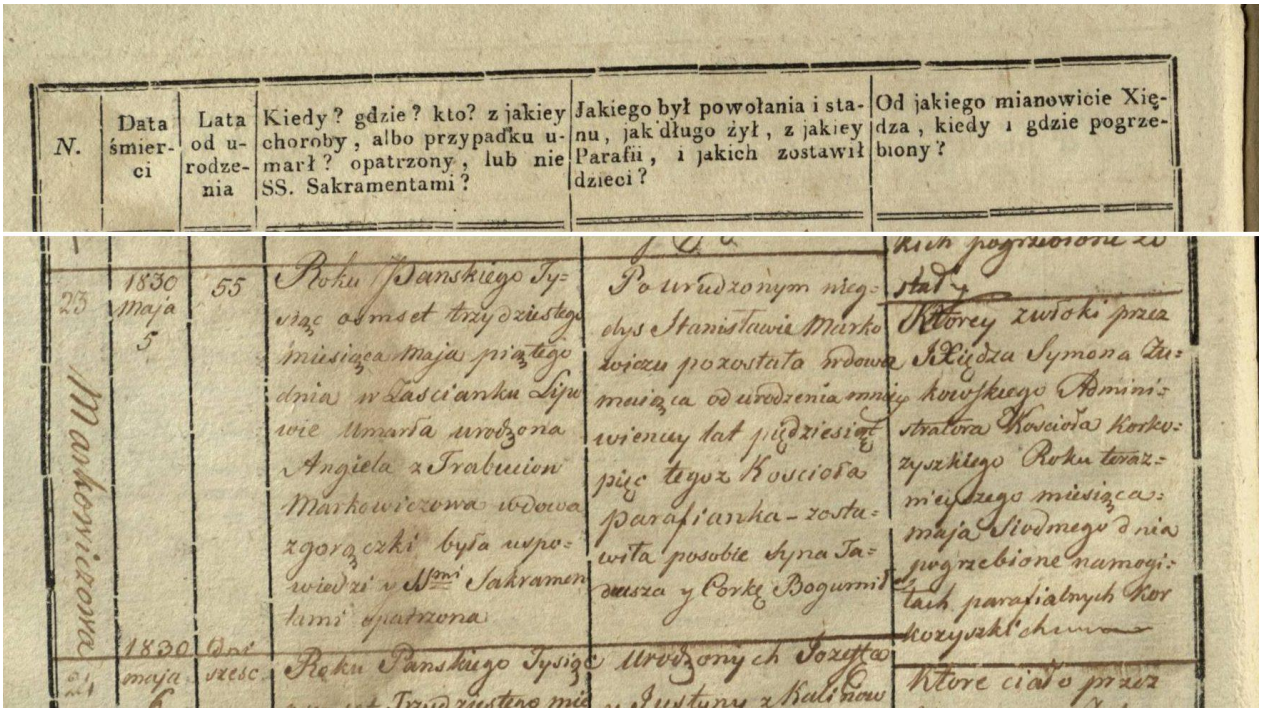
Il. 33. Akt zgonu Felicjana, księga zmarłych parafii Korkożyszki, akt 7 z 1828 r. U góry doklejono nagłówki rubryk z tej samej strony księgi. Na lewym marginesie wypisano nazwisko „Markowiczow".

Akt zgonu Felicjana Markowicza, 1828

Tekst oryginalny (polski): *7. 1828 Marca 31. 13. Roku Pańskiego Tysiąc Osmset Dwódziestego Osmego Miesiąca Marca Trzydziestego pierwszego dnia w Zaścianku Lipowo Umarł Felicyan Markowicz z Ospy. SS. Sakramentami Opatrzony. Wolnego Stanu Ludzi Stanisława i Maryanny z Trabuciow Markowiczow szlubnych małzonkow Syn od Urodzenia maiący lat dwanaście Parafianin Kościoła Korkożyskiego. Które Ciało od WJX. Adama Borsteygi[?] Komendarza Korkożyskiego Roku biegącego Miesiąca Kwietnia Trzeciego dnia pogrzebione zostało na pobliznych Mogiłach*

Dzisiejszą polszczyzną: Akt 7. Zmarł 31 marca 1828 r., lat 13. Roku Pańskiego 1828, dnia trzydziestego pierwszego marca, w zaścianku Lipowo zmarł na ospę Felicjan Markowicz, opatrzony świętymi sakramentami. Syn ludzi wolnego stanu, Stanisława i Marianny z Trabuciów, ślubnych małżonków Markowiczów, mający dwanaście lat, parafianin kościoła korkożyskiego. Jego ciało pochował trzeciego kwietnia tego roku na pobliskim cmentarzu ksiądz Adam Borsteyga (nazwisko niepewne), komendarz korkożyski.

W tym akcie ksiądz zapisał matkę jako Mariannę, a nie Agatę. W rubryce wieku wpisał 13 lat, a w tekście dwanaście. Felicjan urodził się w listopadzie 1816 roku, miał więc jedenaście lat i niecałe pięć miesięcy.

Il. 34. Akt zgonu Agaty, księga zmarłych parafii Korkożyszki, akt 23 z 1830 r. U góry doklejono nagłówki rubryk z tej samej strony księgi. Na lewym marginesie wypisano nazwisko „Markowiczowa".

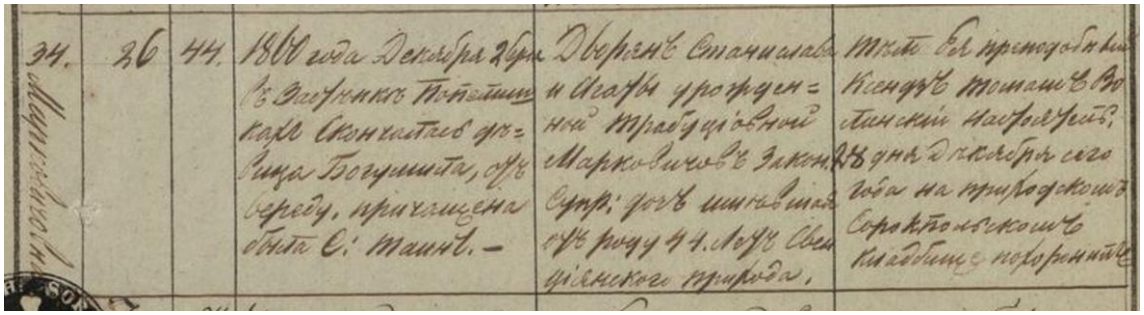
Akt zgonu Agaty z Trabuciów Markowiczowej, 1830

Tekst oryginalny (polski): *23. 1830 maja 5. 55. Roku Pańskiego Tysiąc osmset trzydziestego miesiąca maja piątego dnia w Zaścianku Lipowie Umarła urodzona Angiela z Trabuciow Markowiczowa wdowa z gorączki była u spowiedzi y SSmi Sakramentami opatrzona. Po urodzonym niegdys Stanisławie Markowiczu pozostała wdowa maiąca od urodzenia mniey wiencey lat pięćdziesiąt pięc tegoz Kościoła parafianka, zostawiła po sobie Syna Tadeusza y Corkę Bogumiłę. Ktorey zwłoki przez JXiędza Symona Żukowskiego Administratora Kościoła Korkożyszkiego Roku teraznieyszego miesiąca maja Siodmego dnia pogrzebione na mogiłach parafialnych Korkożyszkich*

Dzisiejszą polszczyzną: Akt 23. Zmarła 5 maja 1830 r., lat 55. Roku Pańskiego 1830, dnia piątego maja, w zaścianku Lipowo zmarła na gorączkę urodzona Angiela (czyli Agata) z Trabuciów Markowiczowa, wdowa. Była u spowiedzi i została opatrzona świętymi sakramentami. Wdowa po zmarłym urodzonym Stanisławie Markowiczu, mająca mniej więcej pięćdziesiąt pięć lat, parafianka tego kościoła. Zostawiła syna Tadeusza i córkę Bogumiłę. Jej ciało pochował 7 maja tego roku na cmentarzu parafialnym w Korkożyszkach ksiądz Szymon Żukowski, administrator kościoła korkożyskiego.

Ksiądz zapisał imię zmarłej jako „Angiela”. Mąż, nazwisko panieńskie i dwoje żyjących dzieci pokazują, że chodzi o Agatę. Spis ludności z 1795 roku daje jej 14 lat, więc w 1830 roku miała około 49 lat. Akt zgonu podaje około 55 lat, bo ksiądz zapisał wiek w przybliżeniu.

Z pięciorga dzieci Stanisława i Agaty matkę przeżyli tylko Tadeusz i Bogumiła. Bogumiła nie wyszła za mąż. Zmarła 26 grudnia 1860 roku w Popieliszkach, gdzie mieszkała rodzina jej brata Tadeusza. Pochowano ją w Sorokpolu.

Il. 35. Akt zgonu Bogumiły Markowiczówny, parafia Sorokpol, akt 34 z 1860 r. Na lewym marginesie wypisano nazwisko „Марковичовна”. Nad aktem widać koniec poprzedniego wpisu, a pod nim początek poświadczenia księgi.

Akt zgonu Bogumiły Markowiczówny, 1860

Tekst oryginalny (rosyjski): *34. 26. 44. 1860 года Декабря 26 дня въ Застѣнкѣ Попелишкахъ скончалась дѣвица Богумила отъ вереду, причащена была С: Таинъ. Дворянъ Станислава и Агаты урожденной Трабуціовной Марковичовъ Закон: Супр: дочь, имѣвшая отъ роду 44 лѣтъ, Свенціянскаго прихода. Тѣло Ея преподобный Ксендзъ Томашъ Волинскій Настоятель 28 дня Декабря сего года на приходскомъ Сорокпольскомъ Кладбище похоронивъ.*

Po polsku: Akt 34. Zmarła 26, lat 44. Dnia 26 grudnia 1860 roku w zaścianku Popieliszki zmarła na wrzód panna Bogumiła, opatrzona świętymi sakramentami. Córka szlachty Stanisława i Agaty z domu Trabuć, prawych małżonków Markowiczów, mająca 44 lata, z parafii święciańskiej. Jej ciało pochował 28 grudnia tego roku na parafialnym cmentarzu sorokpolskim wielebny ksiądz Tomasz Woliński, proboszcz.

Ten akt, spisany trzydzieści lat po śmierci matki, podaje jej imię tak samo jak metryki chrztów: Agata z Trabuciów.

Jak żył Stanisław

Stanisław został ochrzczony w parafii Podbrzezie, na północ od Wilna. Jego rodzice mieszkali tam jeszcze w 1787 roku, gdy miał osiem lat. W 1807 roku ożenił się w parafii święciańskiej. Często zmieniał miejsce zamieszkania: najpierw Andrulańce, potem Mirańce, a po jego śmierci rodzina przeniosła się do Lipowa. Tak żyli dzierżawcy, czyli ludzie gospodarujący na ziemi wynajętej od właściciela. W jego otoczeniu widać innych Markowiczów. Ignacy był chrzestnym Tadeusza, a Maciej z Barsukiszek chrzestnym Felicjana. O herbie Markowiczów piszemy niżej.

Dekret Markowiczów herbu Bończa z 1819 roku

Po rozbiorach władze rosyjskie kazały polskiej szlachcie udowodnić swoje pochodzenie. Rodzina stawała przed urzędem szlacheckim swojej guberni, u nas w Wilnie. Pokazywała tam dokumenty: metryki, akty sprzedaży i zastawu[2] ziemi, świadectwa urzędów. Urząd spisywał z nich rodowód

[2] Zastaw polegał na tym, że właściciel pożyczał pieniądze i w zamian oddawał ziemię do użytkowania, dopóki nie zwrócił długu.

i wydawał decyzję, zwaną dekretem albo wywodem[3]. Markowiczowie herbu Bończa dostali dwa takie dekrety.

Pierwszy dekret nosi datę 16 czerwca 1806 roku. Dotyczył tylko dwóch braci, Andrzeja i Onufrego, którzy dzierżawili grunt w parafii giedrojckiej od księdza kanonika[4] smoleńskiego. Krewni z innych gałęzi rodziny nie zostali wtedy wymienieni. Drugi dekret tłumaczy to tak: zostali pominięci, ponieważ w czasie pierwszego wywodu nie mieli łączności z Andrzejem i Onufrym. Sprawę naprawił sam Andrzej. 26 października 1811 roku wystawił krewnym dokument rodzinny, w którym uznał ich za członków tej samej rodziny i opisał, kto od kogo pochodzi. Pięć dni później dokument wpisano do ksiąg sądu grodzkiego[5] w Wilnie.

16 grudnia 1819 roku urząd szlachecki w Wilnie uznał za szlachtę krewnych, którzy na podstawie tego dokumentu dowodzili swojego pochodzenia. Dekret wylicza każdego z imienia i mówi, kto był jego ojcem. Powołuje się przy tym na metryki chrztu. Wśród uznanych jest Stanisław z synami oraz jego brat Ignacy. Odpis dekretu, z którego korzystamy, wydano rodzinie 11 listopada 1821 roku.

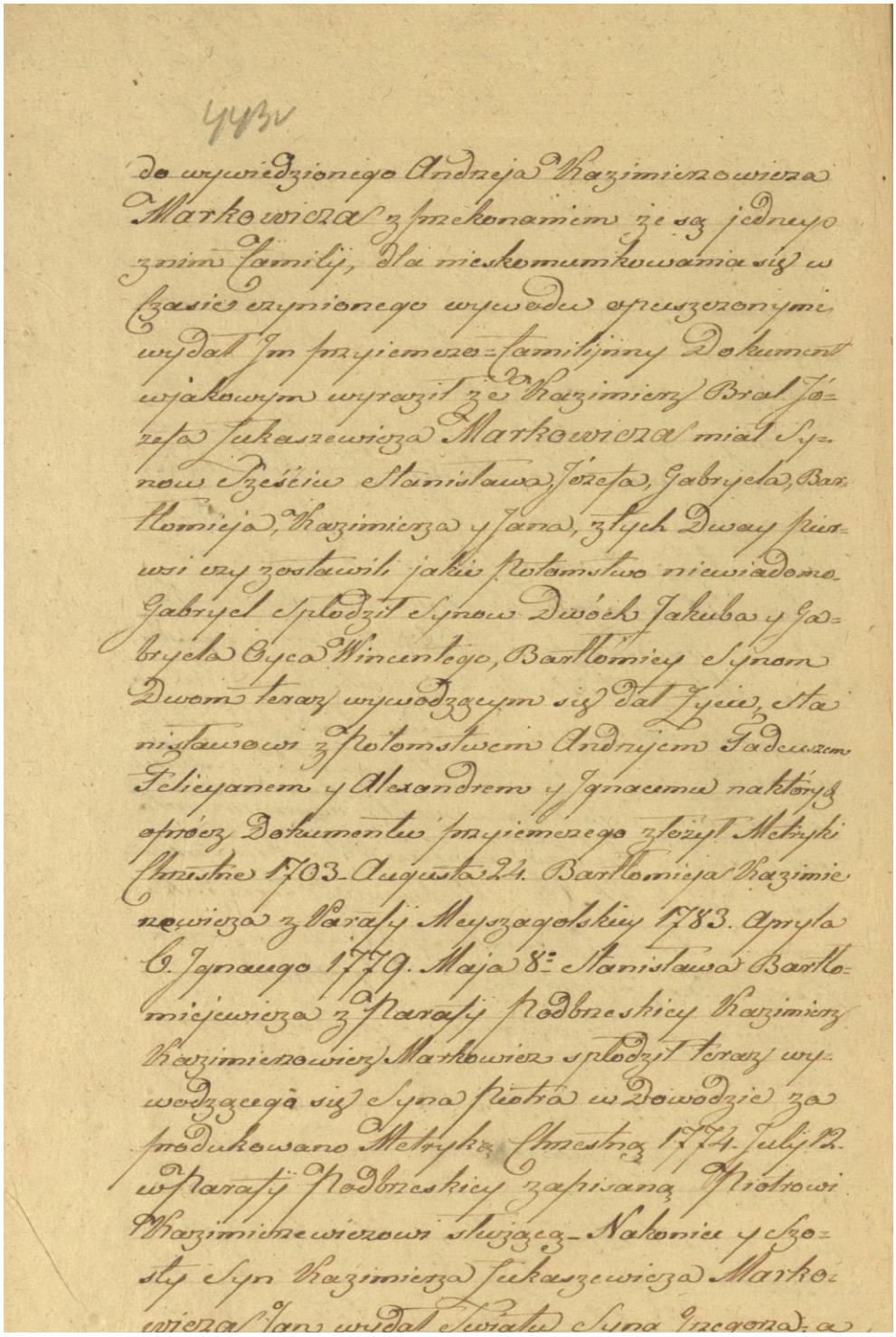

Il. 36. Schemat pokazuje, kto po kim następował według dekretu z 1819 r., od Łukasza Markowicza do Romualda.

[3] Wywód to dokument, w którym rodzina dowodziła przed urzędem szlacheckiego pochodzenia.

[4] Kanonik to tytuł duchownego, który należy do grona księży przy katedrze.

[5] Sąd grodzki był dawnym sądem szlacheckim. Prowadził też księgi, do których wpisywano umowy i oświadczenia, tak jak dziś robi się to u notariusza.

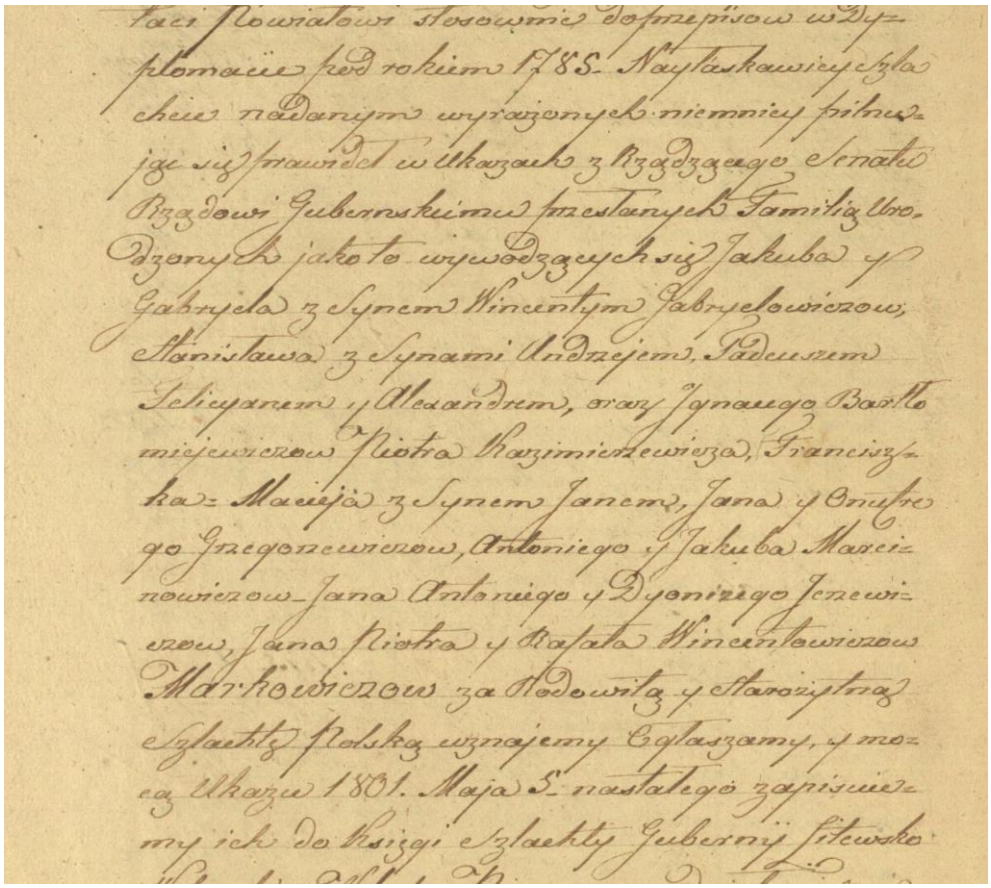

Il. 37. Odpis dekretu Markowiczów herbu Bończa z 16 grudnia 1819 r., odwrotna strona karty 443. W środkowej części strony stoi zdanie o Bartłomieju i jego synach Stanisławie i Ignacym.

Dekret Markowiczów herbu Bończa, 1819. Zdanie o Bartłomieju i jego synach

Tekst oryginalny (polski): *Kazimierz Brat Jozefa Łukaszewicza Markowicza miał Synow Sześciu Stanisława, Jozefa, Gabryela, Bartłomieja, Kazimierza y Jana […] Bartłomiey Synom Dwom teraz wywodzącym się dał Zycie, Stanisławowi z Potomstwem Andrzejem Tadeuszem Felicyanem y Alexandrem y Jgnacemu na ktorych oprocz Dokumentu przyiemczego złozył Metryki Chrzestne 1703 Augusta 24. Bartłomieja Kazimierzewicza z Parafij Meyszagolskiey 1783. Apryla 6. Jgnacego 1779. Maja 8. Stanisława Bartłomiejewicza z Parafij Podbrzeskiey*

Dzisiejszą polszczyzną: Kazimierz, brat Józefa Markowicza, syna Łukasza, miał sześciu synów: Stanisława, Józefa, Gabriela, Bartłomieja, Kazimierza i Jana. Bartłomiej miał dwóch synów, którzy teraz dowodzą szlachectwa: Stanisława z potomstwem, czyli z Andrzejem, Tadeuszem, Felicjanem i Aleksandrem. Drugim synem był Ignacy. Oprócz dokumentu rodzinnego złożono dla nich metryki chrztu: Bartłomieja syna Kazimierza z 24 sierpnia 1703 roku z parafii mejszagolskiej, Ignacego z 6 kwietnia 1783 roku i Stanisława syna Bartłomieja z 8 maja 1779 roku z parafii podbrzeskiej.

Il. 38. Ten sam dekret, odwrotna strona karty 444. Na tej stronie dekret wylicza wszystkich Markowiczów uznanych za szlachtę. Stanisław z synami stoi w połowie strony.

Dekret Markowiczów herbu Bończa, 1819. Wyliczenie uznanych za szlachtę

Tekst oryginalny (polski): *Familią Urodzonych jakoto wywodzących się Jakuba y Gabryela z Synem Wincentym Gabryelowiczow, Stanisława z Synami Andrzejem, Tadeuszem Felicyanem y Alexandrem oraz Jgnacego Bartłomiejewiczow Piotra Kazimierzewicza, Franciszka-Macieja z Synem Janem, Jana y Onufrego Grzegorzewiczow, Antoniego y Jakuba Marcinowiczow. Jana Antoniego y Dyonizego Jerzewiczow, Jana Piotra y Rafała Wincentewiczow Markowiczow za Rodowitą y Starozytną Szlachtę Polską uznajemy Ogłaszamy*

Dzisiejszą polszczyzną: Uznajemy i ogłaszamy za rodowitą i starożytną szlachtę polską rodzinę urodzonych Markowiczów, którzy dowodzą szlachectwa. Są to: Jakub i Gabriel z synem Wincentym, synowie Gabriela. Stanisław z synami Andrzejem, Tadeuszem, Felicjanem i Aleksandrem oraz Ignacy, synowie Bartłomieja. Piotr syn Kazimierza. Franciszek Maciej z synem Janem, Jan i Onufry, synowie Grzegorza. Antoni i Jakub, synowie Marcina. Jan, Antoni i Dionizy, synowie Jerzego. Jan, Piotr i Rafał, synowie Wincentego.

Tadeusz i Felicjan z dekretu to synowie Stanisława i Agaty, urodzeni w 1814 i 1816 roku. Andrzeja i Aleksandra znamy tylko z dekretu. Ignacy, brat Stanisława, był w 1814 roku ojcem chrzestnym Tadeusza. W dekrecie stoją też imiona krewnych, które w tych samych latach zapisują księgi parafii Sorokpol: Maciej, Franciszek, Jan, Rafał i Antoni. Maciej Markowicz z Barsukiszek był w 1816 roku ojcem chrzestnym Felicjana. Grzegorz, ojciec Franciszka Macieja i Jana z dekretu, był bratem stryjecznym Stanisława, czyli synem jego stryja Jana.

Wszystkich uznanych wpisano do pierwszej klasy księgi szlachty[6] guberni wileńskiej.

Cała rodzina z dekretu

Dekret opisuje potomków trzech synów Łukasza: Kazimierza, Józefa i Marcina. Nasza rodzina pochodzi od Kazimierza. Daty w tabeli to dni chrztu podane w dekrecie.

Gałąź	Kto do niej należał według dekretu
Kazimierz, syn Łukasza	Sześciu synów: Stanisław, Józef, Gabriel, **Bartłomiej**, Kazimierz i Jan. O potomstwie Stanisława i Józefa dekret nic nie mówi
Gabriel, syn Kazimierza	Synowie Jakub i Gabriel. Młodszy Gabriel miał syna Wincentego
Bartłomiej, syn Kazimierza	Ochrzczony 24 VIII 1703 w parafii Mejszagoła. Synowie: **Stanisław** (8 V 1779) z synami Andrzejem, **Tadeuszem**, Felicjanem i Aleksandrem oraz Ignacy (6 IV 1783), obaj ochrzczeni w parafii Podbrzezie
Kazimierz, syn Kazimierza	Syn Piotr, ochrzczony 12 VII 1774 w parafii Podbrzezie
Jan, syn Kazimierza	Syn Grzegorz, ochrzczony 29 V 1760 w parafii Szeszole. Synowie Grzegorza: Franciszek Maciej (22 II 1787) z synem Janem, Jan (19 VI 1791) i Onufry (14 X 1806), ochrzczeni w parafii Podbrzezie
Józef, syn Łukasza	Józef miał syna Kazimierza. Synowie tego Kazimierza, Andrzej i Onufry, dostali dekret w 1806 r.
Marcin, syn Łukasza	Synowie Marcin, Wincenty (6 I 1760) i Stanisław (20 IV 1762). Młodszy Marcin miał synów Jerzego (10 V 1776), Antoniego (2 VI 1779) i Jakuba (6 VIII 1782). Jerzy miał synów Jana (1798), Antoniego (1800) i Dionizego (1802). Wincenty miał synów Jana (1789), Piotra (1792) i Rafała (1795), ochrzczonych w parafii Glinciszki

O jednym z tych krewnych wiemy, ile miał ziemi. Franciszek Maciej, syn Grzegorza, miał w 1847 roku 44 dziesięciny w zaścianku Staniszki w parafii łyntupskiej, czyli około 48 hektarów. Podaje to Czesław Malewski, badacz dziejów szlachty powiatu święciańskiego.

Ludzie z dekretu

Obradom, na których zapadł dekret, przewodniczył **Mikołaj Abramowicz** (1788-1835), marszałek szlachty[7] powiatu wileńskiego w latach 1817-1819. Zastępował wtedy marszałka całej guberni. Był właścicielem Wornian i współwłaścicielem dóbr Dubrowlany. W 1812 roku, gdy na Litwę wkroczył Napoleon, służył w Komisji Rządu Tymczasowego, czyli w napoleońskich władzach Litwy.

Odpis z 1821 roku podpisał **Eustachy Karol Karp**, marszałek szlachty guberni wileńskiej, dziedzic Johaniszkiel. Działał na rzecz oświaty. Należał do założycieli Towarzystwa Typograficznego

[6] Księga szlachty każdej guberni dzieliła się na sześć części, zwanych klasami.

[7] Marszałka szlachty wybierała szlachta powiatu albo guberni spośród siebie. Przewodniczył jej zebraniom i występował w jej imieniu wobec władz.

Wileńskiego, które wydawało książki. Poza tym zasiadał w komisji funduszowej Uniwersytetu Wileńskiego.

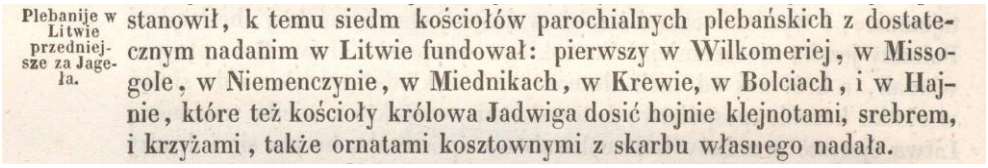
Odpis podpisał też sekretarz **Józef Strumiłło** (1774-1847). Przez dwadzieścia cztery lata, od 1801 do 1825 roku, był sekretarzem szlachty guberni wileńskiej. Dziś pamięta się go z innego powodu. W 1811 roku założył na przedmieściu Wilna słynny ogród, a w 1820 roku wydał książkę „Ogrody północne", z której przez kilkadziesiąt lat uczono się ogrodnictwa na Litwie. W 1826 roku został aresztowany za związki z Towarzystwem Patriotycznym[8] i był więziony w Warszawie, Petersburgu i Szlisselburgu[9].

Bartłomiej Markowicz i Anna z Baniewiczów, rodzice Stanisława

Kim byli	Bartłomiej i Anna byli rodzicami Stanisława Markowicza
Bartłomiej	syn Kazimierza. Dekret podaje jego metrykę chrztu z 24 sierpnia 1703 r. z parafii Mejszagoła
Anna	z domu Baniewicz
Dom	wieś Niemenczynka w parafii Podbrzezie
Dzieci	Stanisław (1779), Józefata (około 1781), Ignacy Wincenty (1783), Jerzy Wojciech (1785), Rachela Antonina (1787)
Bracia Bartłomieja	Stanisław, Józef, Gabriel, Kazimierz i Jan
Stan	szlachta herbu Bończa

Bartłomiej był czwartym z sześciu synów Kazimierza Markowicza. Dekret z 1819 roku podaje, że ochrzczono go w parafii Mejszagoła, a jego synów w sąsiedniej parafii Podbrzezie. Obie parafie leżą na północ od Wilna, niespełna trzydzieści kilometrów od miasta.

Mejszagoła jest wymieniana w źródłach od 1254 roku. Pisze o niej kronikarz Jan Długosz, autor „Roczników" z XV wieku. Podaje, że w lesie koło zamku i wsi Mejszagoły spalono na pogańskim stosie wielkiego księcia Olgierda, ojca króla Władysława Jagiełły. Księcia spalono razem z jego najlepszym koniem, w płaszczu wyszywanym perłami i w srebrnym pozłacanym pasie. Pod rokiem 1387 Długosz wylicza siedem pierwszych kościołów parafialnych, które Jagiełło założył po chrzcie Litwy. Mejszagoła stoi na tej liście na drugim miejscu, a zaraz po niej Niemenczyn. Długosz dodaje, że król zostawił w tych kościołach polskich księży. Sto lat po Długoszu tę samą listę powtórzył po polsku Maciej Stryjkowski w kronice Polski i Litwy wydanej drukiem w 1582 roku.

Plebanije w Litwie przedniejsze za Jagela.

stanowił, k temu siedm kościołów parochialnych plebańskich z dostatecznym nadanim w Litwie fundował: pierwszy w Wilkomeriej, w Missogole, w Niemenczynie, w Miednikach, w Krewie, w Bolciach, i w Hajnie, które też kościoły królowa Jadwiga dosić hojnie klejnotami, srebrem, i krzyżami, także ornatami kosztownymi z skarbu własnego nadała.

Il. 39. Maciej Stryjkowski, „Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi" z 1582 r., wydanie warszawskie z 1846 r., tom 2, strona 80. Ten fragment wylicza siedem pierwszych parafii na Litwie, a wśród nich Mejszagołę i Niemenczyn.Zbiory Biblioteki Narodowej (Polona).

[8] Towarzystwo Patriotyczne było tajną organizacją, która dążyła do niepodległości Polski.

[9] Szlisselburg to twierdza pod Petersburgiem, w której trzymano więźniów politycznych.

Maciej Stryjkowski o siedmiu pierwszych kościołach na Litwie, 1582

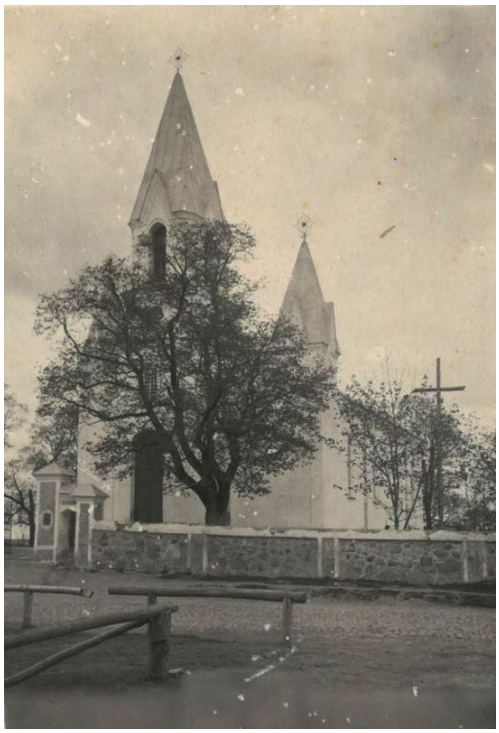
Tekst oryginalny (polski): *k temu siedm kościołów parochialnych plebańskich z dostatecznym nadanim w Litwie fundował: pierwszy w Wilkomeriej, w Missogole, w Niemenczynie, w Miednikach, w Krewie, w Bolciach i w Hajnie, które też kościoły królowa Jadwiga dosić hojnie klejnotami, srebrem i krzyżami, także ornatami kosztownymi z skarbu własnego nadała.*

Dzisiejszą polszczyzną: Do tego ufundował na Litwie siedem kościołów parafialnych i dobrze je uposażył: pierwszy w Wiłkomierzu, następne w Mejszagole, w Niemenczynie, w Miednikach, w Krewie, w Obolcach i w Hajnie. Królowa Jadwiga hojnie obdarowała te kościoły klejnotami, srebrem i krzyżami, a także kosztownymi ornatami z własnego skarbca.

Kościół w Podbrzeziu postawił w 1484 roku biskup wileński, a miasteczko do około 1784 roku należało do biskupów. W 1865 roku władze rosyjskie zamknęły tę parafię i zamieniły kościół na cerkiew.

Il. 40. Pocztówka z około 1930 r. z rysunkiem kościoła w Podbrzeziu. Rysunek pokazuje budowlę z XX wieku. Bartłomiej i Anna chrzcili dzieci w starszym kościele. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Il. 41. Kościół w Mejszagole na fotografii z 1916 r. Murowany kościół stanął w latach 1862-1865, więc Bartłomieja ochrzczono jeszcze w starszym. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Imię żony Bartłomieja znamy z księgi chrztów parafii Podbrzezie. Księga zaczyna się w 1782 roku, więc chrztu Stanisława z 1779 roku w niej nie ma. Są w niej za to chrzty trojga jego młodszego rodzeństwa.

Rodzice mieszkali wtedy we wsi Niemenczynka. Na marginesie każdego aktu ksiądz zapisał nazwę wsi i numer aktu.

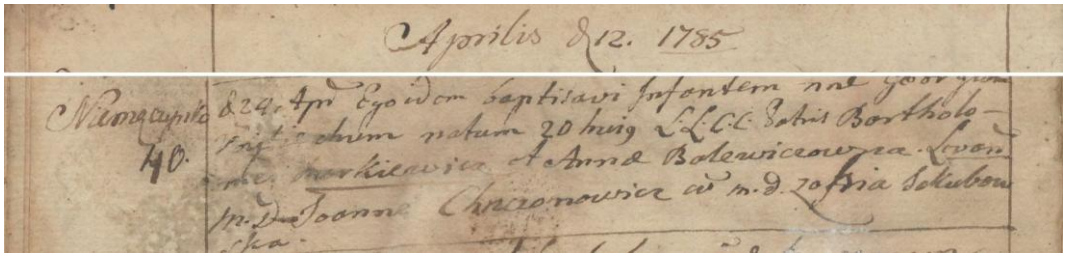
Il. 42. Akt chrztu Ignacego Wincentego Markowicza, księga chrztów parafii Podbrzezie, akt 54 z 1783 r. U góry widać nagłówek miesiąca z tej samej strony księgi: „Mens. Apr.", czyli kwiecień.

Akt chrztu Ignacego Wincentego Markowicza, 1783

Tekst oryginalny (łacina): *Mens. Apr. […] Niemczynek. 54. d. 6. Ego qui Supra Bapt. Infan. Nne Ignatium Vincentium natum d. 3. pntis Lthori Paren. Bertholomei Markiewicz et Anne Ba[…]iewiczowna, LL. GD. Josephus Liewcewicz[?] cum Dorothea Doboszkiewiczowa. Ass. Franciscus Jurewicz[?] cum Antonina Chrzczonowiczowna.*

Po polsku: Miesiąc kwiecień. Wieś Niemenczynka. Akt 54. Dnia 6. Ja, ten sam ksiądz co wyżej, ochrzciłem dziecko imieniem Ignacy Wincenty, urodzone 3 dnia tego miesiąca z prawego małżeństwa rodziców Bartłomieja Markowicza i Anny Baniewiczówny (w tym akcie nazwisko matki zapisano niewyraźnie). Do chrztu trzymali urodzony Józef Liewcewicz (nazwisko niepewne) i Dorota Doboszkiewiczowa. Asystowali Franciszek Jurewicz (nazwisko niepewne) i Antonina Chrzczonowiczówna.

Przy tym chrzcie były dwie pary świadków. Pierwsza trzymała dziecko do chrztu, druga asystowała. Dzień chrztu, imię dziecka i imię ojca są te same, które podaje dekret z 1819 roku. Dekret powołuje się więc na ten właśnie akt. Ksiądz zapisał nazwisko ojca jako Markiewicz. W parafii Podbrzezie pisano tę rodzinę na oba sposoby, Markiewicz i Markowicz.

Il. 43. Akt chrztu Jerzego Wojciecha Markowicza, księga chrztów parafii Podbrzezie, akt 40 z 1785 r. U góry widać nagłówek z tej samej strony księgi z datą 12 kwietnia 1785 r.

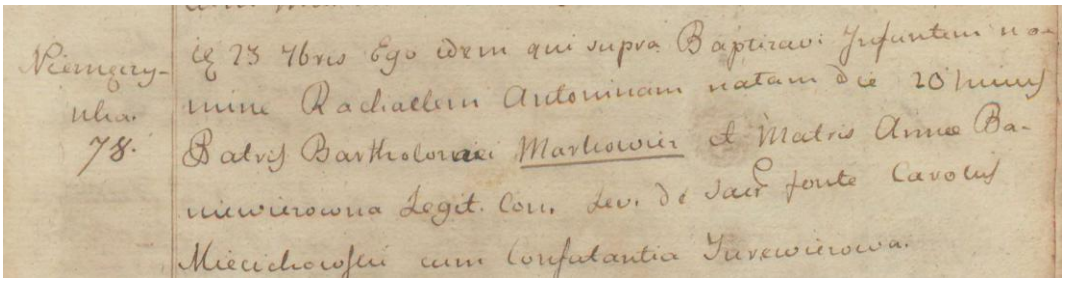
Akt chrztu Jerzego Wojciecha Markowicza, 1785

Tekst oryginalny (łacina): *Aprilis d 12. 1785. […] Niemczynka. 40. d 24. Apr. Ego idem baptisavi Infantem nne Georgium Woyciechum natum 20 huius LLCC Patris Bartholomei Morkiewicz et Anne Bolewiczowna. Levan. M.D. Joanne Chrzczonowicz cu M.D. Zofia Sekulowska[?].*

Po polsku: Nagłówek: 12 kwietnia 1785 roku. Wieś Niemenczynka. Akt 40. Dnia 24 kwietnia ja, ten sam ksiądz, ochrzciłem dziecko imieniem Jerzy Wojciech, urodzone 20 dnia tego miesiąca, syna prawych małżonków Bartłomieja Markowicza i Anny Baniewiczówny (ksiądz zapisał nazwiska jako Morkiewicz i Bolewiczowna). Do chrztu trzymali wielmożny pan Jan Chrzczonowicz i wielmożna pani Zofia Sekułowska (nazwisko niepewne).

Skrót „M.D." to łacińskie „Magnificus Dominus", po polsku wielmożny pan. Tak tytułowano zamożniejszą szlachtę i urzędników. W tej samej księdze ksiądz pisał tak między innymi o rotmistrzu

wileńskim i o skarbniku inflanckim. Nazwisko Chrzczonowicz jest też w akcie z 1783 roku, gdzie przy chrzcie Ignacego asystowała Antonina Chrzczonowiczówna.

Il. 44. Akt chrztu Racheli Antoniny Markowiczówny, księga chrztów parafii Podbrzezie, akt 78 z 1787 r. Nazwisko ojca ksiądz podkreślił. Nazwisko matki zaczyna się na końcu trzeciego wiersza („Ba") i kończy na początku czwartego („niewiczowna").

Akt chrztu Racheli Antoniny Markowiczówny, 1787

Tekst oryginalny (łacina): *Niemęczynka. 78. Die 23 7bris Ego idem qui supra Baptizavi Infantem nomine Rachaelem Antoninam natam die 20 huius Patris Bartholomaei Markowicz et Matris Annae Baniewiczowna Legit. Con. Lev. de Sacr. fonte Carolus Miecichowski cum Constantia Jurewiczowa.*

Po polsku: Wieś Niemenczynka. Akt 78. Dnia 23 września ja, ten sam ksiądz co wyżej, ochrzciłem dziecko imieniem Rachela Antonina, urodzone 20 dnia tego miesiąca, córkę prawych małżonków: ojca Bartłomieja Markowicza i matki Anny Baniewiczówny. Do chrztu świętego trzymali Karol Miecichowski i Konstancja Jurewiczowa.

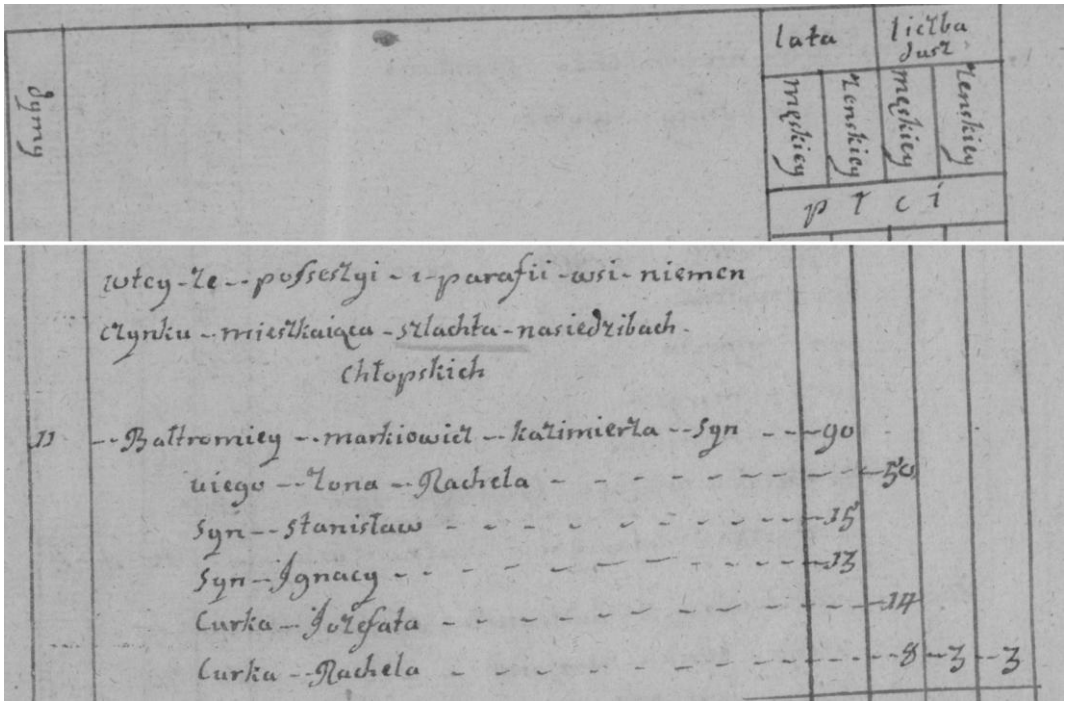
Nazwisko panieńskie Anny ksiądz zapisywał za każdym razem trochę inaczej. Najwyraźniej stoi ono w akcie z 1787 roku: Baniewiczowna.

Dziecko	Chrzest	Co o nim wiemy
Stanisław	8 V 1779, parafia Podbrzezie	mąż Agaty z Trabuciów, ojciec Tadeusza. Dzień chrztu podaje dekret z 1819 r.
Józefata	około 1781	znana ze spisu ludności z 1795 r., w którym ma 14 lat
Ignacy Wincenty	6 IV 1783, parafia Podbrzezie	urodzony w Niemenczynce. W 1814 r. był ojcem chrzestnym Tadeusza. Dekret z 1819 r. uznał go za szlachcica.
Jerzy Wojciech	24 IV 1785, parafia Podbrzezie	urodzony 20 IV w Niemenczynce
Rachela Antonina	23 IX 1787, parafia Podbrzezie	urodzona 20 IX w Niemenczynce

Nie wiemy, kiedy i gdzie zmarli Bartłomiej i Anna. W księdze zmarłych parafii Podbrzezie z lat 1782 do 1819 nie ma ich aktów zgonu. Są w niej natomiast dwaj Markowiczowie, którzy noszą imiona braci Bartłomieja. Gabriel Markowicz zmarł 16 marca 1794 roku we wsi Brodziszki, mając 61 lat. Kazimierz Markowicz zmarł 14 stycznia 1805 roku w Pikieliszkach, mając około 70 lat. Pięć lat wcześniej, 1 kwietnia 1800 roku, zmarła w Pikieliszkach Franciszka Markowiczowa. Miała 60 lat.

Spis ludności z 1795 roku: szlachta we wsi Niemenczynek

W grudniu 1795 roku, zaraz po trzecim rozbiorze, władze rosyjskie spisały całą ludność. Wieś Niemenczynek należała wtedy do folwarku Kuna, który trzymał w zastawie szambelan Jan Chocki. Spis dzieli mieszkańców wsi na trzy grupy: ludzi wolnych, szlachtę mieszkającą na chłopskich gospodarstwach oraz szynkarzy i kątników. Szynkarz prowadził karczmę, a kątnik nie miał własnego domu i mieszkał u kogoś. Poddanych, czyli chłopów należących do właściciela majątku, nie było we wsi wcale. Bartłomiej z rodziną stoi w grupie szlachty.

Il. 45. Spis ludności z 20 grudnia 1795 r., folwark Kuna, wieś Niemenczynek, karta 50. U góry widać nagłówek tabeli z tej samej strony. Kolumny podają lata i liczbę dusz, czyli osób, płci męskiej i żeńskiej.

Spis ludności z 1795 r., wieś Niemenczynek, dom Bartłomieja Markowicza

Tekst oryginalny (polski): *wtey-że possessyi i parafii wsi niemenczynku mieszkaiąca szlachta nasiedzibach chłopskich. 11. Bałtromiey markiowicz kazimierza syn 90. u iego żona Rachela 50. Syn Stanisław 15. Syn Jgnacy 13. Curka Jozefata 14. Curka Rachela 8.*

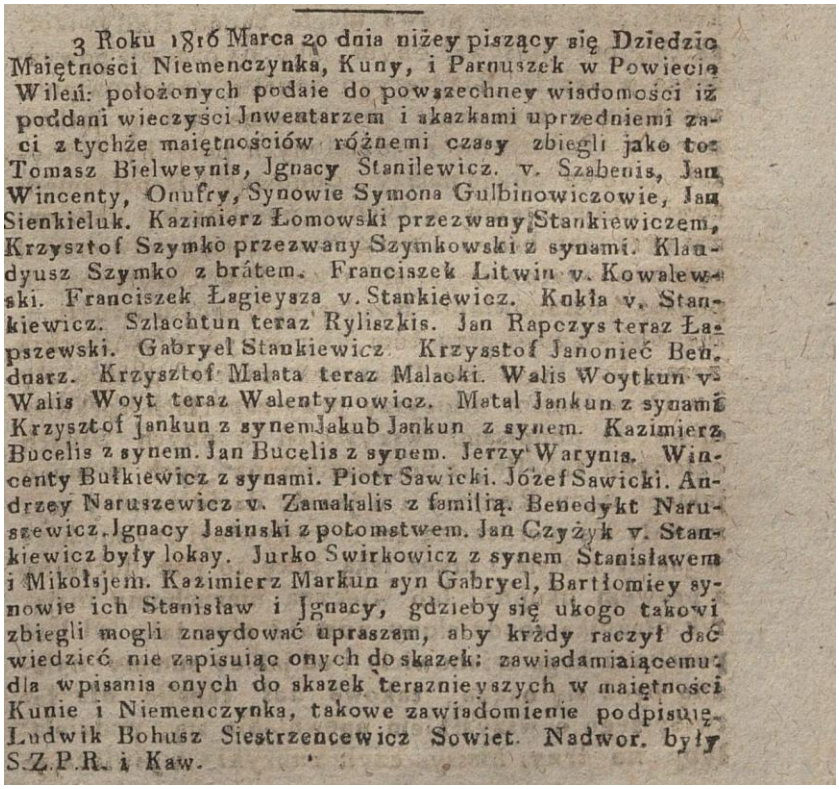
Dzisiejszą polszczyzną: Szlachta mieszkająca na chłopskich gospodarstwach we wsi Niemenczynek, w tym samym majątku i tej samej parafii. Dom 11. Bartłomiej Markowicz, syn Kazimierza, 90 lat. Jego żona Rachela, 50 lat. Syn Stanisław, 15 lat. Syn Ignacy, 13 lat. Córka Józefata, 14 lat. Córka Rachela, 8 lat.

Spis potwierdza to, co podaje dekret: Bartłomiej był synem Kazimierza i miał synów Stanisława i Ignacego. Wiek Stanisława, Ignacego i Racheli zgadza się z ich chrztami co do roku. Dowiadujemy się też o córce Józefacie, urodzonej około 1781 roku, czyli zanim zaczyna się zachowana księga chrztów. Jerzego Wojciecha, ochrzczonego w 1785 roku, w spisie nie ma. Żonę Bartłomieja pisarz zapisał jako Rachelę, a akty chrztu podają Annę. Bartłomiejowi dał 90 lat, co zgadza się z rokiem chrztu 1703, który podaje dekret.

To na ten spis powoływała się rodzina w 1819 roku. Urząd skarbowy w Wilnie poświadczył jej 22 grudnia 1805 roku, że w spisie z 1795 roku Markowiczowie byli zapisani jako szlachta.

Ogłoszenie dziedzica Niemenczynki z 1816 roku

W marcu 1816 roku wileńska gazeta „Kuryer Litewski" wydrukowała ogłoszenie Ludwika Bohusza Siestrzeńcewicza, właściciela majątków Niemenczynka, Kuny i Parnuszki w powiecie wileńskim. W całym państwie trwał wtedy urzędowy spis ludności. Dziedzic wyliczył w ogłoszeniu ludzi, których uważał za swoich poddanych zbiegłych z majątku. Prosił, żeby nikt nie wpisywał ich do spisu u siebie. Chciał wpisać ich w Niemenczynce, bo każdy poddany zapisany w spisie należał do majątku.

3 Roku 1816 Marca 20 dnia niżey piszący się Dziedzic Maiętności Niemenczynka, Kuny, i Parnuszek w Powiecie Wileń: położonych podaie do powszechney wiadomości iż poddani wieczyści Inwentarzem i skazkami uprzedniemi za- ci z tychże maiętnościów różnemi czasy zbiegli jako to: Tomasz Bielweynis, Jgnacy Stanilewicz. v. Szabenis, Jan Wincenty, Onufry, Synowie Symona Gulbinowiczowie, Jan Sienkieluk. Kazimierz Łomowski przezwany Stankiewiczem, Krzysztof Szymko przezwany Szymkowski z synami. Klaudyusz Szymko z brátem. Franciszek Litwin v. Kowalewski. Franciszek Łagieysza v. Stankiewicz. Kukła v. Stankiewicz. Szlachtun teraz Ryliszkis. Jan Rapczys teraz Łapszewski. Gabryel Stankiewicz. Krzysstof Janonieć Ben. duarz. Krzysztof Malata teraz Malacki. Walis Woytkun v. Walis Woyt teraz Walentynowicz. Matal Jankun z synami Krzysztof Jankun z synem Jakub Jankun z synem. Kazimierz Bucelis z synem. Jan Bucelis z synem. Jerzy Warynis. Wincenty Bułkiewicz z synami. Piotr Sawicki. Józef Sawicki. Andrzey Naruszewicz v. Zamakalis z familią. Benedykt Naruszewicz. Ignacy Jasinski z potomstwem. Jan Czyżyk v. Stankiewicz były lokay. Jurko Swirkowicz z synem Stanisławem i Mikołajem. Kazimierz Markun syn Gabryel, Bartłomiey synowie ich Stanisław i Jgnacy, gdzieby się ukogo takowi zbiegli mogli znaydować upraszam, aby krżdy raczył dać wiedzieć nie zapisuiąc onych do skazek: zawiadamiaiącemu: dla wpisania onych do skazek teraznieyszych w maiętności Kunie i Niemenczynka, takowe zawiadomienie podpisuię. Ludwik Bohusz Siestrzencewicz Sowiet. Nadwor. były S.Z.P.R. i Kaw.

Il. 46. Ogłoszenie dziedzica Niemenczynki, „Kuryer Litewski" 1816, nr 26 z 29 marca, strona 6. Zbiory Biblioteki Narodowej (Polona). Wpis z nazwiskiem Markun zajmuje czwarty i trzeci wiersz, licząc w górę od podpisu.

Ogłoszenie dziedzica Niemenczynki o zbiegłych poddanych, 20 marca 1816

Tekst oryginalny (polski): *Roku 1816 Marca 20 dnia niżey piszący się Dziedzic Maiętności Niemenczynka, Kuny i Parnuszek w Powiecie Wileń: położonych podaie do powszechney wiadomości iż poddani wieczyści Jnwentarzem i skazkami uprzedniemi za[ię]ci z tychże maiętnościów różnemi czasy zbiegli jako to: Tomasz Bielweynis, Jgnacy Stanilewicz v. Szabenis […] Krzysztof Malata teraz Malacki. Walis Woytkun v. Walis Woyt teraz Walentynowicz […] Jurko Swirkowicz z synem Stanisławem i Mikołajem. Kazimierz Markun syn Gabryel, Bartłomiey synowie ich Stanisław i Jgnacy, gdzieby się u kogo takowi zbiegli mogli znaydować upraszam, aby każdy raczył dać wiedzieć nie zapisuiąc onych do skazek: zawiadamiaiącemu: dla wpisania onych do skazek teraznieyszych w maiętności Kunie i Niemenczynka, takowe zawiadomienie podpisuię. Ludwik Bohusz Siestrzencewicz Sowiet. Nadwor. były S.Z.P.R. i Kaw.*

Dzisiejszą polszczyzną: 20 marca 1816 roku niżej podpisany dziedzic majątków Niemenczynka, Kuny i Parnuszki w powiecie wileńskim podaje do powszechnej wiadomości, że z tych majątków w różnym czasie zbiegli poddani zapisani w inwentarzu i w poprzednich spisach ludności, a mianowicie: (tu ponad trzydzieści nazwisk, przy kilku dopisek, jak dana osoba nazywa się teraz), Kazimierz Markun, syn Gabriel, Bartłomiej, synowie ich Stanisław i Ignacy. Proszę każdego, u kogo ci zbiegli mogliby przebywać, żeby dał mi znać i nie zapisywał ich do spisu, bo mają być wpisani do obecnego spisu w majątkach Kuny i Niemenczynka. Podpisał Ludwik Bohusz Siestrzeńcewicz, radca dworu.

Ostatni wpis na liście wymienia Kazimierza Markuna, Gabriela, Bartłomieja oraz ich synów Stanisława i Ignacego. To nasza rodzina, zapisana pod przekręconym nazwiskiem. Poznajemy ją po imionach, bo w Niemenczynku mieszkał jeden Bartłomiej z synami Stanisławem i Ignacym, a jego ojciec miał na imię Kazimierz i brat Gabriel, tak jak podaje dekret.

Dziedzic twierdził więc, że Markowiczowie są jego chłopami, którzy odeszli z majątku. Spisy ludności mówią co innego. W 1795 roku państwowy spis zapisał Bartłomieja z synami jako szlachtę, a w całej wsi nie było wtedy ani jednego poddanego. Siestrzeńcewicz objął Niemenczynek później. W swoim spisie z 1811 roku wpisał jako poddanych kilka rodzin, które w 1795 roku były wolne. Markowiczów nie ma

w tym spisie wcale, ani wśród obecnych, ani wśród zbiegłych. Nie ma ich także w spisie, który złożył w sierpniu 1816 roku, pięć miesięcy po ogłoszeniu w gazecie, chociaż zapowiadał, że ich tam wpisze.

Ogłoszenie było więc próbą zrobienia poddanych z ludzi, którzy nimi nie byli. Przy innych osobach na tej samej liście dziedzic dopisywał, jak nazywają się teraz, na przykład „Walis Woyt teraz Walentynowicz". Takich sporów było wtedy na Litwie wiele, bo od wyniku zależało, czy człowiek jest wolny. Markowiczowie mieli świadectwo urzędu skarbowego z 1805 roku, a 16 grudnia 1819 roku urząd szlachecki w Wilnie wydał dekret i uznał Stanisława, Ignacego i ich krewnych za szlachtę.

Kazimierz Markowicz, dziad Stanisława

Kim był	Kazimierz był ojcem Bartłomieja i dziadem Stanisława
Ojciec	Łukasz Markowicz
Bracia	Józef i Marcin
Synowie	Stanisław, Józef, Gabriel, Bartłomiej, Kazimierz i Jan
Skąd go znamy	z dekretu z 1819 r.

Kazimierza znamy tylko z dekretu. Dekret nazywa go jednym z trzech synów Łukasza i mówi, że Łukasz zostawił synom zadanie: wykupić rodzinny majątek, który sam oddał w zastaw. Żadnemu z nich się to nie udało. Kazimierz miał sześciu synów i to od niego pochodzi największa część rodziny wymienionej w dekrecie.

Kazimierz nie mógł być jednak rodzonym synem Łukasza. Łukasz zmarł około 1584 roku, a Bartłomiej, syn Kazimierza, został ochrzczony dopiero w 1703 roku. Między Łukaszem a Kazimierzem musiało więc żyć jeszcze kilka pokoleń. Dekret ich nie wymienia i my też nie znamy ich imion. Dlatego na planszy tych dwóch przodków łączy linia z czerwonych kropek, a nie zwykła kreska.

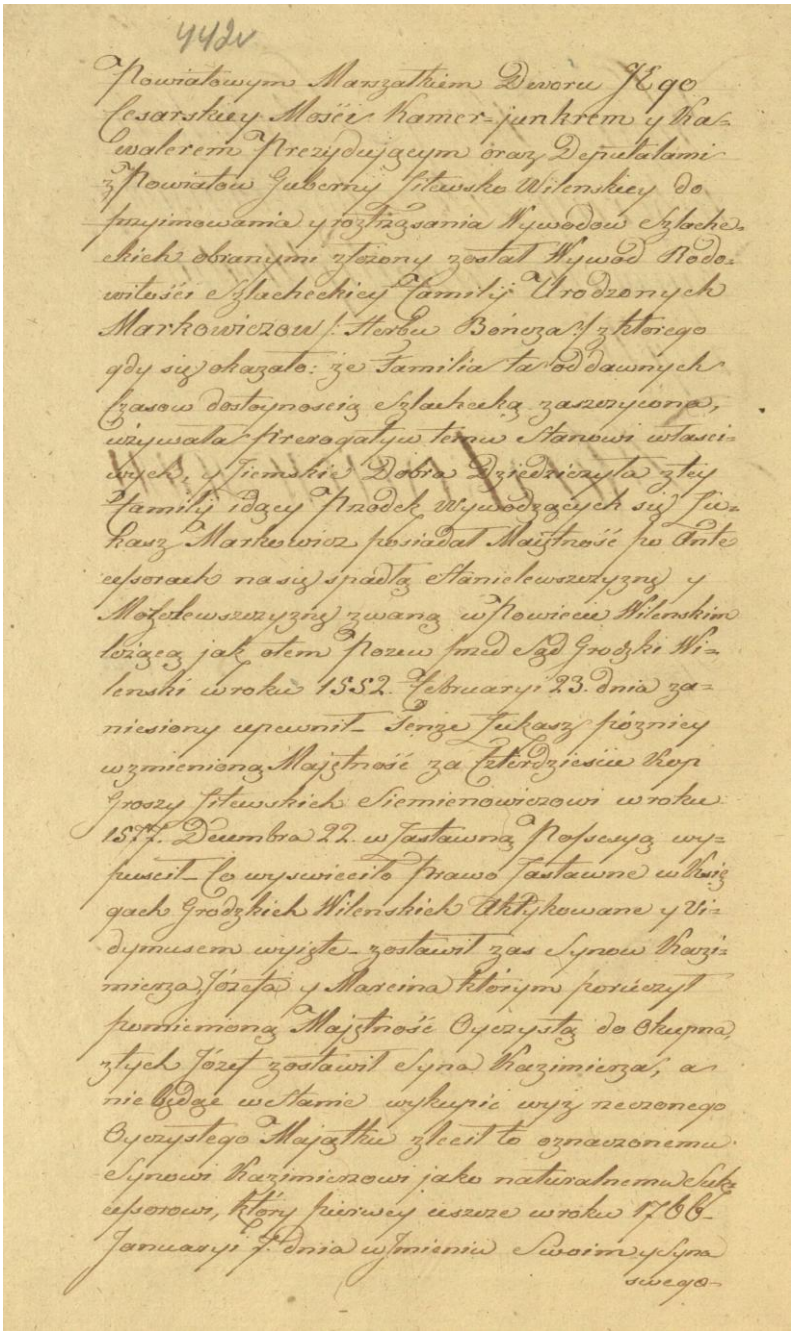
O bracie Kazimierza, Józefie, dekret mówi więcej. Józef nie był w stanie wykupić majątku i zlecił to swojemu synowi, także Kazimierzowi. 7 stycznia 1766 roku złożył w tej sprawie urzędowe oświadczenie w imieniu swoim i syna. Ten młodszy Kazimierz, bratanek naszego, w 1794 roku, jeszcze za czasów Rzeczypospolitej, złożył przysięgę w komisji porządkowej[10], w której zapisano go jako szlachcica. To jego synowie, Andrzej i Onufry, dostali pierwszy dekret w 1806 roku.

Urząd skarbowy w Wilnie wydał rodzinie 22 grudnia 1805 roku świadectwo, że w spisie ludności z 1795 roku Markowiczowie byli zapisani jako szlachta. Dekret powołuje się na to świadectwo jako na dowód, że rodzinę zawsze uważano za szlachecką.

[10] Komisje porządkowe były powiatowymi urzędami z ostatnich lat Rzeczypospolitej. Zajmowały się podatkami i poborem do wojska.

Łukasz Markowicz (wymieniony pod rokiem 1552)

Kim był	Łukasz był ojcem Kazimierza. Od niego dekret zaczyna rodowód Markowiczów
Majątek	Stanielewszczyzna i Możelewszczyzna w powiecie wileńskim, odziedziczony po przodkach
1552	23 lutego, pozew w sądzie grodzkim wileńskim, który wymienia Łukasza jako właściciela
1577	22 grudnia, Łukasz oddaje majątek w zastaw Siemienowiczowi za 40 kop groszy litewskich
Synowie	Kazimierz, Józef i Marcin

Il. 47. Odpis dekretu Markowiczów herbu Bończa z 16 grudnia 1819 r., odwrotna strona karty 442. Od trzynastego wiersza mowa o Łukaszu Markowiczu i jego majątku.

Dekret Markowiczów herbu Bończa, 1819. Łukasz Markowicz i jego majątek

Tekst oryginalny (polski): *[…] złozony został Wywod Rodowitości Szlacheckiey Familij Urodzonych Markowiczow /: Herbu Boncza :/ z ktorego gdy się okazało: że Familia ta oddawnych Czasow dostoynością Szlachecką zaszczycona, uzywała Prerogatyw temu Stanowi własciwych, y Ziemskie Dobra Dziedziczyła z tey Familij idący Przodek Wywodzących się Łukasz Markowicz posiadał Maiętność po Antecessorach na się spadłą Stanielewszczyznę y Możelewszczyznę zwaną w Powiecie Wilenskim lezącą jak otem Pozew przed Sąd Grodzki Wilenski w roku 1552 Februaryi 23 dnia zaniesiony upewnił. Tenze Łukasz pozniey wzmienioną Maiętność za Czterdziestu kop Groszy Litewskich Siemienowiczowi w roku 1577 Decembra 22 w Zastawną Possessyą wypuscił. Co wyswieciło Prawo Zastawne w Księgach Grodzkich Wilenskich Aktykowane y Vidymusem wyięte. zostawił zas Synow Kazimierza, Jozefa y Marcina ktorym poruczył pomienioną Maiętność Oyczystą do Okupna […]*

Dzisiejszą polszczyzną: Złożono wywód szlacheckiego pochodzenia rodziny urodzonych Markowiczów herbu Bończa. Okazało się z niego, że rodzina ta od dawnych czasów cieszy się godnością szlachecką, korzystała z przywilejów tego stanu i dziedziczyła dobra ziemskie. Przodek składających wywód, Łukasz Markowicz, posiadał majątek zwany Stanielewszczyzna i Możelewszczyzna, położony w powiecie wileńskim, który przypadł mu po przodkach. Zaświadcza o tym pozew wniesiony do sądu grodzkiego wileńskiego 23 lutego 1552 roku. Ten sam Łukasz oddał później ten majątek w zastaw Siemienowiczowi za czterdzieści kop groszy litewskich, 22 grudnia 1577 roku. Dowodzi tego akt zastawu wpisany do ksiąg grodzkich wileńskich i wydany w urzędowym odpisie. Zostawił synów Kazimierza, Józefa i Marcina, którym polecił wykupić ten ojcowski majątek.

Łukasz jest najdawniejszym przodkiem, jakiego znamy z imienia w całej naszej rodzinie. Dekret mówi, że majątek przypadł mu „po Antecessorach", czyli po przodkach. Imion tych przodków dekret nie podaje.Ziemia była więc w rodzinie już przed Łukaszem. Dekret nie mówi, jak duży był majątek, więc nie wiemy, ile miał hektarów ani ile wsi. Jedyną miarą jego wartości jest suma zastawu.

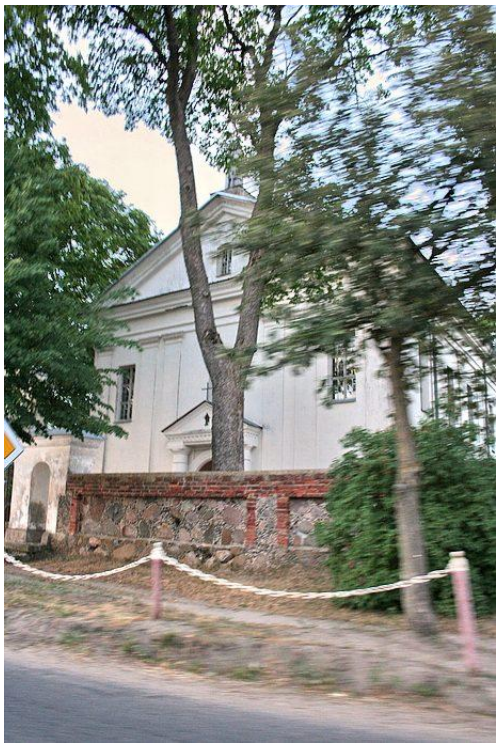
Zastaw polegał na tym, że właściciel pożyczał pieniądze i w zamian oddawał ziemię do użytkowania, dopóki nie zwrócił długu. Kopa to sześćdziesiąt sztuk, więc czterdzieści kop to 2400 groszy. Rodzina tej sumy nie zwróciła i majątek pozostał w obcych rękach. Jeszcze dekret z 1819 roku powtarza jednak, że potomkowie Łukasza, chociaż nie są w stanie wykupić ojcowizny, zawsze są jej „prawdziwemi Dziedzicami".

Ile to było warte? Statut litewski z 1566 roku, czyli ówczesny zbiór praw Wielkiego Księstwa, podaje urzędowe ceny zwierząt. Koń roboczy kosztował kopę groszy, wół 80 groszy, krowa 50 groszy, owca 15 groszy, a gęś 3 grosze. Za czterdzieści kop można więc było kupić czterdzieści koni roboczych albo trzydzieści wołów, albo czterdzieści osiem krów. Krowa mleczna kosztuje dziś w Polsce od 6 do 9 tysięcy złotych, więc według cen bydła byłoby to od około 290 do 430 tysięcy dzisiejszych złotych. To tylko przybliżenie, bo ceny ziemi, zboża i zwierząt zmieniały się przez wieki w różnym tempie. Jak na majątek ziemski nie była to duża suma.

Nazwy majątku pisarze zapisywali różnie. Dekret z 1819 roku ma Stanielewszczyznę i Możelewszczyznę, a dekret z 1806 roku podaje je w nieco innym brzmieniu. W październiku 1849 roku marszałek szlachty powiatu wileńskiego pytał w urzędowym piśmie o dawne majątki rodu Markowiczów i nazwał je „Mozolewszczyzna czyli Markowszczyzna". Druga nazwa brzmi tak jak nazwisko rodziny.

Wieś o nazwie Staniewszczyzna notuje w parafii giedrojckiej w latach 1860 do 1871 Czesław Malewski. W tej samej parafii mieszkali w 1806 roku Andrzej i Onufry Markowiczowie, którzy dostali pierwszy dekret.

O Giedrojciach pisał w 1582 roku kronikarz Maciej Stryjkowski. Według niego książę Giedrus, którego imię znaczy „Słońce", zbudował nad jeziorem Kiemont drewniany zamek i nazwał go od swojego imienia, a jego księstwo zaczynało się dwie mile od Wilii i sięgało aż po Dźwinę. Stryjkowski dodaje, że po zamku zostało w jego czasach ledwie widoczne grodzisko[11], bo na Litwie zamki i miasta budowano z drewna.

Il. 48. Kościół w Giedrojciach. W tej parafii mieszkali w 1806 r. Andrzej i Onufry Markowiczowie i tu Czesław Malewski notuje wieś Staniewszczyznę. Fot. Iulius, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Burmistrz wileński Łukasz Markowicz

W Wilnie w tych samych latach żył człowiek o tym samym imieniu i nazwisku. Łukasz Markowicz, zwany Mundiusem, był kupcem, radcą miejskim od 1545 roku i burmistrzem Wilna w 1553 roku. Podpisywał się jako doktor obojga praw, czyli uczony prawnik.

[11] Grodzisko to ślad po dawnym grodzie, zwykle wzgórze albo wał z ziemi.

Il. 49. Wilno z lotu ptaka w atlasie miast świata Georga Brauna i Fransa Hogenberga. Rysunek powstał około 1576 r., a wydano go w Kolonii w 1581 r. Tak wyglądało miasto za życia burmistrza Łukasza. U góry po lewej widać zamek na górze i zamek dolny, a z lewej strony rzekę Wilię. Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ojcem Łukasza był Marek Pietrowicz, kupiec i radca wileński, a matką Dorota. O nich mówi następny podrozdział.

Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego przechowuje dwa dokumenty tego burmistrza. W pierwszym, z 1567 roku, „Łukasz Markowicz, burmistrz i doktor w mieście wileńskim" oddaje Mikołajowi Siemionowiczowi puste grunty w powiecie wileńskim, w Jurgielewszczyźnie i Mozelewszczyźnie. Drugi to pozew do sądu namiestnika wileńskiego dla Łukasza Markowicza i jego żony. Dekret z 1819 roku mówi o tym samym: o pozwie z 1552 roku, o majątku Możelewszczyzna i o Siemienowiczu. Wygląda więc na to, że dekret opiera się na dokumentach tego burmistrza i że Łukasz z dekretu to najpewniej on.

Pierwszy z tych dokumentów biblioteka pokazuje w internecie. Jest to brudnopis pełen skreśleń i dopisków. Napisano go po rusku, czyli w języku, którego używały wtedy urzędy na Litwie[12]. Łukasz nazywa w nim te grunty „własnymi ojczystymi", czyli odziedziczonymi po ojcu. Sprzedaje je Siemionowiczowi za czterdzieści kop groszy litewskich. Dokument ma datę 1567 roku. Dekret podaje tę samą sumę, ale mówi o zastawie i o roku 1577. Na ostatniej stronie ktoś dopisał w XVIII wieku po polsku, że dokument wniesiono do ksiąg grodzkich w Wilnie.

Burmistrz miał burzliwe życie. Dostał od króla Zygmunta Augusta wyłączne prawo wyrobu i sprzedaży wódki w Wilnie, ale miasto tego przywileju nie wykonało. Procesował się o spadek z siostrą i szwagrem,

[12] Język ruski to nie rosyjski. Była to mowa dawnych Rusinów, z której wyrosły dzisiejsze języki białoruski i ukraiński. Do końca XVII wieku był językiem urzędowym Wielkiego Księstwa Litewskiego.

a potem przez ponad trzydzieści lat z władzami miasta. Usunięto go z rady, stracił dom i majątek, kilka razy siedział w więzieniu. W 1572 roku uciekł z Wilna z synem i do śmierci żył na wygnaniu, między innymi w Prusach. Był arianinem, czyli należał do najbardziej radykalnego odłamu reformacji. Zmarł około 1584 roku. Jego pisma wydali w 2010 roku litewscy historycy Aivas Ragauskas i Raimonda Ragauskienė.

Il. 50. Król Zygmunt August, który dał Łukaszowi przywilej na wódkę. Miniatura z warsztatu Łukasza Cranacha Młodszego z około 1553 r., a więc z lat, w których Łukasz był burmistrzem. Wikimedia Commons, domena publiczna.

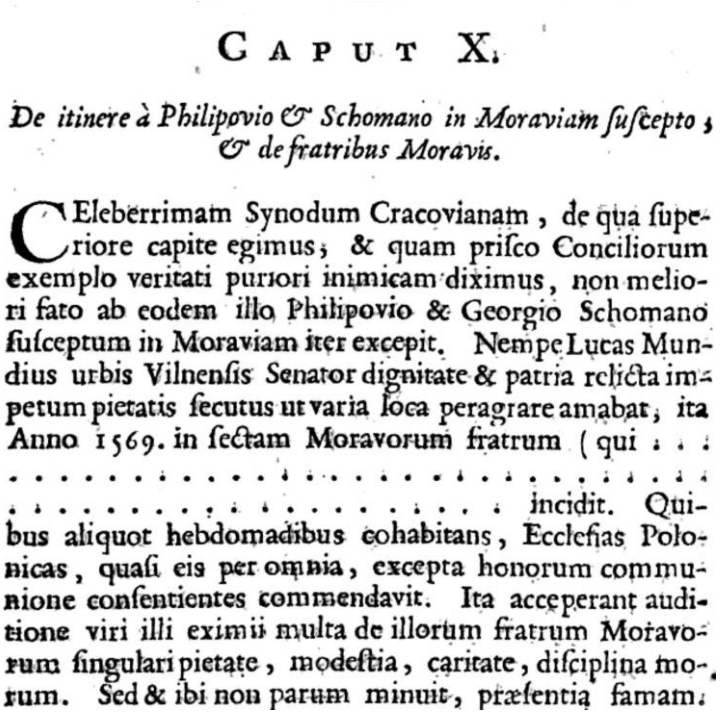
Dekret nazywa Kazimierza, Józefa i Marcina synami Łukasza. Jeśli Łukasz z dekretu to burmistrz, to coś się tu nie zgadza. Burmistrz zmarł bowiem około 1584 roku, a Bartłomiej, syn Kazimierza, urodził się w XVIII wieku. Między nimi musiało żyć kilka pokoleń, których dekret nie wymienia. Historycy nie znają imion dzieci burmistrza ani losu jego potomków. Nie wiemy więc, czy pochodzimy od niego w prostej linii. Jest to bardzo możliwe, bo dekret powołuje się na te same sprawy, które znamy z dokumentów burmistrza. Jest też jeden ślad starszy od dekretu: w 1560 roku przy burmistrzu występuje w sądzie Jan Markowicz, poddany biskupa wileńskiego spod Mejszagoły, którego historycy uważają za jego krewnego. W Mejszagole ochrzczono Bartłomieja, a w biskupich dobrach Podbrzezie mieszkała potem cała nasza rodzina.

Co o burmistrzu Łukaszu pisali dawni autorzy

O burmistrzu Łukaszu pisali jego wrogowie, król, obcy urzędnicy i późniejszy historyk. Sam Łukasz też zostawił po sobie pisma. Dzięki temu słyszymy o nim głosy z kilku stron.

Pisał o nim Stanisław Lubieniecki, historyk braci polskich, zwanych arianami[13]. W swojej historii polskiej reformacji, wydanej po łacinie w 1685 roku, opisał podróż Łukasza na Morawy. Żyli tam bracia morawscy, którzy wszystko mieli wspólne. Łukasz mieszkał u nich kilka tygodni, a po powrocie opowiadał o nich polskim arianom. Lubieniecki podaje też, że Łukasz osiadł potem razem z innymi braćmi z Litwy w Rakowie, małopolskim miasteczku założonym w 1569 roku, które stało się stolicą polskich arian.

[13] Arianie, czyli bracia polscy, byli w XVI i XVII wieku osobnym wyznaniem chrześcijańskim w Polsce. Odrzucali naukę o Trójcy Świętej, a wielu z nich nie chciało nosić broni ani mieć poddanych chłopów. W 1658 roku sejm wygnał ich z kraju.

CAPUT X.

De itinere à Philipovio & Schomano in Moraviam ſuſcepto; & de fratribus Moravis.

CLeberrimam Synodum Cracovianam, de qua ſuperiore capite egimus; & quam priſco Conciliorum exemplo veritati puriori inimicam diximus, non meliori fato ab eodem illo Philipovio & Georgio Schomano ſuſceptum in Moraviam iter excepit. Nempe Lucas Mundius urbis Vilnenſis Senator dignitate & patria relicta impetum pietatis ſecutus ut varia loca peragrare amabat, ita Anno 1569. in ſectam Moravorum fratrum (qui . . . . . incidit. Quibus aliquot hebdomadibus cohabitans, Eccleſias Polonicas, quaſi eis per omnia, excepta honorum communione conſentientes commendavit. Ita acceperant auditione viri illi eximii multa de illorum fratrum Moravorum ſingulari pietate, modeſtia, caritate, diſciplina morum. Sed & ibi non parum minuit, præſentia famam.

Il. 51. Stanisław Lubieniecki, „Historia Reformationis Polonicae", druk z 1685 r., strona 227. W piątym wierszu tekstu zaczyna się zdanie o Łukaszu: „Nempe Lucas Mundius urbis Vilnensis Senator". Egzemplarz zeskanowany przez Google, Internet Archive.

Stanisław Lubieniecki o Łukaszu Mundiusie, 1685

Tekst oryginalny (łacina): *Nempe Lucas Mundius urbis Vilnensis Senator dignitate & patria relicta impetum pietatis secutus ut varia loca peragrare amabat […] Anno 1569. in sectam Moravorum fratrum […] incidit. Quibus aliquot hebdomadibus cohabitans, Ecclesias Polonicas […] commendavit.*

Po polsku: Otóż Łukasz Mundius, radny miasta Wilna, porzucił swój urząd i ojczyznę. Szedł za porywem pobożności, a lubił wędrować po różnych miejscach. W roku 1569 trafił do wspólnoty braci morawskich. Mieszkał z nimi kilka tygodni i polecił im polskie wspólnoty wiernych.

Lubieniecki kładzie tę podróż na rok 1569, ale zapiski samych arian mówią o niej już rok wcześniej. Jesienią 1568 roku arianie zebrali się na synodzie[14] w Pełsznicy pod Krakowem. W zapiskach z tego synodu czytamy po polsku, że przyjechał wtedy z Moraw „niejaki Mundius mieszczanin wileński, zalecając dziwnie sektę komunistów". Komunistami nazywano wtedy braci morawskich, bo mieli wspólny majątek. Jedni słuchacze wierzyli Łukaszowi „z pociechą", a drudzy „niebarzo", czyli nie bardzo. Łukasz obiecał więc, że bracia morawscy przyślą do Polski swoich posłów.

Głos wrogów Łukasza zachował się w wierszach. Piotr Rojzjusz był Hiszpanem, prawnikiem i poetą na dworze króla Zygmunta Augusta. Przyjaźnił się z wójtem[15] wileńskim Augustynem Rotundusem, z którym Łukasz prowadził spór. Rojzjusz ułożył przeciw Łukaszowi cztery złośliwe łacińskie wierszyki. Bawił się w nich nazwiskiem Mundius, bo łacińskie słowo „mundus" znaczy zarówno „świat", jak „czysty". Z tych wierszy dowiadujemy się dwóch rzeczy. Łukasz pisał swoje skargi po polsku, a kiedy toczył ten spór, był już starym człowiekiem.

[14] Synod to zjazd duchownych i wiernych jednego wyznania, na którym radzą o sprawach wiary.

[15] Wójt był w dawnym mieście urzędnikiem króla. Przewodniczył sądowi miejskiemu.

IX.

In Mundii criminationes.

Mundius, in mundo est quo non immundior alter,
Sarmatico scripsit hoc male sanus opus.
Quod post, nescio quis, precibus pretioque redemptus
Fecit romano, nec satis, ore loqui.
Sunt ergo verba alterius, mendacia Mundi,
Quae illoto vecors protulit ore senex.

Il. 52. Piotr Rojzjusz, wiersz „In Mundii criminationes", czyli „Na oskarżenia Mundiusa", w wydaniu Bronisława Kruczkiewicza, Kraków 1900, część II, strony 218 i 219. Wiersz zaczyna się na dole jednej strony, a kończy na górze następnej.

Piotr Rojzjusz, wiersz „Na oskarżenia Mundiusa", przed 1571

Tekst oryginalny (łacina): *Mundius, in mundo est quo non immundior alter, Sarmatico scripsit hoc male sanus opus. Quod post, nescio quis, precibus pretioque redemptus Fecit romano, nec satis, ore loqui. Sunt ergo verba alterius, mendacia Mundi, Quae illoto vecors protulit ore senex.*

Po polsku: Mundius, od którego nie ma na świecie nikogo bardziej nieczystego, napisał to dzieło po polsku, niespełna rozumu. Potem ktoś, nie wiem kto, ujęty prośbami i zapłatą, kazał temu dziełu mówić po łacinie, ale niezbyt udatnie. Słowa są więc cudze, a kłamstwa Mundiusa. Wypowiedział je niemytymi ustami szalony starzec.

Król Zygmunt August wspomniał o Łukaszu w liście do Mikołaja Radziwiłła Rudego z lutego 1571 roku. Nazwał go „Łukaszem Gorzałką, niegdy burmistrzem wileńskim" i „człowiekiem niespokojnej myśli". Przezwisko wzięło się z królewskiego przywileju na wyrób i sprzedaż wódki. Król pisał, że Łukasz od kilku lat szkaluje pismami cały urząd miejski i że znowu podrzucił w ratuszu uszczypliwą kartkę.

List króla był odpowiedzią na pytanie wojewody. Mikołaj Radziwiłł Rudy, wojewoda wileński, wsadził Łukasza do więzienia za tę kartkę i zapytał króla, jaka kara mu się należy. Król odpisał, że żadnej wskazówki nie da, bo sądzenie należy do wojewody. Dodał, że ufa wojewodzie i że ten rozsądzi sprawę zgodnie z prawem.

ningai elgtis, niekur neišvykti iš miesto, nerašyti skundų prieš miesto valdžią. Yra išlikęs 1571 m. vasario 24 d. Žygimanto Augusto laiškas vaivadai M. Radvilai Rudajam, kuriame rašoma: „Tak jakoś nam Twoja Mość pisał w liście swym oznajmując około tej sprawy, która się toczyła przed Twoją Mością urzędowi miasta naszego wileńskiego z Łukaszem Gorzałką, niegdy burmistrzem wileńskim za ich własnym wdaniem na sąd Twojej Mości, że ten Łukasz wszytek urząd miejski *famosis libellis* od kielku lat a potym i mandaty naszymi szkalował, za co już i siedzenie z dekretów naszych przyjmował a teraz znowu podrzuciwszy kartkę uszczypliwie na ratuszu u sądu znowu je pohańbił i na potciwości ich ruszył, o czymeśmy z listu Twojej Mości i z tego aktu, któryś do nas posłał, a osobliwie z wielmożnego Ostafieja Wołowicza kasztelana trockiego *etc.*, który przy tej sprawie praesentią swą był, dostatecznie wyrozumieli, jako ten człowiek niespokojnej myśli z tego wychodził nie z umysłu tej ceduły swej położenie między inemi listy być powiadając. A iż Twoja Mość za taki uczynek do więzenia dawszy go osadzić biorąc nań suspicyją, aby czego gorszego miastu nie uczynił, żądasz nas, abyśmy Twojej Mości naukę naszą posłali, jakie karanie zasłużył. A tak my *brevibus* na to Twojej Mości respondujemy, iż żadnej nauki nie możemy, ani chcemy Twojej Mości dawać w tej mierze, gdyż szafunek sprawiedliwości dostojeństwa i urzędy ziemskie wielkie i klucze onego miasta są Twojej Mości od nas zwierzone, na których zawsze roztropnie i bacznie Twoja Mość zachowałeś się. Pogotowiu mamy za to, że i w tym akcie będziesz umiał w to ugodzić, jako to wedle prawa rozsądzić będziesz miał *etc.*"[69] Iš laiško

Il. 53. List króla Zygmunta Augusta do wojewody wileńskiego Mikołaja Radziwiłła Rudego, luty 1571 r. Zdjęcie pokazuje tekst listu wydrukowany w książce: A. Ragauskas, R. Ragauskienė, pisma burmistrza Łukasza Markowicza, Wilno 2010, strona XXXV, za wydaniem „Listy króla Zygmunta Augusta do Radziwiłłów" (Kraków 1997, nr 348). Dwa pierwsze wiersze są po litewsku i wprowadzają cytat. Oryginał listu przechowuje Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu.

List króla Zygmunta Augusta o Łukaszu Gorzałce, 1571

Tekst oryginalny (polski): *Tak jakoś nam Twoja Mość pisał w liście swym oznajmując około tej sprawy, która się toczyła przed Twoją Mością urzędowi miasta naszego wileńskiego z Łukaszem Gorzałką, niegdy burmistrzem wileńskim za ich własnym wdaniem na sąd Twojej Mości, że ten Łukasz wszytek urząd miejski famosis libellis od kielku lat a potym i mandaty naszymi szkalował, za co już i siedzenie z dekretów naszych przyjmował a teraz znowu podrzuciwszy kartkę uszczypliwie na ratuszu u sądu znowu je pohańbił i na potciwości ich ruszył […] dostatecznie wyrozumieli, jako ten człowiek niespokojnej myśli z tego wychodził nie z umysłu tej ceduły swej położenie między inemi listy być powiadając. A iż Twoja Mość za taki uczynek do więzenia dawszy go osadzić biorąc nań suspicyją, aby czego gorszego miastu nie uczynił, żądasz nas, abyśmy Twojej Mości naukę naszą posłali, jakie karanie zasłużył. A tak my brevibus na to Twojej Mości respondujemy, iż żadnej nauki nie możemy, ani chcemy Twojej Mości dawać w tej mierze […] Pogotowiu mamy za to, że i w tym akcie będziesz umiał w to ugodzić, jako to wedle prawa rozsądzić będziesz miał.*

Dzisiejszą polszczyzną: Wasza Miłość pisał nam w swoim liście o sprawie, która toczyła się przed Waszą Miłością między urzędem naszego miasta Wilna a Łukaszem Gorzałką, dawnym burmistrzem wileńskim. Obie strony same oddały ją pod sąd Waszej Miłości. Ten Łukasz od kilku lat szkalował cały urząd miejski obraźliwymi pismami, a potem także naszymi królewskimi pozwami. Siedział już za to w więzieniu z naszych wyroków. Teraz znowu podrzucił w ratuszu, w sądzie, uszczypliwą kartkę. Znowu ich zhańbił i naruszył ich dobre imię. Dobrze zrozumieliśmy, jak ten człowiek niespokojnej myśli się z tego tłumaczył: mówił, że nieumyślnie położył tę swoją kartkę między inne pisma. Wasza Miłość kazał go za ten czyn osadzić w więzieniu, bo podejrzewał, że mógłby zrobić miastu coś gorszego. Prosi nas Wasza Miłość, abyśmy przysłali wskazówkę, na jaką karę zasłużył. Odpowiadamy krótko, że żadnej wskazówki w tej sprawie dać nie możemy ani nie chcemy. Jesteśmy pewni, że także w tej sprawie Wasza Miłość potrafi rozsądzić zgodnie z prawem.

Co było napisane na tej kartce, tego nie wiemy. Kartka się nie zachowała i nikt jej nie przepisał. Z listu króla wynika tylko tyle, że Łukasz zostawił ją w ratuszu, w sali sądu miejskiego, że była złośliwa i że obrażała urzędników miasta. Sam Łukasz tłumaczył, że nie zrobił tego umyślnie, a kartka znalazła się przypadkiem między innymi pismami.

Historycy, którzy wydali pisma Łukasza, przypuszczają, że przyszedł on wtedy do ratusza, żeby wygłosić mowę przeciw władzom miasta, albo że rozdawał tę mowę spisaną na papierze. Łatwo zgadnąć, o czym mogła być, bo Łukasz od dwudziestu lat powtarzał to samo: że miasto bezprawnie odebrało mu urząd burmistrza, dom i majątek. Za kartkę zapłacił drogo. Jak sam potem pisał, przesiedział około półtora roku w więzieniu na zamku wileńskim, razem ze zwykłymi przestępcami.

Sam Łukasz opisywał swoje losy inaczej niż jego przeciwnicy. W 1562 roku oświadczył przed urzędem, że kupił sobie trochę ziemi w Polsce i przenosi się tam „jak jeden wygnaniec, dla tego, że się tu sprawiedliwości swej doczekać nie mogę". Dziesięć lat później pisał po łacinie do księcia pruskiego, że wyszedł z Wilna potajemnie, bez czeladzi i sług, „tylko z tym jedynym moim synem", a na drogę ledwie zdobył jednego konia i wóz. W lutym 1576 roku wpisał się do księgi uniwersytetu w Rostocku nad Bałtykiem jako Łukasz Mundius, „wilnianin z Wielkiego Księstwa Litewskiego, doktor obojga praw, wygnaniec". Doktor obojga praw to uczony prawnik, znawca prawa świeckiego i kościelnego.

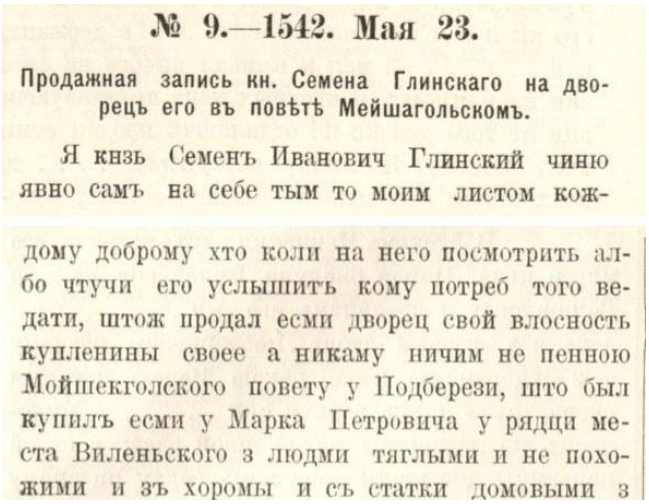
W 1584 roku urzędnik księcia pruskiego dopisał na piśmie, w którym Łukasz prosił o pomoc: „Doktor Łukasz Mundius, dawny burmistrz wileński, tak długo bronił wolności miasta Wilna, aż stracił wszystko, co miał".

Pamięć o Łukaszu przetrwała w książkach. W 1841 roku pisał o nim Józef Ignacy Kraszewski w swojej historii Wilna, a Polski Słownik Biograficzny ma o nim osobne hasło pod nazwiskiem Mundius.

Marek Pietrowicz (zmarł przed 1530 r.) i Dorota, rodzice Łukasza

Ojciec burmistrza Łukasza nazywał się Marek Pietrowicz, czyli Marek syn Piotra. Był kupcem i radcą wileńskim. Znamy go z kilku dokumentów pisanych na pergaminie, które leżą dziś w bibliotece Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie. Mówi o nim także księga kancelarii królewskiej.

W maju 1513 roku trzej bracia Januszkowiczowie, bojarzy (litewscy rycerze) spod Mejszagoły, sprzedali „Markowi Pietrowiczowi, radcy miasta Wileńskiego" swoje części dworu w Podbrzeziu. To ta sama okolica, w której nasi Markowiczowie mieszkali w XVIII wieku. Marek nie trzymał tej ziemi długo. Po kilkunastu latach sprzedał ją kniaziowi, czyli księciu Glińskiemu, a ten w 1542 roku sprzedał ją dalej.

№ 9.—1542. Мая 23.

Продажная запись кн. Семена Глинскаго на дворецъ его въ повѣтѣ Мейшагольскомъ.

Я кнзь Семенъ Иванович Глинский чиню явно самъ на себе тым то моим листом кождому доброму хто коли на него посмотрить албо чтучи его услышить кому потреб того ведати, штож продал есми дворец свой влосность купленины своее а никаму ничим не пенною Мойшекгольского повету у Подберези, што был купилъ есми у Марка Петровича у рядци места Виленьского з людми тяглыми и не похожими и зъ хоромы и съ статки домовыми з

Il. 54. Początek dokumentu kniazia Semena Glińskiego z 23 maja 1542 r. w wydaniu drukowanym z 1903 r. (opis rękopisów Wileńskiej Biblioteki Publicznej, zeszyt 4, strony 7 i 8). Tekst zaczyna się na dole jednej strony i biegnie dalej na górze następnej. W szóstym i siódmym wierszu dolnej części stoją słowa „у Марка Петровича у рядци места Виленьского". Pergamin przechowuje Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie, sygnatura F1-390.

Kniaź Gliński sprzedaje dwór w Podbrzeziu kupiony od Marka Pietrowicza, 1542 (początek dokumentu)

Tekst oryginalny (ruski, czyli dawny język urzędowy Wielkiego Księstwa Litewskiego, a nie rosyjski): *Я кнзь Семенъ Иванович Глинский чиню явно самъ на себе тым то моим листом кождому доброму хто коли на него посмотрить албо чтучи его услышить кому потреб того ведати, штож продал есми дворец свой влосность купленины своее а никаму ничим не пенною Мойшекгольского повету у Подберези, што был купилъ есми у Марка Петровича у рядци места Виленьского з людми тяглыми и не похожими*

Po polsku: Ja, kniaź Semen Iwanowicz Gliński, oznajmiam tym moim listem każdemu dobremu człowiekowi, który kiedyś na niego spojrzy albo usłyszy, jak go czytają, że sprzedałem swój dwór w Podbrzeziu w powiecie mejszagolskim. Jest to moja własna, kupiona ziemia, której nikomu nie zastawiłem. Kupiłem ją od Marka Pietrowicza, radcy miasta Wileńskiego, razem z poddanymi.

Marek miał też ziemię pod Onikształami, miasteczkiem położonym około stu kilometrów na północ od Wilna. W 1561 roku Łukasz upominał się o nią jako o ojcowiznę, a królewski urzędnik przesłuchał w tej sprawie starych ludzi z miasteczka. Zeznali oni, że królowa Helena dała Markowi tę ziemię „na służbę", a on potem przeniósł się do Wilna i tam osiadł. Ziemię nazywano od jego imienia Markuszkami. Łukasz mówił, że była to ziemia szlachecka i że ojciec służył z niej królowi na wojnie, chociaż sam mieszkał w Wilnie. Pokazał też list króla Zygmunta Starego z lutego 1509 roku. Król darował w nim Markowi karę za to, że ten nie pojechał na wojnę. O królowej Helenie opowiada osobny podrozdział dalej w tym rozdziale.

поплатъку на г(оспо)д(а)ра, его м(и)л(о)сть, не даивано, одъно хожывала з нее служъба г(о)с-(по)д(а)рьская земская военъная, напрод положылъ перед нами листъ славъное и светое памети Жыкгимонъта, короля, п(а)на отъца г(оспо)д(а)ра нашого, отъворыстый под печатью его королевъское м(и)л(о)сти, писаный у Волкиникахъ, под датою м(есе)ца февъраля чотырнадцатого дня, инъдикъта дванадцатого. Которым листомъ его королевъская м(и)л(о)сть отца того Лукаша Марка Петъровича отъ вины земское военъное, ижъ онъ подлугъ повиноватъства зъ отчызны своее на войну не ехал, вольным вчынити рачылъ. Другое, зася доводе-

Il. 55. Zdanie o ojcu Łukasza w księdze kancelarii królewskiej. Zdjęcie pokazuje tekst wydrukowany w książce „Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 261", Wilno 2011, strona 63. W czwartym wierszu od dołu stoją słowa „отца того Лукаша Марка Петъровича", czyli „ojca tego Łukasza, Marka Pietrowicza".

Księga kancelarii królewskiej (Metryka Litewska, księga 261), wpis z 1 marca 1564 r. Zdanie o ojcu Łukasza

Tekst oryginalny (ruski, czyli dawny język urzędowy Wielkiego Księstwa Litewskiego, a nie rosyjski): *Которым листомъ его королевъская милость отца того Лукаша Марка Петъровича отъ вины земское военъное, ижъ онъ подлугъ повиноватъства зъ отчызны своее на войну не ехал, вольным вчынити рачылъ.*

Po polsku: Tym listem jego królewska mość raczył uwolnić ojca tego Łukasza, Marka Pietrowicza, od ziemskiej kary wojennej za to, że nie pojechał na wojnę, chociaż miał taki obowiązek ze swojej ojcowizny.

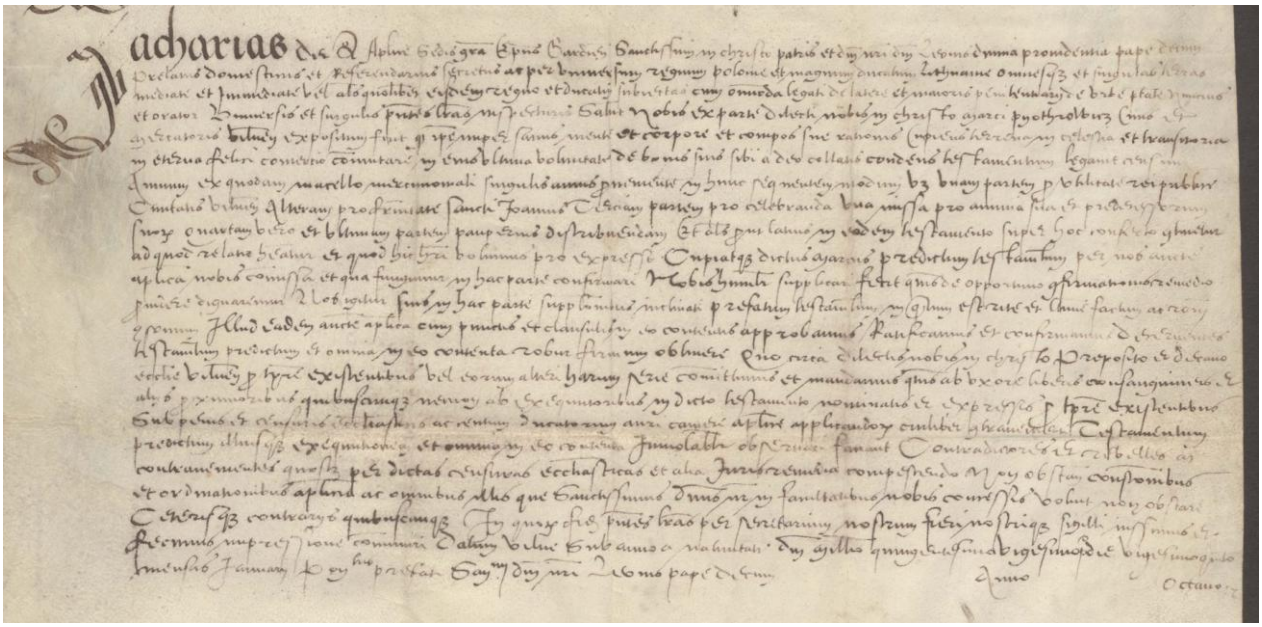

Il. 56. Onikszty (po litewsku Anykščiai) dzisiaj. Z tego miasteczka Marek Pietrowicz przeniósł się do Wilna. Fot. Hugo.arg, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Il. 57. Król Zygmunt Stary, który w 1509 r. darował Markowi karę. Miniatura z warsztatu Łukasza Cranacha Młodszego, namalowana około 1553 r., kilka lat po śmierci króla. Wikimedia Commons, domena publiczna.

Marek spisał testament, a w styczniu 1521 roku zatwierdził go nuncjusz[16]. Dokument nazywa Marka „mieszczaninem i kupcem wileńskim". Marek zapisał w testamencie czynsz ze swojego kramu[17]. Podzielił go na cztery części: dla miasta, dla bractwa przy kościele św. Jana, na mszę za duszę swoją i swoich przodków oraz dla ubogich.

Il. 58. Pergamin z 25 stycznia 1521 r., którym nuncjusz Zachariasz zatwierdził testament Marka. W czwartym wierszu od góry, po prawej stronie, stoją słowa „Marci Pyothrowicz Civis et", a piąty wiersz zaczyna się od „Mercatoris Vilnensis". Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie, sygnatura F6-114.

[16] Nuncjusz to wysłannik papieża.

[17] Kram to stałe stoisko kupieckie w mieście. Właściciel mógł go wynająć innemu kupcowi i co roku brać za to czynsz.

Zatwierdzenie testamentu Marka Pietrowicza, 1521 (wiersze od czwartego do dziewiątego i data)

Tekst oryginalny (łacina, skróty pisarza rozwinięte): *Nobis ex parte dilecti nobis in Christo Marci Pyothrowicz Civis et Mercatoris Vilnensis expositum fuit, quod ipse nuper sanus mente et corpore et compos sue rationis, Cupiens terrena in celestia et transitoria in eterna felici commercio commutare, in eius ultima voluntate de bonis suis sibi a deo collatis condens testamentum legavit censum annuum ex quodam macello mercimoniali singulis annis provenientem in hunc qui sequitur modum, videlicet unam partem pro utilitate rei publice Civitatis Vilnensis, Alteram pro fraternitate sancti Joannis, Terciam partem pro celebranda una missa pro anima sua et predecessorum suorum, quartam vero et ultimam partem pauperibus distribuendam. […] Datum Vilne Sub anno a nativitate domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo, die vigesimo quinto mensis Januarii.*

Po polsku: W imieniu miłego nam w Chrystusie Marka Pyothrowicza, mieszczanina i kupca wileńskiego, przedstawiono nam, że niedawno, zdrowy na umyśle i na ciele, chciał szczęśliwą zamianą oddać rzeczy ziemskie za niebieskie, a przemijające za wieczne. Rozporządził więc w ostatniej woli dobrami, które dał mu Bóg. Zapisał w testamencie roczny czynsz z pewnego kramu kupieckiego. Czynsz ma być co roku dzielony tak: jedna część na pożytek miasta Wilna, druga dla bractwa świętego Jana, trzecia na odprawienie jednej mszy za duszę jego i jego przodków, a czwarta i ostatnia do rozdania ubogim. […] Dano w Wilnie w roku od narodzenia Pańskiego tysiąc pięćset dwudziestym pierwszym, dnia dwudziestego piątego stycznia.

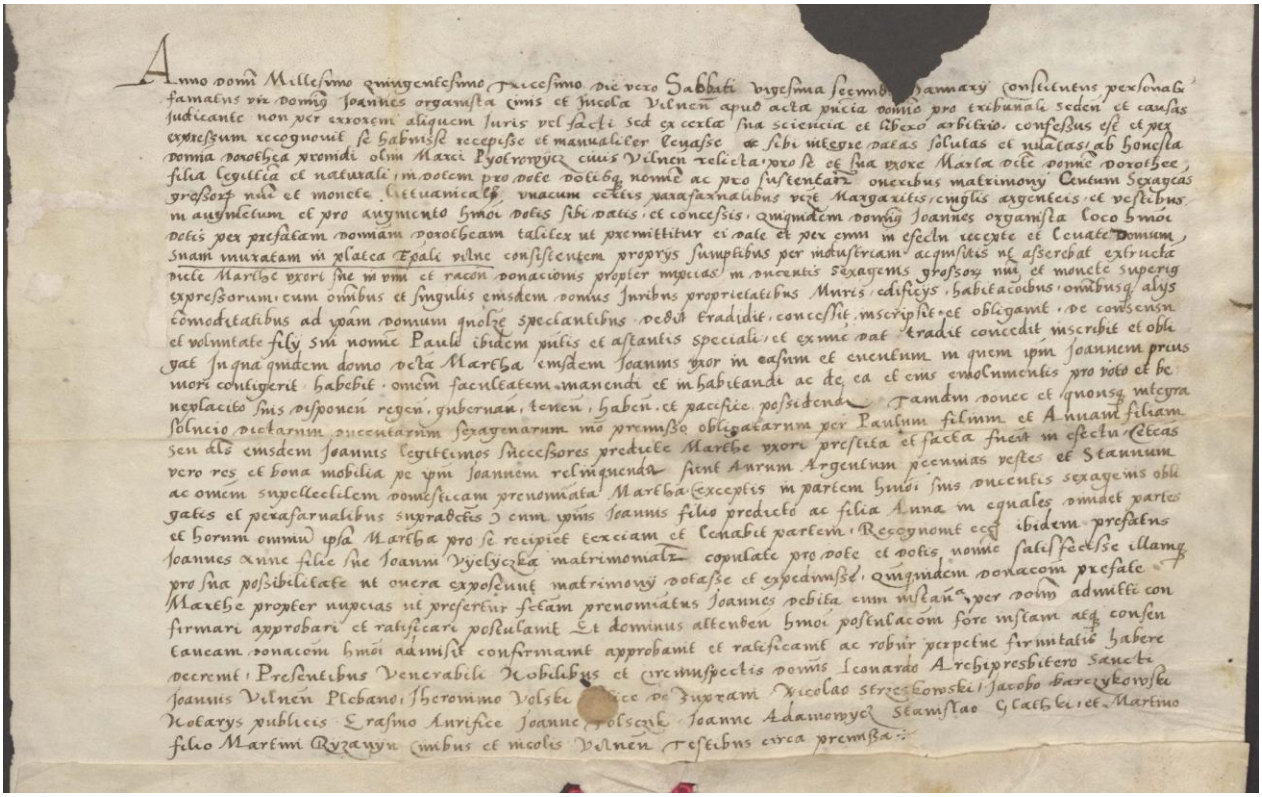
Il. 59. Ratusz wileński na planie miasta narysowanym około 1576 roku, czyli za życia Łukasza. Liczba 18 oznacza w objaśnieniach planu ratusz, a liczba 25 kletki, czyli kramy kupieckie przy ratuszu. Taki kram miał Marek. Wycinek z atlasu Georga Brauna i Fransa Hogenberga, wydanie z 1616 r., egzemplarz Biblioteki Narodowej, Wikimedia Commons.

Il. 60. Kościół św. Jana w Wilnie z dzwonnicą. Stoi w tym miejscu od końca XIV wieku, a dzisiejszy barokowy wygląd dostał w XVIII wieku. Przy tym kościele działało bractwo, któremu Marek zapisał część czynszu. Fot. Jan Mehlich, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Wdowa Dorota i córki

Marek zmarł przed 1530 rokiem. W styczniu 1530 roku wdowa po nim, Dorota, wypłaciła posag córki Marty: sto kop groszy, perły, srebrne pasy i szaty. Marta wyszła za Jana Organistę, który miał kamienicę przy ulicy Biskupiej. Druga córka, Katarzyna, wyszła za Jana Dubingę. Dorota zostawiła testament i zmarła około 1546 roku.

Il. 61. Pergamin z 22 stycznia 1530 r. z akt biskupa wileńskiego. W piątym wierszu od góry stoją słowa „domina Dorothea providi olim Marci Pyotrowycz civis Vilnensis relicta", czyli „pani Dorota, wdowa po Marku Pyotrowyczu". Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie, sygnatura F1-103.

Dorota, wdowa po Marku, wypłaca posag córki Marty, 1530 (początek dokumentu)

Tekst oryginalny (łacina, skróty pisarza rozwinięte): *Anno Domini Millesimo Quingentesimo Tricesimo, die vero Sabbati, vigesima secunda Januarii. Constitutus personaliter famatus vir, dominus Joannes Organista, civis et incola Vilnensis […] recognovit se habuisse, recepisse et manualiter levasse […] ab honesta domina Dorothea, providi olim Marci Pyotrowycz civis Vilnensis relicta, pro se et sua uxore Marta, dicte domine Dorothee filia legittima et naturali, in dotem […] Centum Sexagenas grossorum numeri et monete Lituanicalis unacum certis parafarnalibus, videlicet Margaritis, cingulis argenteis et vestibus.*

Po polsku: Roku Pańskiego tysiąc pięćset trzydziestego, w sobotę, dwudziestego drugiego stycznia. Stawił się osobiście sławetny mąż, pan Jan Organista, mieszczanin i mieszkaniec Wilna […] Przyznał, że dostał i wziął do rąk […] od uczciwej pani Doroty, wdowy po zmarłym Marku Pyotrowyczu, zacnym mieszczaninie wileńskim, dla siebie i dla swojej żony Marty, prawej i rodzonej córki tej pani Doroty, jako posag […] sto kop groszy liczby i monety litewskiej razem z wyprawą, czyli z perłami, srebrnymi pasami i szatami.

Ile było warte sto kop groszy? Sto kop to sześć tysięcy groszy. Według urzędowych cen ze Statutu litewskiego z 1566 roku, tych samych, którymi wyżej przeliczono sumę z dokumentu Łukasza, można było za nie kupić sto koni roboczych albo siedemdziesiąt pięć wołów, albo sto dwadzieścia krów. Krowa mleczna kosztuje dziś w Polsce od 6 do 9 tysięcy złotych, więc według cen bydła byłoby to od około 720 tysięcy do około miliona dzisiejszych złotych. Do tego doszły perły, srebrne pasy i szaty. To tylko przybliżenie, bo Statut spisano trzydzieści sześć lat po wypłacie posagu, a ceny zmieniały się przez wieki w różnym tempie. Posag Marty był dwa i pół raza większy od czterdziestu kop groszy z dokumentu jej brata Łukasza.

Piotr, ojciec Marka (XV wiek)

O Piotrze wiemy tylko tyle, że był ojcem Marka. Mówi o tym samo nazwisko Pietrowicz, które znaczy „syn Piotra". Piotr żył w XV wieku. Żaden zachowany dokument nie wymienia go z imienia i nazwiska. Jest najdawniejszą osobą na całej planszy.

Królowa Helena, od której Marek dostał ziemię

Kim była królowa Helena? Urodziła się w 1476 roku jako córka wielkiego księcia moskiewskiego Iwana III i Zofii z rodu Paleologów, ostatnich cesarzy Bizancjum. W lutym 1495 roku wyszła w Wilnie za wielkiego księcia litewskiego Aleksandra Jagiellończyka. Ślub zawarto po wojnie Litwy z Moskwą i miał on umocnić pokój. Helena pozostała przy wierze prawosławnej, co jej ojciec zastrzegł przed ślubem. Kiedy Aleksander został w 1501 roku królem Polski, nie koronowano jej z powodu wyznania, chociaż nazywano ją królową. Helena i Aleksander nie mieli dzieci. Aleksander zmarł w 1506 roku. Helena została na Litwie jako wdowa i trzymała tam własne dobra, a wśród nich Onikszty. Rozdawała w nich ziemię ludziom, którzy jej służyli. W ten sposób dostał ziemię Marek, najpewniej między 1507 a 1513 rokiem. Helena zmarła w 1513 roku.

Il. 62. Królowa Helena. Portretu z jej czasów nie znamy. Ten obraz namalował Marceli Krajewski około 1866-1870 r., ponad trzysta pięćdziesiąt lat po jej śmierci, więc jest to wyobrażenie. Wikimedia Commons, domena publiczna.

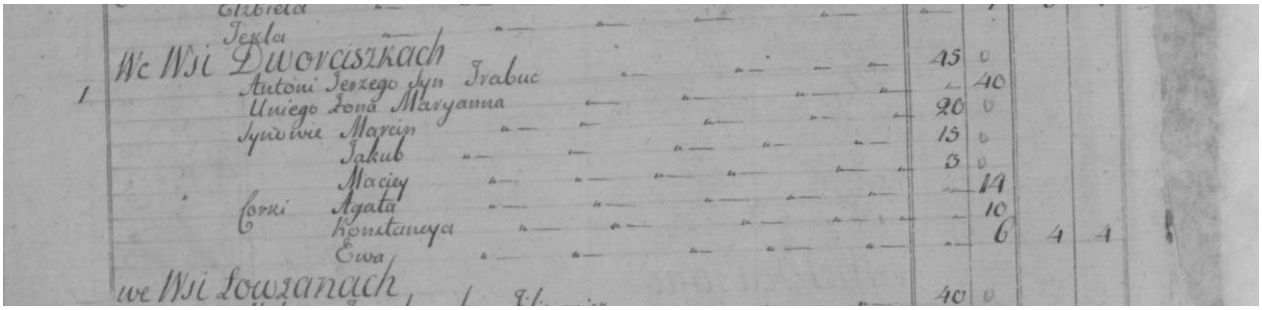

Il. 63. Król Aleksander Jagiellończyk, mąż Heleny, na tronie wśród senatorów. Drzeworyt ze zbioru praw zwanego Statutem Łaskiego, wydrukowanego w Krakowie w 1506 r., jeszcze za życia króla. Wikimedia Commons, domena publiczna.

Antoni Trabuć i Marianna z Daukszów, rodzice Agaty

Kim byli	Antoni i Marianna byli rodzicami Agaty, żony Stanisława Markowicza
Antoni	syn Jerzego. Spis z 1795 r. zapisał mu 45 lat, czyli urodził się około 1750 r. Wywód podaje metrykę chrztu z 1 maja 1722 r. Żył jeszcze w 1820 r.
Marianna	z domu Dauksza, urodzona około 1755 r.
Dom	wieś Dworciszki w parafii Strunojcie, później parafia Korkożyszki
Dzieci	Marcin, Wincenty, Jakub, Agata, Konstancja, Ewa, Maciej
Herb	Jelita, potwierdzony w Wilnie 27 sierpnia 1820 r.

W 1795 roku urzędnicy spisali mieszkańców guberni. W Dworciszkach zapisali dom Antoniego wśród wolnych ludzi, czyli takich, którzy nie byli niczyimi poddanymi.

Il. 64. Spis ludności z 1795 r., wieś Dworciszki. W wierszu „Corki" zapisano Agatę. Liczby po prawej to wiek: w pierwszej kolumnie mężczyzn, w drugiej kobiet. Nad domem Antoniego widać ostatni wiersz poprzedniej wsi, a pod nim początek następnej.

Dom Antoniego Trabucia w spisie ludności z 1795 roku

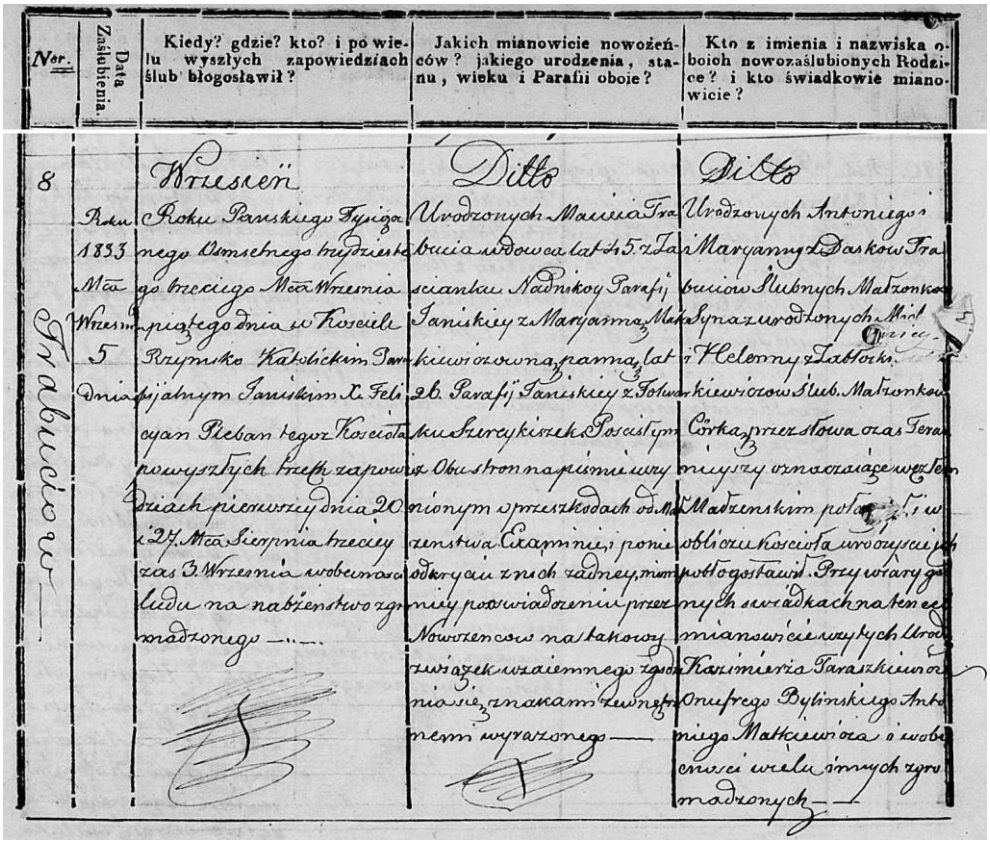
Tekst oryginalny (polski): *We Wsi Dworciszkach, Antoni Jerzego Syn Trabuc 45, uniego Żona Maryanna 40, Synowie Marcin 20, Jakub 15, Maciey 3, Corki Agata 14, Konstancya 10, Ewa 6*

Dzisiejszą polszczyzną: We wsi Dworciszki: Antoni Trabuć, syn Jerzego, lat 45. Jego żona Marianna, lat 40. Synowie: Marcin 20, Jakub 15, Maciej 3. Córki: Agata 14, Konstancja 10, Ewa 6.

Spis wymienia sześcioro dzieci. Siódmego, Wincentego, w spisie z 1795 roku nie ma. Znamy go z wywodu z 1820 roku, w którym jest wymieniony jako syn Antoniego. Znamy go także z metryk dzieci Agaty, przy których był chrzestnym.

Dziecko	Wiek w spisie z 1795 r.	Co o nim wiemy
Marcin	20 lat	w 1810 r. razem z braćmi wziął w zastaw folwark w parafii korkożyskiej
Wincenty	nie ma go w spisie	wymienia go wywód z 1820 r. Był chrzestnym Justyna Mateusza w 1810 r., a najpewniej także Józefa w 1807 r. Zmarł w 1838 r., nie zostawił dzieci
Jakub	15 lat	wymieniony w wywodzie z synem Nikodemem Wincentym. Powtórnie ożenił się w 1840 r. w Korkożyszkach
Agata	14 lat	żona Stanisława Markowicza
Konstancja	10 lat	wyszła za mąż w 1815 r. w Korkożyszkach
Ewa	6 lat	nie wyszła za mąż. W 1816 r. była chrzestną Bogumiły. Zmarła 4 IX 1827 w Lipowie
Maciej	3 lata	wymieniony w wywodzie z synem Tomaszem. Ożenił się w 1814 r. we wsi Trabucie, a świadkiem był jego szwagier Stanisław Markowicz. Drugi raz ożenił się w 1833 r. w Janiszkach

Nazwisko panieńskie matki Agaty znamy z aktów ślubu jej braci. Akt ślubu Macieja z 1833 roku nazywa go synem „Urodzonych Antoniego i Maryanny z Daskow Trabuciow". Akt ślubu Jakuba z 1840 roku zapisuje to nazwisko wyraźniej: z Daukszów.

Il. 65. Akt drugiego ślubu Macieja Trabucia, brata Agaty, parafia Janiszki, akt 8 z 1833 r. U góry widać drukowane nagłówki rubryk z tej samej strony księgi. Na lewym marginesie wypisano nazwisko „Trabuciow".

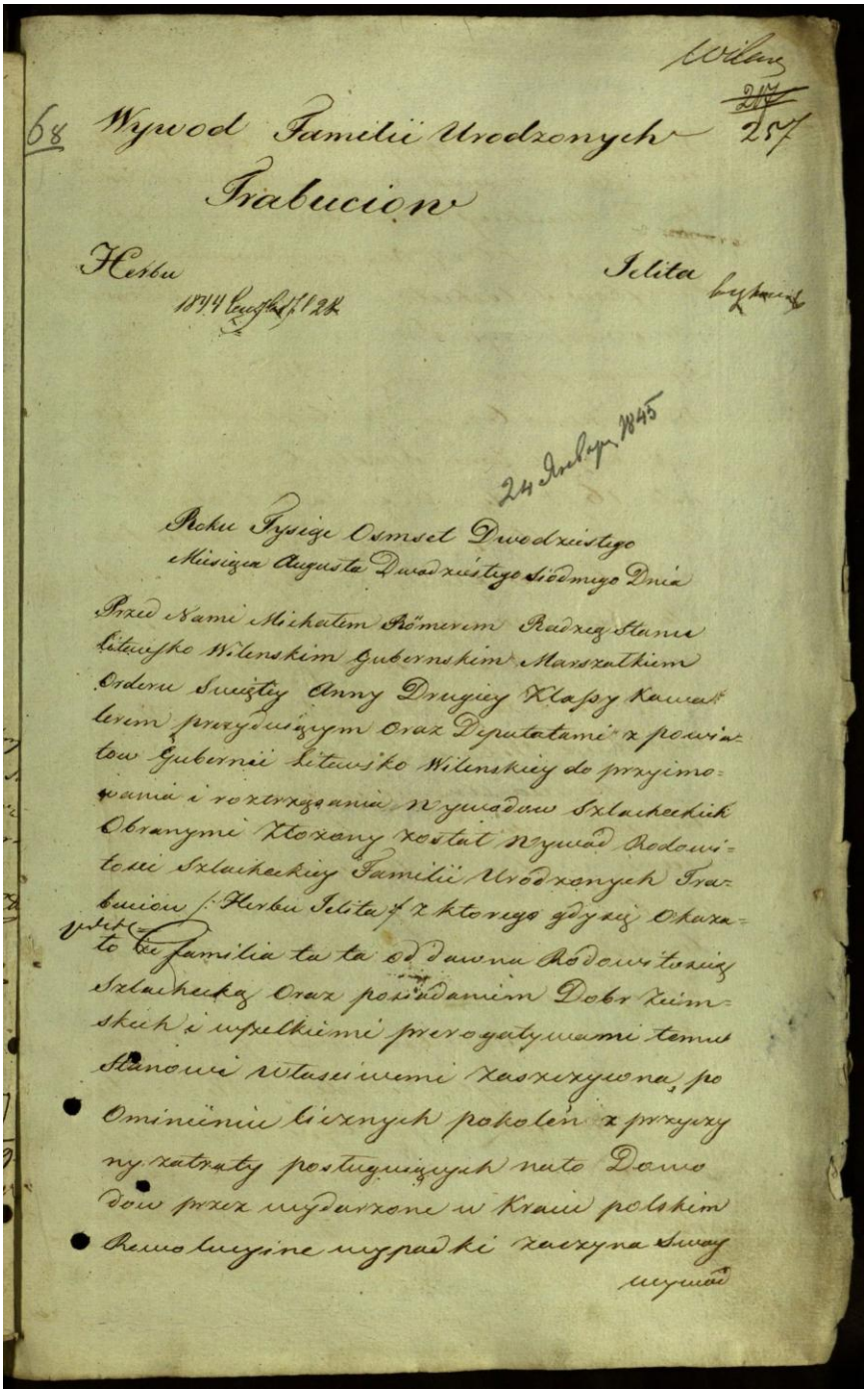
Akt ślubu Macieja Trabucia i Marianny Matkiewiczówny, 1833

Tekst oryginalny (polski): *8. Roku 1833 Mca Wrześn. 5 dnia. Roku Panskiego Tysiącznego Osmsetnego trzydziestego trzeciego Mca Września piątego dnia w Kosciele Rzymsko Katolickim Parafijalnym Janiskim X. Felicyan Pleban tegoz Kościoła po wyszłych trzech zapowiedziach pierwszey dnia 20 i 27. Mca Sierpnia trzeciey zas 3. Września wobecnosci ludu na nabozenstwo zgromadzonego Urodzonych Macieia Trabucia wdowca lat 45. z Zasciankn Nadnikoy[?] Parafij Janiskiey z Maryanną Matkiewiczowną panną lat 26. Parafij Janiskiey z Folwarku Szercykiszek[?]. Po scisłym z Obu stron na pismie uczynionym o przeszkodach od Małzenstwa Examinie i ponieodkryciu z nich zadney, niemniey poswiadczeniu przez Nowozencow na takowy związek wzaiemnego zgodzenia się znakami zewnętrznemi wyrazonego Urodzonych Antoniego i Maryanny z Daskow[?] Trabuciow Ślubnych Małzonkow Syna z urodzonych Mich[ała] i Helenny z Zabłocki[ch Mat]kiewiczow Ślub. Małzonkow Corką przez słowa czas Teraznieyszy oznaczaiące węzłem Małzenskim poł[ączył] i w obliczu Kościoła uroczyscie ich pobłogosławił. Przy wiary godnych swiadkach na ten cel mianowicie wzytych Urodz. Kazimierza Taraszkiewicza Onufrego Bylinskiego Antoniego Matkiewicza i wobecnosci wielu innych zgromadzonych*

Dzisiejszą polszczyzną: Akt 8. Dnia 5 września 1833 roku. Roku Pańskiego 1833, dnia piątego września, w janiskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Felicjan, proboszcz tego kościoła, po trzech zapowiedziach ogłoszonych wobec ludu zebranego na nabożeństwie (pierwsza 20 sierpnia, druga 27 sierpnia, trzecia 3 września), połączył węzłem małżeńskim urodzonego Macieja Trabucia, wdowca lat 45, z zaścianka Nadnikoy (nazwa niepewna) w parafii janiskiej, z urodzoną Marianną Matkiewiczówną, panną lat 26, z folwarku Szercykiszki (nazwa niepewna) w tej samej parafii. Wcześniej oboje zostali ściśle wypytani na piśmie o przeszkody do małżeństwa. Żadnej nie znaleziono, a nowożeńcy potwierdzili zewnętrznymi znakami, że oboje zgadzają się na ten związek. On jest synem urodzonych Antoniego i Marianny z Dasków, ślubnych małżonków Trabuciów. Ona jest córką urodzonych Michała i Heleny z Zabłockich, ślubnych małżonków Matkiewiczów. Ksiądz uroczyście pobłogosławił ich w obliczu Kościoła. Świadkami byli urodzeni Kazimierz Taraszkiewicz, Onufry Byliński i Antoni Matkiewicz, a obecnych było wielu innych zgromadzonych.

Wywód szlachectwa z 1820 roku

Po rozbiorach władze rosyjskie kazały polskiej szlachcie udowodnić swoje pochodzenie. Rodzina stawała przed urzędem w swojej guberni, czyli u nas w Wilnie. Pokazywała tam dokumenty: metryki, akty kupna i sprzedaży ziemi, świadectwa. Urząd spisywał z tego rodowód i wydawał decyzję. Taki dokument nazywano wywodem. Trabuciowie dostali taką decyzję 27 sierpnia 1820 roku. Antoni z synami Wincentym, Jakubem i Maciejem oraz dwaj jego dalsi krewni zostali uznani za starożytną szlachtę polską i wpisani do pierwszej klasy księgi szlachty guberni.

Wilno
24/12
257
68 Wywod Familii Urodzonych
Trabuciow
Herbu Jelita
1814 Lenstka f. 124
24 Iulyo 1845
Roku Tysiąc Osmset Dwodziestego
Miesiąca Augusta Dwadziestego Siodmego Dnia
Przed Nami Michałem Römerem Radzcą Stanu
Litewsko Wileńskim Gubernskim Marszałkiem
Orderu Swiętey Anny Drugiey Klasy Kawaler
em przysiężnym Oraz Deputatami z powia-
tow Gubernii Litewsko Wileńskiey do przyimo-
wania i rozstrzygania wywodow Szlacheckich
Obranymi Ktorzy zostali wywod Rodowi-
tości Szlacheckiey Familii Urodzonych Tra-
buciow z Herbu Jelita z ktorego godzi Okaza-
ło się to Familia ta od dawna Rodowitości
Szlacheckę Oraz posiadaniem Dobr ziem-
skich i wyiątkiemi prerogatywami temu
Stanowi właściwemi zaszczycona po
Ominieniu bliznych pokolen z przyczy
ny zatraty postugujących nato Dowo
dow przez wydarzone w Kraiu polskim
Powszechnie wypadki zaczyna swoy
wywod

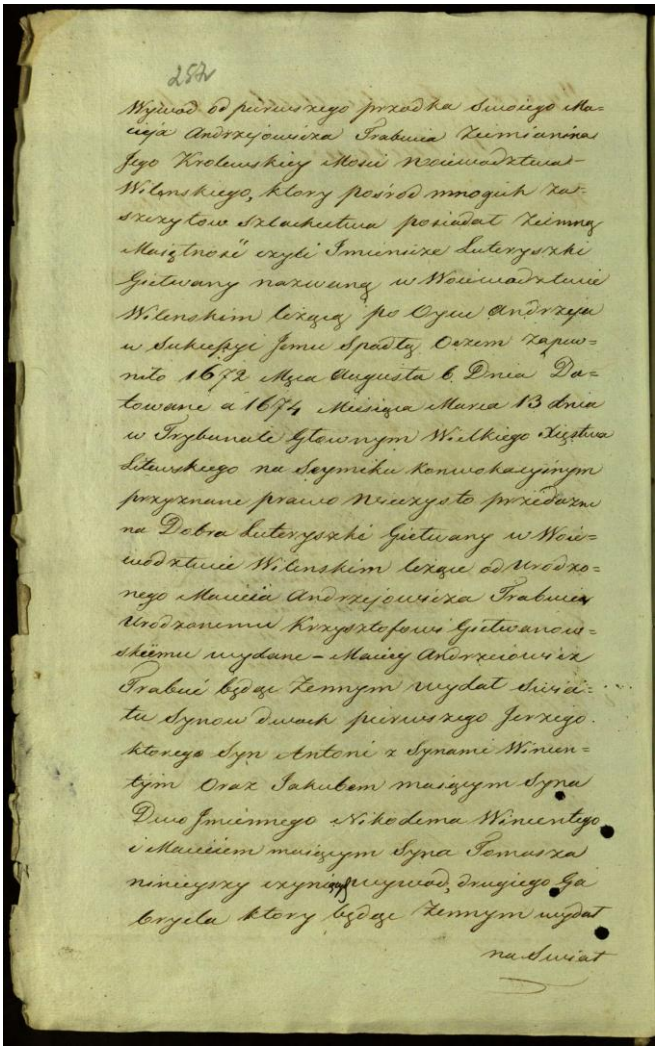
Il. 66. Pierwsza strona wywodu Trabuciów z 27 sierpnia 1820 r. Daty dopisane inną ręką pod tytułem i ukośnie na środku strony to późniejsze adnotacje urzędowe po rosyjsku z lat 1844 i 1845.

Wywód Trabuciów, pierwsza strona

Tekst oryginalny (polski): *Wywod Familii Urodzonych Trabuciow Herbu Jelita. Roku Tysiąc Osmset Dwodziestego Miesiąca Augusta Dwodziestego Siodmego Dnia. Przed Nami Michałem Römerem Radzcą Stanu Litewsko Wilenskim Gubernskim Marszałkiem Orderu Swiętey Anny Drugiey Klassy Kawalerem prezyduiącym Oraz Deputatami z powiatow Gubernii Litewsko Wilenskiey do przyimowania i roztrząsania Wywodow Szlacheckich Obranymi Złożony został Wywod Rodowitosci Szlacheckiey Familii Urodzonych Trabuciow /: Herbu Jelita :/ z ktorego gdy się Okazało że familia ta od dawna Rodowitoscią Szlachecką Oraz posiadaniem Dobr Ziemskich i wszelkiemi prerogatywami temu Stanowi własciwemi zaszczycona, po Ominieniu licznych pokolen z przyczyny zatraty posługuiących nato Dowodow przez wydarzone w Kraiu polskim Rewolucyine wypadki zaczyna Swoy wywod*

Dzisiejszą polszczyzną: Wywód rodziny urodzonych Trabuciów herbu Jelita. Dnia 27 sierpnia 1820 roku. Przed nami, Michałem Römerem, radcą stanu, marszałkiem gubernialnym litewsko-wileńskim, kawalerem Orderu Świętej Anny drugiej klasy i przewodniczącym, a także przed deputatami wybranymi z powiatów guberni litewsko-wileńskiej do przyjmowania i rozpatrywania wywodów szlacheckich został złożony wywód szlacheckiego pochodzenia rodziny urodzonych Trabuciów herbu Jelita. Okazało się z niego, że rodzina ta od dawna cieszy się szlacheckim pochodzeniem, posiadaniem dóbr ziemskich i wszystkimi przywilejami tego stanu. Pomija ona liczne pokolenia, ponieważ potrzebne dowody zaginęły podczas rewolucyjnych wypadków w kraju polskim. Zaczyna swój wywód (ciąg dalszy na następnej stronie).

Na drugiej stronie wywód wymienia przodków Antoniego. Podaje wprost, że Antoni był synem Jerzego, wnukiem Macieja i prawnukiem Andrzeja.

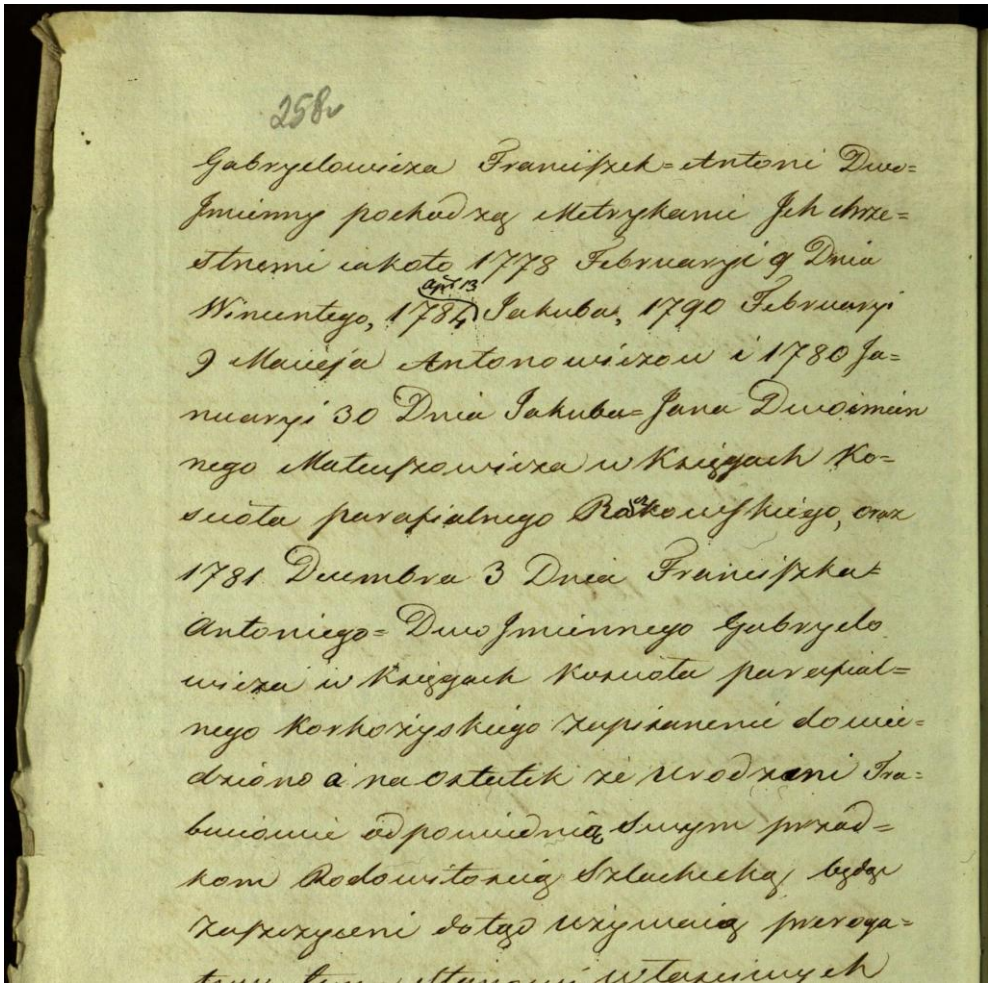

Il. 67. Druga strona wywodu. Mowa na niej o Macieju, synu Andrzeja, o majątku Luteryszki Gietwany i o synach Macieja.

Wywód Trabuciów, druga strona

Tekst oryginalny (polski): *Wywod od pierwszego przodka Swoiego Macieja Andrzejowicza Trabucia Ziemianina Jego Krolewskiey Mosci Woiewodztwa Wilenskiego, ktory posrod mnogich zaszczytow Szlachectwa posiadał Ziemną Maiętność czyli Imienicze Luteryszki Gietwany nazwaną w Woiewodztwie Wilenskim leżącą po Oycu Andrzeju w Sukcessyi Jemu Spadłą. O czem zapewniło 1672 Mca Augusta 6 Dnia Datowane a 1674 Miesiąca Marca 13 dnia w Trybunale Głownym Wielkiego Xięstwa Litewskiego na Seymiku konwokacyinym przyznane prawo Wieczysto przedażne na Dobra Luteryszki Gietwany w Woiewodztwie Wilenskim leżące od Urodzonego Macieia Andrzejowicza Trabucia Urodzonemu Krzysztofowi Gietwanowskiemu wydane. Maciey Andrzeiowicz Trabuć będąc Żennym wydał Swiatu Synow dwoch pierwszego Jerzego którego Syn Antoni z Synami Wincentym Oraz Jakubem maiącym Syna Dwo Jmiennego Nikodema Wincentego i Macieiem maiącym Syna Tomasza ninieyszy czynią wywod, drugiego Gabryela ktory będąc Żennym wydał na Swiat*

Dzisiejszą polszczyzną: Wywód zaczyna się od pierwszego przodka, Macieja Trabucia, syna Andrzeja, ziemianina Jego Królewskiej Mości w województwie wileńskim. Wśród wielu zaszczytów szlachectwa posiadał on majątek ziemski zwany Luteryszki Gietwany, położony w województwie wileńskim, który przypadł mu w spadku po ojcu Andrzeju. Zaświadcza o tym akt wieczystej sprzedaży dóbr Luteryszki Gietwany, wystawiony 6 sierpnia 1672 roku przez urodzonego Macieja Trabucia, syna Andrzeja, dla urodzonego Krzysztofa Gietwanowskiego i potwierdzony 13 marca 1674 roku w Trybunale Głównym Wielkiego Księstwa Litewskiego na sejmiku konwokacyjnym. Maciej Trabuć, syn Andrzeja, był żonaty i miał dwóch synów. Pierwszym był Jerzy. Syn Jerzego, Antoni, składa niniejszy wywód razem ze swoimi synami: Wincentym, Jakubem (ojcem syna dwojga imion Nikodema Wincentego) oraz Maciejem (ojcem Tomasza). Drugim synem Macieja był Gabriel, który był żonaty i miał (ciąg dalszy na następnej stronie).

258v

Gabryelowicza Franciszek=Antoni Dwo=
Jmienny pochodzą Metrykami Jich chrze=
stnemi iakoto 1778 Februarii 9 Dnia
Wincentego, 1784 Jakuba, 1790 Februarii
9 Macieja Antonowiczow i 1780 Ja=
nuarii 30 Dnia Jakuba=Jana Dwoimien
nego Matuszkowicza w Kśięgach Ko=
nsota parafialnego Rakowskiego, oraz
1781 Decembra 3 Dnia Franciszka=
Antoniego=Dwo Jmiennego Gabryelo
wicza w Kśięgach Konsota parafial=
nego Korkoxyskiego Zapisanemi dowie=
dziono a na Ostatek że Urodzeni Fra=
bunowie odpowiednią swym przod=
kom Rodowitością Szlachecką będąc
Zapuszczeni do tąd używaią przeroga=

Il. 68. Górna część trzeciej strony wywodu. Wywód powołuje się tu na metryki chrztu Jerzego z 1649 r. i Antoniego z 1722 r.

Wywód Trabuciów, trzecia strona (górna część)

Tekst oryginalny (polski): *Na Swiat Synow dwoch pierwszego Mateusza ktorego Syn Jakub=Jan Dwo Jmienny iest wywodzącym się, drugiego Gabryela ktorego Syn Dwo Jmienny Franciszek Antoni z Synem Justynem rowniez iest wywodzącym się, o iakowey niezaprzeczoney prawdzie dostatecznie upewniły następne pisma Dowody a mianowicie 1649 Maja 1° Jerzego i 1660 Julii 24 Gabryela Synow Macieja Andrzejowicza Metryki Chrzestne w Księgach Koscioła parafialnego Michaliskiego Zapisane Oraz 1722 Maja 1 Dnia Metryka chrztu Antoniego Jerzewicza w Xięgach tegoż koscioła zapisana, niemniey […]*

Dzisiejszą polszczyzną: Gabriel miał dwóch synów. Pierwszym był Mateusz, którego syn dwojga imion Jakub Jan składa ten wywód. Drugim był Gabriel, którego syn dwojga imion Franciszek Antoni z synem Justynem również składa ten wywód. O tej niezaprzeczalnej prawdzie upewniły następujące dowody na piśmie: metryki chrztu synów Macieja, syna Andrzeja, zapisane w księgach kościoła parafialnego w Michaliszkach, Jerzego z 1 maja 1649 roku i Gabriela z 24 lipca 1660 roku, a także metryka chrztu Antoniego, syna Jerzego, z 1 maja 1722 roku, zapisana w księgach tego samego kościoła, jak również (dalej wywód wylicza metryki drugiej gałęzi rodziny).

Wywód podaje więc dla Antoniego metrykę chrztu z 1722 roku, a spis ludności z 1795 roku zapisał mu 45 lat. Według spisu Antoni urodziłby się około 1750 roku, czyli prawie trzydzieści lat po chrzcie podanym w wywodzie. Te daty do siebie nie pasują, więc między Jerzym a Antonim mogło być w rzeczywistości jedno pokolenie więcej.

Jak żyli Antoni i jego synowie

Trabuciowie byli drobną szlachtą bez własnej ziemi. Jedyny majątek, o którym wiemy, Maciej sprzedał w 1672 roku. Jego potomkowie gospodarowali na cudzych gruntach. Wywód wylicza umowy synów Antoniego. W 1810 roku Marcin, Wincenty, Jakub i Maciej wzięli na trzy lata w zastaw folwark w parafii korkożyskiej. Zastaw polegał na tym, że właściciel pożyczał pieniądze i w zamian oddawał ziemię do użytkowania. Dwa lata później rodzina dzierżawiła zaścianek od Michała Kostrowickiego. Jakub Trabuć dostał w dzierżawę grunt od Antoniego Łappy, prezydenta sądu głównego w Wilnie.

Wywód wspomina też, że jeden z Trabuciów przez osiem lat był strażnikiem w dobrach księcia **Dominika Radziwiłła**, właściciela Nieświeża i Ołyki. To ten sam Radziwiłł, który wystawił własny pułk ułanów, w 1812 roku poszedł z Napoleonem na Moskwę i rok później zmarł z ran. Świadectwo tej służby nosi datę 23 kwietnia 1807 roku.

Wywód podpisał **Michał Römer** (1778-1853), marszałek szlachty guberni wileńskiej. Sam miał herb Jelita, czyli ten sam, który potwierdzał Trabuciom. W 1812 roku Napoleon mianował go prezydentem Wilna. Później Römer kierował Wileńskim Towarzystwem Dobroczynności, a za udział w Towarzystwie Patriotycznym był w latach 1826-1830 więziony i potem zesłany do Woroneża.

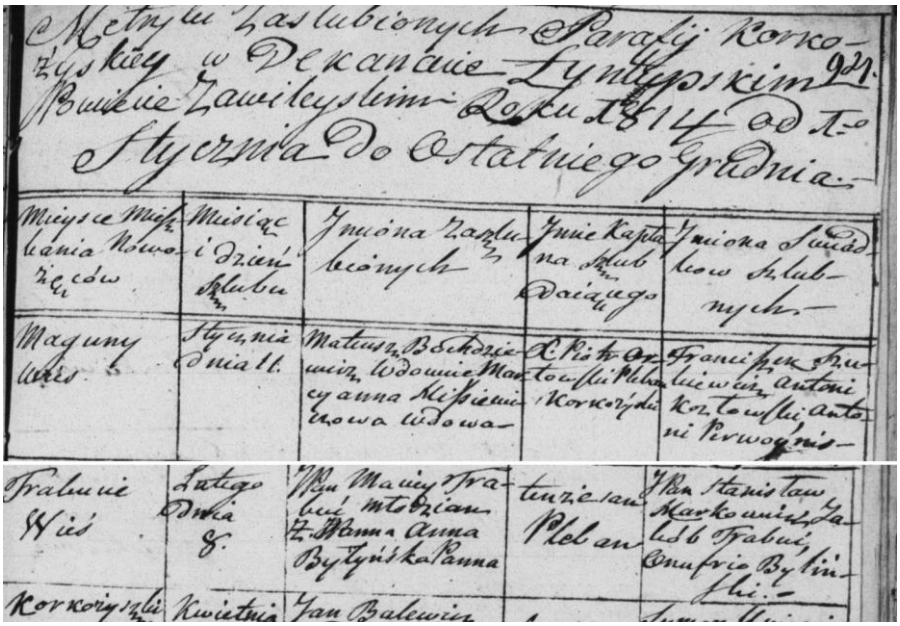

Il. 69. Michał Römer na portrecie pędzla Jana Rustema z 1820 r., czyli z roku wywodu Trabuciów. Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rodzina Łappów herbu Junosza miała w parafii korkożyskiej duży majątek Bojarele. Zaścianek dzierżawiony od Kostrowickiego nazywał się Wiłkomusze. Trabuciowie mieszkali w nim jeszcze w latach 1820 do 1849, jak podaje Czesław Malewski.

Tę samą nazwę co rodzina noszą do dziś dwie wsie Trabucie, jedna koło Korkożyszek, a druga koło Święcian. Słownik geograficzny z końca XIX wieku opisuje jedną z nich jako zaścianek szlachecki nad rzeczką o tej samej nazwie, w dobrach Orniany Tyszkiewiczów. W jednej z nich, w parafii Korkożyszki, odbył się w 1814 roku ślub Macieja Trabucia.

Był to pierwszy ślub Macieja, najmłodszego brata Agaty. Jednym z trzech świadków był jego szwagier Stanisław Markowicz. Pięć tygodni później Stanisławowi i Agacie urodził się w Andrulańcach syn Tadeusz.

Il. 70. Ślub Macieja Trabucia we wsi Trabucie, księga ślubów parafii Korkożyszki za 1814 r. U góry widać tytuł rocznika, nagłówki rubryk i pierwszy wpis roku z tej samej strony księgi, a pod nimi wiersz z 8 lutego. W ostatniej rubryce zapisano świadków, a pierwszy z nich to Stanisław Markowicz.

Ślub Macieja Trabucia w Trabuciach, 1814

Tekst oryginalny (polski): *Trabucie Wieś / Lutego Dnia 8. / WPan Maciey Trabuć młodzian z Panną Anną Bytyńską[?] / tenże sam Pleban / JPan Stanisław Markowicz, Jakób Trabuć, Onufrio Byliń[ski]*

Dzisiejszą polszczyzną: Miejsce: wieś Trabucie. Dzień ślubu: 8 lutego. Młodzi: wielmożny pan Maciej Trabuć, kawaler, z panną Anną Bylińską (w akcie nazwisko zapisano niewyraźnie). Ślubu udzielił ten sam proboszcz co w poprzednim wpisie. Świadkowie: pan Stanisław Markowicz, Jakub Trabuć i Onufry Byliński.

Jerzy Trabuć (ochrzczony w 1649 r.)

Kim był	według wywodu Jerzy był ojcem Antoniego i dziadkiem Agaty
Chrzest	1 maja 1649 r., kościół w Michaliszkach
Ojciec	Maciej Trabuć, syn Andrzeja
Brat	Gabriel, ochrzczony 24 lipca 1660 r. w Michaliszkach

Jerzego znamy z dwóch dokumentów. Wywód z 1820 roku podaje dzień jego chrztu i nazywa go ojcem Antoniego. Spis ludności z 1795 roku zapisuje Antoniego jako „Jerzego syna". Michaliszki, w których ochrzczono Jerzego, to miasteczko nad Wilią, dziś na Białorusi, niedaleko granicy z Litwą. Od brata Jerzego, Gabriela, pochodziła druga gałąź Trabuciów, która w 1820 roku wywodziła się razem z Antonim.

Il. 71. Kościół św. Michała Archanioła w Michaliszkach nad Wilią. Fot. Paval Hadzinski, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Maciej Trabuć (żył w 1672 r.)

Kim był	Maciej był ojcem Jerzego
Ojciec	Andrzej Trabuć
Stan	ziemianin Jego Królewskiej Mości w województwie wileńskim, czyli szlachcic z własną ziemią
Majątek	Luteryszki Gietwany, odziedziczone po ojcu i sprzedane 6 sierpnia 1672 r. Krzysztofowi Gietwanowskiemu
Synowie	Jerzy (1649) i Gabriel (1660)

Maciej jest pierwszym przodkiem, od którego Trabuciowie zaczęli swój wywód. Sprzedaż majątku potwierdzono 13 marca 1674 roku w Trybunale Głównym [18] Wielkiego Księstwa Litewskiego, najwyższym sądzie szlacheckim na Litwie. Nazwę majątku podajemy tak, jak ją zapisano w wywodzie, ale pisarz stawiał literę „ł" prawie tak samo jak „t". Chodzi o Loteryszki w Giełwanach, okolicy drobnej szlachty kilkadziesiąt kilometrów na północny zachód od Wilna (dziś Gelvonai na Litwie). Potwierdza to spis podatku podymnego z 1690 roku, czyli podatku płaconego od każdego domu. Osiemnaście lat po sprzedaży pan Giełwanowski płaci tam podatek „z Loteryszek", z jednego domu. Był to więc mały majątek, jeden z ponad trzydziestu działów, na które była podzielona ta okolica. Giełwany leżą około dziewięćdziesięciu kilometrów od Michaliszek, gdzie Trabuciów spotykamy później.

Andrzej Trabuć (żył około 1600 r.)

Kim był	Andrzej był ojcem Macieja
Majątek	Luteryszki Gietwany w województwie wileńskim
Skąd go znamy	z jednego zdania wywodu z 1820 r.

O Andrzeju wywód mówi tylko tyle, że majątek przypadł Maciejowi „po Oycu Andrzeju w Sukcessyi", czyli w spadku po ojcu Andrzeju. Wywód nie podaje przy Andrzeju żadnej daty. Najstarsza data w wywodzie to rok 1649, gdy Maciej ochrzcił syna. Maciej urodził się więc najpóźniej około 1625 roku, a jego ojciec Andrzej żył około 1600 roku. Andrzej Trabuć jest najdawniejszym przodkiem Agaty, jakiego znamy z imienia.

Herb Jelita Trabuciów

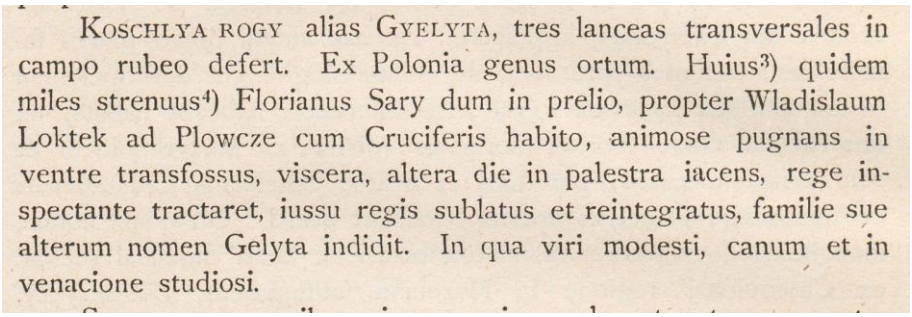
Il. 72. Herb Jelita. Rysunek: Tadeusz Gajl / Bastianow, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Herb był znakiem szlachectwa. Kto dowodził przed urzędem, że jest szlachcicem, podawał także swój herb. Herb Jelita przedstawia trzy złote kopie na czerwonej tarczy: dwie skrzyżowane ukośnie, a trzecia pionowo, ostrzem w dół. Nad hełmem widać pół kozła. Legenda mówi, że herb pochodzi z bitwy pod Płowcami w 1331 roku. Król Władysław Łokietek miał tam znaleźć rycerza Floriana Szarego, przebitego trzema krzyżackimi kopiami. W nagrodę miał mu nadać ten znak. Nazwa herbu brzmi dziwnie, ale znaczy dokładnie to, co słyszymy: jelita, czyli wnętrzności. Według legendy ranny Florian przytrzymywał rękami własne jelita, które wypłynęły z rozprutego brzucha. Król zapytał go, czy bardzo

[18] Trybunał Główny Wielkiego Księstwa Litewskiego był najwyższym sądem szlacheckim na Litwie.

cierpi, a rycerz miał odpowiedzieć, że bardziej niż rany boli zły sąsiad we wsi. Trzy kopie na tarczy przypominają te, którymi go przebito. Wcześniej ten sam znak nazywano Koźlerogi, od kozła nad hełmem. Herbu Jelita używało wiele rodzin, wśród nich Zamoyscy. Trabuciowie wykazali swoje prawo do tego herbu w Wilnie 27 sierpnia 1820 roku. Agata przyniosła go Markowiczom jako herb swojej rodziny.

Opowieść o Florianie Szarym zapisał Jan Długosz, w „Rocznikach" pod rokiem 1331 i w swoim spisie herbów polskiego rycerstwa. U Długosza jest trochę inaczej niż w popularnej wersji legendy: ród nosił trzy włócznie w herbie już przed bitwą, a po Płowcach zmienił tylko nazwę z Koźle Rogi na Jelita. To samo powtórzył w 1584 roku Bartosz Paprocki, autor pierwszych drukowanych polskich herbarzy. Długosz dodał do opisu herbu jedno zdanie o ludziach, którzy go noszą: są skromni, lubią psy i polowania. W 1413 roku w Horodle nad Bugiem Polska i Litwa odnowiły swój związek. Polskie rody rycerskie podzieliły się wtedy herbami z litewskimi bojarami[19]. Herb Jelita wziął wtedy bojar Gerdud. Od tego czasu herb jest znany na Litwie.

KOSCHLYA ROGY alias GYELYTA, tres lanceas transversales in campo rubeo defert. Ex Polonia genus ortum. Huius[3]) quidem miles strenuus[4]) Florianus Sary dum in prelio, propter Wladislaum Loktek ad Plowcze cum Cruciferis habito, animose pugnans in ventre transfossus, viscera, altera die in palestra iacens, rege inspectante tractaret, iussu regis sublatus et reintegratus, familie sue alterum nomen Gelyta indidit. In qua viri modesti, canum et in venacione studiosi.

Il. 73. Opis herbu Jelita w spisie herbów przypisywanym Janowi Długoszowi, „Insignia seu clenodia Regis et Regni Poloniae", wydanie Zygmunta Celichowskiego z rękopisu kórnickiego, Poznań 1885, strona 22. Zbiory Biblioteki Narodowej (Polona).

Jan Długosz o herbie Jelita, XV wiek

Tekst oryginalny (łacina): *Koschlya rogy alias Gyelyta, tres lanceas transversales in campo rubeo defert. Ex Polonia genus ortum. Huius quidem miles strenuus Florianus Sary dum in prelio, propter Wladislaum Loktek ad Plowcze cum Cruciferis habito, animose pugnans in ventre transfossus, viscera, altera die in palestra iacens, rege inspectante tractaret, iussu regis sublatus et reintegratus, familie sue alterum nomen Gelyta indidit. In qua viri modesti, canum et in venacione studiosi.*

Po polsku: Koźle Rogi, inaczej Jelita, nosi w czerwonym polu trzy włócznie w poprzek. Ród pochodzi z Polski. Dzielny rycerz tego rodu Florian Szary walczył mężnie w bitwie króla Władysława Łokietka z Krzyżakami pod Płowcami i został przebity w brzuch. Nazajutrz leżał na pobojowisku i na oczach króla trzymał w rękach własne wnętrzności. Z rozkazu króla podniesiono go i wyleczono, a on nadał swojemu rodowi drugie imię Jelita. Mężowie w tym rodzie są skromni, rozmiłowani w psach i w łowach.

[19] Bojar to na dawnej Litwie i Rusi rycerz, odpowiednik polskiego szlachcica.

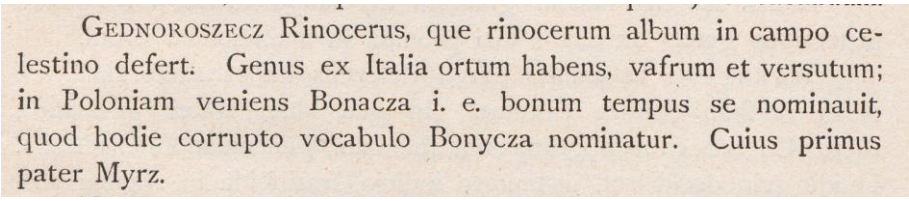
Herb Bończa i Markowiczowie

Il. 74. Herb Bończa. Rysunek: Tadeusz Gajl / Bastianow, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Herb Bończa przedstawia białego jednorożca na błękitnej tarczy. Markowiczowie herbu Bończa potwierdzili szlachectwo w Wilnie dwa razy. Pierwszy dekret, z 16 czerwca 1806 roku, dotyczył tylko dwóch braci, Andrzeja i Onufrego, synów Kazimierza. Drugi dekret, z 16 grudnia 1819 roku, objął ich krewnych, a wśród nich Stanisława Markowicza z synami. Oba dekrety wywodzą ród od Łukasza Markowicza, który miał majątek w powiecie wileńskim. Tym samym herbem pieczętował się komediopisarz Aleksander Fredro. Tadeusz, dziadek Dominika, jest w dekrecie z 1819 roku wymieniony z imienia.

Herb opisał w XV wieku Jan Długosz. W jego spisie herbów Bończa stoi pod nazwą Jednorożec. Długosz pisze, że ród przybył do Polski z Włoch i sam nazwał się Bonacza, czyli „dobry czas", a z tego słowa zrobiła się z czasem Bończa. Bartosz Paprocki powtórzył w 1584 roku, że herb „przyniesion z Włoch do Polski, na ten czas gdy wiara chrześciańska naprzód kwitnąć poczęła". Dawni autorzy opisywali w ten sposób sam znak. Rodzin z litewskich zaścianków, takich jak nasza, z nazwiska nie wymieniali.

Gednoroszecz Rinocerus, que rinocerum album in campo celestino defert. Genus ex Italia ortum habens, vafrum et versutum; in Poloniam veniens Bonacza i. e. bonum tempus se nominauit, quod hodie corrupto vocabulo Bonycza nominatur. Cuius primus pater Myrz.

Il. 75. Opis herbu Bończa pod nazwą Jednorożec w spisie herbów przypisywanym Janowi Długoszowi, wydanie Zygmunta Celichowskiego, Poznań 1885, strona 19. Zbiory Biblioteki Narodowej (Polona).

Jan Długosz o herbie Bończa, XV wiek

Tekst oryginalny (łacina): *Gednoroszecz Rinocerus, que rinocerum album in campo celestino defert. Genus ex Italia ortum habens […] in Poloniam veniens Bonacza i. e. bonum tempus se nominauit, quod hodie corrupto vocabulo Bonycza nominatur. Cuius primus pater Myrz.*

Po polsku: Jednorożec, który nosi białego jednorożca w błękitnym polu. Ród pochodzący z Italii. Gdy przybył do Polski, nazwał się Bonacza, to znaczy dobry czas, co dziś przekręconym słowem wymawia się Bonycza. Jego pierwszym ojcem był Myrz.

W dawnej Polsce króla wybierała cała szlachta, a nazwiska głosujących drukowano potem w zbiorze praw. W spisie tych, którzy w 1648 roku wybrali króla Jana Kazimierza, pada nazwisko Markowicz. Wśród wyborców z województwa wileńskiego stoi tam Stanisław Markowicz. Spis nie podaje jego powiatu ani herbu, więc nie da się stwierdzić, czy należał do naszej rodziny.

Czesław Malewski, badacz dziejów szlachty powiatu święciańskiego, zalicza do tego rodu Markowiczów z Obkort, Wojtkun, Mirańców i Kocielnik, czyli z tych samych wsi i lat, w których mieszkała nasza rodzina. To jego ocena, oparta na tych samych księgach kościelnych, z których korzysta ta kronika.

W rodzinie zachowała się pamięć o szlacheckim pochodzeniu. córka Aliny, powiedziała nam, że Markowiczowie byli „z wyższego rodu”.

Źródła

Najważniejsze fakty z tego rozdziału mają swój dokument. Skrót LVIA oznacza Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie.

Dokument	Gdzie się znajduje
Metryki chrztu dzieci Aliny, 1950-1957	księgi chrztów kościoła w Powiewiórce (parafia Podbrodzie), akty 3/1950, 49/1951, 17/1954, 3/1956, 18/1957
Akt małżeństwa Aliny i Antoniego, 1949	Urząd Stanu Cywilnego w Podbrodziu, akt 10. Tłumaczenie z 1959 r. i odpis z Iławy w zbiorach rodziny
Uznanie Antoniego za zmarłego, 1973	Sąd Powiatowy w Iławie, postanowienie z 23 sierpnia 1973 r. Odpis w zbiorach rodziny
Akt zgonu Aliny, 2014	Urząd Stanu Cywilnego w Ostródzie, akt 16/2014
Nagrobek rodzinny	cmentarz w Iławie
Dokumenty o ziemi w Obkortach i rekompensacie	decyzje Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z 10 grudnia 2020 r. i 18 stycznia 2024 r., postanowienia sądów w Iławie (1990) i Ostródzie (2023). Kopie w zbiorach
Chrzest Dominika, 1897	LVIA, zespół 604, inwentarz 37, księga 128, parafia Święciany, akt 256
Chrzest Leokadii, 1900	LVIA, zespół 604, inwentarz 37, księga 134, parafia Mielegiany, akt 143
Spis parafian Sorokpola, 1909	odpis ogłoszony na stronie genealogia.lt, zaścianek Wojtkuny, dom nr 39
Ślub Bolesława i Zofii, 1884	LVIA, zespół 604, inwentarz 37, księga 112, parafia Święciany, akt 30
Chrzest Bolesława, 1851	księga chrztów parafii św. Rafała w Wilnie, akt 59. Obraz w serwisie FamilySearch
Chrzest Antoniego Markowicza, 1862	LVIA, zespół 772, inwentarz 1, księga 7, parafia Sorokpol, akt 20
Ślub Tadeusza i Urszuli, 1840	LVIA, zespół 604, inwentarz 37, księga 57, parafia Święciany, akt 42
Chrzty i zgony dzieci Tadeusza, 1843-1864	LVIA, zespół 604, inwentarz 37, księgi 63, 75, 77 i 85
Chrzty Tadeusza (1814) i Justyna Mateusza (1810)	księga chrztów parafii Janiszki, film FamilySearch 1426345, obrazy 283 i 271
Śmierć Justyna Mateusza (1812) i ślub z 16 XI 1813 ze Stanisławem jako świadkiem	LVIA, zespół 604, inwentarz 10, księga 58. Księga parafii Janiszki z lat 1802-1818 (film FamilySearch 7793570, obrazy 366 i 322)
Ślub Stanisława i Agaty, 1807	LVIA, zespół 3007, inwentarz 29, księga 19, parafia Święciany, akt 7
Chrzest bliźniąt, 1816	LVIA, zespół 772, inwentarz 1, księga 1, parafia Sorokpol, akty 107 i 108
Zgon Stanisława, 1827	LVIA, zespół 604, inwentarz 37, księga 21, wykaz zmarłych parafii Sorokpol
Zgony Ewy Trabuciówny, Felicjana i Agaty, 1827-1830	LVIA, zespół 748, inwentarz 1, księga 2, parafia Korkożyszki, akty 3/1827, 7/1828 i 23/1830
Zgon Bogumiły, 1860	LVIA, zespół 604, inwentarz 37, księga 81, parafia Sorokpol, akt 34
Spis ludności z 1795 r., Dworciszki	LVIA, zespół 515, inwentarz 15, księga 50

Śluby Macieja Trabucia (1814 i 1833) oraz Jakuba (1840)	LVIA, zespół 604, inwentarz 10, księga 103. Księga ślubów parafii Janiszki (film FamilySearch). LVIA, zespół 604, inwentarz 37, księga 57
Wywód Trabuciów herbu Jelita, 1820	LVIA, zespół 391, inwentarz 1, tom 990, karty 257-260
Chrzty Ignacego Wincentego (1783), Jerzego Wojciecha (1785) i Racheli Antoniny (1787)	LVIA, zespół 3007, inwentarz 15, księga 1. Księga chrztów parafii Podbrzezie z lat 1782-1790, akty 54/1783, 40/1785 i 78/1787
Zgony Gabriela (1794), Franciszki (1800) i Kazimierza (1805) Markowiczów	LVIA, zespół 3007, inwentarz 15, księga 23. Księga zmarłych parafii Podbrzezie z lat 1782-1819
Spis ludności z 1795 r., wieś Niemenczynek (Bartłomiej Markowicz z rodziną)	LVIA, zespół 515, inwentarz 15, księga 23, karta 50
Spisy majątku Purnuszki i Niemenczynek z 1811 i 1816 r.	LVIA, zespół 515, inwentarz 15, księgi 191 i 267
Ogłoszenie dziedzica Niemenczynki, 1816	„Kuryer Litewski" 1816, nr 26, Biblioteka Narodowa (Polona)
Burmistrz wileński Łukasz Markowicz	A. Ragauskas, R. Ragauskienė, pisma burmistrza Łukasza Markowicza z lat 1551-1584, Wilno 2010. Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego, zespół F5
Dawni autorzy o burmistrzu Łukaszu	Stanisław Lubieniecki, Historia Reformationis Polonicae, 1685, s. 227 i 240. Piotr Rojzjusz, Carmina, wyd. B. Kruczkiewicz, Kraków 1900, część II, s. 218-219. Metryka uniwersytetu w Rostocku, luty 1576. Zapiski synodu w Pełsznicy, wyd. S. Zachorowski, „Reformacja w Polsce" 1921, nr 3, s. 233. J. I. Kraszewski, Wilno od początków jego do roku 1750, t. 3, Wilno 1841, s. 113-114. Polski Słownik Biograficzny, t. XXII, 1977, hasło „Mundius Łukasz"
Spis wyborców króla Jana Kazimierza z 1648 r.	Volumina Legum, wyd. J. Ohryzko, Petersburg 1859-1860, t. IV, s. 100
Jan Długosz o herbach Bończa i Jelita	Insignia seu clenodia Regis et Regni Poloniae, wyd. Z. Celichowski, Poznań 1885, s. 19 i 22. Roczniki, księga IX, rok 1331
Kronikarze o Mejszagole i Giedrojciach	Jan Długosz, Roczniki, księga X, rok 1387. Maciej Stryjkowski, Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi, wyd. Warszawa 1846, t. 1, s. 318 oraz t. 2, s. 80
Bartosz Paprocki o herbach Bończa i Jelita	Herby rycerstwa polskiego, 1584, wyd. K. J. Turowski, Kraków 1858, s. 254 i 601
Wywód Markowiczów herbu Bończa, 1806	LVIA, zespół 391, inwentarz 1, tom 861
Pismo marszałka powiatu wileńskiego o majątkach rodu Markowiczów, 18 X 1849	LVIA, zespół 391, inwentarz 4, teczka 1821
Dekret Markowiczów herbu Bończa z 16 XII 1819 (Stanisław, jego ojciec Bartłomiej, dziad Kazimierz i pradziad Łukasz)	LVIA, zespół 391, inwentarz 8, teczka 2596, pozycja 113, karty 442 do 445. Odpis wydany 11 XI 1821
Opowieści rodzinne	rozmowy z [redacted] (Iława, 29 sierpnia 2026 r.), z Romualdem (czerwiec 2026 r.) oraz relacja [redacted] (sierpień 2026 r.)
Zestawienia szlachty powiatów święciańskiego i wileńskiego, wykazy marszałków	prace Czesława Malewskiego

Życiorysy osób podpisanych pod dekretami	Polski Słownik Biograficzny (Eustachy Karol Karp), prace Czesława Malewskiego (Abramowicz, Römer), Wikipedia (Józef Strumiłło, Michał Römer)
Urzędowe ceny koni, wołów i krów z XVI wieku	Statut Wielkiego Księstwa Litewskiego z 1566 r., rozdział 13, artykuły 7 i 8
Dzisiejsze ceny krów mlecznych	portale rolnicze agrofakty.pl i mojarola.pl, stan na 2026 r.
Mejszagoła, Podbrzezie, Trabucie	Słownik geograficzny Królestwa Polskiego z lat 1880-1902, Wikipedia

Walentynowiczowie, Dołmatowie, Puciatowie, Nielipowiczowie i Kisielowie

To rodziny dwóch żon Markowiczów. Zofia z Walentynowiczów, żona Bolesława Markowicza, była babcią Aliny, czyli prababcią Romualda. Urszula z Puciatów, żona Tadeusza Markowicza, była matką Bolesława, czyli praprababcią Romualda. Wszystkie te rodziny księgi kościelne zapisują jako drobną szlachtę z okolic Święcian, Strunojć i Sorokpola.

Il. 1. Schemat pokazuje, kto po kim następuje w rodzinie, od Tomasza Antoniego Walentynowicza i Marii z Dołmatów do Romualda.

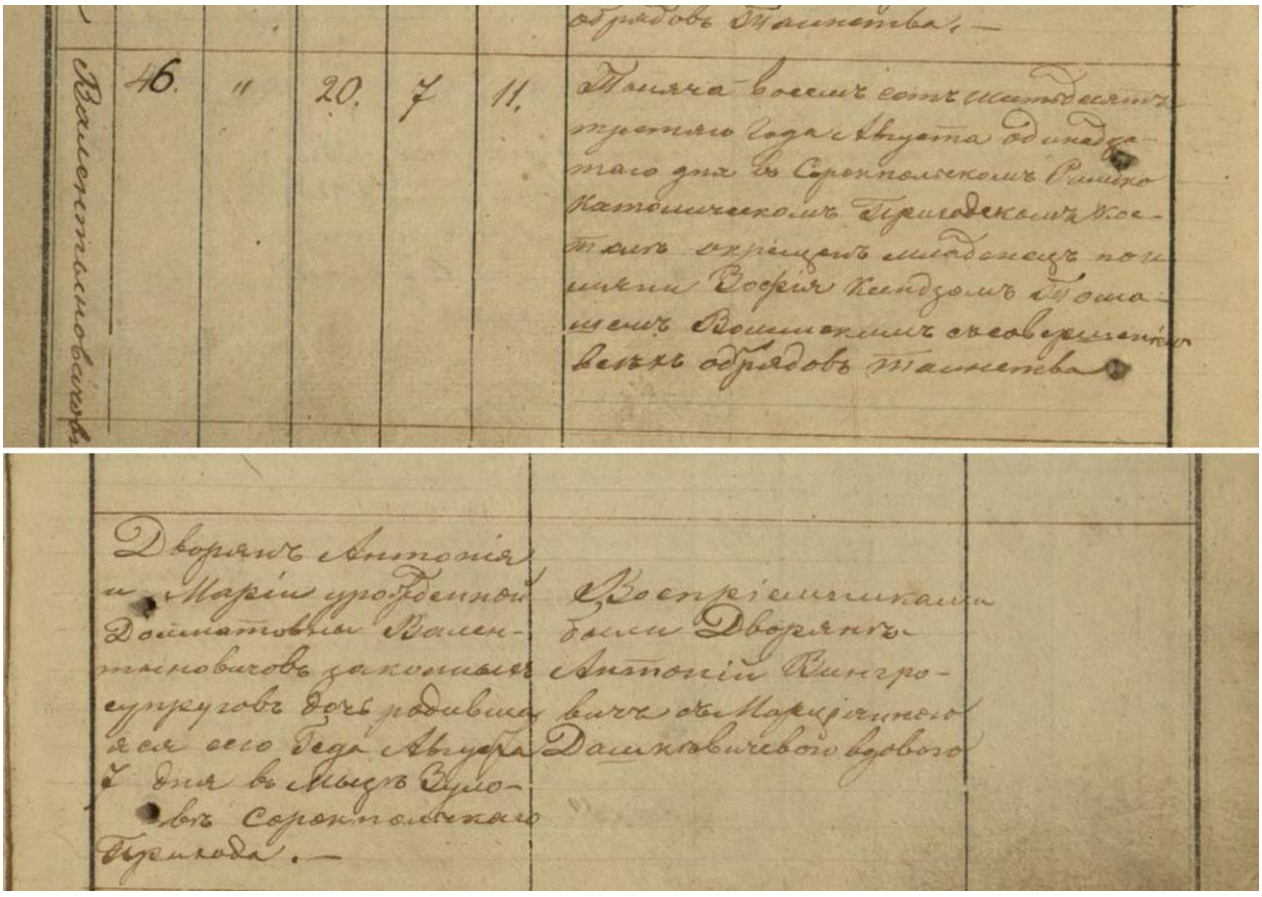

Il. 2. Schemat pokazuje, kto po kim następuje w rodzinie, od Andrzeja Kisiela z Dzwiłan do Romualda. Rodzice i dziadkowie Teresy z Nielipowiczów są na planszy drzewa oznaczeni znakiem zapytania.

Zofia z Walentynowiczów Markowiczowa (ur. 1863)

Urodzenie	7 sierpnia 1863 r., dwór Zułów w parafii Sorokpol
Chrzest	11 sierpnia 1863 r., kościół parafii Sorokpol. Chrzestni: Antoni Kingrowicz i wdowa Marcela Daszkiewiczowa
Rodzice	Tomasz Antoni Walentynowicz i Maria z Dołmatów
Rodzeństwo	Józef (1865), Stefania (1868), Apolonia (1871), Kazimiera (1875), Anna (1877)
Ślub	7 lutego 1884 r. w Święcianach, z Bolesławem Markowiczem. Oboje mieszkali wtedy w Wojtkunach
Dzieci	Antoni (1885), Kazimierz (1887), Jan (1889), Józef (1892), Kazimierz (1894), Dominik (1897), Maria (około 1902), Helena (1907)
Ostatnia wiadomość	styczeń 1915 r., akt zgonu matki wymienia ją wśród dzieci, które zostały po zmarłej

Zofia przyszła na świat 7 sierpnia 1863 roku we dworze w Zułowie. Księga chrztów mówi o tym wprost: urodziła się „въ Мызѣ Зуловѣ", czyli we dworze Zułów, a nie we wsi o tej samej nazwie. Cztery dni później rodzice zanieśli ją do chrztu do kościoła parafii Sorokpol. Jej rodzice, Tomasz Antoni Walentynowicz i Maria z Dołmatów, byli szlachtą bez własnej ziemi. Skoro mieszkali w samym dworze, najpewniej pracowali przy majątku.

Il. 3. Akt chrztu Zofii Walentynowiczówny, księga chrztów parafii Sorokpol, akt 46 z 1863 r. U góry widać lewą stronę księgi, a pod nią prawą.

Akt chrztu Zofii Walentynowiczówny, 1863

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемь сотъ шестьдесятъ третьяго года Августа одиннадцатаго дня въ Сорокпольскомъ Римско Католическомъ Приходскомъ Костелѣ окрещенъ младенецъ по имени Софія Ксендзомъ Томашемъ […] съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ таинства. Дворянъ Антонія и Маріи урожденной Долматовной Валентыновичовъ законныхъ супруговъ дочь родившаяся сего года Августа 7 дня въ Мызѣ Зуловѣ Сорокпольскаго Прихода. Воспріемниками были Дворянъ Антоній Кингровичъ[?] съ Марцеляною Дашкевичевою вдовою.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset sześćdziesiątego trzeciego, dnia jedenastego sierpnia, w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Tomasz […] ochrzcił niemowlę imieniem Zofia z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Córka szlachty Antoniego i Marii z domu Dołmat, prawych małżonków Walentynowiczów, urodzona tego roku 7 sierpnia we dworze Zułów w parafii sorokpolskiej. Rodzicami chrzestnymi byli szlachcic Antoni Kingrowicz [nazwisko niepewne] i Marcela Daszkiewiczowa, wdowa.

Rosyjskie słowo „дворяне" znaczy szlachta. Tak ksiądz zapisał rodziców Zofii i jej ojca chrzestnego.

Zułów w 1863 roku

Zułów był wtedy majątkiem Marii Billewiczówny. W kwietniu 1863 roku Maria wyszła za mąż za Józefa Wincentego Piłsudskiego, a ich syn Józef, przyszły Marszałek, urodził się w Zułowie w 1867 roku. Rok 1863 to także rok powstania styczniowego. W styczniu zebrał się w Zułowie pierwszy oddział powstańczy powiatu święciańskiego, który liczył 36 ludzi.

Il. 4. Zułów: fundamenty dworu, w którym w 1863 r. urodziła się Zofia Walentynowiczówna. Fot. Zala, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 4.0.

Akty chrztu dzieci pokazują, jak długo Walentynowiczowie mieszkali w Zułowie. W sierpniu 1863 roku, kiedy urodziła się Zofia, rodzina mieszkała we dworze. W Zułowie urodził się też w kwietniu 1865 roku jej brat Józef. W kwietniu 1871 roku, kiedy urodziła się Apolonia, mieszkała już we wsi Wojtkuny. Wojtkuny jako miejsce urodzenia podaje także akt chrztu Kazimiery ze stycznia 1875 roku. W rodzinie jest pewne, że ktoś z naszych bawił się w dzieciństwie z małym Józefem Piłsudskim. Zofia była od niego o cztery lata starsza i urodziła się w tym samym dworze. Jej brat Józef był starszy od Marszałka o dwa i pół roku, a siostra Stefania była prawie jego rówieśnicą. Do tego rodzeństwa opowieść pasuje najlepiej. Całą opowieść i dzieje dworu przedstawia rozdział o Witkiewiczach i Misiunach.

Żona Bolesława Markowicza

W Wojtkunach Zofia dorastała. W tej samej wsi mieszkał w 1884 roku Bolesław Markowicz. Walentynowiczowie i Markowiczowie znali się od dawna. Już w 1871 roku matką chrzestną Apolonii,

młodszej siostry Zofii, była Urszula Markowiczowa. Była to najpewniej Urszula z Puciatów, matka Bolesława, o której piszemy w dalszej części tego rozdziału. 7 lutego 1884 roku dwudziestoletnia Zofia wyszła za mąż za Bolesława Markowicza. Ślub odbył się w kościele w Święcianach. Akt ślubu z odpisem i przekładem znajduje się w rozdziale o Markowiczach.

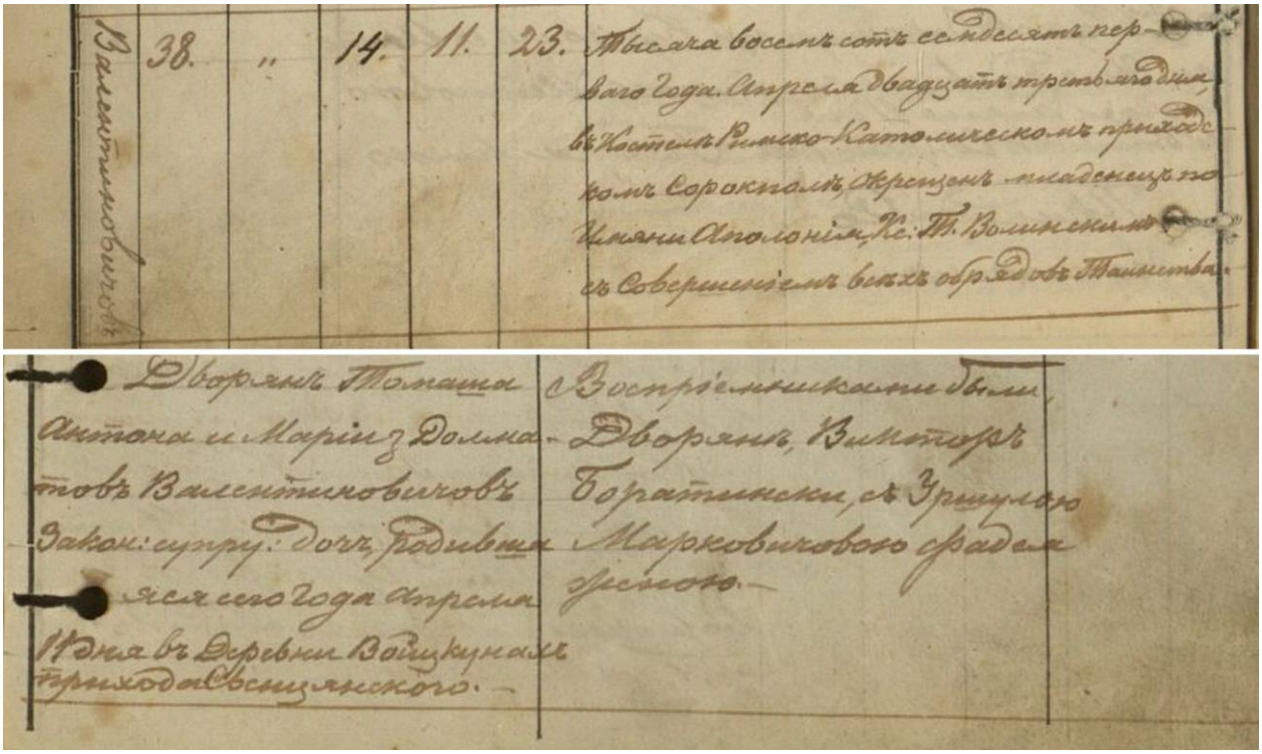
Zofia urodziła ośmioro dzieci, z których czworo zmarło w dzieciństwie. Szóstym dzieckiem był Dominik, ojciec Aliny. Wszystkie dzieci i ich losy opisuje rozdział o Markowiczach.

Zofia pozostała blisko swojego rodzeństwa. W 1891 roku trzymała do chrztu dziecko siostry Stefanii, a jej mąż Bolesław był w 1900 roku świadkiem na ślubie jej młodszej siostry Kazimiery. Spis parafian z marca 1909 roku zapisał Zofię w Wojtkunach razem z mężem i czworgiem dzieci. W 1910 roku Zofia była w Wojtkunach matką chrzestną. Akt zgonu jej matki ze stycznia 1915 roku wylicza Zofię jeszcze wśród dzieci, które zostały po zmarłej. Jest to ostatnia wiadomość o Zofii.

Rodzeństwo Zofii

Tomasz Antoni i Maria mieli sześcioro dzieci. Wszystkie sześcioro wymienia akt zgonu matki z 1915 roku.

Dziecko	Urodzenie	Co o nim wiemy
Zofia	7 VIII 1863, dwór Zułów	Została żoną Bolesława Markowicza. Była babcią Aliny
Józef	3 IV 1865, Zułów	Był jedynym synem. Został ochrzczony 9 IV 1865. Jego rodzicami chrzestnymi byli ojciec Marszałka Józef Piłsudski i jego siostra Julia. Był świadkiem na ślubach dwóch sióstr: Stefanii w 1886 r. i Kazimiery w 1900 r.
Stefania	1868	1 VI 1886 w Święcianach wyszła za mąż za Kaspra Petrusewicza z zaścianka Osele. Miała wtedy 17 lat. Świadkami na ślubie byli jej brat Józef i Antoni Markowicz, brat Bolesława
Apolonia	11 IV 1871, Wojtkuny	Została ochrzczona 23 IV 1871. Jej rodzicami chrzestnymi byli Wiktor Boratyński i Urszula Markowiczowa
Kazimiera	1 I 1875, Wojtkuny	14 V 1900 wyszła za mąż za Henryka Biesiekirskiego z folwarku Podworniki. Zmarła 25 IX 1923 na suchoty, czyli gruźlicę. Zostawiła męża i troje dzieci: dwunastoletnią Kazimierę, dziesięcioletniego Stanisława i sześcioletniego Kazimierza
Anna	9 VIII 1877, Wojtkuny	Została ochrzczona 14 VIII 1877. Jej ojcem chrzestnym był Adam Piłsudski, młodszy brat Józefa Piłsudskiego. Wymienia ją akt zgonu matki z 1915 r.

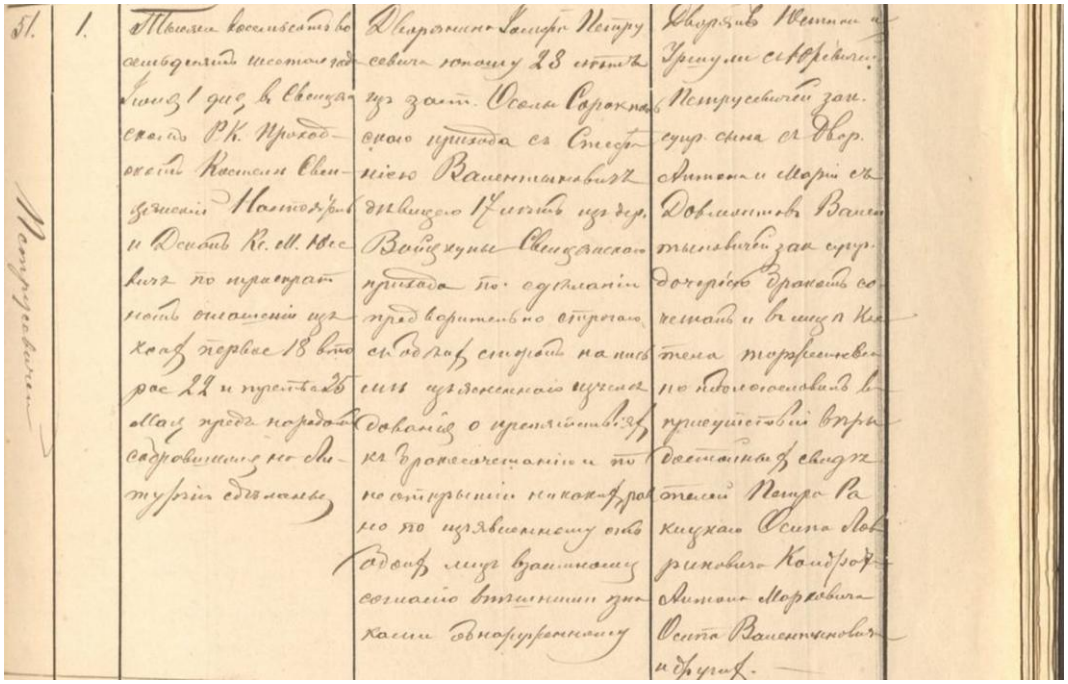
Il. 5. Akt chrztu Apolonii Walentynowiczówny, księga chrztów parafii Sorokpol, akt 38 z 1871 r. U góry widać lewą stronę księgi, a pod nią prawą.

Akt chrztu Apolonii Walentynowiczówny, 1871

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемь сотъ семдесятъ перваго Года, Апреля двадцать третьяго дня, въ Костелѣ Римско-Католическомъ приходскомъ Сорокполѣ, окрещенъ младенецъ по Имяни Апполонія, Кс: Т. Волинскимъ, съ Совершеніемъ всѣхъ обрядовъ Таинства. Дворянъ Томаша Антона и Маріи з Долматовъ Валентиновичовъ Закон: супру: дочь, родившаяся сего года Апреля 11 дня въ Деревни Войцкунахъ прихода Свенцянского. Воспріемниками были Дворянъ Викторъ Боратински съ Уршулою Марковичовою […]*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset siedemdziesiątego pierwszego, dnia dwudziestego trzeciego kwietnia, w rzymskokatolickim kościele parafialnym w Sorokpolu ksiądz T. Woliński ochrzcił niemowlę imieniem Apolonia z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Córka szlachty Tomasza Antoniego i Marii z Dołmatów, prawych małżonków Walentynowiczów, urodzona tego roku 11 kwietnia we wsi Wojtkuny w parafii święciańskiej. Rodzicami chrzestnymi byli szlachcic Wiktor Boratyński i Urszula Markowiczowa.

Ten akt jest ważny z dwóch powodów. Tylko on podaje oba imiona ojca, Tomasz Antoni. Jest też najstarszym śladem znajomości Walentynowiczów z Markowiczami. Powstał trzynaście lat przed ślubem Zofii i Bolesława.

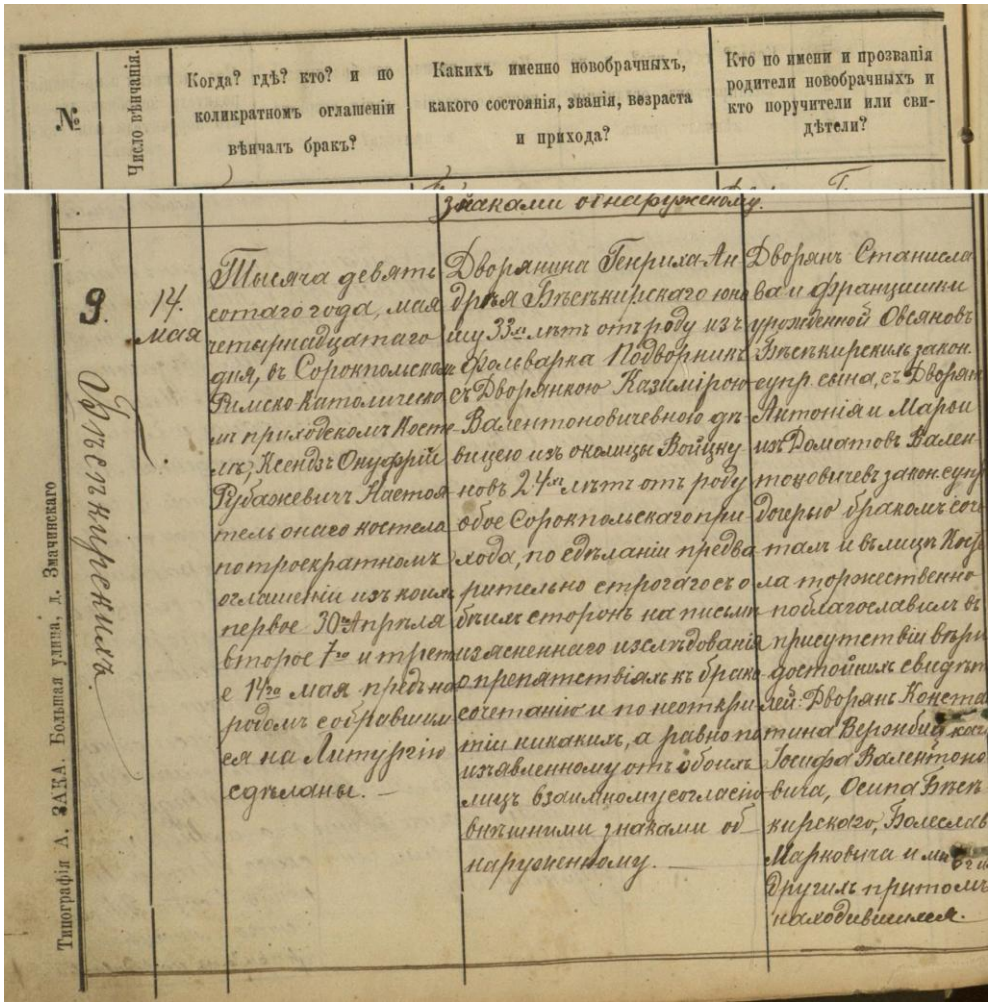
Il. 6. Akt ślubu Stefanii Walentynowiczówny z Kasprem Petrusewiczem, kopia księgi ślubów parafii Święciany, akt 51 z 1886 r.

Akt ślubu Stefanii Walentynowiczówny, siostry Zofii, 1886

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ восемьдесятъ шестого года Іюня 1 дня, въ Свенцянскомъ Р.К. Приходскомъ Костелѣ Свенцянскимъ Настоятелемъ и Деканомъ Кс. М. Юсевичъ по трократномъ оглашеніи изъ коихъ первое 18, второе 22 и третье 25 Мая […] Дворянина Каспра Петрусевича юношу 23 лѣтъ изъ зас. Осели Сорокпольскаго прихода съ Стефаніею Валентыновичъ дѣвицею 17 лѣтъ изъ дер. Войткуны Свенцянскаго прихода […] Дворянъ Юзефа и Урсули[?] съ Тарековъ[?] Петрусевичей зак. супр. сына съ двор. Антона и Маріи съ Довмантовъ Валентыновичей зак. супр. дочерію бракомъ сочеталъ […] въ присутствіи вѣры достойныхъ свидѣтелей: Петра Ракицкаго, Осипа Ловриновича[?] Кондрота[?], Антона Марковича, Осипа Валентыновича и другихъ.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset osiemdziesiątego szóstego, dnia 1 czerwca, w święciańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym proboszcz i dziekan święciański ksiądz M. Jusiewicz, po trzech zapowiedziach ogłoszonych 18, 22 i 25 maja […], połączył węzłem małżeńskim szlachcica Kaspra Petrusewicza, kawalera lat 23 z zaścianka Osele w parafii sorokpolskiej, ze Stefanią Walentynowicz, panną lat 17 ze wsi Wojtkuny w parafii święciańskiej. […] On jest synem szlachty Józefa i Urszuli [imię niepewne] z Tareków [nazwisko niepewne] Petrusewiczów, prawych małżonków. Ona jest córką szlachty Antoniego i Marii z Dowmantów Walentynowiczów, prawych małżonków. […] Wiarygodnymi świadkami byli Piotr Rakicki, Józef Ławrynowicz [nazwisko niepewne] Kondrat [niepewne], Antoni Markowicz, Józef Walentynowicz i inni.

W tym akcie ksiądz zapisał nazwisko panieńskie matki panny młodej jako „z Dowmantów”. Chodzi o tę samą osobę, Marię z Dołmatów. Właściwe brzmienie nazwiska podaje łaciński akt zgonu Kazimiery z 1923 roku, który pokazujemy niżej.

№	Число вѣнчанія.	Когда? гдѣ? кто? и по коликратномъ оглашеніи вѣнчалъ бракъ?	Какихъ именно новобрачныхъ, какого состоянія, званія, возраста и прихода?	Кто по имени и прозванію родители новобрачныхъ и кто поручители или свидѣтели?
9.	14. мая	Тысяча девятьсотнаго года, мая четырнадцатаго дня, въ Сорокпольскомъ Римско-Католическомъ приходскомъ костелѣ ксендзъ Онуфрій Рубашевичъ костела того онаго трехкратныхъ оглашеніи изъ коихъ первое 30-го Апрѣля второе 7-го и третіе 14-го мая прошлаго сего года совершилося на Литургіи сдѣланы. —	Дворянина Генриха Андрея Бесекирскаго юношу 33-хъ лѣтъ отъ роду изъ фольварка Подворникъ съ Дворянкою Казимірою Валентоновичевною дѣвицею изъ околицы Войцкуны 24-хъ лѣтъ отъ роду обое Сорокпольскаго прихода, по объявленіи предварительно строгаго изслѣдованія обѣимъ сторонъ на письмѣ о препятствіяхъ къ браку сочетанію и по неотысканіи никакихъ, а равно по изъявленному отъ обоихъ взаимному согласію внѣшними знаками объ нарушенномъ. —	Дворянъ Станислава и Франциски урожденной Овсянковъ Бесекирскихъ законныхъ супруговъ сына, съ Дворянъ Антонія и Маріи изъ Долматовъ Валентоновичевъ законныхъ супруговъ дочерью бракомъ сочетавшимся и вѣнцы воспріявшимъ въ присутствіи вѣрныхъ достойныхъ свидѣтелей: Дворянъ Конетантія Іосифа Валентоновича, Осипа Бесекирскаго, Болеслава Марковича и многихъ другихъ прихожанъ новобрачившихся.

Типографія А. ЗАКА. Большая улица, д. Значинскаго

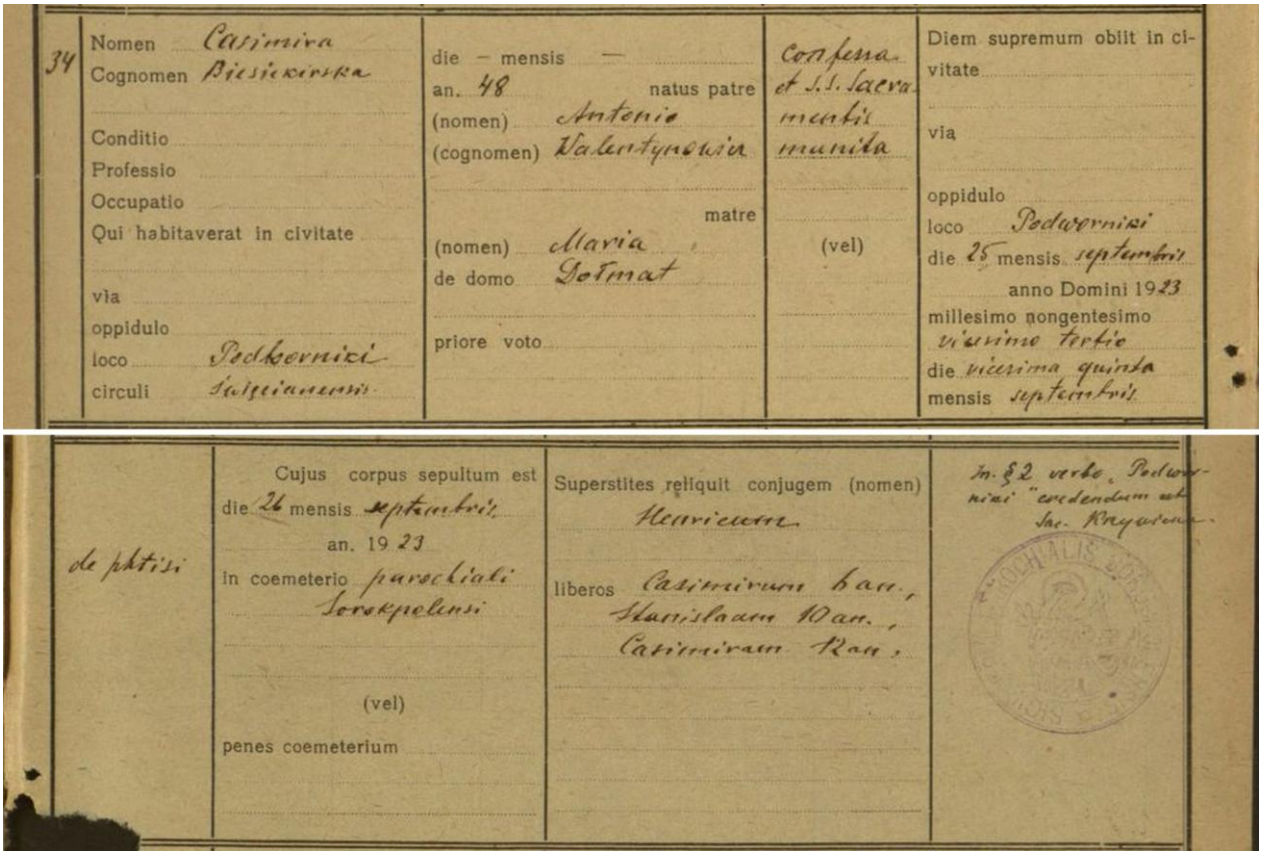
Il. 7. Akt ślubu Kazimiery Walentynowiczówny z Henrykiem Biesiekirskim, księga ślubów parafii Sorokpol, akt 9 z 14 maja 1900 r. U góry widać nagłówek tabeli z tej samej strony księgi.

Akt ślubu Kazimiery Walentynowiczówny, młodszej siostry Zofii, 1900

Tekst oryginalny (rosyjski): *[…] Дворянина Генриха Андрея Бесекирскаго юношу 33 л. отъ роду изъ фольварка Подворники съ Дворянкою Казимірою Валентоновичевною дѣвицею изъ околицы Войцкуны […] съ Дворянъ Антонія и Маріи изъ Долматовъ Валентоновичевъ закон. супр. дочерью […]*

Po polsku: […] Szlachcica Henryka Andrzeja Biesiekirskiego, kawalera lat 33 z folwarku Podworniki, ze szlachcianką Kazimierą Walentynowiczówną, panną z okolicy Wojtkuny […], córką szlachty Antoniego i Marii z Dołmatów Walentynowiczów, prawych małżonków […]

Wśród świadków tego ślubu akt wymienia dwóch krewnych panny młodej. Pierwszym był jej brat Józef Walentynowicz. Drugim był Bolesław Markowicz, mąż jej siostry Zofii.

34
Nomen Casimira
Cognomen Biesiekirska
Conditio
Professio
Occupatio
Qui habitaverat in civitate
via
oppidulo
loco Podkorniki
circuli Świecianensis
die – mensis –
an. 48 natus patre
(nomen) Antonio
(cognomen) Walentynowicz
matre
(nomen) Maria
de domo Dołmat
priore voto
confessa et S.S. Sacramentis munita
(vel)
Diem supremum obiit in civitate
via
oppidulo
loco Podwornisi
die 25 mensis septembris
anno Domini 1923
millesimo nongentesimo
vicesimo tertio
die vicesima quinta
mensis septembris
de phtisi
Cujus corpus sepultum est
die 26 mensis septembris
an. 1923
in coemeterio parochiali Sorokpolensi
(vel)
penes coemeterium
Superstites reliquit conjugem (nomen) Henricum
liberos Casimirum 6 an.,
Stanislaum 10 an.,
Casimiram 12 an.
In § 2 verbo „Podwornisi" credendum est Sac. Krywaron

Il. 8. Akt zgonu Kazimiery Biesiekirskiej z Walentynowiczów, księga zmarłych parafii Sorokpol, akt 34 z 1923 r. U góry widać lewą stronę księgi, a pod nią prawą.

Akt zgonu Kazimiery Biesiekirskiej, siostry Zofii, 1923

Tekst oryginalny (łacina): *34. Nomen Casimira, Cognomen Biesiekirska. Qui habitaverat […] loco Podkornizi[?] circuli Świecianensis […] an. 48, natus patre Antonio Walentynowicz, matre Maria de domo Dołmat […] confessa et S.S. Sacramentis munita. Diem supremum obiit […] loco Podwornisi[?] die 25 mensis septembris anno Domini 1923 […] de phtisi. Cujus corpus sepultum est die 26 mensis septembris an. 1923 in coemeterio parochiali Sorokpolensi. Superstites reliquit conjugem Henricum, liberos Casimirum 6 an., Stanislaum 10 an., Casimiram 12 an.*

Po polsku: 34. Imię Kazimiera, nazwisko Biesiekirska. Mieszkała w miejscowości Podworniki w okręgu święciańskim. Miała 48 lat, urodziła się z ojca Antoniego Walentynowicza i matki Marii z domu Dołmat. Wyspowiadana i opatrzona świętymi sakramentami. Zmarła w miejscowości Podworniki dnia 25 września roku Pańskiego 1923 na suchoty. Jej ciało pochowano dnia 26 września 1923 roku na cmentarzu parafialnym w Sorokpolu. Zostawiła męża Henryka oraz dzieci: Kazimierza lat 6, Stanisława lat 10 i Kazimierę lat 12.

Nazwę folwarku Podworniki ksiądz zapisał niewyraźnie i sam poprawił ją dopiskiem na marginesie. Akt jest po łacinie, dlatego nazwisko matki zmarłej napisano w nim alfabetem łacińskim: „de domo Dołmat", czyli „z domu Dołmat". Dzięki temu wiemy na pewno, jak brzmiało nazwisko panieńskie Marii.

Józef Piłsudski, ojciec Marszałka, chrzestnym Józefa, brata Zofii

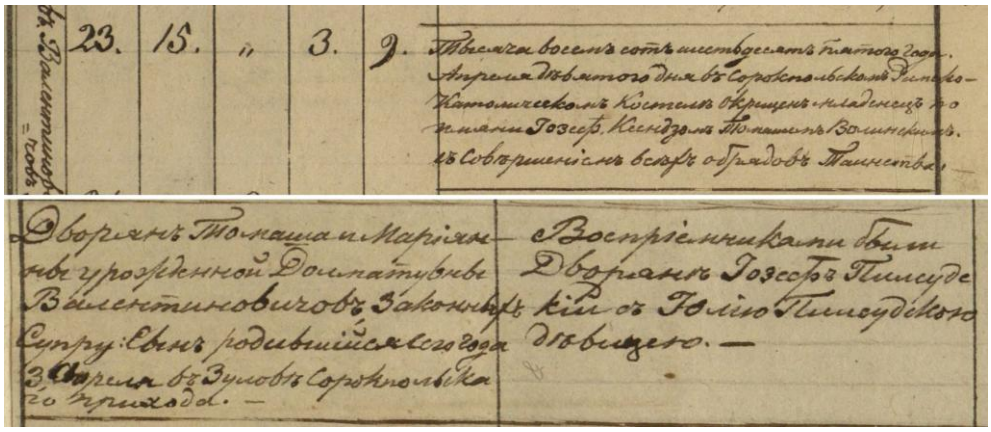
3 kwietnia 1865 roku w Zułowie urodził się Józef, jedyny brat Zofii. Sześć dni później ochrzczono go w kościele w Sorokpolu. Jego ojcem chrzestnym był Józef Wincenty Piłsudski, który po ślubie z Marią Billewiczówną w 1863 roku zamieszkał we dworze w Zułowie. Matką chrzestną była panna Julia Piłsudska. Dwa i pół roku później, w grudniu 1867 roku, w tym samym dworze urodził się syn Józefa Wincentego, Józef, przyszły Marszałek.

Julia Piłsudska była najpewniej rodzoną siostrą Józefa Wincentego, a więc ciotką przyszłego Marszałka. Urodziła się w 1836 roku jako córka Piotra Pawła Piłsudskiego i Teodory z Butlerów, którzy gospodarowali w majątku Poszuszwie w powiecie kowieńskim. Ksiądz zapisał ją w akcie jako pannę i to się zgadza: miała wtedy 29 lat, a za mąż za Bortkiewicza wyszła dopiero później. Zmarła w 1910 roku. Do chrztu syna Walentynowiczów stanęli więc razem brat i siostra z rodziny właściciela dworu.

Ludzie z dworu w Zułowie trzymali do chrztu dzieci z naszej rodziny trzy razy. W 1862 roku Antoniego Markowicza trzymali Antoni Billewicz i panna Maria Billewicz, najpewniej przyszła matka Marszałka i jej ojciec. W 1865 roku Józefa Walentynowicza trzymali ojciec Marszałka i jego siostra Julia. Dwanaście lat później, w 1877 roku, Annę Walentynowiczównę trzymał młodszy brat Marszałka, Adam. Pokrewieństwa między naszymi rodzinami a rodziną z dworu nie było, ale przez piętnaście lat Billewiczowie i Piłsudscy byli dla Markowiczów i Walentynowiczów bliskimi sąsiadami.

Il. 9. Józef Wincenty Piłsudski, ojciec Marszałka i ojciec chrzestny Józefa Walentynowicza, na fotografii z około 1863 r. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Il. 10. Akt chrztu Józefa Walentynowicza, księga chrztów parafii Sorokpol, akt 23 z 1865 r. U góry widać lewą stronę księgi, a pod nią prawą. Imię i nazwisko ojca chrzestnego, „Іосифъ Пилсудскій", stoi w ostatniej rubryce prawej strony, w drugim i trzecim wierszu.

Akt chrztu Józefa Walentynowicza, brata Zofii, 1865

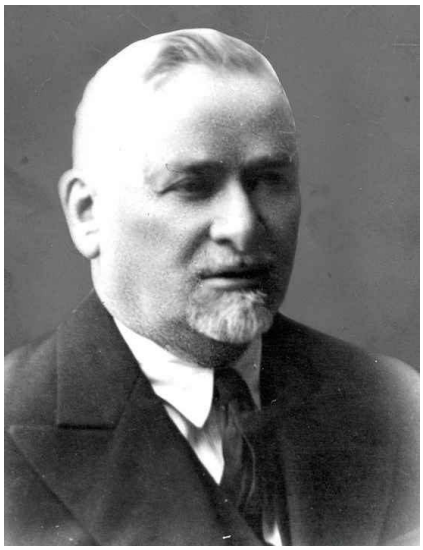
Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемь сотъ шестьдесятъ пятого года Апреля девятого дня въ Сорокпольскомъ Римско-Католическомъ Костелѣ окрещенъ младенецъ по имяни Іозефъ Ксендзомъ Томашемъ Волинскимъ съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ Таинства. Дворянъ Томаша и Маріанны урожденной Долматувны Валентиновичовъ Законныхъ Супру: Сынъ родившійся сего года 3 Апреля въ Зуловѣ Сорокпольскаго прихода. Воспріемниками были Дворянъ Іозефъ Пилсудскій съ Юліею Пилсудскою дѣвицею.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset sześćdziesiątego piątego, dnia dziewiątego kwietnia, w sorokpolskim rzymskokatolickim kościele ksiądz Tomasz Woliński ochrzcił niemowlę imieniem Józef z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Syn szlachty Tomasza i Marianny z domu Dołmat, prawych małżonków Walentynowiczów, urodzony tego roku 3 kwietnia w Zułowie w parafii sorokpolskiej. Rodzicami chrzestnymi byli szlachcic Józef Piłsudski i panna Julia Piłsudska.

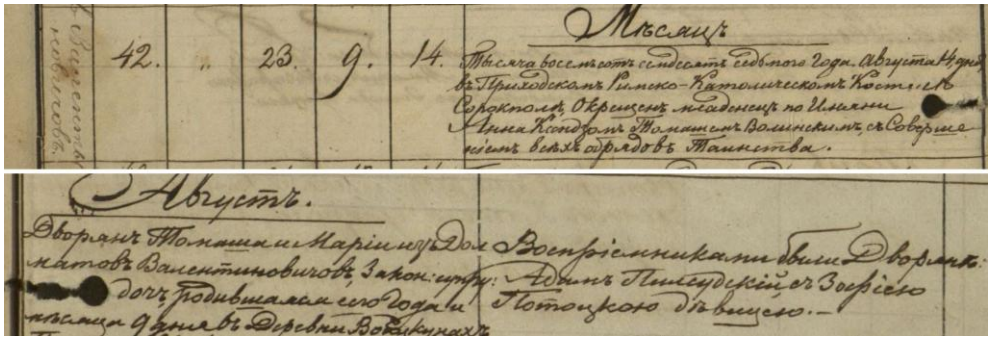
Adam Piłsudski chrzestnym Anny, najmłodszej siostry Zofii

Piłsudskich spotykamy u Walentynowiczów także po pożarze dworu w Zułowie w 1874 roku, kiedy Piłsudscy zamieszkali już w Wilnie. 9 sierpnia 1877 roku w Wojtkunach urodziła się Anna, najmłodsza siostra Zofii. Pięć dni później ochrzczono ją w kościele w Sorokpolu. Ojcem chrzestnym Anny był Adam Piłsudski, a matką chrzestną panna Zofia Potocka.

Adam był młodszym bratem Józefa Piłsudskiego. Urodził się w Zułowie w 1869 roku, miał więc wtedy osiem lat. Piłsudscy stawiali do chrztu także własne dzieci. Rok wcześniej ich syna Jana trzymali do chrztu jego dziewięcioletni brat Bronisław i starsza siostra Zofia. Dorosły Adam Piłsudski był wiceprezydentem Wilna, a w 1935 roku został senatorem.

Il. 11. Adam Piłsudski, młodszy brat Marszałka i ojciec chrzestny Anny Walentynowiczówny, na fotografii zrobionej przed 1935 r. Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego, autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Il. 12. Akt chrztu Anny Walentynowiczówny, księga chrztów parafii Sorokpol, akt 42 z 1877 r. U góry widać lewą stronę księgi, a pod nią prawą. Imię i nazwisko ojca chrzestnego, „Адамъ Пилсудскій", stoi w ostatniej rubryce prawej strony, w drugim wierszu.

Akt chrztu Anny Walentynowiczówny, 1877

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ семдесятъ седьмого года Августа 14 дня въ Приходскомъ Римско-Католическомъ Костелѣ Сорокполя окрещенъ младенецъ по имени Анна Ксендзомъ Томашемъ Волынскимъ съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ Таинства. Дворянъ Томаша и Маріи изъ Долматовъ Валентиновичовъ Закон: супр: дочь родившаяся сего года и мѣсяца 9 дня въ Деревни Войткунахъ Прихода Свенцянскаго. Воспріемниками были Дворяне: Адамъ Пилсудскій съ Зофіею Потоцкою дѣвицею.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset siedemdziesiątego siódmego, dnia 14 sierpnia, w rzymskokatolickim kościele parafialnym w Sorokpolu ksiądz Tomasz Wołyński ochrzcił niemowlę imieniem Anna z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Córka szlachty Tomasza i Marii z Dołmatów, prawych małżonków Walentynowiczów, urodzona tego roku i miesiąca 9 dnia we wsi Wojtkuny w parafii święciańskiej. Rodzicami chrzestnymi byli szlachcic Adam Piłsudski i szlachcianka panna Zofia Potocka.

Tomasz Antoni Walentynowicz (zm. przed 1915)

Imiona	Tomasz Antoni. Akty z lat 1863, 1884, 1886, 1900 i 1923 nazywają go samym imieniem Antoni
Stan	szlachcic
Żona	Maria z Dołmatów
Dzieci	sześcioro: Zofia, Józef, Stefania, Apolonia, Kazimiera, Anna
Miejsca	dwór Zułów (1863), Zułów (1865), wieś Wojtkuny (1871, 1875, 1884, 1886, 1900)
Śmierć	przed 10 stycznia 1915 r., poza parafią Sorokpol. W maju 1900 r. najpewniej jeszcze żył

Ojciec Zofii był pradziadkiem Aliny. W księgach pojawia się po raz pierwszy w 1863 roku we dworze w Zułowie jako ojciec nowo narodzonej Zofii. W 1865 roku nadal mieszka w Zułowie, gdzie rodzi się jego syn Józef. Od 1871 roku mieszka z rodziną w Wojtkunach. Księgi zaliczają tę wieś do parafii święciańskiej, ale Walentynowiczowie chrzcili dzieci w kościele parafii Sorokpol. Do tej samej parafii należał Zułów, w którym mieszkali wcześniej.

W Wojtkunach Tomasz Antoni wydał za mąż trzy córki: Zofię w 1884 roku, Stefanię w 1886 roku i Kazimierę w 1900 roku. Akt ślubu Kazimiery z 14 maja 1900 roku wymienia ojca panny młodej jeszcze bez dopisku, że nie żyje. Akt zgonu jego żony Marii z 10 stycznia 1915 roku nazywa ją wdową po Antonim Walentynowiczu. Tomasz Antoni zmarł więc między majem 1900 roku a styczniem 1915 roku, poza parafią Sorokpol.

Herb Zagłoba

Il. 13. Herb Zagłoba. Rysunek: Bastianow, Wikimedia Commons, licencja CC BY 3.0.

Herb Zagłoba przedstawia srebrną podkowę na błękitnej tarczy. Podkowa jest zwrócona końcami w dół i przebita mieczem o złotej rękojeści. Miecz jest zwrócony ostrzem do góry. Nad hełmem widać skrzydło przeszyte strzałą.

Walentynowiczowie herbu Zagłoba udowodnili szlachectwo przed urzędem w Wilnie 30 czerwca 1820 roku. Na ostateczne potwierdzenie czekali trzydzieści cztery lata, bo Senat w Petersburgu wydał je dopiero 18 maja 1854 roku. Ich rodowód zaczyna się od Sebastiana Walentynowicza, dziedzica majątku Jotajnie w powiecie upickim, w okolicach dzisiejszego Poniewieża.

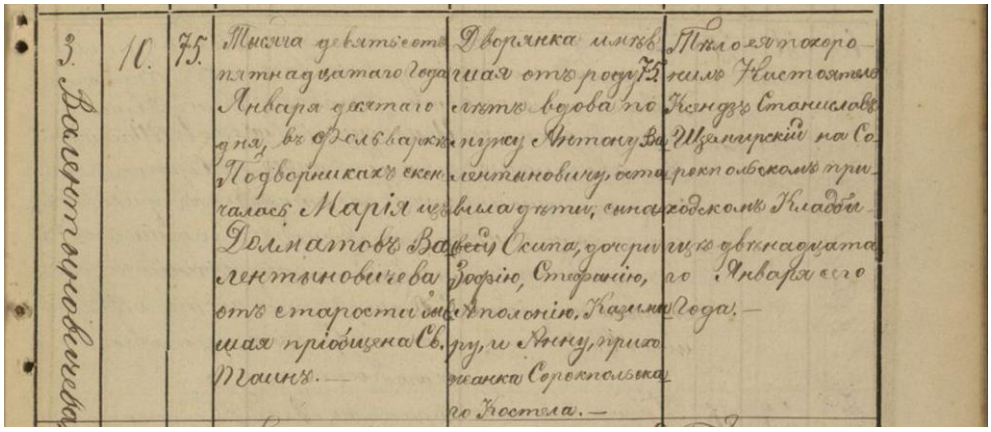
Badacz dziejów szlachty Czesław Malewski zalicza do tego rodu Walentynowiczów z Zułowa, Wojtkun i Podwornik, czyli z tych samych miejsc i lat, w których żyła nasza rodzina. Dlatego na planszy drzewa przy Tomaszu Antonim i Zofii znajduje się herb Zagłoba.

Maria z Dołmatów Walentynowiczowa (ok. 1840-1915)

Urodzenie	około 1840 r.
Stan	szlachcianka
Mąż	Tomasz Antoni Walentynowicz
Dzieci	syn Józef oraz córki Zofia, Stefania, Apolonia, Kazimiera, Anna
Śmierć	10 stycznia 1915 r., folwark Podworniki, ze starości
Pogrzeb	12 stycznia 1915 r., cmentarz parafialny w Sorokpolu

Matka Zofii była prababcią Aliny. Nazwisko panieńskie Marii powtarza się w sześciu aktach z lat 1863-1923. Akty te pisały trzy różne osoby, po rosyjsku i po łacinie.

Na starość Maria zamieszkała u najmłodszej córki. Spis parafian z marca 1909 roku zapisał ją jako wdowę w folwarku Podworniki, w domu Kazimiery i zięcia Henryka Biesiekirskiego. Tam zmarła 10 stycznia 1915 roku. Akt zgonu podaje, że miała 75 lat. Z tego wieku wynika przybliżony rok jej urodzenia, czyli około 1840. Dwa dni po śmierci Marii proboszcz Stanisław Szczemirski pochował ją na cmentarzu w Sorokpolu.

Il. 14. Akt zgonu Marii z Dołmatów Walentynowiczowej, księga zmarłych parafii Sorokpol, akt 3 z 1915 r.

Akt zgonu Marii z Dołmatów Walentynowiczowej, 1915

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча девятьсотъ пятнадцатаго года Января десятаго дня, въ фольваркѣ Подворникахъ скончалось Марія Долматовъ Валентыновичева отъ старости, бывшая пріобщена Св. Таинъ. Дворянка имѣвшая отъ роду 75 лѣтъ, вдова по мужу Антону Валентыновичу, оставила дѣти, сына Осипа, дочерій Зофію, Стефанію, Аполонію, Казимиру и Анну, прихожанка Сорокпольскаго Костела. Тѣло ея похоронилъ Настоятель Ксендзъ Станиславъ Щемирскій на Сорокпольскомъ приходскомъ Кладбищѣ двѣнадцатаго Января сего года.*

Po polsku: Roku tysiąc dziewięćset piętnastego, dnia dziesiątego stycznia, w folwarku Podworniki zmarła ze starości Maria z Dołmatów Walentynowiczowa, opatrzona świętymi sakramentami. Szlachcianka, miała 75 lat, wdowa po mężu Antonim Walentynowiczu. Zostawiła dzieci: syna Józefa oraz córki Zofię, Stefanię, Apolonię, Kazimierę i Annę. Była parafianką kościoła sorokpolskiego. Jej ciało pochował proboszcz ksiądz Stanisław Szczemirski na sorokpolskim cmentarzu parafialnym dwunastego stycznia tego roku.

Herb Dołmat ze znakiem zapytania

Il. 15. Herb Dołmat. Rysunek według opisu z Księgi herbowej rodów polskich Juliusza Ostrowskiego (1898).

Każda rodzina szlachecka miała herb, bo herb był znakiem samego szlachectwa. Kto dowodził szlachectwa przed urzędem, musiał podać swój herb. Księgi kościelne zapisują jednak tylko to, że ktoś był szlachcicem. Herbu nie podają nigdy. Dla Dołmatów, Puciatów, Nielipowiczów i Kisielów z naszego drzewa nie zachował się dokument, który wskazałby ich herb. Przyjęliśmy zatem herb, który herbarze, czyli księgi opisujące herby, przypisują danemu nazwisku. Na planszy drzewa i w tej kronice taki herb ma znak zapytania.

Dołmat to herb własny tego nazwiska. Przedstawia srebrną krokiew na czerwonej tarczy, czyli znak podobny do odwróconej litery V, z końcami u dołu załamanymi na boki i połączonymi belką. Nad hełmem w koronie są trzy strusie pióra. Herbarz Juliusza Ostrowskiego podaje, że ten herb „Dołmatom na Litwie przysługiwała". W guberni wileńskiej szlachectwo udowodnili tylko Dołmatowie z powiatu trockiego. Byli to Wincenty i Ignacy, synowie Tadeusza, którzy udowodnili je 10 lutego 1804 roku. Naszą Marię łączy z tymi Dołmatami tylko nazwisko.

Urszula z Puciatów Markowiczowa (ur. 1822)

Urodzenie i chrzest	1 listopada 1822 r., wieś Nareysze w parafii Konstantynów. Chrzestni: Mateusz Cybulski i Teresa Nalipowiczowa
Rodzice	Maciej Puciata i Teresa z Nielipowiczów
Ślub	2 lipca 1840 r. w Święcianach, z Tadeuszem Markowiczem. Oboje mieszkali wtedy w Popieliszkach
Dzieci	Marianna (1843), Bolesław (1851), Salomea (1854), Helena (1856), Antoni (1862), Józef (1864)
Miejsca	Nareysze, Popieliszki, od około 1862 r. Obkorty
Ostatnia wiadomość	1884 r., akt ślubu syna Bolesława

Urszula była matką Bolesława Markowicza, czyli prababcią Aliny. Urodziła się w dzień Wszystkich Świętych 1822 roku we wsi Nareysze i tego samego dnia została ochrzczona. Nareysze należały do majątku Bakszty rodziny Chomińskich i do parafii Konstantynów. Matką chrzestną Urszuli była Teresa Nalipowiczowa, która nosiła to samo nazwisko co rodzina matki Urszuli. W tamtej okolicy nazwisko Nielipowicz zapisywano też Nalipowicz.

Il. 16. Wpis chrztu Urszuli Puciatówny w wykazie ochrzczonych parafii Konstantynów za 1822 r. U góry widać nagłówek tabeli z tej samej strony. Wpis Urszuli jest środkowym z trzech wierszy. Kolumny od lewej podają kolejno: wieś, dzień urodzenia, dzień chrztu, imię dziecka, rodzice, ksiądz, chrzestni.

Wpis chrztu Urszuli Puciatówny, 1822

Tekst oryginalny (polski): *Nareyszy | 9bra 1 | 9bra 1 | Urszula | Maciey y Teresa Puciatowie | ten że sam | Mattheusz Cybulski Teresa Nalipowiczowa*

Dzisiejszą polszczyzną: Wieś Nareysze. Urodzona 1 listopada, ochrzczona 1 listopada. Imię dziecka: Urszula. Rodzice: Maciej i Teresa Puciatowie. Chrzcił ten sam ksiądz co w poprzednim wpisie. Rodzice chrzestni: Mateusz Cybulski i Teresa Nalipowiczowa.

Skrót „9bra" to dawny sposób zapisywania listopada. Listopad był dziewiątym miesiącem w starym rzymskim kalendarzu.

Kiedy Urszula miała najwyżej dziesięć lat, rodzice przenieśli się z nią do zaścianka Popieliszki. W 1840 roku mieszkał tam również Tadeusz Markowicz. 2 lipca 1840 roku ksiądz Cyprian Skirmont pobłogosławił małżeństwo Urszuli i Tadeusza w kościele w Święcianach. Panna młoda miała według aktu osiemnaście lat, a naprawdę miała siedemnaście lat i osiem miesięcy. Akt nazywa młodych i ich rodziców „urodzonymi". Tym słowem określano w dawnych aktach szlachtę. Świadkami ślubu byli Adam Gumowski, Piotr Puciata, Piotr Michałowski i Szymon Nielipowicz. Akt ślubu z odpisem i przekładem znajduje się w rozdziale o Markowiczach.

Il. 17. Rynek i kościół w Święcianach zimą 1916 r., na niemieckiej fotografii z czasów pierwszej wojny światowej. Odręczny podpis u dołu znaczy: Święciany (Rosja), rynek i polski kościół. Autor nieznany, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Po ślubie Urszula i Tadeusz zostali w Popieliszkach, gdzie mieszkali też rodzice Urszuli. Tam urodziło się czworo ich dzieci: Marianna, Bolesław, Salomea i Helena. W 1862 roku rodzina Markowiczów mieszkała już w Obkortach. W Obkortach urodzili się najmłodsi synowie, Antoni i Józef. Ojciec Urszuli zmarł w Popieliszkach w październiku 1862 roku.

W 1871 roku Urszula Markowiczowa trzymała do chrztu Apolonię Walentynowiczównę, siostrę swojej przyszłej synowej. Ostatni raz imię Urszuli pada w 1884 roku w akcie ślubu syna Bolesława.

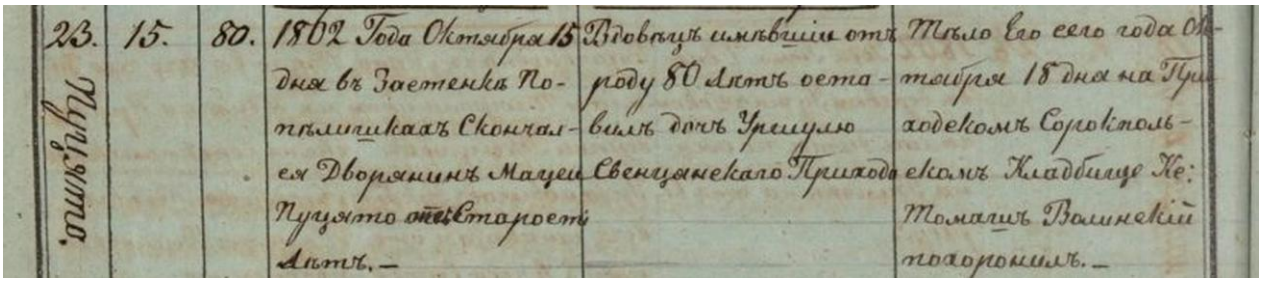
Dzieci Urszuli i Tadeusza z datami urodzenia i dalszymi losami wymienia rozdział o Markowiczach.

Maciej Puciata (ok. 1782-1862)

Urodzenie	około 1782 r.
Żona	Teresa z Nielipowiczów
Dzieci	akty wymieniają jedną córkę, Urszulę
Stan	szlachcic
Miejsca	Nareysze w parafii Konstantynów (1822), Popieliszki (najpóźniej od 1832 r.)
Śmierć	15 października 1862 r., zaścianek Popieliszki, ze starości
Pogrzeb	18 października 1862 r., cmentarz parafialny w Sorokpolu

Ojciec Urszuli był prapradziadkiem Aliny. Akty z lat 1840-1862 nazywają go szlachcicem. Przypuszczamy, że pochodził z rodziny, którą księgi parafii Strunojcie zapisywały do około 1818 roku we wsi Bitoły pod nazwiskiem Buciuta, a później pod nazwiskiem Puciata.

W 1822 roku Maciej z Teresą mieszkali w Nareyszach, gdzie urodziła się Urszula. Najpóźniej w 1832 roku osiedli w zaścianku Popieliszki. Wiemy to stąd, że w czerwcu 1832 roku Teresa Puciatowa z Popieliszek była matką chrzestną w kościele parafii Sorokpol. W Popieliszkach Maciej przeżył trzydzieści lat. W tym czasie wydał córkę za mąż, doczekał się wnuków i pochował żonę. Zmarł 15 października 1862 roku. Akt zgonu podaje, że miał 80 lat. Z tego wieku wynika przybliżony rok jego urodzenia, czyli około 1782.

Il. 18. Akt zgonu Macieja Puciaty, księga zmarłych parafii Sorokpol, akt 23 z 1862 r.

Akt zgonu Macieja Puciaty, 1862

Tekst oryginalny (rosyjski): *1862 Года Октября 15 дня въ Застѣнкѣ Попѣлишкахъ Скончался Дворянинъ Мацей Пуцято отъ старости лѣтъ. Вдовецъ имѣвшій отъ роду 80 лѣтъ оставилъ дочь Уршулю Свенцянскаго Прихода. Тѣло его сего года Октября 18 дня на Приходскомъ Сорокпольскомъ Кладбищѣ Кс. Томашъ Волинскій похоронилъ.*

Po polsku: Roku 1862, dnia 15 października, w zaścianku Popieliszki zmarł ze starości szlachcic Maciej Puciata. Wdowiec, miał 80 lat, zostawił córkę Urszulę z parafii święciańskiej. Jego ciało pochował ksiądz Tomasz Woliński dnia 18 października tego roku na parafialnym cmentarzu sorokpolskim.

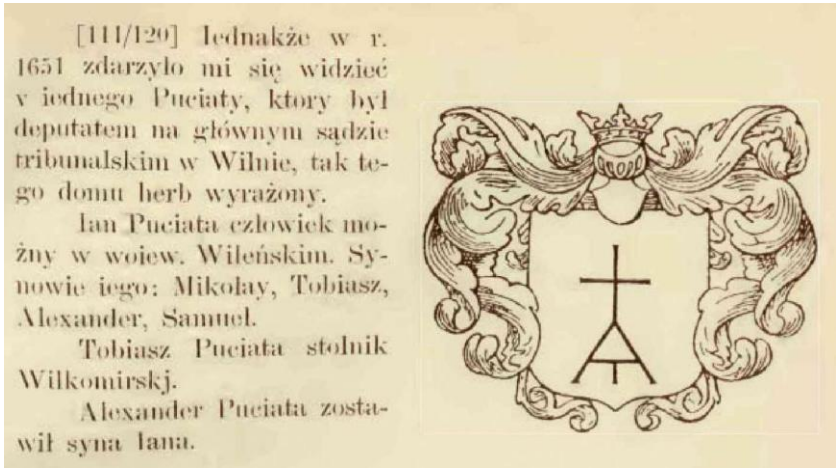
Herb Puciata ze znakiem zapytania

Il. 19. Herb Puciata. Rysunek według opisu z Księgi herbowej rodów polskich Juliusza Ostrowskiego (1903).

Puciata to herb własny tego nazwiska. Przedstawia złotą literę A na czerwonej tarczy, z krzyżem na szczycie i słupkiem pod poprzeczką. Herbarz Juliusza Ostrowskiego podaje, że jest to herb „przysługujący niektórym Pucyatom i Pucyatyckim, bojarom litewskim", czyli zwykłej szlachcie tego nazwiska. Inny herb mieli książęta Puciatowie, z którymi nasza rodzina nie ma nic wspólnego.

Taki sam znak ma już w swoim herbarzu szlachty litewskiej z XVII wieku ksiądz Wojciech Wijuk Kojałowicz, jezuita z Wilna. Zanotował, że w 1651 roku sam widział taki herb u jednego z Puciatów, który zasiadał w najwyższym sądzie Wielkiego Księstwa w Wilnie. Wymienił też Jana Puciatę z województwa wileńskiego i jego czterech synów. Byli to zamożni urzędnicy. Naszego Macieja łączy z nimi tylko nazwisko.

[111/120] Iednakże w r. 1651 zdarzyło mi się widzieć v iednego Puciaty, ktory był deputatem na głównym sądzie tribunalskim w Wilnie, tak tego domu herb wyrażony.

Ian Puciata człowiek możny w woiew. Wileńskim. Synowie iego: Mikołay, Tobiasz, Alexander, Samuel.

Tobiasz Puciata stolnik Wiłkomirskj.

Alexander Puciata zostawił syna Iana.

Il. 20. Herb Puciatów w herbarzu Wojciecha Wijuka Kojałowicza z połowy XVII wieku, wydanie Franciszka Piekosińskiego, Kraków 1897, strona 91. Skan pochodzi z serwisu Internet Archive.

Wojciech Wijuk Kojałowicz o herbie Puciatów, po 1651 roku

Tekst oryginalny (polski): *Iednakże w r. 1651 zdarzyło mi się widzieć v iednego Puciaty, ktory był deputatem na głównym sądzie tribunalskim w Wilnie, tak tego domu herb wyrażony. Ian Puciata człowiek możny w woiew. Wileńskim. Synowie iego: Mikołay, Tobiasz, Alexander, Samuel. Tobiasz Puciata stolnik Wiłkomirskj. Alexander Puciata zostawił syna Iana.*

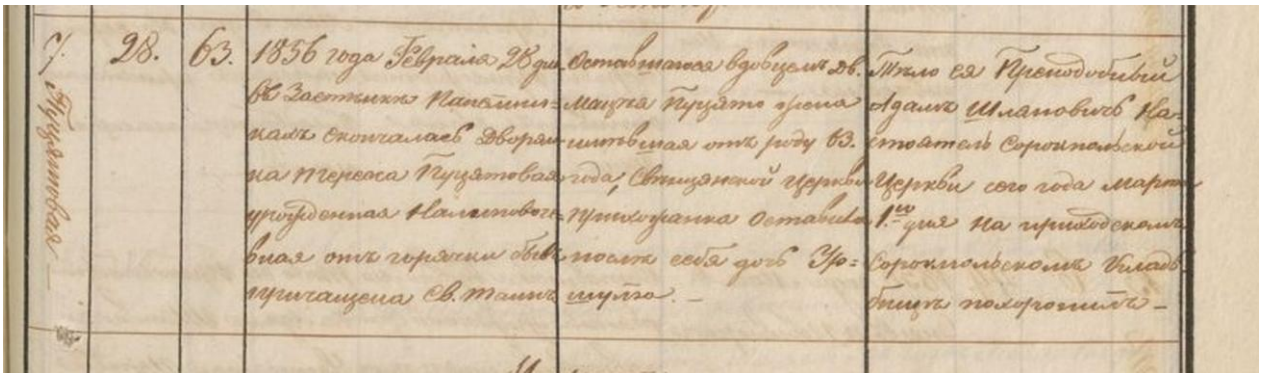
Dzisiejszą polszczyzną: Jednak w roku 1651 zdarzyło mi się widzieć u jednego Puciaty, który był deputatem do głównego sądu trybunalskiego w Wilnie, herb tego domu przedstawiony właśnie tak. Jan Puciata, człowiek możny w województwie wileńskim. Jego synowie: Mikołaj, Tobiasz, Aleksander, Samuel. Tobiasz Puciata, stolnik wiłkomierski. Aleksander Puciata zostawił syna Jana.

Księgi nazywają Macieja szlachcicem jeszcze w 1856 i 1862 roku. Herb Puciata przyjęliśmy dla niego tylko na podstawie nazwiska i dlatego ten herb ma na planszy drzewa znak zapytania.

Teresa z Nielipowiczów Puciatowa (ok. 1793-1856)

Urodzenie	około 1793 r. Akt zgonu podaje, że miała 63 lata
Stan	szlachcianka
Mąż	Maciej Puciata
Dzieci	akty wymieniają jedną córkę, Urszulę
Śmierć	28 lutego 1856 r., zaścianek Popieliszki, na gorączkę
Pogrzeb	1 marca 1856 r., cmentarz parafialny w Sorokpolu
Rodzice	na planszy drzewa ze znakiem zapytania: Mikołaj Nielipowicz i Ewa z Kisielów

Matka Urszuli była praprababcią Aliny. Zmarła 28 lutego 1856 roku w Popieliszkach na gorączkę, po przyjęciu sakramentów. Pochował ją proboszcz sorokpolski Adam Szłanowicz. Zostawiła męża Macieja i córkę Urszulę.

Il. 21. Akt zgonu Teresy Puciatowej z Nielipowiczów, księga zmarłych parafii Sorokpol, akt 7 z 1856 r.

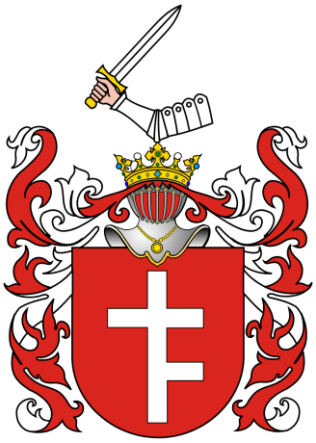
Akt zgonu Teresy Puciatowej z Nielipowiczów, 1856

Tekst oryginalny (rosyjski): *1856 года Февраля 28 дня въ Застѣнкѣ Папѣлишкахъ скончалась Дворянка Тереса Пуцятова урожденная Налиповичовна[?] отъ горячки бывъ причащена Св. Таинъ. Оставшагося вдовцемъ Дв. Мацѣя Пуцято жена имѣвшая отъ роду 63 года, Свенцянской Церкви Прихожанка. Оставила послѣ себя дочь Уршулю. Тѣло ея Преподобный Адамъ Шлановичъ Настоятель Сорокпольской Церкви сего года Марта 1-го дня на приходскомъ Сорокпольскомъ Кладбищѣ похоронилъ.*

Po polsku: Roku 1856, dnia 28 lutego, w zaścianku Popieliszki zmarła na gorączkę szlachcianka Teresa Puciatowa z domu Nielipowiczówna, po przyjęciu świętych sakramentów. Żona szlachcica Macieja Puciaty, który został wdowcem, miała 63 lata, parafianka kościoła święciańskiego. Zostawiła po sobie córkę Urszulę. Jej ciało pochował wielebny Adam Szłanowicz, proboszcz kościoła sorokpolskiego, dnia 1 marca tego roku na parafialnym cmentarzu sorokpolskim.

Spis ludności z 1795 roku zapisał we wsi Dzwiłany czteroletnią Teresę w domu Mikołaja Nielipowicza i Ewy z Kisielów. Wiek, nazwisko, stan szlachecki i okolica zgadzają się z naszą Teresą. Spis szlachty powiatu z 1816 roku wymienia tylko dwa domy Nielipowiczów: dom Mikołaja oraz dom jego braci Justyna, Kazimierza i Franciszka. Dlatego na planszy drzewa Mikołaj i Ewa są zapisani jako rodzice Teresy, ale ze znakiem zapytania.

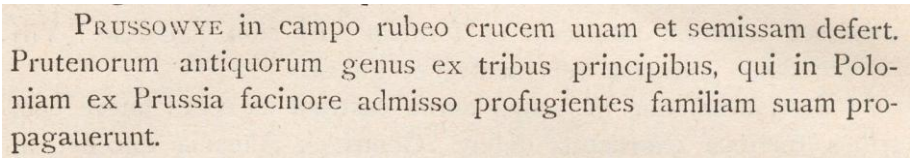
Herb Prus ze znakiem zapytania

Il. 22. Herb Prus. Rysunek: Tadeusz Gajl i Bastianow, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Herb Prus przedstawia biały krzyż na czerwonej tarczy. Krzyż ma odcięte prawe dolne ramię. Nad hełmem widać zbrojne ramię z mieczem. Herbarze przypisują ten herb nazwisku Nielipowicz. Ten sam herb wykazali przed urzędem w Wilnie 9 kwietnia 1820 roku Nielipowiczowie z powiatu święciańskiego, czterej synowie Szymona: Mikołaj Tomasz, Justyn, Franciszek Szymon i Kazimierz. Czesław Malewski notuje tę rodzinę w Dzwiłanach pod Strunojciami oraz w 1847 roku w Popieliszkach, czyli w zaścianku, w którym zmarła Teresa. Herb Prus przyjęliśmy dla Teresy od tej rodziny i dlatego ten herb ma na planszy drzewa znak zapytania.

Herb Prus opisał w XV wieku Jan Długosz w swoim spisie herbów polskiego rycerstwa. Według niego ród pochodzi od trzech książąt dawnych Prusów, którzy po jakimś występku uciekli z Prus do Polski i tu założyli rodzinę. Od tych Prusów pochodzi nazwa herbu.

Prussowye in campo rubeo crucem unam et semissam defert. Prutenorum antiquorum genus ex tribus principibus, qui in Poloniam ex Prussia facinore admisso profugientes familiam suam propagauerunt.

Il. 23. Opis herbu Prus w spisie herbów przypisywanym Janowi Długoszowi, wydanie Zygmunta Celichowskiego, Poznań 1885, strona 24. Skan pochodzi ze zbiorów Biblioteki Narodowej (serwis Polona).

Jan Długosz o herbie Prus, XV wiek

Tekst oryginalny (łacina): *Prussowye in campo rubeo crucem unam et semissam defert. Prutenorum antiquorum genus ex tribus principibus, qui in Poloniam ex Prussia facinore admisso profugientes familiam suam propagauerunt.*

Po polsku: Prusowie noszą w czerwonym polu półtora krzyża. To ród dawnych Prusów, od trzech książąt, którzy popełnili występek, zbiegli z Prus do Polski i tu rozkrzewili swoją rodzinę.

Mikołaj Nielipowicz i Ewa z Kisielów

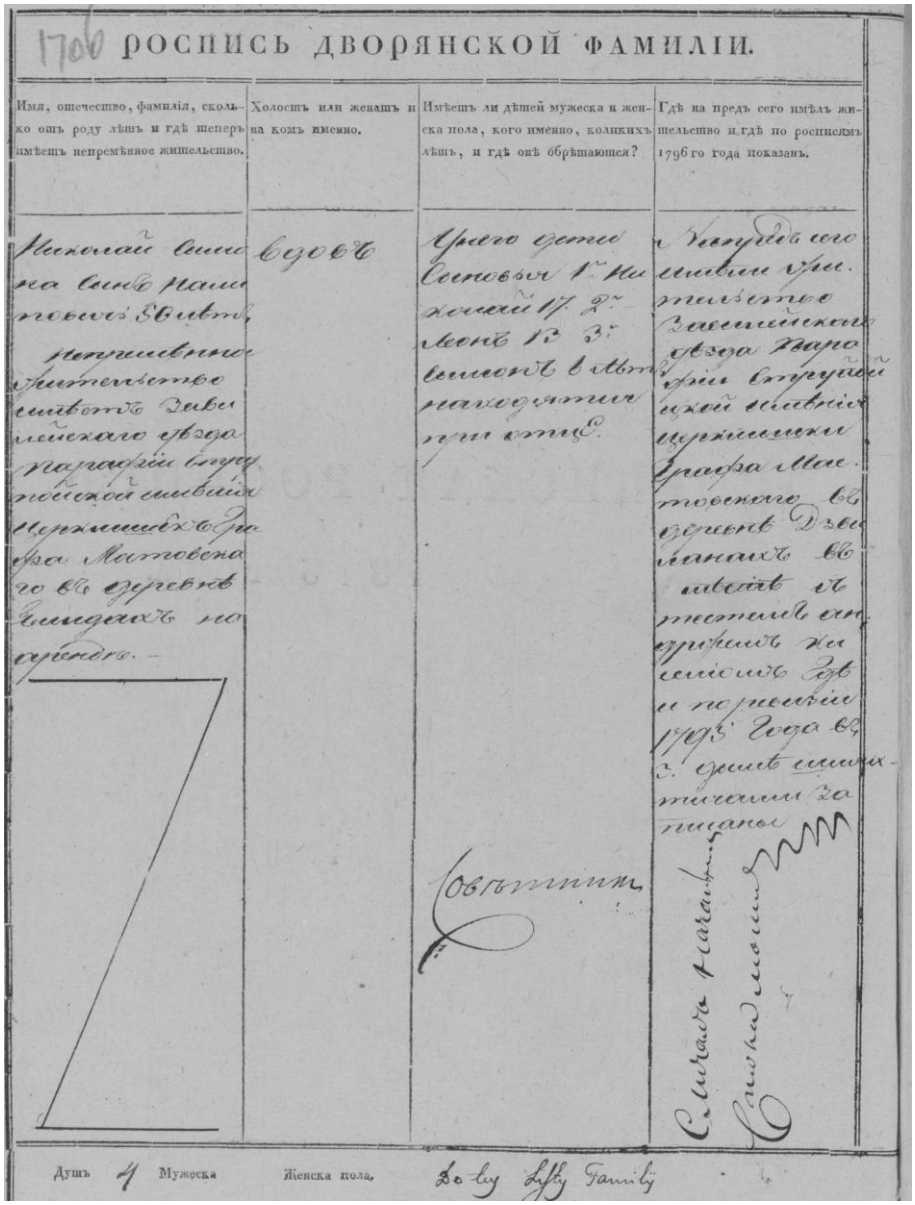
Mikołaj	syn Szymona, urodzony około 1769 r., żył jeszcze w 1816 r.
Ewa	córka Andrzeja Kisiela i Teresy, urodzona około 1773 r., zmarła przed czerwcem 1813 r.
Stan	szlachta
Dom	wieś Dzwiłany w parafii Strunojcie, od około 1805 r. wieś Bitoły w tej samej parafii
Dzieci	Teresa (około 1791), Mikołaj Joachim (około 1798), Leon (1803), Petronela (1806), Szymon (około 1810)

Mikołaj i Ewa byli według planszy drzewa rodzicami Teresy Puciatowej. Mikołaj po ślubie zamieszkał u teścia, Andrzeja Kisiela, we wsi Dzwiłany. Spis ludności z 1795 roku zapisał całą rodzinę w jednym domu. Mieszkali w nim teściowie Mikołaja, jego szwagier Jan, sam Mikołaj z żoną Ewą i czteroletnia Teresa. Dzwiłany należały wtedy do dóbr Hilzena, a później do majątku Cerkliszki hrabiów Mostowskich.

Ojcem Mikołaja był Szymon Nielipowicz. Księga parafii Święciany zapisuje go w latach 1769-1772 we wsi Bubele jako szlachcica, a w styczniu 1772 roku notuje chrzest córki Szymona i jego żony Marianny. Na planszy drzewa Szymon i Marianna są zapisani jako rodzice Mikołaja, ale ze znakiem zapytania.

W Dzwiłanach urodzili się synowie Mikołaja i Ewy, Mikołaj Joachim i Leon. Leona ochrzczono 6 kwietnia 1803 roku. Między 1803 a 1806 rokiem rodzina przeniosła się do pobliskich Bitoł. W Bitołach 10 czerwca 1806 roku ochrzczono córkę Petronelę.

Ewa zmarła przed czerwcem 1813 roku. Wiemy to stąd, że 16 czerwca 1813 roku Mikołaj, zapisany jako wdowiec z Bitoł, ożenił się w kościele w Święcianach z Rozalią Klimaszewską. W listopadzie 1816 roku Mikołaj i Rozalia ochrzcili w Bitołach córkę Barbarę. Spis szlachty powiatu z 1816 roku wymienia przy Mikołaju trzech synów z pierwszego małżeństwa: siedemnastoletniego Mikołaja, trzynastoletniego Leona i sześcioletniego Szymona. Córek ten spis nie wymieniał. Mikołaj podał w tym spisie, że wcześniej mieszkał w Dzwiłanach razem z teściem Andrzejem Kisielem. Za Mikołaja podpisał się pod spisem jego brat Franciszek.

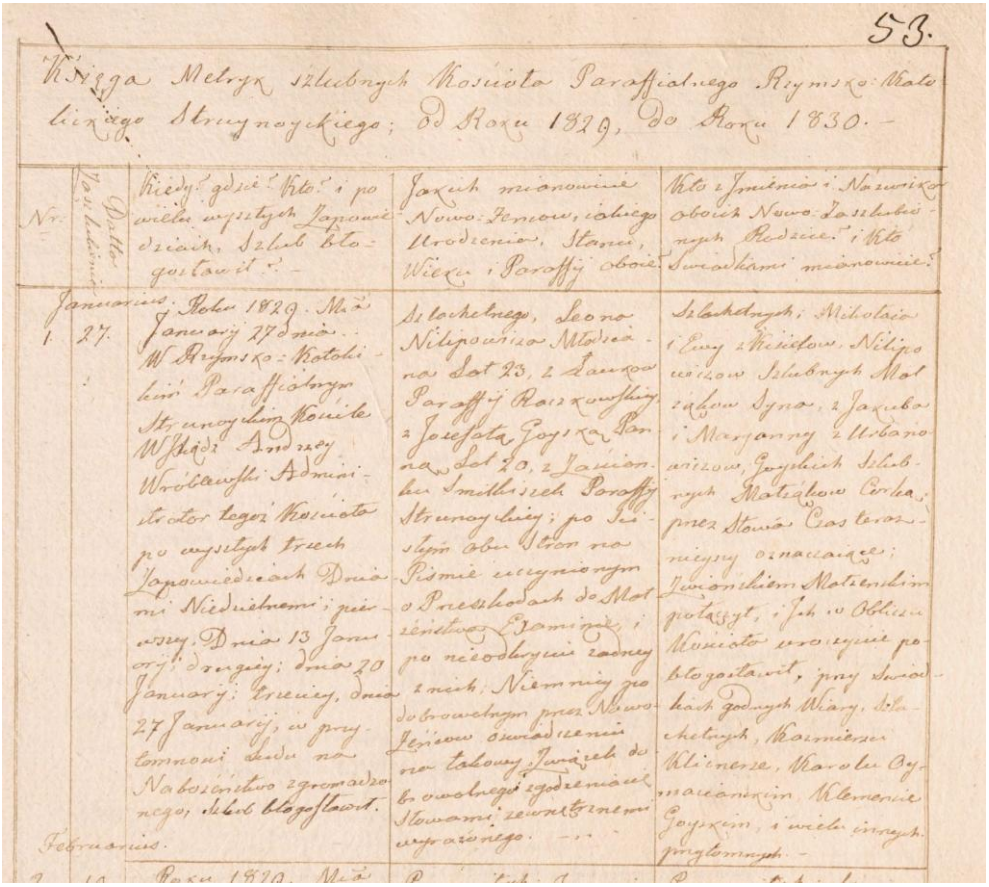
Il. 24. Spis szlachty powiatu zawilejskiego z 1816 r., wpis rodziny Mikołaja Nielipowicza. Kolumny od lewej podają kolejno: imię, nazwisko, wiek i miejsce zamieszkania, stan cywilny, dzieci, wcześniejsze miejsce zamieszkania.

Mikołaj Nielipowicz w spisie szlachty z 1816 roku

Tekst oryginalny (rosyjski): *Николай Симона сынъ Налиповичъ […] вдовъ […] сыновья 1й Николай 17, 2й Леонъ 13, 3й Симонъ 6 лѣтъ находятся при отцѣ […] Напредъ сего имѣли жительство Завилейскаго уѣзда парафіи Струнойцкой имѣнія Церклишки Графа Мостовскаго въ деревнѣ Дзвиланахъ вмѣстѣ съ тестемъ Андреемъ Киселемъ гдѣ и по ревизіи 1795 года въ 3. домѣ шляхтичами записаны*

Po polsku: Mikołaj Nielipowicz, syn Szymona […] wdowiec […] synowie: pierwszy Mikołaj lat 17, drugi Leon lat 13, trzeci Szymon lat 6, przebywają przy ojcu […] Wcześniej mieszkali w powiecie zawilejskim, w parafii strunojckiej, w majątku Cerkliszki hrabiego Mostowskiego, we wsi Dzwiłany, razem z teściem Andrzejem Kisielem, gdzie też w spisie ludności z 1795 roku zostali zapisani w trzecim domu jako szlachta.

Nazwisko panieńskie Ewy podaje akt ślubu jej syna Leona. 27 stycznia 1829 roku w kościele w Strunojciach Leon, według aktu dwudziestotrzyletni, ożenił się z Józefatą Goyską. Akt nazywa go synem „Szlachetnych Mikołaia i Ewy z Kisielow Nilipowiczow Szlubnych Małżonkow". Jednym ze świadków na ślubie Urszuli Puciatówny z Tadeuszem Markowiczem w 1840 roku był Szymon Nielipowicz, najpewniej najmłodszy syn Mikołaja.

Il. 25. Akt ślubu Leona Nielipowicza z Józefatą Goyską, kopia księgi ślubów parafii Strunojcie, akt 1 z 27 stycznia 1829 r. U góry widać tytuł księgi i nagłówek tabeli.

Akt ślubu Leona Nielipowicza, 1829

Tekst oryginalny (polski): *[…] Szlachetnego Leona Nilipowicza Młodziana Lat 23 z Łankow[?] Paraffij Raczkowskiey […] Szlachetnych Mikołaia i Ewy z Kisielow Nilipowiczow Szlubnych Małżonkow Syna […]*

Dzisiejszą polszczyzną: […] Szlachetnego Leona Nielipowicza, kawalera lat 23 z Łanków [nazwa niepewna] w parafii raczkowskiej […], syna szlachetnych Mikołaja i Ewy z Kisielów Nielipowiczów, ślubnych małżonków […]

Ojciec Mikołaja miał na imię Szymon. Księga chrztów parafii Święciany zapisała w styczniu 1772 roku we wsi Bubele chrzest Marianny, córki szlachcica Szymona Nielipowicza i jego żony Marianny. Przypuszczamy, że byli to rodzice Mikołaja.

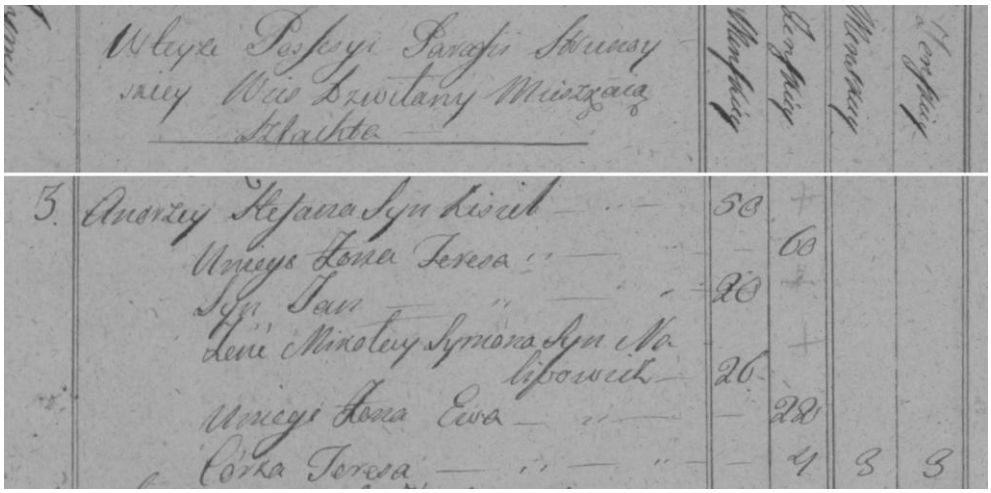
Andrzej Kisiel z Dzwiłan i jego żona Teresa

Andrzej	syn Stefana, urodzony około 1745 r.
Teresa	urodzona około 1735 r.
Stan	szlachta
Dom	wieś Dzwiłany w parafii Strunojcie
Dzieci	córka Ewa (około 1773), która wyszła za Mikołaja Nielipowicza. Syn Jan (około 1775)

Andrzej Kisiel i jego żona Teresa to najstarsi przodkowie w tej gałęzi. Oboje znamy ze spisu ludności z 1795 roku. Andrzeja wymienia także spis szlachty z 1816 roku. Podaje on, że Mikołaj Nielipowicz mieszkał wcześniej w Dzwiłanach razem z teściem Andrzejem Kisielem. Andrzej miał wtedy 50 lat,

a Teresa 60. Spis podaje też, że ojciec Andrzeja miał na imię Stefan. Na planszy drzewa Andrzej i Teresa mają znak zapytania, tak samo jak ich córka Ewa i zięć Mikołaj.

Dzwiłany leżały w parafii Strunojcie pod Święcianami. W 1795 roku żyły tam obok siebie trzy grupy mieszkańców: chłopi poddani, szlachta oraz osadnicy rosyjscy. Szlachta zajmowała sześć domów. Stały one w dobrach, które nie były jej własnością, tylko należały do innego właściciela. Dom Kisielów spis zapisał jako trzeci z tych sześciu.

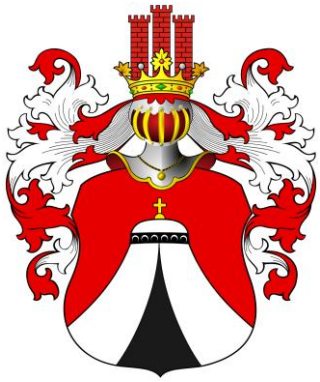
Il. 26. Spis ludności z 1795 r., wieś Dzwiłany, dom trzeci. U góry widać nagłówek z tej samej strony: „Wieś Dzwiłany Mieszkaiąca Szlachta". Liczby po prawej stronie podają wiek mężczyzn i kobiet.

Dom Andrzeja Kisiela w spisie z 1795 roku

Tekst oryginalny (polski): *W teyże Possesyi Parafii Strunoyskiey Wieś Dzwiłany Mieszkaiąca Szlachta. 3. Andrzey Stefana Syn Kisiel 50, uniego Żona Teresa 60, Syn Jan 20, Zięć Mikołay Symona Syn Nalipowicz 26, uniego Żona Ewa 22, Córka Teresa 4*

Dzisiejszą polszczyzną: W tych samych dobrach, w parafii strunojckiej, wieś Dzwiłany, mieszkająca tam szlachta. Dom trzeci: Andrzej Kisiel, syn Stefana, lat 50. Jego żona Teresa, lat 60. Syn Jan, lat 20. Zięć Mikołaj Nielipowicz, syn Szymona, lat 26. Jego żona Ewa, lat 22. Córka Teresa, lat 4.

Herb Kisiel ze znakiem zapytania

Il. 27. Herb Kisiel, zwany też Namiot. Rysunek: Bastianow, Wikimedia Commons, licencja CC BY 3.0.

Kisiel to herb własny tego nazwiska, zwany też Namiot albo Światołdycz. Przedstawia biały namiot na czerwonej tarczy, ze złotym krzyżem na szczycie. Nad hełmem widać trzy wieże. Pod tym herbem Czesław Malewski zapisuje Kisielów z powiatu święciańskiego, także z parafii strunojckiej. Kisielowie z powiatów wileńskiego i lidzkiego wykazali prawo do tego herbu 22 grudnia 1800 roku. Andrzej Kisiel

z Dzwiłan jest w spisach z 1795 i 1816 roku szlachcicem, ale własnego dokumentu z herbem nie zostawił. Dlatego herb Kisiel ma na planszy drzewa znak zapytania.

Ten sam herb nosił Adam Kisiel, wojewoda kijowski z XVII wieku. Nasza rodzina od niego nie pochodzi, bo wojewoda zmarł bezdzietnie w 1653 roku.

Źródła

Księgi i spisy, z których pochodzą fakty tego rozdziału, przechowuje Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie. W tabeli podajemy zespół, księgę i numer aktu.

Dokument	Gdzie się znajduje
Chrzest Zofii Walentynowiczówny, 1863	księga chrztów parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, księga 7, akt 46
Chrzest Apolonii Walentynowiczówny, 1871	księga chrztów parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, księga 8, akt 38
Chrzest Kazimiery Walentynowiczówny, 1875	księga chrztów parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, księga 8, akt 9
Ślub Zofii z Bolesławem Markowiczem, 1884	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, księga 112, akt 30
Ślub Stefanii z Kasprem Petrusewiczem, 1886	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, księga 114, akt 51
Ślub Kazimiery z Henrykiem Biesiekirskim, 1900	księga ślubów parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, księga 10, akt 9
Spis parafian parafii Sorokpol, 1909	fotografie oryginału na stronie genealogia.lt
Zgon Marii z Dołmatów, 1915	księga zmarłych parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, księga 15, akt 3
Zgon Kazimiery Biesiekirskiej, 1923	księga zmarłych parafii Sorokpol, zespół 772, inwentarz 1, księga 15, akt 34
Wywód Walentynowiczów herbu Zagłoba, 1820	zespół 391, inwentarz 4, teczka 3207
Chrzest Urszuli Puciatówny, 1822	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, księga 16, karta 117
Ślub Urszuli z Tadeuszem Markowiczem, 1840	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, księga 57, akt 42
Zgon Teresy Puciatowej, 1856	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, księga 77, akt 7
Zgon Macieja Puciaty, 1862	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, księga 83, akt 23
Księga parafii Strunojcie, 1802-1819	zespół 604, inwentarz 10, księga 129. Kopia w serwisie FamilySearch, film 7792239
Ślub Leona Nielipowicza, 1829	kopie ksiąg dekanatu święciańskiego, zespół 604, inwentarz 37, księga 26, akt 1
Drugi ślub Mikołaja Nielipowicza, 1813	archiwum parafii Święciany, zespół 3007, inwentarz 29, księga 19, akt 18
Spis ludności z 1795 r., parafia Strunojcie (Dzwiłany, Bitoły)	zespół 515, inwentarz 15, księga 50
Spis szlachty powiatu zawilejskiego z 1816 r.	zespół 515, inwentarz 15, księga 428, zeszyt 751
Księga chrztów i ślubów parafii Święciany, 1767-1797	zespół 604, inwentarz 13, księga 50
Herby Puciata i Dołmat	Juliusz Ostrowski, Księga herbowa rodów polskich, zeszyty z lat 1898 i 1903
Herb Puciatów w herbarzu z XVII wieku	Wojciech Wijuk Kojałowicz, Herbarz rycerstwa Wielkiego Księstwa Litewskiego, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1897, s. 91
Jan Długosz o herbie Prus	Insignia seu clenodia Regis et Regni Poloniae, wyd. Z. Celichowski, Poznań 1885, s. 24
Szlachta powiatu święciańskiego	Czesław Malewski, tom o powiatach święciańskim i trockim (2022)

Cybulscy, Bojarúńcowie, Narkielunowie i Filipowiczowie

To rodzina Leokadii z Cybulskich, żony Dominika Markowicza i babki Romualda po matce. Wszystkie cztery rodziny były chłopskie i przez co najmniej pięć pokoleń mieszkały w kilku sąsiednich wsiach jednej parafii, Mielegian. Leokadia urodziła się tam w 1900 roku, a zmarła w Polsce w 1978 roku.

Il. 1. Kto po kim: przodkowie Leokadii po ojcu. Szare ramki u góry to rodzina jej babki Krystyny z Narkielunów.

Il. 2. Kto po kim: przodkowie Leokadii po matce. Szare ramki u góry to rodzina jej babki Marianny z Filipowiczów.

Gdzie leżą te wsie

Mielegiany to miasteczko z kościołem parafialnym, położone około dwudziestu kilometrów na północny wschód od Święcian. Dziś leży na Litwie, blisko granicy z Białorusią. Zaścianek Lejpuszki, dom Cybulskich, znajduje się około pięciu kilometrów na południe od Mielegian. Kilometr na północ od Lejpuszek leży wieś Malkowszczyzna. Wieś Dubiszki, dom Bojaruńców, leży około czterech kilometrów na zachód od Lejpuszek. Zaścianek Mitasze, wsie Jedańce, Tumentany i Srakieliszki należały do tej samej parafii. Wszyscy przodkowie Leokadii brali śluby i chrzcili dzieci w jednym kościele w Mielegianach.

Il. 3. Kościół parafialny w Mielegianach. Fot. Juste, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

W księgach kościelnych przy każdej z tych rodzin zapisano słowo „pracowity" albo, w księgach pisanych po rosyjsku, „крестьянинъ". Oba słowa oznaczały chłopa. Rodzina Leokadii nie była szlachecka i nie miała herbu.

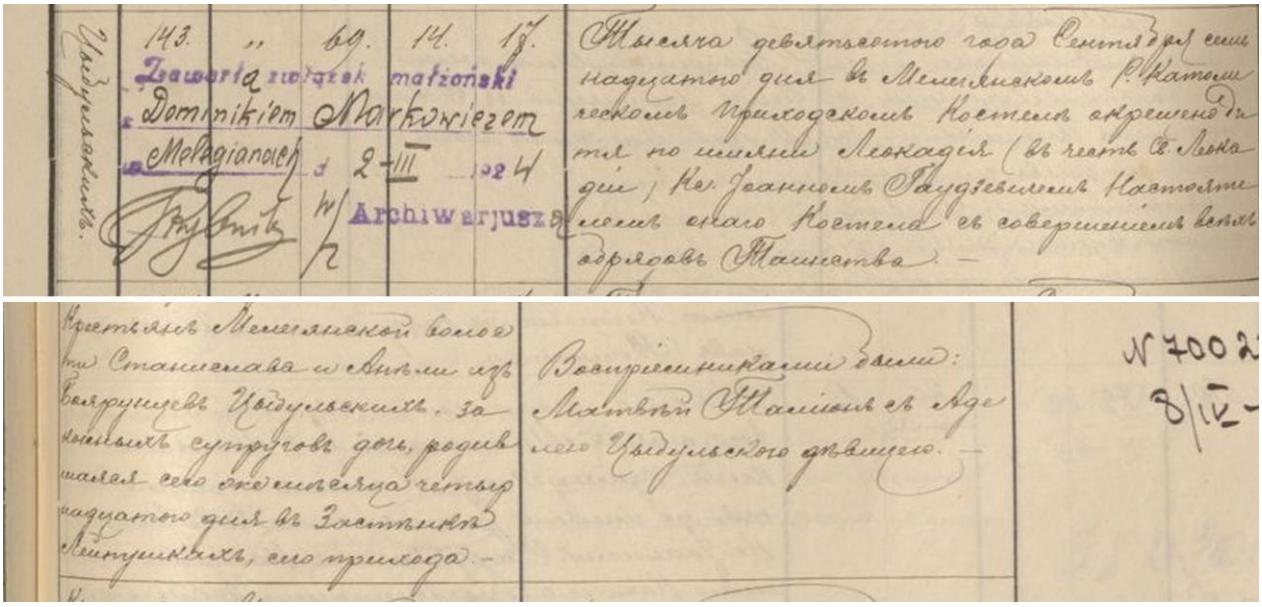
Leokadia z Cybulskich Markowiczowa (1900-1978)

Urodzenie	14 września 1900 r., zaścianek Lejpuszki w parafii Mielegiany
Chrzest	17 września 1900 r., kościół w Mielegianach, chrzcił ksiądz Jan Gaudziewicz
Rodzice	Stanisław Cybulski i Aniela z Bojaruńców, chłopi z Lejpuszek
Rodzeństwo	bracia Maciej, Walerian, Hipolit, Izydor i Aleksander
Ślub	2 marca 1924 r. w Mielegianach, z Dominikiem Markowiczem
Dzieci	dwie córki: Alina (1930), po mężu Łukaszewicz, a także Dominika, po mężu Ziemczonek
Wyjazd do Polski	1958 r.
Śmierć	12 listopada 1978 r., pochowana w Iławie

Il. 4. Leokadia z Cybulskich i Dominik Markowicz, portret ślubny z 1924 r. Reprodukcja fotografii rodzinnej.

Leokadia była babką Romualda, matką jego mamy Aliny. Urodziła się 14 września 1900 roku w Lejpuszkach jako najmłodsze z sześciorga dzieci Stanisława Cybulskiego i Anieli z Bojaruńców. Trzy dni później rodzice zawieźli ją do chrztu do kościoła w Mielegianach. Matką chrzestną była panna Adela Cybulska, która dziesięć lat wcześniej trzymała do chrztu także jej brata Macieja.

143. „ 69. 14. 17.
Zawarł związek małżeński
Dominikiem Markowiczem
Melagianach d 2-III 1924
Archiwarjusz
Тысяча девятьсотого года Сентября
Мелегианскомъ Р. Като
Костела окрещено
Леокадія (Леока
Іоанномъ Іаздзевскимъ
Костела совершившимъ
Таинства.
Крестьянъ Мелегианской волости
Цибульскихъ, за
супруговъ дочь, родив
сего числа въ
Цибульскихъ, сего
Восприемниками
Матерью Таинства
Цибульскаго
№ 700
8/IX

Il. 5. Akt chrztu Leokadii, księga parafii Mielegiany za 1900 r., akt 143. U góry lewa strona księgi z fioletowym dopiskiem o ślubie, u dołu prawa strona z rodzicami i chrzestnymi.

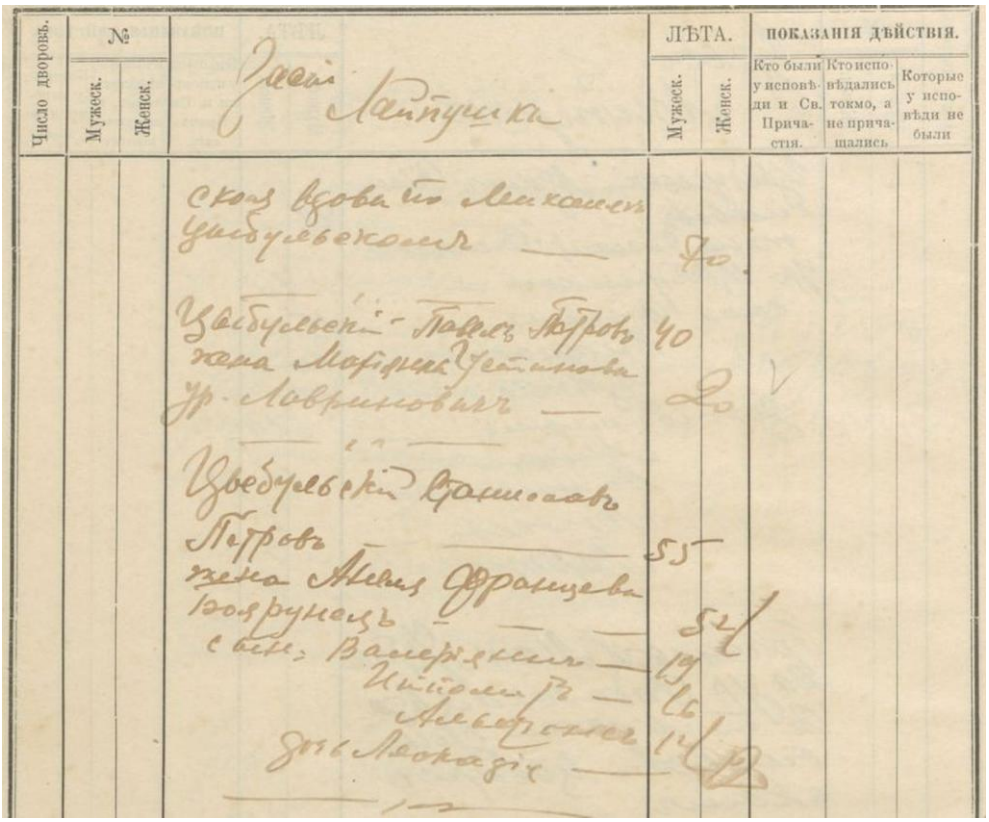
Akt chrztu Leokadii Cybulskiej, 1900

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча девятьсотаго года Сентября семнадцатаго дня въ Мелегянскомъ Р. Католическомъ приходскомъ Костелѣ окрещено дитя по имени Леокадія (въ честь Св. Леокадіи) Кс. Іоанномъ Гаудзевичемъ Настоятелемъ онаго Костела съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ Таинства. Крестьянъ Мелегянской волости Станислава и Анели изъ Боярунцевъ Цыбульскихъ, законныхъ супруговъ дочь, родившаяся сего же мѣсяца четырнадцатаго дня въ Застѣнкѣ Лейпушкахъ, сего прихода. Воспріемниками были: Матвѣй Пашанъ[?] съ Аделею Цыбульскою дѣвицею. [dopisek po polsku] Zawarła związek małżeński z Dominikiem Markowiczem w Melagianach 2-III 1924*

Po polsku: Roku tysiąc dziewięćsetnego, dnia siedemnastego września, w mielegiańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Jan Gaudziewicz, proboszcz tego kościoła, ochrzcił dziecko imieniem Leokadia (na cześć świętej Leokadii) z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Córka chłopów gminy mielegiańskiej Stanisława i Anieli z Bojaruńców Cybulskich, prawych małżonków, urodzona tego samego miesiąca czternastego dnia w zaścianku Lejpuszki tej parafii. Rodzicami chrzestnymi byli Mateusz Paszan (nazwisko niepewne) z Adelą Cybulską, panną. Dopisek po polsku: Zawarła związek małżeński z Dominikiem Markowiczem w Mielegianach 2 marca 1924.

Na nagrobku w Iławie i w ankiecie, którą Leokadia wypełniła w 1960 roku, jako dzień urodzenia podano 11 września. Metryka chrztu spisana trzy dni po urodzeniu podaje 14 września i tę datę przyjmujemy. Daty w tej księdze zapisano według kalendarza używanego wtedy w Rosji.

W 1912 roku proboszcz spisał wszystkich parafian. W Lejpuszkach zapisał w jednym domu rodzinę Stanisława Cybulskiego: ojca, matkę, trzech synów i dwunastoletnią Leokadię. Leokadia skończyła cztery klasy szkoły.

Il. 6. Spis parafian parafii Mielegiany z 1912 r., zaścianek Lejpuszki (w spisie „Лайпунки"). Dom Stanisława Cybulskiego to ostatni wpis na dole strony.

Dom Stanisława Cybulskiego w spisie parafian, 1912

Tekst oryginalny (rosyjski): *Заст. Лайпунки. Цыбульскій Станиславъ Петровъ 55 / жена Анеля Францева Боярунецъ 52 / сынъ: Валеріанъ 19, Ипполитъ[?] 16, Александръ 14 / дочь Леокадія 12*

Po polsku: Zaścianek Łajpunki. Cybulski Stanisław, syn Piotra, lat 55. Żona Aniela, córka Franciszka, z domu Bojaruniec, lat 52. Synowie: Walerian 19, Hipolit albo Izydor (imię zapisane niewyraźnie) 16, Aleksander 14. Córka Leokadia 12.

2 marca 1924 roku w kościele w Mielegianach Leokadia wyszła za mąż za Dominika Markowicza. Miała 23 lata, a on 26. O tym ślubie mówią dwa jednakowe dopiski zrobione fioletowym atramentem na marginesach ksiąg: jeden przy akcie chrztu Leokadii, drugi przy akcie chrztu Dominika. Dzięki nim wiadomo na pewno, że Leokadia z aktu z 1900 roku to babka Romualda.

Po ślubie Leokadia i Dominik zamieszkali w zaścianku Obkorty pod Podbrodziem, gdzie Dominik miał ziemię. Tam 4 marca 1930 roku urodziła się Alina. Druga córka dostała imię Dominika. Według rodzinnej opowieści nowo zbudowany dom w Obkortach spłonął i dlatego Leokadia z mężem przenieśli się do córki Aliny, najpierw do Kocielnik, a potem do Guż. Leokadia wspominała, że w Gużach, tuż przy wojskowym poligonie, żyło im się dobrze. 22 sierpnia 1957 roku w kościele w Powiewiórce trzymała do chrztu swojego najmłodszego wnuka [redacted].

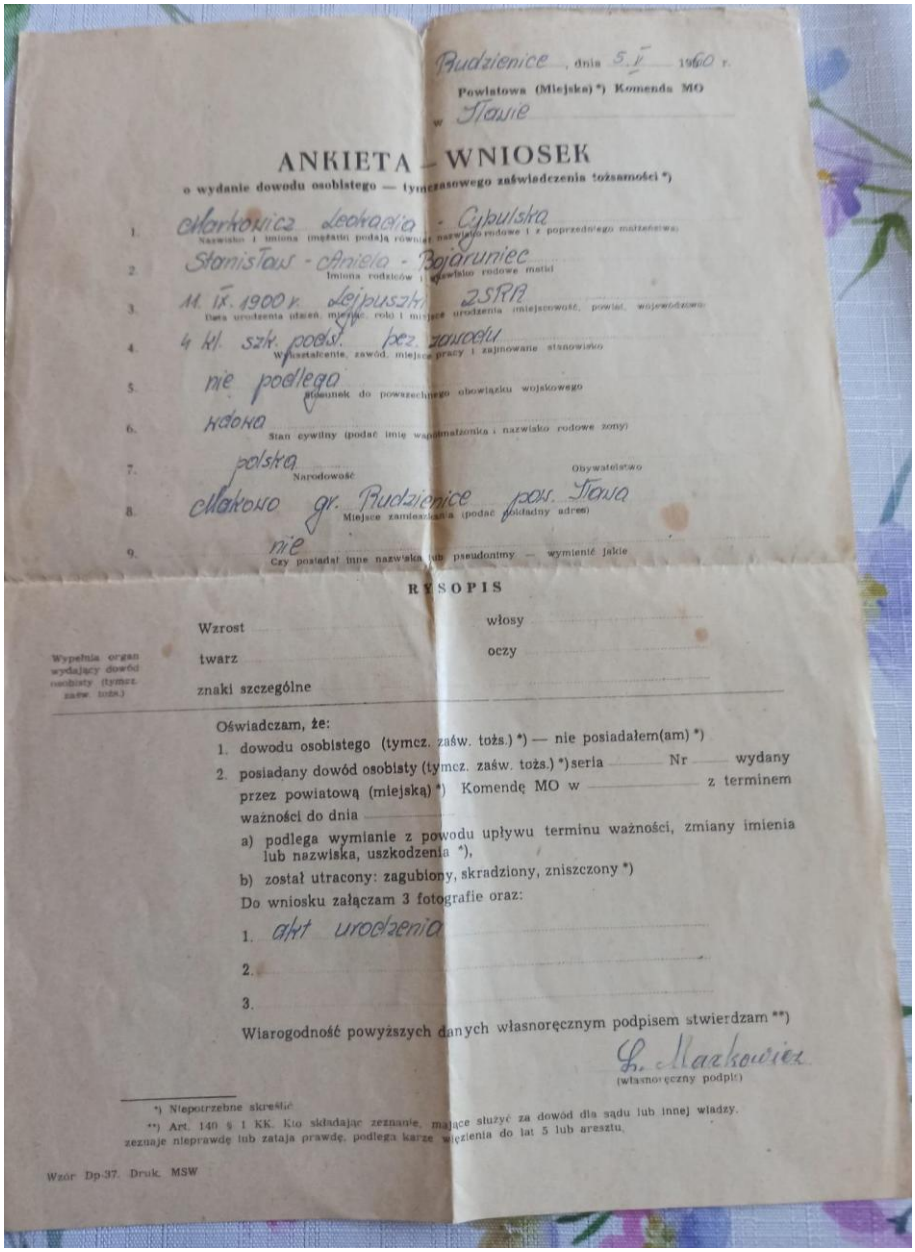
Mąż: Dominik Markowicz (1897-1959)

Dominik urodził się 25 czerwca 1897 roku w zaścianku Wojtkuny jako syn Bolesława Markowicza i Zofii z Walentynowiczów. Zmarł 21 września 1959 roku, niecały rok po przyjeździe do Polski. Jego życie i jego przodków opisuje rozdział o Markowiczach.

Droga do Polski i ostatnie lata

W 1958 roku Leokadia i Dominik wyjechali do Polski. [redacted] najstarsza wnuczka Leokadii, nazywa ją babcią Lodzią. [redacted] zapamiętała, że dziadkowie wyjechali kilka miesięcy wcześniej niż rodzina Aliny. Pojechali do wsi Blanki pod Lidzbarkiem Warmińskim, ponieważ mieszkali tam już bracia Leokadii. Kartę repatrianta wystawiono Dominikowi 6 października 1958 roku w Białej Podlaskiej. Jesienią tego samego roku przyjechali Alina i Antoni Łukaszewicz z pięciorgiem dzieci.

Dominik zmarł we wrześniu 1959 roku. 5 maja 1960 roku Leokadia, już jako wdowa, złożyła na posterunku w Rudzienicach wniosek o dowód osobisty. Własną ręką wpisała w nim imiona rodziców i nazwisko panieńskie matki. Mieszkała wtedy we wsi Makowo pod Iławą.

Rudzienice, dnia 5.V 1960 r.

Powiatowa (Miejska) *) Komenda MO

w Iławie

ANKIETA – WNIOSEK

o wydanie dowodu osobistego — tymczasowego zaświadczenia tożsamości *)

1. Markowicz Leokadia - Cybulska
Nazwisko i imiona (mężatki podają również nazwisko rodowe i z poprzedniego małżeństwa)
2. Stanisław - Aniela - Bojaruniec
Imiona rodziców i nazwisko rodowe matki
3. 11. IX. 1900 r. Lejpuszki ZSRR
Data urodzenia (dzień, miesiąc, rok) i miejsce urodzenia (miejscowość, powiat, województwo)
4. 4 kl. szk. podst. bez zawodu
Wykształcenie, zawód, miejsce pracy i zajmowane stanowisko
5. nie podlega
Stosunek do powszechnego obowiązku wojskowego
6. wdowa
Stan cywilny (podać imię małżonka i nazwisko rodowe żony)
7. polska
Narodowość
Obywatelstwo
8. Makowo gr. Rudzienice pow. Iława
Miejsce zamieszkania (podać dokładny adres)
9. nie
Czy posiadał inne nazwiska lub pseudonimy — wymienić jakie

RYSOPIS

Wypełnia organ wydający dowód osobisty (tymcz. zaśw. tożs.)

Wzrost włosy

twarz oczy

znaki szczególne

Oświadczam, że:

1. dowodu osobistego (tymcz. zaśw. tożs.) *) — nie posiadałem(am) *)
2. posiadany dowód osobisty (tymcz. zaśw. tożs.) *) seria Nr wydany przez powiatową (miejską) *) Komendę MO w z terminem ważności do dnia
   a) podlega wymianie z powodu upływu terminu ważności, zmiany imienia lub nazwiska, uszkodzenia *),
   b) został utracony: zagubiony, skradziony, zniszczony *)

Do wniosku załączam 3 fotografie oraz:

1. akt urodzenia
2.
3.

Wiarogodność powyższych danych własnoręcznym podpisem stwierdzam **)

L. Markowicz
(własnoręczny podpis)

*) Niepotrzebne skreślić

**) Art. 140 § 1 KK. Kto składając zeznanie, mające służyć za dowód dla sądu lub innej władzy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Wzór Dp-37. Druk. MSW

Il. 7. Wniosek Leokadii Markowicz o wydanie dowodu osobistego, Rudzienice, 5 maja 1960 r. Na dole jej własnoręczny podpis. Dokument rodzinny.

Ankieta Leokadii do dowodu osobistego, 1960

Treść dokumentu: Rudzienice, dnia 5 V 1960 r. Powiatowa Komenda MO w Iławie. Ankieta - wniosek o wydanie dowodu osobistego. 1. Markowicz Leokadia - Cybulska. 2. Stanisław - Aniela - Bojaruniec. 3. 11 IX 1900 r. Lejpuszki ZSRR. 4. 4 kl. szk. podst. bez zawodu. 5. nie podlega. 6. wdowa. 7. polska. 8. Makowo gr. Rudzienice pow. Iława. 9. nie. Do wniosku załączam 3 fotografie oraz: 1. akt urodzenia. L. Markowicz

Później Leokadia mieszkała przy córce Alinie. Romuald pamięta, że babcia była z nimi cały czas i że razem z Aliną przeprowadzała się [illegible] Zmarła 12 listopada 1978 roku. Pochowano ją w Iławie, we wspólnym grobie z mężem. W tym samym grobie spoczywa jej córka Alina, a napis na nagrobku upamiętnia też jej zięcia Antoniego.

Rodzina zapamiętała Leokadię jako kobietę bardzo stanowczą i wymagającą. Zachowywała się i wysławiała jak szlachcianka. Samym sposobem bycia i mówienia budziła respekt. To, co powiedziały babcia Leokadia i mama Alina, w domu się wykonywało.

Leokadia miała rękę do kwiatów i zmysł artystyczny. Jeździła do Iławy, kupowała tam kawałek tkaniny i sama szyła z niego różne rzeczy. Zanim zaczęła szyć, przyglądała się strojom innych kobiet i obmyślała własny krój. Była dla siebie projektantką i stylistką.

Na kamieniu wykuto jej imię w formie „Łeokadia". Fotografię grobu i napis pokazujemy w rozdziale o Markowiczach.

Bracia Leokadii

Leokadia miała samych braci. Dwóch z nich znamy z metryk chrztu, a trzech ze spisu parafian z 1912 roku, w którym podano tylko wiek. Bracia wyjechali do Polski wcześniej niż Leokadia i osiedli w Blankach.

Dziecko Stanisława i Anieli	Urodzenie	Skąd o nim wiemy
Maciej	1 października 1890 r., Lejpuszki	metryka chrztu, akt 167 z 1890 r., chrzestna Adela Cybulska
Walerian	około 1893 r.	spis parafian z 1912 r., w którym zapisano mu 19 lat
Hipolit	15 maja 1896 r.	metryka chrztu, akt 94 z 1896 r.
Izydor	około 1896 r.	spis parafian z 1912 r., w którym zapisano mu 16 lat, a imię wpisano niewyraźnie
Aleksander	około 1898 r.	spis parafian z 1912 r., w którym zapisano mu 14 lat
Leokadia	14 września 1900 r., Lejpuszki	metryka chrztu, akt 143 z 1900 r.

Sławny imiennik

W tej samej okolicy, w Krzywonosach, urodził się w 1854 roku profesor Napoleon Cybulski herbu Prawdzic, fizjolog, współodkrywca adrenaliny i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z rodziną Leokadii łączy go tylko nazwisko i okolica. Cybulscy z Lejpuszek byli chłopami i herbu Prawdzic nie używali.

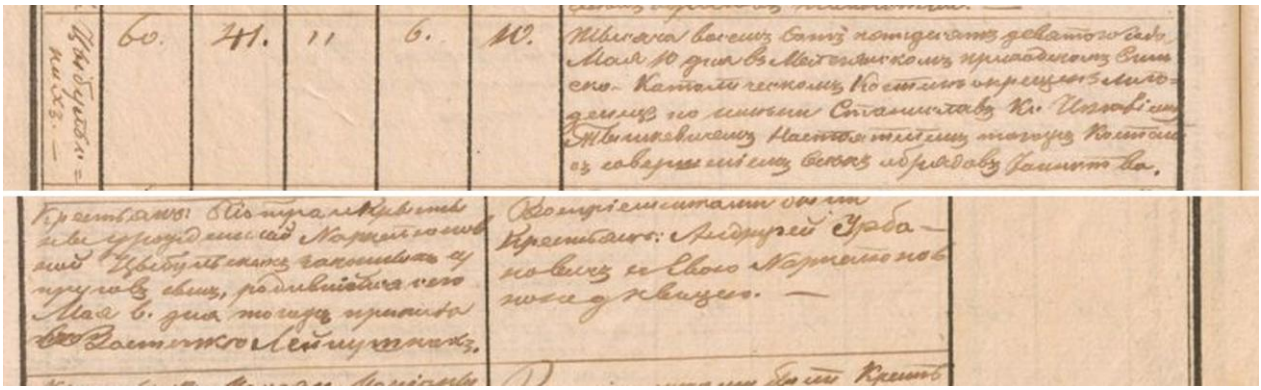

Il. 8. Profesor Napoleon Cybulski (1854-1919). Fotografia z archiwum Ilustrowanego Kuriera Codziennego, zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 4.0.

Stanisław Cybulski (ur. 1859)

Urodzenie	6 maja 1859 r., zaścianek Lejpuszki
Chrzest	10 maja 1859 r., kościół w Mielegianach, chrzcił proboszcz Ignacy Tyszkiewicz
Rodzice	Piotr Cybulski i Krystyna z Narkielunów
Chrzestni	Andrzej Urbanowicz i panna Ewa Narkielunówna
Ślub	8 lutego 1887 r. w Mielegianach, z Anielą Bojaruńcówną z Dubiszek
Dzieci	sześcioro: Maciej, Walerian, Hipolit, Izydor, Aleksander i Leokadia
Ostatnia wiadomość	spis parafian z 1912 r., Lejpuszki

Stanisław był pradziadkiem Romualda. Urodził się w Lejpuszkach jako najstarsze znane dziecko Piotra i Krystyny i w tym samym zaścianku mieszkał jeszcze w 1912 roku. Do chrztu trzymała go panna Ewa Narkielunówna.

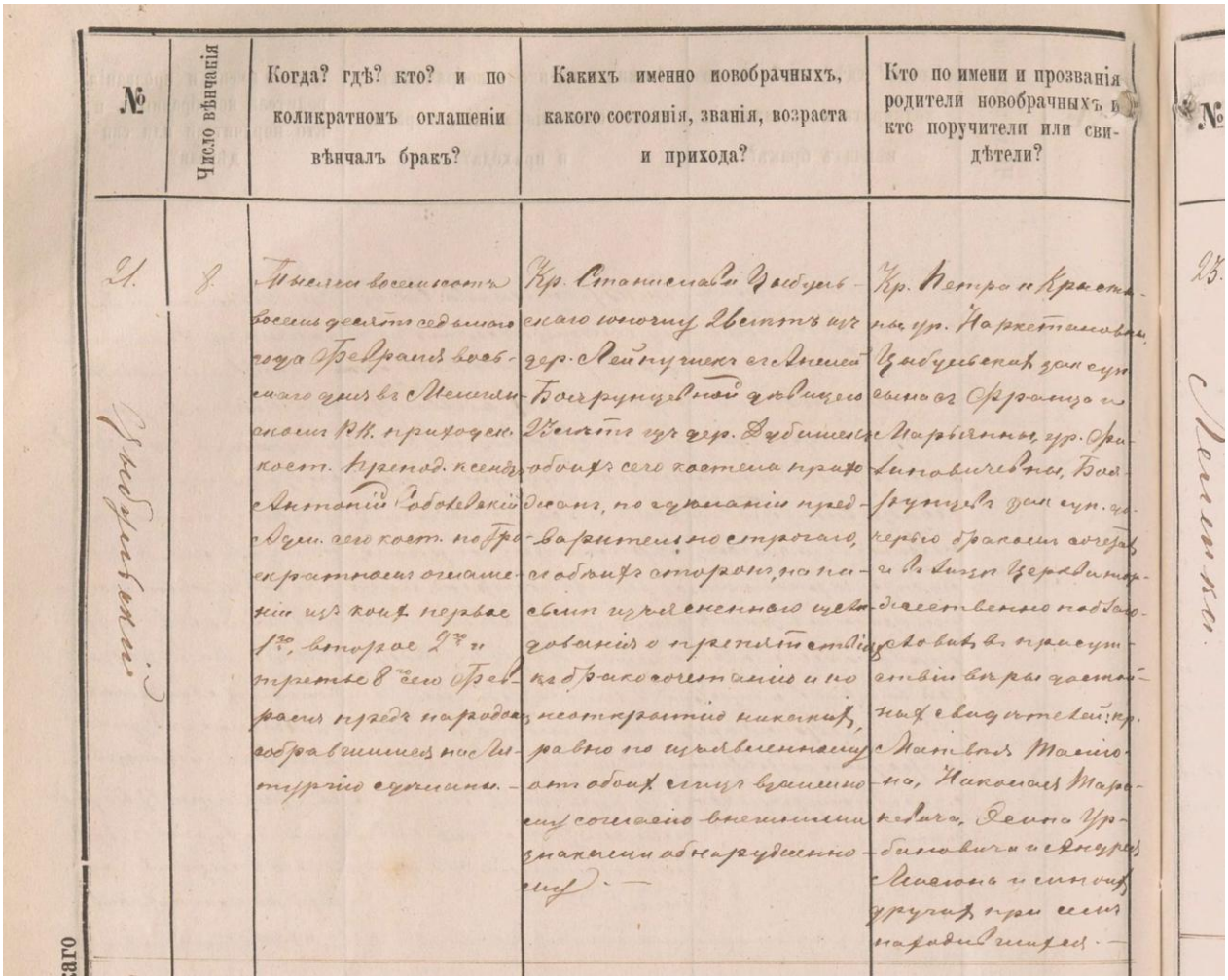
Il. 9. Akt chrztu Stanisława Cybulskiego, księga parafii Mielegiany za 1859 r., akt 60. U góry lewa strona księgi, u dołu prawa.

Akt chrztu Stanisława Cybulskiego, 1859

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ пятдесятъ девятого года Мая 10 дня въ Мелегянскомъ приходскомъ Римско-Католическомъ Костелѣ окрещенъ младенецъ по имени Станиславъ Кс. Игнатіемъ Тышкевичемъ Настоятелемъ тогожъ Костела съ совершеніемъ всѣхъ обрядовъ таинства. Крестьянъ: Піотра и Кристины урожденной Наркелюновой Цыбульскихъ законныхъ супруговъ сынъ, родившійся сего Мая 6 дня тогожъ прихода въ Застѣнкѣ Лейпушкахъ. Воспріемниками были Крестьяне: Андрей Урбановичъ съ Евою Наркелюновною дѣвицею.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset pięćdziesiątego dziewiątego, dnia 10 maja, w mielegiańskim parafialnym kościele rzymskokatolickim ksiądz Ignacy Tyszkiewicz, proboszcz tego kościoła, ochrzcił niemowlę imieniem Stanisław z dopełnieniem wszystkich obrzędów sakramentu. Syn chłopów Piotra i Krystyny z domu Narkielun, prawych małżonków Cybulskich, urodzony 6 maja tego roku w tej samej parafii, w zaścianku Lejpuszki. Rodzicami chrzestnymi byli chłopi Andrzej Urbanowicz z Ewą Narkielunówną, panną.

8 lutego 1887 roku Stanisław ożenił się z Anielą Bojaruńcówną ze wsi Dubiszki. Ślubu udzielił ksiądz Antoni Sobolewski po trzech zapowiedziach. Akt wymienia rodziców obojga młodych, więc jeden dokument pokazuje od razu dwa pokolenia obu rodzin.

Il. 10. Akt ślubu Stanisława Cybulskiego i Anieli Bojaruńcówny, księga parafii Mielegiany za 1887 r., akt 21.

Akt ślubu Stanisława i Anieli, 1887

Tekst oryginalny (rosyjski): *Тысяча восемьсотъ восемьдесятъ седьмаго года Февраля восьмаго дня въ Мелегянскомъ Р. К. приходскомъ костелѣ, Препод. ксендзъ Антоній Соболевскій Адм. сего кост. по троекратномъ оглашеніи изъ коихъ первое 1го, второе 2го и третье 8го сего Февраля предъ народомъ собравшимся на литургію […] Кр. Станислава Цыбульскаго юношу 26[?] лѣтъ изъ дер. Лейпушекъ съ Анелей Боярунцевной дѣвицею 25 лѣтъ изъ дер. Дубишекъ, обоихъ сего костела прихожанъ […] Кр. Петра и Кристины ур. Наркелюновой Цыбульскихъ зак. суп. сына съ Франца и Марьянны ур. Филиповичевны Боярунцевъ зак. суп. дочерью, бракомъ сочеталъ и въ лицѣ Церкви торжественно благословилъ въ присутствіи вѣры достойныхъ свидѣтелей: кр. Матвѣя Тамю[?]на, Николая Тара[к]евича[?], Осипа Урбановича и Андрея Масюна и многихъ другихъ при семъ находившихся.*

Po polsku: Roku tysiąc osiemset osiemdziesiątego siódmego, dnia ósmego lutego, w mielegiańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym wielebny ksiądz Antoni Sobolewski, administrator tego kościoła, po trzykrotnych zapowiedziach, z których pierwszą ogłoszono 1 lutego, drugą 2 lutego, a trzecią 8 lutego przed ludem zebranym na mszy, połączył małżeństwem chłopa Stanisława Cybulskiego, kawalera lat 26 (cyfra niepewna) ze wsi Lejpuszki, z Anielą Bojaruńcówną, panną lat 25 ze wsi Dubiszki, oboje parafian tego kościoła. On jest synem chłopów Piotra i Krystyny z domu Narkielun, prawych małżonków Cybulskich. Ona jest córką Franciszka i Marianny z domu Filipowicz, prawych małżonków Bojaruńców. Ksiądz uroczyście pobłogosławił ich w obliczu Kościoła w obecności wiarygodnych świadków, chłopów Macieja Tamiuna (nazwisko niepewne), Mikołaja Tarakiewicza (nazwisko niepewne), Józefa Urbanowicza i Andrzeja Masiuna oraz wielu innych przy tym obecnych.

Akt podaje, że pan młody miał 26 lat. Z metryki wynika, że Stanisław miał w dniu ślubu 27 lat. Wiek wpisywany do aktów ślubu i do spisów podawano wtedy z pamięci i często różni się on o rok lub dwa od wieku prawdziwego. Wśród świadków ślubu byli Józef Urbanowicz i Andrzej Masiun. W spisie

parafian z 1912 roku Stanisław jest gospodarzem w Lejpuszkach, a jego wiek zapisano jako 55 lat. Ten spis to ostatni dokument, w którym spotykamy Stanisława.

Rodzeństwo Stanisława	Urodzenie	Skąd o nim wiemy
Emilia	17 września 1861 r., Lejpuszki	metryka chrztu, akt 137 z 1861 r., chrzestni Michał Urban i panna Rozalia Narkielunówna
Grazylda	około 1862 r.	spis parafian z około 1865 r., w którym zapisano jej 3 lata
Maciej	około 1864 r.	spis parafian z około 1865 r., w którym zapisano go jako roczne dziecko
córka, której imienia nie znamy	daty nie znamy	spis parafian z lat 1863-1864, w którym zapisano ją jako roczne dziecko. Zmarła w dzieciństwie

Aniela z Bojaruńców Cybulska (ur. około 1856-1858)

Urodzenie	około 1856-1858 r., wieś Dubiszki w parafii Mielegiany
Rodzice	Franciszek Bojaruniec i Marianna z Filipowiczów
Ślub	8 lutego 1887 r. w Mielegianach, ze Stanisławem Cybulskim
Dzieci	sześcioro, najmłodsza Leokadia (1900)
Ostatnia wiadomość	spis parafian z 1912 r., Lejpuszki

Aniela była prababką Romualda. Wychowała się w Dubiszkach, w domu pełnym dzieci. Spis parafian z 1862 roku wymienia ją jako czteroletnią córkę Franciszka i Marianny, a spis sporządzony około 1865 roku podaje, że miała 9 lat. Stąd wiemy, że urodziła się między 1856 a 1858 rokiem. W tym samym domu mieszkała wtedy jej babka Ewa, wdowa po Andrzeju Bojaruńcu.

Po ślubie w 1887 roku Aniela przeniosła się do męża do Lejpuszek. Jej nazwisko panieńskie zapisano w czterech dokumentach: w akcie ślubu, w aktach chrztu Macieja i Leokadii oraz w spisie parafian z 1912 roku. Po raz piąty zapisała je sama Leokadia w ankiecie z 1960 roku.

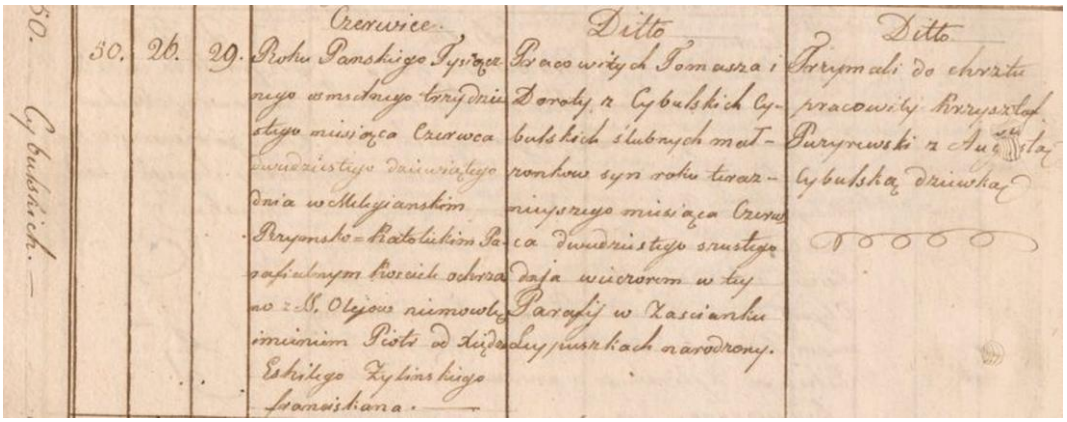
Rodzeństwo Anieli	Urodzenie
Izabela	około 1854 r.
Domicela	około 1856 r.
Jan	około 1859 r.
Konstancja	3 czerwca 1860 r., Dubiszki, chrzest 10 czerwca 1860 r., chrzestni Stanisław Wańczun i panna Marta Bojaruńcówna
Stanisław	około 1861 r.
Ludwik	około 1864 r.

Małżeństwa między Cybulskimi i Bojaruńcami zdarzały się w tej parafii często. Spis parafian z 1912 roku wymienia jeszcze cztery inne pary, w których mąż nosił nazwisko Cybulski, a żona była z domu Bojaruniec.

Piotr Cybulski (ur. 1830) i Krystyna z Narkielunów (ur. 1831)

Piotr	urodzony 26 czerwca 1830 r. wieczorem w zaścianku Lejpuszki, ochrzczony 29 czerwca 1830 r. w Mielegianach
Rodzice Piotra	Tomasz Cybulski i Dorota z Cybulskich
Krystyna	urodzona 1 grudnia 1831 r. rano w zaścianku Mitasze, ochrzczona 6 grudnia 1831 r. w Mielegianach
Rodzice Krystyny	Maciej Narkielun i Agata z Talajunów
Ślub	egzamin przedślubny 23 października 1855 r. w Mielegianach
Dzieci	pięcioro: Stanisław (1859), Emilia (1861), Grazylda, Maciej i córka zmarła w dzieciństwie

Piotr i Krystyna byli prapradziadkami Romualda. Piotr urodził się w Lejpuszkach i mieszkał tam od urodzenia. Do chrztu trzymali go Krzysztof Puzyrewski i panna z rodziny Cybulskich.

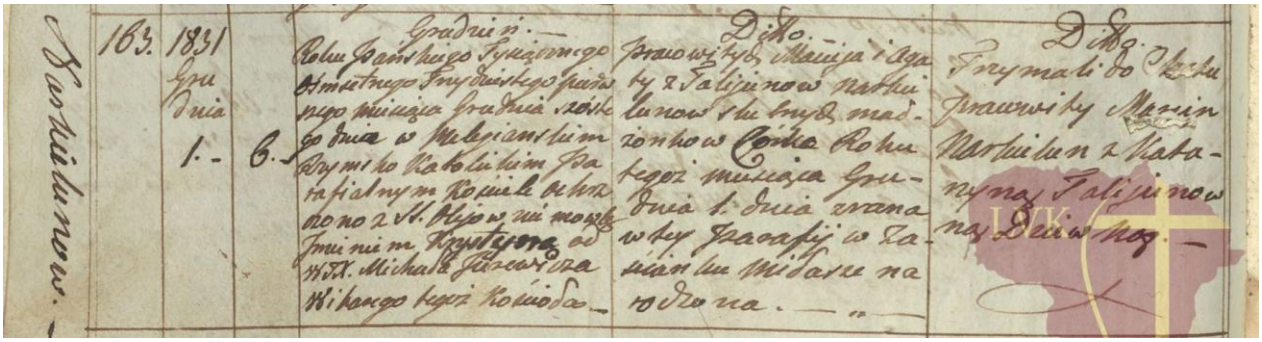
Il. 11. Akt chrztu Piotra Cybulskiego, księga parafii Mielegiany za 1830 r., akt 50.

Akt chrztu Piotra Cybulskiego, 1830

Tekst oryginalny (polski): *Roku Panskiego Tysiącz[nego] Osmset[nego] Trzydziestego miesiąca Czerwca dwudziestego dziewiątego dnia w Mielyianskim Rzymsko=Katolickim Parafialnym kościele ochrzczono z SS. Olejow niemowlę imieniem Piotr od Xiędza Eskilego Zylinskiego franciszkana. Pracowitych Tomasza i Doroty z Cybulskich Cybulskich ślubnych małżonkow syn roku teraznieyszego miesiąca Czerwca dwudziestego szustego dnia wieczorem w tey Parafij w Zaścianku Leypuszkach narodzony. Przymali do chrztu pracowity Krzysztof Puzyrewski z Augustą[?] Cybulską dziewką.*

Dzisiejszą polszczyzną: 29 czerwca 1830 roku w mielegiańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Eskil Żyliński, franciszkanin, ochrzcił z użyciem olejów świętych niemowlę imieniem Piotr. Jest to syn chłopów Tomasza i Doroty z Cybulskich, ślubnych małżonków Cybulskich, urodzony 26 czerwca tego roku wieczorem w tej parafii, w zaścianku Lejpuszki. Do chrztu trzymali go chłop Krzysztof Puzyrewski z panną Augustą Cybulską (imię chrzestnej zapisano niewyraźnie).

Krystyna urodziła się w zaścianku Mitasze. Kiedy miała pięć lat, jej matka Agata zginęła w pożarze kaplicy. Około 1847 roku, jako kilkunastoletnia dziewczyna, Krystyna przeniosła się do Malkowszczyzny. Ta wieś sąsiaduje z Lejpuszkami. Krystyna mieszkała tam osiem lat, aż do ślubu.

Il. 12. Akt chrztu Krystyny Narkielunówny, księga parafii Mielegiany za 1831 r., akt 163.

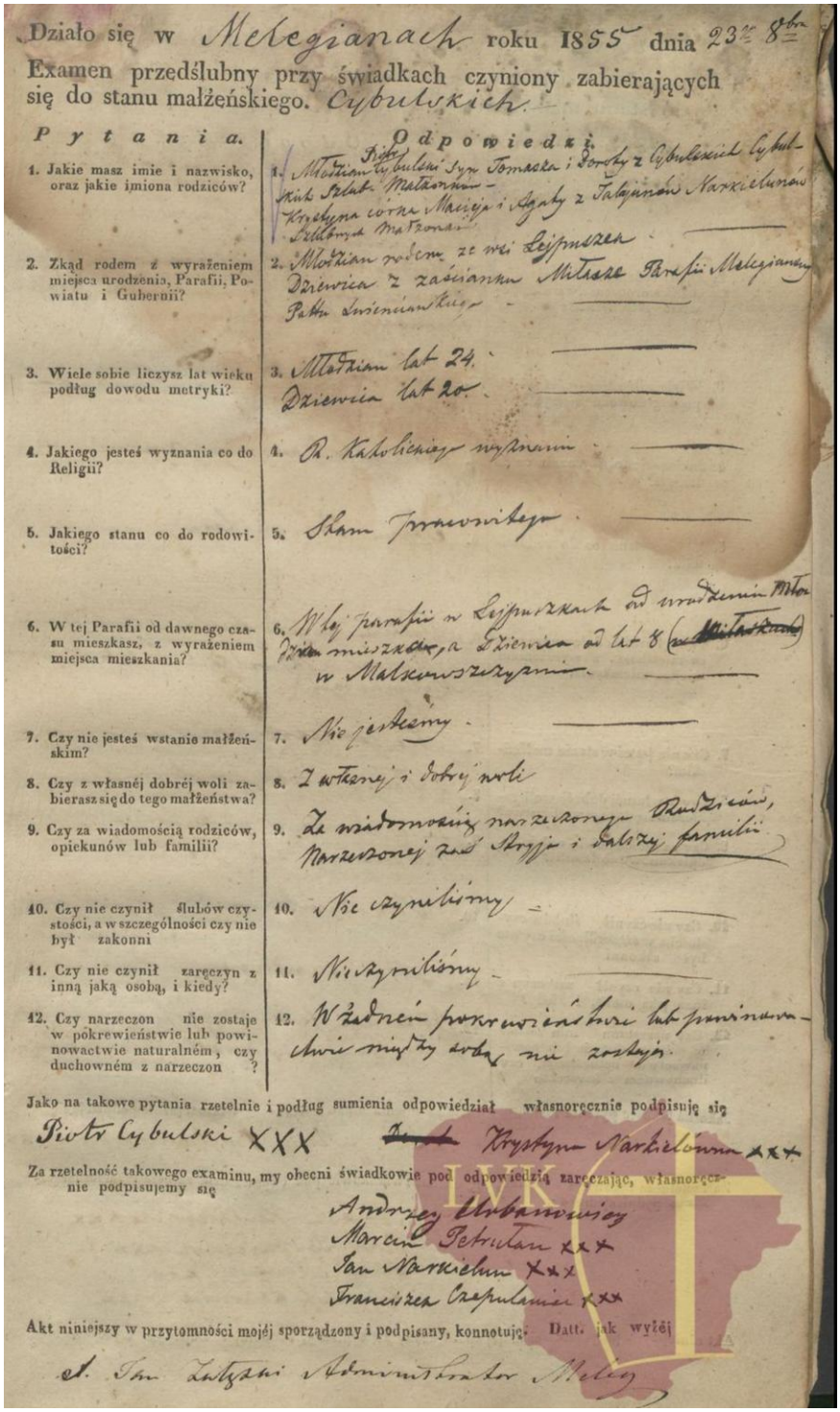
Akt chrztu Krystyny Narkielunówny, 1831

Tekst oryginalny (polski): *Roku Panskiego Tysiącznego Osmsetnego Trzydziestego pierwszego miesiąca Grudnia szostego dnia w Mielegianskim Rzymsko Katolickim Parafialnym Kościele ochrzczono z SS. Olejow niemowlę Jmieniem Krystyna od WJX. Michała Jurewicza Wikarego tegoż Kościoła. Pracowitych Macieja i Agaty z Talijunow Narkielunow ślubnych małżonkow Córka Roku tegoż miesiąca Grudnia 1. dnia zrana w tey Parafij w Zaścianku Miłasze narodzona. Przymali do Chrztu pracowity Marcin Narkielun z Katarzyną Talijunowną dziewką.*

Dzisiejszą polszczyzną: 6 grudnia 1831 roku w mielegiańskim rzymskokatolickim kościele parafialnym ksiądz Michał Jurewicz, wikary tego kościoła, ochrzcił z użyciem olejów świętych niemowlę imieniem Krystyna. Jest to córka chłopów Macieja i Agaty z Talijunów, ślubnych małżonków Narkielunów, urodzona 1 grudnia tego roku rano w tej parafii, w zaścianku Miłasze. Do chrztu trzymali ją chłop Marcin Narkielun z panną Katarzyną Talijunówną.

Nazwę zaścianka ksiądz zapisał tu „Miłasze", a w późniejszych dokumentach brzmi ona Mitasze. Nazwisko matki Krystyny zapisywano w tej parafii na kilka sposobów: Talijun, Talejun i Talajun. Wszystkie te formy oznaczają jedną rodzinę.

Przed ślubem narzeczeni stawali przed księdzem i przy świadkach odpowiadali na dwanaście pytań. Taki protokół nazywano egzaminem przedślubnym. Piotr i Krystyna odpowiadali 23 października 1855 roku. Podali imiona swoich rodziców, miejsce urodzenia i wiek. Oboje nie umieli pisać i podpisali się trzema krzyżykami. Na pytanie o zgodę rodziny Krystyna odpowiedziała, że zgodę dali jej stryj i dalsi krewni. Jej matka nie żyła od osiemnastu lat.

Działo się w Mielegianach roku 1855 dnia 23 8bra

Examen przedślubny przy świadkach czyniony zabierających się do stanu małżeńskiego. Cybulskich

Pytania.	Odpowiedzi.
1. Jakie masz imie i nazwisko, oraz jakie imiona rodziców?	1. Młodzian Piotr Cybulski Syn Tomasza i Doroty z Cybulskich Cybulskich Szlat. Małżonków – Krystyna córka Macieja i Agaty z Talajanów Narkielunów Szlachcianka Małżonka
2. Zkąd rodem z wyrażeniem miejsca urodzenia, Parafii, Powiatu i Gubernii?	2. Młodzian rodem ze wsi Leśniszek Dziewica z zaścianku Mikuszy Parafii Mielegianey Powiatu Święciańskiego –
3. Wiele sobie liczysz lat wieku podług dowodu metryki?	3. Młodzian lat 24. Dziewica lat 20.
4. Jakiego jesteś wyznania co do Religii?	4. R. Katholickiego wyznania
5. Jakiego stanu co do rodowitości?	5. Stanu prawowitego
6. W tej Parafii od dawnego czasu mieszkasz, z wyrażeniem miejsca mieszkania?	6. W tej parafii w Leśniszkach od urodzenia Młodzian mieszkający Dziewica od lat 8 (Młodzian) w Małkowszczyznie.
7. Czy nie jesteś wstanie małżeńskim?	7. Nie jesteśmy.
8. Czy z własnéj dobréj woli zabierasz się do tego małżeństwa?	8. Z własnej i dobrej woli
9. Czy za wiadomością rodziców, opiekunów lub familii?	9. Ze wiadomością naszych Rodziców, Naszej zwł. Stryja i Całéj familii
10. Czy nie czynił ślubów czystości, a w szczególności czy nie był zakonni	10. Nie czyniliśmy
11. Czy nie czynił zaręczyn z inną jaką osobą, i kiedy?	11. Nie czyniliśmy
12. Czy narzeczon nie zostaje w pokrewieństwie lub powinowactwie naturalném, czy duchownem z narzeczon ?	12. Wzdrożeń pokrewieństwa lub powinowactwa między sobą nie zostają.

Jako na takowe pytania rzetelnie i podług sumienia odpowiedział własnoręcznie podpisuję się

Piotr Cybulski XXX Krystyna Narkielunówna XXX

Za rzetelność takowego examinu, my obecni świadkowie pod odpowiedzią zaręczając, własnoręcznie podpisujemy się

Andrzej Urbanowicz
Marcin Petrulan XXX
Jan Narkielun XXX
Franciszek Czepulanis XXX

Akt niniejszy w przytomności mojéj sporządzony i podpisany, konnotuję: Datt. jak wyżéj

X. Jan Zwizyni Administrator Meleg

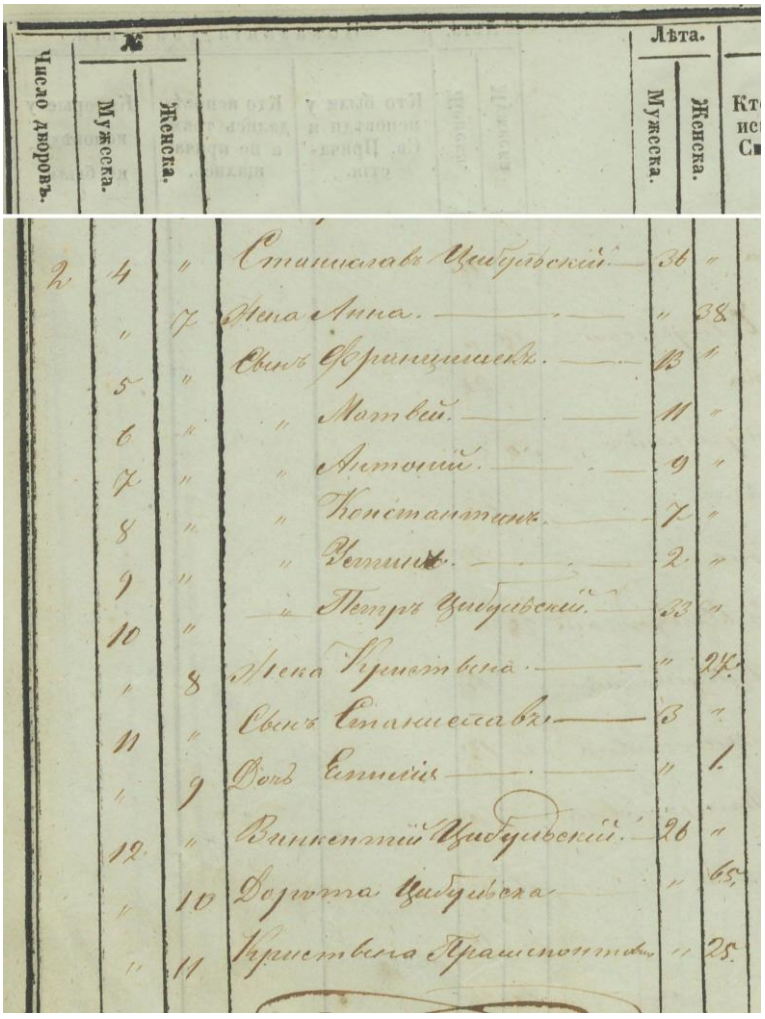
Il. 13. Egzamin przedślubny Piotra Cybulskiego i Krystyny Narkielunówny, Mielegiany, 23 października 1855 r. Po lewej drukowane pytania, po prawej odpowiedzi wpisane ręką księdza.

Egzamin przedślubny Piotra i Krystyny, 1855

Tekst oryginalny (polski): *Działo się w Melegianach roku 1855 dnia 23 8bra. Examen przedślubny przy świadkach czyniony zabierających się do stanu małżeńskiego Cybulskich. 1. Młodzian Piotr Cybulski Syn Tomasza i Doroty z Cybulskich Cybulskich ślub. małżon. Krystyna córka Macieja i Agaty z Talajunów Narkielunów ślubnych małżonków. 2. Młodzian rodem ze wsi Lejpuszek. Dziewica z zaścianku Mitasze Parafii Melegianskiej P[owia]tu Święciańskiego. 3. Młodzian lat 24. Dziewica lat 20. 4. Rz. Katolickiego wyznania. 5. Stanu Pracowitego. 6. W tej parafii w Lejpuszkach od urodzenia Młodzian mieszka, a Dziewica od lat 8 w Małkowszczyźnie. […] 9. Za wiadomością narzeczonego Rodziców, narzeczonej zaś Stryja i dalszej familii. […] Piotr Cybulski XXX, Krystyna Narkielunówna XXX.*

Dzisiejszą polszczyzną: Mielegiany, 23 października 1855 roku. Egzamin przedślubny Cybulskich, spisany przy świadkach. 1. Kawaler Piotr Cybulski, syn Tomasza i Doroty z Cybulskich, ślubnych małżonków Cybulskich. Krystyna, córka Macieja i Agaty z Talajunów, ślubnych małżonków Narkielunów. 2. Kawaler pochodzi ze wsi Lejpuszki. Panna pochodzi z zaścianka Mitasze w parafii mielegiańskiej, w powiecie święciańskim. 3. Kawaler ma 24 lata, panna 20 lat. 4. Oboje są wyznania rzymskokatolickiego. 5. Oboje są stanu chłopskiego. 6. Kawaler mieszka w tej parafii, w Lejpuszkach, od urodzenia. Panna od ośmiu lat mieszka w Malkowszczyźnie. 9. Żenią się za wiedzą rodziców narzeczonego, a ze strony narzeczonej za wiedzą stryja i dalszej rodziny. Podpisali się krzyżykami: Piotr Cybulski i Krystyna Narkielunówna.

Egzamin podaje Krystynie 20 lat, a z metryki wynika, że miała prawie 24. Piotrowi zapisano 24 lata, a z metryki wynika, że miał 25 lat. W spisie parafian z 1862 roku w domu Piotra w Lejpuszkach mieszkają: Piotr, żona Krystyna, trzyletni Stanisław, roczna Emilia, sześćdziesięciopięcioletnia matka Piotra Dorota oraz jego brat Wincenty.

Il. 14. Spis parafian parafii Mielegiany z 1862 r., zaścianek Lejpuszki, dom nr 2. U góry nagłówki rubryk z tej samej strony księgi. Dwie kolumny liczb po prawej to wiek, osobno mężczyzn i kobiet. W tym samym domu mieszkały dwie rodziny Cybulskich.

Dom Cybulskich w Lejpuszkach w spisie parafian, 1862

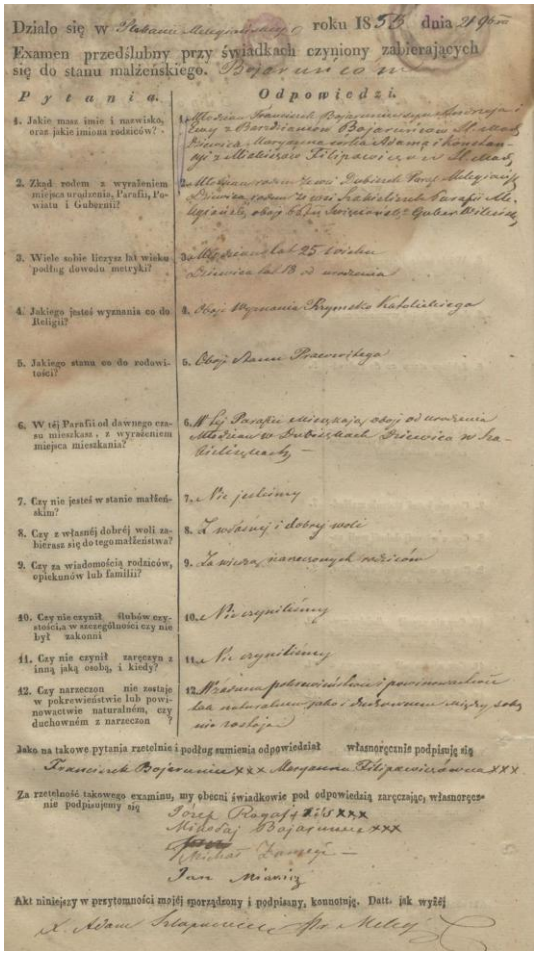
Tekst oryginalny (rosyjski): *Станиславъ Цыбульскій 36 / Жена Анна 38 / Сынъ Францишекъ 13 / Матвѣй 11 / Антоний 9 / Константинъ 7 / Устинъ 2 / Петръ Цыбульскій 33 / Жена Кристина 27 / Сынъ Станиславъ 3 / Дочь Емилія 1 / Винкентій Цыбульскій 26 / Дорота Цыбульская 65 / Кристина Праш[к]унишъ[?] 25*

Po polsku: Stanisław Cybulski, lat 36. Żona Anna 38. Synowie: Franciszek 13, Maciej 11, Antoni 9, Konstanty 7, Justyn 2. Piotr Cybulski 33. Żona Krystyna 27. Syn Stanisław 3. Córka Emilia 1. Wincenty Cybulski 26. Dorota Cybulska 65. Krystyna Praszkunisz (nazwisko niepewne) 25.

Franciszek Bojaruniec (ur. około 1828) i Marianna z Filipowiczów

Franciszek	urodzony około 1828 r. we wsi Dubiszki
Rodzice Franciszka	Andrzej Bojaruniec i Ewa z Bardzianów
Marianna	urodzona w 1839 r. lub później, wieś Srakieliszki
Rodzice Marianny	Adam Filipowicz i Konstancja z Mialiszów
Ślub	egzamin przedślubny 21 listopada 1853 r. na plebanii w Mielegianach
Dzieci	siedmioro znanych: Izabela, Domicela, Aniela, Jan, Konstancja, Stanisław i Ludwik

Franciszek i Marianna byli prapradziadkami Romualda, rodzicami Anieli. Franciszek mieszkał w Dubiszkach od urodzenia. Marianna pochodziła ze Srakieliszek. Oboje podpisali egzamin przedślubny krzyżykami.

Działo się w [illegible] roku 1853 dnia 21 [illegible]

Examen przedślubny przy świadkach czyniony zabierających się do stanu małżeńskiego. Bojaruniec [illegible]

Pytania.	Odpowiedzi.
1. Jakie masz imię i nazwisko, oraz jakie imiona rodziców?	1. [illegible] Franciszek Bojaruniec syn Andrzeja i Ewy z Bardzianów Bojarunicow [illegible] Marianna córka Adama i Konstancji z Mialiszów Filipowiczówna [illegible]
2. Zkąd rodem z wyrażeniem miejsca urodzenia, Parafii, Powiatu i Gubernii?	2. [illegible] rodem ze wsi Dubiszki Parafii [illegible] Powiatu [illegible] Gubernii [illegible] ze wsi Srakieliszki Parafii [illegible] Powiatu [illegible] Gubernii [illegible]
3. Wiele sobie liczysz lat wieku podług dowodu metryki?	3. [illegible] Franciszek lat 25 [illegible] Marianna lat 18 [illegible]
4. Jakiego jesteś wyznania co do Religii?	4. [illegible] Wyznania Rzymsko Katolickiego
5. Jakiego stanu co do rodowitości?	5. [illegible] Stanu Włościańskiego
6. W téj Parafii od dawnego czasu mieszkasz, z wyrażeniem miejsca mieszkania?	6. W tej Parafii mieszkają, [illegible] od urodzenia [illegible] w Dubiszkach [illegible] Franciszek w Dubiszkach [illegible] Marianna w Srakieliszkach.
7. Czy nie jesteś w stanie małżeńskim?	7. Nie jestem.
8. Czy z własnéj dobréj woli zabierasz się do tego małżeństwa?	8. Z własnej i dobrej woli
9. Czy za wiadomością rodziców, opiekunów lub familii?	9. Za wiedzą [illegible] rodziców
10. Czy nie czynił ślubów czystości, a w szczególności czy nie był zakonni	10. Nie czyniłem.
11. Czy nie czynił zaręczyn z inną jaką osobą, i kiedy?	11. Nie czyniłem.
12. Czy narzeczon nie zostaje w pokrewieństwie lub powinowactwie naturalném, czy duchownem z narzeczoną?	12. Nie [illegible] pokrewieństwie [illegible] powinowactwie naturalnem jako i duchownem między sobą nie zostają.

Jako na takowe pytania rzetelnie i podług sumienia odpowiedział własnoręcznie podpisuję się

Franciszek Bojaruniec xxx Marianna Filipowiczówna xxx

Za rzetelność takowego examinu, my obecni świadkowie pod odpowiedzią zaręczając, własnoręcznie podpisujemy się

Józef Rogalski xxx

Mikołaj Bojaruniec xxx

[illegible]

Jan Miniuj

Akt niniejszy w przytomności mojéj sporządzony i podpisany, koniotuję. Datt. jak wyżéj

X Adam Filipowicz Ap. z Mielej

Il. 15. Egzamin przedślubny Franciszka Bojaruńca i Marianny Filipowiczówny, plebania w Mielegianach, 21 listopada 1853 r.

Egzamin przedślubny Franciszka i Marianny, 1853

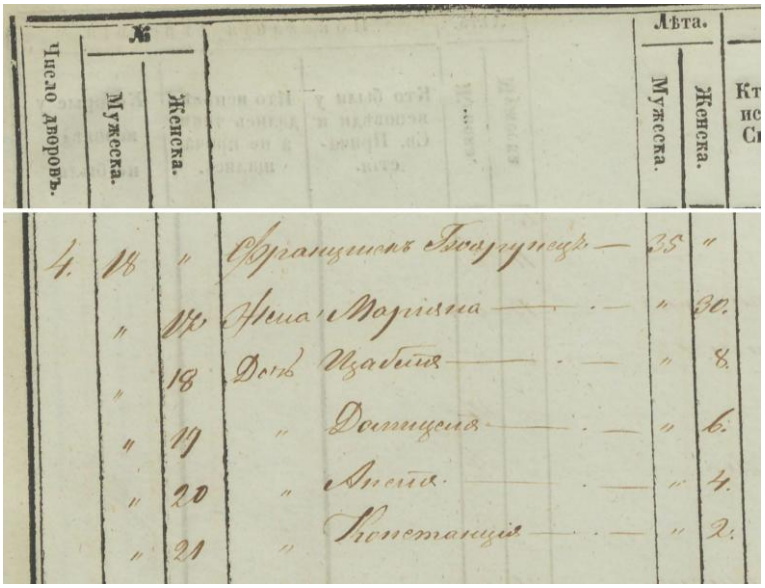
Tekst oryginalny (polski): *Działo się w Plebanii Melegiańskiej roku 1853 dnia 21 9bra. Examen przedślubny przy świadkach czyniony zabierających się do stanu małżeńskiego Bojaruńcow. 1. Młodzian Franciszek Bojaruniec syn Andrzeja i Ewy z Bardzianów Bojaruńcow ślub. małż. Dziewica Maryanna córka Adama i Konstancyi z Miakiszów Filipowiczow ślub. małż. 2. Młodzian rodem ze wsi Dubiszek Parafii Melegiańsk[iej]. Dziewica rodem ze wsi Srakieliszek Parafii Melegiańskiej, oboje P[owia]tu Święciańskiego, Guber. Wileńskiej. 3. Młodzian lat 25 w wieku. Dziewica lat 18 od urodzenia. 4. Oboje Wyznania Rzymsko Katolickiego. 5. Oboje Stanu Pracowitego. 6. W tej Parafii mieszkają oboje od urodzenia, Młodzian w Dubiszkach, Dziewica w Srakieliszkach. […] 9. Za wiedzą narzeczonych rodziców. […] Franciszek Bojaruniec XXX, Maryanna Filipowiczówna XXX.*

Dzisiejszą polszczyzną: Plebania w Mielegianach, 21 listopada 1853 roku. Egzamin przedślubny Bojaruńców, spisany przy świadkach. 1. Kawaler Franciszek Bojaruniec, syn Andrzeja i Ewy z Bardzianów, ślubnych małżonków Bojaruńców. Panna Marianna, córka Adama i Konstancji z Miakiszów, ślubnych małżonków Filipowiczów. 2. Kawaler pochodzi ze wsi Dubiszki w parafii mielegiańskiej. Panna pochodzi ze wsi Srakieliszki w tej samej parafii. Oboje są z powiatu święciańskiego w guberni wileńskiej. 3. Kawaler ma 25 lat, panna 18 lat. 4. Oboje są wyznania rzymskokatolickiego. 5. Oboje są stanu chłopskiego. 6. Oboje mieszkają w tej parafii od urodzenia, kawaler w Dubiszkach, panna w Srakieliszkach. 9. Żenią się za wiedzą rodziców obojga. Podpisali się krzyżykami: Franciszek Bojaruniec i Marianna Filipowiczówna.

Egzamin podaje Mariannie 18 lat. Jej rodzice pobrali się jednak dopiero jesienią 1836 roku, a w maju 1838 roku urodził się jej brat Jan. Marianna przyszła więc na świat najwcześniej w 1839 roku i w dniu ślubu była młodsza, niż zapisano.

Nazwisko matki Marianny księża zapisywali na dwa sposoby, Miakisz i Mialisz. W tej kronice i na planszy drzewa używamy formy Mialisz.

Spis parafian z 1862 roku wymienia w domu Franciszka w Dubiszkach żonę Mariannę oraz córki Izabelę, Domicelę, Anielę i Konstancję. W następnych latach przybyli synowie Jan, Stanisław i Ludwik. Z rodzicami mieszkała matka Franciszka, wdowa Ewa.

Il. 16. Spis parafian parafii Mielegiany z 1862 r., wieś Dubiszki, dom nr 4. U góry nagłówki rubryk z tej samej strony księgi. Trzecia z córek to czteroletnia Aniela, przyszła matka Leokadii.

Dom Franciszka Bojaruńca w Dubiszkach w spisie parafian, 1862

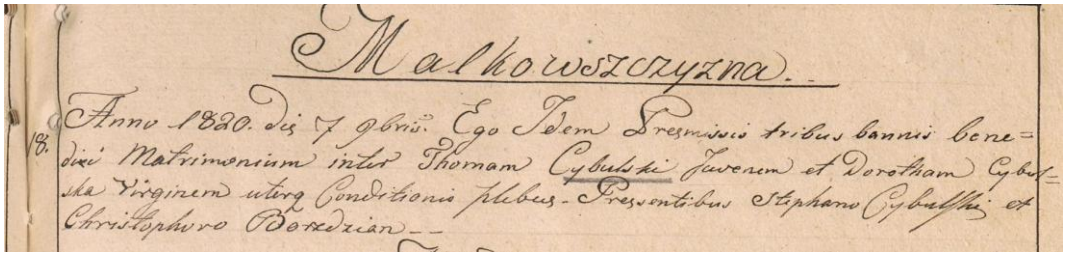
Tekst oryginalny (rosyjski): *Францишекъ Боярунецъ 35 / Жена Маріанна 30 / Дочь Изабела 8 / Домицела 6 / Анела 4 / Констанція 2*

Po polsku: Franciszek Bojaruniec, lat 35. Żona Marianna 30. Córki: Izabela 8, Domicela 6, Aniela 4, Konstancja 2.

Tomasz Cybulski (około 1801-1847) i Dorota z Cybulskich

Tomasz	syn Pawła i Krystyny, urodzony około 1801 r. w Malkowszczyźnie, zmarł 7 marca 1847 r. w Lejpuszkach
Dorota	z domu także Cybulska, urodzona około 1797 r., żyła jeszcze w 1862 r.
Ślub	7 listopada 1820 r., wieś Malkowszczyzna, parafia Mielegiany
Dzieci	siedmioro: Marianna (1822), Elżbieta (1823), Stanisław (1826), Rozalia (1828), Piotr (1830), Anna (1832), Wincenty (1835)

Tomasz i Dorota byli rodzicami Piotra. Oboje nosili to samo nazwisko jeszcze przed ślubem, bo Cybulskich było w tej parafii bardzo wielu. Pobrali się w Malkowszczyźnie. Świadkami byli Stefan Cybulski i Krzysztof Bordzian.

Malkowszczyzna.
18. Anno 1820. die 7 9bris. Ego Idem Presmissis tribus bannis bene=
dixi Matrimonium inter Thomam Cybulski Juvenem et Dorotham Cybul=
ska Virginem utrq Conditionis plebeis. Presentibus Stephano Cybulski et
Christophoro Bordzian.

Il. 17. Akt ślubu Tomasza i Doroty Cybulskich, księga ślubów parafii Mielegiany za 1820 r., akt 18. Nad aktem nazwa wsi: Malkowszczyzna.

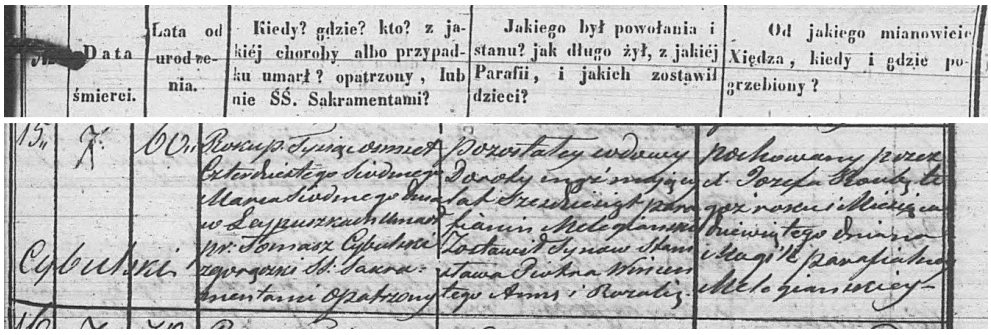
Akt ślubu Tomasza i Doroty Cybulskich, 1820

Tekst oryginalny (łacina): *Anno 1820. die 7 9bris […] benedixi Matrimonium inter Thomam Cybulski Juvenem et Dorotham Cybulska Virginem, utrq[ue] Conditionis plebeae. Praesentibus Stephano Cybulski et Christophoro Bordzian.*

Po polsku: Roku 1820, dnia 7 listopada, pobłogosławiłem małżeństwo między Tomaszem Cybulskim, kawalerem, a Dorotą Cybulską, panną, oboje stanu chłopskiego. Obecni byli Stefan Cybulski i Krzysztof Bordzian.

Pierwsza córka, Marianna, urodziła się 5 marca 1822 roku jeszcze w Malkowszczyźnie. Do chrztu trzymali ją Stefan Cybulski i Marta Cybulska. Jesienią 1823 roku rodzina mieszkała już w Lejpuszkach. Tam 20 października urodziła się Elżbieta, a potem kolejne dzieci. Od tej pory Lejpuszki były domem Cybulskich przez trzy pokolenia, aż do urodzenia Leokadii.

Tomasz zmarł w Lejpuszkach 7 marca 1847 roku. Dwa dni później pochował go ksiądz Józef Rauba.

	Data śmierci.	Lata od urodzenia.	Kiedy? gdzie? kto? z jakiéj choroby albo przypadku umarł? opatrzony, lub nie ŚŚ. Sakramentami?	Jakiego był powołania i stanu? jak długo żył, z jakiéj Parafii, i jakich zostawił dzieci?	Od jakiego mianowicie Xiędza, kiedy i gdzie pogrzebiony?
15			Roku Tysiąc ośmset	Pozostałey wdowey	pochowany przez
			Cybulski.		

Il. 18. Akt zgonu Tomasza Cybulskiego, księga zmarłych parafii Mielegiany za 1847 r., akt 15. U góry nagłówki rubryk z tej samej strony księgi. Na lewym marginesie nazwisko „Cybulski".

Akt zgonu Tomasza Cybulskiego, 1847 (fragmenty)

Tekst oryginalny (polski): *w Leypuszkach umarł Pr. Tomasz Cybulski […] Pozostałey wdowy Doroty mąż, mający lat Sześćdziesiąt […] Zostawił Synow Stanisława, Piotra, Wincentego, Anny i Rozalij*

Dzisiejszą polszczyzną: W Lejpuszkach zmarł chłop Tomasz Cybulski, mąż pozostałej po nim wdowy Doroty. Miał sześćdziesiąt lat. Zostawił synów Stanisława, Piotra i Wincentego oraz córki Annę i Rozalię.

Akt zgonu podaje, że Tomasz miał sześćdziesiąt lat. Dwa spisy ludności zapisały go jednak inaczej: w 1816 roku jako piętnastolatka w domu ojca, a w 1834 roku jako gospodarza w wieku 33 lat. Tomasz urodził się więc około 1801 roku i zmarł, mając około 46 lat. Wiek zmarłych księża zapisywali wtedy w przybliżeniu.

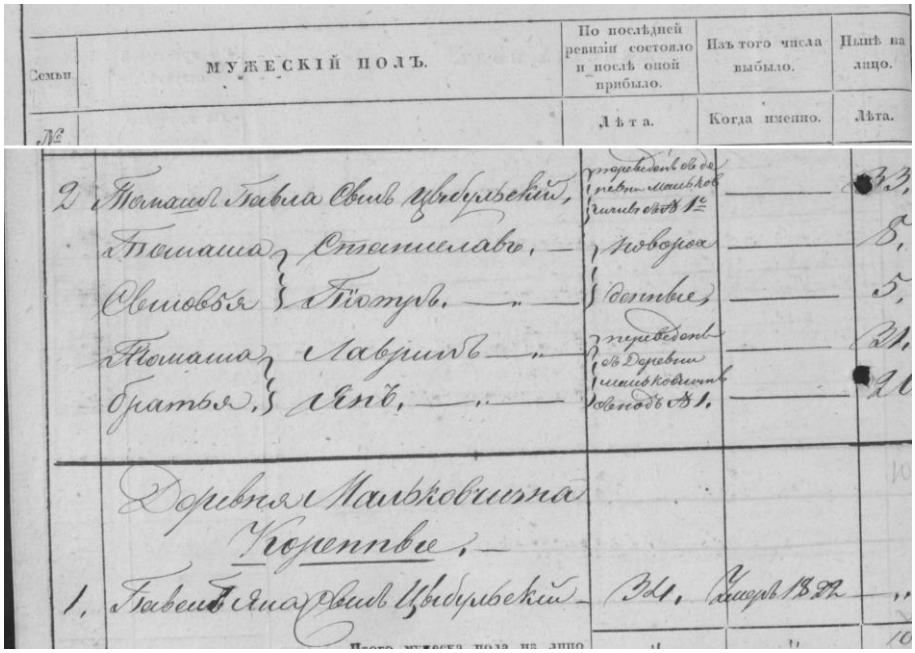
Dorota przeżyła męża co najmniej o piętnaście lat. W 1862 roku, mając 65 lat, mieszkała w Lejpuszkach przy synu Piotrze. Jej córka Rozalia wyszła w 1854 roku za mąż za Michała Narkieluna, a rok później syn Piotr ożenił się z Krystyną Narkielunówną.

Paweł Cybulski (około 1782-1822) i Krystyna

Paweł	syn Jana, urodzony około 1782 r., gospodarz w Malkowszczyźnie, zmarł w 1822 r.
Krystyna	żona Pawła, urodzona około 1786 r. Nazwiska panieńskiego nie znamy
Dzieci	Bartłomiej (urodzony około 1797 r., zmarł w 1814 r.), Tomasz (około 1801 r.), Ławryn (około 1803 r.), Marcjanna (około 1807 r.), Jan (około 1808 r.)
Jan	ojciec Pawła, najdawniejszy przodek Leokadii o nazwisku Cybulski, którego znamy z imienia

Paweł i Krystyna byli rodzicami Tomasza, dziadkami Piotra i pradziadkami Stanisława. Mieszkali w Malkowszczyźnie, wsi majątku Polesie w parafii Mielegiany. Spis ludności z 1816 roku zapisał Pawła jako gospodarza pierwszego domu w tej wsi. Paweł miał wtedy 34 lata, a jego żona Krystyna 30 lat. Mieszkali z nimi synowie Tomasz, Ławryn i Jan oraz dziewięcioletnia córka Marcjanna. Najstarszy syn Bartłomiej zmarł dwa lata wcześniej.

Następny spis sporządzono w kwietniu 1834 roku. Paweł już wtedy nie żył, a urzędnik dopisał przy jego imieniu, że zmarł w 1822 roku. Jego syn Tomasz przeniósł się z Malkowszczyzny do sąsiednich Lejpuszek i tam został gospodarzem. Spis nazywa go wprost „Tomasz, syn Pawła" i podaje, skąd przyszedł. W domu Tomasza mieszkali jego synowie Stanisław i Piotr oraz dwaj młodsi bracia, Ławryn i Jan.

Il. 19. Spis ludności majątku Polesie z kwietnia 1834 r., strona z mężczyznami. U góry widać drukowany nagłówek rubryk. Wyżej stoi dom Tomasza w Lejpuszkach, a niżej początek wsi Malkowszczyzna z wpisem jego ojca Pawła. Pierwsza liczba to wiek w poprzednim spisie z 1816 r., a ostatnia to wiek w 1834 r.

Tomasz Cybulski i jego ojciec Paweł w spisie ludności, 1834

Tekst oryginalny (rosyjski): *2. Томашъ Павла сынъ Цыбульскій, переведенъ съ деревни Мальковчизны съ № 1, 33. Томаша сыновья: Станиславъ, новорожденный, 8. Піотръ, новорожденный, 5. Томаша братья: Лавринъ 31, Янъ 26. Деревня Мальковчизна. Коренные. 1. Павелъ Яна сынъ Цыбульскій 34, умеръ 1822.*

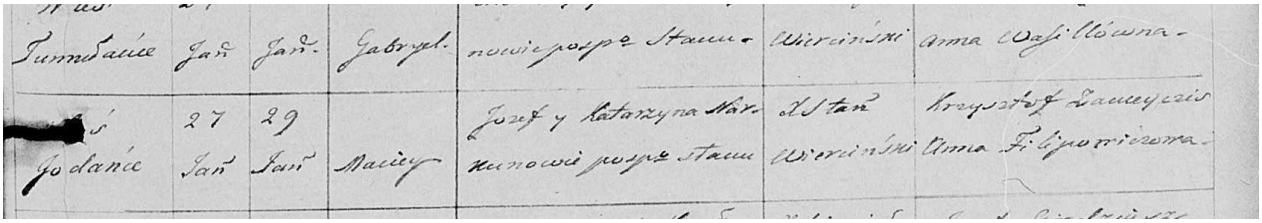
Po polsku: Dom drugi: Tomasz Cybulski, syn Pawła, przeniesiony ze wsi Malkowszczyzna spod numeru 1, ma 33 lata. Synowie Tomasza urodzili się po poprzednim spisie: Stanisław ma 8 lat, a Piotr 5 lat. Bracia Tomasza: Ławryn ma 31 lat, a Jan 26 lat. Wieś Malkowszczyzna, mieszkańcy osiadli tu od dawna. Dom pierwszy: Paweł Cybulski, syn Jana, w poprzednim spisie miał 34 lata, zmarł w 1822 roku.

Oba spisy nazywają Pawła synem Jana. Jan Cybulski, ojciec Pawła, jest więc prapradziadkiem Stanisława. O samym Janie spisy nie mówią nic więcej. Żona Tomasza, Dorota, także stoi w spisie z 1834 roku: zapisano jej 32 lata, a przy niej dwie córki, Marysię i Elżbietę.

Maciej Narkielun (ur. 1803) i Agata z Talajunów (zm. 1837)

Maciej	urodzony 27 stycznia 1803 r. we wsi Jedańce, ochrzczony 29 stycznia 1803 r. w Mielegianach
Rodzice Macieja	Józef Narkielun i Katarzyna z Żemayciów, wieś Jedańce
Agata	ze wsi Tumentany, zmarła 25 czerwca 1837 r. w wieku około 30 lat
Rodzice Agaty	Mikołaj Talajun i Marianna, z domu także Talajun, wieś Tumentany
Ślub	egzamin przedślubny 19 listopada 1827 r. w Mielegianach
Dzieci	cztery znane córki: Marianna (1829), Krystyna (1831), Katarzyna (1834) i Ewa (1835)

Maciej i Agata byli rodzicami Krystyny. Maciej urodził się w Jedańcach. Do chrztu trzymali go Anna Filipowiczowa i Krzysztof Zameycis, krewny matki. Ksiądz zapisał wtedy nazwisko rodziców w krótszej formie „Narkunowie”, a dwa lata później, przy chrzcie brata Jana, już „Narkielunowie”.

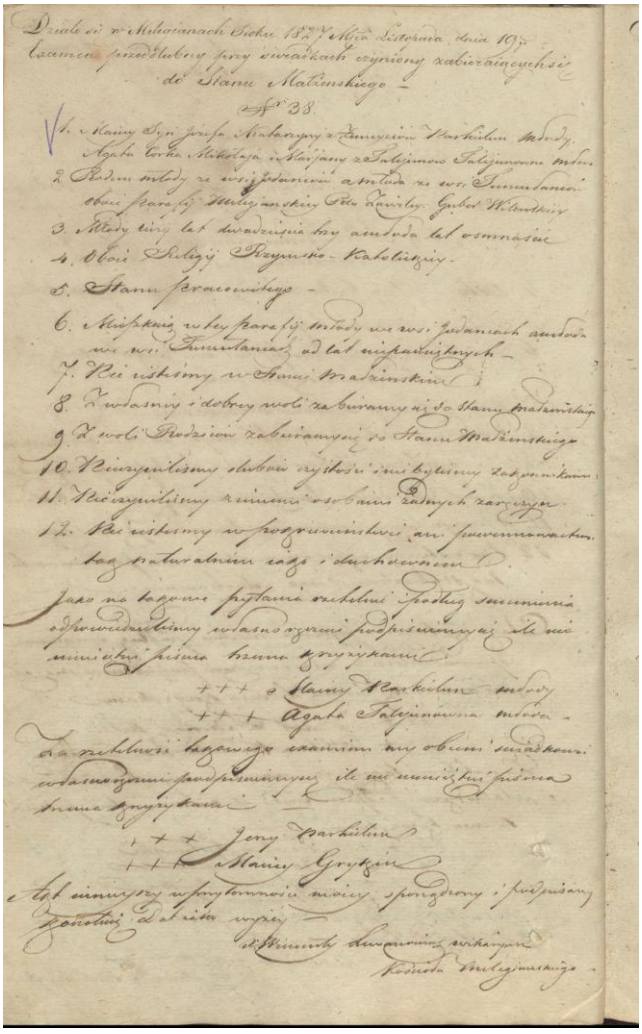
Il. 20. Wpis chrztu Macieja Narkieluna w księdze chrztów parafii Mielegiany za 1803 r. Wpis Macieja to dolny z dwóch wierszy. Kolejne rubryki to miejsce, dzień urodzenia, dzień chrztu, imię, rodzice, ksiądz i chrzestni.

Wpis chrztu Macieja Narkieluna, 1803

Tekst oryginalny (polski): *Wieś Jodańce / 27 Jan / 29 Jan / Maciey / Józef y Katarzyna Narkunowie pospo[litego] stanu / X. Stan[isław] Wierciński / Krzysztof Zameycis, Anna Filipowiczowa*

Dzisiejszą polszczyzną: Miejsce urodzenia: wieś Jedańce (w księdze „Jodańce"). Urodzony 27 stycznia, ochrzczony 29 stycznia. Imię dziecka: Maciej. Rodzice: Józef i Katarzyna Narkunowie, stanu pospolitego, czyli chłopi. Chrzcił ksiądz Stanisław Wierciński. Rodzice chrzestni: Krzysztof Zameycis i Anna Filipowiczowa.

W listopadzie 1827 roku Maciej i Agata stanęli do egzaminu przedślubnego. Według protokołu on miał 23 lata, a ona 18. Z metryki wynika, że Maciej miał wtedy 24 lata. Oboje nie umieli pisać. Świadkiem był Jerzy Narkielun.

Il. 21. Egzamin przedślubny Macieja Narkieluna i Agaty Talajunówny, Mielegiany, 19 listopada 1827 r., akt 38.

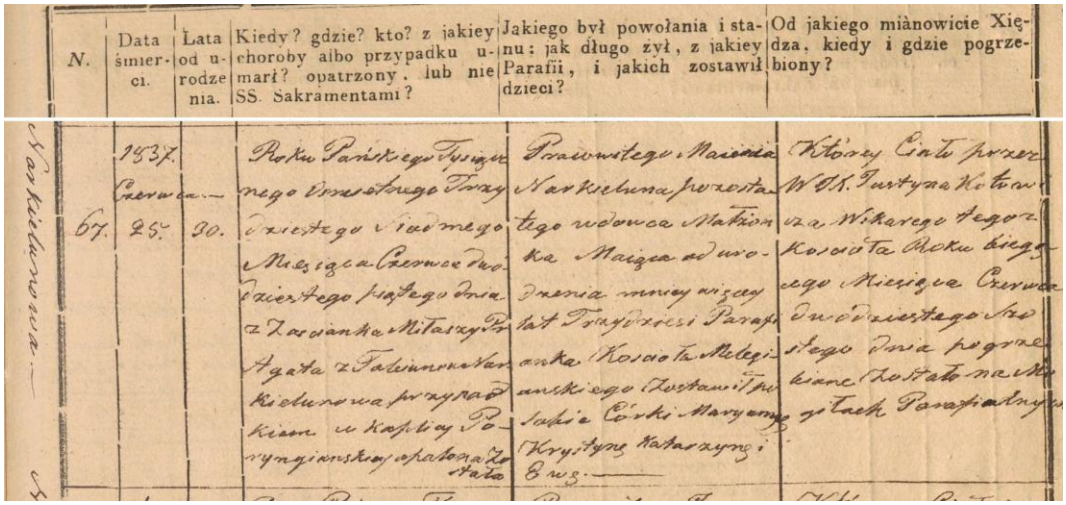
Egzamin przedślubny Macieja i Agaty, 1827

Tekst oryginalny (polski): *Działo się w Melegianach Roku 1827 M[ie]sca Listopada dnia 19go. Examen przedślubny przy świadkach czyniony zabieraiących się do Stanu Małżeńskiego. N° 38. 1. Maciy Syn Józefa [i] Katarzyny z Żunieyciow[?] Narkielun Młody. Agata Corka Mikołaja i Marjany z Talijunow Talijunowna młoda. 2. Rodem młody ze wsi Jedanciow a młoda ze wsi Tumentanow[?], oboie Parafij Melegiańskiey P[owia]tu Zawiley[skiego] Guber[nii] Wilenskiey. 3. Młody liczy lat dwadzieścia trzy a młoda lat osmnaście. 4. Oboie Religij Rzymsko-Katolickiey. 5. Stanu pracowitego. 6. Mieszkaią w tey Parafij młody we wsi Jedanciach a młoda we wsi Tumentaniach[?] od lat niepamiętnych. […] 9. Z woli Rodziców zabieramy się do Stanu Małżeńskiego. […] +++ Maciy Narkielun młody, +++ Agata Talijunowna młoda. […] +++ Jerzy Narkielun, +++ Maciy Gryżyn[?]*

Dzisiejszą polszczyzną: Mielegiany, 19 listopada 1827 roku. Egzamin przedślubny spisany przy świadkach, numer 38. 1. Pan młody Maciej Narkielun, syn Józefa i Katarzyny z Żemayciów (nazwisko matki zapisano niewyraźnie). Panna młoda Agata Talajunówna, córka Mikołaja i Marianny z Talajunów. 2. Pan młody pochodzi ze wsi Jedańce, a panna młoda ze wsi Tumentany, oboje z parafii mielegiańskiej w powiecie zawilejskim, w guberni wileńskiej. 3. Pan młody ma dwadzieścia trzy lata, a panna młoda osiemnaście. 4. Oboje są wyznania rzymskokatolickiego. 5. Oboje są stanu chłopskiego. 6. Mieszkają w tej parafii od niepamiętnych lat, pan młody w Jedańcach, a panna młoda w Tumentanach. 9. Żenią się z woli rodziców. Podpisali się krzyżykami: Maciej Narkielun i Agata Talajunówna. Świadkowie, także krzyżykami: Jerzy Narkielun i Maciej Gryżyn (nazwisko niepewne).

Powiat, który w 1827 roku nazywano zawilejskim, to ten sam powiat, który później nosił nazwę święciańskiego.

Pierwsza córka, Marianna, urodziła się w 1829 roku we wsi Słomianka. W 1831 roku Maciej i Agata mieszkali już w zaścianku Mitasze i tam przyszły na świat Krystyna, Katarzyna i Ewa. 25 czerwca 1837 roku Agata zginęła w pożarze kaplicy w Poryngach. W tym samym pożarze straciło życie co najmniej dziesięcioro parafian. Wśród nich były dwie inne kobiety z rodziny Narkielunów: Marta, żona Jana z tego samego zaścianka Mitasze, a także Wiktoria, żona Jerzego. Agatę pochowano następnego dnia na cmentarzu parafialnym. Maciej został sam z czterema córkami. Krystyna, druga z nich, miała pięć lat, a najmłodsza, Ewa, nie miała jeszcze dwóch lat.

N.	Data śmierci.	Lata od urodzenia.	Kiedy? gdzie? kto? z jakiey choroby albo przypadku umarł? opatrzony, lub nie SS. Sakramentami?	Jakiego był powołania i stanu: jak długo żył, z jakiey Parafii, i jakich zostawił dzieci?	Od jakiego mianowicie Xiędza, kiedy i gdzie pogrzebiony?
67.	1837. Czerwca 25.	30.	Roku Pańskiego Tysiącznego Ośmsetnego Trzydziestego Siodmego Miesiąca Czerwca Dwudziestego piątego dnia z Zaścianka Mitaszy Agata z Talijunowiczów Kielunowa przypadkiem w Kaplicy Porynginskiey opalona Zdata	Prawowitego Macieja Narkielunia Jerzeiowskiego wdowca Matkiewicza Maiąca od urodzenia mowy aż przez lat Trzydzieści Parafianka Kowiata Melegianskiego Zostawiła Jedna Córki Maryanne Krystynę Katarzynę i Ewę.	Który Ciało przez W. X. Fortyna Kotowicza Wikarego tegoż Kościoła Roku biegącego Miesiąca Czerwca Dwudziestego Szostego dnia pogrzebiane Zostało na Cmentarzu Parafialnym

Il. 22. Akt zgonu Agaty Narkielunowej, księga zmarłych parafii Mielegiany za 1837 r., akt 67. U góry nagłówki rubryk z tej samej strony księgi. Na lewym marginesie nazwisko „Narkielunowa".

Akt zgonu Agaty z Talajunów Narkielunowej, 1837

Tekst oryginalny (polski): *Roku Pańskiego Tysiącznego Ośmsetnego Trzydziestego Siódmego Miesiąca Czerwca dwudziestego piątego dnia z Zaścianka Mitaszy Pr[acowita] Agata z Talejunow Narkielunowa przypadkiem w Kaplicy Poryngiańskiej spalona została. Prawowitego Macieja Narkieluna pozostałego wdowca Małżonka mająca od urodzenia mniej więcej lat trzydzieści Parafianka Kościoła Melegiańskiego zostawiła po sobie Córki Maryannę, Krystynę, Katarzynę i Ewę. Której Ciało przez W.O.K. Justyna Kotowicza Wikarego […] 26 Czerwca pogrzebione zostało na Mogiłach Parafialnych.*

Dzisiejszą polszczyzną: 25 czerwca 1837 roku chłopka Agata z Talajunów Narkielunowa z zaścianka Mitasze spłonęła w nieszczęśliwym wypadku w kaplicy w Poryngach. Była żoną Macieja Narkieluna, który został wdowcem. Miała około trzydziestu lat i należała do parafii mielegiańskiej. Zostawiła córki Mariannę, Krystynę, Katarzynę i Ewę. Jej ciało pochował 26 czerwca na cmentarzu parafialnym ksiądz Justyn Kotowicz, wikary.

Rodzeństwo Macieja Narkieluna	Urodzenie
Marcin	1800 r.
Jan	16 czerwca 1805 r., w 1835 r. ożenił się z Martą Waskowską
Magdalena i Katarzyna, bliźniaczki	1808 r.
Agata	1810 r.
Błażej	13 sierpnia 1814 r.

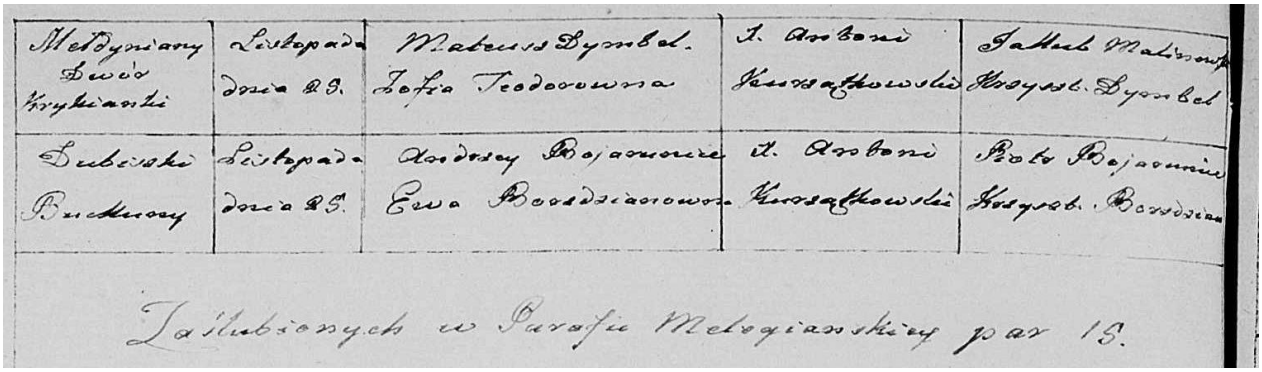
Józef Narkielun i Katarzyna z Żemayciów, Mikołaj i Marianna Talajunowie

Te dwie pary to najstarsi znani przodkowie Krystyny, jej dziadkowie po ojcu i po matce. Znamy ich z egzaminu przedślubnego z 1827 roku, w którym wymieniono ich jako rodziców młodych. Józef i Katarzyna mieszkali w Jedańcach i w latach 1800-1814 ochrzcili siedmioro dzieci. Mikołaj i Marianna mieszkali w Tumentanach. Marianna nosiła przed ślubem to samo nazwisko co mąż. Spis ludności z 1834 roku nazywa Mikołaja synem Jana i podaje, że zmarł w 1818 roku. Miał wtedy około 52 lat, urodził się więc około 1766 roku. Marianna żyła jeszcze w 1834 roku i zapisano jej 63 lata. Starszy spis, z 1795 roku, pokazuje ten dom we wsi Tumentany. Gospodarzem był siedemdziesięcioletni wdowiec Jan Talajun, syn Jana. Mieszkali przy nim syn Mikołaj z żoną Marianną i rocznym synem Krzysztofem oraz młodsze dzieci Jana, Mateusz i Krystyna. Jan Talajun urodził się więc około 1725 roku. Jego ojciec, także Jan, jest najdawniejszym przodkiem z tej rodziny, którego znamy z imienia.

Andrzej Bojaruniec i Ewa z Bardzianów

Ślub	25 listopada 1817 r. w Mielegianach
Andrzej	ze wsi Dubiszki, urodzony około 1795 r., syn Michała i Katarzyny, zmarł przed 1862 r.
Ewa	z domu Bardzian, ze wsi Buckuny, urodzona około 1795-1802 r., żyła jeszcze w 1865 r.
Dzieci	Marianna (23 sierpnia 1818 r.), Piotr (4 listopada 1825 r.) i Franciszek (około 1828 r.)

Andrzej i Ewa byli rodzicami Franciszka i dziadkami Anieli. W księdze ślubów z 1817 roku zapisano tylko wsie, z których pochodzili młodzi, dzień ślubu, imiona młodych, księdza i świadków. Młodzi pochodzili z Dubiszek i z Buckun, a ślub odbył się 25 listopada. Pobrali się Andrzej Bojaruniec i Ewa Bordzianówna. Ślubu udzielił ksiądz Antoni Kurzątkowski, a świadkami byli Piotr Bojaruniec i Krzysztof Bordzian. Młodzi zamieszkali w Dubiszkach, rodzinnej wsi Andrzeja.

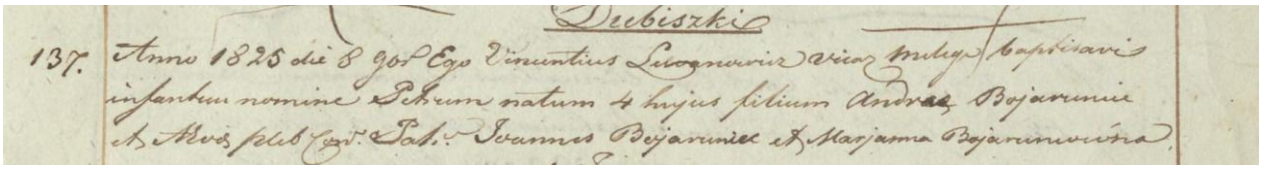
Il. 23. Ślub Andrzeja Bojarańca i Ewy Bardzianówny w księdze ślubów parafii Mielegiany za 1817 r. Wpis o tym ślubie to drugi z dwóch wierszy. Kolejne rubryki to miejsce zamieszkania młodych, dzień ślubu, imiona zaślubionych, ksiądz i świadkowie. Pod tabelą proboszcz zapisał, że w tym roku w parafii pobrało się 15 par.

Ślub Andrzeja Bojarańca i Ewy Bardzianówny, 1817

Tekst oryginalny (polski): *Dubiszki, Buckuny / Listopada dnia 25. / Andrzey Bojaruniec, Ewa Bordzianowna / X. Antoni Kurzątkowski / Piotr Bojaruniec, Krzyszt. Bordzian. Zaślubionych w Parafii Melegiańskiey par 15.*

Dzisiejszą polszczyzną: Miejsce zamieszkania młodych: Dubiszki i Buckuny. Dzień ślubu: 25 listopada. Zaślubieni: Andrzej Bojaruniec i Ewa Bordzianówna. Ślubu udzielił ksiądz Antoni Kurzątkowski. Świadkowie: Piotr Bojaruniec i Krzysztof Bordzian. Pod tabelą: w parafii mielegiańskiej zaślubiono 15 par.

Nazwisko panny młodej ksiądz zapisał „Bordzianowna". W późniejszych dokumentach ta rodzina nazywa się Bardzian.

Il. 24. Akt chrztu Piotra Bojarańca, syna Andrzeja i Ewy, starszego brata Franciszka. Księga parafii Mielegiany za 1825 r., akt 137.

Akt chrztu Piotra Bojarańca, 1825

Tekst oryginalny (łacina): *Dubiszki. 137. Anno 1825 die 8 9br. Ego Vincentius Lewanowicz Vicar. Meleg. baptisavi infantem nomine Petrum natum 4 hujus filium Andreae Bojaruniec et Ewae pleb. Cor. Patr. Joannes Bojaruniec et Marjanna Bojaruniecowna.*

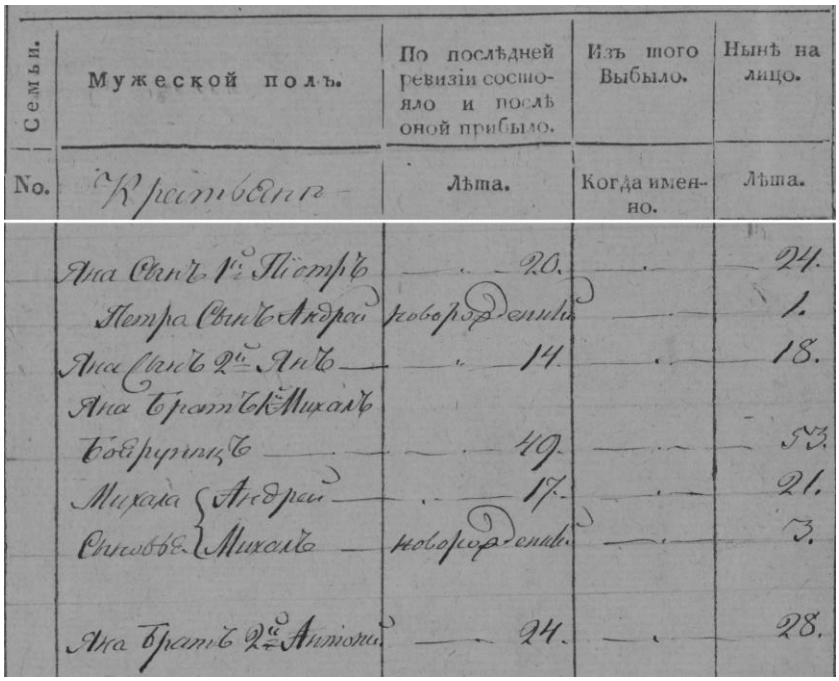
Po polsku: Dubiszki. Akt 137. Roku 1825, dnia 8 listopada, ja, Wincenty Lewanowicz, wikary mielegiański, ochrzciłem niemowlę imieniem Piotr, urodzone 4 dnia tego miesiąca, syna Andrzeja Bojarańca i Ewy, małżonków stanu chłopskiego. Chrzestnymi byli Jan Bojaruniec i Marianna Bojarańcówna.

Andrzej zmarł przed 1862 rokiem. Ewa dożyła starości w domu syna Franciszka. Spis parafian z około 1865 roku wymienia ją w Dubiszkach jako siedemdziesięcioletnią matkę gospodarza. Mieszkała więc pod jednym dachem z wnuczką Anielą, przyszłą matką Leokadii.

Michał Bojaruniec (ur. około 1763) i Katarzyna

Michał	ze wsi Dubiszki, syn Macieja, urodzony około 1763 r., żył jeszcze w 1816 r.
Katarzyna	żona Michała, zapisana przy nim w spisach z 1795 i 1816 r.
Dzieci	Andrzej (około 1795 r.), Marcjanna (około 1806 r.), Agata (około 1808 r.), Marianna (około 1812 r.) i Michał (około 1813 r.)
Bracia Michała	Jan (zmarł w 1815 r.) i Antoni (urodzony około 1788 r.)

Michał i Katarzyna byli rodzicami Andrzeja, dziadkami Franciszka i pradziadkami Anieli. Mieszkali w Dubiszkach w jednym domu z rodziną Jana, starszego brata Michała. Spis ludności z lipca 1816 roku pokazuje ten dom rok po śmierci Jana. Michał Bojaruniec ma 53 lata, jego żona Katarzyna żyje, a ich syn Andrzej ma 21 lat. Młodsze dzieci Michała to Marcjanna, Agata, Marianna i trzyletni Michał. W tym samym domu mieszkają jeszcze dwaj synowie zmarłego Jana, Piotr i Jan, a także Antoni, którego spis nazywa bratem Jana. Rok później, w listopadzie 1817 roku, Andrzej ożenił się z Ewą Bardzianówną.

Семьи. No.	Мужеской полъ.	По послѣдней ревизіи сосшо-яло и послѣ оной прибыло. Лѣта.	Изъ того Выбыло. Когда именно.	Нынѣ на лицо. Лѣта.
	Яна Сынъ 1й Піотръ	20.		24.
	Петра Сынъ Андрей	новорожденный		1.
	Яна Сынъ 2й Янъ	14.		18.
	Яна Братъ Михалъ			
	Бояруницъ	49.		53.
	Михала Андрей	17.		21.
	Сыновья Михалъ	новорожденный		3.
	Яна Братъ 2й Антоній	24.		28.

Il. 25. Dom Bojarućów w Dubiszkach w spisie ludności z 11 lipca 1816 r., strona z mężczyznami. U góry widać drukowany nagłówek rubryk. Pierwsza liczba to wiek w poprzednim spisie z 1811 r., druga to wiek w 1816 r.

Dom Bojarućów w Dubiszkach w spisie ludności, 1816

Tekst oryginalny (rosyjski): *Яна сынъ 1й Піотръ 20, 24. Петра сынъ Андрей новорожденный, 1. Яна сынъ 2й Янъ 14, 18. Яна братъ Михалъ Бояруницъ 49, 53. Михала сыновья: Андрей 17, 21. Михалъ новорожденный, 3. Яна братъ 2й Антоній 24, 28.*

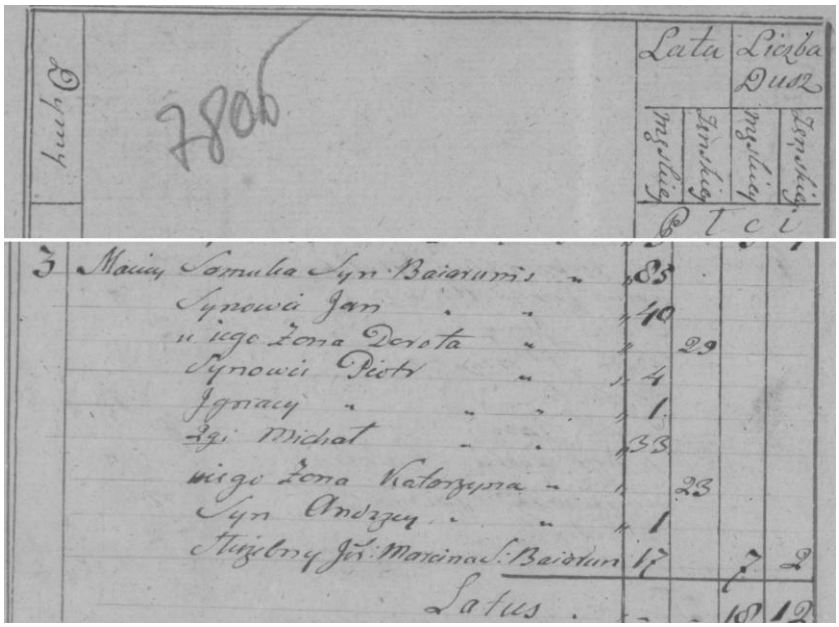
Po polsku: Pierwszy syn Jana, Piotr, miał 20 lat w poprzednim spisie i ma 24 lata teraz. Syn Piotra, Andrzej, urodził się po poprzednim spisie i ma rok. Drugi syn Jana, Jan, miał 14 lat i ma 18 lat. Brat Jana, Michał Bojaruniec, miał 49 lat i ma 53 lata. Synowie Michała: Andrzej miał 17 lat i ma 21 lat, a Michał urodził się po poprzednim spisie i ma 3 lata. Drugi brat Jana, Antoni, miał 24 lata i ma 28 lat.

Wpis zaczyna się na poprzedniej stronie księgi od głowy domu. Był nią Jan Bojaruniec, syn Macieja, przy którym urzędnik zapisał, że zmarł w 1815 roku. Kobiety spisano na sąsiedniej stronie. Katarzyna, żona Michała, ma tam zapisane 30 lat, choć dwadzieścia lat wcześniej zapisano jej 23 lata. Wiek w dawnych spisach podawano w przybliżeniu. Wiek Michała oba spisy podają zgodnie: 33 lata w 1795 roku i 53 lata w 1816 roku.

Maciej Bojaruniec (ur. około 1710) i jego ojciec Samuel

Maciej	syn Samuela, urodzony około 1710 r., w 1795 r. gospodarz w Dubiszkach
Samuel	ojciec Macieja, urodzony około 1680-1690 r., najdawniejszy przodek Leokadii znany z imienia
Synowie Macieja	Jan (urodzony około 1755 r., zmarł w 1815 r.) i Michał (urodzony około 1763 r.)

Bojarúncowie żyli w Dubiszkach już w XVIII wieku. Spis ludności z 1795 roku zapisał tam jeden dom o tym nazwisku. Głową tego domu był Maciej, syn Samuela. Maciej miał wtedy około 85 lat, a więc urodził się około 1710 roku. Samuel, ojciec Macieja, musiał przyjść na świat około 1680-1690 roku i jest najdawniejszym przodkiem Leokadii, jakiego znamy z imienia. Z Maciejem mieszkali dwaj synowie: Jan z żoną Dorotą oraz Michał z żoną Katarzyną i rocznym synem Andrzejem. Ten roczny Andrzej to przyszły mąż Ewy z Bardzianów.

Il. 26. Dom Macieja Bojarúnca w Dubiszkach w spisie ludności z 1795 r. U góry widać nagłówek rubryk z tej samej strony. Liczby po prawej to wiek mężczyzn i kobiet. Nazwisko zapisano w formie „Baiarunis".

Dom Macieja Bojarúnca w Dubiszkach w spisie ludności, 1795

Tekst oryginalny (polski): *3. Maciey Samula Syn Baiarunis 85. Synowie Jan 40, u iego Żona Dorota 29. Synowie Piotr 4, Ignacy 1. 2gi Michał 33, u iego Żona Katarzyna 23. Syn Andrzey 1. Służebny Jer[zy] Marcina S. Baiarun 17.*

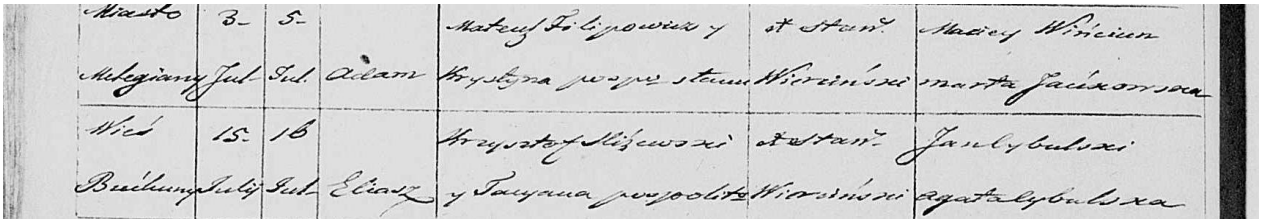
Dzisiejszą polszczyzną: Dom numer 3. Maciej Bojaruniec, syn Samuela, lat 85. Jego syn Jan, lat 40, z żoną Dorotą, lat 29. Jan ma dwóch synów. Piotr ma 4 lata, a Ignacy ma rok.Drugi syn Macieja, Michał, lat 33, z żoną Katarzyną, lat 23. Syn Michała, Andrzej, ma rok. Służący Jerzy Bojaruniec, syn Marcina, lat 17.

Piotr, syn Jana, był bratem stryjecznym Andrzeja. Jego potomkowie także nosili nazwisko Bojaruniec i mieszkali w Dubiszkach w sąsiednim domu jeszcze w latach sześćdziesiątych XIX wieku. Prawnuk Piotra, Aleksander Bojaruniec, urodził się w Dubiszkach 11 lipca 1891 roku. Aleksander zmarł 1 stycznia 1949 roku i spoczywa z żoną Anną na cmentarzu w Lidzbarku Warmińskim, niedaleko Blanek, w których po wojnie osiedlili się bracia Leokadii. Aleksander i Leokadia byli kuzynami czwartego stopnia.

Adam Filipowicz (ur. 1808) i Konstancja z Mialiszów (ur. 1814)

Adam	urodzony 3 lipca 1808 r. w miasteczku Mielegiany, ochrzczony 5 lipca 1808 r.
Rodzice Adama	Mateusz Filipowicz i Krystyna z Girdziuszów, ślub 23 listopada 1802 r. w Mielegianach
Konstancja	urodzona 23 czerwca 1814 r. w miasteczku Mielegiany, ochrzczona 28 czerwca 1814 r.
Rodzice Konstancji	Jan Mialisz i Krystyna z Suboczów, ślub 22 listopada 1808 r. w Mielegianach
Ślub	egzamin przedślubny 17 października 1836 r. w Mielegianach
Dzieci	Jan (7 maja 1838 r.) i Marianna (1839 r. lub później)

Adam i Konstancja byli rodzicami Marianny i dziadkami Anieli. Oboje urodzili się i wychowali w samym miasteczku Mielegiany. Adama ochrzcił ksiądz Stanisław Wierciński, a do chrztu trzymali go Maciej Winciun i Marta Jaśkowska (nazwisko niepewne). Chrzestnymi Konstancji byli Jan Winciun i Katarzyna Bojarunowa.

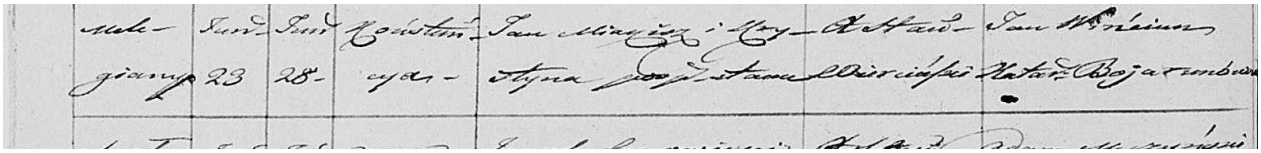

Il. 27. Wpis chrztu Adama Filipowicza w księdze chrztów parafii Mielegiany za 1808 r. Wpis Adama to górny z dwóch wierszy. Kolejne rubryki to miejsce, dzień urodzenia, dzień chrztu, imię, rodzice, ksiądz i chrzestni.

Wpis chrztu Adama Filipowicza, 1808

Tekst oryginalny (polski): *Miasto Melegiany / 3 Jul. / 5 Jul. / Adam / Mateusz Filipowicz y Krystyna pospo[litego] stanu / X. Stan[isław] Wierciński / Maciey Winciun, Marta Jaśkowska[?]*

Dzisiejszą polszczyzną: Miejsce urodzenia: miasto Mielegiany. Urodzony 3 lipca, ochrzczony 5 lipca. Imię dziecka: Adam. Rodzice: Mateusz Filipowicz i Krystyna, stanu pospolitego, czyli chłopi. Chrzcił ksiądz Stanisław Wierciński. Rodzice chrzestni: Maciej Winciun i Marta Jaśkowska (nazwisko niepewne).

Il. 28. Wpis chrztu Konstancji w księdze chrztów parafii Mielegiany za 1814 r. Rubryki są takie same jak przy chrzcie Adama.

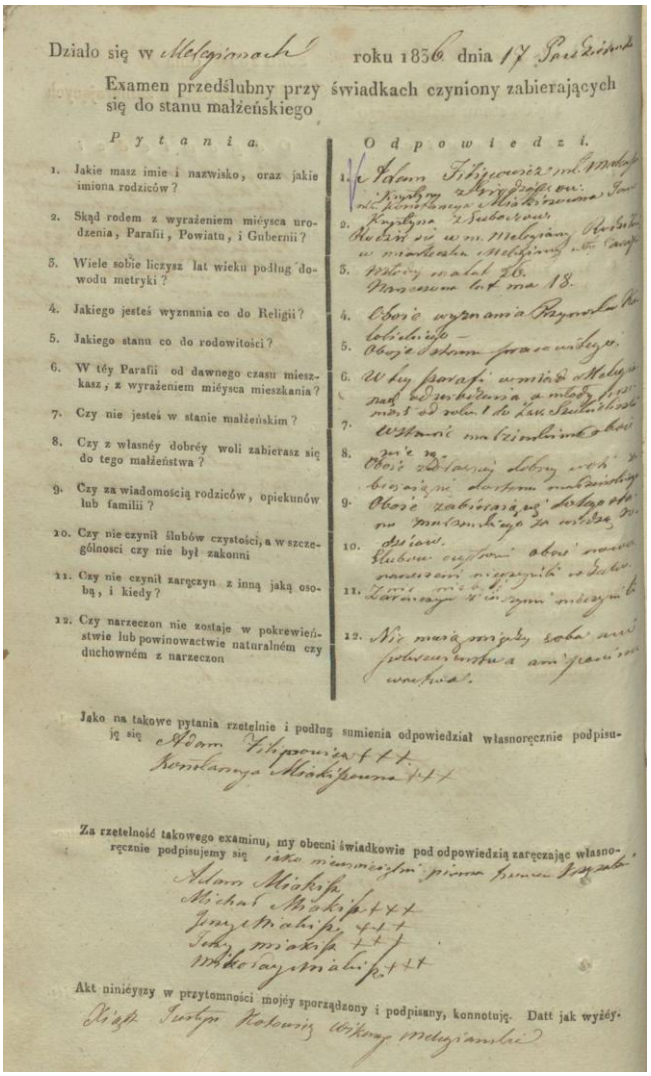
Wpis chrztu Konstancji Mialiszówny, 1814

Tekst oryginalny (polski): *Melegiany / Jun 23 / Jun 28 / Konstancya / Jan Miakisz i Krystyna pospolitego stanu / X Stan. Wierciński / Jan Winciun, Katarzyna Bojarunowa*

Dzisiejszą polszczyzną: Miejsce urodzenia: Mielegiany. Urodzona 23 czerwca, ochrzczona 28 czerwca. Imię dziecka: Konstancja. Rodzice: Jan Miakisz i Krystyna, stanu pospolitego, czyli chłopi. Chrzcił ksiądz Stanisław Wierciński. Rodzice chrzestni: Jan Winciun i Katarzyna Bojarunowa.

Adam i Konstancja stanęli do egzaminu przedślubnego 17 października 1836 roku. Na egzamin przyszło pięcioro krewnych panny młodej. Jeden z nich, Adam Miakisz, umiał się podpisać, co wśród chłopów tej parafii było wtedy rzadkie. Konstancja miała w dniu egzaminu 22 lata, a nie 18, jak zapisano. Pan młody, Adam Filipowicz, miał 28 lat, a nie 26, jak zapisano.

Po ślubie Adam i Konstancja przenieśli się z miasteczka do wsi Srakieliszki. Tam wychowała się ich córka Marianna i stamtąd w 1853 roku wyszła za mąż do Dubiszek.

Działo się w Melegianach roku 1836 dnia 17 Października

Examen przedślubny przy świadkach czyniony zabierających się do stanu małżeńskiego

Pytania.	Odpowiedzi.
1. Jakie masz imie i nazwisko, oraz jakie imiona rodziców?	1. Adam Filipowicz ml. Mat[…] i Krystyny […] on: ml. Konstancya Miakiszowna Jan[a] i Krystyny z Suboczow.
2. Skąd rodem z wyrażeniem miejsca urodzenia, Parafii, Powiatu, i Gubernii?	2. Rodzili się w m. Melegianach […] w miasteczku Melegiany w tey Parafij.
3. Wiele sobie liczysz lat wieku podług dowodu metryki?	3. Młody ma lat 26. Narzeczona lat ma 18.
4. Jakiego jesteś wyznania co do Religii?	4. Oboie wyznania Rzymsko-Katolickiego.
5. Jakiego stanu co do rodowitości?	5. Oboje stanu pracowitego.
6. W téy Parafii od dawnego czasu mieszkasz, z wyrażeniem miejsca mieszkania?	6. W tey parafij w mieście Melegianach od urodzenia […]
7. Czy nie jesteś w stanie małżeńskim?	7. W stanie małżeńskim obo[…]
8. Czy z własnéy dobréy woli zabierasz się do tego małżeństwa?	8. Oboie z własnej dobrej woli bez żadnego […]
9. Czy za wiadomością rodziców, opiekunów lub familii?	9. Oboie zabierają się do tego małżeństwa za wiedzą […]
10. Czy nie czynił ślubów czystości, a w szczególności czy nie był zakonni	10. […] Ślubów […]
11. Czy nie czynił zaręczyn z inną jaką osobą, i kiedy?	11. […]
12. Czy narzeczon nie zostaje w pokrewieństwie lub powinowactwie naturalném czy duchownem z narzeczon	12. […]

Jako na takowe pytania rzetelnie i podług sumienia odpowiedział własnoręcznie podpisuję się Adam Filipowicz +++ Konstancya Miakiszowna +++

Za rzetelność takowego examinu, my obecni świadkowie pod odpowiedzią zaręczając własnoręcznie podpisujemy się […] Adam Miakisz, Michał Miakisz +++, Jerzy Miakisz +++, Tekla[?] Miakisz +++, Mikołay Miakisz +++

Akt niniejszy w przytomności mojéy sporządzony i podpisany, konnotuję. Datt jak wyżéy. Xiąd Justyn Kotowicz Wikary Melegiański

Il. 29. Egzamin przedślubny Adama Filipowicza i Konstancji Mialiszówny, Mielegiany, 17 października 1836 r.

Egzamin przedślubny Adama i Konstancji, 1836

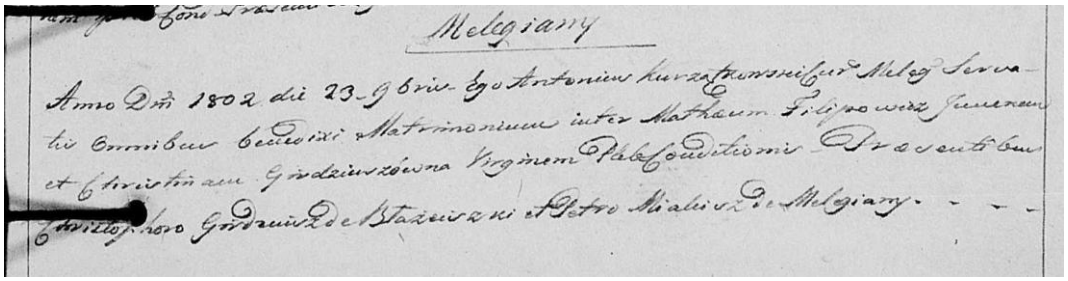
Tekst oryginalny (polski): *Działo się w Melegianach roku 1836 dnia 17 Października. Examen przedślubny przy świadkach czyniony zabierających się do stanu małżeńskiego. 1. Adam Filipowicz ml. Mat[eusza?] i Krystyny z Kryż…[?] on: ml. Konstancya Miakiszowna Jan[a] i Krystyny z Suboczow. 2. Rodzili się w m. Melegianach […] w miasteczku Melegiany w tey Parafij. 3. Młody ma lat 26. Narzeczona lat ma 18. 4. Oboie wyznania Rzymsko-Katolickiego. 5. Oboje stanu pracowitego. 6. W tey parafij w mieście Melegianach od urodzenia […] Adam Filipowicz +++, Konstancya Miakiszowna +++. […] Adam Miakisz, Michał Miakisz +++, Jerzy Miakisz +++, Tekla[?] Miakisz +++, Mikołay Miakisz +++. Xiądz Justyn Kotowicz Wikary Melegiański*

Dzisiejszą polszczyzną: Mielegiany, 17 października 1836 roku. Egzamin przedślubny spisany przy świadkach. 1. Pan młody Adam Filipowicz, syn Mateusza i Krystyny (nazwisko panieńskie matki zapisano tu nieczytelnie, z innych aktów wiadomo, że była z Girdziuszów). Panna młoda Konstancja Miakiszówna, córka Jana i Krystyny z Suboczów. 2. Oboje urodzili się w miasteczku Mielegiany w tej parafii. 3. Pan młody ma 26 lat, narzeczona 18 lat. 4. Oboje są wyznania rzymskokatolickiego. 5. Oboje są stanu chłopskiego. 6. Mieszkają w tej parafii, w Mielegianach, od urodzenia. Podpisali się krzyżykami: Adam Filipowicz i Konstancja Miakiszówna. Świadkowie: Adam Miakisz, który podpisał się sam. Dalej Michał, Jerzy, Tekla (imię niepewne) i Mikołaj Miakiszowie, którzy postawili krzyżyki. Podpisał ksiądz Justyn Kotowicz, wikary mielegiański.

Czyje rodzeństwo	Imiona i daty urodzenia
Rodzeństwo Adama Filipowicza	Bartłomiej (w 1827 r. ożenił się z Anną Bielijunówną), Michał (25 października 1814 r.), Marta (1817 r.)
Rodzeństwo Konstancji z Mialiszów	Krystyna (18 września 1812 r.) i brat urodzony 4 kwietnia 1816 r., najpewniej Jerzy

Mateusz Filipowicz i Krystyna z Girdziuszów, Jan Mialisz i Krystyna z Suboczów

Te dwie pary to najstarsi znani przodkowie Anieli po matce. Obie pary pobrały się w kościele w Mielegianach i obie mieszkały w samym miasteczku. Mateusz i Krystyna wzięli ślub 23 listopada 1802 roku. To najstarszy ślub w całej rodzinie Leokadii, jaki zapisano w księgach. Jan i Krystyna pobrali się 22 listopada 1808 roku, a ich świadkami byli Michał i Maciej Subaczowie, krewni panny młodej.

Melegiany

Anno Dñi 1802 die 23 9bris Ego Antonius Kurzątkowski Cur[atus] Meleg[ianensis] servatis omnibus benedixi Matrimonium inter Mathaeum Filipowicz Juvenem et Christinam Girdziuszówna Virginem Plebe[j]conditionis Praesentibus Christophoro Girdziusz de Błażeiszki et Petro Mialisz de Melegiany.

Il. 30. Akt ślubu Mateusza Filipowicza i Krystyny Girdziuszówny, księga ślubów parafii Mielegiany za 1802 r. Nad aktem nazwa miejscowości: Melegiany.

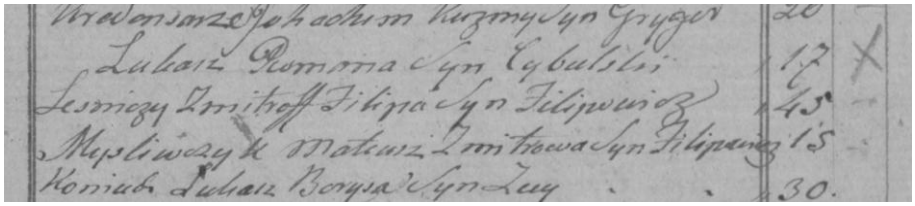
Akt ślubu Mateusza Filipowicza i Krystyny Girdziuszówny, 1802

Tekst oryginalny (łacina): *Anno D[omi]ni 1802 die 23 9bris Ego Antonius Kurzątkowski Cur[atus] Meleg[ianensis] servatis omnibus benedixi Matrimonium inter Mathaeum Filipowicz Juvenem et Christinam Girdziuszówna Virginem Plebe[j]ae conditionis. Praesentibus Christophoro Girdziusz de Błażeiszki et Petro Mialisz de Melegiany.*

Po polsku: Roku Pańskiego 1802, dnia 23 listopada, ja, Antoni Kurzątkowski, proboszcz mielegiański, po zachowaniu wszystkich przepisów pobłogosławiłem małżeństwo między Mateuszem Filipowiczem, kawalerem, a Krystyną Girdziuszówną, panną, stanu chłopskiego. Obecni byli Krzysztof Girdziusz z Błażejszek i Piotr Mialisz z Mielegian.

Spis ludności z 1834 roku zapisał obie rodziny w miasteczku Mielegiany i podał imiona ojców obu gospodarzy. Mateusz Filipowicz, syn Dymitra, miał wtedy 53 lata, a więc urodził się około 1781 roku. Jan Mialisz, syn Jana, miał 46 lat, a więc urodził się około 1788 roku. Spis pisze jego nazwisko „Miakisz". O obu ojcach mówi więcej starszy spis, z grudnia 1795 roku.

Dymitr Filipowicz był w 1795 roku leśniczym dworu Polesie. Spis zapisał go wśród ludzi dworskich jako czterdziestopięcioletniego syna Filipa. Zaraz pod nim stoi jego piętnastoletni syn Mateusz, który służył we dworze jako pomocnik myśliwego. Dymitr urodził się więc około 1750 roku, a jego ojciec Filip jest najdawniejszym Filipowiczem, którego znamy z imienia. Spis pisze imię Dymitra w dawnej formie Zmitr.

Il. 31. Spis ludności z 23 grudnia 1795 r., ludzie dworscy dworu Polesie. Dwa środkowe wiersze to leśniczy Dymitr Filipowicz i jego syn Mateusz. Liczba po prawej to wiek.

Dymitr Filipowicz i jego syn Mateusz w spisie ludności, 1795

Tekst oryginalny (polski): *Leśniczy Zmitroff Filipa Syn Filipowicz 45. Myśliwczyk Mateusz Zmitrowa Syn Filipowicz 15.*

Dzisiejszą polszczyzną: Leśniczy Dymitr Filipowicz, syn Filipa, lat 45. Pomocnik myśliwego Mateusz Filipowicz, syn Dymitra, lat 15.

Jan Mialisz starszy był w 1795 roku gospodarzem trzeciego domu we wsi Mielegiany. Spis nazywa go synem Michała i podaje mu 36 lat, a jego żonie Magdalenie 30 lat. Mieli wtedy troje dzieci: dwunastoletnią Krystynę, ośmioletniego Jana i rocznego Piotra. Ośmioletni Jan to późniejszy ojciec Konstancji. Jan Mialisz starszy urodził się więc około 1759 roku, a Magdalena około 1765 roku. Michał Mialisz, ojciec Jana starszego, jest najdawniejszym przodkiem z tej rodziny, którego znamy z imienia.

Świadkiem ślubu Mateusza i Krystyny był Piotr Mialisz z Mielegian. Trzydzieści cztery lata później Adam, syn Mateusza, ożenił się z Konstancją, panną z tej samej rodziny Mialiszów.

Bojaruniec z Dubiszek na cmentarzu w Lidzbarku

Bracia Leokadii osiedlili się po wojnie w Blankach pod Lidzbarkiem Warmińskim. Na cmentarzu w Lidzbarku leży Aleksander Bojaruniec (1891-1949), urodzony w Dubiszkach, jej kuzyn czwartego stopnia. Jego dziad i dziad Leokadii mieszkali w 1862 roku w sąsiednich domach.

Źródła

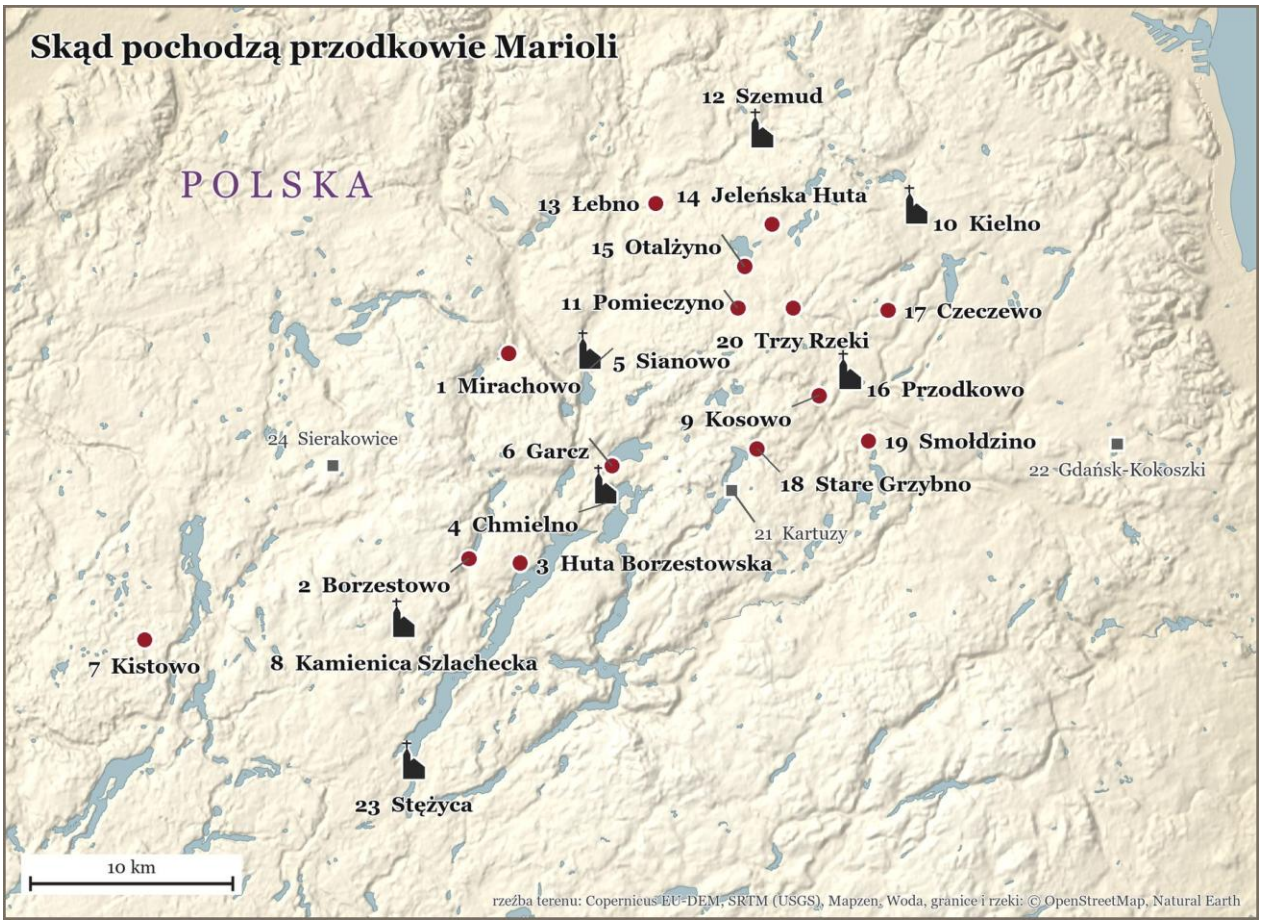
Księgi parafii Mielegiany przechowuje Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie. Część z nich to księgi samej parafii (zespół 3007), a część to odpisy, które proboszcz co roku wysyłał do władz kościelnych (zespół 604).

Dokument	Gdzie się znajduje
Spisy ludności majątku Polesie z 1795, 1816 i 1834 r.	zespół 515, inwentarz 15, tom 44 (1795), tom 335 (1816) i tom 638 (1834)
Chrzest Leokadii, 1900, akt 143, z dopiskiem o ślubie w 1924 r.	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księga 134
Chrzest Dominika Markowicza, 1897, akt 256, z dopiskiem o ślubie	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księga 128
Spis parafian parafii Mielegiany, 1912	Archiwum w Wilnie, zespół 3007, inwentarz 41, księga 12
Spisy parafian parafii Mielegiany, 1862-1865	Archiwum w Wilnie, zespół 3007, inwentarz 41, księga 9
Ankieta Leokadii do dowodu osobistego, 1960	dokument rodzinny
Nagrobek w Iławie, portret ślubny z 1924 r.	pamiątki rodzinne
Wspomnienia Romualda (czerwiec 2026 r.) i (sierpień 2026 r.)	nagrania i notatki rodzinne
Chrzty Macieja (1890, akt 167) i Hipolita (1896, akt 94)	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księgi 120 i 126
Ślub Stanisława i Anieli, 1887, akt 21	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księga 115
Chrzest Stanisława, 1859, akt 60	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księga 80
Chrzest Emilii, 1861, akt 137, chrzest Konstancji Bojarunćówny, 1860, akt 66	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księgi 82 i 81
Egzaminy przedślubne z 1853 i 1855 r.	Archiwum w Wilnie, zespół 3007, inwentarz 41, księga 4
Egzaminy przedślubne z 1827 i 1836 r.	Archiwum w Wilnie, zespół 3007, inwentarz 41, księgi 2 i 3
Chrzest Piotra Cybulskiego, 1830, akt 50	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księga 28
Chrzest Krystyny, 1831, akt 163, chrzest Piotra Bojarunća, 1825, akt 137	Archiwum w Wilnie, zespół 3007, inwentarz 41, księga 1
Ślub Tomasza i Doroty, 1820, akt 18	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księga 14
Chrzest Marianny Cybulskiej, 1822, akt 35	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księga 16
Zgon Tomasza Cybulskiego, 1847, akt 15	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księga 67
Zgon Agaty Narkielunowej, 1837, akt 67	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 37, księga 51
Chrzty i śluby parafii Mielegiany z lat 1802-1818 (chrzty Macieja Narkieluna, Adama Filipowicza i Konstancji, śluby z 1802, 1808 i 1817 r.)	Archiwum w Wilnie, zespół 604, inwentarz 10, księga 56, dostępna jako film FamilySearch nr 7793569

Spis ludności z 1795 r., parafia Mielegiany	Archiwum w Wilnie, zespół 515, inwentarz 15, księga 44
Spis ludności z 1816 r., majątek Polesie, wieś Dubiszki	Archiwum w Wilnie, zespół 515, inwentarz 15, księga 335

Kaszuby: ziemia przodków Marioli

Rodzina Marioli pochodzi z drugiego krańca dawnej Polski, z Kaszub. Jej przodkowie mieszkali od co najmniej dwustu pięćdziesięciu lat w kilkunastu wsiach wokół Kartuz. Byli gospodarzami na ubogiej, piaszczystej ziemi. Przez ten czas ich strony należały kolejno do Polski, do Prus, do Niemiec i znów do Polski. Ten rozdział opowiada, co działo się na Kaszubach i jak się tam żyło.

Il. 1. Strony rodziny Marioli na zachód od Gdańska. Objaśnienie numerów znajduje się w rozdziale „Miejsca" pod koniec kroniki. Podkład: rzeźba terenu z danych Copernicus EU-DEM i SRTM, woda © OpenStreetMap.

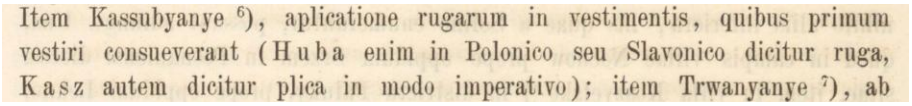
Kim są Kaszubi

Kaszubi to Słowianie, którzy od ponad tysiąca lat mieszkają nad Bałtykiem, na zachód od Gdańska. Mają własny język, kaszubski, blisko spokrewniony z polskim. W domu mówili po kaszubsku, a w kościele modlili się po polsku. Prawie wszyscy Kaszubi z okolic Kartuz byli katolikami i to wyznanie odróżniało ich przez stulecia od niemieckich sąsiadów, którzy byli w większości protestantami.

Ziemia kartuska jest piękna, ale trudna do uprawy. To kraina wzgórz, jezior i lasów, które zostawił po sobie lodowiec. Gleba jest tu piaszczysta i pełna kamieni, a zima trwa dłużej niż w głębi kraju. Dobrze rosły tu żyto, owies i gryka, a od XVIII wieku ziemniaki. Gospodarz dorabiał rybami z jeziora, wyrębem lasu i wypasem owiec. Na takiej ziemi nikt nie dorabiał się majątku. Sztuką było utrzymać gospodarstwo i przekazać je następnemu pokoleniu.

Skąd nazwa Kaszubów według Jana Długosza

O Kaszubach pisał już w XV wieku kronikarz Jan Długosz. Na początku swoich „Roczników” objaśnia nazwy różnych plemion. Nazwę Kaszubów wywodzi od stroju. Mieli się tak nazywać od fałd, w które układali swoje szaty: słowo „huba” znaczyło fałdę, a „kasz” było rozkazem „składaj”. Długosz przejął to objaśnienie ze starszej Kroniki wielkopolskiej. Dzisiejsi językoznawcy tłumaczą nazwę inaczej.

Item Kassubyanye [6]), aplicatione rugarum in vestimentis, quibus primum vestiri consueverant (Huba enim in Polonico seu Slavonico dicitur ruga, Kasz autem dicitur plica in modo imperativo); item Trwanyanye [7]), ab

Il. 2. Jan Długosz, „Roczniki”, księga pierwsza, w wydaniu krakowskim z 1873 r., strona 58. Zdanie o Kaszubach zaczyna się od słów „Item Kassubyanye”.

Jan Długosz o nazwie Kaszubów, XV wiek

Tekst oryginalny (łacina): *Item Kassubyanye, a plicatione rugarum in vestimentis, quibus primum vestiri consueverant (Huba enim in Polonico seu Slavonico dicitur ruga, Kasz autem dicitur plica in modo imperativo).*

Po polsku: Dalej Kaszubianie, nazwani od układania fałd na szatach, w które dawniej zwykli się ubierać. „Huba” znaczy bowiem po polsku, czyli po słowiańsku, fałdę, a „kasz” znaczy „składaj” w trybie rozkazującym.

Książęta pomorscy i Krzyżacy (do 1466 roku)

W średniowieczu Pomorzem Gdańskim rządzili miejscowi książęta. Ostatni z nich, Mściwój, zapisał swoje księstwo księciu Przemysłowi, późniejszemu królowi Polski. Po śmierci Mściwoja w 1294 roku Pomorze połączyło się z Polską. Nie trwało to długo. W 1308 roku Krzyżacy[1] zajęli Gdańsk, a rok później całe Pomorze Gdańskie. Rządzili nim prawie sto pięćdziesiąt lat.

Za Krzyżaków powstał klasztor, od którego pochodzi nazwa Kartuz. Pod koniec XIV wieku osiedlili się tu kartuzi, zakonnicy, którzy żyli w milczeniu, każdy w osobnym domku. Klasztor dostał okoliczne wsie, a chłopi z tych wsi pracowali odtąd dla zakonników. Mirachowo, późniejsza wieś Bobkowskich, było za Krzyżaków siedzibą urzędnika, który zarządzał całą okolicą.

W 1454 roku mieszkańcy Prus zbuntowali się przeciw Krzyżakom i poddali się królowi Polski. Wojna trwała trzynaście lat. Obie strony najmowały żołnierzy, którzy żyli z rabunku, więc wsie Pomorza palono i grabiono po wiele razy. W 1466 roku w Toruniu zawarto pokój i Pomorze Gdańskie wróciło do Polski.

Prusy Królewskie: trzysta lat w Polsce (1466-1772)

Ziemie odzyskane od Krzyżaków nazwano Prusami Królewskimi. Kaszuby należały do województwa pomorskiego. Wsie dzieliły się na trzy rodzaje. Jedne należały do króla i zarządzał nimi starosta, który mieszkał w Mirachowie. Drugie należały do klasztoru kartuzów. Trzecie były własnością szlachty. Chłop odrabiał pańszczyznę[2] albo płacił czynsz, zależnie od tego, do kogo należała jego wieś. Zamożniejszych gospodarzy nazywano na Kaszubach gburami.

Mirachowo, wieś Bobkowskich, było w tych czasach stolicą powiatu. Szymon Starowolski w opisie Polski z XVII wieku wylicza siedem powiatów województwa pomorskiego: człuchowski, tucholski,

[1] Krzyżacy to niemiecki zakon rycerski, który w XIII wieku osiadł nad dolną Wisłą i zbudował tam własne państwo ze stolicą w Malborku.

[2] Pańszczyzna to darmowa praca chłopa na polu pana, zwykle kilka dni w każdym tygodniu.

świecki, tczewski, żukowski, pucki i mirachowski. W tym samym miejscu wspomina klasztor kartuzów pod Gdańskiem i dodaje, że jest to jedyny klasztor tego zakonu w całych Prusach.

Il. 3. Dwór w Mirachowie, dawna siedziba starosty. Fot. Gdaniec, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

Na Kaszubach mieszkało też wyjątkowo dużo drobnej szlachty. Byli to ludzie z herbem i nazwiskiem od rodowej wsi, którzy sami orali swoje pole i żyli tak samo jak chłopi. Od chłopa różniła ich tylko wolność osobista.

Te trzysta lat nie było spokojne. Kaszuby leżały przy Gdańsku, najbogatszym mieście Rzeczypospolitej, więc każda wojna o Gdańsk toczyła się na kaszubskich polach.

- **Wojny ze Szwecją w latach 1626 do 1629 i 1655 do 1660.** Szwedzi lądowali na wybrzeżu i oblegali Gdańsk. Ich oddziały ściągały ze wsi żywność, konie i pieniądze, a kto nie dał, temu palono zagrodę.
- **Wojna północna w latach 1700 do 1721.** Przez Kaszuby przechodziły na przemian wojska szwedzkie, saskie, polskie i rosyjskie. W latach 1709 do 1711 przyszła dżuma[3]. W Gdańsku zmarła wtedy blisko połowa mieszkańców, a w okolicach Kartuz wyludniły się całe wsie.
- **Oblężenie Gdańska w 1734 roku.** Wojska rosyjskie i saskie oblegały miasto przez kilka miesięcy i przez ten czas żywiły się z okolicznych wsi.

Po każdej wojnie wsie trzeba było zasiedlać od nowa. Starosta albo klasztor sprowadzał wtedy nowych gospodarzy i dawał im kilka lat wolnych od powinności. Dlatego w wielu kaszubskich wsiach nazwiska pojawiają się w księgach nagle. Grzegorz Bobkowski, najdawniejszy znany przodek Marioli po mieczu, urodził się około 1741 roku, kilka lat po ostatniej z tych wojen.

Pod królem pruskim (1772-1871)

W 1772 roku Rosja, Prusy i Austria po raz pierwszy zabrały Polsce część ziem. Kaszuby przypadły królowi Prus Fryderykowi II. Grzegorz Bobkowski urodził się więc jako poddany króla polskiego, a zmarł w 1820 roku jako poddany króla pruskiego. Jego syn Paweł przyszedł na świat w 1779 roku już pod nową władzą.

[3] Dżuma to bardzo zaraźliwa choroba, na którą wtedy nie było lekarstwa. Dawniej nazywano ją morowym powietrzem.

Prusy były państwem urzędników i wojska. Nowa władza spisała wszystkie gospodarstwa i nałożyła wyższe podatki. Wsie królewskie i klasztorne przejął pruski skarb. Każda okolica musiała dostarczać rekrutów do pruskiej armii. W urzędzie i w sądzie obowiązywał język niemiecki, którego chłopi nie znali.

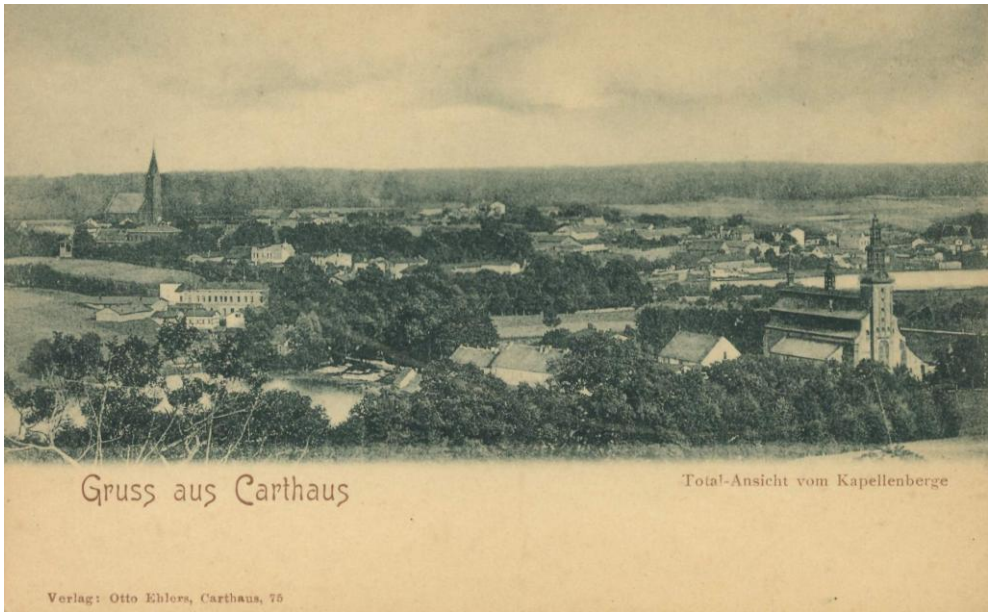
W latach 1806 i 1807 przez Kaszuby przeszła wojna Napoleona z Prusami. Wiosną 1807 roku Francuzi i Polacy oblegali Gdańsk, a ich oddziały stały po kaszubskich wsiach. Paweł Bobkowski miał wtedy dwadzieścia osiem lat. Gdańsk został potem na kilka lat wolnym miastem z francuską załogą, a w 1813 roku przez prawie rok oblegali go Rosjanie i Prusacy. Wieś musiała żywić najpierw jedno wojsko, potem drugie. Po tych latach została bieda i długi.

Najważniejsza zmiana przyszła potem. W 1807 roku król pruski zniósł poddaństwo, a w następnych latach chłopi dostali na własność ziemię, którą uprawiali. Nie dostali jej za darmo. Musieli oddać panu albo państwu część gruntu albo spłacać go w ratach przez dziesiątki lat. Od tej pory kaszubski gospodarz był właścicielem swojej ziemi. Dlatego w aktach z XIX wieku przodkowie Marioli są zapisani jako właściciele gospodarstw. W 1826 roku władze pruskie zamknęły klasztor kartuzów.

Własna ziemia nie oznaczała dostatku. Gospodarstwo dostawał zwykle jeden syn albo zięć. Starzy rodzice przechodzili na dożywocie, to znaczy oddawali ziemię w zamian za izbę, opał i wyżywienie do śmierci. Pozostałe dzieci trzeba było spłacić albo szły na służbę do obcych gospodarzy i pracowały jako robotnicy bez ziemi. W latach czterdziestych XIX wieku zaraza zniszczyła ziemniaki w całej Europie i na Kaszubach zapanował głód. Kilka razy wracała też cholera, którą roznosiła brudna woda.

W Cesarstwie Niemieckim (1871-1920)

W 1871 roku Prusy zjednoczyły Niemcy i powstało Cesarstwo Niemieckie. Kanclerz Bismarck uznał katolików i Polaków za zagrożenie dla nowego państwa. Zaczęła się walka z Kościołem katolickim, którą nazwano Kulturkampf, czyli walką o kulturę. Księży karano i usuwano z parafii. Od 1874 roku urodzenia, śluby i zgony zapisywał niemiecki urzędnik, a nie ksiądz. W szkole wolno było uczyć tylko po niemiecku, w końcu nawet religii. Państwo wykupywało ziemię od Polaków i osadzało na niej Niemców.

Il. 4. Kartuzy na niemieckiej pocztówce z około 1900 r. Napis „Gruss aus Carthaus" znaczy „Pozdrowienie z Kartuz". Wydawca Otto Ehlers, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Kaszubi odpowiedzieli na to uporem. Trzymali się wiary, języka i ziemi. Zakładali własne spółki i banki, żeby gospodarz w potrzebie nie musiał sprzedawać gruntu Niemcowi. Mimo to bieda wypychała ludzi w świat. W drugiej połowie XIX wieku tysiące Kaszubów wyjechały do Ameryki, do kopalń w Westfalii i do pracy w Gdańsku.

W 1914 roku wybuchła pierwsza wojna światowa. Kaszubi byli obywatelami Niemiec, więc służyli w niemieckim wojsku i ginęli na frontach we Francji i w Rosji. Na wsi zostały kobiety, starcy i dzieci, a pod koniec wojny brakowało chleba.

Znów w Polsce, ale przy granicy (1920-1939)

Po wojnie powiat kartuski wrócił do Polski. Polskie wojsko weszło tu w lutym 1920 roku, po stu czterdziestu ośmiu latach pruskich rządów. Władysław Bobkowski, dziadek Marioli, urodził się w 1901 roku jako poddany cesarza niemieckiego, a w 1920 roku został obywatelem Polski.

Gdańsk nie wrócił do Polski. Stał się osobnym Wolnym Miastem pod opieką Ligi Narodów. Granica przebiegała kilka kilometrów od Przodkowa i Otalżyna, a sąsiednie Kokoszki i Matarnia leżały już po drugiej stronie. Gospodarze, którzy od pokoleń wozili zboże i masło na gdański targ, musieli teraz przekraczać granicę celną. Polska zbudowała w tych latach własny port w Gdyni i wielu młodych Kaszubów znalazło tam pracę.

Druga wojna światowa (1939-1945)

Niemcy zajęli Kaszuby w pierwszych dniach września 1939 roku i od razu włączyli je do swojego państwa. Jesienią tego roku zaczęły się egzekucje. W lasach Piaśnicy pod Wejherowem i w Kaliskach pod Kartuzami rozstrzelano tysiące ludzi: księży, nauczycieli, urzędników, działaczy i zwykłych gospodarzy, których ktoś wskazał. Wiele rodzin wyrzucono z gospodarstw i wywieziono, a ich ziemię dostali niemieccy osadnicy. Niedaleko, pod Gdańskiem, Niemcy założyli obóz koncentracyjny Stutthof.

Od 1942 roku Niemcy zmuszali Kaszubów do podpisania niemieckiej listy narodowej. Kto odmówił, temu groził obóz albo wysiedlenie całej rodziny. Kto podpisał, tego brano do niemieckiego wojska.

W ten sposób tysiące Kaszubów trafiły wbrew swojej woli na front. Wielu z nich przy pierwszej okazji przechodziło na drugą stronę i wstępowało do polskiego wojska na Zachodzie.

W marcu 1945 roku przez Kaszuby przeszedł front. Armia Czerwona wypierała Niemców w stronę Gdańska i Gdyni. Żołnierze sowieccy traktowali tę ziemię jak zdobytą część Niemiec. Rabowali gospodarstwa, krzywdzili kobiety, a wielu mężczyzn wywieźli do pracy w głąb Związku Radzieckiego. Alojzy Bobkowski, ojciec Marioli, miał sześć lat na początku wojny i dwanaście lat na jej końcu. Teresa z Rompów, jej matka, była o rok młodsza.

Co z tego wynika dla rodziny Marioli

Historia Kaszub różni się od historii Wileńszczyzny, ale prowadzi do podobnych wniosków.

Po pierwsze, trwanie na miejscu było osiągnięciem. Bobkowscy są zapisani w Mirachowie bez przerwy od 1779 roku. Przetrwali wojny napoleońskie, głód i germanizację. Każde kolejne pokolenie, aż do Marioli, rodziło się na Kaszubach.

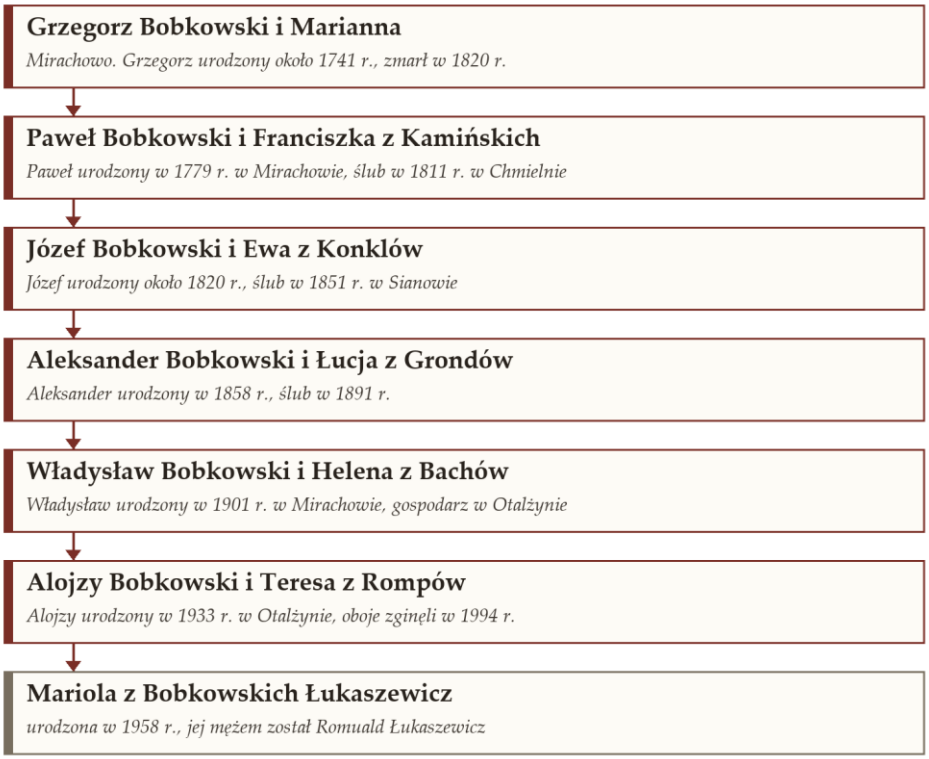
Po drugie, gospodarstwo mogło utrzymać tylko jedną rodzinę. Dlatego w każdym pokoleniu część dzieci odchodziła do innej wsi, do miasta albo za granicę. Stąd w rodzinie Marioli tyle wsi i tyle nazwisk.

Po trzecie, język dokumentów nie mówi nic o narodowości. Akty przodków Marioli są łacińskie i niemieckie, bo takiego języka wymagała władza. Ludzie, których te akty dotyczą, byli Kaszubami i katolikami.

Słowa Jana Długosza o nazwie Kaszubów pochodzą z pierwszej księgi jego „Roczników” (wydanie krakowskie z 1873 roku, strona 58). Powiaty województwa pomorskiego wylicza Szymon Starowolski w dziele „Polonia” (wydanie wrocławskie z 1734 roku, strona 38).

Bobkowscy i rodziny z nimi spokrewnione

Bobkowscy to kaszubscy gospodarze z Mirachowa pod Kartuzami, zapisani w tej wsi nieprzerwanie od 1779 roku. Z tej rodziny pochodził Alojzy Bobkowski, ojciec Marioli. W tym rozdziale opisujemy jego samego oraz wszystkich jego przodków: Bobkowskich, Kamińskich, Konklów, Stankowskich, Grondów, Blocków, Bachów, Uzdrowskich i Hirschów.

Il. 1. Schemat pokazuje, kto po kim następował: siedem pokoleń Bobkowskich, od Grzegorza z Mirachowa do Marioli.

Jak czytać dokumenty z Kaszub

Od 1772 do 1920 roku Kaszuby należały do Prus, a potem do Niemiec. Opowiada o tym poprzedni rozdział. Ta część wyjaśnia, jak wyglądają dokumenty przodków Marioli z tamtych czasów i jak je czytać. W domu mówili oni po kaszubsku, w kościele modlili się po polsku i po łacinie, a w urzędzie musieli załatwiać sprawy po niemiecku.

Najstarsze księgi kościelne z tych stron ksiądz prowadził po łacinie, całymi zdaniami. W latach dwudziestych i trzydziestych XIX wieku władze pruskie wprowadziły w parafiach drukowane tabele z niemieckimi nagłówkami. Odtąd jeden chrzest albo ślub to jeden wiersz tabeli, często rozciągnięty na dwie sąsiednie strony księgi. Takie tabele mają jedną wadę: przy ślubie nie podają rodziców młodej pary. Rodziców poznajemy tu z aktów chrztu i aktów zgonu.

Od 1 października 1874 roku każde urodzenie, ślub i zgon trzeba było zgłosić także w państwowym urzędzie stanu cywilnego, po niemiecku Standesamt[1]. Urzędnik wypełniał ręcznie drukowany formularz, odczytywał go zgłaszającemu i dawał do podpisu. Dzięki temu wiemy, kto z przodków

[1] Standesamt to pruski urząd stanu cywilnego, działający na Kaszubach od 1874 roku.

umiał się podpisać. Akty z urzędu są bardzo dokładne, podają nawet godzinę urodzenia albo śmierci. Wszystkie cytowane tu akty niemieckie i łacińskie mają pod spodem przekład na polski.

Niemieccy urzędnicy zapisywali nazwy wsi i nazwiska po swojemu. Ta sama wieś ma więc w aktach dwie nazwy, a to samo nazwisko kilka pisowni.

Nazwa polska	Nazwa w aktach niemieckich	Co to za miejsce
Mirachowo	Mirchau	wieś Bobkowskich, kilkanaście kilometrów na północny zachód od Kartuz, parafia Sianowo
Otalżyno	Ottalsin, Otalsin	wieś Bachów na północ od Kartuz, koło Pomieczyna
Pomieczyno	Pomietschin	wieś z urzędem stanu cywilnego, sąsiednia z Otalżynem
Kartuzy	Carthaus, Karthaus	miasto powiatowe
Przodkowo	Seefeld	wieś parafialna na wschód od Kartuz
Sianowo	Schwanau	wieś z kościołem, do którego chodzili mieszkańcy Mirachowa
Stare Grzybno	Alt Grzybno, Gribno	wieś Hirschów tuż pod Kartuzami

W aktach powtarza się też kilka niemieckich słów, które mówią, kim kto był. „Bauer" to rolnik. „Besitzer" i „Eigentümer" to właściciel gospodarstwa. „Arbeiter" to robotnik bez własnej ziemi. „Altsitzer" to stary gospodarz na dożywociu: oddał ziemię synowi albo zięciowi i w zamian miał u niego do śmierci izbę, opał i wyżywienie. „Abbau" to wybudowanie, czyli gospodarstwo postawione na polach poza zwartą wsią.

Alojzy Bobkowski (1933-1994)

Urodzenie	19 września 1933 r., Otalżyno
Rodzice	Władysław Bobkowski i Helena z Bachów, gospodarze w Otalżynie
Rodzeństwo	Władysława (1934-2009), Rajmund (1936-2004), Irena (1939-2009), Eugeniusz (1946-2024)
Ślub	około 1956 r. w kościele w Przodkowie, z Teresą Rompą
Dzieci	Mariola (ur. 23 kwietnia 1958 r. w Kartuzach, ochrzczona 25 maja 1958 r.) i
Śmierć	2 maja 1994 r., Gdańsk-Kokoszki, razem z żoną

Alojzy był ojcem Marioli. Urodził się 19 września 1933 roku w Otalżynie jako najstarsze z pięciorga dzieci Władysława i Heleny. Po nim przyszli na świat Władysława, Rajmund, Irena i dużo młodszy Eugeniusz. Wszyscy urodzili się w Otalżynie, już w wolnej Polsce.

Dzieciństwo Alojzego przypadło na lata wojny. W 1950 roku w ciągu dziesięciu tygodni stracił dziadka i matkę. Jan Bach, ojciec Heleny, zmarł w Otalżynie 11 sierpnia 1950 roku, a sama Helena zmarła 22 października tego samego roku. Alojzy miał wtedy siedemnaście lat, a najmłodszy z rodzeństwa, Eugeniusz, cztery lata. Ojciec Alojzego, Władysław, przeżył żonę o prawie szesnaście lat.

Około 1956 roku Alojzy ożenił się z Teresą Rompą z Przodkowa, młodszą od niego o rok. Ślub wzięli w kościele w Przodkowie, tym samym, w którym od 1855 roku brały ślub kolejne pokolenia rodziny Teresy. W 1958 roku urodziła się im córka Mariola, W 1978 roku w tym samym kościele w Przodkowie Mariola wyszła za mąż, a jej mężem został Romuald Łukaszewicz.

Chrzest Marioli

Mariola Teresa urodziła się 23 kwietnia 1958 roku w Kartuzach. Miesiąc później, 25 maja 1958 roku, została ochrzczona w kościele parafialnym Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kartuzach. Księga chrztów zapisała ją pod numerem 95. Rodzice mieszkali wtedy w Kartuzach, a Alojzy pracował jako elektryk.

Kościół, w którym ochrzczono Mariolę, jest dawnym kościołem klasztoru kartuzów[2], od którego miasto wzięło nazwę. Założenie tego klasztoru opisał w XV wieku kronikarz Jan Długosz. Podaje, że klasztor stanął między dwoma jeziorami, cztery mile od Gdańska, a miejsce nazwano Rajem Marii. Ufundował go polski rycerz Jan z Rusocina, który miał w herbie lwa z głową jesiotra. Pierwszych zakonników sprowadzono z Pragi. Klasztor założono w 1382 roku, a Mariolę ochrzczono w jego kościele 576 lat później.

Il. 2. Dawny kościół kartuzów w Kartuzach, widok od strony cmentarza. Dach ma kształt wieka trumny, co miało przypominać zakonnikom o śmierci. W tym kościele ochrzczono Mariolę. Fot. Panek, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 4.0.

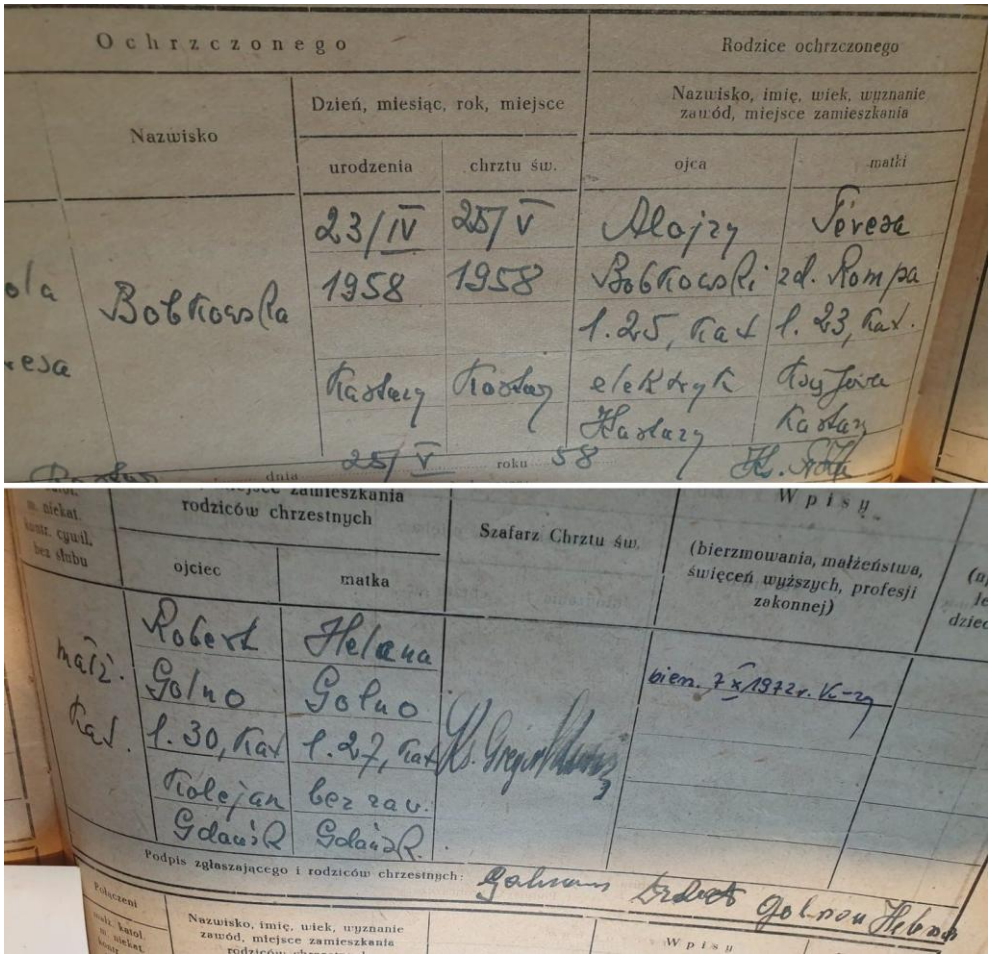
Jan Długosz o założeniu klasztoru w Kartuzach, XV wiek

Tekst oryginalny (łacina): *Octava die mensis Augusti, Carthusiensium monasterium inter duos lacus de prope villam […] quatuor miliaribus a civitate Gdansk distantem, in Wladislaviensi diocesi fundatur et locus ex eo tempore Paradisus Marie vocitari ceptus est. Fundatum est autem monasterium predictum per Iohannem Rusczinsky militem nacione et genere Polonum nobilem, qui pro insigniis nobilitatis sue leonem cum capite sturionis deferebat.*

Po polsku: Ósmego dnia sierpnia założono w diecezji włocławskiej klasztor kartuzów, między dwoma jeziorami, koło wsi odległej o cztery mile od miasta Gdańska. Od tego czasu miejsce to zaczęto nazywać Rajem Marii. Klasztor ufundował rycerz Jan Rusczinsky, Polak z narodu i z rodu, szlachcic, który jako znak swojego szlachectwa nosił lwa z głową jesiotra.

Do chrztu trzymali Mariolę Helena i Robert Golnau z Gdańska. Helena była starszą siostrą Teresy, a jej mąż Robert pracował na kolei. Oboje podpisali się w księdze własną ręką. W tym samym kościele 7 października 1972 roku Mariola przyjęła bierzmowanie, co ksiądz dopisał w księdze przy jej chrzcie.

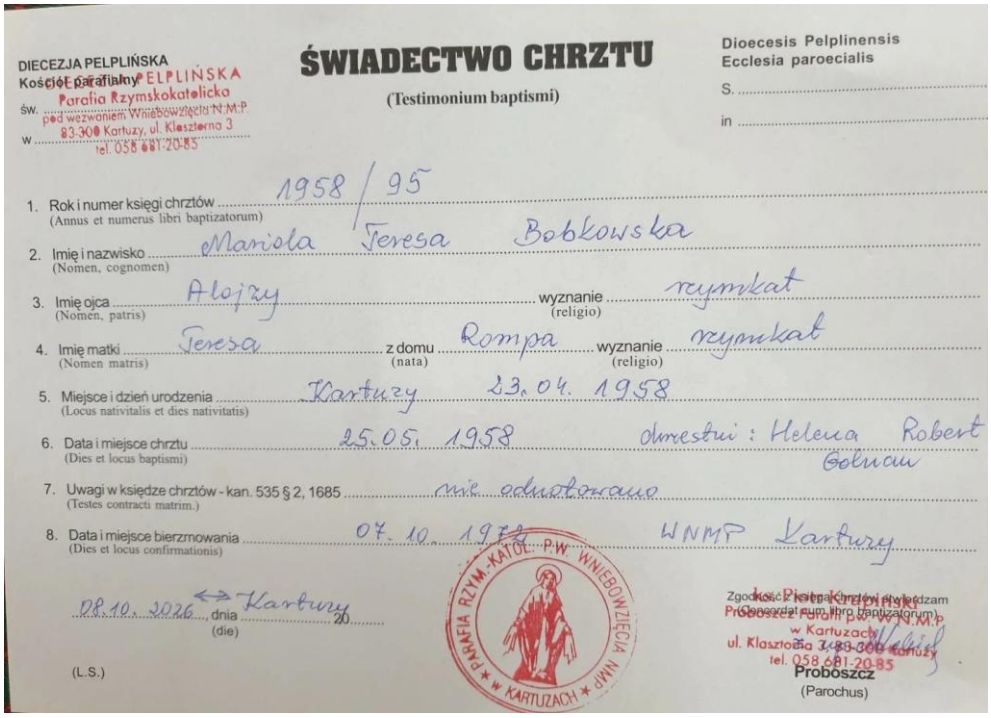
[2] Kartuzi to zakon o bardzo surowej regule. Zakonnicy mieszkają w osobnych domkach, dużo milczą i modlą się w samotności.

Il. 3. Chrzest Marioli Teresy Bobkowskiej, księga chrztów parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kartuzach, akt 95 z 1958 r. U góry widać lewą stronę księgi, na której zapisano dziecko i rodziców. Na dole widać prawą stronę z chrzestnymi i dopiskiem o bierzmowaniu.

Księga chrztów parafii w Kartuzach, akt 95 z 1958 r.

Treść dokumentu: Ochrzczona: Mariola Teresa Bobkowska. Urodzona 23 IV 1958 w Kartuzach, ochrzczona 25 V 1958 w Kartuzach. Ojciec: Alojzy Bobkowski, lat 25, katolik, elektryk, Kartuzy. Matka: Teresa z domu Rompa, lat 23, katoliczka, Kartuzy. Rodzice połączeni małżeństwem katolickim. Ojciec chrzestny: Robert Golnau, lat 30, katolik, kolejarz, Gdańsk. Matka chrzestna: Helena Golnau, lat 27, katoliczka, bez zawodu, Gdańsk. Podpisy rodziców chrzestnych: Golnau Robert, Golnau Helena. Wpisy: bierzmowana 7 X 1972 r. w Kartuzach.

DIECEZJA PELPLIŃSKA
Kościół parafialny PELPLIŃSKA
św. Parafia Rzymskokatolicka
pod wezwaniem Wniebowzięcia N.M.P.
w 83-300 Kartuzy, ul. Klasztorna 3
tel. 058 681-20-85

ŚWIADECTWO CHRZTU

(Testimonium baptismi)

Dioecesis Pelplinensis
Ecclesia paroecialis
S. ...
in ...

1. Rok i numer księgi chrztów (Annus et numerus libri baptizatorum): 1958 / 95
2. Imię i nazwisko (Nomen, cognomen): Mariola Teresa Bobkowska
3. Imię ojca (Nomen, patris): Alojzy ... wyznanie (religio): rzymkat
4. Imię matki (Nomen matris): Teresa ... z domu (nata): Rompa ... wyznanie (religio): rzymkat
5. Miejsce i dzień urodzenia (Locus nativitatis et dies nativitatis): Kartuzy 23.04.1958
6. Data i miejsce chrztu (Dies et locus baptismi): 25.05.1958 chrzestni: Helena Robert Golnau
7. Uwagi w księdze chrztów - kan. 535 § 2, 1685 (Testes contracti matrim.): nie odnotowano
8. Data i miejsce bierzmowania (Dies et locus confirmationis): 07.10.1972 WNMP Kartuzy

08.10.2026 ↔ Kartuzy dnia (die) 20...

PARAFIA RZYM.-KATOL. P.W. WNIEBOWZIĘCIA NMP ★ KARTUZACH ★

Zgodność z księgą chrztów stwierdzam
Proboszcz Parafii pw. W.N.M.P.
w Kartuzach
ul. Klasztorna 3, 83-300 Kartuzy
tel. 058 681-20-85
Proboszcz
(Parochus)

(L.S.)

Il. 4. Świadectwo chrztu Marioli wystawione przez parafię w Kartuzach 8 października 2026 r. na podstawie księgi chrztów.

Świadectwo chrztu, parafia Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kartuzach, 8 października 2026 r.

Treść dokumentu: Rok i numer księgi chrztów: 1958 / 95. Imię i nazwisko: Mariola Teresa Bobkowska. Imię ojca: Alojzy, wyznanie rzymskokatolickie. Imię matki: Teresa, z domu Rompa, wyznanie rzymskokatolickie. Miejsce i dzień urodzenia: Kartuzy, 23.04.1958. Data i miejsce chrztu: 25.05.1958. Chrzestni: Helena i Robert Golnau. Uwagi w księdze chrztów: nie odnotowano. Data i miejsce bierzmowania: 07.10.1972, parafia Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kartuzach.

Katastrofa w Kokoszkach

Alojzy i Teresa zginęli razem 2 maja 1994 roku o godzinie 19:01 w Kokoszkach, dzielnicy Gdańska. Jechali autobusem PKS, który kursował ze wsi Zawory przez Kartuzy do Gdańska. Wsiedli do niego w Żukowie, bo wracali z odwiedzin u córki Marioli, zięcia Romualda i wnuków. W autobusie pękła zużyta opona. Pojazd wypadł z drogi i się rozbił. Zginęły 32 osoby, a 43 zostały ranne. Do dziś jest to wypadek drogowy o największej liczbie ofiar w Polsce. Alojzy miał sześćdziesiąt lat, a Teresa miała pięćdziesiąt dziewięć lat.

Il. 5. Rozbity autobus na miejscu katastrofy w Kokoszkach, przy drzewie, w które uderzył. Zdjęcie zrobiono w maju 1994 r. Fot. Bogusław Nieznalski, archiwum „Dziennika Bałtyckiego”.

31 października 1997 roku w miejscu wypadku odsłonięto tablicę pamiątkową. Nazwiska Alojzego i Teresy Bobkowskich otwierają na niej listę ofiar.

Il. 6. Tablica z nazwiskami 32 ofiar w miejscu katastrofy w Gdańsku-Kokoszkach, przy ulicy Kartuskiej. Zdjęcie z 2024 r. Fot. Przemysław Kozłowski / www.gdansk.pl.

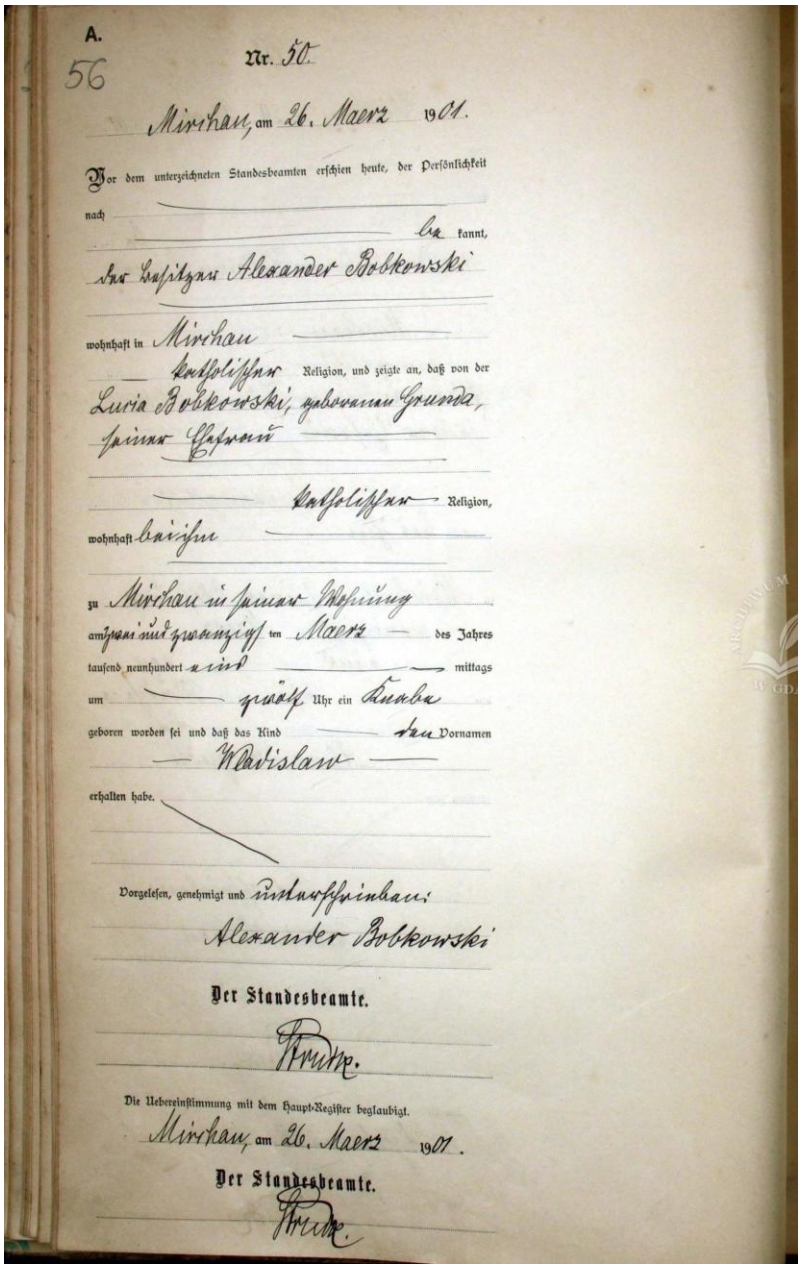
Teresa z Rompów (1934-1994)

Teresa, żona Alojzego, urodziła się 20 października 1934 roku w Przodkowie. Była najmłodszą z pięciu córek szewca Augustyna Rompy i Heleny z Kreftów. Jej rodzinie, czyli Rompom, Kreftom, Drawsom i Potrykusom, poświęcony jest następny rozdział.

Władysław Bobkowski (1901-1966)

Urodzenie	22 marca 1901 r. o godzinie dwunastej w południe, Mirachowo
Rodzice	Aleksander Bobkowski i Łucja z Grondów
Żona	Helena z Bachów (1907-1950), córka Jana Bacha i Franciszki z Hirschów
Dzieci	Alojzy (1933), Władysława (1934), Rajmund (1936), Irena (1939), Eugeniusz (1946)
Dom	gospodarstwo w Otalżynie
Śmierć	26 maja 1966 r.

Władysław był dziadkiem Marioli. Urodził się w Mirachowie, we wsi, w której Bobkowscy mieszkali od pokoleń. Cztery dni po jego urodzeniu ojciec, Aleksander Bobkowski, poszedł do urzędu stanu cywilnego w Mirachowie i zgłosił narodziny syna. Urzędnik zapisał Aleksandra jako właściciela gospodarstwa, a Aleksander podpisał akt własną ręką, pewnym i wyraźnym pismem.

A.
56
Nr. 50.

Mirchau, am 26. Maerz 1901.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach
kannt,
der Besitzer Alexander Bobkowski
wohnhaft in Mirchau
katholischer Religion, und zeigte an, daß von der
Lucia Bobkowski, geborenen Gruenda,
seiner Ehefrau
katholischer Religion,
wohnhaft daselbst
zu Mirchau in seiner Wohnung
am neunundzwanzigsten Maerz des Jahres
tausend neunhundert eins mittags
um halb zwölf Uhr ein Knabe
geboren worden sei und daß das Kind den Vornamen
Wladislaus
erhalten habe.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben.
Alexander Bobkowski

Der Standesbeamte.
Krupp.

Die Uebereinstimmung mit dem Haupt-Register beglaubigt.
Mirchau, am 26. Maerz 1901.
Der Standesbeamte.
Krupp.

Il. 7. Akt urodzenia Władysława Bobkowskiego, urząd stanu cywilnego w Mirachowie, akt 50 z 1901 r. Na dole widać podpis ojca: Alexander Bobkowski.

Akt urodzenia Władysława Bobkowskiego, 1901

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 50. Mirchau, am 26. Maerz 1901. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Besitzer Alexander Bobkowski, wohnhaft in Mirchau, katholischer Religion, und zeigte an, daß von der Lucia Bobkowski, geborenen Grunda, seiner Ehefrau, katholischer Religion, wohnhaft bei ihm, zu Mirchau in seiner Wohnung am zwei und zwanzigsten Maerz des Jahres tausend neunhundert eins mittags um zwölf Uhr ein Knabe geboren worden sei und daß das Kind den Vornamen Wladislaw erhalten habe. Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: Alexander Bobkowski.*

Po polsku: Akt nr 50. Mirachowo, dnia 26 marca 1901 roku. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dziś znany mu osobiście właściciel gospodarstwa Aleksander Bobkowski, zamieszkały w Mirachowie, wyznania katolickiego. Zgłosił on, że Łucja Bobkowska z domu Grunda, jego żona, wyznania katolickiego, mieszkająca przy nim, urodziła w Mirachowie w jego mieszkaniu dnia dwudziestego drugiego marca roku tysiąc dziewięćset pierwszego o godzinie dwunastej w południe chłopca i że dziecko otrzymało imię Władysław. Odczytano, przyjęto i podpisano: Aleksander Bobkowski.

Nazwisko panieńskie matki urzędnik zapisał tu „Grunda". W innych aktach tej rodziny pisze się „Gronda" i tej formy używamy w kronice.

Władysław nie został w Mirachowie. Ożenił się z Heleną Bachówną z Otalżyna i osiadł w jej rodzinnej wsi, kilkanaście kilometrów na wschód od Mirachowa. W Otalżynie gospodarzyli razem i tam urodziło się wszystkie pięcioro ich dzieci. Helena zmarła 22 października 1950 roku w wieku czterdziestu trzech lat. Władysław zmarł 26 maja 1966 roku.

Dziecko	Urodzenie	Śmierć
Alojzy	19 IX 1933, Otalżyno	2 V 1994, Gdańsk-Kokoszki
Władysława	20 XI 1934, Otalżyno	2009
Rajmund	24 XII 1936, Otalżyno	2004
Irena	25 III 1939, Otalżyno	2009
Eugeniusz	25 II 1946, Otalżyno	2024

Helena z Bachów (1907-1950)

Helena, żona Władysława, pochodziła z rodziny Bachów z Otalżyna. O niej, o jej rodzicach i dziadkach piszemy niżej, w części o Bachach.

Aleksander Bobkowski (ur. 1858)

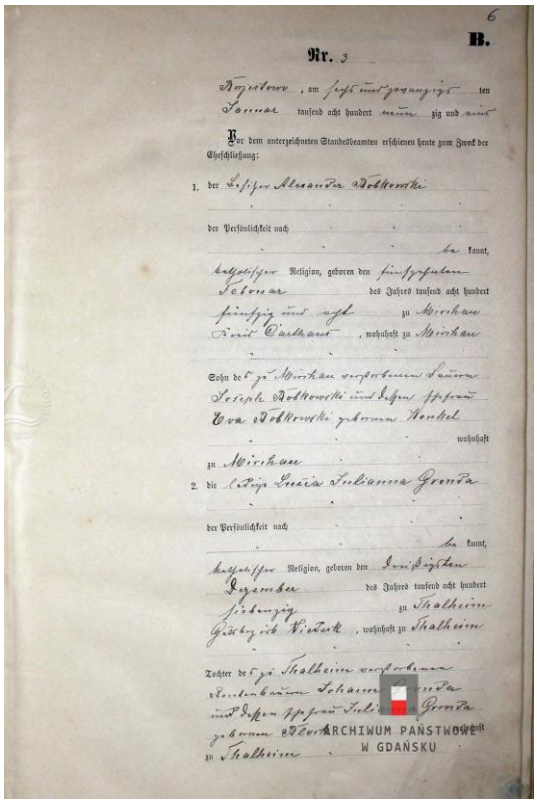
Urodzenie	15 lutego 1858 r., Mirachowo
Rodzice	Józef Bobkowski i Ewa z Konklów
Rodzeństwo	brat Franciszek, ożeniony w 1884 r. z Julianną Klein
Ślub	26 stycznia 1891 r., urząd stanu cywilnego Kamienica Szlachecka, z Łucją Julianną Grondą
Dzieci	czterej synowie: Władysław (1901), Antoni, Jakub i Jan
Zajęcie	gospodarz na własnej ziemi w Mirachowie
Ostatni ślad	w marcu 1914 r. żył w Mirachowie i zgłosił w urzędzie śmierć matki

Aleksander był pradziadkiem Marioli. Całe życie spędził w Mirachowie i był tam gospodarzem na własnej ziemi. Gospodarstwo przejął po ojcu Józefie, który pod koniec życia mieszkał u niego na

dożywociu. Akt zgonu jego matki z 1914 roku nazywa miejsce zamieszkania Aleksandra „Mirchau Abbau". Jego dom nie leżał więc w środku wsi, tylko na wybudowaniu wśród pól.

Aleksander trzy razy przychodził do urzędu w sprawach rodziny i trzy razy podpisał akt własną ręką. W sierpniu 1889 roku zgłosił śmierć ojca. W marcu 1901 roku zgłosił narodziny syna Władysława. W marcu 1914 roku zgłosił śmierć matki. Te trzy akty, wszystkie z tym samym podpisem, łączą trzy pokolenia Bobkowskich.

Aleksander ożenił się późno, w wieku prawie trzydziestu trzech lat. Jego żoną została dwudziestoletnia Łucja Julianna Gronda z Thalheim, osady należącej do majątku Niedeck, czyli do dzisiejszej Kamienicy Szlacheckiej koło Stężycy. Ślub cywilny zawarli 26 stycznia 1891 roku w urzędzie dla okolicy Kamienicy Szlacheckiej, do którego należała wieś panny młodej. Akt wymienia rodziców obojga, więc jeden dokument pokazuje od razu dwie rodziny.

Il. 8. Akt ślubu Aleksandra Bobkowskiego i Łucji Julianny Grondy, urząd stanu cywilnego Kamienica Szlachecka, akt 3 z 1891 r. Zdjęcie pokazuje pierwszą stronę aktu, na której zapisano dane obojga młodych i ich rodziców.

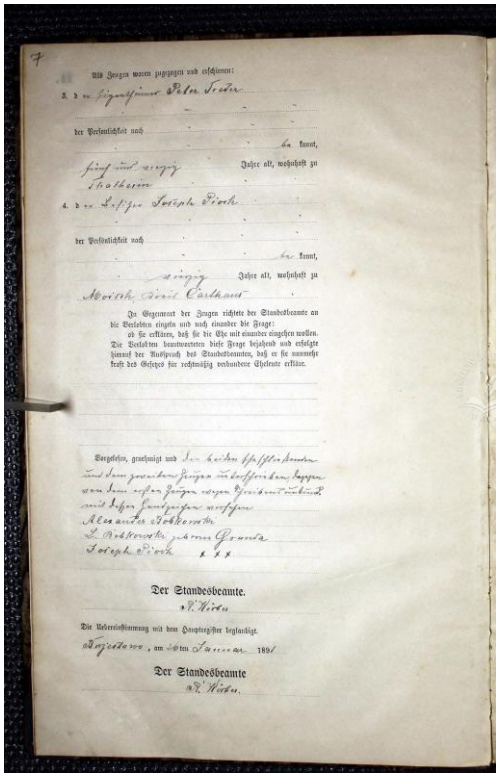
Akt ślubu Aleksandra Bobkowskiego i Łucji Grondy, 1891 (pierwsza strona)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 3. Bojestowo, am sechs und zwanzigsten Januar tausend acht hundert neunzig und ein. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zweck der Eheschließung: 1. der Besitzer Alexander Bobkowski, der Persönlichkeit nach bekannt, katholischer Religion, geboren den fünfzehnten Februar des Jahres tausend acht hundert fünfzig und acht zu Mirchau Kreis Carthaus, wohnhaft zu Mirchau, Sohn des zu Mirchau verstorbenen Bauern Joseph Bobkowski und dessen Ehefrau Eva Bobkowski gebornen Konkel, wohnhaft zu Mirchau. 2. die ledige Lucia Julianna Gronda, der Persönlichkeit nach bekannt, katholischer Religion, geboren den dreißigsten Dezember des Jahres tausend acht hundert siebenzig zu Thalheim Gutsbezirk Niedeck, wohnhaft zu Thalheim, Tochter des zu Thalheim verstorbenen Rentenbauern Johann Gronda und dessen Ehefrau Julianna Gronda geborenen Bloc[k], wohnhaft zu Thalheim.*

Po polsku: Akt nr 3. Bojestowo, dnia dwudziestego szóstego stycznia tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego pierwszego roku. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawili się dziś w celu zawarcia małżeństwa: 1. właściciel gospodarstwa Aleksander Bobkowski, znany osobiście, wyznania katolickiego, urodzony piętnastego lutego tysiąc osiemset pięćdziesiątego ósmego roku w Mirachowie w powiecie kartuskim, zamieszkały w Mirachowie, syn zmarłego w Mirachowie rolnika Józefa Bobkowskiego i jego żony Ewy Bobkowskiej z domu Konkel, zamieszkałej w Mirachowie. 2. Panna Łucja Julianna Gronda, znana osobiście, wyznania katolickiego, urodzona trzydziestego grudnia tysiąc osiemset siedemdziesiątego roku w Thalheim w obszarze dworskim Niedeck (Niedeck to dziś Kamienica Szlachecka koło Stężycy, Thalheim było osadą tego majątku), zamieszkała w Thalheim, córka zmarłego w Thalheim gospodarza na rencie Jana Grondy i jego żony Julianny Grondy z domu Block, zamieszkałej w Thalheim.

Ojca panny młodej akt nazywa „Rentenbauer[3]". Tak nazywano gospodarza, który spłacał swoje gospodarstwo państwu w rocznych ratach, zwanych rentą.

Ostatnią literę nazwiska panieńskiego matki panny młodej zasłania na zdjęciu znak Archiwum Państwowego w Gdańsku, dlatego widać tylko litery „Bloc". Całe nazwisko, czyli Block, podają akt zgonu jej męża z 1882 roku i akt ich ślubu z 1849 roku.

Il. 9. Akt ślubu Aleksandra Bobkowskiego i Łucji Julianny Grondy, akt 3 z 1891 r. Zdjęcie pokazuje drugą stronę aktu, ze świadkami i podpisami.

[3] Rentenbauer to w pruskich aktach gospodarz, który spłacał swoje gospodarstwo państwu w rocznych ratach.

Akt ślubu Aleksandra Bobkowskiego i Łucji Grondy, 1891 (druga strona)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Als Zeugen waren zugezogen und erschienen: 3. der Eigenthümer Peter Treder, der Persönlichkeit nach bekannt, fünf und vierzig Jahre alt, wohnhaft zu Thalheim. 4. der Besitzer Joseph Pioch, der Persönlichkeit nach bekannt, vierzig Jahre alt, wohnhaft zu Moisch, Kreis Carthaus. In Gegenwart der Zeugen richtete der Standesbeamte an die Verlobten einzeln und nach einander die Frage: ob sie erklären, daß sie die Ehe mit einander eingehen wollen. Die Verlobten beantworteten diese Frage bejahend und erfolgte hierauf der Ausspruch des Standesbeamten, daß er sie nunmehr kraft des Gesetzes für rechtmäßig verbundene Eheleute erkläre. Vorgelesen, genehmigt und von beiden Eheschließenden und dem zweiten Zeugen unterschrieben, dagegen von dem ersten Zeugen wegen Schreibensunkunde mit dessen Handzeichen versehen. Alexander Bobkowski. L. Bobkowski geborene Gronda. Joseph Pioch. xxx. Der Standesbeamte R. Körber.*

Po polsku: Jako świadkowie zostali wezwani i stawili się: 3. właściciel gospodarstwa Piotr Treder, znany osobiście, lat czterdzieści pięć, zamieszkały w Thalheim (osada majątku Niedeck, dziś Kamienica Szlachecka). 4. właściciel gospodarstwa Józef Pioch, znany osobiście, lat czterdzieści, zamieszkały w Mojuszu w powiecie kartuskim. W obecności świadków urzędnik stanu cywilnego zapytał narzeczonych, każde z osobna i po kolei, czy oświadczają, że chcą zawrzeć ze sobą małżeństwo. Narzeczeni odpowiedzieli twierdząco, po czym urzędnik orzekł, że na mocy ustawy uznaje ich odtąd za prawnie połączonych małżonków. Odczytano, przyjęto i podpisali oboje zawierający małżeństwo oraz drugi świadek, a pierwszy świadek, który nie umie pisać, postawił swój znak. Alexander Bobkowski. L. Bobkowski z domu Gronda. Joseph Pioch. xxx. Urzędnik stanu cywilnego R. Körber.

Łucja podpisała się własnoręcznie już nowym nazwiskiem: „L. Bobkowski geborene Gronda", czyli Bobkowska z domu Gronda.

Czterej synowie Aleksandra

Mariola pamięta, że Aleksander miał czterech synów. Władysław, jej dziadek, gospodarował w Otalżynie. Antoni zamieszkał w Kisewie koło Lęborka, Jakub w Jeleńskiej Hucie, a Jan został w rodzinnym Mirachowie.

Łucja z Grondów (ur. 1870)

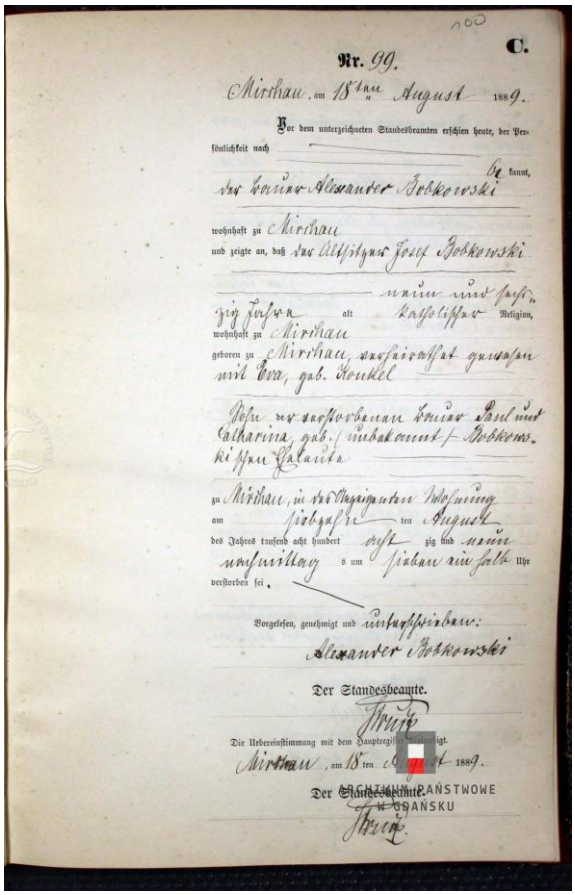
Łucja, żona Aleksandra, urodziła się 30 grudnia 1870 roku w Thalheim. Była córką Jana Grondy i Julianny z Blocków. W marcu 1901 roku, gdy rodził się Władysław, miała trzydzieści lat i mieszkała z mężem w Mirachowie. O jej rodzinie piszemy niżej, w części o Grondach i Blockach.

Józef Bobkowski (około 1820-1889)

Urodzenie	około 1820 r., Mirachowo
Rodzice	Paweł Bobkowski i Franciszka z Kamińskich
Rodzeństwo	wśród nich Anna (1823) i Katarzyna (1835)
Ślub	1851 r., kościół w Sianowie, z Ewą Konkel
Dzieci	Aleksander (1858) i Franciszek
Zajęcie	rolnik w Mirachowie, pod koniec życia na dożywociu u syna
Śmierć	17 sierpnia 1889 r. o wpół do ósmej wieczorem, Mirachowo

Józef był prapradziadkiem Marioli. Urodził się i zmarł w Mirachowie. Księga chrztów parafii Sianowo z lat około 1820 jest zniszczona, dlatego rok jego urodzenia znamy tylko z wieku podanego w akcie zgonu. Akt podaje, że w 1889 roku Józef miał sześćdziesiąt dziewięć lat.

W 1851 roku, w tym samym roku, w którym zmarł jego ojciec Paweł, Józef ożenił się w Sianowie z Ewą Konkel z Mirachowa. Gospodarzył w Mirachowie jako rolnik. Na starość oddał gospodarstwo synowi Aleksandrowi i został przy nim na dożywociu. Zmarł 17 sierpnia 1889 roku w domu syna. Nazajutrz Aleksander zgłosił jego śmierć w urzędzie.

Nr. 99. C.

Mirchau, am 18ten August 1889.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Bauer Alexander Bobkowski

wohnhaft zu Mirchau

und zeigte an, daß der Altsitzer Josef Bobkowski

neun und sechz[illegible]

zu Mirchau, geboren zu Mirchau, verheirathet gewesen mit Eva, gab. Konkel

Sohn der verstorbenen Bauer Paul und Catharina, gab. (unbekannt), Bobkowski'schen Eheleute

zu Mirchau, in der Anzeigenden Wohnung

am siebzehnten August

des Jahres tausend acht hundert neun und sechzig um sieben ein halb Uhr

verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben:

Alexander Bobkowski

Der Standesbeamte.

Die Uebereinstimmung mit dem Hauptregister bescheinigt.

Mirchau, am 18ten August 1889.

Der Standesbeamte.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W GDAŃSKU

Il. 10. Akt zgonu Józefa Bobkowskiego, urząd stanu cywilnego w Mirachowie, akt 99 z 1889 r. Śmierć zgłosił i akt podpisał syn Aleksander.

Akt zgonu Józefa Bobkowskiego, 1889 (z jednym opuszczeniem)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 99. Mirchau, am 18ten August 1889. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Bauer Alexander Bobkowski, wohnhaft zu Mirchau, und zeigte an, daß der Altsitzer Josef Bobkowski, neun und sechzig Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft zu Mirchau, geboren zu Mirchau, verheirathet gewesen mit Eva, geb. Konkel, Sohn der verstorbenen Bauer Paul und Catharina, geb. (unbekannt), Bobkowski'schen Eheleute, zu Mirchau, in der Anzeigenden Wohnung, am siebzehnten August […] nachmittags um sieben ein halb Uhr verstorben sei. Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: Alexander Bobkowski.*

Po polsku: Akt nr 99. Mirachowo, dnia 18 sierpnia 1889 roku. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dziś znany mu osobiście rolnik Aleksander Bobkowski, zamieszkały w Mirachowie. Zgłosił on, że gospodarz na dożywociu Józef Bobkowski, lat sześćdziesiąt dziewięć, wyznania katolickiego, zamieszkały w Mirachowie, urodzony w Mirachowie, żonaty z Ewą z domu Konkel, syn zmarłych małżonków Bobkowskich, rolnika Pawła i Katarzyny z domu (nieznane), zmarł w Mirachowie w mieszkaniu zgłaszającego dnia siedemnastego sierpnia […] po południu o wpół do ósmej. Odczytano, przyjęto i podpisano: Aleksander Bobkowski.

W tym akcie matka Józefa nazywa się Katarzyna, a jej nazwiska urzędnik nie poznał. Imię podał urzędnikowi z pamięci jej wnuk Aleksander. Zrobił to trzydzieści sześć lat po śmierci babki i pomylił się.

Trzy akty spisane za jej życia, czyli ślub z 1811 roku oraz chrzty dzieci z 1823 i 1835 roku, nazywają ją zgodnie Franciszką z Kamińskich.

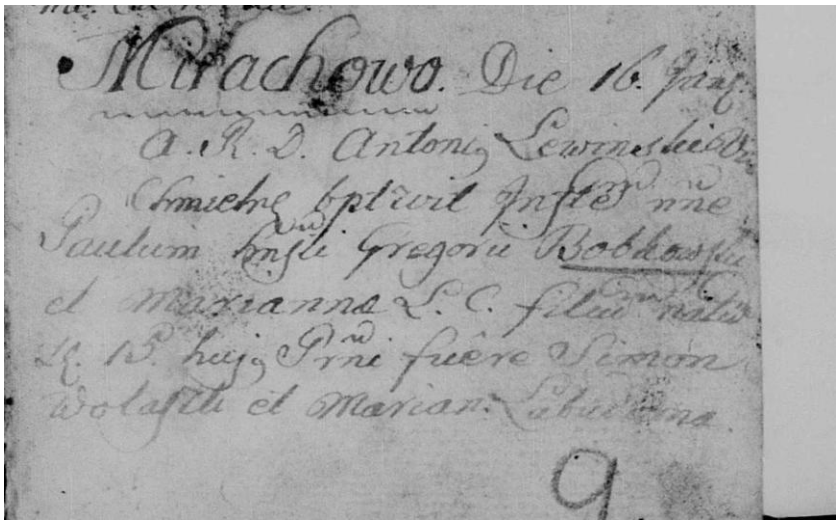
Ewa z Konklów (około 1826-1914)

Ewa, żona Józefa, przeżyła go o dwadzieścia pięć lat i dożyła w Mirachowie około osiemdziesięciu ośmiu lat. O niej i o jej rodzinie piszemy niżej, w części o Konklach i Stankowskich.

Paweł Bobkowski (1779-1851)

Urodzenie	13 stycznia 1779 r., Mirachowo
Chrzest	16 stycznia 1779 r., parafia Sianowo
Rodzice	Grzegorz Bobkowski i Marianna
Rodzeństwo	Marianna (ur. 1782, zm. 1806) i Wojciech (ur. około 1786, zm. 1806)
Ślub	25 lutego 1811 r. w Chmielnie, z Franciszką Kamińską
Dzieci	sześcioro dożyło 1853 r., wśród nich Józef (około 1820), Anna (1823) i Katarzyna (1835)
Zajęcie	rolnik w Mirachowie
Śmierć	26 sierpnia 1851 r., Mirachowo

Paweł był ojcem Józefa. Jego metryka chrztu z 1779 roku jest najstarszym dokumentem, w którym ksiądz zapisał Bobkowskich z Mirachowa jako rodzinę: ojca, matkę i dziecko. Chrzcił go wikary z Chmielna, a do chrztu trzymali go Szymon Wolafik i Marianna Labudówna.

Il. 11. Akt chrztu Pawła Bobkowskiego, księga parafii Sianowo, 16 stycznia 1779 r. Nazwisko „Bobkowski" ksiądz podkreślił.

Akt chrztu Pawła Bobkowskiego, 1779

Tekst oryginalny (łacina): *Mirachowo. Die 16. Jan: A. R. D. Antoni Lewinski[?] Vic. Chmielne[nsis] bptizavit Infant[em] n[omi]ne Paulum filium Gregorii Bobkowski et Marianna L. C. filium natum [die] 13. huj[us]. P[at]rni fuere Simon Wolafik[?] et Marian[na] Labudowna.*

Po polsku: Mirachowo. Dnia 16 stycznia wielebny ksiądz Antoni Lewiński, wikary chmieleński, ochrzcił dziecko imieniem Paweł, syna Grzegorza Bobkowskiego i Marianny, prawych małżonków, urodzonego 13 dnia tego miesiąca. Chrzestnymi byli Szymon Wolafik i Marianna Labudówna.

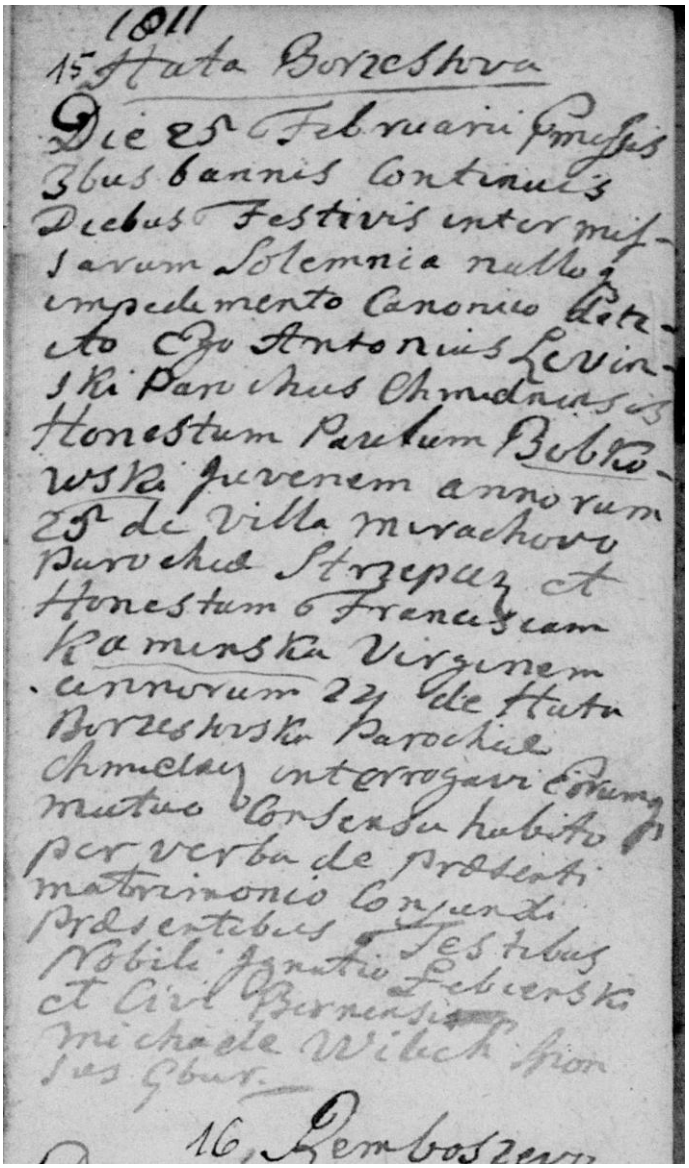
Paweł miał siostrę Mariannę i brata Wojciecha. Oboje zmarli w Mirachowie w grudniu 1806 roku, w odstępie sześciu dni: dwudziestoletni Wojciech 2 grudnia, a dwudziestodwuletnia Marianna 8

grudnia. Tak bliskie daty każą przypuszczać, że we wsi panowała wtedy choroba zakaźna. Paweł został jedynym dzieckiem swoich rodziców, o którym wiemy, że założyło rodzinę.

25 lutego 1811 roku Paweł ożenił się w kościele w Chmielnie z Franciszką Kamińską. Miał trzydzieści dwa lata. Młodzi zamieszkali w Mirachowie, a ich dzieci chrzczono w Sianowie. Gdy Franciszka zmarła w 1853 roku, żyło jeszcze sześcioro ich dzieci. Z imienia znamy troje z nich.

Dziecko	Urodzenie	Chrzest i chrzestni
Józef	około 1820, Mirachowo	księga z tych lat jest zniszczona
Anna	27 IX 1823	29 IX 1823 w Sianowie, chrzestni Maciej i Anna Miotk
Katarzyna	23 IX 1835, Mirachowo	27 IX 1835 w Sianowie, chrzestny Michał Kamiński

Poniżej wpis ślubu Pawła i Franciszki z księgi parafii Chmielno, a pod nim wpis chrztu ich córki Anny z księgi parafii Sianowo.

Il. 12. Wpis ślubu Pawła Bobkowskiego i Franciszki Kamińskiej, księga ślubów parafii Chmielno, akt 15 z 1811 r. Nad wpisem ksiądz zapisał rok i nazwę wsi panny młodej. Na samym dole zaczyna się następny wpis, numer 16.

Wpis ślubu Pawła Bobkowskiego i Franciszki Kamińskiej, 1811

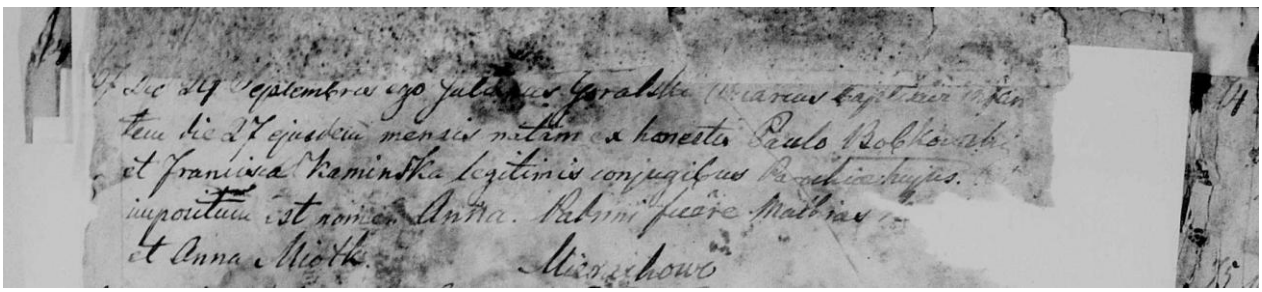
Tekst oryginalny (łacina): *1811. 15. Huta Borzestowa. Die 25 Februarii Praemissis 3bus bannis Continuis Diebus Festivis inter missarum Solemnia nullo[que] impedimento Canonico detecto Ego Antonius Levinski Parochus [Chmielnensis] Honestum Paulum Bobkowski juvenem annorum 25 de villa Mirachowo Parochia Strzepcz et Honestam Franciscam Kaminska Virginem annorum 24 de Huta Borzestowska Parochia [Chmielnensis] interrogavi Eorum[que] mutuo Consensu habito per verba de praesenti matrimonio Conjunxi Praesentibus Testibus Nobili Ignatio Lebierski[?] et Civi Bernensi[?] Michaele Wilech[?]. Sponsus Gbur.*

Po polsku: Rok 1811. Akt 15. Borzestowska Huta. Dnia 25 lutego, po trzech zapowiedziach ogłoszonych w kolejne dni świąteczne podczas uroczystych mszy i nie wykrywszy żadnej przeszkody kościelnej, ja, Antoni Lewiński, proboszcz chmieleński, zapytałem uczciwego Pawła Bobkowskiego (kawalera lat 25 ze wsi Mirachowo w parafii Strzepcz) i uczciwą Franciszkę Kamińską (pannę lat 24 z Borzestowskiej Huty w parafii chmieleńskiej). Po otrzymaniu ich wzajemnej zgody połączyłem ich małżeństwem słowami wypowiedzianymi w czasie teraźniejszym. W obecności świadków: szlachetnego Ignacego Lebierskiego[?] i mieszczanina z Kościerzyny[?] Michała Wilecha[?]. Pan młody gbur.

Ksiądz zapisał, że pan młody miał dwadzieścia pięć lat, choć według metryki chrztu Paweł miał ich trzydzieści dwa. Mirachowo zapisał pod parafią Strzepcz, bo kościół w Sianowie był wtedy filią Strzepcza. Słowo „gbur[4]" na końcu wpisu znaczyło na Kaszubach zamożnego gospodarza.

Il. 13. Kościół w Sianowie, do którego chodzili Bobkowscy z Mirachowa. Fot. Gdaniec, Wikimedia Commons, licencja CC BY 3.0.

Il. 14. Wpis chrztu Anny Bobkowskiej, księga chrztów parafii Sianowo, akt 62 z 1823 r. Górna krawędź karty jest urwana. Nazwa wsi widoczna pod wpisem jest już nagłówkiem następnego aktu.

[4] Gbur to na Kaszubach zamożny gospodarz z własną ziemią.

Wpis chrztu Anny Bobkowskiej, 1823

Tekst oryginalny (łacina): *[62?] Die 29 Septembris ego Julianus Goralski[?] Vicarius baptizavi Infantem die 27 ejusdem mensis natam ex honestis Paulo Bobkowski et Francisca Kaminska legitimis conjugibus Parochianis hujus. impositum est nomen Anna. Patrini fuere Matthias et Anna Miotk.*

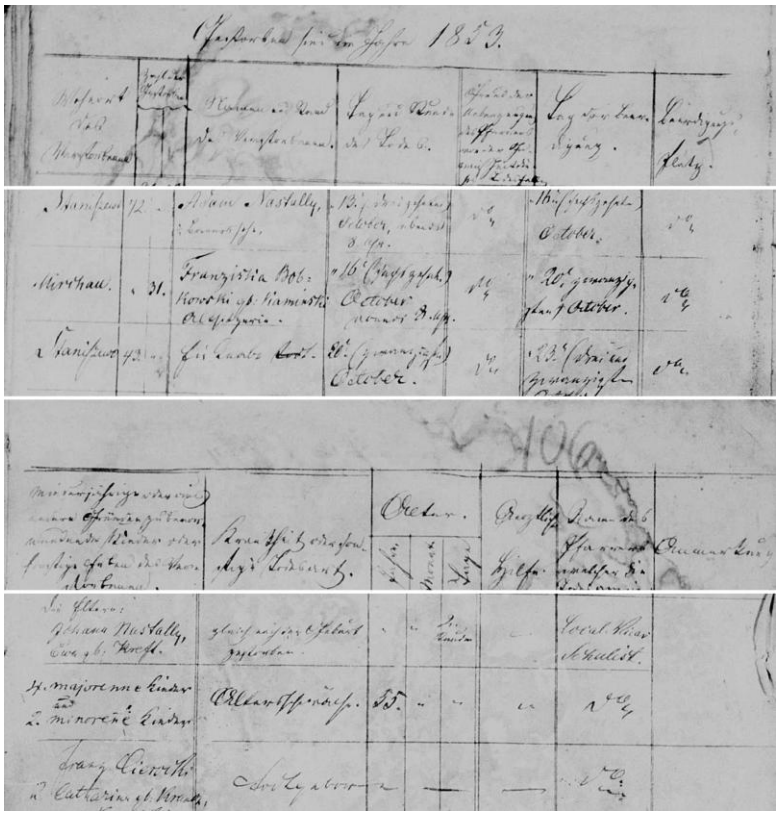
Po polsku: [62?] Dnia 29 września ja, Julian Góralski[?], wikary, ochrzciłem dziecko urodzone dnia 27 tego samego miesiąca z uczciwych Pawła Bobkowskiego i Franciszki Kamińskiej, prawych małżonków, tutejszych parafian. Nadano imię Anna. Chrzestnymi byli Maciej i Anna Miotk.

Paweł zmarł w Mirachowie 26 sierpnia 1851 roku, w wieku siedemdziesięciu dwóch lat.

Franciszka z Kamińskich (zm. 1853)

Franciszka, żona Pawła, pochodziła z Borzestowskiej Huty w parafii Chmielno, wsi leżącej około dziesięciu kilometrów na południe od Mirachowa. W Borzestowskiej Hucie i sąsiednim Borzestowie mieszkało w tamtych latach kilka rodzin Kamińskich. Jeden z nich, Michał Kamiński, był kowalem i dzierżawcą w Borzestówku. Chrzestnym Katarzyny, córki Franciszki, był w 1835 roku też Kamiński imieniem Michał. Rodziców Franciszki akty nie wymieniają.

Akt ślubu z 1811 roku podaje, że panna miała dwadzieścia cztery lata, urodziła się więc około 1787 roku. Po śmierci męża Franciszka została w Mirachowie na dożywociu z sześciorgiem dzieci, z których czworo było dorosłych, a dwoje nieletnich. Przeżyła Pawła tylko o dwa lata. Zmarła 16 października 1853 roku o ósmej wieczorem, a pochowano ją 20 października. Jako przyczynę śmierci ksiądz zapisał „Altersschwäche", czyli osłabienie ze starości. Ksiądz zapisał jej w tym akcie pięćdziesiąt pięć lat, a więc o jedenaście mniej, niż wynika z aktu ślubu. Wiek zmarłych podawano wtedy na oko.

Il. 15. Zgon Franciszki Bobkowskiej z Kamińskich, księga zmarłych parafii Sianowo, akt 31 z 1853 r. Wpis biegnie przez dwie sąsiednie strony księgi. U góry widać nagłówek i trzy wiersze z lewej strony księgi, a pod nimi nagłówek i dalszy ciąg tych samych trzech wierszy z prawej strony. Wiersz Franciszki jest środkowy.

Wpis zgonu Franciszki Bobkowskiej z Kamińskich, 1853 (środkowy wiersz)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Mirchau | 31 | Franziska Bob=kowski gb: Kaminski, Altsitzerin | 16 (sechszehn) October abends 8 Uhr | 20 (zwanzig)sten October | 4. majorenne Kinder und 2. minorenne Kinder | Altersschwäche | 55*

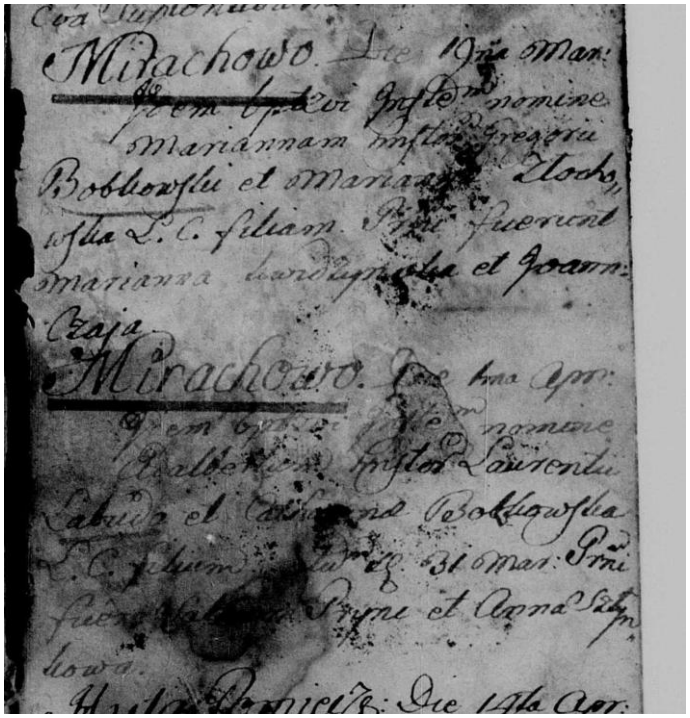
Po polsku: Mirachowo. Akt 31. Franciszka Bobkowska z domu Kamińska, gospodyni na dożywociu. Zmarła 16 (szesnastego) października wieczorem o godzinie 8. Pochowana 20 (dwudziestego) października. Zostawiła 4 dzieci pełnoletnich i 2 dzieci niepełnoletnich. Przyczyna śmierci: osłabienie ze starości. Wiek: 55 lat.

Grzegorz Bobkowski (zm. 1820) i Marianna ze Złochowskich

Grzegorz	urodzony między 1741 a 1756 r., zmarł 11 maja 1820 r. w Mirachowie, pochowany 13 maja
Marianna	z domu Złochowska, urodzona około 1758 r., zmarła 6 lutego 1817 r. w Mirachowie, pochowana 8 lutego
Dzieci	Paweł (1779), Marianna (1782, zm. 1806), Wojciech (około 1786, zm. 1806)
Drugi ślub Grzegorza	21 czerwca 1817 r. w Sianowie, z Barbarą Picokową
Dom	Mirachowo, parafia Sianowo

Grzegorz i Marianna to najstarsi Bobkowscy, od których możemy poprowadzić rodzinę bez przerwy aż do Marioli. Byli gospodarzami w Mirachowie. Mieli co najmniej troje dzieci, z których tylko Paweł przeżył młodość.

Nazwiska panieńskiego Marianny nie podaje żaden akt chrztu jej synów ani jej akt zgonu. Podaje je chrzest córki Marianny z 19 marca 1782 roku. Ksiądz zapisał w nim rodziców dziecka jako Grzegorza Bobkowskiego i Mariannę Złochowską.

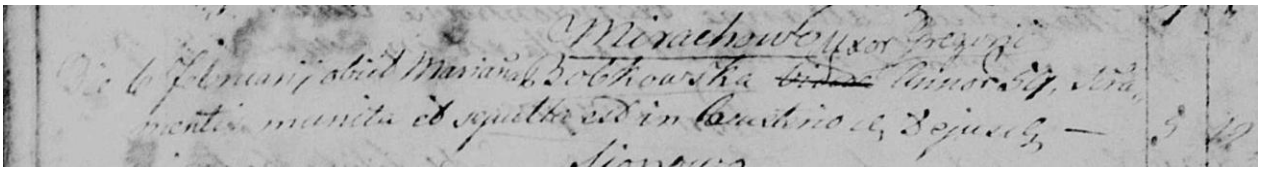
Il. 16. Chrzest Marianny Bobkowskiej, księga chrztów parafii Sianowo, 19 marca 1782 r. Akt zaczyna się od nazwy wsi Mirachowo, wypisanej dużymi literami.

Chrzest Marianny Bobkowskiej, 1782

Tekst oryginalny (łacina): *Mirachowo. Die 19na Mar. Idem bptzvi Infantem nomine Mariannam Infl. Gregorii Bobkowski et Mariannae Złochowska L.C. filiam. Patrini fuerunt Marianna Kwidzynska et Joann. Czaja.*

Po polsku: Mirachowo. Dnia 19 marca ten sam ksiądz ochrzcił dziecko imieniem Marianna, córkę Grzegorza Bobkowskiego i Marianny Złochowskiej, prawych małżonków. Chrzestnymi byli Marianna Kwidzyńska i Jan Czaja.

Marianna zmarła 6 lutego 1817 roku w wieku pięćdziesięciu dziewięciu lat. Ksiądz najpierw napisał przy niej „wdowa", potem to słowo skreślił i nad wierszem dopisał „żona Grzegorza", bo jej mąż żył.

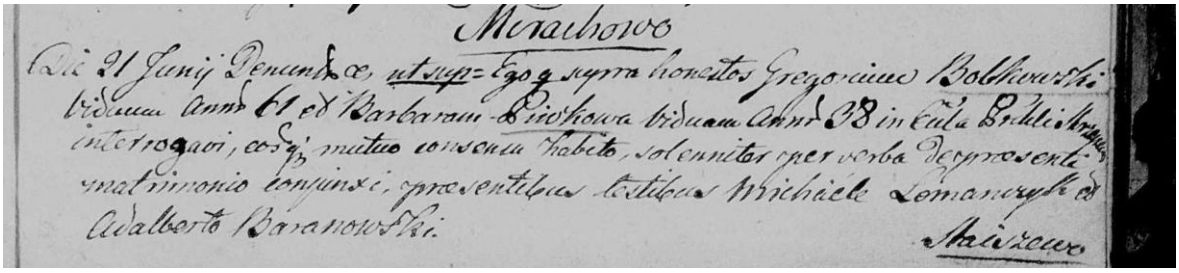
Il. 17. Akt zgonu Marianny Bobkowskiej, księga zmarłych parafii Sianowo, 6 lutego 1817 r. Nad wierszem widać dopisek „uxor Gregorij", czyli „żona Grzegorza".

Akt zgonu Marianny Bobkowskiej, 1817

Tekst oryginalny (łacina): *Mirachowo. uxor Gregorij. Die 6 Februarij obiit Marianna Bobkowska [skreślone: vidua] Annor. 59, Sacramentis munita et sepulta est in Coemeterio die 8 ejusdem.*

Po polsku: Mirachowo. Żona Grzegorza. Dnia 6 lutego zmarła Marianna Bobkowska [skreślone: wdowa], lat 59, opatrzona sakramentami. Pochowana została na cmentarzu dnia 8 tego miesiąca.

Jeszcze w tym samym roku, 21 czerwca 1817 roku, Grzegorz ożenił się po raz drugi, z wdową Barbarą Picokową. Akt tego ślubu podaje, że miał sześćdziesiąt jeden lat, a jego żona trzydzieści osiem. Przeżył z nią niecałe trzy lata. Zmarł 11 maja 1820 roku. Akt zgonu daje mu siedemdziesiąt dziewięć lat. Dwa akty różnią się więc o piętnaście lat i Grzegorz urodził się między 1741 a 1756 rokiem.

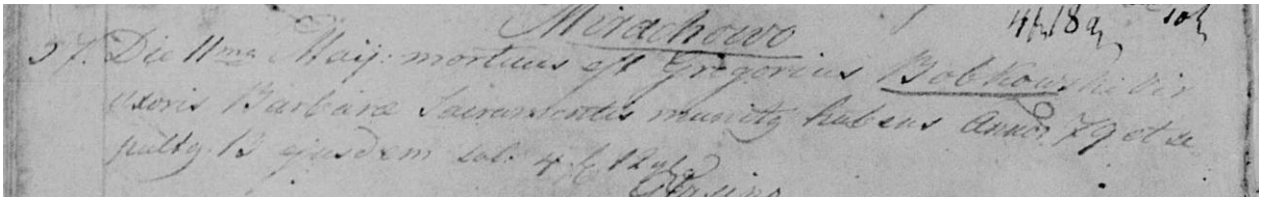

Il. 18. Drugi ślub Grzegorza Bobkowskiego, księga ślubów parafii Sianowo, 21 czerwca 1817 r.

Drugi ślub Grzegorza Bobkowskiego, 1817 (fragment)

Tekst oryginalny (łacina): *Mirachowo. Die 21 Junij […] honestos Gregorium Bobkowski viduum Annor. 61 et Barbaram Piochowa[?] viduam Annor. 38 in Ecclesia Parochiali Strzepcen. interrogavi […] testibus Michaele Lemanczyk et Adalberto Baranowski.*

Po polsku: Mirachowo. Dnia 21 czerwca […] uczciwych Grzegorza Bobkowskiego (wdowca lat 61) i Barbarę Piochową[?] (wdowę lat 38) zapytałem w kościele parafialnym w Strzepczu […] w obecności świadków Michała Lemańczyka i Wojciecha Baranowskiego.

Il. 19. Akt zgonu Grzegorza Bobkowskiego, księga zmarłych parafii Sianowo, akt 37 z 1820 r.

Akt zgonu Grzegorza Bobkowskiego, 1820

Tekst oryginalny (łacina): *Mirachowo. 37. Die 11ma Maij: mortuus est Gregorius Bobkowski vir uxoris Barbarae, Sacramentis munitus, habens Annos 79, et sepultus 13 ejusdem.*

Po polsku: Mirachowo. 37. Dnia 11 maja zmarł Grzegorz Bobkowski, mąż Barbary, opatrzony sakramentami, mający lat 79. Pochowany 13 tego miesiąca.

W księdze zmarłych parafii Sianowo jest jeszcze starszy Bobkowski z tej samej wsi. Jan Bobkowski zmarł w Mirachowie 14 sierpnia 1788 roku w wieku około siedemdziesięciu pięciu lat, urodził się więc około 1713 roku. Wiek Jana pozwala przypuszczać, że był on ojcem Grzegorza, ale akt nie mówi, kim Jan był dla Grzegorza, dlatego na planszy drzewa go nie ma.

Konklowie i Stankowscy: rodzina Ewy, żony Józefa

Marcin Stank i Ewa
Garcz, parafia Chmielno. Żyli jeszcze w 1778 r.

↓

Marcin Stankowski i Katarzyna z Reglinów
Marcin urodzony w 1778 r., ślub w 1804 r. w Chmielnie

↓

Magdalena Stankowska i Konkel z Mirachowa
Magdalena urodzona w 1805 r. w Garczu

↓

Ewa z Konklów i Józef Bobkowski
Ewa urodzona około 1826 r., zmarła w 1914 r.

↓

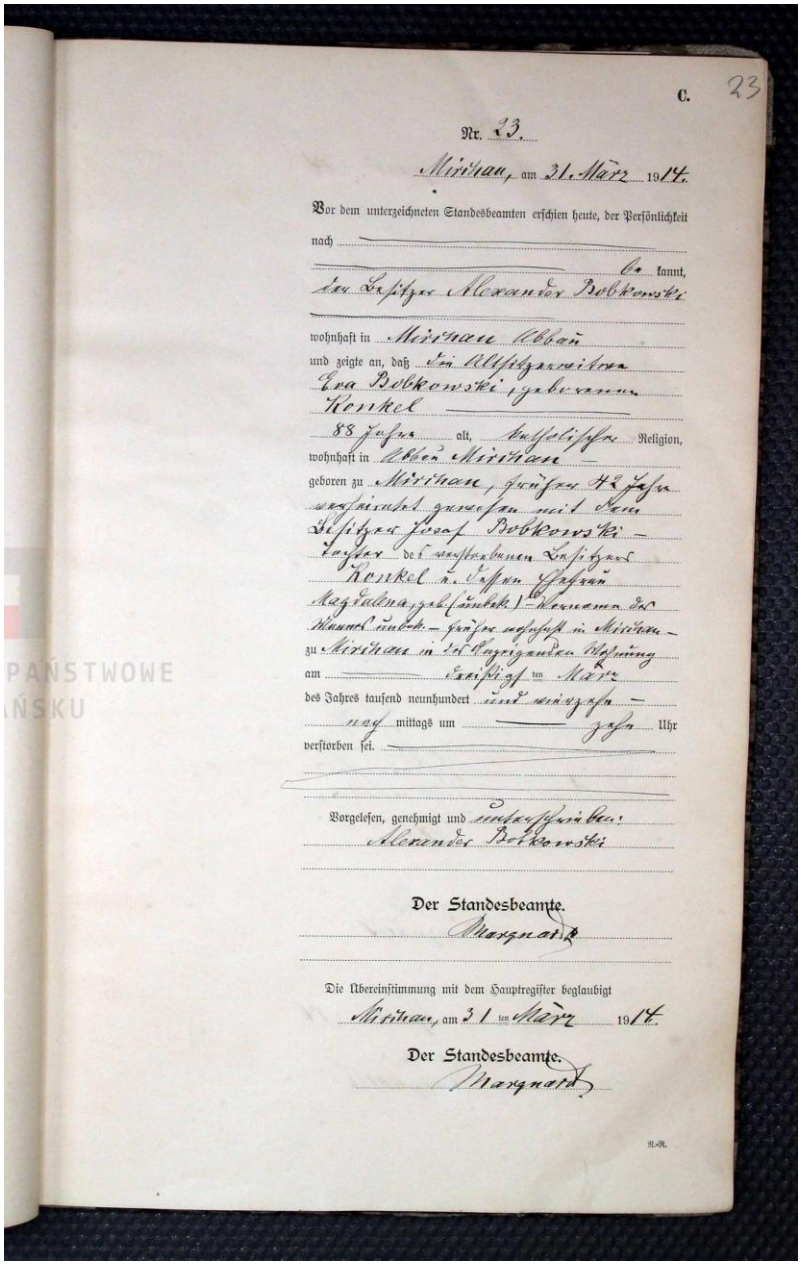
Aleksander Bobkowski
urodzony w 1858 r., dalej Władysław, Alojzy i Mariola

Il. 20. Schemat pokazuje, kto po kim następował, od Stanków z Garcza do Aleksandra Bobkowskiego.

Ewa z Konklów (około 1826-1914)

Urodzenie	około 1826 r., Mirachowo
Rodzice	gospodarz Konkel z Mirachowa i Magdalena
Ślub	1851 r., kościół w Sianowie, z Józefem Bobkowskim
Śmierć	30 marca 1914 r. o dziesiątej wieczorem, Mirachowo, w domu syna Aleksandra

Ewa urodziła się w Mirachowie i tam spędziła całe życie. W 1851 roku wyszła za mąż za Józefa Bobkowskiego. Owdowiała w 1889 roku i przez następne dwadzieścia pięć lat mieszkała na dożywociu u syna Aleksandra na wybudowaniu w Mirachowie. Zmarła tam 30 marca 1914 roku, cztery miesiące przed wybuchem pierwszej wojny światowej. Akt zgonu podaje, że miała osiemdziesiąt osiem lat.

C. 23

Nr. 23.

Mirchau, am 31. März 1914.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach ... bekannt, der Besitzer Alexander Bobkowski, wohnhaft in Mirchau Abbau, und zeigte an, daß die Altsitzerwitwe Eva Bobkowski geborene Konkel, 88 Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft in Abbau Mirchau, geboren zu Mirchau, früher 42 Jahre verheirathet gewesen mit dem Besitzer Josef Bobkowski, Tochter des verstorbenen Besitzers Konkel und dessen Ehefrau Magdalena, geb. (unbekannt) - Vornamen des Mannes unbekannt - früher wohnhaft in Mirchau, zu Mirchau in des Anzeigenden Wohnung am dreißigsten März des Jahres tausend neunhundert vierzehn nachmittags um zehn Uhr verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben:
Alexander Bobkowski

Der Standesbeamte.
Marquardt

Die Übereinstimmung mit dem Hauptregister beglaubigt
Mirchau, am 31. März 1914

Der Standesbeamte.
Marquardt

Il. 21. Akt zgonu Ewy Bobkowskiej z Konklów, urząd stanu cywilnego w Mirachowie, akt 23 z 1914 r. Śmierć zgłosił i akt podpisał syn Aleksander.

Akt zgonu Ewy Bobkowskiej z Konklów, 1914 (fragmenty)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 23. Mirchau, am 31. März 1914. […] der Besitzer Alexander Bobkowski, wohnhaft in Mirchau Abbau, und zeigte an, daß die Altsitzerwitwe Eva Bobkowski geborene Konkel, 88 Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft in Abbau Mirchau, geboren zu Mirchau, früher 42 Jahre verheirathet gewesen mit dem Besitzer Josef Bobkowski, Tochter des verstorbenen Besitzers Konkel und dessen Ehefrau Magdalena, geb. (unbekannt) - Vornamen des Mannes unbekannt - früher wohnhaft in Mirchau, zu Mirchau in des Anzeigenden Wohnung am dreißigsten März […] nachmittags um zehn Uhr verstorben sei. Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: Alexander Bobkowski.*

Po polsku: Akt nr 23. Mirachowo, dnia 31 marca 1914 roku. […] właściciel gospodarstwa Aleksander Bobkowski, zamieszkały w Mirachowie na wybudowaniu, zgłosił, że wdowa po gospodarzu na dożywociu Ewa Bobkowska z domu Konkel, lat 88, wyznania katolickiego, zamieszkała w Mirachowie na wybudowaniu, urodzona w Mirachowie, dawniej przez 42 lata zamężna za właścicielem gospodarstwa Józefem Bobkowskim, córka zmarłego właściciela gospodarstwa Konkla i jego żony Magdaleny z domu (nieznane), przy czym imię męża jest nieznane, dawniej zamieszkałych w Mirachowie, zmarła w Mirachowie w mieszkaniu zgłaszającego dnia trzydziestego marca […] po południu o godzinie dziesiątej. Odczytano, przyjęto i podpisano: Aleksander Bobkowski.

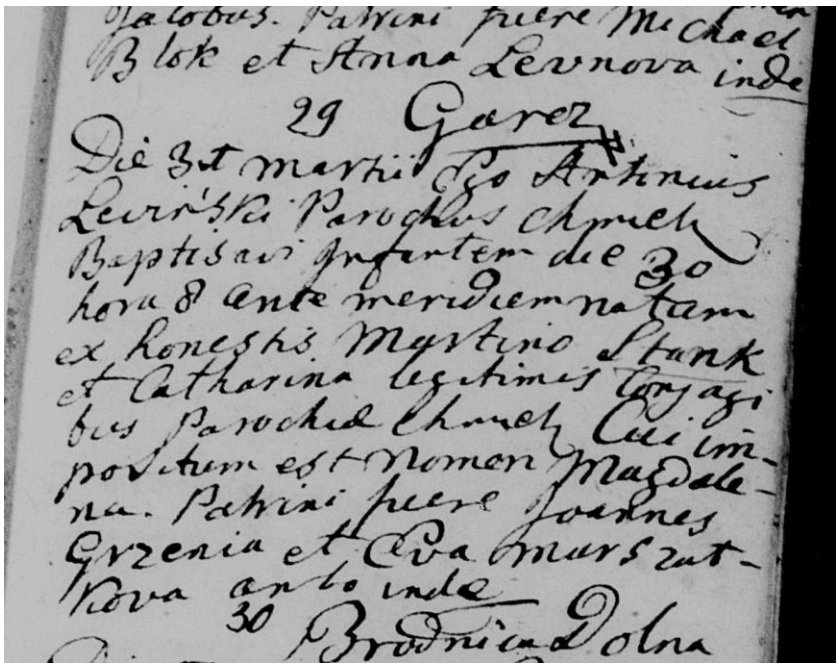
Akt zgonu Ewy mówi o czterdziestu dwóch latach małżeństwa. W rzeczywistości od ślubu w 1851 roku do śmierci Józefa w 1889 roku minęło trzydzieści osiem lat. Różnica bierze się stąd, że Aleksander podał urzędnikowi liczbę lat małżeństwa z pamięci, tak samo jak wiek matki.

Rodzice Ewy

Aleksander, który zgłaszał śmierć matki, nie pamiętał imienia swojego dziadka ani nazwiska panieńskiego swojej babki. Akt zgonu Ewy podaje tylko, że jej ojciec nazywał się Konkel i był właścicielem gospodarstwa w Mirachowie, a matka miała na imię Magdalena. Dlatego na planszy drzewa ojciec Ewy ma znak zapytania zamiast imienia. Przypuszczamy, że był nim Wojciech Konkel z Mirachowa, zapisywany w aktach jako Albrecht albo Adalbert. W 1827 roku ożenił się on w Chmielnie z Magdaleną Stankowską z Garcza. Nazwisko Konkel pisano w tych stronach także Konkol i Kąkol.

Magdalena Stankowska (ur. 1805) i jej rodzice

Magdalena urodziła się 30 marca 1805 roku o ósmej rano we wsi Garcz pod Chmielnem. Nazajutrz ochrzcił ją w Chmielnie proboszcz Antoni Lewiński. Jej rodzicami byli Marcin Stank i Katarzyna. To jedyna Magdalena z tej rodziny w Garczu w tamtych latach. W 1827 roku wychodziła za mąż jako dwudziestodwuletnia panna z Garcza. Miała młodszego brata Michała, ochrzczonego 20 września 1807 roku.

Il. 22. Wpis chrztu Magdaleny Stank, księga chrztów parafii Chmielno, akt 29 z 1805 r. U góry widać koniec poprzedniego wpisu, a na dole nagłówek następnego.

Wpis chrztu Magdaleny Stank, 1805

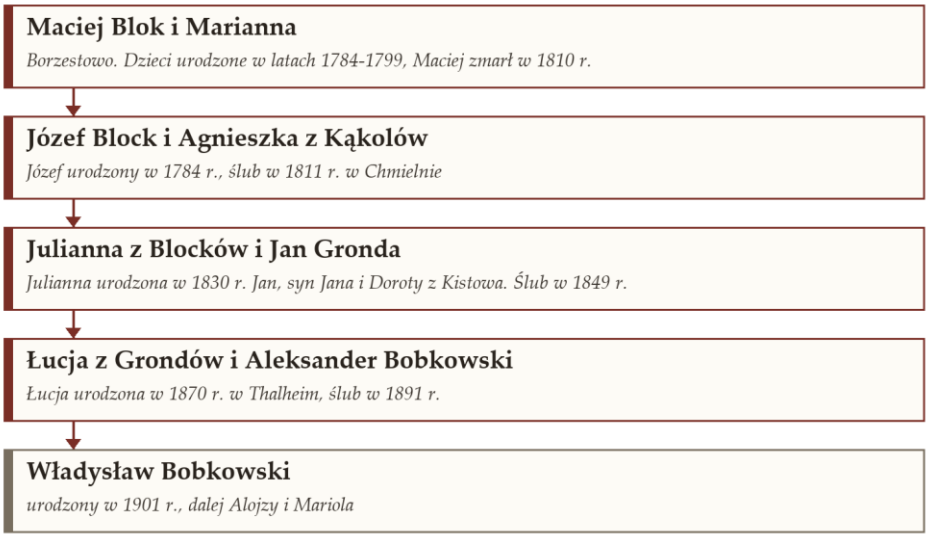
Tekst oryginalny (łacina): *29 Garcz. Die 31 martii Ego Antonius Lewinski Parochus Chmiel. Baptisavi Infantem die 30 hora 8 ante meridiem natam ex honestis Martino Stank et Catharina legitimis Conjugibus Parochiae Chmiel. Cui impositum est Nomen Magdalena. Patrini fuere Joannes Grzenia et Eva Marszałkowa ambo inde.*

Po polsku: 29. Garcz. Dnia 31 marca ja, Antoni Lewiński, proboszcz chmieleński, ochrzciłem dziecko urodzone dnia 30 o godzinie 8 przed południem z uczciwych Marcina Stanka i Katarzyny, prawych małżonków parafii chmieleńskiej. Nadano mu imię Magdalena. Chrzestnymi byli Jan Grzenia i Ewa Marszałkowa, oboje stamtąd.

Ojciec Magdaleny, **Marcin Stankowski**, urodził się w Garczu 27 września 1778 roku. W młodości zapisywano go krótko „Stank", a w akcie zgonu już „Stankowski". 24 stycznia 1804 roku ożenił się w parafii Chmielno z dwudziestoletnią panną **Katarzyną Reglin**. Zmarł nagle 25 czerwca 1838 roku w Garczu. Jako przyczynę śmierci ksiądz zapisał „Schlagfluss", czyli udar. Zostawił żonę i dziewięcioro dzieci, z których pięcioro było jeszcze nieletnich. Katarzyna przeżyła go o jedenaście lat i zmarła w Garczu jako wdowa 17 listopada 1849 roku.

Rodzicami Marcina byli **Marcin Stank** starszy i **Ewa** z Garcza. Znamy ich z aktu chrztu syna z 1778 roku. Nazwiska panieńskiego Ewy akt nie podaje. Mieli jeszcze trzech synów: Wojciecha (urodzonego w 1780 roku), Jana (urodzonego w 1782 roku i zmarłego jako niemowlę w 1783 roku) i Jakuba (urodzonego w 1784 roku). Na planszy drzewa nazwiska Stankowski i Reglin mają znaki zapytania, bo akt zgonu Ewy Bobkowskiej z Konklów nie podaje nazwiska panieńskiego jej matki.

Grondowie: rodzina Łucji, żony Aleksandra

Il. 23. Schemat pokazuje, kto po kim następował wśród Blocków i Grondów, przodków Łucji Bobkowskiej.

Jan Gronda (zm. 1882)

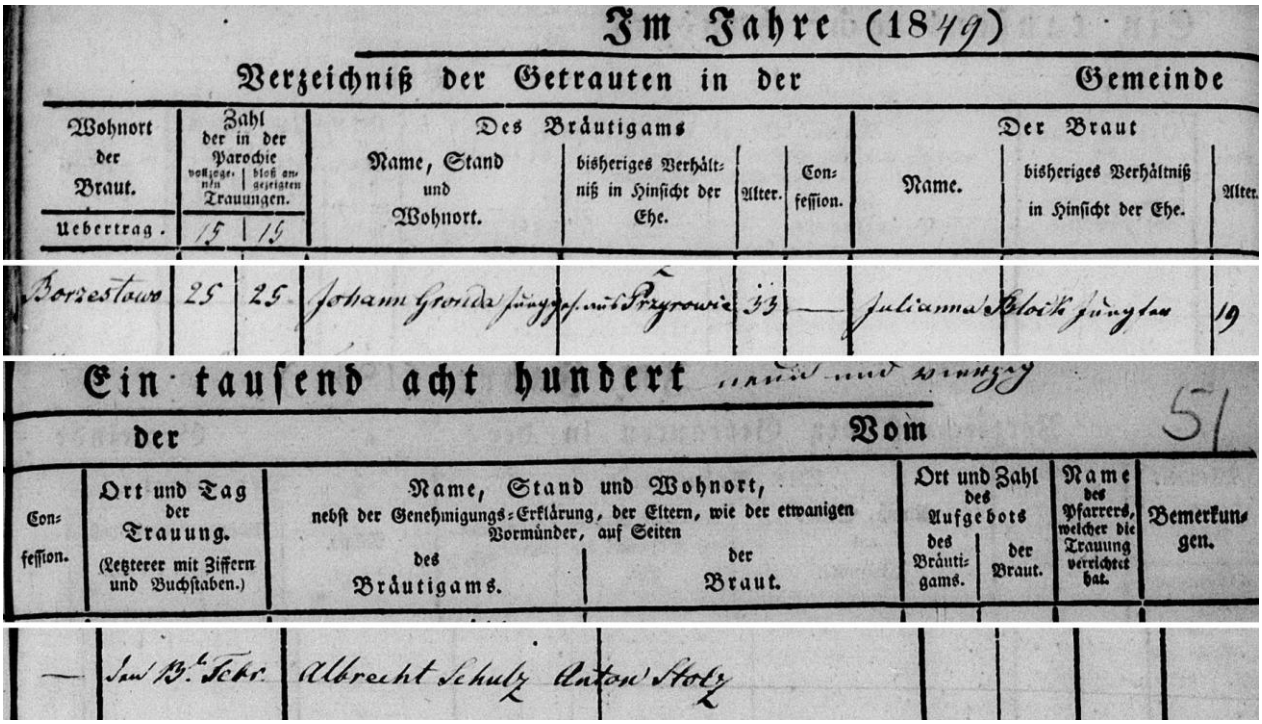
Urodzenie	między 1810 a 1816 r., Kistowo
Rodzice	Dorota i Jan Gronda, właściciel gospodarstwa na wybudowaniu w Kistowie
Ślub	13 lutego 1849 r. w Chmielnie, z Julianną Block z Borzestowa
Dzieci	wśród nich Łucja Julianna (1870)
Śmierć	29 grudnia 1882 r. o jedenastej wieczorem, Thalheim

Jan Gronda, ojciec Łucji, pochodził z Kistowa, wsi w parafii Sulęczyno, na zachodnim skraju powiatu kartuskiego. Jego rodzice, Jan Gronda starszy i Dorota, mieli tam gospodarstwo na wybudowaniu i tam oboje zmarli.

Dwa akty podają różny wiek Jana młodszego. Akt ślubu z 1849 roku podaje, że miał trzydzieści trzy lata, co wskazuje na urodzenie w 1816 roku. Akt zgonu z 1882 roku podaje, że miał siedemdziesiąt dwa lata, co wskazuje na urodzenie w 1810 roku.

13 lutego 1849 roku Jan ożenił się w Chmielnie z Julianną Block z Borzestowa. Panna młoda miała osiemnaście lat, a księga ślubów podaje, że miała dziewiętnaście. Potem małżonkowie osiedli

w Thalheim. Jan był tam „Rentenbauer”, czyli gospodarzem na rencie. 30 grudnia 1870 roku urodziła im się córka Łucja Julianna. Jej matka miała wtedy czterdzieści lat, a ojciec ponad pięćdziesiąt.

Im Jahre (1849)

Verzeichniß der Getrauten in der Gemeinde

Wohnort der Braut.	Zahl der in der Parochie vollzogenen Trauungen.	bloß angezeigten Trauungen.	Des Bräutigams Name, Stand und Wohnort.	bisheriges Verhältniß in Hinsicht der Ehe.	Alter.	Confession.	Der Braut Name.	bisheriges Verhältniß in Hinsicht der Ehe.	Alter.
Uebertrag.	15	15							
Borzestowo	25	25	Johann Gronda Jüngg.	s. m. Przyrowie	33	—	Julianna Block	Jüngfrau	19

Ein tausend acht hundert

Vom der

51

Confession.	Ort und Tag der Trauung. (Letzterer mit Ziffern und Buchstaben.)	Name, Stand und Wohnort, nebst der Genehmigungs-Erklärung, der Eltern, wie der etwanigen Vormünder, auf Seiten des Bräutigams.	der Braut.	Ort und Zahl des Aufgebots des Bräutigams.	der Braut.	Name des Pfarrers, welcher die Trauung verrichtet hat.	Bemerkungen.
—	Sam 13.ten Febr.	Albrecht Schulz Anton Stolz					

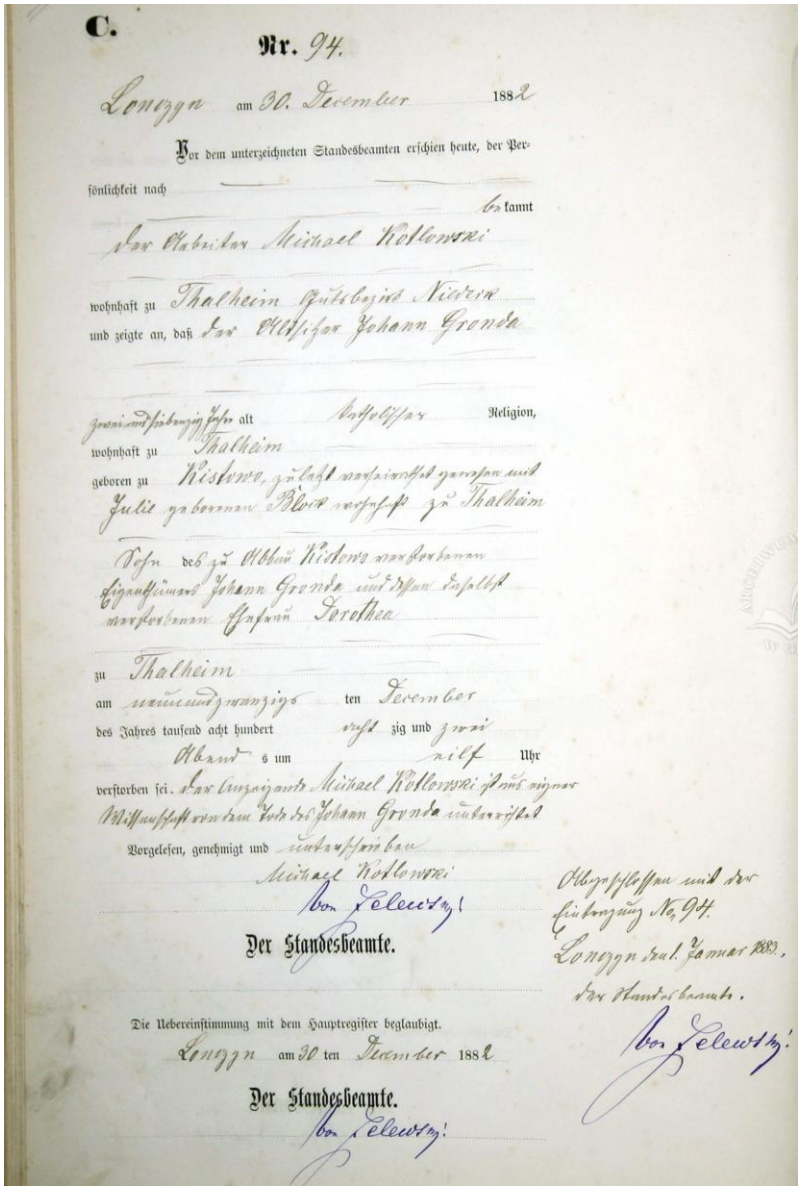
Il. 24. Ślub Jana Grondy i Julianny Block, księga ślubów parafii Chmielno, akt 25 z 1849 r. Wpis biegnie przez dwie sąsiednie strony księgi. U góry widać lewą stronę z drukowanym nagłówkiem i wierszem aktu, a pod nią prawą stronę z nagłówkiem i dalszym ciągiem tego samego wiersza.

Wpis ślubu Jana Grondy i Julianny Block, 1849

Tekst oryginalny (niemiecki): *Wohnort der Braut: Borzestowo. Zahl der Trauungen: 25. Des Bräutigams Name, Stand und Wohnort: Johann Gronda, Jünggesell aus Przyrowie. Alter: 33. Der Braut Name: Julianna Block, Jungfer. Alter: 19. Ort und Tag der Trauung: den 13. Febr. [rubryka zgody rodziców albo opiekunów:] Albrecht Schulz, Anton Stolz.*

Po polsku: Miejsce zamieszkania panny młodej: Borzestowo. Numer ślubu: 25. Imię, stan i miejsce zamieszkania pana młodego: Jan Gronda, kawaler z Przyrowia. Wiek: 33. Imię panny młodej: Julianna Block, panna. Wiek: 19. Miejsce i dzień ślubu: 13 lutego. W rubryce zgody rodziców albo opiekunów: Albrecht Schulz, Anton Stolz.

Jan zmarł w Thalheim 29 grudnia 1882 roku, w przeddzień dwunastych urodzin córki. Jego śmierć zgłosił w urzędzie sąsiad, robotnik Michał Kotłowski. Urzędnik zapisał Jana jako gospodarza na dożywociu, urodzonego w Kistowie, męża Julianny z domu Block. Zapisał też jego rodziców: Dorotę oraz Jana Grondę, właściciela gospodarstwa na wybudowaniu w Kistowie. Żaden inny dokument ich nie wymienia. Julianna żyła jeszcze w 1891 roku, gdy Łucja wychodziła za mąż za Aleksandra Bobkowskiego.

C.

Nr. 94.

Łączyna am 30. December 1882

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt

der Gabridar Michael Kotlowski

wohnhaft zu Thalheim Gutsbezirk Nieden

und zeigte an, daß der Ackerhof Johann Gronda

[illegible] alt katholischer Religion,

wohnhaft zu Thalheim

geboren zu Nieden, zuletzt wohnhaft gewesen und

Julie geborenen Block verstorben zu Thalheim

Sohn des zu Albin Nieden wohnhaften

Eigenkäthners Johann Gronda und dessen Ehefrau

wohnhaften Johanne Dorothea

zu Thalheim

am einundzwanzigsten ten December

des Jahres tausend acht hundert zwei und

Abend 8 um halb Uhr

verstorben sei. Der Anzeigende Michael Kotlowski [illegible]

Mitunterschriebene [illegible] Johann Gronda [illegible]

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben

Michael Kotlowski

von Zelewitz

Der Standesbeamte.

Die Uebereinstimmung mit dem Hauptregister beglaubigt.

Łączyna am 30 ten Dezember 1882

Der Standesbeamte.

von Zelewitz

Abgeschlossen und der Fortsetzung No. 94.

Łączyna den 2 Januar 1883.

Der Standesbeamte.

von Zelewitz

Il. 25. Akt zgonu Jana Grondy, urząd stanu cywilnego Kamienica Szlachecka z siedzibą w Łączynie, akt 94 z 1882 r. Był to ostatni wpis tego roku, stąd dopisek urzędnika z prawej strony.

Akt zgonu Jana Grondy, 1882

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 94. Lonczyn am 30. December 1882. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Arbeiter Michael Kotlowski, wohnhaft zu Thalheim Gutsbezirk Niedeck, und zeigte an, daß der Altsitzer Johann Gronda, zwei und siebenzig Jahr alt, katholischer Religion, wohnhaft zu Thalheim, geboren zu Kistowo, zuletzt verheirathet gewesen mit Julie geborenen Block, wohnhaft zu Thalheim, Sohn des zu Abbau Kistowo verstorbenen Eigenthümers Johann Gronda und dessen daselbst verstorbenen Ehefrau Dorothea, zu Thalheim am neun und zwanzigsten December des Jahres tausend acht hundert achtzig und zwei Abends um eilf Uhr verstorben sei. Der Anzeigende Michael Kotlowski ist aus eigener Wissenschaft von dem Tode des Johann Gronda unterrichtet. Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: Michael Kotlowski. Der Standesbeamte von Zelewski. [Dopisek:] Abgeschlossen mit der Eintragung No. 94. Lonczyn den 1. Januar 1883. Der Standesbeamte von Zelewski.*

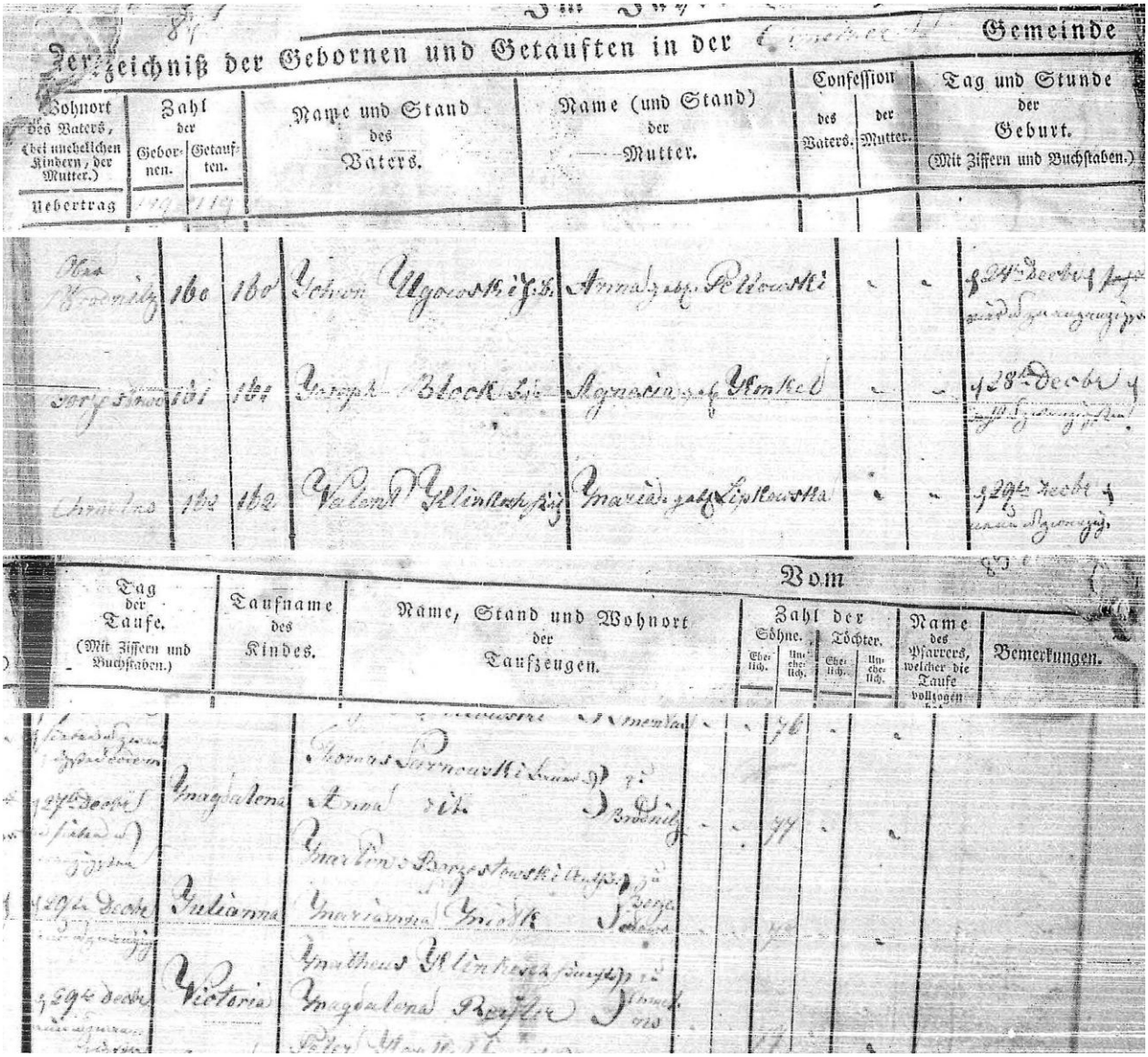
Po polsku: Nr 94. Łączyno, dnia 30 grudnia 1882 r. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dziś, znany co do osoby, robotnik Michał Kotłowski, zamieszkały w Thalheim w obszarze dworskim Niedeck (Niedeck to dziś Kamienica Szlachecka koło Stężycy, Thalheim było osadą tego majątku). Zgłosił on, że dożywotnik Jan Gronda, lat siedemdziesiąt dwa, wyznania katolickiego, zamieszkały w Thalheim, urodzony w Kistowie, ostatnio żonaty z Julią z domu Block, zamieszkałą w Thalheim, syn zmarłego na wybudowaniu w Kistowie właściciela gospodarstwa Jana Grondy i jego zmarłej tamże żony Doroty, zmarł w Thalheim dwudziestego dziewiątego grudnia tysiąc osiemset osiemdziesiątego drugiego roku o jedenastej wieczorem. Zgłaszający Michał Kotłowski wie o śmierci Jana Grondy z własnej wiedzy. Odczytano, przyjęto i podpisano: Michael Kotlowski. Urzędnik stanu cywilnego von Zelewski. Dopisek: Zamknięto na wpisie nr 94. Łączyno, dnia 1 stycznia 1883 r. Urzędnik stanu cywilnego von Zelewski.

Blockowie i Kąkolowie: rodzina Julianny, matki Łucji

Nazwisko tej rodziny księża pisali po łacinie „Blok", a pruskie tabele po niemiecku „Block". To ta sama rodzina z Borzestowa, wsi w parafii Chmielno, leżącej na zachód od Kartuz. W parafii Chmielno mieszkały wtedy cztery różne rodziny Bloków.

Julianna z Blocków (ur. 1830)

Julianna urodziła się w Borzestowie 28 grudnia 1830 roku o czwartej i nazajutrz została ochrzczona w Chmielnie. Była córką Józefa Blocka i Agnieszki z domu Konkel. Do chrztu trzymali ją Marcin Borzestowski i Marianna. W lutym 1849 roku, mając osiemnaście lat, wyszła za mąż za Jana Grondę.

Il. 26. Chrzest Julianny Block, księga chrztów parafii Chmielno, akt 161 z 1830 r. U góry widać drukowany nagłówek i trzy wiersze z lewej strony księgi, gdzie zapisano wieś, rodziców i urodzenie. Pod nimi widać nagłówek i dalszy ciąg tych samych trzech wierszy z prawej strony, gdzie zapisano chrzest, imię i chrzestnych. Wiersz Julianny jest środkowy. Atrament jest bardzo wyblakły, dlatego kontrast zdjęcia został wzmocniony.

Wpis chrztu Julianny Block, 1830

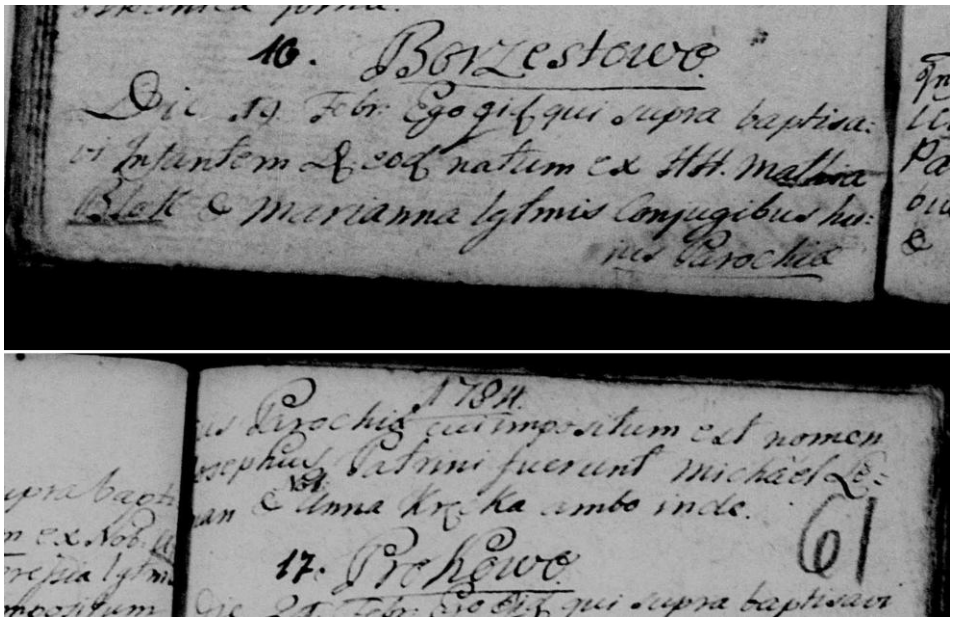
Tekst oryginalny (niemiecki): *Wohnort des Vaters: Borzestowo. Zahl der Gebornen: 161. Name und Stand des Vaters: Joseph Block, Lös:[?]. Name der Mutter: Agnesia geb. Konkel. Tag und Stunde der Geburt: 28 Decbr, 4. Tag der Taufe: 29 Decbr. Taufname des Kindes: Julianna. Name, Stand und Wohnort der Taufzeugen: Martin Borzestowski, Häusl:[?], Marianna Gniek[?].*

Po polsku: Miejsce zamieszkania ojca: Borzestowo. Numer urodzenia: 161. Imię i stan ojca: Józef Block, [skrót stanu nieczytelny]. Imię matki: Agnieszka z domu Konkel. Dzień i godzina urodzenia: 28 grudnia, godzina 4. Dzień chrztu: 29 grudnia. Imię nadane dziecku: Julianna. Imię, stan i miejsce zamieszkania chrzestnych: Marcin Borzestowski, chałupnik[?], Marianna Gniek[?].

Józef Block (ur. 1784) i Agnieszka z Kąkolów

Józef	urodzony i ochrzczony 19 lutego 1784 r., Borzestowo
Rodzice Józefa	Maciej Blok i Marianna
Agnieszka	z domu Kąkol, urodzona około 1790 r.
Ślub	11 lutego 1811 r. w Chmielnie
Dzieci	wśród nich Julianna (1830)

Józef urodził się w Borzestowie 19 lutego 1784 roku i jeszcze tego samego dnia został ochrzczony. Do chrztu trzymali go Michał Leman i szlachcianka Anna Krzęcka, oboje z Borzestowa.

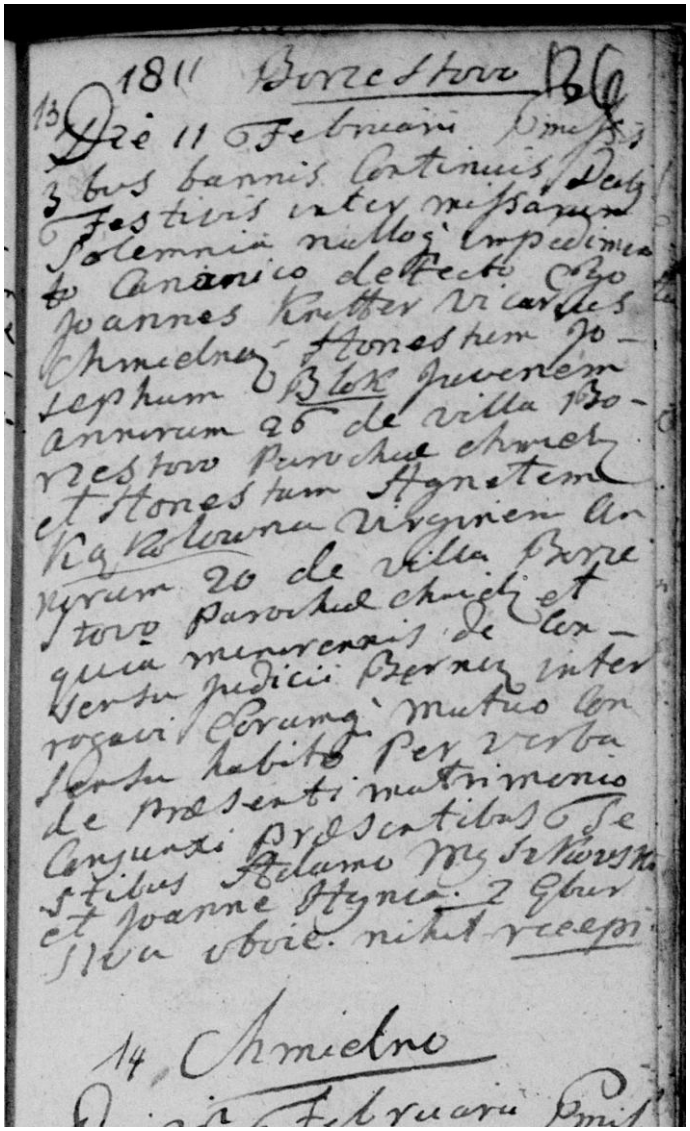
Il. 27. Akt chrztu Józefa Bloka, księga chrztów parafii Chmielno, akt 16 z 1784 r. Wpis zaczyna się na dole jednej strony i kończy na górze następnej.

Akt chrztu Józefa Bloka, 1784

Tekst oryginalny (łacina): *16. Borzestowo. Die 19. Febr: Ego q[ui] s[upra] baptisavi Infantem d[ie] eod[em] natum ex HH. Mathia Blok & Marianna l[e]g[iti]mis Conjugibus hujus Parochiae cui impositum est nomen Josephus. Patrini fuerunt Michael Leman & Nob: Anna Krzecka ambo inde.*

Po polsku: 16. Borzestowo. Dnia 19 lutego ja, ten sam ksiądz co wyżej, ochrzciłem dziecko urodzone tego samego dnia z uczciwych Macieja Bloka i Marianny, prawych małżonków tej parafii, któremu nadano imię Józef. Chrzestnymi byli Michał Leman i szlachetna Anna Krzęcka, oboje stamtąd.

11 lutego 1811 roku dwudziestosześcioletni Józef ożenił się w Chmielnie z dwudziestoletnią Agnieszką. Akt ślubu nazywa ją „Kąkolówna", a akty chrztu jej dzieci piszą „Konkel". To dwie pisownie tego samego kaszubskiego nazwiska. Agnieszka była w dniu ślubu niepełnoletnia i nie miała już ojca, dlatego zgodę na ślub dał sąd opiekuńczy w Kościerzynie. Świadkami byli dwaj gburzy, czyli zamożni kaszubscy gospodarze.

Il. 28. Wpis ślubu Józefa Bloka i Agnieszki Kąkolówny, księga ślubów parafii Chmielno, akt 13 z 1811 r. Na dole zaczyna się następny wpis, numer 14.

Wpis ślubu Józefa Bloka i Agnieszki Kąkolówny, 1811

Tekst oryginalny (łacina): *1811. Borzestowo. 13. Die 11 Februarii praemissis 3bus bannis continuis diebus festivis inter missarum solemnia nulloq[ue] impedimento canonico detecto Ego Joannes Knitter Vicarius Chmielnen[sis] Honestum Josephum Blok juvenem annorum 26 de villa Borzestowo Parochiae Chmiel[nensis] et Honestam Agnetem Kąkolowna virginem annorum 20 de villa Borzestowo Parochiae ejusdem, de licentia[?], qua minorennis, de consensu Judicii Berent[?], interrogavi eorumq[ue] mutuo consensu habito per verba de praesenti matrimonio conjunxi. Praesentibus Testibus Adamo Myszkowski et Joanne Hyncia[?]. 2 Gbur[i]. [S]ua[?] ob vic[?] nihil recepi.*

Po polsku: Rok 1811. Borzestowo. Akt 13. Dnia 11 lutego, po trzech zapowiedziach ogłoszonych w kolejne dni świąteczne podczas uroczystych mszy i nie wykrywszy żadnej przeszkody kościelnej, ja, Jan Knitter, wikary chmieleński, zapytałem uczciwego Józefa Bloka (kawalera lat 26 ze wsi Borzestowo w parafii chmieleńskiej) i uczciwą Agnieszkę Kąkolównę (pannę lat 20 ze wsi Borzestowo w tej samej parafii, która jako niepełnoletnia miała pozwolenie[?] i zgodę sądu w Kościerzynie[?]). Po otrzymaniu ich wzajemnej zgody połączyłem ich małżeństwem słowami wypowiedzianymi w czasie teraźniejszym. W obecności świadków Adama Myszkowskiego i Jana Hynci[?]. Dwaj gburzy. [Dopisek o opłacie, częściowo nieczytelny:] nic nie pobrałem.

Maciej Blok (zm. 1810) i Marianna

Rodzice Józefa mieszkali w Borzestowie przez co najmniej piętnaście lat. W księgach księża zapisywali ojca łacińskim imieniem Mathias. W latach 1784-1799 ochrzczono w Chmielnie sześcioro ich dzieci.

Dziecko	Urodzenie
Józef	19 II 1784
Wojciech	16 III 1786
Michał	27 IX 1788
Katarzyna	18 X 1794
Maciej	24 II 1797
Franciszek	18 VI 1799

Do tej rodziny należała najpewniej także Marianna Blokówna, urodzona około 1792 roku. 4 lutego 1811 roku, tydzień przed ślubem Józefa, wzięła ślub w Borzestowie, również za zgodą opiekuna wyznaczonego przez sąd. Maciej Blok w lutym 1811 roku już nie żył, bo zmarł w 1810 roku. Nazwiska panieńskiego jego żony Marianny żaden akt chrztu nie podaje. Przypuszczamy, że była to Marianna Karczówna, która w 1782 roku wyszła za mąż za Macieja Bloka w Stężycy.

Bachowie: rodzina Heleny, żony Władysława

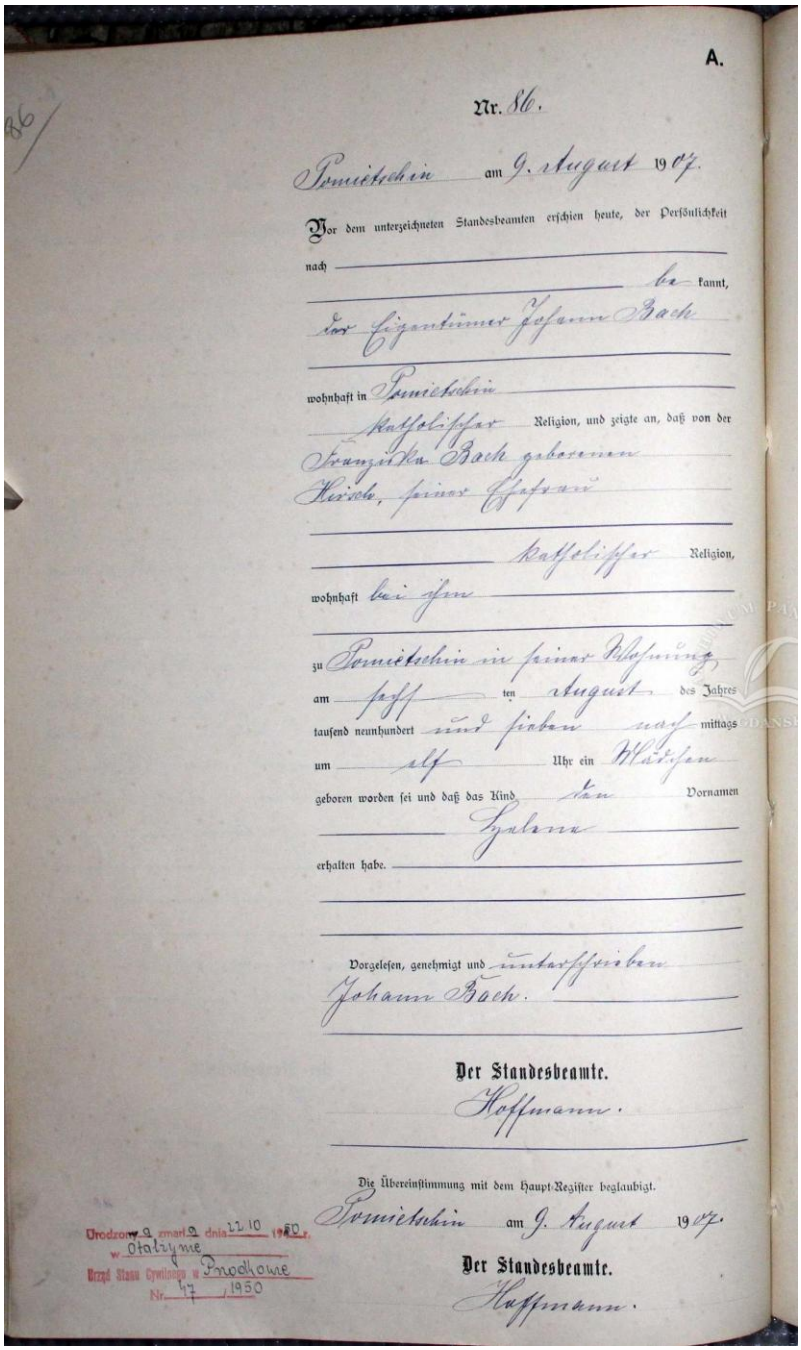
Il. 29. Schemat pokazuje, kto po kim następował wśród Uzdrowskich, Bachów i Hirschów, przodków Heleny Bobkowskiej.

Nazwisko Bachów brzmi po niemiecku, ale Bachowie to stara katolicka rodzina kaszubska. W parafii Przodkowo mieszkali w wielu wsiach: w Rębie, Barwiku, Kawlach, Załężu, Pomieczynie, Kosowie i Otalżynie. Otalżyno leży nad jeziorem, na północ od Kartuz. W tej wsi gospodarzyli rodzice Heleny i w niej urodził się Alojzy.

Helena z Bachów (1907-1950)

Urodzenie	6 sierpnia 1907 r. o jedenastej wieczorem, Pomieczyno
Rodzice	Jan Bach i Franciszka z Hirschów
Rodzeństwo	Anna (1899), Franciszek (1900), Jan (1901), Agnieszka (1903), Leon (1904, zm. 1907)
Mąż	Władysław Bobkowski z Mirachowa, gospodarz w Otalżynie
Śmierć	22 października 1950 r., Otalżyno

Helena była babcią Marioli ze strony ojca. Urodziła się jako szóste i najmłodsze dziecko Jana i Franciszki. Jej rodzice przenosili się w tych latach między Otalżynem a sąsiednim Pomieczynem: starsze dzieci rodziły się raz w jednej, raz w drugiej wsi. Helena przyszła na świat w Pomieczynie. Pięć miesięcy wcześniej, 4 marca 1907 roku, zmarł jej niespełna trzyletni brat Leon.

A.

Nr. 86.

Pomietschin am 9. August 1907.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Eigentümer Johann Bach wohnhaft in Pomietschin Katholischer Religion, und zeigte an, daß von der Franziska Bach geborenen Hirsch, seiner Ehefrau katholischer Religion, wohnhaft bei ihm zu Pomietschin in seiner Wohnung am sechsten ten August des Jahres tausend neunhundert und sieben nachmittags um elf Uhr ein Mädchen geboren worden sei und daß das Kind ihm Vornamen Helena erhalten habe.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben Johann Bach.

Der Standesbeamte. Hoffmann.

Die Übereinstimmung mit dem Haupt-Register beglaubigt.

Pomietschin am 9. August 1907.

Der Standesbeamte. Hoffmann.

Urodzony/a zmarły/a dnia 22.10 1950 r. w Otalżynie
Urząd Stanu Cywilnego w Pruszkowie
Nr. 47 /1950

Il. 30. Akt urodzenia Heleny Bach, urząd stanu cywilnego w Pomieczynie, akt 86 z 1907 r. Na dole widać podpis ojca, a w lewym dolnym rogu czerwony polski dopisek o jej śmierci w 1950 r.

Akt urodzenia Heleny Bach, 1907

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 86. Pomietschin, am 9. August 1907. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Eigentümer Johann Bach, wohnhaft in Pomietschin, katholischer Religion, und zeigte an, daß von der Franziska Bach geborenen Hirsch, seiner Ehefrau, katholischer Religion, wohnhaft bei ihm, zu Pomietschin in seiner Wohnung am sechsten August des Jahres tausend neunhundert und sieben nachmittags um elf Uhr ein Mädchen geboren worden sei und daß das Kind den Vornamen Helene erhalten habe. Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: Johann Bach. Der Standesbeamte: Hoffmann. [dopisek po polsku:] zmarła dnia 22.10.1950 r. w Otalżynie, Urząd Stanu Cywilnego w Przodkowie, Nr 47/1950.*

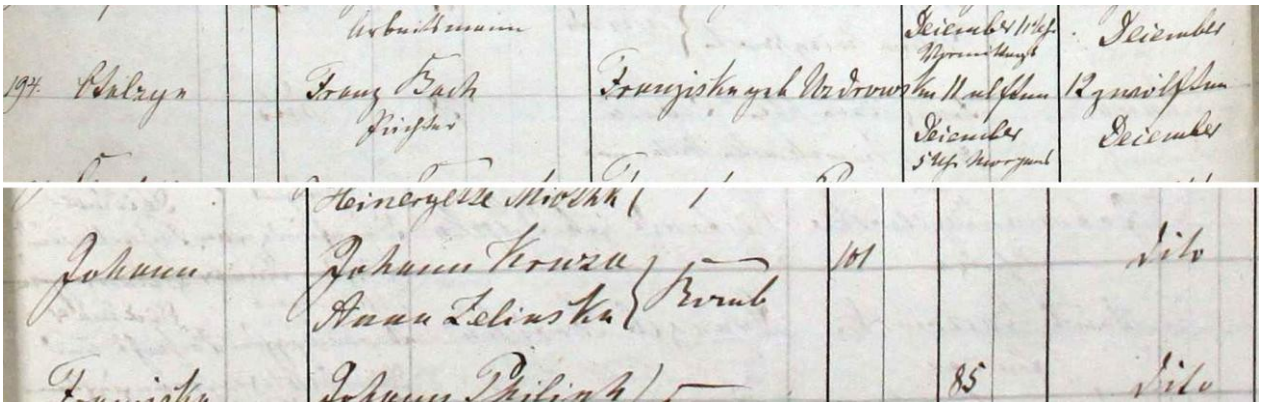
Po polsku: Akt nr 86. Pomieczyno, dnia 9 sierpnia 1907 roku. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dziś znany mu osobiście właściciel gospodarstwa Jan Bach, zamieszkały w Pomieczynie, wyznania katolickiego. Zgłosił on, że Franciszka Bach z domu Hirsch, jego żona, wyznania katolickiego, mieszkająca przy nim, urodziła w Pomieczynie w jego mieszkaniu dnia szóstego sierpnia roku tysiąc dziewięćset siódmego po południu o godzinie jedenastej dziewczynkę i że dziecko otrzymało imię Helena. Odczytano, przyjęto i podpisano: Jan Bach. Urzędnik stanu cywilnego: Hoffmann. Dopisek po polsku: zmarła dnia 22 października 1950 roku w Otalżynie, Urząd Stanu Cywilnego w Przodkowie, akt nr 47 z 1950 roku.

Rodzina wróciła potem do Otalżyna. Helena wyszła za mąż za Władysława Bobkowskiego z Mirachowa i urodziła pięcioro dzieci. Zmarła w Otalżynie 22 października 1950 roku, mając czterdzieści trzy lata. W tym samym roku zmarli oboje jej rodzice.

Jan Bach (1869-1950)

Urodzenie	11 grudnia 1869 r. o piątej rano, Otalżyno
Chrzest	12 grudnia 1869 r., parafia Przodkowo
Rodzice	rybak Franciszek Bach i Franciszka z Uzdrowskich
Ślub	12 listopada 1897 r., urząd stanu cywilnego w Kartuzach, z Franciszką Hirsch
Dzieci	sześcioro: Anna, Franciszek, Jan, Agnieszka, Leon, Helena
Zajęcie	właściciel gospodarstwa w Otalżynie i w Pomieczynie
Śmierć	11 sierpnia 1950 r., Otalżyno

Jan był pradziadkiem Marioli. Urodził się w Otalżynie jako syn rybaka. Do chrztu trzymali go Jan Kruza i Anna Zielińska z Barwiku.

Il. 31. Chrzest Jana Bacha, księga chrztów parafii Przodkowo, akt 194 z 1869 r. Jeden wiersz tabeli biegnie przez obie strony księgi. U góry widać część z lewej strony, gdzie zapisano wieś, rodziców, urodzenie i chrzest. Pod nią widać część z prawej strony, gdzie zapisano imię i chrzestnych.

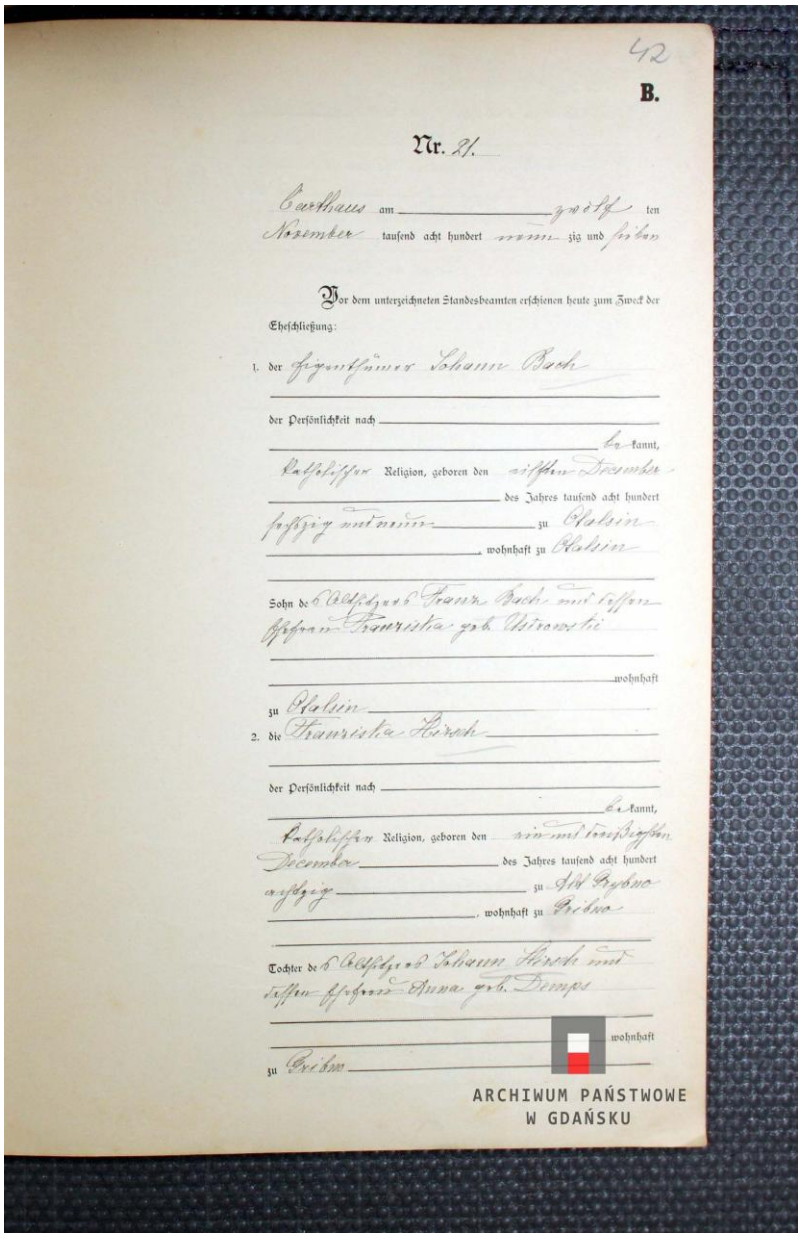
Wpis chrztu Jana Bacha, 1869

Tekst oryginalny (niemiecki): *Wohnort des Vaters: Ptalzyn. Name, Stand und Confession des Vaters: Franz Bach, Fischer. Name und Confession der Mutter: Franziska geb. Uzdrowska. Tag und Stunde der Geburt: den 11 elften December, 5 Uhr Morgens. Tag der Taufe: 12 zwölften December. Taufname des Kindes: Johann. Name, Stand und Wohnort der Taufzeugen: Johann Kruza, Anna Zelinska, Barwik. Zahl der Söhne ehelich: 101.*

Po polsku: Miejsce zamieszkania ojca: Otalżyno. Imię, stan i wyznanie ojca: Franciszek Bach, rybak. Imię i wyznanie matki: Franciszka z domu Uzdrowska. Dzień i godzina urodzenia: 11 grudnia, godzina 5 rano. Dzień chrztu: 12 grudnia. Imię nadane dziecku: Jan. Imię, stan i miejsce zamieszkania chrzestnych: Jan Kruza, Anna Zielińska, Barwik. Liczba synów ślubnych: 101.

Liczba 101 na końcu wiersza znaczy, że Jan był sto pierwszym chłopcem ochrzczonym w tej parafii w 1869 roku.

12 listopada 1897 roku dwudziestosiedmioletni Jan ożenił się z siedemnastoletnią Franciszką Hirsch ze Starego Grzybna. Ślub cywilny zawarli w urzędzie w Kartuzach. Jednym ze świadków był ojciec panny młodej. Wszyscy czworo, czyli młodzi i obaj świadkowie, podpisali akt własnoręcznie.

42

B.

Nr. 21.

Cartháus am zwölf ten
November tausend acht hundert neun zig und sieben

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zweck der Eheschließung:

1. der Fischereiaufseher Johann Bach
der Persönlichkeit nach bekannt,
katholischer Religion, geboren den elften December
des Jahres tausend acht hundert
siebzig neun zu Ptalsin
wohnhaft zu Ptalsin
Sohn des Ackerwirths Franz Bach und dessen
Ehefrau Franziska geb. Uzdrowska
wohnhaft
zu Ptalsin
2. die Franziska Hirsch
der Persönlichkeit nach bekannt,
katholischer Religion, geboren den neun und zwanzigsten
December des Jahres tausend acht hundert
siebzig zu Alt Grybno
wohnhaft zu Gribno
Tochter des Ackerwirths Johann Hirsch und
dessen Ehefrau Anna geb. Dompke
wohnhaft
zu Gribno

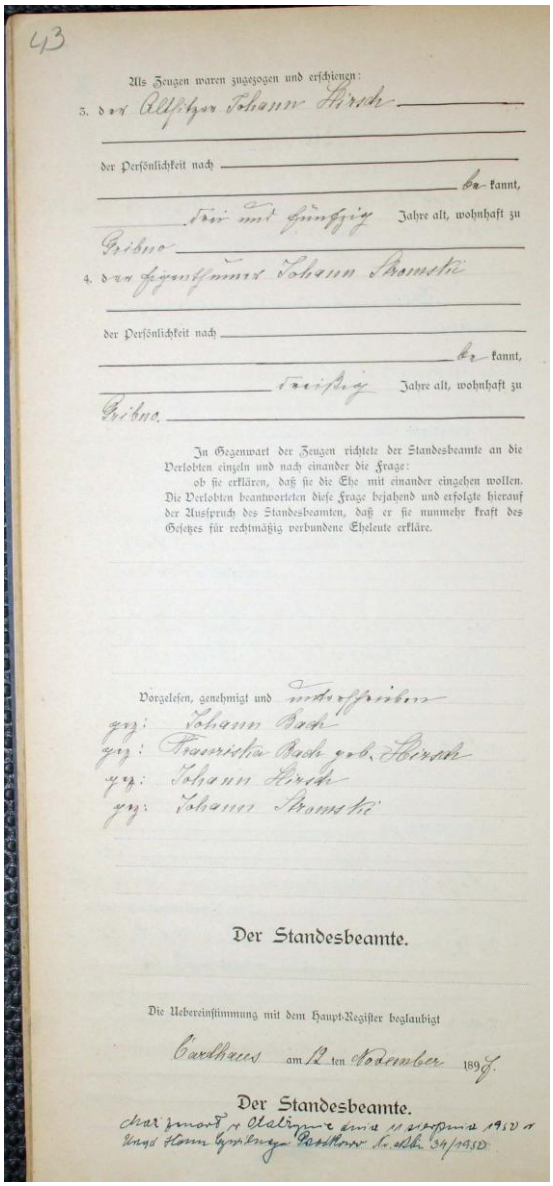
ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W GDAŃSKU

Il. 32. Akt ślubu Jana Bacha i Franciszki Hirsch, urząd stanu cywilnego w Kartuzach, akt 21 z 1897 r. Zdjęcie pokazuje pierwszą stronę aktu, na której zapisano dane obojga młodych i ich rodziców.

Akt ślubu Jana Bacha i Franciszki Hirsch, 1897 (pierwsza strona)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 21. Carthaus, am zwölften November tausend acht hundert neunzig und sieben. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zweck der Eheschließung: 1. der Eigenthümer Johann Bach, der Persönlichkeit nach bekannt, katholischer Religion, geboren den eilften December des Jahres tausend acht hundert sechzig und neun zu Otalsin, wohnhaft zu Otalsin, Sohn des Altsitzers Franz Bach und dessen Ehefrau Franziska geb. Ostrowski, wohnhaft zu Otalsin. 2. die Franziska Hirsch, der Persönlichkeit nach bekannt, katholischer Religion, geboren den ein und dreißigsten December des Jahres tausend acht hundert achtzig zu Alt Grybno, wohnhaft zu Gribno, Tochter des Altsitzers Johann Hirsch und dessen Ehefrau Anna geb. Demps, wohnhaft zu Gribno.*

Po polsku: Akt nr 21. Kartuzy, dnia dwunastego listopada tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego siódmego roku. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawili się dziś w celu zawarcia małżeństwa: 1. właściciel gospodarstwa Jan Bach, znany osobiście, wyznania katolickiego, urodzony jedenastego grudnia tysiąc osiemset sześćdziesiątego dziewiątego roku w Otalżynie, zamieszkały w Otalżynie, syn gospodarza na dożywociu Franciszka Bacha i jego żony Franciszki z domu Ostrowski, zamieszkałych w Otalżynie. 2. Franciszka Hirsch, znana osobiście, wyznania katolickiego, urodzona trzydziestego pierwszego grudnia tysiąc osiemset osiemdziesiątego roku w Starym Grzybnie, zamieszkała w Grzybnie, córka gospodarza na dożywociu Jana Hirscha i jego żony Anny z domu Demps, zamieszkałych w Grzybnie.

43

Als Zeugen waren zugezogen und erschienen:

3. der Altsitzer Johann Hirsch

der Persönlichkeit nach bekannt,

vier und fünfzig Jahre alt, wohnhaft zu Gribno

4. der Eigenthümer Johann Bramstki

der Persönlichkeit nach bekannt,

fünfzig Jahre alt, wohnhaft zu Gribno.

In Gegenwart der Zeugen richtete der Standesbeamte an die Verlobten einzeln und nach einander die Frage: ob sie erklären, daß sie die Ehe mit einander eingehen wollen. Die Verlobten beantworteten diese Frage bejahend und erfolgte hierauf der Ausspruch des Standesbeamten, daß er sie nunmehr kraft des Gesetzes für rechtmäßig verbundene Eheleute erkläre.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben

gez: Johann Bach

gez: Franziska Bach geb. Hirsch

gez: Johann Hirsch

gez: Johann Bramstki

Der Standesbeamte.

Die Uebereinstimmung mit dem Haupt-Register beglaubigt

Carthaus am 12ten November 1897.

Der Standesbeamte.

Il. 33. Druga strona aktu ślubu Jana Bacha i Franciszki Hirsch z 1897 r. Widać na niej świadków, cztery własnoręczne podpisy, a na samym dole polski dopisek o śmierci męża.

Akt ślubu Jana Bacha i Franciszki Hirsch, 1897 (druga strona, z jednym opuszczeniem)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Als Zeugen waren zugezogen und erschienen: 3. der Altsitzer Johann Hirsch, vier und fünfzig Jahre alt, wohnhaft zu Gribno, 4. der Eigenthümer Johann Stromski, dreißig Jahre alt, wohnhaft zu Gribno. […] Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: Johann Bach, Franziska Bach geb. Hirsch, Johann Hirsch, Johann Stromski. Der Standesbeamte. [dopisek po polsku:] mąż zmarł w Otalzynie dnia 11 sierpnia 1950 r. Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo Nr. aktu 34/1950.*

Po polsku: Jako świadkowie zostali wezwani i stawili się: 3. gospodarz na dożywociu Jan Hirsch, lat pięćdziesiąt cztery, zamieszkały w Grzybnie, 4. właściciel gospodarstwa Jan Stromski, lat trzydzieści, zamieszkały w Grzybnie. […] Odczytano, przyjęto i podpisano: Jan Bach, Franciszka Bach z domu Hirsch, Jan Hirsch, Jan Stromski. Urzędnik stanu cywilnego. Dopisek po polsku: mąż zmarł w Otalżynie dnia 11 sierpnia 1950 roku, Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo, akt nr 34 z 1950 roku.

Urzędnik w Kartuzach pomylił się w tym akcie dwa razy. Matkę pana młodego zapisał „Ostrowski", a nazywała się Uzdrowska, jak podają jej akt ślubu, akt chrztu syna i akt zgonu męża. Pannie młodej wpisał rok urodzenia 1880, a jej akt urodzenia podaje 31 grudnia 1879 roku. W dniu ślubu Franciszka miała więc niecałe osiemnaście lat.

Miejsca urodzenia dzieci pokazują, kiedy rodzina Jana mieszkała w Otalżynie, a kiedy w sąsiednim Pomieczynie.

Dziecko	Urodzenie	Miejsce
Anna	3 I 1899	Otalżyno
Franciszek	27 III 1900	Otalżyno
Jan	25 X 1901	Pomieczyno
Agnieszka	20 II 1903	Otalżyno
Leon	14 IV 1904	Pomieczyńskie Pustki. Leon zmarł 4 III 1907 w Otalżynie.
Helena	6 VIII 1907	Pomieczyno. Helena to babcia Marioli.

Jan zmarł w Otalżynie 11 sierpnia 1950 roku, mając osiemdziesiąt lat.

Franciszek Bach (około 1834-1917)

Urodzenie	około 1834 r., według aktu zgonu w Czeczewie
Rodzice	nieznani z imienia
Ślub	25 października 1861 r. w Przodkowie, z Franciszką Uzdrowską
Dzieci	wśród nich Jan (1869) i Franciszek
Zajęcie	rybak w Otalżynie, potem gospodarz, na starość na dożywociu u syna
Śmierć	8 marca 1917 r., Otalżyno

Franciszek był ojcem Jana. W dniu ślubu w 1861 roku miał dwadzieścia siedem lat i mieszkał we wsi Rąb w parafii Przodkowo. Jego narzeczona, Franciszka Uzdrowska, miała dwadzieścia trzy lata. Świadkami byli Franciszek Schröder i Jan Ewelt.

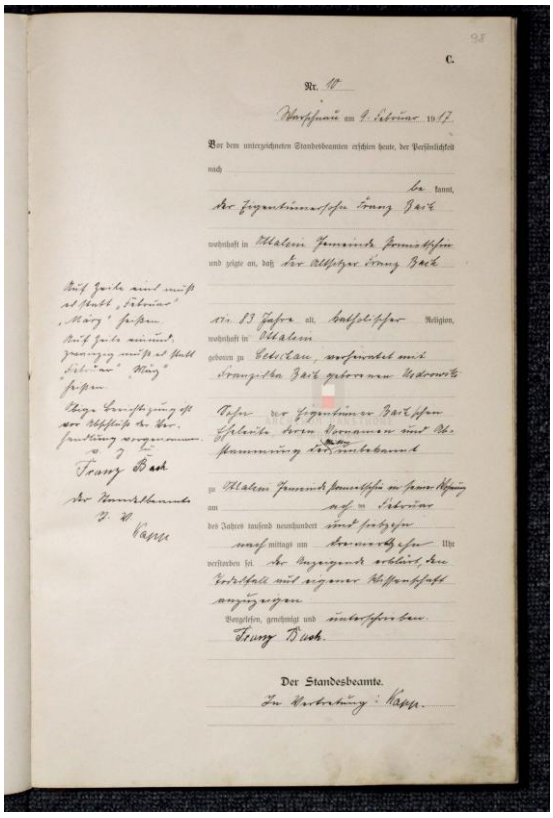
Il. 34. Ślub Franciszka Bacha i Franciszki Uzdrowskiej, księga ślubów parafii Przodkowo, akt 16 z 1861 r. U góry widać nagłówek tabeli, a na dole wiersz aktu.

Wpis ślubu Franciszka Bacha i Franciszki Uzdrowskiej, 1861

Tekst oryginalny (niemiecki): *16. Romb. Franz Bach, Junggesell / Francisca Usdrowska, Jungfer. 27. 23. den 25ten October 1861. derselbe. Franz Schröder, Johann Ewelt.*

Po polsku: 16. Rąb. Kawaler Franciszek Bach i panna Franciszka Uzdrowska. On lat 27, ona lat 23. Ślub dnia 25 października 1861 roku. Ślubu udzielił ten sam ksiądz co wyżej. Świadkowie: Franciszek Schröder, Jan Ewelt.

Po ślubie Franciszek i Franciszka zamieszkali w Otalżynie. W 1869 roku, gdy rodził się Jan, ksiądz zapisał Franciszka jako rybaka. W 1897 roku, gdy Jan się żenił, Franciszek był już na dożywociu przy synu. Zmarł w Otalżynie 8 marca 1917 roku za kwadrans dziesiąta wieczorem, w wieku około osiemdziesięciu trzech lat. Jego śmierć zgłosił drugi syn, także Franciszek. Urzędnik zapisał, że zmarły urodził się w „Cetschau", czyli najpewniej w Czeczewie, wsi w parafii Kielno. Syn nie znał imion swoich dziadków, więc urzędnik zapisał tylko, że zmarły był synem małżonków Bachów, właścicieli gospodarstwa.

Il. 35. Akt zgonu Franciszka Bacha, urząd stanu cywilnego w Warznie, akt 10 z 1917 r. Na lewym marginesie urzędnik poprawił miesiąc z lutego na marzec.

Akt zgonu Franciszka Bacha, 1917 (fragmenty)

Tekst oryginalny (niemiecki): *der Eigentümersohn Franz Bach, wohnhaft in Ottalsin Gemeinde Pomietschin, zeigte an, daß der Altsitzer Franz Bach, circa 83 Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft in Ottalsin, geboren zu Cetschau, verheiratet mit Franziska Bach geborenen Usdrowski, Sohn der Eigentümer Bach'schen Eheleute, deren Vornamen und Abstammung der Mutter unbekannt, zu Ottalsin […] am 8. März 1917 […] verstorben sei.*

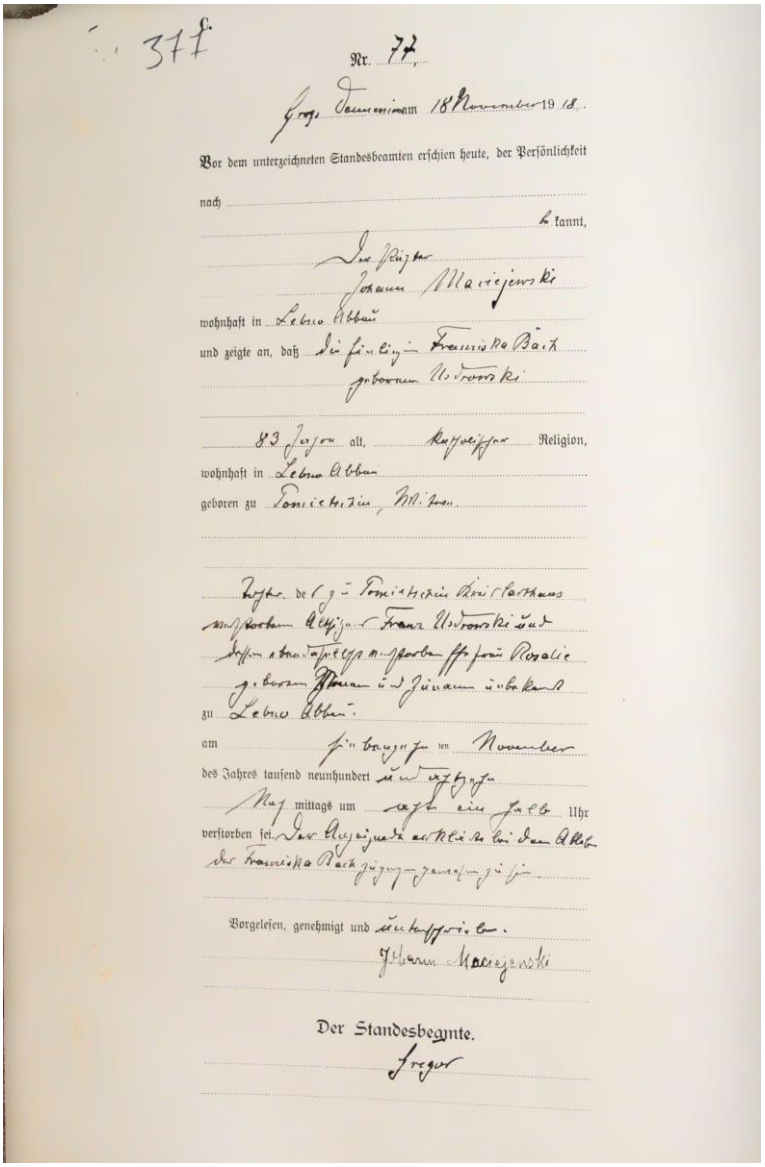
Po polsku: syn właściciela gospodarstwa Franciszek Bach, zamieszkały w Otalżynie w gminie Pomieczyno, zgłosił, że gospodarz na dożywociu Franciszek Bach, lat około 83, wyznania katolickiego, zamieszkały w Otalżynie, urodzony w Cetschau (dziś Czeczewo koło Przodkowa), żonaty z Franciszką Bach z domu Usdrowski, syn małżonków Bachów, właścicieli gospodarstwa, których imiona oraz pochodzenie matki są nieznane, zmarł w Otalżynie […] dnia 8 marca 1917 roku […].

Uzdrowscy i Heblowie: rodzina Franciszki, żony Franciszka Bacha

Franciszka	urodzona około 1835 r. w Pomieczynie, zmarła 17 listopada 1918 r. w Łebnie
Jej ojciec	Franciszek Uzdrowski, urodzony 22 listopada 1811 r. w Zęblewie, zmarł 19 marca 1880 r. w Rębie koło Pomieczyna
Jej matka	Rozalia z Heblów, zmarła 9 maja 1886 r. w Pomieczynie
Ślub rodziców	6 listopada 1837 r., parafia Kielno
Jej dziadkowie	Maciej Uzdrowski (zm. 1842) i Anna z Osów (zm. 1850)

Franciszka, żona Franciszka Bacha, pochodziła z Pomieczyna, wsi sąsiedniej z Otalżynem. Jej nazwisko pisano na wiele sposobów: Uzdrowska, Usdrowska, Udrowski, a urzędnik w Kartuzach zrobił z niego nawet „Ostrowski".

Franciszka przeżyła z mężem pięćdziesiąt pięć lat i owdowiała w marcu 1917 roku. Potem mieszkała na wybudowaniu wsi Łebno. Akt zgonu nazywa ją „Einliegerin", czyli komornicą. Tak nazywano osobę, która nie miała własnego domu i mieszkała w cudzym. Zmarła w Łebnie 17 listopada 1918 roku o wpół do dziewiątej wieczorem, sześć dni po zakończeniu pierwszej wojny światowej. Miała osiemdziesiąt trzy lata. Jej śmierć zgłosił Jan Maciejewski, chałupnik z wybudowania wsi Łebno. Podał, że urodziła się w Pomieczynie jako córka gospodarza na dożywociu Franciszka Uzdrowskiego i jego żony Rozalii, której nazwiska panieńskiego nie znał.

Nr. 77

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach ... bekannt,

Johann Maciejewski

wohnhaft in Lebno Abbau

und zeigte an, daß die Einliegerin Franziska Bach geborene Udrowski

83 Jahre alt, katholisch Religion,

wohnhaft in Lebno Abbau

geboren zu Pomietschin, Kr. Karth.

Tochter der Ehegatten Pomietschin Kreis Karthaus verstorbenen Altsitzers Franz Udrowski und dessen ebendaselbst verstorbenen Ehefrau Rosalie geborene [illegible] unbekannt zu Lebno Abbau.

am fünfzehnten November des Jahres tausend neunhundert achtzehn Nachmittags um sechs ein halb Uhr verstorben sei. Der Anzeigende ist mir als Einwohner Lebno Abbau der Franziska Bach geborene Udrowski persönlich bekannt.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben.

Johann Maciejewski

Der Standesbeamte.

Jeger

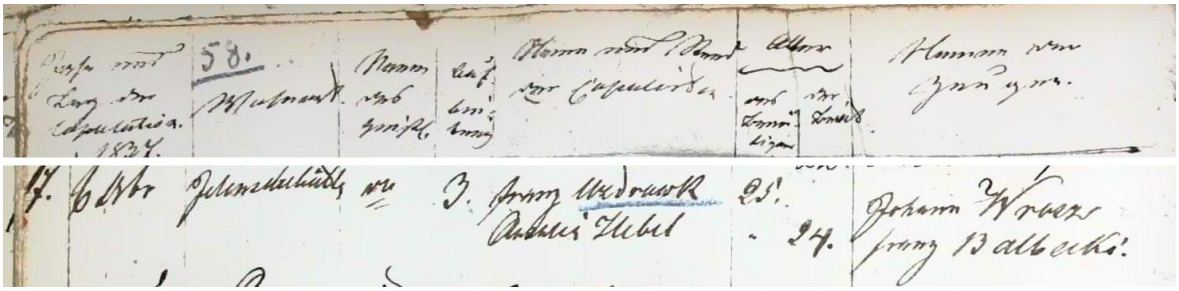
Il. 36. Akt zgonu Franciszki Bach z domu Uzdrowskiej, urząd stanu cywilnego w Smażynie, akt 77 z 1918 r.

Akt zgonu Franciszki Bach z Uzdrowskich, 1918 (fragment)

Tekst oryginalny (niemiecki): *die Einliegerin Franziska Bach geborene Udrowski, 83 Jahre alt, katholisch, wohnhaft in Lebno Abbau, geboren zu Pomietschin, Witwe, Tochter des zu Pomietschin Kreis Karthaus verstorbenen Altsitzers Franz Udrowski und dessen ebendaselbst verstorbenen Ehefrau Rosalie, geborene […] unbekannt*

Po polsku: komornica Franciszka Bach z domu Udrowski, lat 83, katoliczka, zamieszkała na wybudowaniu wsi Łebno, urodzona w Pomieczynie, wdowa, córka zmarłego w Pomieczynie w powiecie kartuskim gospodarza na dożywociu Franciszka Udrowskiego i jego zmarłej tamże żony Rozalii, z domu […] nieznanego

Nazwisko panieńskie Rozalii podaje księga ślubów parafii Kielno. 6 listopada 1837 roku po trzech zapowiedziach ślub wzięli tam dwudziestopięcioletni Franciszek Uzdrowski i dwudziestoczteroletnia Rozalia Hebel. Księga zapisała ten ślub pod wsią Jeleńska Huta. Potem oboje mieszkali w Pomieczynie. Rozalia zmarła w Pomieczynie 9 maja 1886 roku o pierwszej w nocy. Jej akt zgonu mówi, że była córką Józefa Hebla i Rozalii z Potrykusów i że urodziła się w powiecie wejherowskim.

Il. 37. Wpis ślubu Franciszka Uzdrowskiego i Rozalii Hebel, księga ślubów parafii Kielno, akt 17 z 1837 r. U góry widać nagłówek rubryk, a pod nim wiersz aktu.

Wpis ślubu Franciszka Uzdrowskiego i Rozalii Hebel, 1837

Tekst oryginalny (niemiecki): *17. | 6 [listopada] | Jellensche Hütte | 3 | Franz Udrowski, Rosalie Hebel | 25, 24 | Johann Wrosz[?], Franz Balbocki[?]*

Po polsku: Ślub numer 17. Dzień ślubu: 6 listopada. Wieś: Jeleńska Huta. Liczba zapowiedzi: 3. Młodzi: Franciszek Udrowski i Rozalia Hebel. On lat 25, ona lat 24. Świadkowie: Jan Wrosz[?] i Franciszek Balbocki[?].

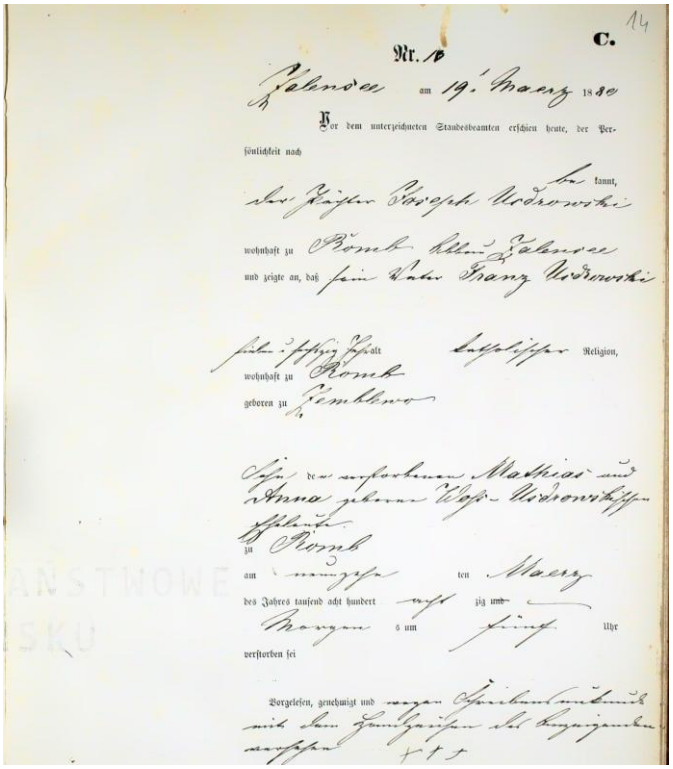
Franciszek Uzdrowski (1811-1880)

Urodzenie	22 listopada 1811 r., Zęblewo, chrzest 24 listopada w parafii Strzepcz
Rodzice	Maciej Uzdrowski i Anna z Osów
Rodzeństwo	Michał (1813), Franciszka (1816), Jan (1818), Antoni (1820), Ewa Józefina (1821), Wojciech (1825)
Ślub	6 listopada 1837 r. w Kielnie, z Rozalią Hebel
Dzieci	Franciszka, Józef (1842, zmarł jako niemowlę), Anna (1849), Józef (1853)
Śmierć	19 marca 1880 r. o piątej rano, Rąb koło Pomieczyna

Franciszek Uzdrowski urodził się 22 listopada 1811 roku w Zęblewie, wsi w parafii Strzepcz. Dwa dni później ochrzcił go proboszcz Aleksander Jezierski i nadał mu dwa imiona, Franciszek Jan. Księga zapisała ojca jako Macieja Uzdrowka, a matkę jako Annę Osową. Chrzestnymi byli Walenty Kolka i Anna Klechowa. Franciszek był najstarszym z siedmiorga dzieci.

Po ślubie w 1837 roku Franciszek i Rozalia mieszkali kolejno w Donimierzu Wielkim, w Szemudzie i w Rębie, osadzie między Pomieczynem a Załężem. Franciszek był chałupnikiem, czyli miał dom z ogrodem, ale nie miał pola. W listopadzie 1875 roku w Załężu żenił się ich syn Józef, dwudziestodwuletni syn chałupnika z Rębu. Akt ślubu nazywa go synem Franciszka Udrowskiego i Rozalii z domu Hebel. Jednym ze świadków był Franciszek Bach, czterdziestotrzyletni chałupnik z wybudowania Pomieczyna, mąż siostry pana młodego.

Franciszek zmarł w Rębie 19 marca 1880 roku o piątej rano. Jego śmierć zgłosił ten sam syn Józef. Podał urzędnikowi, że ojciec miał sześćdziesiąt siedem lat, urodził się w Zęblewie i był synem zmarłych Macieja i Anny. Nazwisko matki urzędnik zapisał po niemiecku jako Voss. Akt zgonu córki z 1918 roku mówi, że Franciszek zmarł w Pomieczynie, bo Rąb leży tuż przy tej wsi.

Il. 38. Akt zgonu Franciszka Uzdrowskiego, urząd stanu cywilnego w Załężu, akt 13 z 1880 r.

Akt zgonu Franciszka Uzdrowskiego, 1880 (fragment)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Zalensee am 19. Maerz 1880. […] der Käthner Joseph Udrowski, wohnhaft zu Romb Abbau Zalensee, und zeigte an, daß sein Vater Franz Udrowski, sieben u. sechzig Jahr alt, katholischer Religion, wohnhaft zu Romb, geboren zu Zemblewo, Sohn der verstorbenen Mathias und Anna geborne Voss Udrowski'schen Eheleute, zu Romb am neunzehnten Maerz des Jahres tausend acht hundert achtzig Morgens um fünf Uhr verstorben sei.*

Po polsku: Załęże, 19 marca 1880 roku. […] chałupnik Józef Udrowski, zamieszkały w Rębie, wybudowaniu Załęża. Zgłosił on, że jego ojciec Franciszek Udrowski, lat sześćdziesiąt siedem, wyznania katolickiego, zamieszkały w Rębie, urodzony w Zęblewie, syn zmarłych małżonków Macieja Udrowskiego i Anny z domu Voss, zmarł w Rębie dziewiętnastego marca tysiąc osiemset osiemdziesiątego roku o piątej rano.

Maciej Uzdrowski (zm. 1842) i Anna z Osów (zm. 1850)

Maciej	urodzony około 1785 r., zmarł 27 listopada 1842 r. w Donimierzu Wielkim
Anna	z domu Osowa, urodzona około 1787 r., zmarła 15 listopada 1850 r. w Donimierzu Wielkim
Ślub	1810 r., parafia Luzino
Dzieci	Franciszek Jan (1811), Michał (1813), Franciszka (1816), Jan (1818), Antoni (1820), Ewa Józefina (1821), Wojciech (1825)

Maciej Uzdrowski i Anna Osowa wzięli ślub w 1810 roku w Luzinie. Zamieszkali w Zęblewie, gdzie rok później urodził się ich pierwszy syn Franciszek. Dawne księgi piszą ich nazwisko Uzdrowk, bez końcówki. Maciej był chałupnikiem. Na starość oboje mieszkali w Donimierzu Wielkim w parafii Kielno, w tej samej wsi, w której w 1842 roku mieszkał ich syn Franciszek z Rozalią.

Maciej zmarł w Donimierzu Wielkim 27 listopada 1842 roku w wieku pięćdziesięciu siedmiu lat i został pochowany trzy dni później. Zostawił żonę Annę i czworo dzieci. Anna przeżyła go o osiem lat. Zmarła

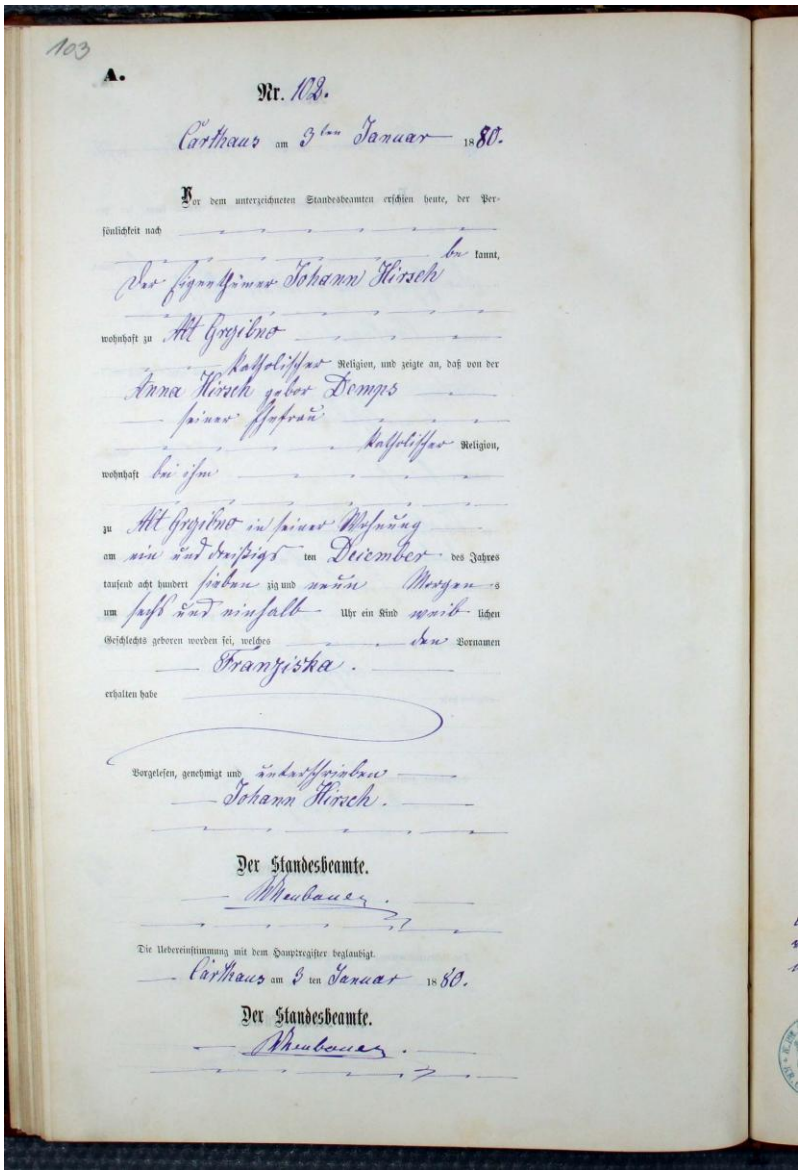
15 listopada 1850 roku na zapalenie wewnętrzne, mając sześćdziesiąt trzy lata. Księga nazywa ją żoną komornika, a więc pod koniec życia nie miała własnego domu.

Hirschowie i Dampsowie: rodzina Franciszki, żony Jana Bacha

Franciszka z Hirschów (1879-1950)

Urodzenie	31 grudnia 1879 r. o wpół do szóstej rano, Stare Grzybno
Rodzice	Jan Hirsch i Anna z Dampsów
Rodzeństwo	siostra Anastazja (ur. 31 sierpnia 1873 r.) oraz przyrodni brat Jan Stromski
Ślub	12 listopada 1897 r. w Kartuzach, z Janem Bachem
Śmierć	1950 r.

Franciszka była prababcią Marioli. Urodziła się w ostatnim dniu 1879 roku w Starym Grzybnie, wsi tuż pod Kartuzami. Ojciec zgłosił jej narodziny w urzędzie w Kartuzach trzy dni później, już w nowym roku. Podpisał akt własną ręką.

103

A.

Nr. 102.

Carthaus am 3ten Januar 1880.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt,

der Eigenthümer Johann Hirsch

wohnhaft zu Alt Grzybno

katholischer Religion, und zeigte an, daß von der

Anna Hirsch geborn Damps

seiner Ehefrau

katholischer Religion,

wohnhaft bei ihm

zu Alt Grzybno in seiner Wohnung

am neun und dreißigsten ten December des Jahres

tausend acht hundert siebenzig und neun Morgens 8

um sechs und neunzehn Uhr ein Kind weiblichen

Geschlechts geboren worden sei, welches den Vornamen

Franziska.

erhalten habe

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben

Johann Hirsch.

Der Standesbeamte.

Thubauer.

Die Uebereinstimmung mit dem Hauptregister beglaubigt.

Carthaus am 3 ten Januar 1880.

Der Standesbeamte.

Thubauer.

Il. 39. Akt urodzenia Franciszki Hirsch, urząd stanu cywilnego w Kartuzach, akt 102 z 1879 r., spisany 3 stycznia 1880 r.

Akt urodzenia Franciszki Hirsch, 1879

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 102. Carthaus am 3ten Januar 1880. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Eigenthümer Johann Hirsch, wohnhaft zu Alt Grzybno, katholischer Religion, und zeigte an, daß von der Anna Hirsch gebor. Demps, seiner Ehefrau, katholischer Religion, wohnhaft bei ihm, zu Alt Grzybno in seiner Wohnung am ein und dreißigsten Dezember des Jahres tausend acht hundert siebenzig und neun Morgens um halb sechs Uhr ein Kind weiblichen Geschlechts geboren worden sei, welches den Vornamen Franziska erhalten habe. Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: Johann Hirsch.*

Po polsku: Akt nr 102. Kartuzy, dnia 3 stycznia 1880 roku. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dziś znany mu osobiście właściciel gospodarstwa Jan Hirsch, zamieszkały w Starym Grzybnie, wyznania katolickiego. Zgłosił on, że Anna Hirsch z domu Demps, jego żona, wyznania katolickiego, mieszkająca przy nim, urodziła w Starym Grzybnie w jego mieszkaniu dnia trzydziestego pierwszego grudnia roku tysiąc osiemset siedemdziesiątego dziewiątego o wpół do szóstej rano dziecko płci żeńskiej, które otrzymało imię Franciszka. Odczytano, przyjęto i podpisano: Jan Hirsch.

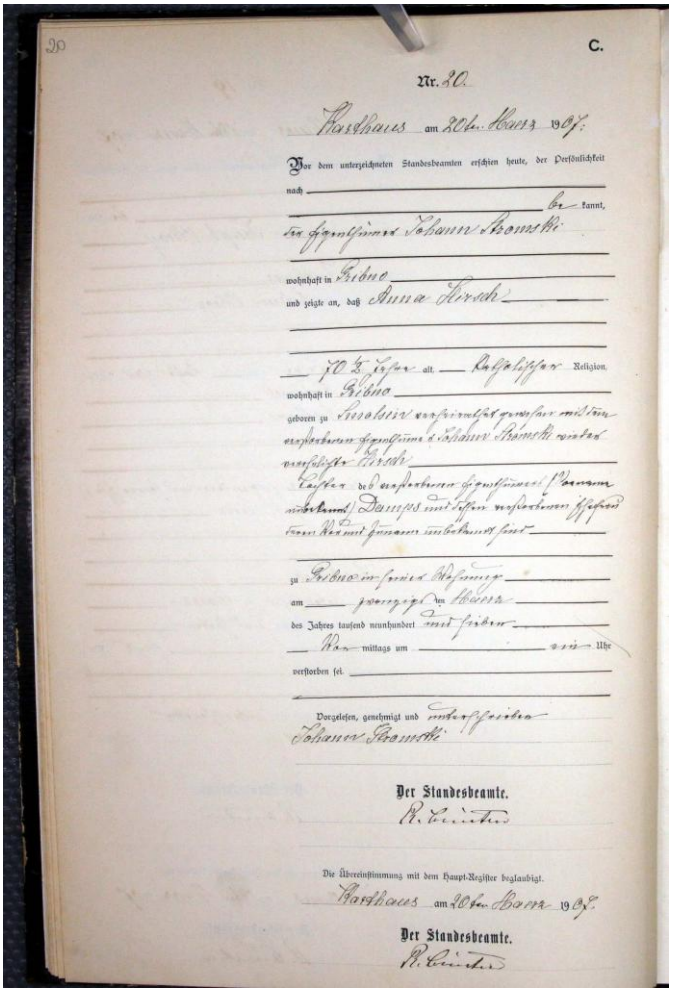
Franciszka wyszła za mąż za Jana Bacha i urodziła sześcioro dzieci. Zmarła w 1950 roku, w tym samym roku co jej mąż i córka Helena.

Jan Hirsch (1845-1910) i Anna z Dampsów (około 1836-1907)

Jan	urodzony 6 lipca 1845 r. w Smołdzinie, zmarł 12 lutego 1910 r. w Grzybnie
Rodzice Jana	Piotr Hirsch i Helena z Berowskich
Anna	urodzona około 1836 r. w Smołdzinie, zmarła 20 marca 1907 r. w Grzybnie
Ślub	22 lipca 1872 r.
Dzieci	Anastazja (1873) i Franciszka (1879)
Pierwszy mąż Anny	Jan Stromski, ślub 12 listopada 1855 r. w Przodkowie

Jan Hirsch i Anna pochodzili oboje ze Smołdzina, wsi w parafii Przodkowo. Anna nosiła z domu nazwisko Damps, które w aktach pisano także Demps. Była starsza od męża o dziewięć lat i wychodziła za niego jako wdowa. Jej pierwszym mężem był Jan Stromski, którego poślubiła 12 listopada 1855 roku w Przodkowie. Miała z nim syna Jana. W 1872 roku wyszła za mąż za Jana Hirscha. Małżonkowie gospodarzyli w Starym Grzybnie. W 1897 roku, na ślubie córki Franciszki, Jan Hirsch był już gospodarzem na dożywociu i sam stanął jako świadek.

Anna zmarła w Grzybnie 20 marca 1907 roku przed południem, w wieku siedemdziesięciu lat i sześciu miesięcy. Jej śmierć zgłosił syn z pierwszego małżeństwa, Jan Stromski, gospodarz w Grzybnie. Nie znał imion swoich dziadków, więc urzędnik zapisał tylko, że ojciec zmarłej nazywał się Damps i miał własne gospodarstwo.

Nr. 20.

Carthaus am 20ten März 1907.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt,

der Eigenthümer Johann Stromski

wohnhaft in Gribno

und zeigte an, daß Anna Hirsch

70 ½ Jahre alt, katholischer Religion,

wohnhaft in Gribno

geboren zu Smolsin [?]

verheirathet gewesen mit dem verstorbenen Eigenthümer Johann Stromski und

der [zweiten Ehe] verehelichte Hirsch, Tochter des verstorbenen Eigenthümers Damps

und dessen verstorbenen Ehefrau, deren Vor- und Zuname unbekannt sind,

zu Gribno in seiner Wohnung

am zwanzigsten des Monats

des Jahres tausend neunhundert sieben

Vormittags um [illegible] Uhr

verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben

Johann Stromski

Der Standesbeamte.

Die Übereinstimmung mit dem Haupt-Register beglaubigt.

Carthaus am 20ten März 1907.

Der Standesbeamte.

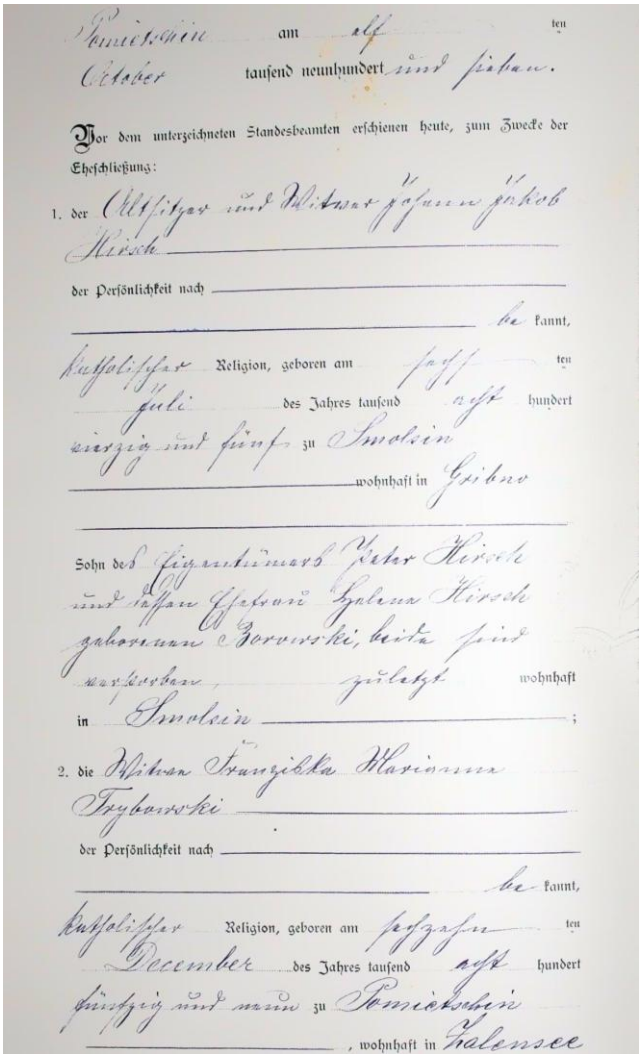
Il. 40. Akt zgonu Anny Hirsch z domu Damps, urząd stanu cywilnego w Kartuzach, akt 20 z 1907 r.

Akt zgonu Anny Hirsch z Dampsów, 1907

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 20. Carthaus am 20ten März 1907. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Eigenthümer Johann Stromski, wohnhaft in Gribno, und zeigte an, daß Anna Hirsch, 70 1/2 Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft in Gribno, geboren zu Smolsin[?], verheirathet gewesen mit dem verstorbenen Eigenthümer Johann Stromski und in der [zweiten Ehe] verehelichte Hirsch, Tochter des verstorbenen Eigenthümers (Vorname unbekannt) Damps und dessen verstorbenen Ehefrau, deren Vor- und Zuname unbekannt sind, zu Gribno in seiner Wohnung am zwanzigsten März des Jahres tausend neunhundert und sieben vormittags verstorben sei. Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: Johann Stromski.*

Po polsku: Akt nr 20. Kartuzy, dnia 20 marca 1907 roku. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dziś znany mu osobiście właściciel gospodarstwa Jan Stromski, zamieszkały w Grzybnie. Zgłosił on, że Anna Hirsch, lat 70 i pół, wyznania katolickiego, zamieszkała w Grzybnie, urodzona w Smołdzinie (nazwę zapisano niewyraźnie), zamężna najpierw ze zmarłym właścicielem gospodarstwa Janem Stromskim, a w drugim małżeństwie z Hirschem, córka zmarłego właściciela gospodarstwa Dampsa (imię nieznane) i jego zmarłej żony, której imię i nazwisko są nieznane, zmarła w Grzybnie w jego mieszkaniu dnia dwudziestego marca roku tysiąc dziewięćset siódmego przed południem. Odczytano, przyjęto i podpisano: Jan Stromski.

Po śmierci Anny Jan Hirsch ożenił się jeszcze raz. 11 października 1907 roku w urzędzie w Pomieczynie poślubił wdowę Franciszkę Mariannę Trybowską z domu Groth, urodzoną w 1859 roku w Pomieczynie. Jednym ze świadków był jego zięć Jan Bach, trzydziestoośmioletni gospodarz z Pomieczyna. Ten akt ślubu jest dla nas najważniejszym dokumentem o Janie, bo podaje jego pełne imiona, dzień urodzenia i rodziców. Jan Jakub Hirsch urodził się 6 lipca 1845 roku w Smołdzinie jako syn gospodarza Piotra Hirscha i Heleny z domu Borowskiej.

Pomietschin am elft ten
October tausend neunhundert und sieben.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute, zum Zwecke der Eheschließung:

1. der Altsitzer und Witwer Johann Jakob Hirsch
der Persönlichkeit nach bekannt,
katholischer Religion, geboren am sechsten ten
Juli des Jahres tausend acht hundert
vierzig und fünf zu Smolsin
wohnhaft in Grzibno
Sohn des Eigentümers Peter Hirsch
und dessen Ehefrau Helena Hirsch
geborenen Borowski, beide sind
verstorben, zuletzt wohnhaft
in Smolsin;
2. die Witwe Franziska Marianna
Trybowski
der Persönlichkeit nach bekannt,
katholischer Religion, geboren am sechsten ten
December des Jahres tausend acht hundert
fünfzig und neun zu Pomietschin
, wohnhaft in Talensee

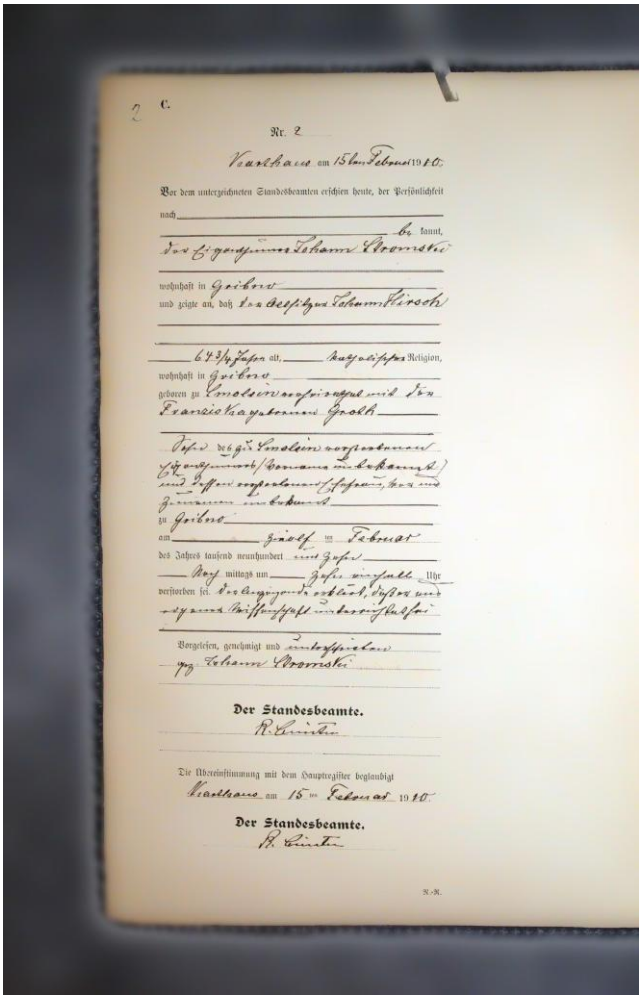
Il. 41. Akt drugiego ślubu Jana Jakuba Hirscha, urząd stanu cywilnego w Załężu z siedzibą w Pomieczynie, akt 21 z 1907 r. Zdjęcie pokazuje górną część pierwszej strony.

Akt drugiego ślubu Jana Jakuba Hirscha, 1907 (fragment)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 21. Pomietschin am elften Oktober tausend neunhundert und sieben. […] 1. der Altsitzer und Witwer Johann Jakob Hirsch, […] katholischer Religion, geboren am sechsten Juli des Jahres tausend acht hundert vierzig und fünf zu Smolsin, wohnhaft in Grzibno, Sohn des Eigentümers Peter Hirsch und dessen Ehefrau Helena Hirsch geborenen Borowski, beide sind verstorben, zuletzt wohnhaft in Smolsin. 2. die Witwe Franziska Marianna Trybowski […]*

Po polsku: Numer 21. Pomieczyno, jedenastego października tysiąc dziewięćset siódmego roku. […] 1. gospodarz na dożywociu i wdowiec Jan Jakub Hirsch, […] wyznania katolickiego, urodzony szóstego lipca tysiąc osiemset czterdziestego piątego roku w Smołdzinie, zamieszkały w Grzybnie, syn właściciela gospodarstwa Piotra Hirscha i jego żony Heleny Hirsch z domu Borowskiej, oboje nie żyją, ostatnio zamieszkali w Smołdzinie. 2. wdowa Franciszka Marianna Trybowska […]

Jan zmarł w Grzybnie 12 lutego 1910 roku o wpół do jedenastej wieczorem. Miał sześćdziesiąt cztery lata i dziewięć miesięcy. Jego śmierć zgłosił pasierb Jan Stromski. Pasierb nie znał imion rodziców ojczyma, więc urzędnik zapisał tylko, że ojciec zmarłego był właścicielem gospodarstwa w Smołdzinie.

Nr. 2

Karthaus am 15ten Februar 1910.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt,

wohnhaft in Grzybno

und zeigte an, daß

Der Altsitzer Johann Hirsch

64¾ Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft in Grzybno geboren zu Smolsin verheiratet mit Franziska geborene Groth

Sohn des zu Smolsin verstorbenen Eigentümers (Vorname unbekannt) und dessen verstorbenen Ehefrau, Vor- und Zuname unbekannt

zu Grzybno am ziebf. 13ten Februar des Jahres tausend neunhundert zehn Jahre Vormittags um — Uhr verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben

gez. Johann Hirsch

Der Standesbeamte.
R. Lindau

Die Übereinstimmung mit dem Hauptregister beglaubigt

Karthaus am 15ten Februar 1910.

Der Standesbeamte.
R. Lindau

Il. 42. Akt zgonu Jana Hirscha, urząd stanu cywilnego Kartuzy Leśnictwo, akt 2 z 1910 r.

Akt zgonu Jana Hirscha, 1910 (fragment)

Tekst oryginalny (niemiecki): *der Altsitzer Johann Hirsch, 64¾ Jahre alt, katholisch, wohnhaft in Grzybno, geboren zu Smolsin, verheiratet gewesen mit der Franziska geborene Groth, Sohn des zu Smolsin verstorbenen Eigentümers (Vorname unbekannt) und dessen verstorbenen Ehefrau, Vor- und Zuname unbekannt*

Po polsku: gospodarz na dożywociu Jan Hirsch, lat 64 i trzy czwarte, katolik, zamieszkały w Grzybnie, urodzony w Smołdzinie, był żonaty z Franciszką z domu Groth, syn zmarłego w Smołdzinie właściciela gospodarstwa (imię nieznane) i jego zmarłej żony, której imię i nazwisko są nieznane

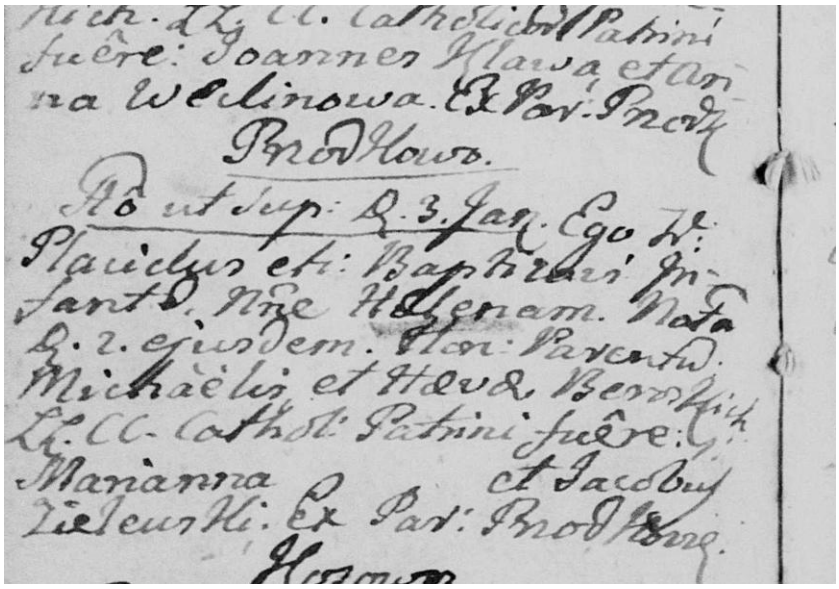
Piotr Hirsch (1809-1880) i Helena z Berowskich (1802-1864)

Piotr	urodzony 1 kwietnia 1809 r., ochrzczony 3 kwietnia w Przodkowie, zmarł 18 stycznia 1880 r. w Smołdzinie
Rodzice Piotra	Józef Hirsch i Dorota z Lewańczyków
Helena	urodzona 2 stycznia 1802 r. w Przodkowie, zmarła 8 kwietnia 1864 r. w Smołdzinie
Rodzice Heleny	Michał Berowski i Ewa z Mroków
Ślub	10 sierpnia 1835 r. w Przodkowie
Pierwszy mąż Heleny	Maciej Stefanowski, ślub 17 listopada 1823 r. w Przodkowie

Do około 1860 roku księgi parafii Przodkowo piszą nazwisko tej rodziny Hersz, czasem Hersch, a raz nawet Ersz. Dopiero urzędnicy pruscy ustalili pisownię Hirsch. Piotr urodził się 1 kwietnia 1809 roku o czwartej po południu. Ochrzczono go dwa dni później w Przodkowie, a księga zapisała ten chrzest

pod wsią Grzybno Kosowskie. Jego rodzicami byli gospodarze Józef Ersz i Dorota Lewańczykowa. Chrzestnymi zostali Józef Lewańczyk i Franciszka Erszowa z Czarnej Huty.

Helena była od męża starsza o siedem lat. Urodziła się 2 stycznia 1802 roku w Przodkowie i następnego dnia została ochrzczona. Jej nazwisko księża i urzędnicy pisali Berowska, Beirowska i Borowska. W 1823 roku wyszła za mąż za Macieja Stefanowskiego i miała z nim dwie córki. Maciej zmarł w 1835 roku, a Helena jeszcze tego samego lata, 10 sierpnia 1835 roku, poślubiła w Przodkowie Piotra Hirscha. Zamieszkali w Smołdzinie, gdzie dziesięć lat później urodził się ich syn Jan Jakub.

Il. 43. Chrzest Heleny Berowskiej, księga chrztów parafii Przodkowo, 3 stycznia 1802 r. Akt zaczyna się pod nazwą wsi Przodkowo, wypisaną pośrodku strony.

Chrzest Heleny Berowskiej, 1802

Tekst oryginalny (łacina): *Przodkowo. Aō ut Sup: D. 3. Jan: Ego Fr: Placidus etc: Baptizavi Infantem Nne Helenam. Nata D. 2. ejusdem. Hon: Parentum Michaëlis et Hevae Beroskich LL. CC. Cathol: Patrini fuere: Marianna et Jacobus Zielewski.*

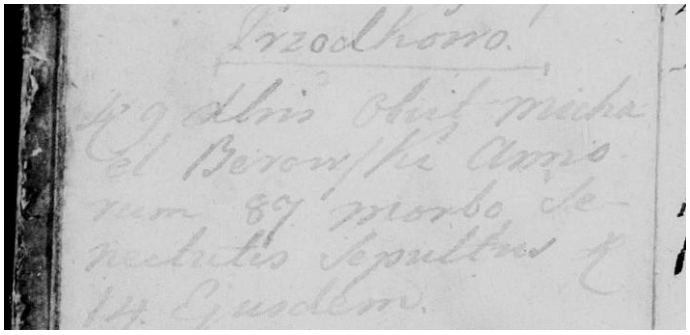
Po polsku: Przodkowo. Roku jak wyżej, dnia 3 stycznia, ja, brat Placyd, ochrzciłem dziecko imieniem Helena, urodzone 2 dnia tego miesiąca, córkę uczciwych rodziców Michała i Ewy Berowskich, prawych małżonków, katolików. Chrzestnymi byli Marianna i Jakub Zielewski.

Helena zmarła w Smołdzinie 8 kwietnia 1864 roku ze starości. Księga zmarłych nazywa ją żoną gospodarza Piotra Herscha z domu Beirowską i podaje, że zostawiła męża i troje dorosłych dzieci. Piotr przeżył ją o szesnaście lat. Zmarł w Smołdzinie 18 stycznia 1880 roku o drugiej po południu jako gospodarz na dożywociu. Jego śmierć zgłosił Aleksander Stefanowski, gospodarz ze Smołdzina, który nosił nazwisko pierwszego męża Heleny. Podał on, że zmarły urodził się w Brzezinach, wsi nazywanej też Szarlotą. Nazwał go synem Józefa Hirscha i Doroty z domu Lewańczyk.

Michał Berowski (około 1742-1829) i Ewa z Mroków (około 1764-1824), rodzice Heleny

Michał Berowski i jego żona Ewa z domu Mrok byli gospodarzami w Przodkowie, przy samym kościele parafialnym. Księga chrztów tej parafii zapisała siedmioro ich dzieci: Józefa w 1786 roku, Annę w 1795, Macieja w 1797, Jana w 1799, Helenę w 1802, Adama w 1804 i Ewę w 1807 roku. Józef Berowski, najstarszy z rodzeństwa, był w 1823 roku świadkiem na pierwszym ślubie Heleny.

Ewa zmarła 7 marca 1824 roku, mając 60 lat. Michał przeżył ją o pięć lat. Zmarł w Przodkowie 9 grudnia 1829 roku ze starości. Ksiądz zapisał, że miał 87 lat, urodził się więc około 1742 roku. Pochowano go pięć dni później.

Il. 44. Wpis zgonu Michała Berowskiego, księga zmarłych parafii Przodkowo, 9 grudnia 1829 r.

Wpis zgonu Michała Berowskiego, 1829

Tekst oryginalny (łacina): *Przodkowo. d. 9 Xbris Obiit Michael Berowski Annorum 87 morbo Senectutis Sepultus d 14 Ejusdem.*

Po polsku: Przodkowo. Dnia 9 grudnia zmarł Michał Berowski, lat 87, ze starości. Pochowany 14 dnia tego miesiąca.

Józef Hirsch (zm. 1867) i Dorota z Lewańczyków (zm. 1866)

Józef	urodzony około 1783 r., syn sołtysa z Czarnej Huty, zmarł 5 kwietnia 1867 r. w Brzezinach
Dorota	z domu Lewańczyk, urodzona około 1786 r., zmarła 1 stycznia 1866 r. w Brzezinach
Ślub	11 listopada 1805 r., Sarnowo, parafia Przodkowo
Dzieci	Józef (1807), Piotr (1809), Jakub (1812), Katarzyna (1813), Marianna (1816), Elżbieta (1820), Anna (1822), Ewa (1826), Paweł (1829)

11 listopada 1805 roku w parafii Przodkowo ślub wzięli dwudziestodwuletni Józef Hersz i dwudziestojednoletnia Dorota Lewańczykówna. Księga zapisała ten ślub pod wsią Sarnowo i nazwała pana młodego synem sołtysa z Czarnej Huty. Świadkami byli Wawrzyniec Plichta z Sytnej Góry i Jan Okroy z Czarnej Huty. Młodzi gospodarzyli najpierw w Grzybnie Kosowskim, a potem w Brzezinach. Mieli dziewięcioro dzieci, a nasz Piotr był drugim z nich.

Oboje dożyli sędziwego wieku. Dorota zmarła w Brzezinach 1 stycznia 1866 roku i zostawiła męża oraz sześcioro dorosłych dzieci. Józef zmarł 5 kwietnia 1867 roku jako wdowiec i gospodarz na dożywociu. Księga zmarłych podaje, że miał około dziewięćdziesięciu lat.

Ojcem Józefa był sołtys Marcin Hirsch, a matką Konstancja. Księga chrztów parafii Żukowo zapisała, że 30 lipca 1783 roku we wsi Małkowo urodził się im syn Józef, ochrzczony 1 sierpnia. Chrzestnymi byli szlachcic Józef Bronk i szlachcianka Kordula Bronkówna. Trzy lata później w Małkowie urodził się drugi syn, Antoni. Od 1803 roku Marcin Hirsch występuje w księgach parafii Przodkowo jako mieszkaniec Czarnej Huty i tam Konstancja urodziła jeszcze troje dzieci.

Dorota przyszła na świat 6 marca 1786 roku w Grzybnie i została ochrzczona 12 marca w Przodkowie. Jej rodzicami byli najpewniej Maciej Lewańczyk i Rozalia, bo to jedyna Dorota Lewańczykówna

w księdze tamtych lat. Józef Lewańczyk, który w 1809 roku trzymał do chrztu jej syna Piotra, był zapewne jej bratem.

Inni Bobkowscy z okolic Mirachowa

Nazwisko Bobkowski nosiło w okolicy Mirachowa i Sianowa więcej rodzin. Na liście mieszkańców gminy Kartuzy wywiezionych przez Niemców jest Jan Bobkowski, pięćdziesięcioletni rolnik z Sianowa. Zabrano go 20 czerwca 1944 roku do obozu Stutthof, a ostatnia wiadomość o nim pochodzi ze stycznia 1945 roku. Władysław Bobkowski, dziadek Marioli, miał brata Jana, który mieszkał w Mirachowie, w parafii Sianowo. Wiek i miejsce zamieszkania pasują więc do tego brata, ale żaden dokument nie potwierdza, że to on był na tej liście. W 1933 roku leśniczym w Nadleśnictwie Mirachowo był Wiktor Bobkowski. Jego także żaden dokument nie łączy z naszą rodziną.

Źródła

Daty z życia Alojzego, jego rodzeństwa i syna pochodzą z zapisków Marioli. Urodzenie, chrzest i bierzmowanie Marioli podaje księga chrztów parafii w Kartuzach (akt 95 z 1958 r.) oraz świadectwo chrztu z 8 października 2026 r. Pozostałe fakty pochodzą z aktów wymienionych w tabeli.

Opis założenia klasztoru w Kartuzach pochodzi z dziesiątej księgi „Roczników” Jana Długosza (wydanie warszawskie z 1985 roku, strona 78).

Bobkowscy, Stankowie, Grondowie i Blokowie

Dokument	Gdzie się znajduje
Akt urodzenia Władysława Bobkowskiego, 1901	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Mirachowo, urodzenia 1901, akt 50
Akt ślubu Aleksandra Bobkowskiego i Łucji Grondy, 1891	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Kamienica Szlachecka, zespół 10/2017, jednostka 50, akt 3
Akt zgonu Józefa Bobkowskiego, 1889	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Mirachowo, zespół 10/2045, jednostka 47, akt 99
Akt zgonu Ewy Bobkowskiej z Konklów, 1914	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Mirachowo, zespół 10/2045, jednostka 106, akt 23
Chrzest Pawła Bobkowskiego, 1779	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księgi parafii Sianowo, mikrofilm FamilySearch 008106124, obraz 505
Zgony Wojciecha i Marianny Bobkowskich, 1806	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księgi parafii Sianowo, mikrofilm FamilySearch 008106124, obraz 313
Zgon Marianny Bobkowskiej, 1817	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga zmarłych parafii Sianowo, mikrofilm FamilySearch 008106124, obraz 339
Zgon Grzegorza Bobkowskiego, 1820	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga zmarłych parafii Sianowo, akt 37, mikrofilm FamilySearch 008106124, obraz 345
Zgon Jana Bobkowskiego, 1788	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga zmarłych parafii Sianowo, mikrofilm FamilySearch 008106124, obraz 279
Ślub Pawła Bobkowskiego i Franciszki Kamińskiej, 1811	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga ślubów parafii Chmielno, akt 15, mikrofilm FamilySearch 007948554, obraz 159
Chrzty Anny (1823) i Katarzyny (1835) Bobkowskich	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga chrztów parafii Sianowo, akty 62 i 55, mikrofilm FamilySearch 008106124, obrazy 85 i 91

Zgon Franciszki Bobkowskiej z Kamińskich, 1853	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga zmarłych parafii Sianowo, akt 31, mikrofilm FamilySearch 008106124
Chrzest Magdaleny Stank, 1805	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga chrztów parafii Chmielno, akt 29, mikrofilm FamilySearch 007948577, obraz 487
Chrzest Marcina Stanka, 1778	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga chrztów parafii Chmielno, akt 55, mikrofilm FamilySearch 007948577, obraz 274
Ślub Marcina Stanka i Katarzyny Reglin, 1804	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga ślubów parafii Chmielno, akt 3, mikrofilm FamilySearch 007948554, obraz 131
Zgony Marcina Stankowskiego (1838) i Katarzyny (1849)	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga zmarłych parafii Chmielno, akty 57 i 59, mikrofilm FamilySearch 008180007, obrazy 407 i 475
Akt zgonu Jana Grondy, 1882	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Kamienica Szlachecka, zespół 10/2017, jednostka 26, akt 94
Ślub Jana Grondy i Julianny Block, 1849	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga ślubów parafii Chmielno, akt 25, mikrofilm FamilySearch 007948554, obraz 272
Chrzest Julianny Block, 1830	Archiwum Państwowe w Gdańsku, zespół 10/1254, jednostka 1, księga chrztów parafii Chmielno 1825-1860, akt 161
Chrzest Józefa Bloka, 1784	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga chrztów parafii Chmielno, akt 16, mikrofilm FamilySearch 007948577, obraz 317
Ślub Józefa Bloka i Agnieszki Kąkolówny, 1811	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga ślubów parafii Chmielno, akt 13, mikrofilm FamilySearch 007948554, obraz 158

Bachowie, Uzdrowscy i Hirschowie

Dokument	Gdzie się znajduje
Akt urodzenia Heleny Bach, 1907	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Załęże i Pomieczyno, urodzenia 1907, akt 86
Akt ślubu Jana Bacha i Franciszki Hirsch, 1897	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Kartuzy, małżeństwa 1897, akt 21
Chrzest Jana Bacha, 1869	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Przodkowo (duplikat), urodzenia 1869, akt 194
Ślub Franciszka Bacha i Franciszki Uzdrowskiej, 1861	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Przodkowo (duplikat), śluby 1851-1874, akt 16 z 1861 r.
Akt zgonu Franciszka Bacha, 1917	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Warzno, zgony 1917, akt 10
Akt zgonu Franciszki Bach z Uzdrowskich, 1918	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Smażyno, zgony 1916-1921, akt 77 z 1918 r.
Ślub Franciszka Uzdrowskiego i Rozalii Hebel, 1837	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księga ślubów parafii Kielno 1820-1843, akt 17 z 1837 r.
Akt zgonu Rozalii Uzdrowskiej, 1886	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Załęże, zgony 1886, akt 25
Akt urodzenia Franciszki Hirsch, 1879	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Kartuzy, zespół 10/2019, jednostka 16, akt 102
Akt zgonu Anny Hirsch z Dampsów, 1907	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Kartuzy, zespół 10/2019, zgony 1907, akt 20
Akt zgonu Jana Hirscha, 1910	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Kartuzy Leśnictwo, zgony 1910, akt 2

Starsi Uzdrowscy, Hirschowie i Berowscy

Dokument	Gdzie się znajduje
Chrzest Marianny Bobkowskiej (1782) i drugi ślub Grzegorza Bobkowskiego (1817)	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księgi parafii Sianowo (mikrofilm FamilySearch 008106124)
Chrzest Franciszka Uzdrowskiego, 1811	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga chrztów parafii Strzepcz 1810-1846, karta 5 (mikrofilm FamilySearch 008107415)
Ślub Józefa Udrowskiego (1875) i zgon Franciszka Udrowskiego (1880)	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Załęże, śluby 1875 (akt 22) i zgony 1880 (akt 13)
Zgony Macieja Uzdrowskiego (1842) i Anny (1850)	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Kielno (duplikat) 1830-1854, akt 117 z 1842 r. i akt 74 z 1850 r.
Drugi ślub Jana Jakuba Hirscha, 1907	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Załęże, śluby 1907, akt 21
Zgon Piotra Hirscha, 1880	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo, zgony 1880, akt 8
Chrzest Piotra Hersza (1809), ślub Józefa Hersza (1805), chrzest Heleny Berowskiej (1802), chrzest Doroty Lewańczyk (1786)	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księgi parafii Przodkowo (mikrofilm FamilySearch 007949189)
Zgony Heleny Hersch (1864), Doroty Hersz (1866) i Józefa Hersza (1867)	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Przodkowo (duplikat) 1851-1874
Chrzest Józefa Herza, 1783	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga chrztów parafii Żukowo, karta 195 (mikrofilm FamilySearch 008237418)

Rompowie, Kreftowie i rodziny z nimi spokrewnione

Rompowie i Kreftowie to rodzina Teresy z Rompów, mamy Marioli. Byli szewcami, gospodarzami i robotnikami z kaszubskich wsi wokół Przodkowa: Pomieczyna, Kosowa i Szemudu.

Wszystkie te rodziny żyły na Kaszubach pod Kartuzami, na obszarze o średnicy około trzydziestu kilometrów. Do 1920 roku była to część państwa pruskiego, dlatego ich akty są pisane po łacinie albo po niemiecku. Jak czytać takie akty i czym był pruski urząd stanu cywilnego, wyjaśnia rozdział o Bobkowskich.

Il. 1. Schemat pokazuje, kto po kim następował w rodzinie Rompów, od Franciszka i Katarzyny do Marioli.

Il. 2. Schemat pokazuje, kto po kim następował w rodzinie Drawsów i Kreftów, czyli w rodzinie babci Heleny.

Teresa z Rompów (1934-1994)

Urodzenie	20 października 1934 r., Przodkowo
Rodzice	Augustyn Rompa (szewc) i Helena z Kreftów
Rodzeństwo	cztery starsze siostry: Agnieszka, Leokadia, Jadwiga i Helena
Ślub	około 1956 r. w kościele w Przodkowie, z Alojzym Bobkowskim z Otalżyna
Dzieci	Mariola (1958)
Śmierć	2 maja 1994 r. w Gdańsku-Kokoszkach, razem z mężem, w katastrofie autobusu

Teresa była mamą Marioli. Urodziła się 20 października 1934 roku w Przodkowie, dużej wsi z kościołem parafialnym, położonej około ośmiu kilometrów na północny wschód od Kartuz. Była najmłodszą z pięciu córek Augustyna Rompy i Heleny z Kreftów. Gdy przyszła na świat, ojciec miał 39 lat, matka 36, a najstarsza siostra Agnieszka była już trzynastoletnią dziewczynką.

Teresa miała niespełna pięć lat, gdy wybuchła wojna. W czasie okupacji, 30 listopada 1941 roku, zmarła jej najstarsza siostra Agnieszka. Była panną i miała dwadzieścia lat.

Córka Augustyna i Heleny	Urodzenie	Dalsze losy
Agnieszka	29 V 1921	panna, zmarła 30 XI 1941 w wieku 20 lat
Leokadia	12 XII 1923, Kosowo	po mężu Ludwichowska, zmarła 6 X 2026 w wieku 102 lat, ostatnia z sióstr
Jadwiga	11 X 1926, Przodkowo	po mężu Bobkowska, zmarła 26 VIII 1988 w Sopocie
Helena	29 VI 1930	po mężu Golnau, zmarła 31 I 2022
Teresa	20 X 1934, Przodkowo	mama Marioli, zginęła 2 V 1994

Listę sióstr z datami spisała własną ręką Mariola. Dwie z sióstr, Jadwiga i Teresa, nosiły po mężach to samo nazwisko Bobkowska, ale to zbieg okoliczności. Mężem Jadwigi był Franciszek Bobkowski ze wsi Sławki, który nie był krewnym Alojzego.

Leokadia, siostra Teresy, która dożyła 102 lat

Leokadia urodziła się 12 grudnia 1923 roku w małym domku w Kosowie. Wyszła za mąż po wojnie i po mężu nazywała się Ludwichowska. Zmarła 6 października 2026 roku, a jej pogrzeb odbył się 10 października. Nad trumną najmłodsza córka odczytała wspomnienie o mamie. To, co niżej, pochodzi z tego wspomnienia.

Ojciec pięciu sióstr był nie tylko szewcem. Córka Leokadii zapamiętała z opowiadań mamy, że pracował też jako kamieniarz i murarz i że robił nagrobki. Córki pomagały mu przy tym od najmłodszych lat, choć była to ciężka praca ręczna.

W czasie drugiej wojny światowej Leokadię skierowano na przymusowe roboty na Żuławy. Była tam razem z najstarszą siostrą Agnieszką. Agnieszka spadła z wozu załadowanego sianem, po tym wypadku zachorowała i zmarła, mając dwadzieścia lat. Leokadia pod koniec życia często ją wspominała. Opowiadała też o ucieczkach w środku nocy i o chowaniu się w piwnicy, gdzie siedziało się, niemal nie oddychając.

Il. 3. Siostry Helena Golnau i Leokadia Ludwichowska, obie z domu Rompa, na rodzinnym weselu. Fotografia ze zbiorów rodzinnych.

Po wojnie Leokadia urodziła sześcioro dzieci. Najmłodsza córka przyszła na świat, gdy mama miała czterdzieści pięć lat. Leokadia pracowała wtedy w rozlewni w Kartuzach. Do Przodkowa dojeżdżała rowerem, a stamtąd autobusem. Zimą szło się do Przodkowa pieszo: mężczyźni przodem, a kobiety za nimi gęsiego.

W jej domu prawie całe jedzenie pochodziło z własnego gospodarstwa. Kupowało się tylko cukier i sól. Leokadia robiła kompoty i konfitury, a cukierki dla dzieci smażyła na patelni. Dzieci zapamiętały trzy jej powiedzenia: „Nie martw się, jakoś to będzie", „Bez pracy nie ma kołaczy" i „Bez Boga ani do proga".

Synowie Leokadii Jan i Jerzy oraz córka Maria zmarli przed matką. Wspomnienie odczytane na pogrzebie kończyło się słowami: „Do zobaczenia, Mamo. Spoczywaj w pokoju".

Około 1956 roku Teresa wyszła za mąż za Alojzego Bobkowskiego, urodzonego 19 września 1933 roku w Otalżynie, wsi odległej od Przodkowa o osiem kilometrów. Ślub odbył się w kościele w Przodkowie, w tym samym, w którym brali ślub jej rodzice, dziadkowie i pradziadkowie. Młodzi mieli dwoje dzieci. W 1958 roku urodziła się Mariola, Mariolę ochrzczono 25 maja 1958 roku w Kartuzach. Jej matką chrzestną była Helena, siostra Teresy, a ojcem chrzestnym mąż Heleny, Robert Golnau, kolejarz z Gdańska.

27 marca 1978 roku w kościele w Przodkowie Mariola wzięła ślub. Jej mężem został Romuald Łukaszewicz. Teresa i Alojzy doczekali trojga wnucząt.

Katastrofa w Kokoszkach

2 maja 1994 roku Teresa i Alojzy zginęli razem w katastrofie autobusu w Gdańsku-Kokoszkach. Teresa miała 59 lat, a Alojzy 60 lat. Przebieg wypadku i tablicę pamiątkową z nazwiskami ofiar opisuje rozdział o Bobkowskich.

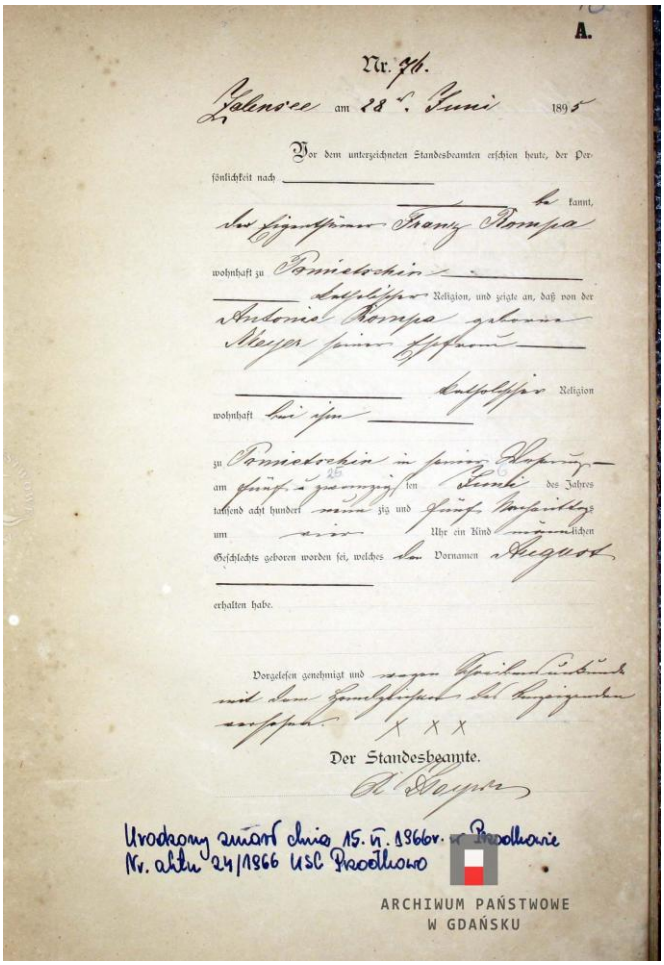
Mąż Teresy

Alojzy Bobkowski pochodził z rodziny gospodarzy z Mirachowa i Otalżyna. Jego przodków, także rodzinę jego matki Heleny z Bachów, opisuje rozdział o Bobkowskich.

Augustyn Rompa (1895-1966)

Urodzenie	25 czerwca 1895 r. o czwartej po południu, Pomieczyno
Rodzice	Franciszek Rompa (gospodarz) i Antonina z Meyerów
Zawód	szewc, a według wspomnień rodziny także kamieniarz i murarz
Ślub	14 listopada 1919 r. w urzędzie w Przodkowie i 18 listopada 1919 r. w kościele w Przodkowie, z Heleną Kreft z Kosowa
Dzieci	pięć córek: Agnieszka (1921), Leokadia (1923), Jadwiga (1926), Helena (1930), Teresa (1934)
Śmierć	15 lutego 1966 r. w Przodkowie

Augustyn był dziadkiem Marioli. Urodził się w Pomieczynie, wsi leżącej siedem kilometrów na północny zachód od Przodkowa, w domu swojego ojca Franciszka. Trzy dni później ojciec poszedł do urzędu stanu cywilnego w Załężu i zgłosił narodziny syna. Urzędnik zapisał imię po niemiecku: August. Franciszek nie umiał pisać, więc zamiast podpisu postawił pod aktem trzy krzyżyki.

A.

Nr. 76.

Załenscze am 28 Juni 1895

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach _____ bekannt,

der Eigenkätner Franz Rompa

wohnhaft zu Pomieczynie

katholischer Religion, und zeigte an, daß von der

Antonie Rompa geborene

Meyer seiner Ehefrau

katholischer Religion

wohnhaft bei ihm

zu Pomieczynie in seiner Wohnung

am fünf und zwanzigsten des Monats Juni des Jahres

tausend acht hundert neun zig und fünf

um Uhr ein Kind männlichen

Geschlechts geboren worden sei, welches den Vornamen August

erhalten habe.

Vorgelesen genehmigt und

mit dem Familienvater bei Beisein

unterschrieben. X X X

Der Standesbeamte.

Urodzony zmarł dnia 15. II. 1966r. w Przodkowie
Nr. aktu 24/1966 USC Przodkowo

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W GDAŃSKU

Il. 4. Akt urodzenia Augustyna Rompy, urząd stanu cywilnego w Załężu, akt 76 z 1895 r. Pod tekstem widać trzy krzyżyki, którymi podpisał się ojciec. Niżej ktoś dopisał po polsku, że Augustyn zmarł w 1966 r.

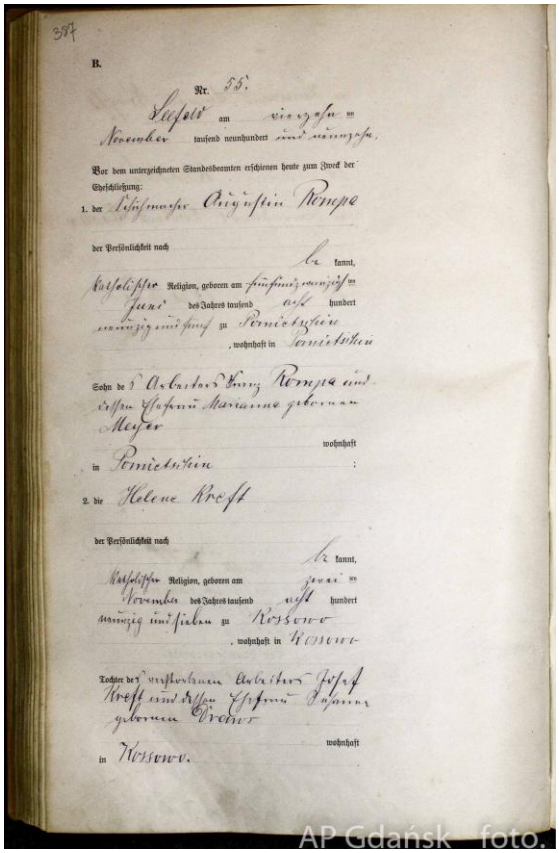
Akt urodzenia Augustyna Rompy, 1895

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 76. Zalensee, am 28ten Juni 1895. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Eigenthümer Franz Rompa, wohnhaft zu Pomietschin, katholischer Religion, und zeigte an, daß von der Antonia Rompa geborene Meyer, seiner Ehefrau, katholischer Religion, wohnhaft bei ihm, zu Pomietschin in seiner Wohnung am fünf und zwanzigsten Juni des Jahres tausend acht hundert neun zig und fünf nachmittags um vier Uhr ein Kind männlichen Geschlechts geboren worden sei und daß das Kind den Vornamen August erhalten habe. Vorgelesen genehmigt und wegen Schreibensunkunde mit dem Handzeichen des Anzeigenden versehen. X X X. Der Standesbeamte.*

Po polsku: Nr 76. Załęże, dnia 28 czerwca 1895. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dziś, znany co do osoby, właściciel gospodarstwa Franciszek Rompa, zamieszkały w Pomieczynie, wyznania katolickiego. Zgłosił, że Antonina Rompa z domu Meyer, jego żona, wyznania katolickiego, zamieszkała przy nim, w Pomieczynie w jego mieszkaniu dnia dwudziestego piątego czerwca roku tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego piątego po południu o godzinie czwartej urodziła dziecko płci męskiej, które otrzymało imię August. Odczytano, zatwierdzono i z powodu nieumiejętności pisania opatrzono znakiem ręcznym zgłaszającego. X X X. Urzędnik stanu cywilnego.

Na dole tego samego aktu ktoś po latach dopisał po polsku, że Augustyn zmarł 15 lutego 1966 roku w Przodkowie. Taki sam dopisek znajduje się przy jego akcie ślubu. Augustyn żył 70 lat.

Augustyn nie został na gospodarstwie ojca. Wyuczył się szewstwa. W listopadzie 1919 roku, mając 24 lata, ożenił się z dwudziestodwuletnią Heleną Kreft z Kosowa. Najpierw, 14 listopada, młodzi stanęli przed urzędnikiem w Przodkowie, a cztery dni później wzięli ślub w kościele. Akt spisano jeszcze po niemiecku, bo polska administracja objęła powiat kartuski dopiero na początku 1920 roku. Świadkami byli karczmarz z Przodkowa Franciszek Pipka i gospodarz z Kosowa Jan Retzlaff.

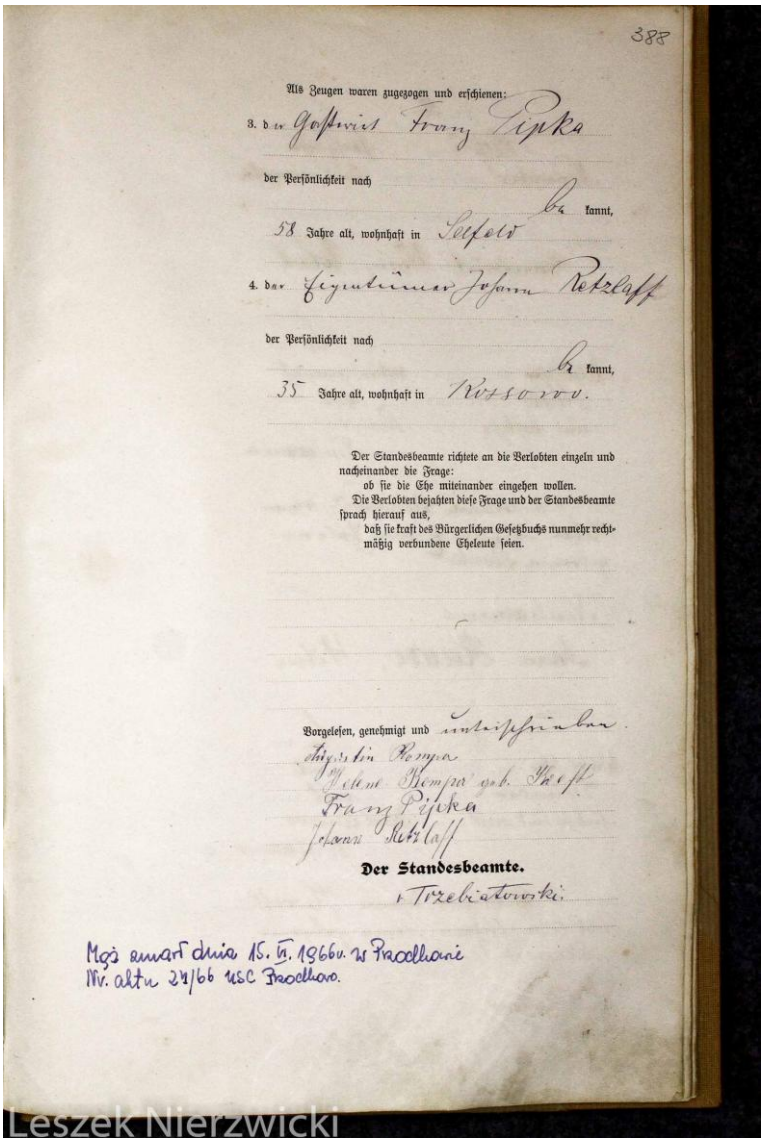

Il. 5. Akt ślubu Augustyna Rompy i Heleny Kreft, urząd stanu cywilnego w Przodkowie (po niemiecku Seefeld), akt 55 z 1919 r. Ilustracja pokazuje pierwszą stronę aktu.

Akt ślubu Augustyna i Heleny, 1919, pierwsza strona

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 55. Seefeld am vierzehnten November tausend neunhundert und neunzehn. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zweck der Eheschliessung: 1. der Schuhmacher Augustin Rompa, der Persönlichkeit nach bekannt, katholischer Religion, geboren am fünfundzwanzigsten Juni des Jahres tausend achthundert neunzig und fünf zu Pomietschin, wohnhaft in Pomietschin, Sohn des Arbeiters Franz Rompa und dessen Ehefrau Marianna gebornen Meyer, wohnhaft in Pomietschin. 2. die Helene Kreft, der Persönlichkeit nach bekannt, katholischer Religion, geboren am zweiten November des Jahres tausend achthundert neunzig und sieben zu Kossowo, wohnhaft in Kossowo, Tochter des verstorbenen Arbeiters Josef Kreft und dessen Ehefrau Susanna gebornen Draws, wohnhaft in Kossowo.*

Po polsku: Nr 55. Przodkowo, dnia czternastego listopada tysiąc dziewięćset dziewiętnastego roku. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawili się dziś w celu zawarcia małżeństwa: 1. szewc Augustyn Rompa, znany co do osoby, wyznania katolickiego, urodzony dwudziestego piątego czerwca tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego piątego roku w Pomieczynie, zamieszkały w Pomieczynie, syn robotnika Franciszka Rompy i jego żony Marianny z domu Meyer, zamieszkałych w Pomieczynie. 2. Helena Kreft, znana co do osoby, wyznania katolickiego, urodzona drugiego listopada tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego siódmego roku w Kosowie, zamieszkała w Kosowie, córka zmarłego robotnika Józefa Krefta i jego żony Zuzanny z domu Draws, zamieszkałej w Kosowie.

388

Als Zeugen waren zugezogen und erschienen:

3. der Gastwirt Franz Pipka

der Persönlichkeit nach bekannt,

58 Jahre alt, wohnhaft in Seefeld

4. der Zimmermann Johann Retzlaff

der Persönlichkeit nach bekannt,

35 Jahre alt, wohnhaft in Kossowo.

Der Standesbeamte richtete an die Verlobten einzeln und nacheinander die Frage:
ob sie die Ehe miteinander eingehen wollen.
Die Verlobten bejahten diese Frage und der Standesbeamte sprach hierauf aus,
daß sie kraft des Bürgerlichen Gesetzbuchs nunmehr rechtmäßig verbundene Eheleute seien.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben.
Augustin Rompa
Helene Rompa geb. Kreft
Franz Pipka
Johann Retzlaff

Der Standesbeamte.
Trzebiatowski.

Mój zmarł dnia 15. IV. 1966 r. w Pracdlinie
Nr. aktu 24/66 USC Pracdlino.

Leszek Nierzwicki

Il. 6. Druga strona aktu ślubu Augustyna Rompy i Heleny Kreft z 1919 r. Są na niej nazwiska świadków, własnoręczne podpisy Augustyna i Heleny oraz polski dopisek o śmierci męża.

Akt ślubu Augustyna i Heleny, 1919, druga strona (fragmenty)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Als Zeugen waren zugezogen und erschienen: 3. der Gastwirt Franz Pipka, 58 Jahre alt, wohnhaft in Seefeld. 4. der Eigentümer Johann Retzlaff, 35 Jahre alt, wohnhaft in Kossowo. […] Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: Augustin Rompa, Helene Rompa geb. Kreft, Franz Pipka, Johann Retzlaff. Der Standesbeamte: v. Trzebiatowski. Dopisek po polsku: Mąż zmarł dnia 15.II.1966 r. w Przodkowie, Nr. aktu 24/66 USC Przodkowo.*

Po polsku: Jako świadkowie zostali wezwani i stawili się: 3. karczmarz Franciszek Pipka, lat 58, zamieszkały w Przodkowie. 4. właściciel gospodarstwa Jan Retzlaff, lat 35, zamieszkały w Kosowie. […] Odczytano, zatwierdzono i podpisano: Augustyn Rompa, Helena Rompa z domu Kreft, Franciszek Pipka, Jan Retzlaff. Urzędnik stanu cywilnego: von Trzebiatowski. Dopisek po polsku: Mąż zmarł dnia 15 lutego 1966 r. w Przodkowie, numer aktu 24/66, Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo.

Oboje młodzi podpisali akt własną ręką. To duża zmiana wobec poprzedniego pokolenia, bo ojciec Augustyna pisać nie umiał. W tym akcie matka Augustyna jest nazwana Marianną, a w jego akcie urodzenia Antoniną. Chodzi o tę samą kobietę z domu Meyer.

Pierwsze lata po ślubie Augustyn i Helena spędzili w Kosowie, w rodzinnej wsi Heleny. Tam w 1923 roku urodziła się ich córka Leokadia. Potem zamieszkali w Przodkowie, gdzie urodziły się Jadwiga i Teresa.

Akty nazywają Augustyna szewcem. Jego wnuczka, córka Leokadii, zapamiętała z opowiadań mamy, że był także kamieniarzem i murarzem i że robił nagrobki, a córki od małego pomagały mu przy tej pracy.

Helena z Kreftów (1897-1992)

Urodzenie	2 listopada 1897 r., Kosowo
Chrzest	listopad 1897 r., kościół w Przodkowie
Rodzice	Józef Kreft (robotnik) i Zuzanna z Drawsów
Ślub	14 i 18 listopada 1919 r. w Przodkowie, z Augustynem Rompą
Dzieci	pięć córek, najmłodsza Teresa
Śmierć	1992 r., w wieku 94 lat

Helena była babcią Marioli. Urodziła się w Kosowie, wsi oddalonej o półtora kilometra od Przodkowa. Nigdy nie poznała ojca. Józef Kreft zmarł 30 maja 1897 roku, a Helena przyszła na świat pięć miesięcy później, 2 listopada. Taki dzień podaje księga chrztów, a Mariola pamięta, że babcia urodziła się 1 listopada. Wychowała się przy matce Zuzannie, która owdowiała w wieku 32 lat.

W dniu ślubu z Augustynem Helena mieszkała jeszcze z matką w Kosowie. Po ślubie zamieszkała z mężem w Przodkowie i urodziła pięć córek. Jedną z nich, dwudziestoletnią Agnieszkę, straciła w czasie wojny. W 1966 roku zmarł jej mąż Augustyn i Helena została wdową. W 1978 roku doczekała ślubu wnuczki Marioli. Z czworga dziadków Marioli żyła wtedy już tylko ona.

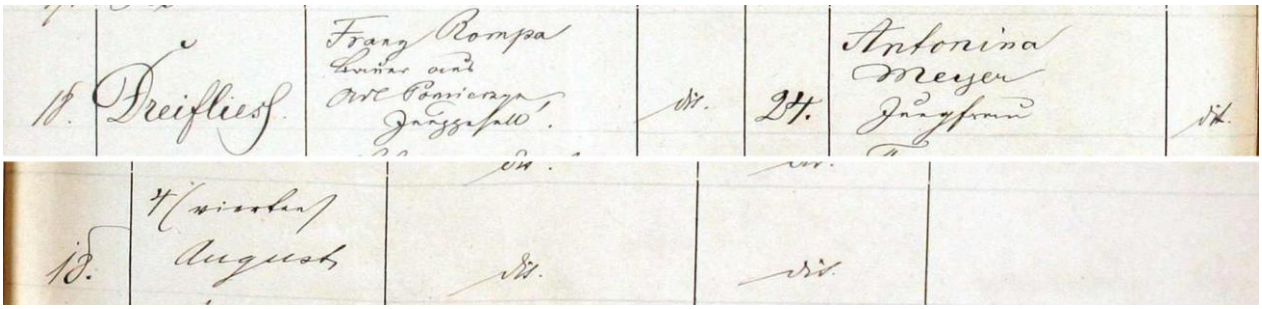
Helena mieszkała u córki Teresy. Rodzina pamięta, że szyła na maszynie i śpiewała po niemiecku. Do szkoły chodziła w czasach, gdy Kaszuby należały do Niemiec i uczono w niej tylko po niemiecku. Helena zmarła w 1992 roku, mając 94 lata. Spoczywa na cmentarzu w Kokoszkach.

Rodzinę Heleny, czyli Kreftów i Drawsów z Kosowa, opisujemy w dalszej części tego rozdziału, po starszych pokoleniach Rompów.

Franciszek Rompa (urodzony w 1850 r.)

Urodzenie	15 marca 1850 r., Pomieczyno
Rodzice	Jan Rompa i Józefa z Potrykusów
Rodzeństwo	siostra Marcjanna, urodzona około 1855 r. w Pomieczynie, od 1875 r. żona Teofila Derrona
Pierwszy ślub	4 sierpnia 1873 r. w kościele w Przodkowie, z Antoniną Meyer z Trzech Rzek
Znane dzieci	Jan (zmarł w 1874 r.), Emilia (zmarła w 1879 r.), Augustyn (1895)
Drugi ślub	18 września 1906 r. w Przodkowie, z Julianną Czerwińską
Ostatni ślad	w listopadzie 1919 r. akt ślubu syna Augustyna wymienia go jako robotnika z Pomieczyna i nie nazywa go zmarłym

Franciszek był pradziadkiem Marioli. Całe życie spędził w Pomieczynie. W akcie ślubu z 1873 roku ksiądz zapisał go jako gospodarza ze Starego Pomieczyna, kawalera w wieku 24 lat. Jego żoną została osiemnastoletnia Antonina Meyer z Trzech Rzek, małej wsi między Pomieczynem a Przodkowem.

Il. 7. Wpis ślubu Franciszka Rompy i Antoniny Meyer, księga ślubów parafii Przodkowo, akt 18 z 1873 r. Wiersz biegnie przez obie strony otwartej księgi. U góry pokazujemy jego część z lewej strony, a pod nią część z prawej strony. Drukowanego nagłówka tabeli na tym wycinku nie ma, bo w księdze dzieli go od aktu kilka wcześniejszych wpisów.

Wpis ślubu Franciszka i Antoniny, 1873

Tekst oryginalny (niemiecki): *18. | Dreifließ. | Franz Rompa, Bauer aus Alt. Pomieczyn, Junggesell. | dt. | 24. | Antonina Meyer, Jungfrau. | dt. | 18. | 4 (vierten) August. | dt. | dt.*

Po polsku: Ślub numer 18. Miejsce zamieszkania panny młodej: Trzy Rzeki. Pan młody: Franciszek Rompa, gospodarz ze Starego Pomieczyna, kawaler, wyznania takiego jak wyżej (katolik), lat 24. Panna młoda: Antonina Meyer, panna, wyznania takiego jak wyżej, lat 18. Dzień ślubu: 4 (czwartego) sierpnia. Świadkowie i ksiądz: ci sami co w wierszach wyżej.

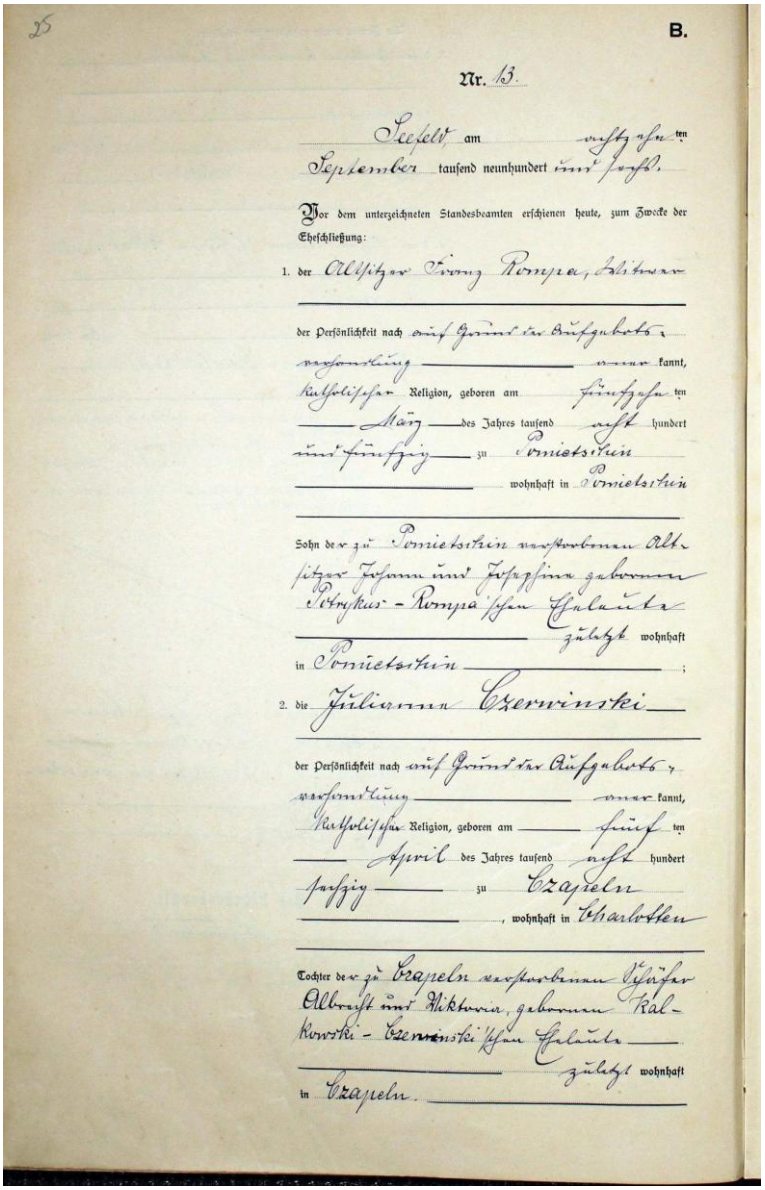
Skrót „dt." znaczy „jak wyżej". Ksiądz wpisywał go tam, gdzie musiałby powtórzyć to samo, co stoi we wcześniejszym wierszu. Wyżej na tej stronie księgi zapisano, że ślub odbył się w Przodkowie, a świadkami byli miejscowy kościelny i organista Jan Reich. Księga ślubów z tamtych lat nie miała rubryki na imiona rodziców, dlatego ten wpis nie mówi, kim byli rodzice młodych.

Dwoje dzieci Franciszka i Antoniny zmarło w dzieciństwie: synek Jan w grudniu 1874 roku, a córeczka Emilia w marcu 1879 roku. Augustyn urodził się dopiero w 1895 roku, gdy ojciec miał 45 lat, a matka około czterdziestu.

W aktach widać, jak zmieniało się położenie Franciszka. W 1873 roku był gospodarzem. W 1895 i 1905 roku urzędnik nazwał go właścicielem gospodarstwa. W 1906 roku był już dożywotnikiem, czyli

gospodarzem, który oddał ziemię następcy w zamian za mieszkanie i utrzymanie do śmierci. Akt ślubu syna z 1919 roku wymienia go jako robotnika z Pomieczyna.

15 czerwca 1905 roku zmarła Antonina, żona Franciszka. Piętnaście miesięcy później, 18 września 1906 roku, pięćdziesięcioześcioletni Franciszek ożenił się po raz drugi, z Julianną Czerwińską. Akt tego ślubu podaje dokładną datę urodzenia Franciszka oraz imiona jego rodziców.

25 B.

Nr. 13.

Seefeld am achtzehnten
September tausend neunhundert und sechs.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute, zum Zwecke der Eheschließung:

1. der Altsitzer Franz Rompa, Witwer
der Persönlichkeit nach auf Grund der Aufgebots-
verhandlung — — — kannt,
katholischer Religion, geboren am fünfzehn-ten
— März — des Jahres tausend acht hundert
und fünfzig — zu Pomietschin
— — — wohnhaft in Pomietschin

Sohn der zu Pomietschin verstorbenen Alt-
sitzer Johann und Josephina geborenen
Petrykus - Rompa'schen Eheleute
— — — zuletzt wohnhaft
in Pomietschin — — — ;

2. die Julianna Czerwinski
der Persönlichkeit nach auf Grund der Aufgebots-
verhandlung — — — kannt,
katholischer Religion, geboren am — fünf-ten
— April des Jahres tausend acht hundert
fünfzig — zu Czapeln
— — — , wohnhaft in Charlotten

Tochter der zu Czapeln verstorbenen Güter-
Albrecht und Viktoria, geborenen Kal-
kowski - Czerwinski'schen Eheleute
— — — zuletzt wohnhaft
in Czapeln. — — —

Il. 8. Akt drugiego ślubu Franciszka Rompy, urząd stanu cywilnego w Przodkowie, akt 13 z 1906 r. Ilustracja pokazuje pierwszą stronę aktu.

Akt ślubu Franciszka Rompy z Julianną Czerwińską, 1906 (fragmenty o panu młodym)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Seefeld, am achtzehnten September tausend neunhundert und sechs […] der Altsitzer Franz Rompa, Witwer […] katholischer Religion, geboren am fünfzehnten März des Jahres tausend acht hundert und fünfzig zu Pomietschin, wohnhaft in Pomietschin, Sohn der zu Pomietschin verstorbenen Altsitzer Johann und Josephina geborene Petrykus, Rompa'schen Eheleute, zuletzt wohnhaft in Pomietschin […] Julianna Czerwinski*

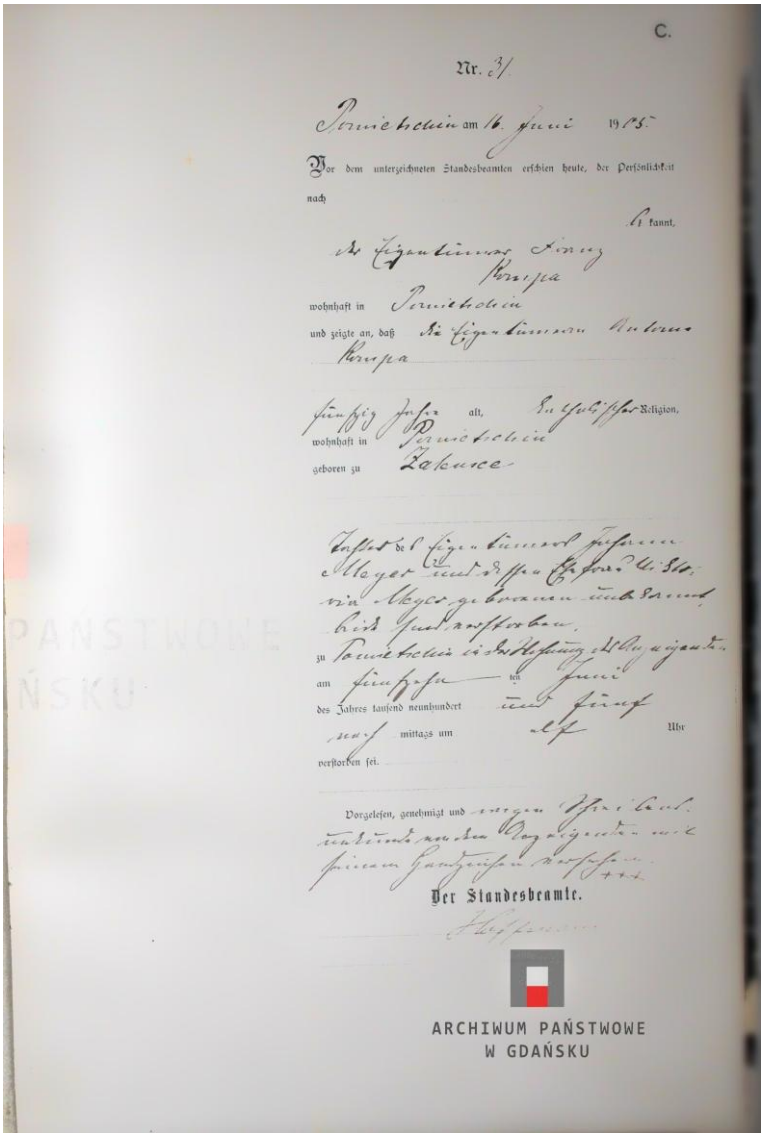
Po polsku: Przodkowo, dnia osiemnastego września tysiąc dziewięćset szóstego roku […] dożywotnik Franciszek Rompa, wdowiec […] wyznania katolickiego, urodzony piętnastego marca tysiąc osiemset pięćdziesiątego roku w Pomieczynie, zamieszkały w Pomieczynie, syn zmarłych w Pomieczynie dożywotników Jana i Józefy z domu Petrykus, małżonków Rompów, ostatnio zamieszkałych w Pomieczynie […] Julianna Czerwińska

Urzędnik zapisał nazwisko matki Franciszka jako Petrykus. W innych aktach tej rodziny nazwisko brzmi Potrykus i tej formy używamy w kronice.

Antonina z Meyerów (1854-1905)

Urodzenie	16 grudnia 1854 r., Trzy Rzeki pod Przodkowem, chrzest 17 grudnia
Rodzice	Jan Meyer (dzierżawca wieczysty) i Józefa z Bachów
Rodzeństwo	bracia Józef (około 1852-1857) i Jakub Jan (ur. 1858)
Ślub	4 sierpnia 1873 r. w Przodkowie, z Franciszkiem Rompą
Śmierć	15 czerwca 1905 r. około jedenastej, Pomieczyno, w wieku 50 lat

Antonina była prababcią Marioli. Wyszła za mąż jako osiemnastolatka i przez 32 lata była gospodynią w Pomieczynie. Zmarła w domu męża 15 czerwca 1905 roku. Następnego dnia Franciszek zgłosił jej śmierć w urzędzie. Podał, że miała 50 lat i że jej rodzicami byli Jan Meyer i jego żona Wiktoria, oboje już nieżyjący. Nazwiska panieńskiego teściowej Franciszek nie znał, a jej imię podał błędnie.

C.

Nr. 31

Pomieczino am 16. Juni 1905.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach

bekannt,

der Eigenkämmer Franz Rompa

wohnhaft in Pomieczino

und zeigte an, daß die Eigenkämmerin Antonia Rompa

fünfzig Jahre alt, der katholischen Religion,

wohnhaft in Pomieczino

geboren zu Zakrzce

ist die Eigenkämmerin Antonia Meyer und Rompa Ehefrau lt. Heir. U. 31/1873 wird Meyer geboren am 16 Dezember 1854 zu Trzy Rzeki ist heute, am fünfzehnten Juni des Jahres tausend neunhundert fünf mittags um elf Uhr verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben.

Der Standesbeamte.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W GDAŃSKU

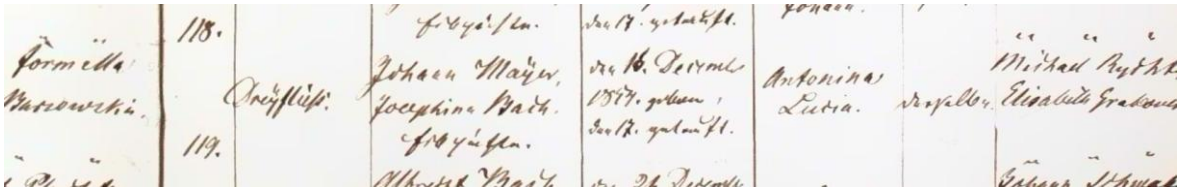
Il. 9. Akt zgonu Antoniny Rompy z domu Meyer, urząd stanu cywilnego w Załężu, akt 31 z 1905 r.

Akt zgonu Antoniny z Meyerów, 1905 (fragmenty)

Tekst oryginalny (niemiecki): *der Eigentümer Franz Rompa, wohnhaft in Pomietschin […] die Eigentümerin Antonia Rompa, fünfzig Jahre alt, katholisch, wohnhaft in Pomietschin, geboren zu Zakusce[?], Tochter des Eigentümers Johann Meyer und dessen Ehefrau Victoria Meyer geborene unbekannt, beide sind verstorben*

Po polsku: właściciel gospodarstwa Franciszek Rompa, zamieszkały w Pomieczynie […] właścicielka gospodarstwa Antonina Rompa, lat pięćdziesiąt, katoliczka, zamieszkała w Pomieczynie, urodzona w miejscowości zapisanej jako Zakusce (nazwa nieczytelna), córka właściciela gospodarstwa Jana Meyera i jego żony Wiktorii Meyer z domu nieznanego, oboje nie żyją

Prawdziwe imię matki i dzień urodzenia Antoniny podaje księga chrztów parafii Przodkowo. Antonina Łucja urodziła się 16 grudnia 1854 roku w Trzech Rzekach i następnego dnia została ochrzczona. Jej rodzicami byli Jan Majer i Józefina z domu Bach. Księża pisali wtedy nazwisko Majer, urzędnicy pruscy Meyer.

Il. 10. Chrzest Antoniny Łucji Majer, księga chrztów parafii Przodkowo, akt 119 z 1854 r. Jej wiersz jest drugi od góry.

Chrzest Antoniny Łucji Majer, 1854

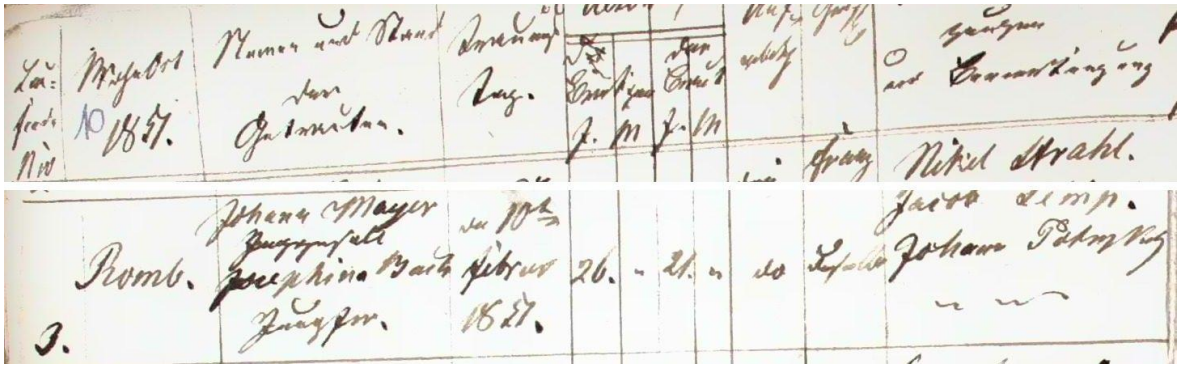
Tekst oryginalny (niemiecki): *119. | Dreyfließ. | Johann Majer, Josephina Bach, Erbpächter[?]. | den 16. December 1854 geboren, den 17. getauft. | Antonina Lucia. | Michael Rychter[?], Elisabeth Grabowska.*

Po polsku: Akt numer 119. Wieś: Trzy Rzeki. Rodzice: Jan Majer i Józefina Bach, dzierżawcy wieczyści. Dziecko urodzone 16 grudnia 1854 roku, ochrzczone 17 grudnia. Imiona: Antonina Łucja. Chrzestni: Michał Rychter[?] i Elżbieta Grabowska.

Jan Meyer (około 1824-1859) i Józefa z Bachów

Jan	urodzony około 1824 r., zmarł 7 października 1859 r. w Trzech Rzekach
Rodzice Jana	Krystian Meyer i Barbara z Jankowskich z Trzech Rzek
Józefa	z domu Bach, urodzona w 1828 r. w Rąbiu
Rodzice Józefy	Wojciech Bach i Elżbieta z Kwidzyńskich z Rąbia
Ślub	10 lutego 1851 r. w kościele w Przodkowie
Dzieci	Józef (około 1852-1857), Antonina Łucja (1854) i Jakub Jan (1858)
Dom	Rąb i Trzy Rzeki, parafia Przodkowo

Jan i Józefa wzięli ślub 10 lutego 1851 roku w kościele w Przodkowie. Ksiądz zapisał ich pod wsią Rąb, z której pochodziła panna młoda. Jan miał 26 lat, a Józefa 21. Rąb i Trzy Rzeki to sąsiednie wsie, oddalone od siebie o dwa kilometry.

Il. 11. Wpis ślubu Jana Mayera i Józefiny Bach, księga ślubów parafii Przodkowo, akt 3 z 1851 r. U góry widać nagłówek rubryk, a pod nim wiersz aktu.

Wpis ślubu Jana Mayera i Józefiny Bach, 1851

Tekst oryginalny (niemiecki): *3. | Romb. | Johann Mayer Junggesell, Josephina Bach Jungfer. | den 10ten Februar 1851. | 26 | 21 | […] | Jacob Demp[s], Johann Potrykus*

Po polsku: Ślub numer 3. Wieś: Rąb. Młodzi: kawaler Jan Mayer i panna Józefina Bach. Dzień ślubu: 10 lutego 1851 roku. On lat 26, ona lat 21. Świadkowie: Jakub Demps i Jan Potrykus.

Pierwszym dzieckiem małżonków był Józef. Chłopiec zmarł w Rąbiu 24 maja 1857 roku, mając pięć lat i pięć miesięcy.

Jan Meyer był dzierżawcą wieczystym w Trzech Rzekach. Taki gospodarz nie był właścicielem ziemi, ale miał ją w dzierżawie dziedzicznej i mógł ją przekazać dzieciom. Zmarł młodo, 7 października 1859 roku, mając trzydzieści pięć lat. Pochowano go trzy dni później. Zostawił wdowę i dwoje małych dzieci: pięcioletnią Antoninę i rocznego Jakuba Jana.

Jego żona pochodziła z Bachów, rodziny znanej w całej parafii Przodkowo. Akt ślubu i akt chrztu córki nazywają ją Józefiną, akt zgonu męża Marianną, a zięć po pięćdziesięciu latach podał urzędnikowi imię Wiktoria. Marianna i Wiktoria to imiona jej sióstr. Nazwisko Bach powtarzają zgodnie wszystkie akty spisane za jej życia.

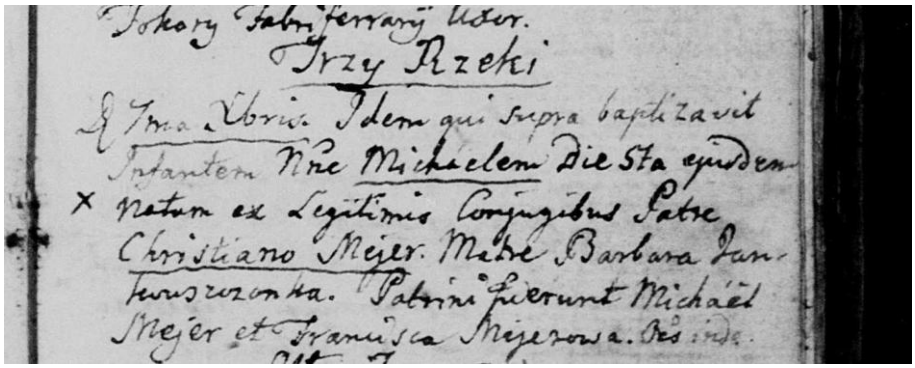
Józefa owdowiała, mając trzydzieści jeden lat. Cztery miesiące później, 13 lutego 1860 roku, wyszła w Przodkowie drugi raz za mąż. Jej mężem został kawaler Jan Krefta. Ksiądz zapisał ten ślub pod wsią Trzy Rzeki, a pannę młodą nazwał wdową Józefiną Majer z domu Bach. Antonina wychowywała się więc przy ojczymie.

Krystian Meyer (około 1792-1824) i Barbara z Jankowskich

Krystian	urodzony około 1792 r., zmarł 19 kwietnia 1824 r. w Trzech Rzekach
Barbara	z domu Jankowska, urodzona około 1797 r.
Ślub	18 listopada 1816 r. w kościele w Przodkowie
Dzieci	Franciszka (1817), Michał (1818), Rozalia (1821) i Jan (1824)
Dom	Trzy Rzeki, parafia Przodkowo

Krystian Meyer i Barbara z Jankowskich byli rodzicami Jana i pradziadkami Augustyna Rompy. Mieszkali w Trzech Rzekach. Ślub wzięli 18 listopada 1816 roku. Panna młoda miała dwadzieścia lat. Świadkami byli dwaj mężczyźni z sąsiedniego Rąbia.

W ciągu ośmiu lat urodziło im się czworo dzieci. Księga chrztów parafii Przodkowo pisze ich nazwisko Mejer. Poniżej widać chrzest drugiego dziecka, Michała, z grudnia 1818 roku.

Tokary Fabijerrary Mater.
Trzy Rzeki
Ego Ima Xbris. Idem qui supra baptizavit
Infantem Nne Michaelem Die 5ta ejusdem
natum ex Legitimis Conjugibus Patre
Christiano Mejer. Matre Barbara Jan-
kowszczonka. Patrini fuerunt Michaël
Mejer et Franciscа Mejerowa. Oes: inde.

Il. 12. Chrzest Michała Mejera, syna Krystiana i Barbary, księga chrztów parafii Przodkowo, 7 grudnia 1818 r.

Chrzest Michała Mejera, 1818

Tekst oryginalny (łacina): *Trzy Rzeki. D. 7ma Xbris. Idem qui supra baptizavit Infantem Nne Michaelem Die 5ta ejusdem natum ex Legitimis Conjugibus Patre Christiano Mejer. Matre Barbara Jankowszczonka. Patrini fuerunt Michaël Mejer et Francisca Mejerowa. Oes inde.*

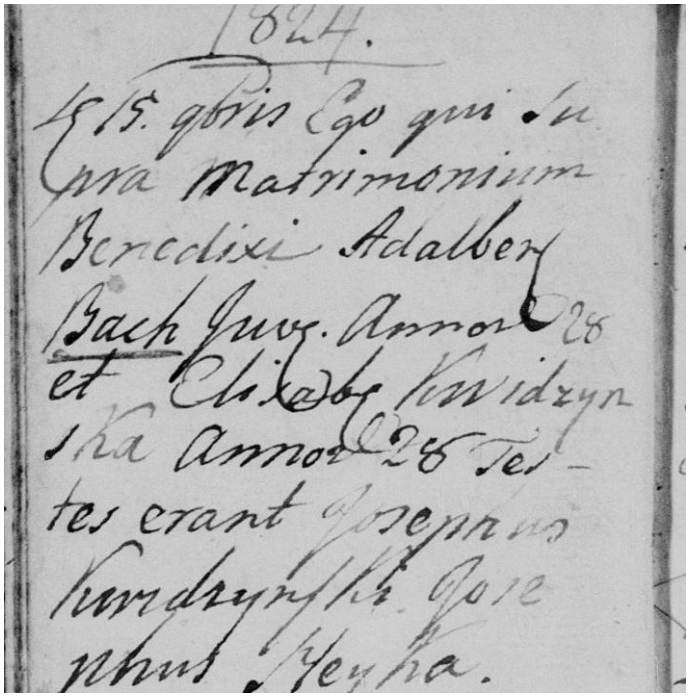
Po polsku: Trzy Rzeki. Dnia 7 grudnia ten sam co wyżej ochrzcił dziecko imieniem Michał, urodzone 5 dnia tego miesiąca z prawych małżonków: ojca Krystiana Mejera i matki Barbary Jankowszczonki. Chrzestnymi byli Michał Mejer i Franciszka Mejerowa. Wszyscy stamtąd.

Chrzestni Michała nosili to samo nazwisko co ojciec dziecka, a więc Krystian miał w Trzech Rzekach krewnych. Zmarł 19 kwietnia 1824 roku, w tym samym roku, w którym urodził się jego najmłodszy syn Jan. Barbara została z czworgiem małych dzieci. 22 listopada 1824 roku wyszła drugi raz za mąż. Ksiądz zapisał ją wtedy jako wdowę Barbarę Mejerową, lat 27.

Wojciech Bach (około 1797-1867) i Elżbieta z Kwidzyńskich

Wojciech	urodzony około 1797 r., zmarł 17 stycznia 1867 r. w Rąbiu
Elżbieta	z domu Kwidzyńska, urodzona około 1796 r.
Ślub	15 listopada 1824 r. w kościele w Przodkowie
Dzieci	Marianna (1825), Jan Antoni (1826), Józefa (1828), Józef (1830), Wiktoria (1831), Elżbieta Apolonia (1832), Wojciech Ignacy (1834), Michał (1836), Adam (1838) i Franciszek (1840)
Dom	Rąb, parafia Przodkowo

Wojciech Bach i Elżbieta z Kwidzyńskich byli rodzicami Józefy. Księgi pisane po łacinie i po niemiecku nazywają Wojciecha Adalbertem albo Albrechtem. Ślub wzięli 15 listopada 1824 roku. Oboje mieli po 28 lat. Jeden ze świadków, Józef Kwidzyński, nosił to samo nazwisko co panna młoda.

Il. 13. Wpis ślubu Wojciecha Bacha i Elżbiety Kwidzyńskiej, księga ślubów parafii Przodkowo, 15 listopada 1824 r. U góry strony widać rok 1824.

Wpis ślubu Wojciecha Bacha i Elżbiety Kwidzyńskiej, 1824

Tekst oryginalny (łacina): *d 15. 9bris Ego qui Supra Matrimonium Benedixi Adalber. Bach Juv. Annor 28 et Elisab. Kwidzynska Annor 28 Testes erant Josephus Kwidzynski Josephus Heyka.*

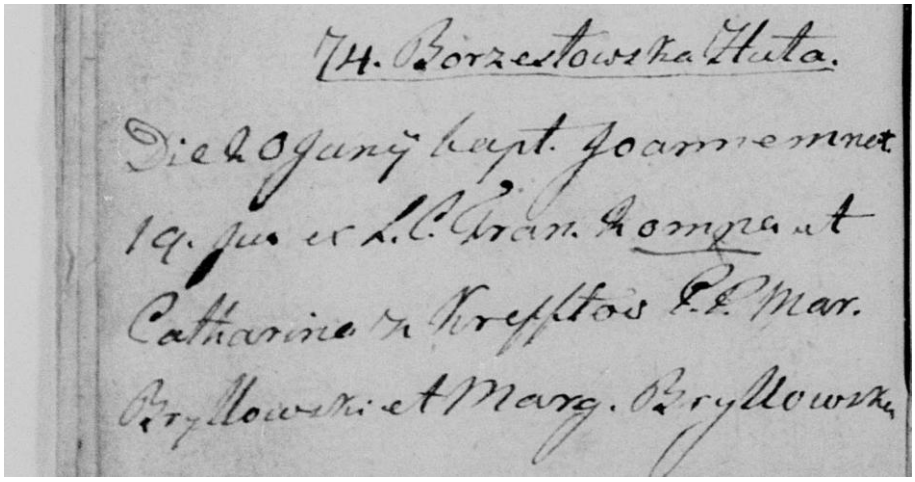
Po polsku: Dnia 15 listopada ja, ten sam co wyżej, pobłogosławiłem małżeństwo kawalera Wojciecha Bacha, lat 28, z Elżbietą Kwidzyńską, lat 28. Świadkami byli Józef Kwidzyński i Józef Heyka.

Małżonkowie gospodarzyli w Rąbiu i mieli dziesięcioro dzieci. Józefa była trzecia z kolei. Wojciech na starość przekazał gospodarstwo i żył na dożywociu. Zmarł w Rąbiu 17 stycznia 1867 roku jako wdowiec, mając 68 lat.

Jan Rompa (urodzony w 1824 r.)

Urodzenie	19 czerwca 1824 r., Borzestowska Huta
Chrzest	20 czerwca 1824 r., kościół w Chmielnie
Rodzice	Franciszek Rompa i Katarzyna z Kreftów
Żona	Józefa z Potrykusów z Jeleńskiej Huty
Dzieci	Franciszek (1850) i Marcjanna (około 1855), oboje urodzeni w Pomieczynie
Drugi ślub	11 maja 1877 r. w urzędzie w Załężu, z wdową Anną Czapp
Ostatni ślad	w maju 1877 r. żył na wybudowaniu pod Szemudem, zmarł przed wrześniem 1906 r.

Jan był prapradziadkiem Marioli. Urodził się w Borzestowskiej Hucie, wsi położonej na zachód od Kartuz, w parafii Chmielno. Był dziewiątym z dziesięciorga dzieci Franciszka Rompy i Katarzyny z Kreftów. Ochrzczono go nazajutrz po urodzeniu. Jego chrzestnymi byli Marcin i Małgorzata Bryllowscy.

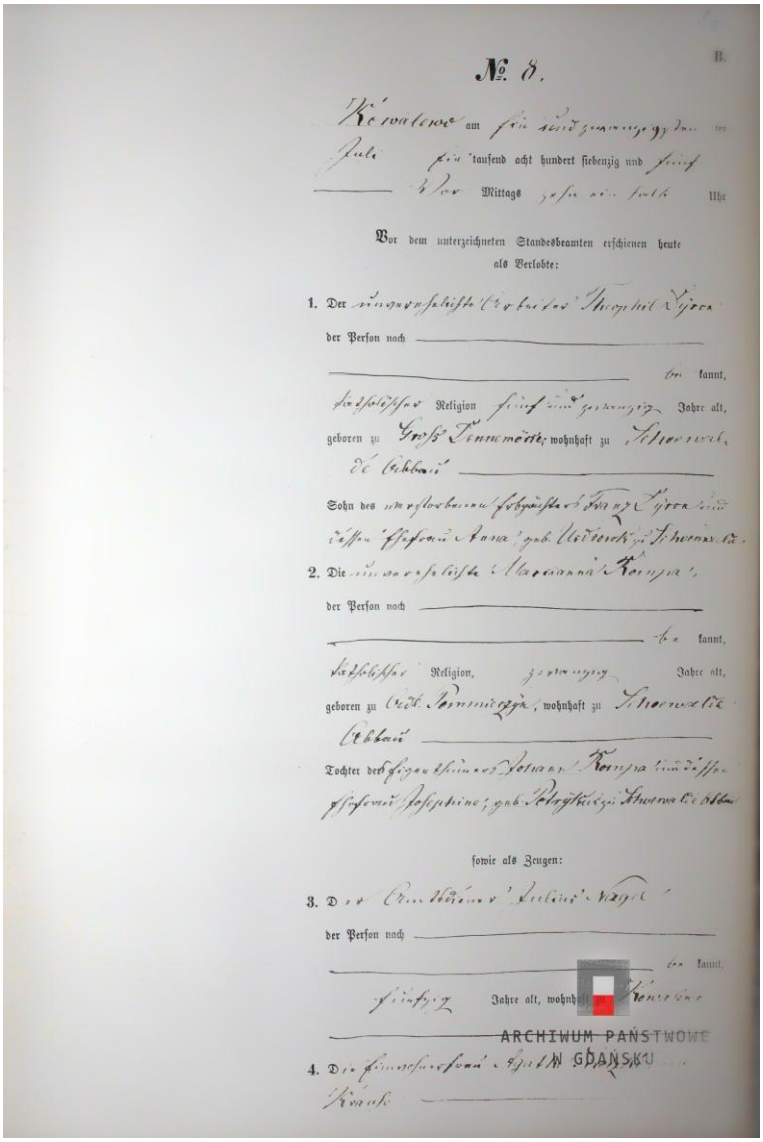
Il. 14. Wpis chrztu Jana Rompy, księga chrztów parafii Chmielno, akt 74 z 1824 r.

Wpis chrztu Jana Rompy, 1824

Tekst oryginalny (łacina): *74. Borzestowska Huta. Die 20 Junij bapt. Joannem nat. 19 jun. ex L[egitimis] C[oniugibus] Fran[cisco] Rompa et Catharina z Krefftów. P[atrini] Mar[tinus] Bryllowski et Marg[aritha] Bryllowska*

Po polsku: 74. Borzestowska Huta. Dnia 20 czerwca ochrzciłem Jana, urodzonego 19 czerwca z prawych małżonków Franciszka Rompy i Katarzyny z Kreftów. Chrzestni: Marcin Bryllowski i Małgorzata Bryllowska.

Jako dorosły człowiek Jan przeniósł się o kilkanaście kilometrów na północny wschód, do Pomieczyna. Tam mieszkał z żoną Józefą i tam urodziły się ich dzieci: Franciszek w 1850 roku i Marcjanna około 1855 roku. W latach siedemdziesiątych Jan i Józefa mieszkali już na wybudowaniu pod Szemudem, czyli w zagrodzie stojącej osobno, poza wsią. Szemud nazywał się po niemiecku Schönwalde. Akt z 1875 roku nazywa Jana właścicielem gospodarstwa, a akty z 1876 i 1877 roku dożywotnikiem. W lipcu 1875 roku ich dwudziestoletnia córka Marcjanna wyszła za mąż za robotnika Teofila Derrona.

№ 8.

B.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute als Verlobte:

1. Der
der Person nach
kannt,
Religion Jahre alt,
geboren zu wohnhaft zu
Sohn des
2. Die
der Person nach
kannt,
Religion, Jahre alt,
geboren zu wohnhaft zu
Tochter des
sowie als Zeugen:
3. D
der Person nach
kannt.
Jahre alt, wohnh
4. D

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W GDAŃSKU

Il. 15. Akt ślubu Marcjanny Rompy i Teofila Derrona, urząd stanu cywilnego w Szemudzie (po niemiecku Schönwalde), akt 8 z 1875 r. Ilustracja pokazuje pierwszą stronę aktu.

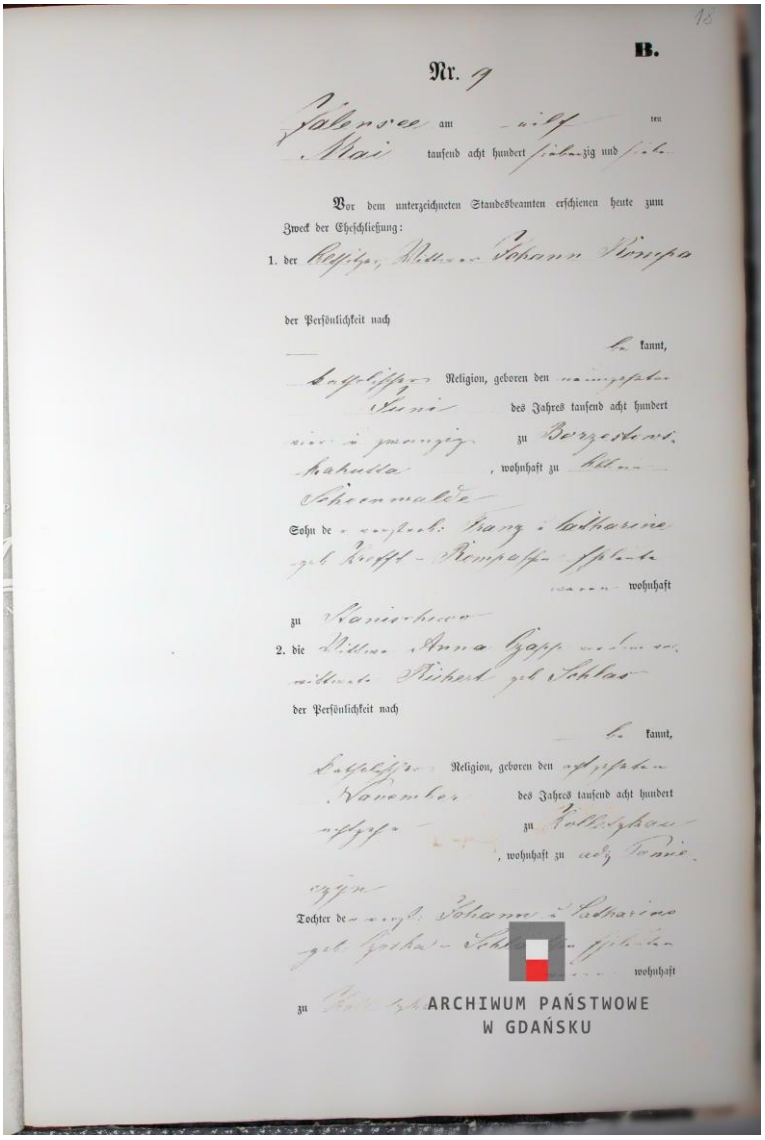
Akt ślubu Marcjanny Rompy, 1875 (fragmenty z pierwszej strony)

Tekst oryginalny (niemiecki): *Theophil Dyron […] die unverehelichte Marcianna Rompa, katholischer Religion, zwanzig Jahre alt, geboren zu Adl. Pommietzyn, wohnhaft zu Schoenwalde Abbau, Tochter des Eigenthümers Johann Rompa und dessen Ehefrau Josephine, geb. Potrykus zu Schoenwalde Abbau*

Po polsku: Teofil Dyron […] niezamężna Marcjanna Rompa, wyznania katolickiego, lat dwadzieścia, urodzona w Pomieczynie (w akcie: Adl. Pommietzyn), zamieszkała na wybudowaniu pod Szemudem, córka właściciela gospodarstwa Jana Rompy i jego żony Józefy z domu Potrykus, z wybudowania pod Szemudem

Nazwisko pana młodego urzędnik zapisał „Dyron". W innych aktach to samo nazwisko ma postać Derron.

15 lutego 1876 roku Józefa zmarła w domu zięcia. Piętnaście miesięcy później, 11 maja 1877 roku, pięćdziesięciodwuletni Jan ożenił się ponownie w urzędzie stanu cywilnego w Załężu. Jego drugą żoną została Anna Czapp, wdowa z Pomieczyna, urodzona w 1818 roku w Koleczkowie. Dwa dni później Jan i Anna wzięli ślub w kościele w Przodkowie. Jednym ze świadków był trzydziestotrzyletni karczmarz z Pomieczyna Franciszek Krefft, który nosił to samo nazwisko co matka Jana, Katarzyna z Kreftów.

Il. 16. Akt drugiego ślubu Jana Rompy, urząd stanu cywilnego w Załężu, akt 9 z 1877 r. Ilustracja pokazuje pierwszą stronę aktu.

Akt ślubu Jana Rompy z Anną Czapp, 1877 (fragmenty)

Tekst oryginalny (niemiecki): *der Altsitzer, Wittwer Johann Rompa […] katholischer Religion, geboren den neunzehnten Juni 1824 zu Borzestowskahutta, wohnhaft zu Abbau Schoenwalde, Sohn der verstorb. Franz u. Catharine geb. Krefft - Rompa'schen Eheleute […] Wittwe Anna Czapp, verwittwete Richert geb. Schlas*

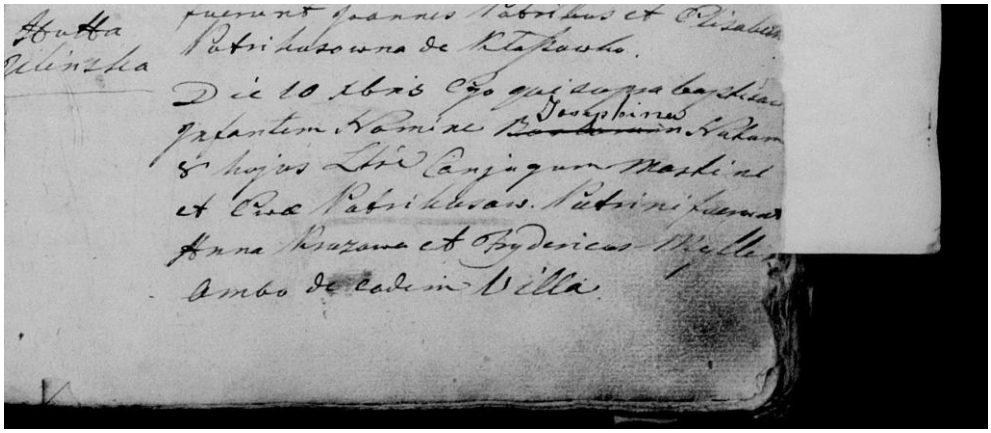
Po polsku: dożywotnik, wdowiec Jan Rompa […] wyznania katolickiego, urodzony dziewiętnastego czerwca 1824 roku w Borzestowskiej Hucie, zamieszkały na wybudowaniu pod Szemudem, syn zmarłych małżonków Rompów, Franciszka i Katarzyny z domu Krefft […] wdowa Anna Czapp, poprzednio owdowiała Richert, z domu Schlas

Akt drugiego ślubu Franciszka, syna Jana, spisany w 1906 roku, podaje, że Jan już wtedy nie żył.

Józefa z Potrykusów (około 1810-1876)

Urodzenie	około 1810 r., Jeleńska Huta. Księga parafii Kielno notuje chrzest Józefy, córki Marcina i Ewy, 10 grudnia 1810 r.
Rodzice	Marcin Potrykus i Ewa z Jankowskich, właściciele gospodarstwa w Jeleńskiej Hucie
Mąż	Jan Rompa
Dzieci	Franciszek (1850) i Marcjanna (około 1855)
Śmierć	15 lutego 1876 r. o wpół do pierwszej po południu, wybudowanie pod Szemudem, w wieku 65 lat

Józefa była praprababcią Marioli. Pochodziła z Jeleńskiej Huty, wsi leżącej około czterech kilometrów na północ od Pomieczyna. Była pierwszym znanym dzieckiem Marcina Potrykusa i Ewy z Jankowskich. Miała młodsze rodzeństwo: Katarzynę (1815), Jana (1817), Andrzeja (około 1820), Antoniego (1823) i Franciszkę (1825).

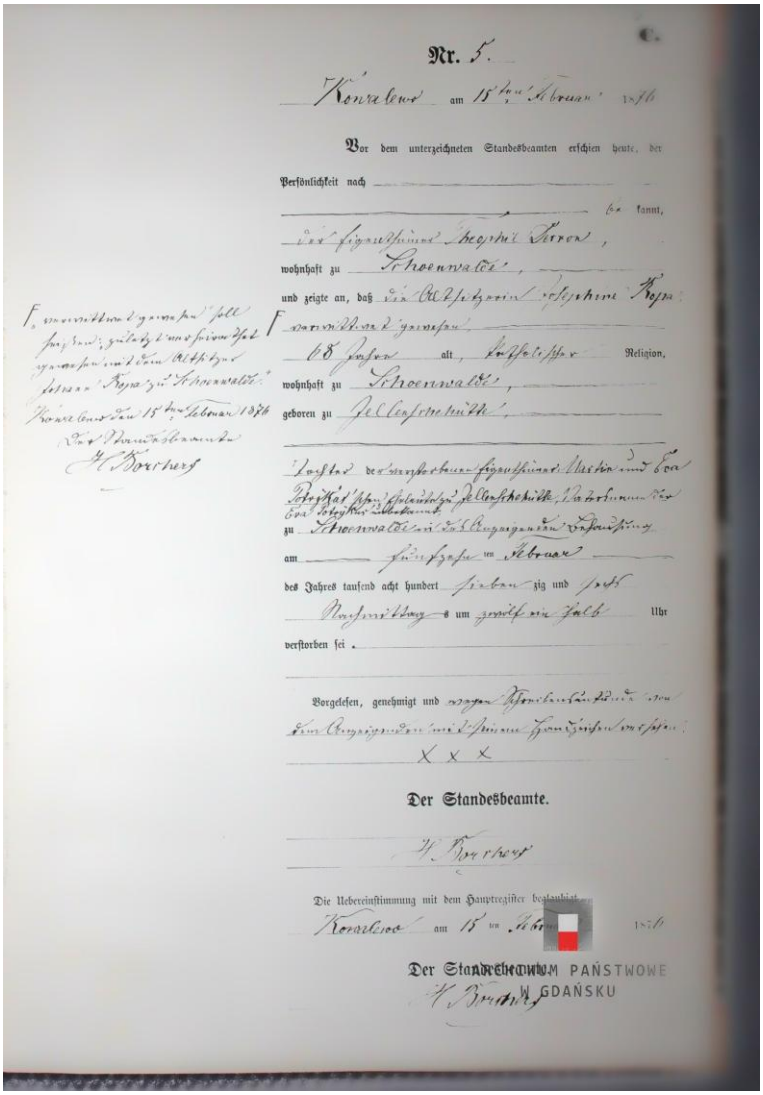
Il. 17. Wpis chrztu Józefy Potrykus, księga chrztów parafii Kielno, grudzień 1810 r. Na marginesie ksiądz zapisał nazwę wsi: Hutta Jelińska. U góry widać koniec poprzedniego wpisu.

Wpis chrztu Józefy Potrykus, 1810

Tekst oryginalny (łacina): *Die 10 Xbris Ego qui supra baptizavi Infantem Nomine Josephinam natam 8 hujus L[egitimorum] C[oniugum] Martini et Evae Patrikusow. Patrini fuerunt Anna Kruzowa et Fridericus Meller ambo de eadem villa.*

Po polsku: Dnia 10 grudnia ja, ten sam ksiądz co wyżej, ochrzciłem dziecko imieniem Józefa, urodzone 8 dnia tego miesiąca, córkę prawych małżonków Marcina i Ewy Potrykusów. Chrzestnymi byli Anna Kruzowa i Fryderyk Meller, oboje z tej samej wsi.

Józefa zmarła u córki i zięcia. Jej śmierć zgłosił w urzędzie stanu cywilnego zięć Teofil Derron. To on podał imiona jej rodziców. Urzędnik dopisał, że Teofil nie znał nazwiska ojca Ewy Potrykusowej, czyli jej nazwiska panieńskiego.

Nr. 5.

Konitz am 15ten Februar 1876

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt,

der Eigenthümer Theophil Derron,

wohnhaft zu Schoenwalde,

und zeigte an, daß die Altsitzerin Josephine Ropa

68 Jahre alt, katholischer Religion,

wohnhaft zu Schoenwalde,

geboren zu Jellenschehütte,

Tochter der verstorbenen Eigenthümer Martin und Eva Potrykus'schen Eheleute zu Jellenschehütte, Vatersname der Eva Potrykus unbekannt

zu Schoenwalde in ihrer Wohnung

am fünfzehnten im Februar

des Jahres tausend acht hundert siebenzig und sechs

Nachmittags um zwölf und halb Uhr

verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und von ihr nebst dem Standesbeamten wie folgt unterschrieben:

X X X

Der Standesbeamte.

H. Borchert

Die Uebereinstimmung mit dem Hauptregister bescheinigt.

Konitz am 15 ten Februar 1876

Der Standesbeamte.

H. Borchert

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W GDAŃSKU

Il. 18. Akt zgonu Józefy Rompy z domu Potrykus, urząd stanu cywilnego w Szemudzie, akt 5 z 1876 r. Na lewym marginesie urzędnik dopisał sprostowanie.

Akt zgonu Józefy z Potrykusów, 1876 (fragmenty)

Tekst oryginalny (niemiecki): *der Eigenthümer Theophil Derron, wohnhaft zu Schoenwalde […] die Altsitzerin Josephine Ropa […] zuletzt verheirathet gewesen mit dem Altsitzer Johann Ropa zu Schoenwalde […] 65 Jahre alt […] geboren zu Jellenschehütte […] Tochter der verstorbenen Eigenthümer Martin und Eva Potrykus'schen Eheleute zu Jellenschehütte, Vatername der Eva Potrykus unbekannt*

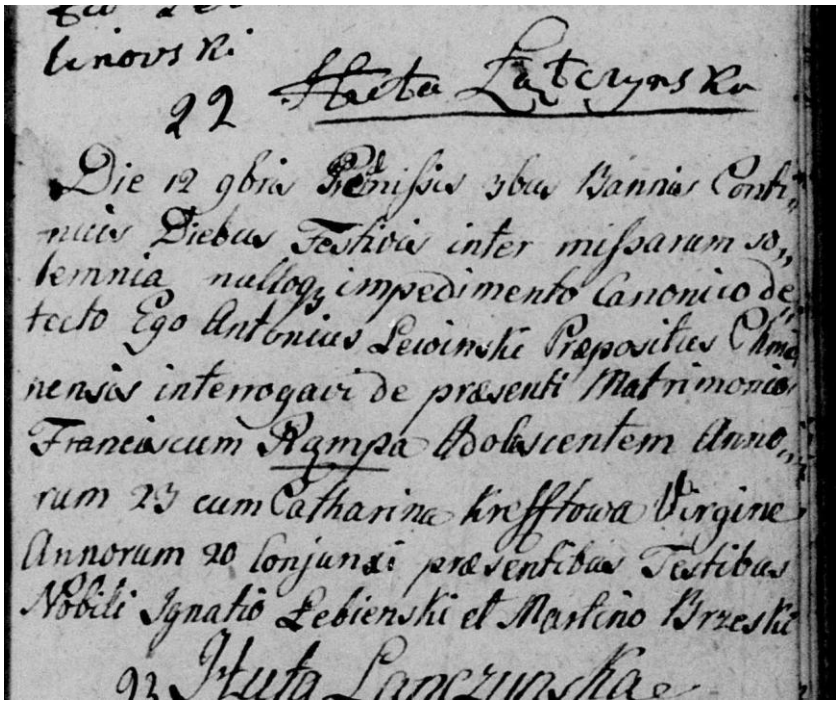
Po polsku: właściciel gospodarstwa Teofil Derron, zamieszkały w Szemudzie […] dożywotnica Józefa Ropa […] ostatnio zamężna z dożywotnikiem Janem Ropą w Szemudzie […] lat 65 […] urodzona w Jeleńskiej Hucie […] córka zmarłych małżonków Potrykusów, Marcina i Ewy, właścicieli gospodarstwa w Jeleńskiej Hucie, nazwisko ojca Ewy Potrykus nieznane

W tym akcie nazwisko zapisano „Ropa", a w akcie ślubu rodziców Jana z 1804 roku, pokazanym w następnym podrozdziale, „Rampa". W obu aktach chodzi o tę samą rodzinę Rompów.

Franciszek Rompa i Katarzyna z Kreftów (ślub w 1804 r.)

Franciszek	według aktu ślubu w 1804 r. miał 23 lata, zmarł 30 marca 1846 r. w parafii Chmielno
Katarzyna	z domu Kreft, urodzona około 1784 r., zmarła przed 1877 r.
Ślub	1804 r., parafia Chmielno, wpisany pod wsią Huta Łączyńska
Dom	w 1824 r. Borzestowska Huta w parafii Chmielno
Dzieci	dziesięcioro, urodzone w latach 1807-1828

Franciszek i Katarzyna to najstarsi Rompowie, jakich znamy z imienia, praprapradziadkowie Marioli. Pobrali się w 1804 roku. Ksiądz z Chmielna wpisał ich ślub pod wsią Huta Łączyńska. Zapisał po łacinie, że pan młody „Franciscus Rampa" był młodzieńcem w wieku 23 lat, a „Catharina Krefftowa" panną w wieku 20 lat. W 1824 roku mieszkali w Borzestowskiej Hucie. W ciągu dwudziestu jeden lat urodziło im się dziesięcioro dzieci: osiem córek i dwóch synów.

Il. 19. Wpis ślubu Franciszka Rompy i Katarzyny Kreft, księga ślubów parafii Chmielno, akt 22 z 1804 r. Nazwisko pana młodego ksiądz podkreślił.

Wpis ślubu Franciszka Rompy i Katarzyny Kreft, 1804

Tekst oryginalny (łacina): *22. Huta Łączynska. Die 12 9bris Praemissis 3bus Bannis Continuis Diebus Festivis inter missarum Solemnia nulloque impedimento Canonico detecto Ego Antonius Lewinski Praepositus Chmelnensis interrogavi de praesenti Matrimonio Franciscum Rampa Adolescentem Annorum 23 cum Catharina Krefftowa Virgine Annorum 20 Conjunxi praesentibus Testibus Nobili Ignatio Łebienski et Martino Brzeski.*

Po polsku: 22. Huta Łączyńska. Dnia 12 listopada, po trzech zapowiedziach ogłoszonych w kolejne dni świąteczne podczas uroczystych mszy, gdy nie wykryto żadnej przeszkody kanonicznej, ja, Antoni Lewiński, proboszcz chmieleński, zapytałem o zgodę na małżeństwo i połączyłem Franciszka Rampę, młodzieńca w wieku 23 lat, z Katarzyną Krefftową, panną w wieku 20 lat. Świadkami byli szlachetny Ignacy Łebieński i Marcin Brzeski.

Ślub odbył się 12 listopada 1804 roku. Akt nie podaje rodziców młodych ani wsi, z których pochodzili.

Dziecko	Rok urodzenia	Dziecko	Rok urodzenia
Marianna	1807	Weronika	1817
Konstancja	1810	Helena	1819
Katarzyna	1811	Józef Wawrzyniec	1821
Marianna	1812	**Jan**	1824
Anna	1815	Elżbieta	1828

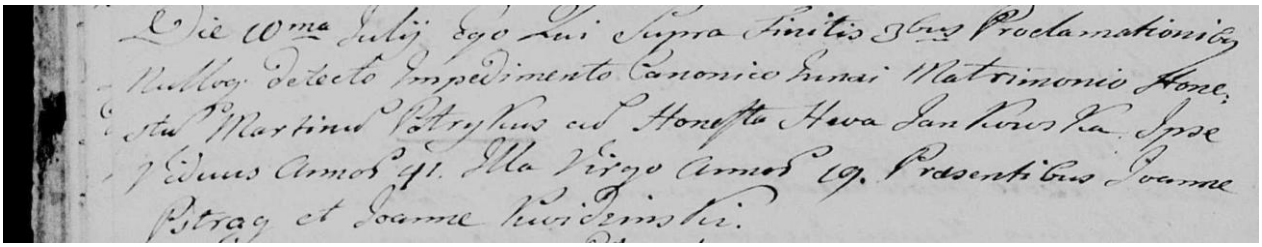
Grubszym drukiem zapisano w tabeli Jana, prapradziadka Marioli. Dwie córki dostały imię Marianna. Nadanie młodszemu dziecku imienia starszego oznaczało zwykle, że starsze zmarło. Franciszek zmarł 30 marca 1846 roku. Gdy w 1877 roku jego syn Jan żenił się po raz drugi, nie żyła już także Katarzyna.

Nazwisko Kreft pojawia się w rodzinie Teresy dwa razy: nosiła je Katarzyna, żona Franciszka Rompy, a sto lat później Helena, żona Augustyna Rompy. Żaden dokument nie mówi, czy Kreftowie z parafii Chmielno i Kreftowie z Kosowa byli ze sobą spokrewnieni.

Marcin Potrykus i Ewa z Jankowskich (ślub w 1809 r.)

Marcin	urodzony około 1768 r., zmarł przed 1876 r.
Ewa	z domu Jankowska, urodzona około 1790 r., zmarła przed 1876 r.
Ślub	10 lipca 1809 r., wpisany w księdze parafii Sianowo pod wsią Pomieczyno
Dom	Jeleńska Huta, własne gospodarstwo
Dzieci	Józefa (około 1810), Katarzyna (1815), Jan (1817), Andrzej (około 1820), Antoni (1823), Franciszka (1825)

Marcin Potrykus i Ewa z Jankowskich byli rodzicami Józefy i praprapradziadkami Marioli. Pobrali się 10 lipca 1809 roku. Marcin był wdowcem i miał 41 lat. Ewa była dziewiętnastoletnią panną. Różnica wieku wynosiła więc 22 lata. Świadkami byli Jan Pstrąg i Jan Kwidziński.

Il. 20. Wpis ślubu Marcina Potrykusa i Ewy Jankowskiej, księga ślubów parafii Sianowo, 10 lipca 1809 r.

Wpis ślubu Marcina i Ewy, 1809

Tekst oryginalny (łacina): *Die 10ma Julij Ego Qui Supra Finitis 3bus Proclamationibus Nullo[que] detecto Impedimento Canonico Junxi Matrimonio Honestum Martinum Potrykus cum Honesta Hewa Jankowska. Ipse Viduus Annorum 41. Illa Virgo Annorum 19. Praesentibus Joanne Pstrąg et Joanne Kwidzinski.*

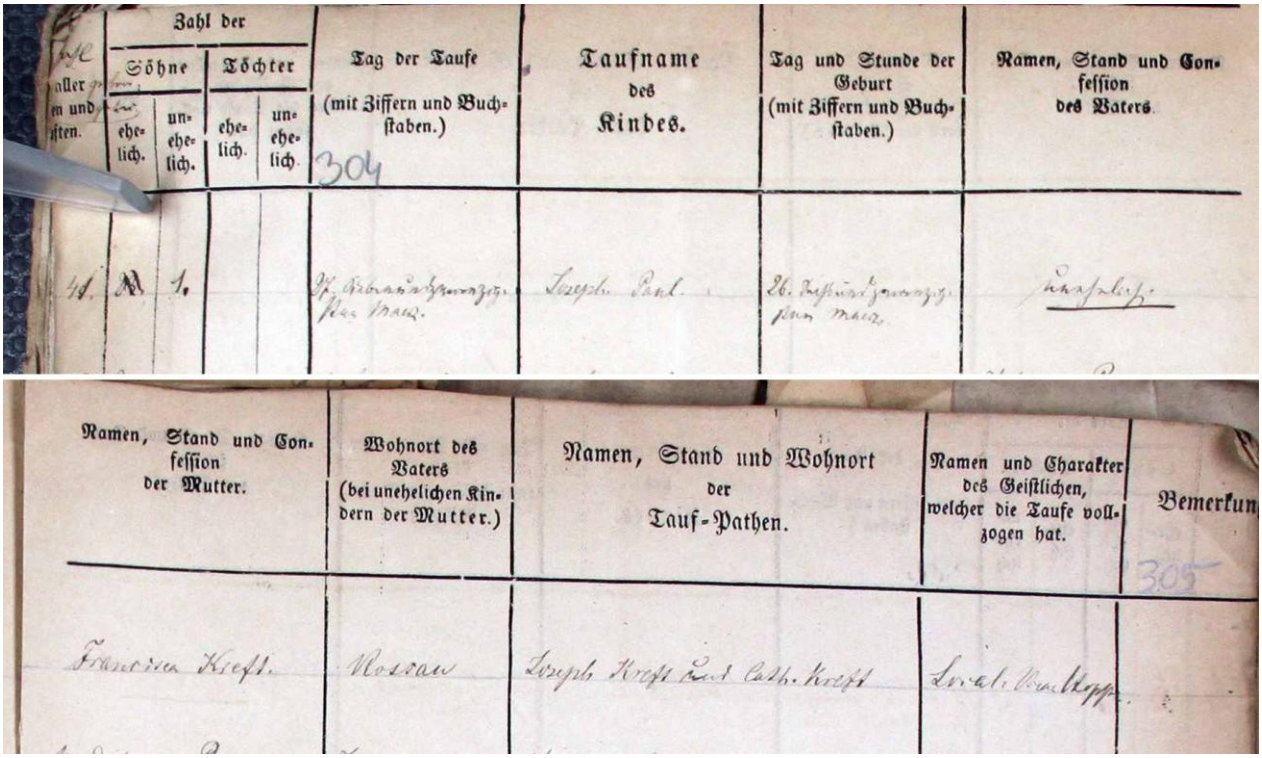
Po polsku: Dnia 10 lipca ja, ten sam ksiądz co wyżej, po trzech zapowiedziach i nie wykrywszy żadnej przeszkody kościelnej, połączyłem małżeństwem uczciwego Marcina Potrykusa z uczciwą Ewą Jankowską. On wdowiec, lat 41. Ona panna, lat 19. W obecności Jana Pstrąga i Jana Kwidzińskiego.

Słowem „uczciwy” księża określali wtedy ludzi, którzy nie byli szlachtą. Potrykusowie osiedli w Jeleńskiej Hucie i mieli tam własne gospodarstwo. Ich dzieci chrzczono w kościołach w Kielnie i w Przodkowie. Marcin i Ewa zmarli oboje przed 1876 rokiem.

Józef Kreft (1863-1897)

Urodzenie	26 marca 1863 r., Kosowo
Chrzest	27 marca 1863 r., kościół w Przodkowie, imiona Józef Paweł
Matka	Franciszka Kreft, niezamężna robotnica z Kosowa. Ojciec nieznany
Zajęcie	robotnik
Ślub	23 listopada 1891 r. w urzędzie i 24 listopada 1891 r. w kościele w Przodkowie, z Zuzanną Draws
Dzieci	Helena (1897), urodzona po śmierci ojca
Śmierć	30 maja 1897 r. o ósmej wieczorem, Kosowo, w wieku 34 lat

Józef był pradziadkiem Marioli, ojcem babci Heleny. Urodził się jako dziecko nieślubne i dlatego nosił nazwisko matki. W księdze chrztów, w rubryce przeznaczonej na imię i nazwisko ojca, ksiądz wpisał tylko jedno słowo: „unehelich”, czyli „nieślubny”. Chrzestnymi byli Józef Kreft i Katarzyna Kreft, którzy nosili to samo nazwisko co matka.

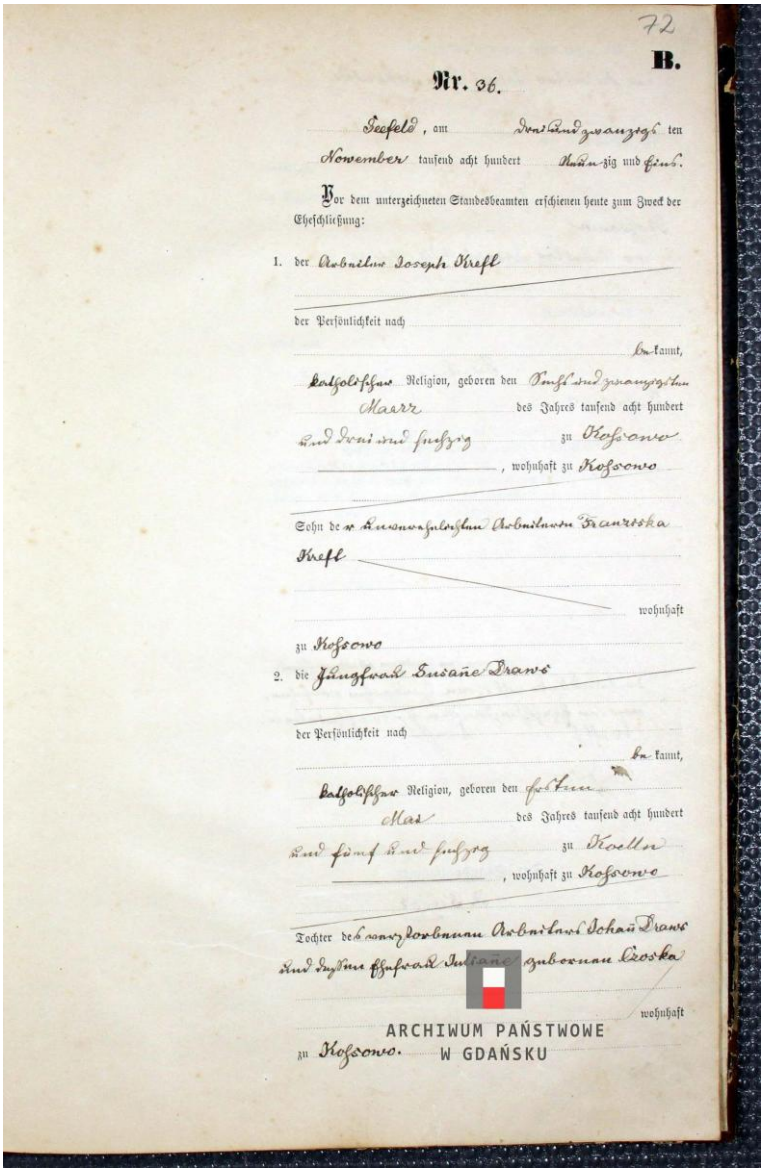
Il. 21. Wpis chrztu Józefa Krefta, księga chrztów parafii Przodkowo, akt 41 z 1863 r. Wiersz biegnie przez obie strony księgi. U góry pokazujemy lewą stronę, a pod nią prawą stronę. Na obu widać drukowane nagłówki rubryk.

Wpis chrztu Józefa Krefta, 1863

Tekst oryginalny (niemiecki): *41. | Söhne unehelich: 1 | Tag der Taufe: 27. sieben und zwanzigsten März | Taufname des Kindes: Joseph Paul | Tag der Geburt: 26. sechs und zwanzigsten März | Namen, Stand und Confession des Vaters: unehelich | Namen der Mutter: Franciska Kreft | Wohnort (bei unehelichen Kindern der Mutter): Kossow | Tauf-Pathen: Joseph Kreft und Cath. Kreft | Geistlicher: Local Vicar Kopp*

Po polsku: Akt 41. Synowie nieślubni: 1. Dzień chrztu: 27, dwudziestego siódmego marca. Imię chrzestne dziecka: Józef Paweł. Dzień urodzenia: 26, dwudziestego szóstego marca. Imię, stan i wyznanie ojca: nieślubny. Imię matki: Franciszka Kreft. Miejsce zamieszkania (przy dzieciach nieślubnych miejsce zamieszkania matki): Kosowo. Chrzestni: Józef Kreft i Katarzyna Kreft. Duchowny: wikariusz miejscowy Kopp.

Józef miał trzy lata, gdy jego matka wyszła za mąż za Franciszka Bacha, robotnika z Kosowa. Józef miał więc ojczyma. Gdy dorósł, sam też został robotnikiem. W listopadzie 1891 roku, mając 28 lat, ożenił się z dwudziestosześcioletnią Zuzanną Draws, córką sąsiadów z Kosowa.

72
B.

Nr. 36.

Seefeld, am dreiundzwanzigsten
November tausend acht hundert neun-zig und fünf.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zweck der Eheschließung:

1. der Arbeiter Joseph Kreft
der Persönlichkeit nach bekannt,
katholischer Religion, geboren den dreiundzwanzigsten
März des Jahres tausend acht hundert
drei und siebzig zu Kossowo
, wohnhaft zu Kossowo
Sohn des verstorbenen Arbeiters Franziska
Kreft
wohnhaft
zu Kossowo
2. die Jungfrau Susane Draws
der Persönlichkeit nach bekannt,
katholischer Religion, geboren den sechsten
Mai des Jahres tausend acht hundert
fünf und siebzig zu Koellen
, wohnhaft zu Kossowo
Tochter des verstorbenen Arbeiters Johann Draws
und seiner Ehefrau Juliane geborenen Czeska
wohnhaft
zu Kossowo.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W GDAŃSKU

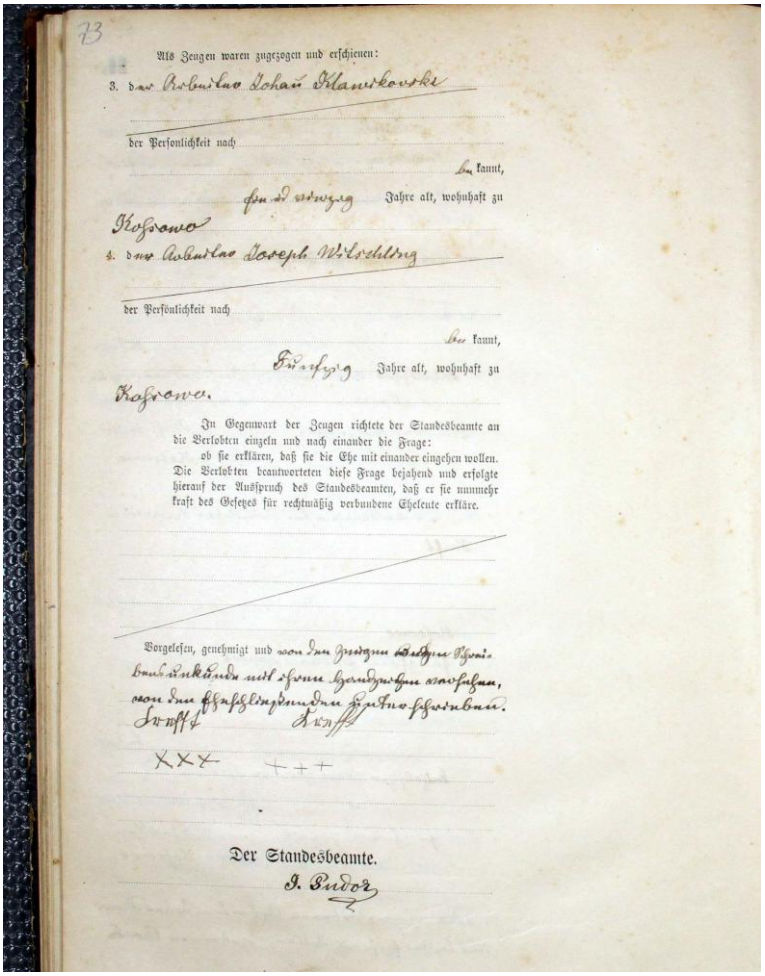
Il. 22. Akt ślubu Józefa Krefta i Zuzanny Draws, urząd stanu cywilnego w Przodkowie, akt 36 z 1891 r. Ilustracja pokazuje pierwszą stronę aktu, na której zapisano dane obojga młodych.

Akt ślubu Józefa i Zuzanny, 1891, pierwsza strona

Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 36. Seefeld, am drei und zwanzigsten November tausend acht hundert neunzig und eins. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zweck der Eheschließung: 1. der Arbeiter Joseph Kreft, der Persönlichkeit nach bekannt, katholischer Religion, geboren den sechs und zwanzigsten Maerz des Jahres tausend acht hundert und drei und sechzig zu Kossowo, wohnhaft zu Kossowo, Sohn der unverehelichten Arbeiterin Franziska Kreft, wohnhaft zu Kossowo. 2. die Jungfrau Susanne Draws, der Persönlichkeit nach bekannt, katholischer Religion, geboren den ersten Mai des Jahres tausend acht hundert und fünf und sechzig zu Koelln, wohnhaft zu Kossowo, Tochter des verstorbenen Arbeiters Johann Draws und dessen Ehefrau Juliane geborenen Czoska, wohnhaft zu Kossowo.*

Po polsku: Nr 36. Przodkowo, dnia dwudziestego trzeciego listopada tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego pierwszego roku. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawili się dziś w celu zawarcia małżeństwa: 1. robotnik Józef Kreft, znany co do osoby, wyznania katolickiego, urodzony dwudziestego szóstego marca tysiąc osiemset sześćdziesiątego trzeciego roku w Kosowie, zamieszkały w Kosowie, syn niezamężnej robotnicy Franciszki Kreft, zamieszkałej w Kosowie. 2. panna Zuzanna Draws, znana co do osoby, wyznania katolickiego, urodzona pierwszego maja tysiąc osiemset sześćdziesiątego piątego roku w Kielnie, zamieszkała w Kosowie, córka zmarłego robotnika Jana Drawsa i jego żony Julianny z domu Czoska, zamieszkałej w Kosowie.

Druga strona aktu wymienia świadków. Byli nimi dwaj robotnicy z Kosowa: Jan Klawikowski i pięćdziesięcioletni Józef Wilschling. Świadkowie nie umieli pisać i postawili pod aktem krzyżyki. Józef i Zuzanna podpisali się własnoręcznie, ale oboje napisali tylko nazwisko, bez imienia.

Als Zeugen waren zugegen und erschienen:

3. der Arbeiter Johann Klawikowski

der Persönlichkeit nach

bekannt,

fünfundzwanzig Jahre alt, wohnhaft zu

Kossowo

4. der Arbeiter Joseph Wilschling

der Persönlichkeit nach

bekannt,

Fünfzig Jahre alt, wohnhaft zu

Kossowo.

In Gegenwart der Zeugen richtete der Standesbeamte an die Verlobten einzeln und nach einander die Frage: ob sie erklären, daß sie die Ehe mit einander eingehen wollen. Die Verlobten beantworteten diese Frage bejahend und erfolgte hierauf der Ausspruch des Standesbeamten, daß er sie nunmehr kraft des Gesetzes für rechtmäßig verbundene Eheleute erkläre.

Vorgelesen, genehmigt und von den Brautleuten, Zeugen und dem Standesbeamten unterschrieben.

XXX +++

Der Standesbeamte.

J. Rudor

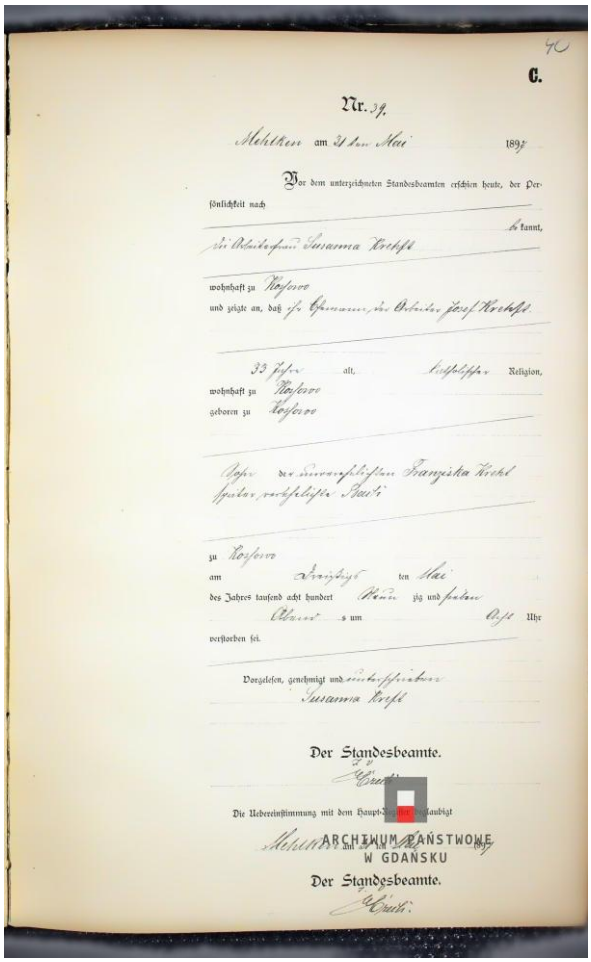
Il. 23. Akt ślubu Józefa Krefta i Zuzanny Draws, akt 36 z 1891 r. Ilustracja pokazuje drugą stronę aktu, na której są nazwiska świadków i podpisy.

Akt ślubu Józefa i Zuzanny, 1891, druga strona

Tekst oryginalny (niemiecki): *Als Zeugen waren zugezogen und erschienen: 3. der Arbeiter Johann Klawikowski, der Persönlichkeit nach bekannt, [sechs?] und vierzig Jahre alt, wohnhaft zu Kossowo. 4. der Arbeiter Joseph Wi[l?]schling, der Persönlichkeit nach bekannt, fünfzig Jahre alt, wohnhaft zu Kossowo. In Gegenwart der Zeugen richtete der Standesbeamte an die Verlobten einzeln und nach einander die Frage: ob sie erklären, daß sie die Ehe mit einander eingehen wollen. Die Verlobten beantworteten diese Frage bejahend und erfolgte hierauf der Ausspruch des Standesbeamten, daß er sie nunmehr kraft des Gesetzes für rechtmäßig verbundene Eheleute erkläre. Vorgelesen, genehmigt und von den Zeugen wegen Schreibensunkunde mit ihrem Handzeichen versehen, von den Eheschließenden unterschrieben. Kreft. Kreft. XXX. +++. Der Standesbeamte J. Pudor.*

Po polsku: Jako świadkowie zostali wezwani i stawili się: 3. robotnik Jan Klawikowski, znany co do osoby, lat czterdzieści sześć[?], zamieszkały w Kosowie. 4. robotnik Józef Wilschling[?], znany co do osoby, lat pięćdziesiąt, zamieszkały w Kosowie. W obecności świadków urzędnik stanu cywilnego zapytał narzeczonych, każde z osobna i po kolei, czy oświadczają, że chcą zawrzeć ze sobą małżeństwo. Narzeczeni odpowiedzieli twierdząco, po czym urzędnik orzekł, że na mocy ustawy uznaje ich odtąd za prawnie połączonych małżonków. Odczytano, przyjęto i opatrzono znakami ręcznymi świadków, którzy nie umieją pisać, a zawierający małżeństwo podpisali. Kreft. Kreft. XXX. +++. Urzędnik stanu cywilnego J. Pudor.

Małżeństwo trwało niecałe sześć lat. 30 maja 1897 roku o ósmej wieczorem Józef zmarł w Kosowie. Akt podaje, że miał 33 lata, choć dwa miesiące wcześniej skończył 34. Następnego dnia jego śmierć zgłosiła w urzędzie żona. Zuzanna spodziewała się wtedy dziecka. Była to Helena, która urodziła się pięć miesięcy później.

C.

Nr. 39.

Mehlken am 31ten Mai 1897

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach

bekannt,

wohnhaft zu Kossowo

und zeigte an, daß

33 Jahre alt, katholischer Religion,

wohnhaft zu Kossowo

geboren zu Kossowo

Tochter der verwittweten Franziska Krekel

zu Kossowo

am Dienstag ten Mai

des Jahres tausend acht hundert Neun zig und sieben

Abend s um Acht Uhr

verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben

Susanna Kreft

Der Standesbeamte.

Die Uebereinstimmung mit dem Haupt- [illegible] beglaubigt

Mehlken, den 31 Mai 1897

Der Standesbeamte.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W GDAŃSKU

Il. 24. Akt zgonu Józefa Krefta, urząd stanu cywilnego w Przodkowie, akt 39 z 1897 r. Pod tekstem podpisała się wdowa: Susanna Kreft.

Akt zgonu Józefa Krefta, 1897 (fragmenty)

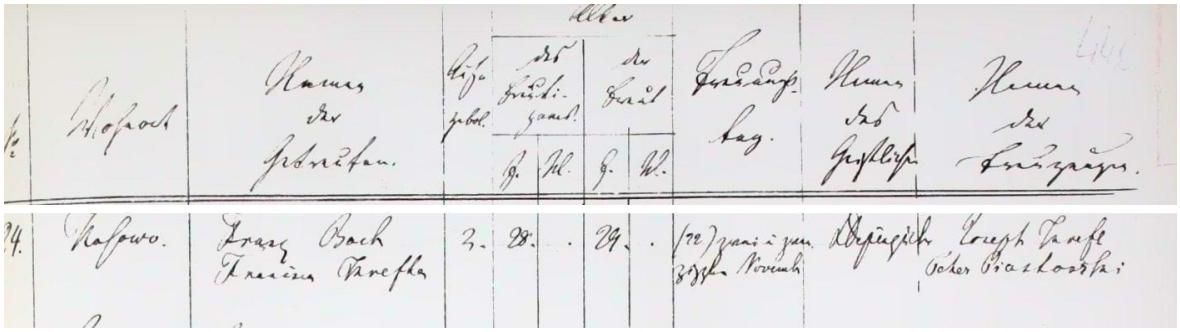
Tekst oryginalny (niemiecki): *die Arbeiterfrau Susanna Krefft, wohnhaft zu Kossowo […] ihr Ehemann, der Arbeiter Josef Krefft, 33 Jahre alt, katholisch, wohnhaft zu Kossowo, geboren zu Kossowo, Sohn der unverehelichten Franziska Krefft, später verehelichten B[ach] […] am dreißigsten Mai 1897 Abends um acht Uhr*

Po polsku: żona robotnika Zuzanna Krefft, zamieszkała w Kosowie […] jej mąż, robotnik Józef Krefft, lat 33, katolik, zamieszkały w Kosowie, urodzony w Kosowie, syn niezamężnej Franciszki Krefft, później zamężnej Bach […] dnia trzydziestego maja 1897 roku wieczorem o godzinie ósmej

Franciszka Kreft (około 1835-1915)

Urodzenie	około 1835 r., Kosowo
Rodzice	Jakub Kreft i Agata z Jugowskich z Kosowa
Rodzeństwo	bracia Adam (1824), Jakub (1828) i Józef (1830)
Zajęcie	robotnica
Syn	Józef Paweł (1863)
Ślub	22 listopada 1866 r. w kościele w Przodkowie, z Franciszkiem Bachem, robotnikiem z Kosowa
Śmierć	12 stycznia 1915 r. o jedenastej przed południem, Kosowo, w wieku 80 lat

Franciszka była praprababcią Marioli. Całe życie przeżyła w Kosowie. Akty nazywają ją robotnicą. W marcu 1863 roku jako panna urodziła syna Józefa. Trzy i pół roku później, 22 listopada 1866 roku, wyszła za mąż za Franciszka Bacha. Ksiądz zapisał, że pan młody miał 28 lat, a panna młoda 29. Jednym ze świadków był Józef Kreft. Tak samo nazywał się chrzestny jej syna.

Il. 25. Wpis ślubu Franciszka Bacha i Franciszki Kreft, księga ślubów parafii Przodkowo, akt 24 z 1866 r. U góry widać nagłówek rubryk, a pod nim wiersz aktu.

Wpis ślubu Franciszki Kreft i Franciszka Bacha, 1866

Tekst oryginalny (niemiecki): *24. | Kossowo | Franz Bach, Francisca Krefta | […] | 28 | 29 | [22 listopada] | Depczyński | Joseph Kref[t]e, Peter Piaskowski*

Po polsku: Ślub numer 24. Wieś: Kosowo. Młodzi: Franciszek Bach i Franciszka Krefta. […] On lat 28, ona lat 29. Dzień ślubu: 22 listopada. Ksiądz: Depczyński. Świadkowie: Józef Kreft i Piotr Piaskowski.

Mąż Franciszki to inny człowiek niż Franciszek Bach z Otalżyna, pradziadek Alojzego Bobkowskiego, którego opisuje rozdział o Bobkowskich. W okolicy żyło w tym czasie kilku mężczyzn o tym imieniu i nazwisku.

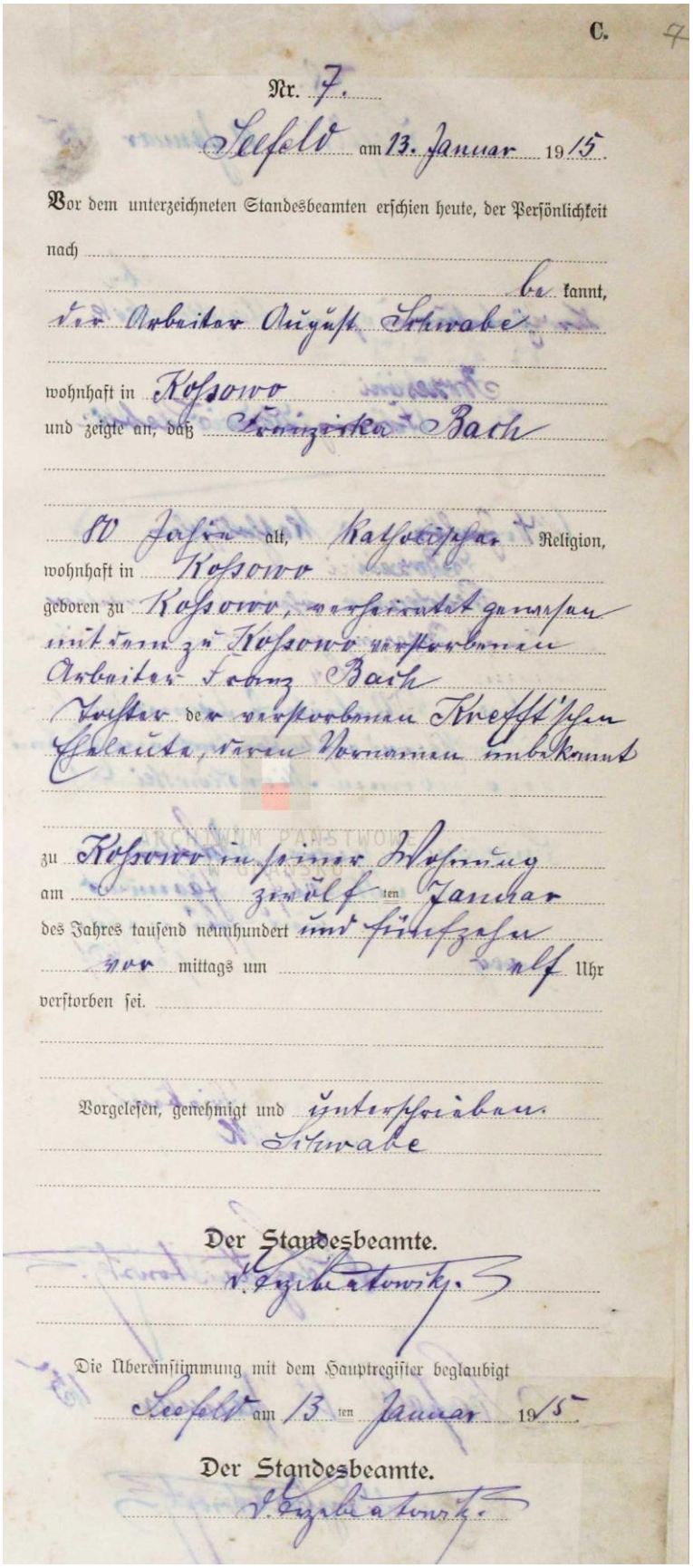
Franciszka przeżyła męża i syna. Zmarła jako wdowa 12 stycznia 1915 roku, mając według aktu 80 lat. Jej śmierć zgłosił robotnik z Kosowa August Schwabe. Schwabe wiedział, że zmarła była córką małżonków Kreftów, ale ich imion nie znał. Wnuczka Franciszki Helena miała wtedy 17 lat.

Jakub Kreft (około 1797-1873) i Agata z Jugowskich

Jakub	urodzony około 1797 r., zmarł 24 czerwca 1873 r. w Kosowie
Agata	z domu Jugowska, urodzona około 1795 r., zmarła 19 stycznia 1864 r. w Kosowie
Ślub	17 listopada 1823 r. w kościele w Przodkowie
Dzieci	Adam (1824), Jakub (1828), Józef (1830) i Franciszka (1835)
Dom	Kobysewo, potem Kosowo, parafia Przodkowo

Jakub Kreft i Agata z Jugowskich byli rodzicami Franciszki. Ślub wzięli 17 listopada 1823 roku. Ksiądz zapisał ich pod wsią Kobysewo. Jakub miał 27 lat, a Agata 26. Później małżonkowie przenieśli się do sąsiedniego Kosowa i tam zostali do końca życia.

Mieli czworo dzieci. Franciszka była najmłodsza. Tak samo jak jej brat Józef nazywał się chrzestny jej syna z 1863 roku i świadek na jej ślubie z 1866 roku. Agata zmarła w Kosowie 19 stycznia 1864 roku, mając 71 lat. Zostawiła męża i czworo dzieci. Jakub przeżył ją o dziewięć lat. Zmarł 24 czerwca 1873 roku na udar jako gospodarz na dożywociu. Miał 75 lat.

C. 4

Nr. 7.

Leefeld am 13. Januar 1915

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach ..... bekannt, der Arbeiter August Schwabe wohnhaft in Kosowo und zeigte an, daß Franziska Bach 80 Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft in Kosowo geboren zu Kosowo, verheirathet gewesen mit dem zu Kosowo verstorbenen Arbeiter Lorenz Bach Vater der verstorbenen Ehefrau Schaeuta, deren Vornamen unbekannt zu Kosowo in seiner Wohnung am zwölften Januar des Jahres tausend neunhundert und fünfzehn vormittags um 11½ Uhr verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben.
Schwabe

Der Standesbeamte.
v. Szczekatowsky.

Die Übereinstimmung mit dem Hauptregister beglaubigt
Leefeld am 13ten Januar 1915.

Der Standesbeamte.
v. Szczekatowsky.

Il. 26. Akt zgonu Franciszki Bach z domu Kreft, urząd stanu cywilnego w Przodkowie, akt 7 z 1915 r.

Akt zgonu Franciszki z Kreftów, 1915 (fragmenty)

Tekst oryginalny (niemiecki): *[…] August Schwabe […] Franziska Bach […] verheiratet gewesen mit dem zu Kossowo verstorbenen Arbeiter Franz Bach, Tochter der verstorbenen Krefft'schen Eheleute, deren Vornamen unbekannt […]*

Po polsku: […] August Schwabe […] Franciszka Bach […] była zamężna ze zmarłym w Kosowie robotnikiem Franciszkiem Bachem, córka zmarłych małżonków Krefftów, których imiona są nieznane […]

Zuzanna z Drawsów (urodzona w 1865 r.)

Urodzenie	1 maja 1865 r., parafia Kielno
Chrzest	3 maja 1865 r., kościół w Kielnie
Rodzice	Jan Draws (robotnik) i Julianna z Cyrockich
Rodzeństwo	bracia August i Franciszek
Ślub	23 i 24 listopada 1891 r. w Przodkowie, z Józefem Kreftem
Dzieci	Helena (1897)
Ostatni ślad	w listopadzie 1919 r. żyła w Kosowie

Zuzanna była prababcią Marioli, matką babci Heleny. Urodziła się w parafii Kielno, z której pochodził jej ojciec. Kielno leży około dziewięciu kilometrów na północ od Przodkowa. Chrzestnymi byli Jan Margman i Marianna Draws.

Il. 27. Kościół św. Wojciecha w Kielnie. Fot. Maciej Nux, Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 4.0.

Il. 28. Wpis chrztu Zuzanny Draws, księga chrztów parafii Kielno, akt 103 z 1865 r. Jeden długi wiersz księgi pokazujemy w dwóch częściach: u góry daty, wieś i imię dziecka, pod spodem rodzice i chrzestni.

Wpis chrztu Zuzanny Draws, 1865

Tekst oryginalny (niemiecki): *geb[oren] 1 / get[auft] 3 | 103. Mai | kath. | Köllnerhütte[?] | Susanna | Johann Drews / Julianna Cyrocka | Johann Margman[?], Marianna Draws*

Po polsku: Urodzona 1, ochrzczona 3. Akt 103, maj. Wyznanie katolickie. Miejscowość zapisana jako Köllnerhütte (nazwa niepewna, najpewniej dzisiejsza Kieleńska Huta koło Kielna). Imię: Zuzanna. Rodzice: Jan Drews i Julianna Cyrocka. Chrzestni: Jan Margman (nazwisko niepewne) i Marianna Draws.

Później rodzina przeniosła się do Kosowa. Tam Zuzanna wyszła za mąż i tam w 1897 roku owdowiała, mając 32 lata. Umiała pisać: akt zgonu męża podpisała pełnym imieniem i nazwiskiem. Jej brat Franciszek pisać nie umiał.

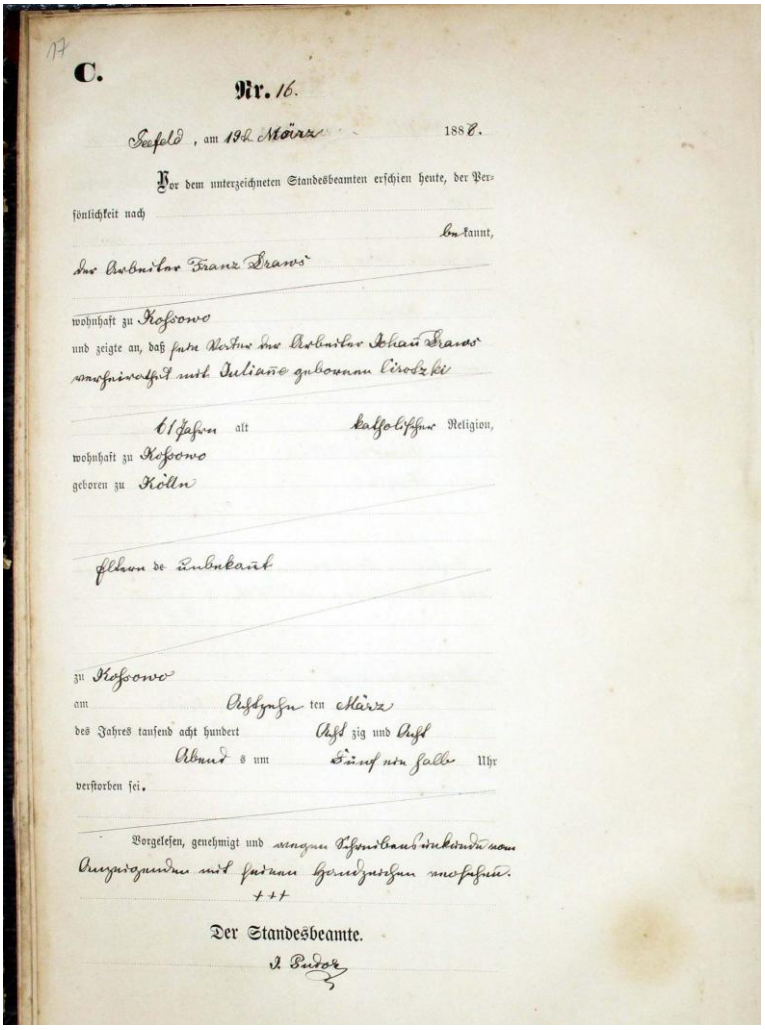
W listopadzie 1919 roku, gdy jej córka Helena wychodziła za mąż za Augustyna Rompę, pięćdziesięcioczteroletnia Zuzanna żyła i nadal mieszkała w Kosowie.

Jan Draws (około 1827-1888)

Urodzenie	około 1827 r., Kielno
Rodzice	nieznani
Zajęcie	robotnik
Ślub	26 listopada 1855 r. w kościele w Przodkowie, z Julianną Cyrocką
Dzieci	Zuzanna (1865), August, Franciszek
Śmierć	18 marca 1888 r. o wpół do szóstej wieczorem, Kosowo, w wieku 61 lat

Jan był prapradziadkiem Marioli. Pochodził z Kielna. W 1855 roku wziął w Przodkowie ślub z Julianną Cyrocką. Księga podaje, że miał wtedy 26 lat. W 1865 roku mieszkał z żoną w parafii Kielno, a później w Kosowie. Do końca życia pracował jako robotnik.

Zmarł w Kosowie 18 marca 1888 roku. Następnego dnia jego syn Franciszek zgłosił śmierć ojca w urzędzie. Franciszek nie znał imion swoich dziadków, czyli rodziców Jana, więc urzędnik wpisał, że rodzice zmarłego są nieznani. Franciszek podpisał akt trzema krzyżykami.

C.

Nr. 16.

Seefeld, am 19ten März 1888.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Arbeiter Franz Draws wohnhaft zu Kossowo und zeigte an, daß sein Vater der Arbeiter Johann Draws verheirathet mit Juliane geborenen Ciroszki 61 Jahre alt katholischer Religion, wohnhaft zu Kossowo geboren zu Kölln Eltern de[s Verstorbenen] unbekannt zu Kossowo am achtzehnten März des Jahres tausend acht hundert achtzig und acht Abends um fünf ein halb Uhr verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und wegen Schreibensunkunde vom Anzeigenden mit seinem Handzeichen versehen. +++

Der Standesbeamte.
J. Pudor

Il. 29. Akt zgonu Jana Drawsa, urząd stanu cywilnego w Przodkowie, akt 16 z 1888 r.

Akt zgonu Jana Drawsa, 1888

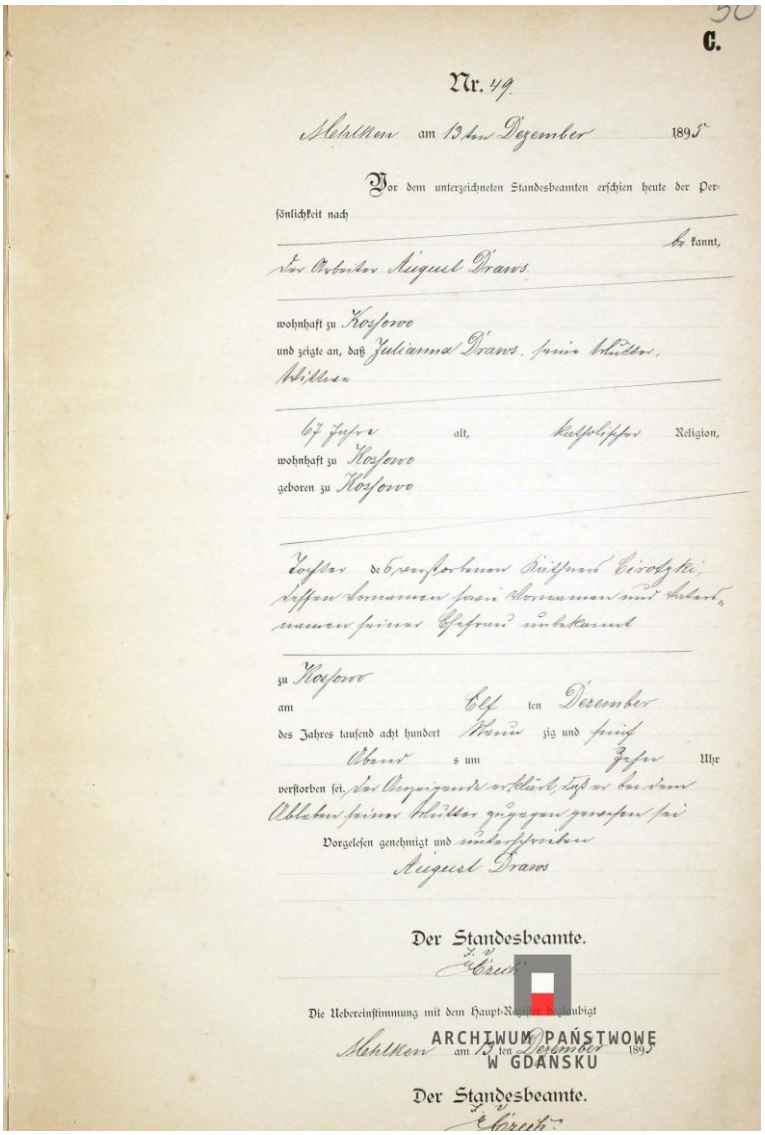
Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 16. Seefeld, am 19ten März 1888. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach bekannt, der Arbeiter Franz Draws wohnhaft zu Kossowo und zeigte an, daß sein Vater der Arbeiter Johann Draws verheirathet mit Juliane geborenen Ciroszki 61 Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft zu Kossowo geboren zu Kölln Eltern de[s Verstorbenen] unbekannt zu Kossowo am achtzehnten März des Jahres tausend acht hundert achtzig und acht Abends um fünf ein halb Uhr verstorben sei. Vorgelesen, genehmigt und wegen Schreibensunkunde vom Anzeigenden mit seinem Handzeichen versehen. +++ Der Standesbeamte. J. Pudor.*

Po polsku: Nr 16. Przodkowo, 19 marca 1888. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dziś, znany co do osoby, robotnik Franciszek Draws, zamieszkały w Kosowie. Zgłosił, że jego ojciec, robotnik Jan Draws, żonaty z Julianną z domu Ciroszki, lat 61, wyznania katolickiego, zamieszkały w Kosowie, urodzony w Kielnie, rodzice zmarłego nieznani, zmarł w Kosowie osiemnastego marca tysiąc osiemset osiemdziesiątego ósmego roku wieczorem o wpół do szóstej. Odczytano, zatwierdzono i z powodu nieumiejętności pisania zgłaszający opatrzył swoim znakiem ręcznym. +++ Urzędnik stanu cywilnego J. Pudor.

Julianna z Cyrockich (około 1828-1895)

Urodzenie	około 1828 r., Kosowo
Rodzice	ojciec o nazwisku Cyrocki, imion rodziców nie zapisano
Ślub	26 listopada 1855 r. w Przodkowie, z Janem Drawsem
Dzieci	Zuzanna (1865), August, Franciszek
Śmierć	11 grudnia 1895 r. o dziesiątej wieczorem, Kosowo, w wieku 67 lat

Julianna była praprababcią Marioli. Po śmierci męża przeżyła jeszcze siedem lat jako wdowa w Kosowie. Zmarła 11 grudnia 1895 roku. Był przy niej syn August i to on dwa dni później zgłosił jej śmierć. Akt podpisał własną ręką.

C.

Nr. 49.

Mehlken am 13ten Dezember 1895

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute der Persönlichkeit nach bekannt, der Arbeiter August Draws wohnhaft zu Kossowo und zeigte an, daß Julianna Draws, seine Mutter, Wittwe, 67 Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft zu Kossowo geboren zu Kossowo, Tochter des verstorbenen Kürschners Cirotzki, dessen Vornamen sowie Vornamen und Zuname seiner Ehefrau unbekannt, zu Kossowo am elften Dezember des Jahres tausend acht hundert neunzig und fünf abends um zehn Uhr verstorben sei. Der Anzeigende erklärt, dass er bei dem Ableben seiner Mutter zugegen gewesen sei. Vorgelesen genehmigt und unterschrieben:

August Draws

Der Standesbeamte.

Die Uebereinstimmung mit dem Haupt-Register beglaubigt

Mehlken am 13ten Dezember 1895

Der Standesbeamte.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W GDAŃSKU

Il. 30. Akt zgonu Julianny Draws z domu Cyrockiej, urząd stanu cywilnego w Przodkowie (w nagłówku Mehlken), akt 49 z 1895 r.

Akt zgonu Julianny z Cyrockich, 1895

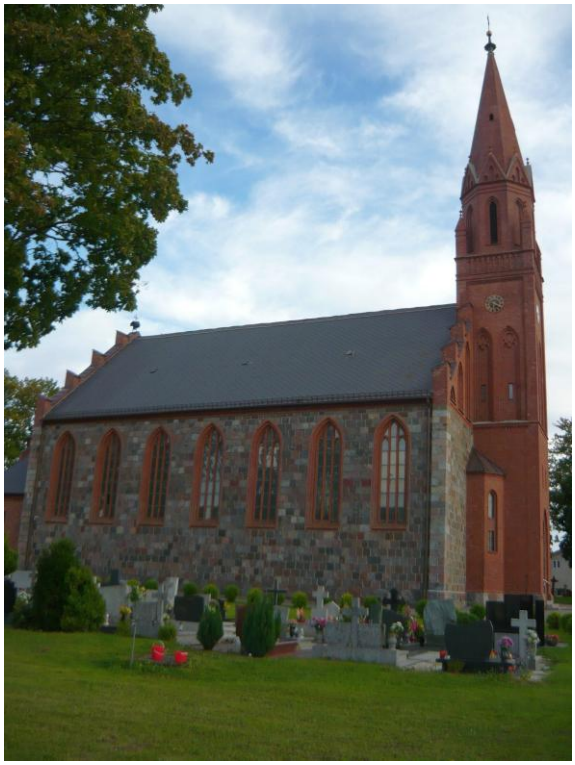
Tekst oryginalny (niemiecki): *Nr. 49. Mehlken am 13ten Dezember 1895. Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute der Persönlichkeit nach bekannt, der Arbeiter August Draws, wohnhaft zu Kossowo, und zeigte an, dass Julianna Draws, seine Mutter, Wittwe, 67 Jahre alt, katholischer Religion, wohnhaft zu Kossowo, geboren zu Kossowo, Tochter des verstorbenen Kürschners[?] Cirotzki, dessen Vornamen sowie Vornamen und Zuname seiner Ehefrau unbekannt, zu Kossowo am elften Dezember des Jahres tausend acht hundert neunzig und fünf abends um zehn Uhr verstorben sei. Der Anzeigende erklärt, dass er bei dem Ableben seiner Mutter zugegen gewesen sei. Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben: August Draws.*

Po polsku: Nr 49. Przodkowo, dnia 13 grudnia 1895. Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dziś, znany co do osoby, robotnik August Draws, zamieszkały w Kosowie. Zgłosił, że Julianna Draws, jego matka, wdowa, lat 67, wyznania katolickiego, zamieszkała w Kosowie, urodzona w Kosowie, córka zmarłego kuśnierza (to słowo zapisano niewyraźnie) Cirotzkiego, którego imienia, jak również imienia i nazwiska jego żony nie znano, zmarła w Kosowie jedenastego grudnia tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego piątego roku wieczorem o godzinie dziesiątej. Zgłaszający oświadczył, że był obecny przy śmierci swojej matki. Odczytano, zatwierdzono i podpisano: August Draws.

Nazwisko panieńskie Julianny każdy pisarz zapisywał inaczej. W księdze ślubów z 1855 roku jest Sierocka, przy chrzcie córki w 1865 roku Cyrocka, w akcie zgonu męża Ciroszki, w akcie ślubu córki Czoska, a w jej własnym akcie zgonu Cirotzki. Na planszy drzewa zapisano ją w tej ostatniej formie. W kronice używamy polskiej formy Cyrocka.

Jeden kościół, pięć pokoleń

Kościół w Przodkowie jest dla tej rodziny miejscem wyjątkowym. Przed tym samym ołtarzem przez ponad sto dwadzieścia lat brały ślub kolejne pokolenia przodków Marioli, a na końcu ona sama.

Il. 31. Kościół św. Andrzeja Apostoła w Przodkowie. Fot. Ulrich Jahr, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rok	Kto brał ślub	Kim są dla Marioli
1855	Jan Draws i Julianna Cyrocka	prapradziadkowie
1861	Franciszek Bach i Franciszka Uzdrowska	prapradziadkowie ze strony ojca, opisani w rozdziale o Bobkowskich
1873	Franciszek Rompa i Antonina Meyer	pradziadkowie
1891	Józef Kreft i Zuzanna Draws	pradziadkowie
1919	Augustyn Rompa i Helena Kreft	dziadkowie
około 1956	Alojzy Bobkowski i Teresa Rompa	rodzice
27 III 1978	Romuald Łukaszewicz i Mariola Bobkowska	sama Mariola i jej mąż

Źródła

Akty urzędów stanu cywilnego i księgi parafii Przodkowo oraz Kielno po 1819 roku przechowuje Archiwum Państwowe w Gdańsku. Starsze księgi parafii Chmielno, Kielno i Sianowo przechowuje Archiwum Diecezjalne w Pelplinie. Daty z lat 1921-1994 pochodzą z notatek Marioli.

Dokument	Gdzie się znajduje
Urodzenie Augustyna Rompy, 1895	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Załęże, księga urodzeń 1895, akt 76
Ślub Augustyna Rompy i Heleny Kreft, 1919	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo, księga ślubów 1912-1920, akt 55 z 1919 r.
Ślub Franciszka Rompy i Antoniny Meyer, 1873	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Przodkowo 1851-1874, śluby 1873, akt 18
Zgon Antoniny Rompy, 1905	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Załęże, księga zgonów 1905, akt 31
Chrzest Antoniny Łucji Majer (1854) i zgon Jana Majera (1859)	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Przodkowo 1851-1874, chrzty 1854 (akt 119) i zgony 1859 (akt 67)
Ślub Jana Mayera i Józefiny Bach (1851) i drugi ślub Józefiny (1860)	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Przodkowo 1851-1874, śluby 1851 (akt 3) i 1860 (akt 11)
Ślub Krystiana Mejera (1816), chrzest Michała Mejera (1818), ślub Wojciecha Bacha (1824), ślub Jakuba Krefta (1823)	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księgi parafii Przodkowo (mikrofilm FamilySearch 007949189)
Zgony Agaty Kreft (1864), Wojciecha Bacha (1867) i Jakuba Krefta (1873)	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Przodkowo 1851-1874, zgony
Drugi ślub Franciszka Rompy, 1906	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo, księga ślubów 1906, akt 13
Chrzest Jana Rompy, 1824	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga chrztów parafii Chmielno, akt 74 z 1824 r. (mikrofilm FamilySearch 007948577)
Ślub Marcjanny Rompy z Teofilem Derronem, 1875	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Szemud, księga ślubów 1875, akt 8
Zgon Józefy Rompy, 1876	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Szemud, księga zgonów 1876, akt 5
Drugi ślub Jana Rompy, 1877	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Załęże, księga ślubów 1877, akt 9
Chrzest Józefy Potrykus, 1810	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga chrztów parafii Kielno 1746-1819, karta 196 (mikrofilm FamilySearch 007948997)
Ślub Marcina Potrykusa i Ewy Jankowskiej, 1809	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga ślubów parafii Sianowo, rok 1809 (mikrofilm FamilySearch 008106124)
Ślub Franciszka Rompy i Katarzyny Kreft, 1804	Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, księga ślubów parafii Chmielno, akt 22 z 1804 r. (mikrofilm FamilySearch 007948554)
Chrzest Józefa Krefta, 1863	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Przodkowo 1851-1874, chrzty 1863, akt 41
Ślub Józefa Krefta i Zuzanny Draws, 1891	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo, księga ślubów 1891, akt 36
Zgon Józefa Krefta, 1897	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo, księga zgonów 1897, akt 39
Ślub Jana Drawsa i Julianny Cyrockiej, 1855	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księgi parafii Przodkowo 1851-1874, śluby 1855, akt 38
Chrzest Zuzanny Draws, 1865	Archiwum Państwowe w Gdańsku, księga chrztów parafii Kielno, rok 1865, akt 103
Zgon Jana Drawsa, 1888	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo, zespół 10/2068, sygnatura 44, akt 16

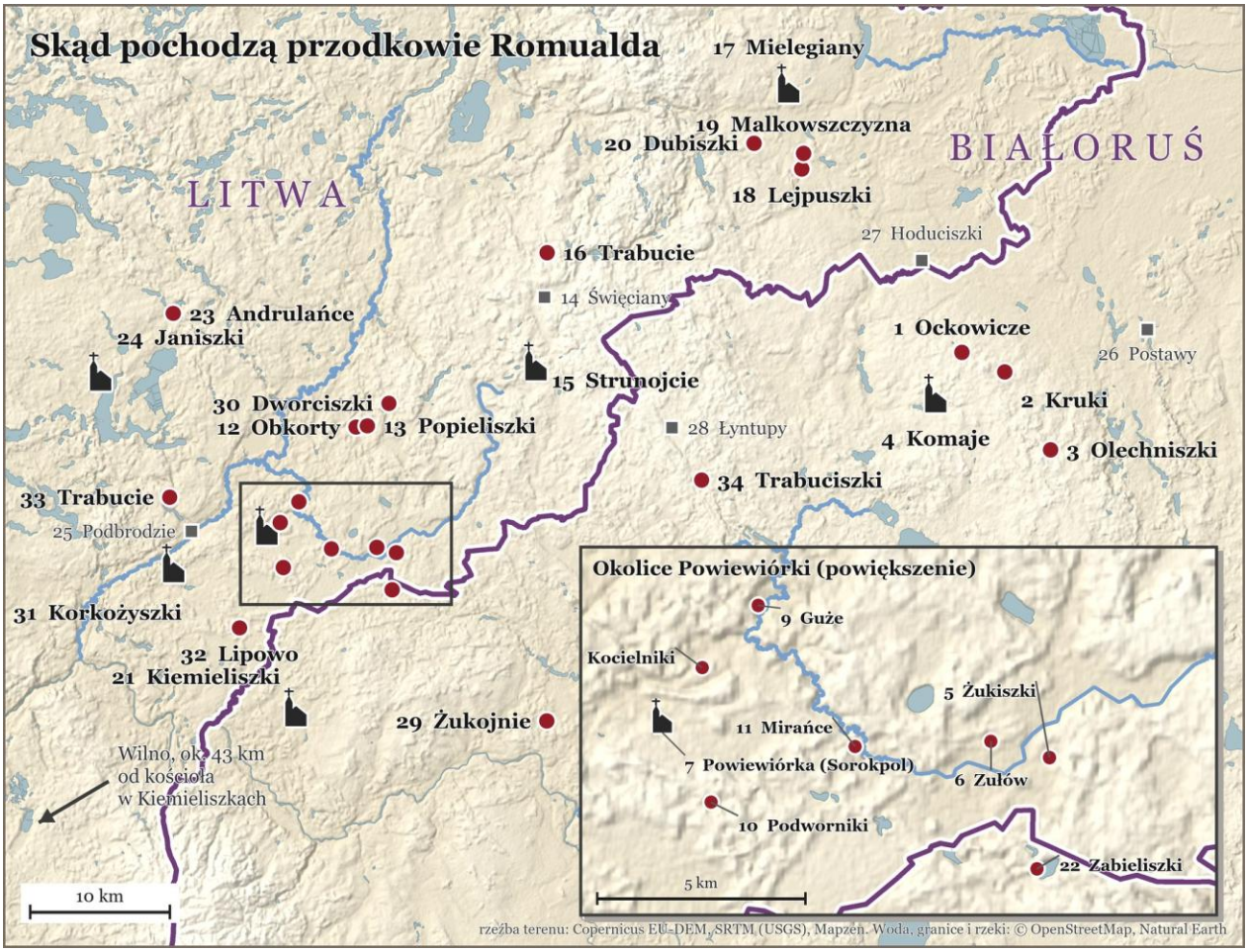
Zgon Julianny Draws, 1895	Archiwum Państwowe w Gdańsku, Urząd Stanu Cywilnego Przodkowo, zespół 10/2068, sygnatura 65, akt 49
Wspomnienie o Leokadii Ludwichowskiej	mowa odczytana przez jej najmłodszą córkę na pogrzebie 10 października 2026 r., dwie kartki w zbiorach rodzinnych
Lista sióstr Teresy z datami	kartka spisana przez Mariolę w październiku 2026 r., w zbiorach rodzinnych
Katastrofa w Kokoszkach, 1994	tablica pamiątkowa na miejscu wypadku, odsłonięta 31 października 1997 r.

Miejsca

Obie strony rodziny pochodzą z dwóch przeciwległych krańców dawnej Polski. Przodkowie Romualda żyli na Wileńszczyźnie, a przodkowie Marioli na Kaszubach. Dzieje obu krain opisują osobne rozdziały na początku każdej części kroniki. Tutaj są mapy i wykaz wszystkich miejscowości.

Wileńszczyzna: strony rodziny Romualda

Prawie cała historia rodziny Romualda rozegrała się na niewielkim obszarze na północny wschód od Wilna, między Podbrodziem, Święcianami i Komajami. Dziś granica Litwy i Białorusi dzieli te strony na dwie części. Numery na mapie odpowiadają numerom w tabeli.

Il. 1. Mapa miejsc rodziny Romualda. Podkład: rzeźba terenu z danych Copernicus EU-DEM i SRTM, woda © OpenStreetMap.

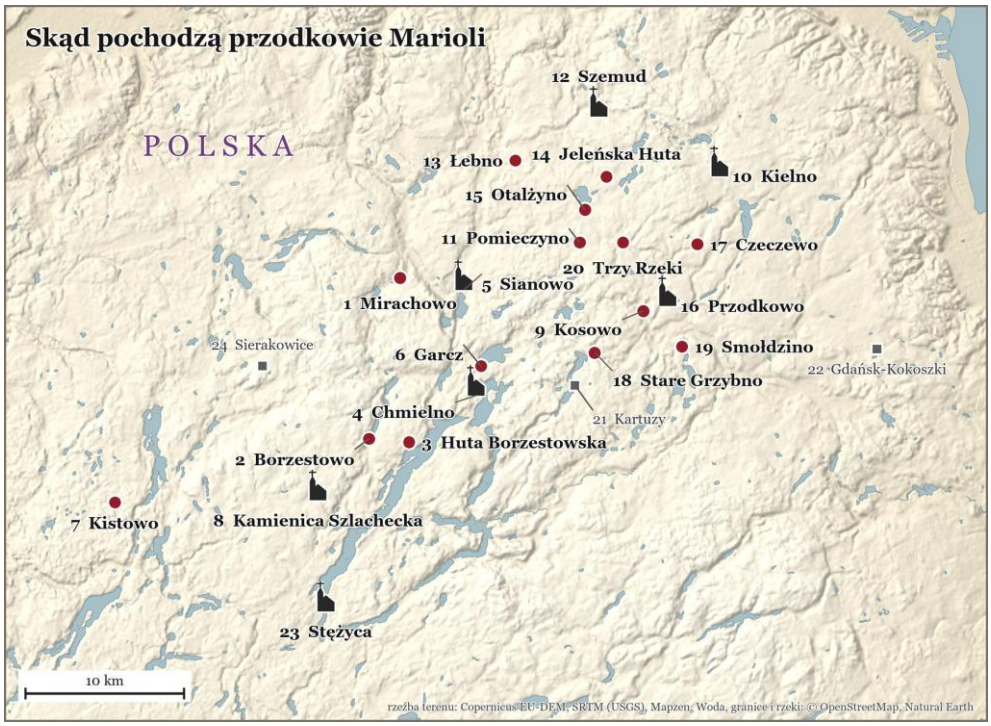
Nr	Miejsce	Co się tu wydarzyło
1	**Ockowicze**	Wieś, w której mieszkała rodzina Łukaszewicz, dom Stefana i Rozalii. Tu w 1925 r. urodził się Antoni, ojciec Romualda. Wieś leży dziś na Białorusi.
2	**Kruki**	Wieś Gaulów. Tu urodzili się Józef (1816), jego syn Antoni (1854) i córka Antoniego Zofia (1894), babka Romualda.
3	**Olechniszki**	Wieś Błaszkiewiczów. Stąd pochodziła Urszula, żona Antoniego Gaula i prababka Romualda.
4	**Komaje**	Kościół parafialny Gaulów. Tu ochrzczono Józefa (1816), Antoniego (1854) i Zofię Gaul (1894), tu w 1880 r. ślub wzięli Antoni Gaul i Urszula Błaszkiewicz, a w 1919 r. Jan Łukaszewicz i Zofia Gaul, dziadkowie Romualda.

5	**Żukiszki**	Zaścianek, w którym mieszkali Stefan i Rozalia Łukaszewicz. Tu w latach 1882-1893 rodziły się ich dzieci, w tym Jan (1893), dziadek Romualda.
6	**Zułów**	Majątek Piłsudskich. We wsi urodziła się Rozalia Witkiewicz (1857), prababka Romualda, a we dworze Zofia Walentynowicz (1863), babka Aliny. Antoni Markowicz, brat dziadka Aliny Bolesława, miał w 1862 r. za chrzestnych właścicieli Zułowa. Byli to Antoni Billewicz (ziemianin z powiatu święciańskiego i urzędnik carski) oraz jego córka Maria, która rok później wyszła za Józefa Piłsudskiego. Jej syn Józef został Marszałkiem.
7	**Powiewiórka (Sorokpol)**	Kościół parafialny rodziny. Tu ochrzczono Rozalię Witkiewicz (1857), tu w 1881 r. ślub wzięli Stefan Łukaszewicz i Rozalia, tu chrzczono ich dzieci, w tym Jana (1893), a po wojnie pięcioro dzieci Antoniego i Aliny: Romualda (1956) i W tym samym kościele w 1867 r. ochrzczono Józefa Piłsudskiego.
8	**Kocielniki**	Dom Antoniego i Aliny w latach 1949-1954. Tu urodzili się Rodzina, która była tu w czerwcu 2026 r., znalazła po domu już tylko stare śliwy.
9	**Guże**	Wieś nad Merą, w której w 1956 r. urodził się Romuald, a Stąd rodzina wyjechała w listopadzie 1958 r. do Polski. Z około czterdziestu chat pozostały dziś cztery zamieszkane.
10	**Podworniki**	Folwark, w którym w 1915 r. zmarła Maria z Dołmatów Walentynowiczowa, prababka Aliny.
11	**Mirańce**	Zaścianek, w którym w latach 1816-1827 mieszkał Stanisław Markowicz z Agatą Trabuć.
12	**Obkorty**	Zaścianek, w którym od 1862 r. mieszkali Tadeusz i Urszula, a potem Dominik i Leokadia. Tu w 1930 r. urodziła się Alina, matka Romualda. Po pożarze domu Dominik i Leokadia zamieszkali u niej.
13	**Popieliszki**	Zaścianek Macieja Puciaty i Teresy z Nielipowiczów, rodziców Urszuli Markowiczowej. Oboje tu zmarli (1856 i 1862). Tu w 1854 r. urodziła się Salomea, siostra Bolesława.
14	**Święciany**	Miasto powiatowe i kościół Markowiczów. Tu ślub wzięli Stanisław i Agata (1807), Tadeusz i Urszula (1840) oraz Bolesław i Zofia (1884), tu chrzczono dzieci Tadeusza, w tym Salomeę (1854) i Helenę (1856) i tu w 1897 r. ochrzczono Dominika, ojca Aliny.
15	**Strunojcie**	Kościół parafialny Misiunów z zaścianka Tartak, skąd pochodziła Anna Misiun. Tu w 1837 r. wyszła za Kazimierza Witkiewicza. Ich córką była Rozalia, prababka Romualda.
16	**Trabucie**	Wieś, która nosi nazwisko Trabuciów. W XVIII wieku Trabuciowie już w niej nie mieszkali.
17	**Mielegiany**	Kościół parafialny Cybulskich, Narkielunów, Bojaruńców i Filipowiczów. Tu ochrzczono Piotra Cybulskiego (1830), Krystynę Narkielun (1831), Stanisława Cybulskiego (1859) i Leokadię (1900), tu ślub wzięli Franciszek Bojaruniec i Marianna Filipowicz (1853), Piotr Cybulski i Krystyna (1855), Stanisław Cybulski i Aniela Bojaruniec (1887), a w 1924 r. Dominik Markowicz i Leokadia Cybulska. Najstarsze śluby tej linii zawarli tu Mateusz Filipowicz i Krystyna z Girdziuszów (1802), Jan Mialisz i Krystyna Suboczówna (1808) oraz Andrzej Bojaruniec i Ewa Bardzian (1817).
18	**Lejpuszki**	Zaścianek Cybulskich. Tu urodzili się Piotr (1830), jego syn Stanisław (1859) i córka Stanisława Leokadia (1900), babka Romualda.
19	**Malkowszczyzna**	Wieś Tomasza i Doroty Cybulskich, rodziców Piotra.
20	**Dubiszki**	Wieś Bojaruńców co najmniej od 1795 r. Mieszkali tu Maciej, jego syn Michał, wnuk Andrzej z Ewą, ich syn Franciszek i jego córka Aniela, prababka Romualda.
21	**Kiemieliszki**	Kościół, w którym w 1830 r. ochrzczono Teklę Czepułkowską, a w 1848 r. ślub wzięli Jakub Łukaszewicz i Tekla, prapradziadkowie Romualda.
22	**Zabieliszki**	Wieś Czepułkowskich. Jan z żoną Krystyną mieszkał tu już w 1795 r., a ich syn Wincenty ożenił się z Marianną Kaczanowską. W 1830 r. urodziła się tu Tekla, córka Wincentego i praprababka Romualda.
23	**Andrulańce**	Wieś, w której mieszkali Stanisław i Agata Markowiczowie i gdzie w 1814 r. urodził się ich syn Tadeusz.

24	**Janiszki**	Kościół, w którym w 1814 r. ochrzczono Tadeusza Markowicza.
25	**Podbrodzie**	Miasto, w którym 7 lutego 1949 r. ślub wzięli Antoni Łukaszewicz i Alina Markowicz, rodzice Romualda.
26	**Postawy**	Dzisiejsze miasto powiatowe (Białoruś). Tutejszy urząd stanu cywilnego wydał w 1958 r. odpis aktu urodzenia, w którym zapisany jest Antoni Łukaszewicz, urodzony w 1925 r.
27	**Hoduciszki**	Miasteczko z sądem grodzkim. W latach 1927-1929 toczyły się przed nim sprawy o ziemię, w których występują Rozalia Łukaszewicz i jej syn Jan. To prawdopodobnie żona Stefana oraz ich syn Jan, dziadek Romualda. Jest to hipoteza, bo znamy tylko tytuły tych spraw z inwentarza archiwum, a samych akt nikt z rodziny jeszcze nie czytał.
28	**Łyntupy**	Miasteczko z parafią sąsiadującą z Komajami. W jej okolicy leżały kolejne zaścianki o nazwie Łukaszewszczyzna, które nie były gniazdem naszej rodziny.
29	**Żukojnie**	Wieś Wojciechowiczów w majątku Stracza, skąd pochodziła Katarzyna, której mężem był Jan Łukaszewicz. Od ok. 1805 r. mieszkał tu też jego ojciec Kazimierz. Śnieciemięta, rodzinna wieś Kazimierza, leżą 18 km na południowy wschód, poza mapą.
30	**Dworciszki**	Wieś Antoniego Trabucia i Marianny z Daukszów. Spis z 1795 r. zapisał tu ich córkę Agatę, lat 14, późniejszą żonę Stanisława Markowicza.
31	**Korkożyszki**	Kościół parafialny Trabuciów, którzy w tej parafii gospodarowali na dzierżawionych zaściankach. W księdze tego kościoła zapisano zgon Agaty (1830).
32	**Lipowo**	Zaścianek, w którym 5 maja 1830 r. zmarła Agata z Trabuciów, wdowa po Stanisławie Markowiczu. Trzy lata wcześniej zmarła tu jej siostra Ewa.
33	**Trabucie**	Wieś, która nosi nazwisko Trabuciów. W XVIII wieku Trabuciowie już w niej nie mieszkali.
34	**Trabuciszki**	Wieś koło Łyntup, trzecie miejsce na mapie nazwane od Trabuciów.

Kaszuby: strony rodziny Marioli

Przodkowie Marioli od co najmniej dwustu pięćdziesięciu lat mieszkali w kilkunastu wsiach wokół Kartuz, na zachód od Gdańska. Numery na mapie odpowiadają numerom w tabeli.

Il. 2. Mapa miejsc rodziny Marioli. Podkład: rzeźba terenu z danych Copernicus EU-DEM i SRTM, woda © OpenStreetMap.

Nr	Miejsce	Co się tu wydarzyło
1	**Mirachowo**	Wieś Bobkowskich od 1779 r. Tu urodzili się Paweł (1779), Aleksander (1858) i Władysław (1901), dziadek Marioli. Tu zmarła Franciszka Kamińska (1853), a także Józef (1889) i Ewa z Konklów (1914), oboje na dożywociu u syna Aleksandra.
2	**Borzestowo**	Wieś Mathiasa i Marianny Bloków, których dzieci rodziły się tu w latach 1784-1799. Tu urodziła się też Julianna Block, żona Jana Grondy.
3	**Huta Borzestowska**	Wieś Kamińskich. Stąd pochodziła Franciszka, która w 1811 r. wyszła za Pawła Bobkowskiego. W 1824 r. urodził się tu Jan Rompa, dziadek Augustyna.
4	**Chmielno**	Kościół parafialny Borzestowa. Tu ślub wzięli Paweł Bobkowski i Franciszka Kamińska (1811), Józef Block i Agnieszka Kąkol (1811) oraz Jan Gronda i Julianna Block (1849). W 1804 r. pobrali się tu Franciszek Rompa i Katarzyna Kreft, rodzice Jana Rompy.
5	**Sianowo**	Kościół parafialny Mirachowa. Tu w 1779 r. ochrzczono Pawła Bobkowskiego, a w latach 1823-1835 jego dzieci.
6	**Garcz**	Wieś Magdaleny Stankowskiej, która w 1827 r. wyszła za Konkla.
7	**Kistowo**	Wieś Grondów. Stąd pochodził Jan Gronda, ojciec Łucji.
8	**Kamienica Szlachecka**	Pruski urząd stanu cywilnego. Tu w 1891 r. ślub wzięli Aleksander Bobkowski i Łucja Gronda, pradziadkowie Marioli.
9	**Kosowo**	Wieś Kreftów i Drawsów. Tu urodzili się Józef Kreft (1863) i jego córka Helena (1897), babka Marioli. Tu zmarli Jan Draws (1888), Julianna z Cyrockich (1895), Józef Kreft (1897) i jego matka Franciszka (1915).
10	**Kielno**	Kościół, w którym w 1865 r. ochrzczono Zuzannę Draws, prababkę Marioli.
11	**Pomieczyno**	Wieś Rompów. Urodzili się tu Franciszek Rompa (1850), jego siostra Marcjanna (około 1855) oraz syn Franciszka Augustyn, dziadek Marioli (1895). Tu urodziła się też Helena Bach (1907), późniejsza żona Władysława Bobkowskiego i babka Marioli. W 1905 r. zmarła tu Antonina z Meyerów, żona Franciszka. Stąd pochodziła też Franciszka z Uzdrowskich, żona Franciszka Bacha.

12	**Szemud**	Parafia i urząd stanu cywilnego (Schönwalde). Pod koniec życia Jan Rompa i Józefa z Potrykusów mieszkali na wybudowaniu pod Szemudem. Tu w 1875 r. ich córka Marcjanna wzięła ślub z Teofilem Derronem, a rok później zmarła Józefa.
13	**Łebno**	Wieś, w której w 1918 r. zmarła jako wdowa Franciszka z Uzdrowskich, praprababka Marioli.
14	**Jeleńska Huta**	Wieś Potrykusów. Około 1810 r. urodziła się tu Józefa, córka Marcina i Ewy, późniejsza żona Jana Rompy.
15	**Otalżyno**	Wieś Bachów. Tu w 1869 r. urodził się Jan Bach, syn rybaka Franciszka. Tu w 1917 r. zmarł Franciszek, a w 1950 r. Jan i jego córka Helena, w odstępie dwóch miesięcy.
16	**Przodkowo**	Kościół i urząd stanu cywilnego, w których ślub brało sześć pokoleń rodziny: Jan Draws i Julianna Cyrocka (1855), Franciszek Bach i Franciszka Uzdrowska (1861), Franciszek Rompa i Antonina Meyer (1873), Józef Kreft i Zuzanna Draws (1891), Augustyn Rompa i Helena Kreft (1919), Alojzy Bobkowski i Teresa Rompa (około 1956) oraz 27 marca 1978 r. Romuald Łukaszewicz i Mariola Bobkowska. Tu też w 1897 r. ochrzczono Helenę Kreft.
17	**Czeczewo**	Wieś, w której około 1834 r. urodził się Franciszek Bach. W 1861 r. ożenił się z Franciszką Uzdrowską.
18	**Stare Grzybno**	Wieś Jana Hirscha i Anny z Dampsów. Tu w ostatnim dniu 1879 r. urodziła się ich córka Franciszka, prababka Marioli, a w 1910 r. zmarł tu Jan.
19	**Smołdzino**	Wieś Hirschów. Tu w 1845 r. urodził się Jan Hirsch, a około 1836 r. jego żona Anna Damps.
20	**Trzy Rzeki**	Wieś Jana Meyera. Tu w 1854 r. urodziła się Antonina, żona Franciszka Rompy.
21	**Kartuzy**	Miasto powiatowe. W tutejszym urzędzie stanu cywilnego w 1897 r. ślub wzięli Jan Bach i Franciszka Hirsch.
22	**Gdańsk-Kokoszki**	Dzielnica Gdańska, w której zmarli Alojzy i Teresa Bobkowscy, rodzice Marioli.
23	**Stężyca**	Kościół, w którym w 1782 r. ślub wzięli Mathias Blok i Marianna Karcz. Akt nie podaje wsi, więc nie jest pewne, że to nasi przodkowie.

Słowniczek

Słowo	Co znaczy
zaścianek	mała osada, zwykle kilka domów drobnej szlachty, stojących osobno od wsi
folwark	gospodarstwo należące do dworu
majątek, dobra	ziemia jednego właściciela: dwór i wsie jego poddanych
parafia	okręg jednego kościoła. W jego księgach zapisywano chrzty, śluby i pogrzeby
metryka	wpis w księdze kościelnej o chrzcie, ślubie albo pogrzebie
urodzony	w dawnych polskich aktach: szlachcic. Po rosyjsku „дворянинъ” albo „благородный”, po łacinie „nobilis” albo skrót „G.D.”
pracowity	w dawnych aktach: chłop. Po łacinie „laboriosus”
poddany	chłop przypisany do majątku, który nie mógł go opuścić bez zgody pana. W Rosji poddaństwo zniesiono w 1861 r.
wolni ludzie	ludzie, którzy nie byli poddanymi żadnego dworu i mogli zmieniać miejsce zamieszkania
wywód	dokument, w którym rodzina dowodziła przed urzędem szlacheckiego pochodzenia
spis ludności	urzędowy spis wszystkich mieszkańców, robiony w Rosji co kilkanaście lat. Pierwszy na Wileńszczyźnie odbył się w 1795 r.
spis parafian	lista wszystkich mieszkańców parafii, dom po domu, spisana przez księdza
dziesięcina	dawna rosyjska miara ziemi, trochę więcej niż hektar
kmotrowie	rodzice chrzestni
krup	duszące zapalenie krtani u dzieci, zwykle przy błonicy
Standesamt	pruski urząd stanu cywilnego, działający na Kaszubach od 1874 r.
gbur	na Kaszubach: zamożny gospodarz z własną ziemią
Rentenbauer	w pruskich aktach: gospodarz, który spłacał swoje gospodarstwo państwu w rocznych ratach, zwanych rentą

Autorzy zdjęć i rysunków

Dokumenty z ksiąg kościelnych i urzędowych pochodzą ze zbiorów Litewskiego Państwowego Archiwum Historycznego w Wilnie, Narodowej Biblioteki Białorusi, polskich archiwów państwowych i diecezjalnych oraz z serwisu FamilySearch. Fotografie rodzinne i dokumenty domowe pochodzą ze zbiorów rodziny.

Zdjęcia miejsc pochodzą z Wikimedia Commons i są użyte na wolnych licencjach:

- Powiewiórka (kościół, wnętrze, tablica) i rzeka Mera w Zułowie: fot. Vilensija, licencja CC BY-SA 3.0.
- Zułów (fundamenty dworu, kamień pamiątkowy): fot. Zala, licencja CC BY-SA 4.0.
- Podbrodzie, dworzec kolejowy: autor nieznany, domena publiczna.
- Wilno, kościół św. Rafała: fot. Józef Czechowicz, domena publiczna. Mejszagoła, kościół w 1916 r.: autor nieznany, domena publiczna.
- Janiszki: fot. Julius. Korkożyszki: fot. Juste. Giedrojcie: fot. Iulius. Michaliszki: fot. Paval Hadzinski. Wszystkie na licencji CC BY-SA 3.0.
- Portret Michała Römera: Jan Rustem, 1820 r., domena publiczna.
- Komaje, kościół: fot. Futureal, licencja CC BY-SA 3.0. Strunojcie i Mielegiany, kościoły: fot. Juste, licencja CC BY-SA 3.0.
- Wilno, kościół św. Jana: fot. Jan Mehlich, licencja CC BY-SA 3.0. Wilno, ratusz: fot. Augustas Didžgalvis, licencja CC BY-SA 4.0.
- Onikszty: fot. Hugo.arg. Raków: fot. Wikipek. Przodkowo, kościół: fot. Ulrich Jahr. Wszystkie w domenie publicznej.
- Kartuzy, dawny kościół kartuzów: fot. Panek, licencja CC BY-SA 4.0. Kielno, kościół: fot. Maciej Nux, licencja CC BY-SA 4.0.
- Mirachowo, dwór: fot. Gdaniec, licencja CC BY-SA 3.0. Sianowo, kościół: fot. Gdaniec, licencja CC BY 3.0.
- Mirsk: fot. Pankrzysztoff, licencja CC BY-SA 3.0 PL. Wołów, ratusz: fot. Mzopw, licencja CC BY-SA 3.0.
- Dawne fotografie i pocztówki (Komaje 1916, Świr i Kiemieliszki około 1900, Święciany 1916, Podbrzezie około 1930, Kartuzy około 1900, Montevideo 1928, Zułów 1919): autorzy nieznani albo wymienieni w podpisach, domena publiczna.

Portrety i dawne ryciny pochodzą z Wikimedia Commons i są w domenie publicznej. Autorów i czas powstania podają podpisy pod ilustracjami. Fotografia Napoleona Cybulskiego pochodzi z archiwum Ilustrowanego Kuriera Codziennego (Narodowe Archiwum Cyfrowe) i jest użyta na licencji CC BY-SA 4.0.

Pozostałe zdjęcia:

- Ratusz w Iławie na początku lat osiemdziesiątych: autor nieznany, Iławska Kronika Cyfrowa, zbiory Miejskiej Biblioteki Publicznej w Iławie.
- Rozbity autobus na miejscu katastrofy w Gdańsku-Kokoszkach (1994): fot. Bogusław Nieznalski, archiwum „Dziennika Bałtyckiego", z artykułu dziennikbaltycki.pl na 24. rocznicę katastrofy (2018).
- Tablica w miejscu katastrofy w Gdańsku-Kokoszkach: fot. Przemysław Kozłowski / www.gdansk.pl, z artykułu „Ostatni kurs. Już 30 lat od katastrofy autobusu w Kokoszkach" (2024).

- Nagrobek rodziny Kalesnick w South Portland: fot. LB, serwis Find a Grave, wpis nr 160824764.
- Fotografia Zofii Kalesnick i świadectwo urodzenia jej syna z 1923 r.: udostępnił użytkownik jbburke2 w serwisie Ancestry.

Rysunki herbów: Tadeusz Gajl i Bastianow, Wikimedia Commons, licencje CC BY-SA 3.0 oraz CC BY 3.0. Herby Puciata i Dołmat narysowano według opisów z Księgi herbowej rodów polskich Juliusza Ostrowskiego (1898 i 1903).

Mapy narysowano na własnym podkładzie. Rzeźba terenu pochodzi z danych Copernicus EU-DEM i SRTM. Woda, granice i rzeki pochodzą z bazy © OpenStreetMap.

O tej kronice

Każda wiadomość w tej kronice ma swoje źródło. Przy każdej stoi wycinek dokumentu, tekst w języku oryginału, tłumaczenie na polski oraz sygnatura, czyli adres dokumentu w archiwum. Dzięki temu każdy może sam sprawdzić, skąd pochodzi dana wiadomość.

Okrągły znak poniżej to pieczęć Ex Archivis, pod którą powstają takie kroniki i plansze. Na pieczęci stoją trzy wyrażenia po łacinie.

- **Ex archivis** znaczy „z archiwów”. Wszystko, co stoi w tej kronice, pochodzi z dokumentów przechowywanych w archiwach.
- **Ad fontes** znaczy „do źródeł”. Każdą wiadomość sprawdzamy w dokumencie z tamtych czasów, a nie w cudzym opisie.
- **Scripta manent** znaczy „to, co zapisane, zostaje”. To druga połowa starego powiedzenia: słowa ulatują, pismo zostaje. Dlatego księgi sprzed dwustu lat mówią do nas do dziś.

exarchivis.pl